

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

61
Ac8
R
ACTVARIIO AN
nis filij Zachariæ opera.

DE ACTIONIBVS ET SPIRI-
tus animalis affectib⁹, ei⁹q; nutritione Lib. II.

DE VRINIS LIB. VII.

METHODI MEDENDI Lib. VI.

RERV M ac verborū memorabilium Index.

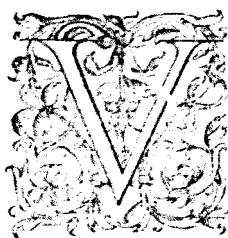
PARISIIS, M. D. L. VI.

Apud Guil. Morelium, in Græcistypogra-
phum Regium.

ILLVSTRISSIMO DO-

MINO LODOVICO A FLAN-

dria, domino à prat.&c. summo, diui Caroli
quinti Rom. imperatoris cubiculario, ac con-
siliorum, rationúmque Belgicarum magistro,
Cor. Henricus Mathisius medicus S. P.

T NULLAM artē, nul-
lámque disciplinam, Lodo-
uice Heros Magnanime, re-
ctè citra methodum tradi
posse, iam pridem apud eru-
ditos omnes cōstare video:
ita sanè neque medica, ars
illa quidem humanis cor-
poribus nimis quàm necessaria, si recta docendi
ratione caruerit, ab vllò vnquã bene tractari po-
terit. Est enim amplissima, atque ferè immensa,
vt nisi certa capita, ceu scopos quosdam, in quos
curaturus perpetuò collimes, tibi ob oculos po-
nas, haud faciliè voti compos euadas, aut eam ex
dignitate pertractes. Quod cùm quidã animad-
uerterent docti, Iupiter, ac prudentes viri qui pu-
blicè eam docendo profitentur, nihil prius nuper
habere cœperunt, quàm vt notã ab inscitia igna-
uiãque eorũ, qui se honestissimo quæsito nomi-
ne vulgo admirabundos venditant, & saccum pas-
sim faciunt, arti corporis humani, vt Platonis
verbo vtat, *πυδαισις*, inuistam, quàm maximè

possent, delerent, docerentque quo pacto *meditari*;
facilitari, & quod deest (dies enim diem do-
cer) addi queat. Praclarum me hercle, ac à bonis,
minimèque inuidis aut maleuolis, nunquam satis
commendatum studium. Quo factum est, vt no-
stra hac tempestate, què admodum ceteræ facul-
tates, ita & Medica suum nitorem habere, ac di-
gnitatem veluti postliminio receptam tueri iam
cœperit, apud eas quidem certè vrbes, in quibus
ciues quid rectum, quid vtile, & quid minus diju-
dicare valent. Itaque ô tērque quatērque beatos
nunc artium cādidos, qui in ea inciderunt tem-
pora, quibus si rectè se institui patiantur, paucis
aliquot annis adipisci possunt, quod maiores no-
stri, nōsque ipsi vix tota ætate cōsequi quiuimus.
Caterum quorsum hæc, Heros illustrissime? non
mediusfidius, quòd noui aliquid adferre, aut hu-
iusmodi ignorantē docere, (quàm enim noctuas
Athenas esset impudens atque ineptum?) cupiā,
sed potius, vt huius nostri seculi hominibus gra-
tuler, quo lucem intueri, atque è barbarici carce-
ribus erumpere, ac liberis in posterum abire da-
tur. Proinde vt ad institutū redeam, magnæ pro-
fectò immortalēsque habendę sunt gratiæ ijs qui
methodum antiquioribus elaboratam artibus re-
stituunt, & certā docendi rationem, quę neminē
vnquam frustrari fallerēve solet, reuocāt: adhuc
auctores longo tēpore probatos, & eiusmodi in-
stituentes, candidè imitādos esse suadent. Quod
hominum genus, vt vnice semper sum excolula-

rus, ita omni ex parte placere nequeunt, qui temere superiorum ætatum classicos scriptores (quos utpote homines, quædā latere, quædā data quoque opera ipsi præterire potuerunt) editis voluminibus, gratis criminantur & laceſſunt. Si quidem ipsi in hoc vnum studere mihi quidē videntur, ut alijs, iisque bonis & bonorū auctorib⁹ neglectis, soli magnifient, legātur, & soli sapere credantur. Perspicaces scilicet, & oculati homines, qui nunquam nō vigilent, cunctaque soli diligenter explorent, ut nihil eos fugiat, & nūquam oculi caligent, cum interim quandoque bonus dormitet Homerus. Eos sanē magno cum supercilio, legistorum more pronūciare audias, Galenum (ut de aliarum artium scriptoribus taceam, & me intra mea septa contineam) methodum ubique stantem, suorum axiomatum oblitum, secum interdum, dissentire: Paulum, Aëtium, & Alexandrum, triobolares esse scriptores: Aëtium nihil faciendum, quod pauca quædam, quæ nullo satis tuto ac stabili fundamento nitantur, doceat. Arabas denique omnes esse medicorum manibus excutiendos. Quos tamen, quāvis mihi minime usquequaque probari dixerim, non reprehendo, (non enim quicquam arrogare soleo) statuo nihilominus, omnes tot ætatum homines haudquam excutisse, adeoque insulsos mentēque captos fuisse, ut nullius frugi auctores tandem denitrerentur, ac plerique recentiores, & ipsi prope melioris notæ, eos magno nec illaudabili conatu, sibi

insequendos esse ducerent : quin potius censeo,
nullum esse tam triuiale aut gregarium scripto-
rem, qui interdum bene non doceat, cum olitor
sæpe sit, quod vulgo dicitur, verba opportuna lo-
quutus. Verum omisis cæteris, de Actuario, cui
te, Heros humanissime, patronū eligimus, id nos
sentiendum arbitramur, quod multo antea Ruel-
lium, cæterosque eius farina viros, de medica fa-
cultate optimè meritos, sensisse conijcias: nempe
optimam ubique docēdi rationem seruare, atque
eiusmodi esse, qui manibus studiosorum versari,
nec id quidem oscitanter mereatur. Sed ecquid,
quæso, habet cōmentatio de vrinis, quod non in-
fignem auctorem & medicum generosum sapiat?
quid liber de medicamētorum compositione cō-
tinet, quem, si tanquam exemplar hodie recepta-
rij quidam (vt ita loquat) medici, ad hominū per-
niciem nati, sibi imitandū putarent, aut inde, ceu
de narthecio medicamina cuius morborum ge-
neri accommodata proferrent, an non perbellè
cum plurimorum agrorum salute ageretur: vt ta-
ceam, quo de spiritus animalis functionibus ido-
nea victus formula differit, libellum adeo doctū,
atq; ex intimo philosophiæ penu deprōptum, vt
nihil ferè supra doceri queat. Id ipsum, ni fallor,
de reliqua medendi methodo, quā nunc edimus,
(quippe quæ scopos, in quos nullius nō vitij, siue
id vniuersum corpus, siue priuatim partē aliquā,
atq; eam vel internam vel externā insederit, & cū
curationem dirigas, longè omnium apertissimi-

mos, ac luculentissimos proponit) quiuis non male sanus iudicabit, modo nostrā operam, quam in vertendo insumpsimus, nō improbauerit. Quam ut vitarem, aliorum exempla, quibus quā sit arduum ex bene Græcis, bene Latina facere docebar, haud difficile inducere animum potuissent, nisi id ab amicorum flagitationibus ac quotidianis quibusdam conuicijs passus essem extorqueri, quod turpe opinabar, etsi ab occupatissimo ac reluctantante posse negari. Cæterū, dum operam amicis plusculum nobis tribuentibus dedi, quā bene quod postulabāt, præstiterim nescio: id certè citra arrogantiam quæsiui, ut pro viribus facilia ac ἀναμυρίστοις auctoris præcepta facerem: &, quatenus per exemplar, quod vnicum, atque id plurimum deprauatum, licuit habere, valui, bona fide reddere. Si effeci quod desideravi, gaudeo: sin minus, ut meum conatum in magnis occupationibus vitæque statu haud satis tranquillo, cōmendent complectāturque saltem probi viri, qui labores ob Reipub. literariæ commodum susceptos laudare solent, peroptarim. Apud eos quidē certè aliquam nos gratiam inituros esse sperabimus, qui se ad antiquiorum exemplar cōformare nituntur: atque syncerioris veriorisque medicinæ uestigijs insistere (neglectis insanis cauellis & maledictis quorundam, qui se A rabum sectis, nec ijs quidem bene intellectis, toros manciparunt: atque ea propter puriores fontes, vnde posterius sua omnia bona hauserunt, neque gustare,

neque venerari possunt) præclarum existimant. Porro autem, nonne satius est, integrum auctorem, quàm eius fragmenta prostrare? siquidem Aëtij liber, qui de medicamentorum compositione circumfertur, ex duabus huius operis partibus malè coherentibus, est confarcinatus: ut ei qui nostra hæc euoluere non grauabitur, liquidò patebit: nos enim eas in sua loca reducere, cetera Græci codicis, quo vsi sumus, fidem studuimus: auctorem suam disponentem commentationem potius, quàm aut Græci exemplaris seriem, aut Ruellij uiri eruditissimi editionem insequuti. Verum enimvero, quicquid sit quod præstitimus: id omne tibi, Heroum decus, nuncupamus, atque ad tuos postes appendimus. Quod ut facerem, & operam apud Italos nauatam ad nostros Belgas trāsmitterem, tibi que potissimum, quanquā nullo familiaritatis aut amicitiae aditu hæctenus noto, eam dicarem: non solum præter ceteros Cornelius Barisdorpius, tui quidem, ut non leuia testimonia confirmarunt, amantissimus: mihi uero, tum communis artis professione, tum multo maximè morum probitatis, ac doctrinæ, quibus ita excellit, ut Cæsar optimo iudicio, uitam salutemque ei credat, nomine obseruantissimus: & Gulielmus Malineus, uir tibi quidē deditissimus, mihi verò dudum patria, & longa amicitia cōiunctissimus, ac singulari multiplicique eruditione ita cōmendatus, ut ad penitiores & cubiculares diui Cæsaris lares admitti meruerit, id cogitantē

incitarunt, & currenti quasi calcar addiderūt: ve-
rū causæ quoque sunt plurimæ quæ vel uolen-
tem & detrectantem cogere potuissent. Sed &
quorsum hæsitandū mihi erat, num abs te, quem
unicè nostræ arti, utpote medicæ facultatis præ-
ceptis mirum in modum imbutum, fauere & fo-
uere omnes certatim prædicāt: Actuarius uel ne-
mine, nedum ignoto cōmendante, amicè sit exci-
piendus? Nāque ut vino vendibili suspensa hede-
ra nihil opus esse passim iactatur: ita nec auctor
sua laude ac gratia ornatissimus, apud uirum hu-
manissimum, & medicorum filios obnixè colen-
tem, & liberaliter habentem, aliena prædicatio-
ne egere uidetur: ut eam quoq; ob rem, si quem
tibi iam offero atque cōsecro, nullis præconiis no-
stris, de more multorum, locuples atque onustus
accedat, minus sim reprehendendus. Deinde, hic
noster Actuarius aliunde quàm abs te, patrocini-
um sibi implorare minimè potuit, nam si is qui
primus opus hoc cōscripsit, patronum ipsi regiū
cubicularium delegit, an non per Deos immorta-
les, incōsulto facerem, si dum hoc ipsum è tene-
bris, ubi iandudū delituit, in lucē eruo, & aucto-
ris consilium semper spectare debeo, Casario cu-
biculo familiarissimum aliis posthaberem? cum
eo sit tā celebri Mecœnate cæteris charius & cō-
mēdatus futurum, quo tu alios omnes eruditio-
ne, prudentia, nobilitate, ac imperatoria familia-
ritate, & gratia multo antecellis. Deniq; ex hoc
ipso, quòd tibi, Heros prudentissime, Medicina

axiomatum longè petitissimo nuncupantur, intelligant studiosi uelim: hosce libellos, artis peritioribus duntaxat profuturos: imperitis uerò (quod auctor testatur) neque conscriptos esse, neque nunc in eorum gratiam à nobis diuulgari. Caterùm, quod me in primis mouit, & quod etiam atque etiam mihi cogitandum fuit, videbam hodie ferè eorum qui liberales artes pro virili portione ornant atque exercent, industriam ac studia, dum huius atque illius auspicio suas lucubrations in vulgus edunt, apud patronos nō aliter quàm si in scopulum impегissent, neglecta ac diffracta iacere. Nec enim inertes & stolidos hos (qui, si Dijs placet, sibi iniuriam fieri, quod erudiri uiri suos partus apud illos exponant, ac plurimum propterea de sua existimatione decedere arbitrantur) aliud quàm scopulos atque immania saxa rectè appellaueris, ad quę dum temerè, re nō bene perspecta, appellant, studiosorum conatus alliduntur, & miserabili naufragio confringuntur. Quos infauscos scopulos ut declinarem, iam tum cū amicorum precibus victus, Aquarium uertere aggrediebar, te unum ceu fidā Cynosuram intuebar, qua duce, tutum felicemque portum mihi promittebam. Quam cogitationē meā, cū ij quos paulo ante honoris causa nominauī, Barsdorpius, & Malinęus cōprobassent, iterum atque iterum gaudebam, quòd neque temerario iudicio falsus fuisset, neque restaret quippiam, quod ob naufragij metum, ab incepto

curſu reuocare valeret. Iam igitur unum ſuper-
eſt, vt me optatum portum inueniſſe intelligam,
& rei medicę ſtudioſos aliqua ex parte iuuiſſe,
nec oleum operamque planè luſiſſe cognoſcam.
Id enim ſi fiet, & nos maiora atque exoptatiora
parabimus, & Aſturiuſque hic recens Latij inco-
la, ſuam tibi felicitatem ſecum gratulabitur: ne-
que cum, vt iam pridem ſub tuo auſpicio ſibi eſt
pollicitus, commutatę aut patrię aut veſtis pœ-
nitebit. Vale Heros optime, & qua cęteros
ſoles humanitate, Aſturiuſque, & nos in primis
amplectere. Piſis.

IN ACTVARIVM AB
HENRICO MATHISIO RE-
ſtitutum ac Latine redditum,

Carmen Geruaſij Maſtalleri Briſgoi
ad lectorem.

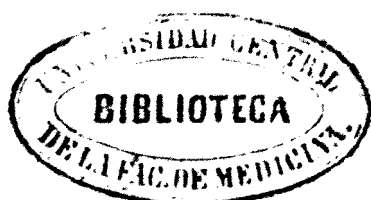
Eſt aliquid veterum, quę deſunt, addere libris,
Augere & noſtris rura aliena bonis:
Hoc facile eſt: ipſos ſed rerū oſtendere fontes,
Difficile, & ſummę non niſi mentis opus,
Illos ſi tollas, omnis tibi cura peribit:
His ſine nil cernes, his ſine nullus eris.
Hi tua ſcripta probant, te nō cenſore probantur:
Non falſi falſum corripuiſſe queunt.
His quę conueniunt rata ſunt: diuerſa notantur
Errorum punctis: aëre pulſa cadunt,

Hos penes est constans & vis & regula veri,
Iudicio vnus stansque cadensque Dei.
Clara theatra diu quibus hæc censura reliquit,
Illa caue penitus nil valuisse putes.
Lima volat præceptis: hodie tibi quisque dolandi
Ius capit: hinc noli præterisse modum.
Hic aliquid cernens mutandum, protinus omne
Tollit, & auctores in ætate cupit.
Mitius alter agit, solos ab ædere vitios
Tentat, & inde libros emaculare bonos.
Hunc sequere, & mediū serua, nō omnia dāant,
Nec male propugnās, quæ male scripta vident.
Attamen hic opus est ratione ac tempore: velox
Impetus erroris semina fœda iacit.
Omnia decrescunt: vix nos caput altius effert,
Musa licet veterum corpora nostra leuet.
Quæ noua sunt usus tibi longi examina firment.
Nec prius his certam tolle vel adde fidem.
Sæpe hodie iuras hæc uera, hæc falsa peritum
Quæ tandem contra sese habuisse docent.
Tempore si tanto purgata volumina labes
Seruarunt, vitij nec caruere suis, (tas,
Credibile est, scriptis, quæ nostra hæc cōdidit æ-
Mendarum plures nunc superesse notas.
Antiquis igitur noua confer, teque magistri
Fallere nullius dulcia verba sine.
Tutius interea credes, quæ multa probarunt
Secula, quæ summis complacuisse viris.
Ergo uetustatis vigili monumenta labore
Qui reuocat, curæ fert melioris opem.

Hæc seruata velim, sint regula vt apta nouorum,
Quæ genium nimio sæpe calore fugant.
Illa sed oppressit socordia magna prioris
Ætatis: vix nunc eruta prisca valent.
Artificem expostunt, qui res & verba reponat
Incudi, hæc eadem qui coquat igne nouo.
Sæpe peregrina sub veste latentia, nostras
In choreas alijs sunt capienda togis.
At labor est maior, chlamydem cõponere tritam
Quàm fuisse ex pannis pallia multa nouis.
Idcirco veterum nobis qui scripta recudit,
Plus iuuat, vrgentis plûsque laboris obit.
Præstitit hæc magna cum laude Mathisius, ore
Dum Latio has Medicæ protulit artis opes.
Delituere diu, blattis factæ esca, sitûque
Corruptæ: faciem non habuere suam.
Illas Henricus duplici iam fronte reducit:
Priscam restituens arte suensque nouam.
Argutis spectans oculis & lumine vtranque,
Vtraque par, dices, seruat in ore decus.
Vtraque Phœbæi te fontis ducet ad vndas,
Corpora sanantes vnde bibuntur aquæ.
Has sequere infixis oculis, harûmque parentem
Henricum merita laude animoque cole.

MEDICINÆ CANDI-
datis Nicolaus Stopius Alostensis.

PRæclara cupiens medica præcellere in arte,
Huc properes: voti nam cito cōpos eris.
Alma *μῆτις* adest, hāc ipse Marthili⁹ ornat,
Quam tibi diuino transtulit ingenio.
Hac methodo fructu, è tenebris est eruta cæcis,
Prætextum ignavis non datur vnde petant.
Nec satis est obiter semel euoluisse libellum
Fructus qui latos percipere inde velit,
Peruigil in studijs maneat, peramœna requirens
Gaudia, quæ potis est lectio multa dare.
Auctori referâtque acceptum, gratus haberi
Qui cupit, & tanto munere dignus erit:
Népe bonis videat si acceptum hunc esse laborē,
Non poterit quicquam gratius accidere.
Scripta bonis bona sunt, sedentur friuola inepti,
Ad morbos animi pharmaca nulla iuuant.
Naturæ valeat si quis depellere morbos,
Hic verè diuos inter habendus erit.
Ecce datur corpus prudenti rite tueri
A Egróque antidotis pellere posse mala.
Quum medicos igitur dederit sors optima tales,
Portitor umbrarum cymbæque nigra vale.

ACTVARIII ZACHA
RIAE FILII DE ACTIO-
nibus & affectibus Spiritus animalis, huiusque
nutritione, ad Iosephum Racendytam, libri
duo,

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

EIVSDEM LIBRI
VII. de Vrinis, Ambrosio Leone Nolano
interprete, ad Graecorum exemplarium fi-
dem à Iacobo Gopylo recogniti.

ILLVSTRISSIMO DI
D A C O H V R T A D O M E N D O -
zz oratori Cæsareo,
Iulius Alexandrinus Tridentinus S. D.

V O D mihi anno superiore hinc discedens mandaras, vir illustrissime, vt Actuariũ, cuius mihi exemplar cõmodaras Græcum, Latinitate donarẽ: tametsi planẽ sciebam nõdum me inter doctos tãtum adeptũ esse auctoritatis, vt traducere in Latium tuto possem peregrinum hominem, tamẽ id sedulo mihi faciẽdum curabã fretus auctoritate tua, quæ tanta est, vt quoniã tu mihi id mandassẽs, solum optimo id ego iure facturus viderer. Sed obstitit incepto iam tum meo vnus & alter, qui dicerẽt labore me hoc nihil aliud conari, q̃ vt frustra negocium mihi cõficiendum assumerẽ, in quo iam alij quidã desudassent viri eruditi, ac propterea quasi actũ agerem. Itaq; substiti paulisper, studiũque meum repressi, quo in primis stimular bar ad exhibẽdam obseruatiõẽ in te meæ significationem aliquam tali quadã lucubratione, animĩque mei propensionẽ testatam ita faciẽdam: donec certis tãdem auctoribus cõpeti præter Ambrosiũ Leonem, qui de Vrinis, & item Ruellium, qui de Medicamentorum cõpositione interpretatus est, nus-

quam gētium reperiri A ctuarij interpretē vllum.
Denuò igitur rem aggressus, desumpsi mihi libel-
lum porissimū quem verterē, de Spiritu animali,
siue q̄ eiusmodi mihi visum est opusculum id, in
quo vir ille quātum in philosophia promouisset,
ostenderit: siue q̄ maximus inde ad studiosos om-
nes peruēturus vsus esset per te studiosorum iam
omniū & literatorū verē fautorem ac patronum
præcipuū, siue ob utrūq; potius. Nā & par est stu-
diosos omnes multū inde reportaturos esse fru-
ctus existimemus, vt quib⁹ via in hoc præmunia-
tur ad facile & sincere intelligendū, & tibi nō in-
gratissimū futurū hoc quicquid est laboris inter
tot negotia, ac ingentem rerū molem qua assidue
distincheris, etiā iucundissime persæpe philosophan-
ti. Nauui igitur rei huic operā, sed præproperā,
atq; haud scio an perfunctoriam nimis, vt ex qua
quæsitum mihi tantū specimē quoddā sit operis,
deinde totius ad te destinati: voluerimq; experiri
hoc veluti prægustamento quodā, an responsura
essent, quæ ex auctore eodē paramus. Simul sub
aduentus tui famam mirum quā auctor is ad vos
redire statim gestierit, familiāque tuā amplissi-
mā illā atque ornatissimā inuisere, vix vt tātisper
contineri à me domi potuerit, dum cum aliquo
modo reconcinnarem in transcurso ad motis tā-
tum manibus sic festinanter, non etiam adhibi-
ris. Quod ego minime quidem miratus sum, si
homo lautus, & (vt scripta eius loquuntur) homi-
num etiam primatum, ac sapientissimorum con-

suerudine vsus, curtâ domus nostræ suppellectilē
reformidarit, & priuatos hosce parietes ptafus,
diuersari apud ipsam rerū magnificentiâ tecū ma-
luerit, quū præsertim hoc nomine cōmendatiore
se tibi futurum esse speraret, q̄ iam Latine quoq;
scīret. Itaq; bene illi precatus, dimisi Latinum fa-
ctū hac meliore certē sui ex parte: & ne publicū
acciperet, interim monui, nisi amplitudine tua te-
ctus, ac patrocīnio vsus, cuius ea iā sit vbiq; aucto-
ritas, vt si quidem ea accesserit, nihil illi timendū
sit à vitiligatorib⁹. Hāc ergo huicvt præstes oro
atq; obtestor, vir amplissime: debes certe domi
tuæ antea quoq; alto, atque educato, & nūc eodē,
quali postliminio quodam redeunti. Quod si in
tāta rerum administratione fidei tuæ & diligētiæ
cōmissa, qua continue vrgeris, ac tāta nominis fa-
mæq; dignitate, ex qua iam rebus suis auxilium
omnes atque ornamentū frequentissimi petunt:
& quū, vt ille ait, Tot sustineas, & tāta negotia so-
lus, tamē apertissimas semper patere eruditis om-
nib⁹ fores tuas voluisti, nec spōte tantū veniētes
admittis, sed etiā vltro accersitos, ac vndiq; loco-
rum cōquisitos, & allectos præmijs domi alis, nul-
lis sumptib⁹ parcens: nō opinor, reijcies hūc tam
se libenter addētem famulitio tuo, cuius pars an-
tea fuerat, nec sedē illi inter tot virorū monumen-
ta negabis, multa quidē illa, & præclara, sed quorū
tamen non omnino debonestaturus sodalitium
sit homo, & philosophus, & medicus, & quidem,
vt Homerus ait, πῶλιν αἰσάξιος δῖων. Vale.

ACTVARI ZACHARIAE FILII DE ACTIONIBUS & affectibus spiritus animalis, huiusque nutritione, ad Iosephum Racendytam,

LIBER PRIMVS,

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

PROOEMIUM.

Vum assidua tua nuper philosophandi consuetudine circumfusas intellectui nostro tenebras discusseris, coëgerisque ad nos ipsos redire, ac perspicere spiritum inesse nobis diuinū, atque intellectualem, qui in animali hoc & intelligibili spiritu elucens, functiones nostras perficiat: commentariūque tibi præterea exhibendum censueris de spiritu animali nostro, quo purior is arte adiutus perduret, tum de victus ratione, qualem huic adhibere conueniat: inique sanè facturus sim, nisi tuæ in hoc voluntati morem gesserō, librumque in tui gratiam hunc, quo pro consilio vtare, exarem: quo scire promptius possis, quānam victus in hoc ratione vti debeas, corporique vnā sanitatem, ac spiritui huiusmodi animali intelligēdi vim sincerā illā clargiaris: pro-

præterea quòd præ exteris curam te in hoc vnum contulisse video, omniē, mens ut tibi, dum theorematum contemplatur, instrumento nimirum vti idoneo, animę deinceps facultates illustret, unde sanē beatum te esse arbitrēre spiritus huiusce quiete, ac constitutione. Atque hoc tibi à me muneris persolutū iamdiu oportuit pro iis quibus nobis vsui sis, artis bonis. Conveniens denique esse visum est obtemperare iam, optimāque & absolutissimā artis theorematum aggredi, tibi quē vnā tali tantōque amico, patri quē optimo gratificari. Nam quòd medicorū theorematū finis sit spiritus qui in nobis est animalis, contemplatio, quo planē spiritu rationalis animæ facultates illustrantur, itēque initium is & veluti fundamentum statuatur iis hominibus qui in mundo ipso intelligibili versantur, tu quidem exactē sanē nosti, nōsq;, ut scis, satis de his nuper philosophati sumus. Quòd verò quibusdam quasi scalarū gradibus assimilentur philosophicæ speculationes, quæ quidem menti ascensum à vilioribus ad digniora præstent, interim tamen mutuo inuicem auxilio egeant, hinc facillē colligas. Etenim mens, quæ quæ circa ipsam versantur animæ actiones, in quęcunque facultates suas transmiserint, perspicua illa, suscipiendisque formis idonea permanere cupiunt. Hęc porrò nunquā quidem convenientem sibi ex arte rationem integram seruarint, quę penes tēperamentum qualitatēmq; spectatur, ac quan

DE SPIRIT. ANIMAL. I.

3

ritatē: nisi mēs prius ipsa diligenter perspicieus,
commodum victus rationis medicamentorū-
que vsum inueniat, in iis quidem, in quibus o-
peræprecium sit ita fieri: quandoquidem in om-
nibus id non euenit. Quæ quum ita habe-
ant (id quod longe sanè ipse quàm nos, melius
dictis cōfirmaris) satius fuerit repetito hinc ser-
mone, declarare prius, quæcunque scire eum cō-
ueniat, qui forte in librum hunc inciderit, ne fal-
li cōtingat rationum ignorantia, quibus homi-
nis œconomia dispensatur. siquidem verisimile
est, vt ad aliorum quoq; manus perueniat liber-
is, quibus non eo quo tu in philosophia habitu
præditis videri, non omnino inepta possint etiā
hæc quæ ante propositā materiā dicenda sunt.
Quum igitur eorum, quæ secundum natu-
ram perficiuntur, nullum neque temere, neque
vt fors tulit, fiat, maneatque hoc firmiter maxi-
mum, atque inconcussum axioma: iniquum sa-
nè fuerit, eorum quæ fiunt, erroneam ac mini-
me opportunam originem causari, eo quòd ve-
ras, quibus illa constant, rationes ignoremus:
quum æquius sit ab iis quæ comperta habemus,
ad incōperta transire, horūque ita vnā inqui-
sitionem moliri. Hoc enim pacto etiam eorum
quæ alioqui nos fugiunt, plurima sese manife-
starint menti diligenter ista ac sollicitè tractāti.
Natura enim hæc, & similitudine, quæ secundū
ipsam sunt, nouit: excellentia autem, quæ post
ipsam: participatione vero, & alteratione,

& affinitate, quę supra ipsam. Porro q̃ non omnibus innatum hoc sit, vt ea intelligant, causa in eo fuerit, quodd inde auersi circa materiam hærentes inhiamus. Itaque ne productio in lōgum sermone, institutum videat transiisse, propositi nostri initium à re ipsa sumemus quę in quęstione versatur, si pauca prius quædam de anima dixerō, sic nimirum orationis ipsius ratione exigente.

DEMONSTRATIO EX PARTI
cularibus animalium irrationalium proprietatibus, quodd diuina quædam nobis insit substantia,
Caput primum.

Hominem ex contrariis constare in vnum coeuntibus, anima videlicet & corpore, & tibi ipsi ante alios clarum ex demonstratiua methodo factum est, & multis præterea ex ipsa quam de sensu sumunt, fide: id quod, qui in sensum respiciat, non sanè minus ex defunctorum quoque corporibus deprehendat, quæ, quum melius semper quiddam recedit, puta anima ipsa, demortua viuunt. Cæterum hoc quum in animalibus quoque reliquis appareat, nondū sanè discrimen inter nos & ratione carentia animalia statuerit, manifestū. Ratione verò manifestum facile fit, quid inter irrationalem rationalemque animam intersit. Animalium enim vnumquodque ratione carentiū præcipua quædam innata obtinet, quæ ipsum constituent: his

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 5

que ipsis, priusquam videri possit edoctum, nulla præeunte formula vitur, neque quomodo ad hoc deuenerit intelligere interim valens, neque verò quo pacto ad aliud se conferat institutum sciens, sed iisdem semper vnumquodque vitur. Etenim apis easdem vbique adhibet extruendis alucaribus figuras: quum tamen interim liceret, diuersa etiam figurarum ratione, præstare securitatem: eodémque semper artificio vitur: neque illa vnquam, vt ab opere suo cesset, perfeceris: neque verò si feceris, aliud illam opus aggredi animaduertes. Quin si eam animal iam factam à parentibus segreget, idque quum nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id & quomodo constet, iamque dimissam libere euolare sinas, eadem hæc, quæ progenitrix, præstabit, nec sanè operis quicquā omitteret, propterea quòd nò antea initiata à parentibus sit: nec si vel plurimum laboret, maius vnquam quicquam quàm reliqua, præstiterit. Formicæ tritici, granorúmque reliquorù aceruis gaudent, quæ æstatis maximè tempore colligant: hyeme verò nunquam foras prodeunt, nullâque his, vt apibus, florù cura, aut roris tenuis: quin in eadem semper sibi que propria incumbunt, neque eas in alucaribus hyemare vnquam videas, neque, vt mures solent domestici, in tectis aut parietum cauernis: sed vnaqueque subterranea sibi habitacula parat, futuramque cœli temperiem còstanter vsque expectat.

Araneus texit retia, vnde illi vict^{us} suppetat: quē si vel arctissimo. incluseris foramini, nunquam tam otiosum reddes, vt non & filamenta producat, & insidias culicibus tendat saltitantibus, aut muscis, aut insectorum animalium alicui, quorūque captura facilis sit. Aliāque aliis, sibi autem propriis interim studiis delectantur. siquidem leo venatum maximē exit, ac cetera rugitu terreat: neque hunc tam vnquam cicutē redideris, quin dimissum idem semper facitare videas. Lepores contrā vniuersam perpetuo vitā formidolosam ducūt. Canibus autem amor magis quidam in dominos inest: aliisque item alia insita visitur quasi prerogatiua quardā, & (quod in totum dicendum sit) nullum reperias animalium, quod non aliis conditione quadam praestet, omnia autem à se inuicem exuperantur. Quo sanē fit, vt non solū hac de causa semiperfectum dici animalium vnumquodque possit reliquorum sua in specie, verum etiam multo magis, si concesserimus paruum ea quandam obtinere particulam, ac veluti transfluxum rationalis partis nostrę, nempe artifice ita opificij ipsius ratione dispensante, quo videlicet ex apparente hac societate ad affine sibi conuertātur animalia rationis expertia, meliori autem & superiori concedant, faciliūque in seruitutem redigantur. Quemadmodum sanē & nobis, quibus ipsis intellectualis substantia concedita est, attributum fuit, vt ad mētem nos ipsos tantum

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 7

dirigamus, atque extollamus sanctam illam supramentem atque substantiam. Quòd si errore in hoc collabamur, cum nos inde decidimus, tum vero bruta reptiliàque iisdem à nobis spatiis distant, id quod manifestum maxime fit ex conuersione iterum ad Deum nostra. Iam tum enim cætera, venenatàque animalia obediunt, trahunturque in seruitutem, & cicuta redduntur iis qui penes dignitatem intellectus illam nobis concessam ipsi vitam ducunt. Atque hæc satius quidem fuerat ex te perquirere circa intellectus opera maxime versato, quique alia huic omnia posteriora semper duxeris. Nobis autem, quoniam persuasum est hæc ita se habere, multum sane existimandum est esse inter hominem brutàque animalia interstitij, sicuti plane posterius quoque confirmabimus.

Q U O D ANIMALIVM RELI.
 quorum nullum animalis alterius prerogati-
 uam fert, homo autem cunctorum sibi vendi-
 cat prerogatiuas, harumque meliorem quam
 illa usum nouit, rationem ad hæc adhibens &
 intelligentiam, Cap. i i.

Q U O D si quemadmodum innata quadā proprietate alia aliis prudentia præstant, ita pluribus quoque modis aliis cum genere humano communicarent, non inepte sane quis affirmaret, hominem eandem cum brutis, aut quod proximum est, non dissimilem certè animam

fortiori. Nunc tam deteriore animalia rationis expertia quàm rationalia, conditione sunt, ut animalium irrationalium nullum quamlibet arte quavis aut vi coactum, alterius vnquàm opus peragat: sed ad eundem semper modum prudentiora opus edunt, quod sibi proprium sit: quomodo sanè minus quoque prudentia, suum. ac collatione quidem inuicem ista demonstratur. Cæterùm intra proprios vnumquodq; limites morèsq; perpetuò consistit: homo verò, quippe qui animal sit rationale, multòque meliore, ac nobiliore opificio constet, tãto magis cetera exuperat animalia ratione carètia, quanto hæc, (ne quid maius dicam) plantas vincunt. Ac plantæ quemadmodum in ignobilissimo quoque animali inspicias, licet plantarum œconomiam omnem, nutritionem scilicet, & augmentum, & fructificationem, breuiter quodcunque plantarum proprium est: contrà autem in his nullius inesse videas animalis aut sensum, aut motum, nedum mores, & officia: eodè modo quantum natura homo ceteris animantibus præstet perpendas. Ac primum inter homines alius alio prudentior apparet, & idoneus magis: horum autem vnusquisque artes subinde complere & mutat, ac mores, modisq; euariat infinitis. neque temerè quicquam inuenias eorum, quibus cetera animantia præstant aut moribus, aut vitæ ratione, quod non in hominibus quoque spectetur, ratione ex similibus similia semper

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 9

inuestigante: ac tanto magis excellere videntur nostra, quoties ad vnam quandam cum aliis imitationem se conferunt, quanto magis hæc cum cōsideratione fiunt quæ ratione nititur. Quòd si singula quoque horum examinare libet, sic quoque potissimum notes, quantum ab his homines distent. Hic enim & brutorum ferociam notes, & timiditatem, ibi vitæ communicantiâ, ac solitudinē, sicuti temperantiam in aliis, aut intemperantiam, scientiâsque, ac cœli mutationes, atque artes medicas, breuiter quodcunque in hominum vita spectatur vile, aut gratiosum. Ad hæc homo, non solum, vt apes, mel recõdit, sed diuersos etiam liquores, succosque ad vsus dispensationem reponit, frugumque formicarum more horrea constituit, tum penui immittit quæcunque humanæ vitæ prodesse ratione ac rerum experientia comperta sunt. Porro aucupes piscatorésque araneis melius retia contexere nouerunt, sicuti medici ipsi salutaria parare medicamenta, lethaliâque: horumque simul omnium rationem hi reddere possunt: at rationis expertia animalia nec satis quomodo ijs quibus vtuntur, vtantur nouere, nec ad alia trãfire valent. Quo sanè mirari imprimis subit, quo nã tandem pacto, aut quibus demum persuasi argumentis nonnulli partem animæ nostræ intellectualem ad irrationalia vsque animalia detruserunt: quum ne spirituum quidem omnium pessimi sic se propriè habere existimètur, vt ad bru

torum se conferant corpora, qui nihilominus ad homines quotidie tendunt. Sed q̄ maximo inter se discrimine discrepent rationalia iuxta ac rationis expertia animalia, frustra sane quis narratione longiore probare cōtendat, quum vel sensu perspicuum id esse possit.

Q V O D ANIMA NOSTRA, DI
uinum atque intellectuale ex propriis actio-
nibus colligat, Cap. 3.

Q V O D verò brutorum spiritus ille cum corporibus vnā abeat, nullatenus perstans, no-ster autem is immortalis, diuinusque habendus sit, vel hinc perspiciamus licet, quoties nostrum hunc brutorum illi conferentes, consultantem inuenimus, diiudicantem, ratiocinantem, suadentem, dissuadentem, nunc hoc, nunc illo modo, ac plurima & mirifica ex insomniis quiescēte semper corpore explanantem. & quid quēso attinet de insomniis mentionem facere? quum iis quoque quibus repurgatus animalis spiritus, vitæque omnis ad rerum contemplationem cōuersa fuerit, omnia in aperto sint, quæ alioqui natura sua sensui se nostro substrahere solent. Etenim quales tandem humores, aut spirituum effluxiones, aut irracionales facultates: tam vnquam expedite, nunc quidem exiguo admodū horæ momēto orbis vniuersi peragratione mūdāna opera perspexerint? nūc autē relictis post se his, & ad diuina magis accessione rerum etiā

DE SPIRIT. ANIMAL. I. II

quæ nondum sunt, euentus pronunciarint? An hæc animalium rationalium videlicet prærogatiua est? Propterea autem quod non ad hæc conuersi uiuamus, ambiguitas suboritur, num diuinum id nobis, & immortale insit. Iam primum enim, nisi talem nos quoque obtineremus substantiam, nunquam quidem sciremus diuinam in mundo & intelligibilem substantiam esse. Naturæ enim affinitate sensibili iuxta, & intelligibili unumquodque cognoscimus. Atque hoc quidem pacto, quod in nobis diuinum atque intellectuale est, ex actionibus, quas hoc ipsum edit, deprehenditur. Sed & complura alia, & quidem dilucidiora semper ad hoc afferre licet argumenta ratiocinationibus, idque si rationalem animam dictorum semper suppositum statuamus. Neque enim propositum nobis nunc est de hac tractare, sermonis tamen vicinia quadam in ista quoque excurrimus. Porro ex pluribus quoque aliis colligi syllogismo potest, simplicem esse, per seque mobilem rationalem hunc atque intellectualem spiritum. Immortalis autem quod præterea sit, cum ex iis ipsis que circa nos versantur, colligitur: tum ex iis quæ sensui patent. Etenim secundum Hippocratem quoque ipsum, si unum esset homo, minimè sanè doleret: sic certe unde patiat non habet spiritus intellectualis, & incorporeus. nam quomodo quæso interitum subeat? cui quidem nihil sit, quod illi passionem inferat? Quod si quod rationale nobis inest, diuinum, immortaleque est, nostra

autem corpora hæc perpetuo fluxa sunt atque obſtupida, illud diſquirendum quibuſnam prius corporibus aſſocietur anima, tum per quæ ſuis ipſa facultatibus corpora illuminet. hoc enim perſpecto, facile fuerit, artis quoque ipſius beneficio, quæ prius huic ipſi communicant, meliora reddere. Quemadmodum enim praua victus ratio ſegniores nos, ac mète reſuſa, eodem ſanè modo, quæ accommoda ſit, perſpicaciores adque intelligèdum aptiores facit. Hòcque ipſum, etiam antequam victus rationis ſcopum aggreſſiatur, per ſe poteſt vnusquiſque diſquirens cognoſcere, quoties ſeiſpo quis actionibus quibuſlibet obeundis nunc ſegnem magis factum eſſe intelligit, nunc promptum. Cèterum ſimplex eſſe quod diuinū innatum nobis eſt, ac facultatum multarum, terminis que circunſcriptum propriis, informè que, & incorporeum, ex illius ipſius actionibus diſcere licet. Quòd autem actiones ſuas edat, ſpiritu noſtro veluti inſtrumento quodam uſum, id fortalſe in narrationis quoque proceſſu manifeſtum fiet.

ANIMAM NVMERO VNAM,
ac ſubſtantia ſimplicem, facultate multiplicem videri,
Cap. 4.

ANIMA igitur vna quum ſit, ſicuti dictum eſt, ac ſubſtantia ſimplex, ſuis autem ipſa facultatibus multiplex, ac diuerſa, corpori

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 13

huic nostro additur. Quum enim inter hulus facultates aliæ diuinę magis & purę sint, alię si cum his conferantur, abiectiores, quæque opus suum in corpore demum absoluant, vt sese spiritui huic nostro addat, aptam esse per hæc posteriores vires, rectè sanè affirmarimus. Nec iā mihi hoc loco fidem adhibere noli, quum abundè possim etiam ex iis quę ad manus habemus, sensuique sese offerunt, argumenta colligere. vnum certè atq; alterum allatum exēplum, minimè quidem contendēdi cupidis fidem satisfecerint, animam simplex quiddam ac multarum facultatū esse. Ergo in simplicibus medicamentis quibusdam, quę duabus tribusve qualitatibus prædita sunt, nulla harum alij officit, neque secundum sensum, neque verò secundum facultatem, sed cuiuscunque tandem harum familiaris fuerit pars affecta, huius ipsa vsum perferit, proprietate nimirum quadam qualitate illarum actiua efficaciter in contrariis partium affectibus agente. Si quis enim aloen deuorarit, animaduertet is humores ventriculi os infestates perpurgari, facultate scilicet illius absterforia: huius itē euaporatu, aut illitu discutiuntur, quę pupillæ tenebras offundunt: rursus de foris imposita, adstringendi vi robur addiderit ventriculi ori resoluti, sicuti sanè lumbricos quoque interfeceris, si vmbilicum, & abdomen inunxeris. Atque hæc ita diiudicantur, dum facultas illius vnaquæque in partiū contrariis affectibus opus

præstat. Porro capparidis facultate alia ventriculū confirmare creditur, atq; alia humores hūc ipsum occupantes abstergere, aliāque item dissecare, ac viscera infarctu liberare. multāq; præterea alia id genus inuenias, quæ cōmixtas multorum vsuum facultates obtineāt. Quod si igitur simplicia ita medicamenta facultatibus prædita sunt, facile (prope dixerim) cōfectibilibus, ac dissentientibus, diuersūque inde in nobis opus in affectibus contrariis edunt: cur non quæso diuina atque intellectualis substantia conuenientia sibi perfecerit, pro facultatibus quas obtinet?

DE PROPRIIS FACULTA-

tum animæ actionibus.

Cap. 5.

A C mens quidem parum omnino, aut nihil per se cum spiritu nostro cōmercij habet. Hæc enim quum intellectualis rationalisque animæ nostræ princeps sit, & in primis sincera facultas, maxime excursu ad similia gaudet, vnde sibi intelligibilia omnia cōcipiat, quo plane tempore maxime eam auersam esse cōtingit à facultatibus, quæ penes sensum spectantur: quum sensui nostro, quo vno in primis pecudum more viuim⁹, sita maxime ex opposito sit illius actio, quæ sanè, vt nihil interim illi maius concedamus, quàm quod dignitare, & efficacia excellit quibuscum commercium init, sic quoque multo iis quæ sensui subiecta sunt, præstiterit. De-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 15

niſque hæc in facultates inferiores, quæque poſt ipſam ſunt, inſtrumenta, quæ quidem perpolita fuerint, & nitida, multa ex iis quæ aſpectu poſtiora ſunt, tranſmittit, ad ipſum uſque ſenſum. quatenus autem rudia illa eſſe contingit, cætenus cogitationes quoque inde profectæ, rudi ac prorſus erronea forma accipiuntur. Intelligentia autem menti dignitate proxima, per quendam quali gradum à mente in facultates quæ deinceps ſunt, effingens ſpectacula traducit, quantitate ac colore carentia. Hæc autem opinio excipiens animæ facultas ambigua quædã, quippequæ ex cogitationibus ſtabilibus, & inſtabilibus imaginationibus formata ſit, imaginationi tradit. Atque hæc mens quædam quum ſit (quemadmodum ſane & dicitur) paſſioni obnoxia, colores, & formas, & figuras, & qualitates, & ſitus, aliæque id genus, vnaqueque affectis rebus addit. Ac plurimis ſanè eorum qui ſe contemplationi totos tradiderant, reſoluta mente contigiffe audio indignum quippiam prorſus propoſito ſuo, temporisq; fruſtra iacturam feciſſe, ſiquidem violenta omnino pars hæc eſt, ac contra quàm animæ actiones adfecta. Quantum enim difficile factum menti eſt, ut cogitationem in iſta deducat, ſenſuique ſubiiciat: tantum ſanè haud promptum eſt imaginationi, ut ſe paſſionibus ſubtrahat, quaſcunque ſenſus adfert. Videtur enim imaginatio ſenſuum quædam tanquàm quies, ac veluti promptuarium eſſe in vita.

Ac brutis quidem hoc ipsum pro parte est omnium principalissima: nobis contra principium hoc est à sensu, animalium facultatum. Verum enimvero quoniam sensum nobis affectum videmus, interdum vnum quēdam, interdum omnes, pluresve, nec sane minus contingit, vt & imaginandi quandoque vis, & ratiocinandi, & memorandi patiatur, age illud quoque inquiremus, quomodo ista patiatur, quibúsque de causis, tum cuiusn victus rationis adminiculo, minime obnoxius quis reddatur huiusmodi affectibus, vt, quod polliciti sumus, ad finem ita demū suum deducatur narratio. Ergo animam minime pati posse, passionum autem nostrarum participem fieri ob spiritum, qui nobis inest, animale, quo illa, quasi vehiculo quodam utitur, p̄rque hunc ipsum suas eā perficere actiones, partim iam demonstratum est, partim dicendū restat. Quod autē in mediocribus huius ipsius alterationibus, & transmutationibus fiat interdum, vt non spernenda quādam symptomata corpora insequantur, hoc quoque in sermonis progressu ostenderimus.

DE DISPENSATIONE NVTRIMENTI, vbi & de differētia spirituum, qui tum in ventriculo generantur, tum iocinore, tum corde, tum cerebro, ac quemadmodum his ipsis facultates animales, tanquam vehiculis vtantur,

Caput 6.
Quumque

QVVMQVE spiritus is animalis finis sit, quemadmodum sanè non ineptè quis dixerit, æconomia quæ nobis inest, neque huius vnquam interquiescat afflatus, & diffusus, operæ-precium fuerit considerare vndenam generationem sortiatur: tum quomodo syncerus seruetur. Et quoniâ propositi quidem nostri principium is summæque ac veluti caput habetur: non parum autem conferre existimandus sit de reliquis etiam spiritibus tractatus, quum præsertim absolutior ita narratio aliqui instituat: aperiendum sanè oratione de humoribus quoque fuerit, qui prima censentur elementa in nobis, deque spiritibus qui ex his generantur, atque ante omnia de nutrimenti distributione, spirituumq; qui ex ea prodeunt: ne forte, si qua parte manca narratio inueniatur, claudicare ita pollicitationem nostram contingat. Ergo præmanso cibo, inque ventriculum ad concoquendum delato, siquidem is succi boni, facilisque cōcoctu, minimèque flatuosus sit, ac bene se ventriculus habeat: nullisque humoribus infarctus fuerit, tempestiua sanè ita concoctio redditur, nihilque prorsus, aut pauxillum certè quid spiritus supra infrave erumpit. Exhalatio autem inde vaporosa quædam in caput resiliens, huius squallorem madefactu temperat, ac meatus deobstruit adpulsu quodā leni, sensuumque cōtentionem relaxat, & vigiliis soporosam quietē cōciliat: atque ita demū cessat,

dispensato, unde emittebatur, alimento per ventrem, ac remisso. Quòd si probi quidem fuerint cibi, contingat autem ventriculum, aut temperatura aliqua mala, aut humorum quorundam infarctu laborare, & imperfecta euadet concoctio, vaporesque inde resiliences, aut crassi caliginosique erūt, aut fumidi & fuliginosi, qui possint facile omnes temporis mora crassum turbidumque reddere spiritum qui nobis inest. Quòd si cibi prauī, malique succi quum sint, qualitates præterea alienas referant, concoctumque nonnunquam difficiles fuerint, sic quoque accident non dissimilia iis quæ iam memorauimus: ita quum partim qualitate, partim quantitate nocumentum inferant alimēta, instrumenta autem ipsa, aut intemperamento afficiantur, aut tenaci humorū obstructione, ex vaporibus inde resultantibus alterationes gignūtur huiusmodi in spiritu hoc, mediocres quidem, quum aberratum mediocriter fuerit, insignes autem, quum insigniter. Verum quū digesto in humores elementares ipsos nutrimento, viscera quæque exceptos succos vi sua innata exquisitius cōfectos assimilant, ex alteratis ita cōfectisq; petunt quidem caput vapores, sed qui tamen perturbare illud non consueuerint, nisi valde exuperarint: optimus tamen omnium succus, qui ipse spirituum nostrorum principium est ac materia, in iecur tendēs, viscerūque assimilatus, primum spiritum hunc naturalem progenerat, quo pars

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 19

etiam animę nostrę concupiscibilis declaratur: hoc enim quasi instrumento quodam animalis eius facultas vitur ad concupiscendum, citráque rationem appetendum. Hæc autem ita se habere argumento id fuerit, quòd affecto hoc viscere, humoréque eius in corruptelam abeunte, & cibos auersari, & cūcta fastidire videmur, à venerisq; vñu alieni, prouique in iram, & amarulentiam sumus, affectúsque id genus, prout spiritus qualitas aliqua exuperarit qui vitiatu in ea fuerit. Nam ob vētriculi cōsensum, redundantes vitiatu humores minus omnino noxi sunt, possísque hos minore negotio superare. sic autem alimenti defectum sentit destitutu corpus: propterea quòd visceri huic functio concredita est quæ stirpium propria habetur. Huius ipsius spiritu animæ facultas moderatrix conuenientia suggerit. Porro quòd videatur in ventriculo progigni spiritus quidam diuersus ab aliis, quo particulatim etiam in iis quæ appetimus, sensus varios concipimus, quoties nūc huius, nunc illius, interdum etiam prauu, sicuti boni interdū cibi appetētiā retinemus, manifestum sanè fuerit, quum quotidie ita affici videamur, ac nunc quidem similia appetere pro humorum exuberantia, interdum autem exuberantibus contraria, corrigendæ nimium nimietati. Atque is quidē spiritus frigidus humidúsque, si cum iis conferatur qui deinceps habetur est, cibariáq; particulatim appe

rendi facultatis vehiculum quoddā. Hanc por-
 rò ipsam excipit iocinoris facultas generalior
 quæ sit capaxque magis, ac principium appeti-
 tus maioris, & cōcupiscentiæ. Nec sanè mirum,
 siquidem vna numero quum sit anima nostra,
 varias interim actiones edat: quum pro apta in-
 strumentorum natura multarum hæc esse viriū
 censeatur, corporique vniuerso accommoda
 proprietatibus quibusdam. Atque de his tradi-
 tum in hunc modum sit. neque enim progredi
 vltcrius licet, quodque polliciti sumus, trāsire.
 Spiritus igitur animalis is sicuti tenuior multo
 ac purior, calidiorque reperitur eo qui in ven-
 triculo inter alimenti cōcoctionem generatur:
 sic sanè eo qui deinceps est, lōge humidior est,
 videturque multum infra illius tenuitatem ac
 calorem subsistere. Etenim quum post distribu-
 tionem in gibbas iecoris partes, sanguis secun-
 dum venā diducatur, quàm *vas sordidū* appellat:
 huius planè ipsius pars inferiora petere videtur,
 pars recta ad cor tēdere, quæ per dextrum cor-
 dis ventriculū, in sinistrum permeet, exactiūf-
 que inibi cōfecta, per arterias superius inferiūf-
 que tēdat, spiritūmque ita progignat, quem vi-
 talē appellant: qui in corpus vniuersum à corde,
 nō secus atq; à fonte quodam procedit, quod fa-
 bricatum à natura vitæ instrumentum fuit. Ne-
 que enim par fuerat, vi natura rerū harum for-
 matrix, instrumentum constitueret naturale,
 quo animalia locum subinde mutantia alecten-

tur, auferenturque, nisi vitæ prius instituisse. Nam si ob loci mutationem principali animæ parte eguerunt, quæ dignitate alias antecellat: longe adhuc magis additam hanc oportuit vitalem. Viuentium enim nonnulla loci mutandi facultatem non habent: at eorum quæ locum mutant, nullum non vitæ quoque factum particeps fuit. Quod si quis materialem præterea causam consideret, inueniet is vitali longe facilius esse quam naturali, ut in animalis principalisque spiritus ideam transeat: sic, ut vltus ipsius ita cogente necessitate, post naturalem vitalis existat: postremo autem sic quoque animalis gignatur. Cæterum quemadmodum sumpto à ventriculo initio spiritus tenuior in processu fit, non ita calidior quoque semper euadit: sed ad cor quidem vsque ipsum, sicuti tenuitas, ita & calor præcedendo præmouet: multum tamen interim humidi demitur semper: deinceps autem ab hoc caloris quidem multum remittit spiritus, tenuitate autem proficit, humiditate iam quoque defectus. Arteriis enim, venisque sursum latis, & in minima vasa diductis, hinc demum plexus reticularis fit, inferius per tenuem membranam sic vocatam cerebri corpus ipsum intercipiens. Hinc porro enutrito cerebro animalis denique spiritus generatur in ipsius sinibus, cui iam animæ nostræ actiones commissæ sunt, quum instrumentum factum sit dignitate primū, ac tenuitate affine. Verū quum de parte omnium maxi-

me contēplatiua institutus nobis sermo sit, diutius quoque cōtemplemur oportet, ne quid nos temere fugiat, quod dicendum sit: hoc enim pacto, integram narrationem reddidimus, numerisque suis digestam.

DE CEREBRI FORMATIO.

ne, deque animalis spiritus discrimine, qui in cerebro cernitur, Cap. 7.

SPIRITVS itaque animalis hic, quum in cerebro perficiatur ipso, non sanè pauca admiratione indigna proueniunt, de quibus addubitare libeat. Quandoquidem in visceribus aliis in quib⁹ vitalis naturalisque spiritus perficitur, in quancunque corporis partem distributi hifuerint, functiones semper easdem spectare licet, aut si aberrare paululum contingat, exiguum id nec sanè notatu dignum habetur. At hic aliter se habet. hic enim alia visuntur actiones, alia ibi, atque alibi alia, & , vt summatim dicam, vnus idemque visceris huius spiritus, actiones dispensat varias, ac multiformes: vt hic iam dubitandum veniat, num secundum visceris partium ipsarum differentias, hic quoque diuersus factus similis sibi non perstet spiritus, an vero idem perpetuo quum sit, alius videatur secundum substantiales visceris differentias, atque enervationes, enatasque appendices. An verum esse patet, quod secundo loco diximus? Er enim quum cerebri instrumētum huiusmodi lo

co circūscriptum angusto, in antica quidē parte in duos diuisum sit sinus, retro autem pars huius alia spectetur, quam cerebellum vocarunt: sitque quod in sinuum medio est, perforatum, ne inhiberi spiritus possit, quocunque tandem hunc impetus egerit, subterque duram membranam ante duos memoratos iam sinus, vacua caluaria reperiatur anterieus, sic vt hāc quoque animalis spiritus effluere queat, minimē profecto sentiendum aliter est, quā quod tenuis pelucidusque quum sit spiritus, is in quascunque cerebri partes incubuerit, alteratus transformetur, polyporum more, nisi tamen ridicula sit comparatio. Porro quod viscus hoc non sanē exactē admodum simile sit, vel ratione discas, etiam si sensum hoc penē effugiat: id quod ex iis quoque quæ ab hoc ipso oriuntur, deprehendamus licet: siquidem anterior huius pars molliores propagines habet, sicuti sanē posterior validiores. Nam tametli ista sic exigente rerum usu ipso, ita fiant, materialis nihilominus causa prius ea subest. Nerui enim qui retro propagantur, & mouere satis possunt, & traducere, & circumferre, & quicquid edendum sit violenti, præstare: qui verò ante, sensui atque alterationi facti accommodi magis sunt. Itaque quum ab exortibus ipsis non vsquequaque sibi simile videatur, spiritus autem visceris partes omnes permeet, non inepte sanē existimabimus, spiritū ipsum, vtpote tenuem trāsmuta-

tūque facilem, secundum diuersas partium im-
 mutationes, hīc quidem alias, alibi vero alias a-
 ctiones edere. Ac quemadmodum in fenestris
 lucem admittentibus, quibus addita speculatia
 vitrea sūt diuersorum colorum, radios vide-
 mus lucem inde per hāc deferentes, colorum
 qui in vitro floridi visuntur, qualitatem serua-
 re, quum ipsi interim, eiusdem secum speciei,
 nullōque infecti colore peritēt: ad eundem mo-
 dum hic quoque considerandum est. Quum
 enim cerebrum ad instrumenta sensoria cuncta
 neruorum propagines sensilium transmittat,
 nec ex eodem vniuersi prodeunt loco, ac spe-
 cie præterea inuicem dissident, sūtque exor-
 tus, pro instrumentorum, quæ susceptura hos
 erant, proportionē facti, alibi quidem crassio-
 res, tenuiores alibi: neruis interim inde exorien-
 tibus hic densis magis apparentibus rarisve, ibi
 autem mollioribus, aut cōtrā durioribus factis,
 quomodo sanè alij quoque meatus habentur di-
 lucidiores, alij obscuriores, prout quisque ad
 actionem vnamquaque obcundam proprie se
 magis habere existimatur. Videtur enim spiri-
 tus is secundum diuersas horum constitutiones
 immutatus, varios quoque apprehendendi mo-
 dos edere.

DE SPIRITVS ANIMALIS FVN

ctione in oculis, & reliquis sensoriis, Cap. 8.

SIC igitur per tenuem membranā subter

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 25

antiores cerebri sinus exorti nerui, in oculos tendunt, apprehensisque ita humoribus translu-
cidis, quòd tunica inde contexatur, quam à ro-
tis cuiusdam similitudine, *ἀμφιλαγροειδῆ* vocât,
sensus inibi alteratio fit per spiritum lucidum.
nam quòd hæc secundum substantiam alteren-
tur, non sanè rectè quis affirmarit. Quod igitur
aer patitur à sole illuminatus, tale quiddâ cor-
pora quoque hæc translucida patiuntur à spiri-
tu nostro luminoso. Itaque actu tràslucido oculo
sensibilique, postquam spiritus agendi ini-
tium ceperit in rem pari natâ proprietate, am-
bientem iam aerem quoque ipsum immutat, se-
cundû lucē hanc, quæ foris est ad bene longum
interuallum, non secus atque euenire videmus
in aquarum guttis, quæ quû deciderint, percul-
sis à se aquis per interualla aliquot commotio-
nem præbent quandâ. iam enim splendidus ab
extrinseco lumine factus, exigua quadam indi-
get cômotione, sic vt hunc ipsum spiritus quo-
que noster is lucidus satis posse videatur immu-
rare actu iam tràslucidû. imbecillus enim quum
sit, administrâculo eget de foris adueniente. In ani-
mantibus tamen nonnullis rationis expertibus
vsque adeo spiritus is nostrû antecellit, vt huius
beneficio ad certum vsque spatium noctu ferre
prospectum valeât, vnde splendor etiam emicet
quidam diligentius insipientibus, oculis nimi-
rum ipsis, ac proximo aere ob vehementem spi-
ritus impetum illustratis, id quod persæpe in

diuerſis animantibus notauimus. Quum igitur quaſi in corpus vnum quoddam tranſlucidum coaluerint oculus ambiensq; vnà aer illuminatus, ſenſilis facultas per corpora actu tranſlucida veluti deuecta, primum quidē atinia ſibi ſentit, quod genus ſunt colores: deinde eodem modo magnitudines quoque, eo quòd cum magnitudine vnà colores ſpectentur, atque oculi quidem ipſi quum intentione ſola tranſlucidi nāt, ob ſpiritum in eos decumbentem lucidum, aerēque apprehēdant extraneū actu iam tranſlucidum, duòque ita cōmiſceantur lumina, quæ mutuo inter ſe potentiam communicent, iamque velut vnum tranſlucidum, ſenſilēque corpus fiat, ſenſibilia ita vndique manifeſta viſioni euadunt. Nam quòd cont ab oculis procedentes, temporis momento ad cœli vſque ipſius conuexa perueniant, aut quòd ſenſibilium ipſorum ſpecies ad ſenſum vſque accedant, minimē conſentaneum rationi eſt. Verum ſermo de his quem quidem tractare hoc loco non conuenit, finem ita ſortiatur.

Q. VO PACTO A SENSV IN
imaginationem tranſcendunt ſenſibilia, dēq;
imaginationis actionibus, Cap. 9.

E T ENIM quòd ſenſibilis, luminofūſq; ſpiritus in oculos per neruos quofdam perforatus à cerebro exortos feratur, ſitque is prima viſus cauſa: & ſpiritus ductus ipſi oſtendunt, quos

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 27

spectare ex anatome liceat, & clarum alioqui sit, quum angulum vtrunque comprimimus, tum si cui repente interdum percussi oculi fuerint, quibus splendescētia ac veluti scintillantia quēdam obuerfari videantur: ex eoque præterea q̄ oculorū altero ocluso, alterius pupilla dilatur, quod iis qui suffusione laborant euenire nō solet, vt quibus alienū corpus spiritui opponatur. Itaque si spiritus oculis inesse demonstretur luminosus, aurib⁹ autē aëreus (fuerit enim operæ precium etiam de reliquis sensibus pertractare) sicuti linguæ humectus succosusque, gustus verò auditusque in medio situs odorandi spiritus, factus quasi vaporosus sit, sicuti tangendi, terreus, miremur sanē quonam pacto vnus idēque spiritus quum sit, diuersa tamen spectentur sensibilibus spirituum discrimina, pro sensoriorum proportionē. An ne hoc quoque sapientissimi opificis nostri operum nulli secundum, sensoria instrumenta addentis sensibilibus quæ his proportionē respondeant? Vt enim facilius quæ foris sunt, sentiremus, spiritu nobis opus fuerat, quippe quo nihil in nobis, nec tenuius, nec alteratu facilius sit: quo verò affinia sensibilia propria sibi redderet, atque apprehenderet, sensoria proportionē sensibilibus quæ responderent, instituit. Ac in oculis quidem luminosum hoc esse iussit. sic enim futurum merito erat, vt sensu colores perciperet, ac magnitudines per luminis extranei medium: in

*Spiritus
aëreus
sumus*

aereum autem, spiritum auditus nostri sensilem transformans immisit, quemadmodum sanè in succulentiam, cui gustatilium qualitarum tributa distinctio est: inter utrūque vero horum odoratus instituit sensorium, quo sentire vapores posset: sicuti sanè tactus quoque ipsius sensorium terreum fecit, ut sensu crassiora corpulentioraque perciperet, quod sapiens ille Empedocles versibus his innuit:

„Tellure aspicimus tellurē, vndisq̃ue videmus
 „Vndas, æthra æthrā spectam⁹, & ignib⁹ ignē.
 Nec sanè admiratione quēq̃ capi velim, quonā
 pacto vnus idēmq̃ue spiritus ductibus diuersis
 prodiēs, diuersa quoque sentiat alteratus. Nam
 quod alteratus sit, ac speciei qualitatem quandam
 sortitus ad id in quo sensum exerceat, causa est
 parsea, cui immutatus, factus affinis est.
 Alij enim cerebri exortus aliis affines magis
 molliorēsq̃, sunt. Denique deriuatus à cerebro
 spiritus, quum idē sit atque in primo progressu
 erat, videtur tamen alius alio syncetior. Ceterum
 quomodo is inter primum effluxum, facile deinde
 deinde particularim qualitatib⁹ immutetur, vel
 ex plantis ipsis discas licet, in quibus, quū succus
 idem radicibus excipiat, diuersus tamen
 is colore, ac qualitate spectatur, in ramis, folijs,
 floribus ipsis, fructibusque, qui deinceps his habentur.
 Quod si quis longo hęc tempore fieri dicat, illa autem breui, consideret is, quārum sit
 inter spiritum succosque ipsos interstitij.

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 29
DE ACTIONIBVS MEMO-
raticis partis, Cap. 10.

SENSVM porrò sensorij cuiusque instru-
menti cōmune esse promptuarium, inque hunc
ex sensoriis cuncta recipi, sic quoque manife-
stum sit: licet nihilominus hinc etiam colligere
vnum esse eundemque sensilis facultatis nostrę
spiritum, quo planè sensilis animę nostrę facul-
tas conquiescat: propter quam participationis
ratione spiritus is, vt sensilis diceretur, sortitus
est: vt qui de suis thesauris minimè valeat facul-
tatem huiusmodi proferre, cuncta autem ab ani-
ma per hunc in corpus deriuentur. Atque ho-
rum quidem quę extra sunt, vnaquęque sensu
ad primum sensile traducta, proportionē diudi-
cantur, quomodo se habeant penes colorem,
quantitatem, sonitū, vocem, rhythmū, odoratū,
gustatiles qualitates, caliditatem, humiditatem,
qualitatēque oppositas, duritiem videlicet ac
mollitiem, & reliquas quę sub sensum cadunt:
minime autem ad sensum tantum hæc progres-
sa subsistunt, aut in imaginationem solum vs-
que tendunt (hoc enim eorum est, quę vitam
ducant absque ratione, vtpote quibus œco-
nomię totius caput videatur esse imaginatio)
sed longius etiam procedit homo: quū enim ra-
tionem præfectam habeat, hac & ratiocinatur,
& comprehensa interiora sensibilia explicat. Et
quoniam naturę suę proprietate minime apius

natus est sensus primus, ut & eorum quæ prius sensit, formulas retineat, & alia super hæc sensu perficiat (corporea enim quum sit facultas huiusmodi, tanti non est ut in plura dispescere possit) sensationum formulas excipiens imaginatio, quali ab animæ rationali parte excitata, inquirat pertractatque nunc quidem ea quorum formulas à sensu accepit: rursus autem ea similiter quæ ipsa notavit magis his quàm facultates alia, vñ ad quodcunq; opinata fuerit formandum. Tantum enim inest erroris ac vesaniæ imaginationi, ut quæcunque naturæ concessa non sunt ut efficiantur, ipsa sibi liberè prorsus fingat. Et quidem in turpissima nos hæc errata cito coniceret, nisi ratio quasi specularix quædam, insanos huiusce impetus acriter obiurgans velut è specula quadam nimietatem cohiberet. Atque hæc relictis iam rudioribus his & sensibilibus coercita, in alium transit rerum apparatus: & impluvium adhuc passerulorum more alas explicat, impetūque fertur à terra qui sem euolandi, aera autem transcendendi, sed erroribus acta frustra laborat, ratio tamē quorundam, quæ futura huic ex usu sint, prius simulachra in memoria reposita collocat. Hæc porro quasi promptuarium quoddam intactum, eorum quæ ab imaginatione & sensu per rationem suscepit, formulas conseruans, nunquam quicquam nisi affecta remittit: & nunc quidem quæcunque ab ea exegeris, prompte largitur si inquiras, nunc

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 31

ipsa non longo post tempore secum reminiscēs explicat, bonos in hoc promos imitata, qui interdum quæ domini petierint, exhibent ad manum, interdum inuestigantes, ab aliis que in alia deuenientes, tandē quod quærebant, inueniūt, & hæc quidem ita se habent.

DE RELIQUIS FACULTATIS animalis actionibus, Cap. II.

Q VONIAM verò lōgius quoque progredi sermone necesse habemus, opus sanè fuerit, repetitum prius hunc ipsum ita explicasse. Mens igitur ac sensus quum facultatum animæ rationalium termini sint extremi, facultates quæ in medio sunt, liberas sinunt quocunque tandem velint inclinare: vnumquodque autem suarum alia partium facit, quum illa vicerit. Neque enim dignitati hīc tantum tribuitur, quantum potentiæ atque impetus vehemētiæ, quemadmodum in trutina sit multarum lancium, vt quæ magis degrauat lanx leuiiores semper attrahat, nullo discrimine, factæ ne ex nobiliori metallo lances sint, aut ignobiliori. Sicuti igitur sumpto à sensibus initio, imaginatio, velut alarum explicatu, sese ad sublimia erigit, sed nō sine qualitatibus suas ipsa edit actiones, sic mens quoque quum à seipsa ad intelligentiam res transmittit, nulla nec magnitudine, nec qualitate, nec specie, eò quòd hæc intelligētia explicet, & inuestigatione excutiat,

hac aliquid irrepit, quod ipsa non ceperat, per quæ intellectum est simplici ipsam intelligentiæ notione intellectualia nō attingere. Quæ admodum enim sensus simplici aggressu sensibilia attingens, horum species in imaginatione reponit: hæc autem ipsa iis iam quæ sensu percepit, pro arbitrio quæ vult, addit, demitque ob potentiæ exuperantiam, resque interdum quæ nullæ sunt, sibi ipsa fingit: ad eundem modum intelligentia ex propria mentis illuminatione, cōtraria prorsus, quàm quæ imaginationis est ad sensum ratione, quæ intellecta sunt, non sine quasi quadam specie suscipit, mutuatis autem quasi simulachris quibusdam ab imaginatione, veluti umbratili delineatione mentis in ea spectacula constituit. Ambarum porrò in medio succedere diximus partem animæ opinatricē, quæ pro arbitrio natura sua possit ad quæcunque velit, annuere, contrariis inter se facultatis vtriutque afflatibus immutata interdum enim iudiciis ab intelligentia deductis subscribit, rectèque, & secundum rationem opinari dicitur, interdum autem in imaginationem, & sensum vergēs, horum vnà erroribus traducta rapitur. Cæterum sermo de his, vt quæ tractari hoc loco nō possulent, hoc iam sine claudatur, satis alioqui rerum affinitate explicatus. Deinceps verò operæ precium fuerit de horum ipsorum passionibus tradere, hoc enim propositi nostri instituto accommodum maximè fuerit.

De affectu

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 33
DE AFFECTVVM DIFFEREN
tia, qui in visu consistunt, ac sensoris reli-
quis, Cap. 12.

SENSILI itaque animę facultate, animali
(sicuti ostendimus), spiritui adiuncta, spiritu au-
tem ipso per propria sibi organa sensibiles res
apprehendente, consentaneum est vt aut orga-
num primum, vnde spiritus initio fertur, affe-
ctu aliquo laboret, aut immutatus spiritus ipse
sit & symmetriam excesserit, aut instrumento-
rum aliquod quod à primo principio ducitur,
intemperatura aliqua laboret, humorisve alicu-
ius occurſu. Ipso quinetiam interdum sensorio
adfecto, nihilo secius sentiendi vis deperditur.
Et in oculis quidem (hinc enim sumamus ini-
tium) quum aut temperatura mala aliqua vitia-
tur cerebrum, ea in parte vnde exortitur ex cere-
bro nerui in oculos derivantur, aut humor in eos
aliquis defluit, visu destituitur sic affectus. Ocu-
lis autem ipsis patientibus, quoties obiectum aut
tuberculum aliquod noxam contrahunt, siqui-
dem intus oculi humores laborent, tunica ve,
non sanè minus fuerit hoc discrimen primo il-
lo: quod necessario tamen non sequitur, tunica
patiente quam adhærescentem vocant, præser-
tim si à pupilla procul cõsisterit affectus: quum
autem substantia peregrina aliqua tunicam sub-
intrat corneam, aut illi quedam quasi membra-
na oboritur, Suffusio affectus prior appellatur,

& curationem admittit tardiores: alter verò, Vnguis, qui minore negotio sanatur. Atq; hæc quidem nocumētum visui inferunt, instrumenti oblatione. Nonnulla autem consensus lege cōstant, sicuti in fuliginosi excrementi exhalatione ab ore ventriculi. Vidētur nōnullis ante oculos occurfare quædam quæ culicē, aut capillamenta reprēsētēt, aut muscas, aut tale aliquid: eo nimirum q̄ excrementa hæc spiritui sese opponant luminosos: atque hæc quum maiora minorq; euadant, ac bene valente ventriculo cessent, consortij fieri ratione diiudicamus. Sanè tu quoq; ista probè nosti, qui quidē affectu hoc correptus fueris, viderisque ante oculos talia quædam obuersari: ac primum quidem verere, ne suffusio hoc esset: ppter ea quòd symptomatis non dissimilibus affectus quoque is aduenire soleat. Ego autem solabar te, partim quòd multum iam abiisset temporis, quum tibi cui affectus ille fiat, partim quòd interdum melius, deterius interdū te haberet. Cæterum colores ante oculos visuntur, pallescentes quidem & sufflavi in iis qui regio laborant, quales planè affectus ipse exhibet, vt in quo transfusa per cornē tunicam bilis sit: subrubri autē, in iis qui hyposphagnia ex quocūque tandem ictu patiuntur, sanguinis nimirum effluxu: splendescencia autē ante oculos apparēt, quum sanguis ad nares impetu turget, quod magna ex parte visitur in sanguinis ē naribus profluvio sicuti sanè diuersæ

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 35

etiam colorum species oculis sese offerunt, quū ad eos bilis recurrit, quòd hanc ipsam vomitu interdum euacuatum iri significet. Verum tractatus de his ad aliud fortasse negotiū attineat, quum præsertim propositum nobis nunc non sit, de affectibus omnibus tractare.

DE DIGNOTIONE, ET CVRATIONE affectuum, qui in reliquis sensoriis consistunt, Cap. 13.

NON secus atque oculi, auditus quoque afficitur, quum aut cerebri parsea, nervus vè auditorius intemperatura aliqua laborat, aut externa aliqua materia spiritus animalis progressum impedit, quæ quidem plurimum consueverint auditum exstinguere. Solet autè auditus perturbari humore etiam aliquo aut pure in meatu consistente auditorio, aut quum foris aliquid influxerit, aut tuberculi additamento. Hæc porò repurgata, atque educta sanitatem loco restitunt. Nec minus vaporibus interdum flatulentis, ac crassioribus è ventriculo reliquisque visceribus diuersis de causis resilientibus consistere in auribus tinnitus solent: qui ipsi curatione ventriculo in primis reliquisque visceribus adhibita tollantur: sit etiam aliquādo vt ob instrumenti sensorij exactam vim exiles quidam tinnitus infestent aures, non illos quidem vt causa procreet notatu digna, sed q̃ exquisita sentiēdi vis neglectissimum quēque sonitum percipiat:

hos porro medici, quum tolli aliter nō possint, dimouent, sentiendi vinimia repressa medicamentis accommodis, sicuti tortasse post dicemus. Odoratus autem instrumenti affectus primi numerantur, quicunque ob cerebrum nervosque ibidem sunt: eodēque modo in lingua. Peculiares autem sunt, quū ibi quidem humores infarciuntur grauesolentes, sic ut inde odor quoque huiusmodi capiatur: hic autem qualitatibus non dissimilibus quas lingua sentiat, obfident linguam humores. Affectus hi autem in sensoriis consistere ipsis alicubi solēt, aut quum alias sedes occuparint, consensus lege, nō minus his molestiæ adferre consueverunt. Intemperaturam autem omnem communi ratione, non solum id præstare, ut corrupte sentiant sensoria, sed etiam ut nullatenus sentiāt, præsertim si intemperaturæ vis ingruat, quæ sensorij proprietati aduersetur, vel hinc apertū redditur, si quidem humiditati magis, quàm siccitati obnoxius auditus est: contrā siccitas maximè infestare linguam solet, non sic autem humiditas aliæque aliis magis minúsque qualitatibus vitiantur: in vniuersum autem omnia omnium excessu. Tactus autem affectus (de hoc enim dicendum restat) priuatim quidem torpores sunt, sentiendique tum difficultas, tum priuatio, ob quasdam nervorum intemperaturas, aut humorum defluxus, quod spiritui ita sensili vix intercludantur. Per totum autem pati tactus nō potest, nisi

cōmunis quoque vnà sensus patiatur. Hoc autē sublato, quisnam tangendi quæso sensus fuerit? Opprimi verò sensus communis solet, aut propter frigiditatis humiditatisve excessum, aut ob humores non dissimiles quosdam illuc cōfluentes, sic vt spiritus iam progressum intercipient. Quòd si consensus quoque ratione talia quædam accidunt, ob exhalationis alienigenæ recursus, minore hæc negotio tolluntur remediis adhibitis. Nec sanè mirum hoc videri debet, siquidem placidioribus his ac quotidianis vaporibus caput petentibus sensusque contentionem laxantibus, iamque humectam reddentibus sine sensu ac motu iacent animalia, affectu hoc naturali, somno scilicet correpta. Sed de sensoriis instrumentis narrationem, vt quam breuiter attingere voluerimus, satis sit ad hunc modum explicasse. Deinceps consentaneum fuerit repetito sermone, de horum quoque dignotionibus tractare. Et quoniam vel ob ineptam minimèque proportionem respondentem formationem, & elementarem humorum intemperaturam, vel ob culpatam victus rationem, humorumque dominium, permulta accidunt circa principalem actionem errata, eorū qui ob naturalem ita formationem laborant, nō est sanè artis nostræ vitia corrigere. qui verò prima elementorum temperatura praua constant, horum aliquis assiduo longoque remediorum usu, ægrè restitui possit. sapius autem

artem diligenter tractantibus occurrunt, quæcunque ab intemperatura proueniunt aduentitia, humorumque excessu. De his igitur nos quoque tractemus oportet, disputemusque; quot qualibusque modis cõsentaneũ sit actiones animales nostras noxã sentire. hinc nãque facilior & dignotio continget, & curatio. Sed quoniam hæc cum animali vnã spiritu immutari videntur, de hoc dicendum prius. Itaque cerebrum quum in suis ipsius sinibus spiritum huiusmodi generet, indeque hunc, veluti è fonte quodam in sensoria, reliquumque corpus distribuat, siquidem insigniter patiatur, fieri interdum potest, vt sensoria deperdantur, affectu scilicet consistente qua parte neruorum è sensoris propagines incipiunt. Accidit porro affectus, aut ob humorem aliquem illuc confluentem, aut simplicem intemperaturam: nec minus interdum contingit, vt ob primarij partium aliarum affectus consortium talia fiant. Ac communis quidem sensus affectus numerantur, morbi attoniti, comitiales, comata, catalepses, quæ magis minisque nos infestent. Quod si materiæ alienæ influxu ista accidant, quæ spiritus exitum occupet, fruiori hinc morbo remedia quoque adhibenda valentiora, incidendo, attenuando, deborurando, purgando, reuellendo, deriuando, sicuti sanè postulare videatur affectus humorumque excessus. Et in sensu quidem cõmuni hæc cõsistunt: inter sentiendi autem instrumen

ra particularia oculus afficitur, quum non pro eo ac consuevit videri: sed aut lippitudine, aut obscuritate, aut perturbatione corripitur, aut quasi per tenebras visum profert, aut obuersari sibi putat quasi muscas quasdam culices'ue, aut capillamenta: vel etiam quum patiente cerebro ad oculos usque affectus transeunt, aut quum in his solum suboritur. Et siquidem primo cerebrum patiatur, victus ratio perpendenda est, reuocandaque hæc ad melius vniuersa, priusque iis adhibenda remedia, quibus videlicet prius affectus inoleuerit, partim cõuenienti victus ratione, partim etiam accommodo medicamentorum usu. Ac lippitudines, quæ quidem humorum exuperantiam indicant, auertendæ deriuandæ'que sunt medicamentis quæ per nares purgant, Græci *ῥιζινα* vocant, & alioqui exiccandæ victus ratione quæ ex usu sit. Obscuritas autem ab exhalationibus fit crassioribus sicuti tenebricosa, colorésque varios referentia, ab humoribus vellicantibus. Affectus vero prior victu indiget modice calido, puroque, ac minimè flatuoso alimento: atque ita ventriculi ori robur indere oportet. Humores autem mordicus vellicantes, medicamentis purgantur conuenientibus, victuque mutationem accipiunt qui ad contemperamentum ducat. Quæ verò ante oculos obuersantur culicum, aut capillamentorum specie, si futuram suffusionem coarguant, prius quàm hæc

consistant, medicamentis discutiuntur corpus totum purgantibus maximèque caput. Mitiora habentur quæcunque ex recrementis procreantur fuliginosis, sursum ad visorios meatus actis. Amolimus autem hæc quoque alimentorum vñ succi boni, concoctûque faciliū, purganturque catapotis ex aloë, quemadmodum sanè de medicamentis ad hæc facientibus quum propositû omne absoluerimus, explicabimus. Cruentis autem iam oculis, phlegmonèque tentari cœptis, valdèq; mordacem sensum lachrymarû effluuiū capientibus, sanguinis detractiōne subueniendû, agendâque victus ratio per cōtraria humorum exuberantiæ, siquidem in his contraria contrariorû remedia sunt. Peculiares autem auditus affectus sunt, tinnitus, & surditas. Ac surditas quidem accidit ob primi sensibilis nerui cerebrique inibi sedis intemperiem aliquam, humorisve alicuius infestationem, aut humoris consistentiam in auditorio meatu, aut alienę cuiusdam substantiæ infarctum. & primi quidem affectus ægrè admodum remediis tolli posse videntur: minore autem negotio secundi, nempe discussio quod infestabat. Sonitus autem consistunt quidem etiam propter immodicos infarctus, alienosque humores, nec sanè minus, quoties vapores infernè sursum versus attolluntur, qui crassiores quum sint ac caliginosi exitûque impedito, afferunt sensorio instrumēto molestiam. Humores porrò flatus hosce gignen

DE SPIRIT. ANIMALI. 41

tes, partim repurgans, partim contēperans discussis, eodēmq; modo flatus inibi cōsistētes. Quod si in ipso quoque iam auditu obfirmetur, medicamētis localibus vtare, præsertim verò infestantium humorum dissectione, attenuatione, & repurgatione. Nec nos sanè lateat vapores interdum acriores quosdam circa auditū sursum actos, non quidem ex materia notatu digna, vehementius tamen consuesse ægrum infestare. quum nanque tenues mordacesque satis sint, sensilem neruum vellicatu maximè irritare videntur, quos quū non ex facili sit ratione alia sanasse, interdum sanamus medicamentorum quæ sensum obrundant, vsu (Græci *καρπονικὰ* vocant) exactum nimis sensum retundentes. Affectus autē, quibus nec benè, nec male odora sentimus, ad facultatem pertinent odorandi. Hæc interdum, vt & sensoria reliqua, propter cerebri intemperiem aliquā, spiritūsque sensorij infarctū, deperditur: maximè verò, ac tantum non quotidie videmus, vaporum foris adueniētium sensum amitti, in distillationibus, mucore, & grauedine meatus ipsos percolatorios, quos ex argumento Græci *ὀσμωδῆς* appellant, obturantibus: sicuti rursus qui sic affecti sunt, postquam humores huiusmodi putruerint, odoris mali sensum inspiratu accipiunt. Nec minus quum humorum corruptela ventriculus laborauit, sensus accidit odoris qui pisces, aut cœnum, aut rem referat peregrinam. Illa porrò medicamen

etis discutuntur quæ per nares purgent, odorémque bonum reddant, quemadmodum suis fortasse locis dicitur. Quæ verò aliunde sensum illuc immittunt, si perpurgentur, sensum quoque vnà sui auferunt. Lingua autem rarer admodum ipsa per se sic afficiatur, vt qualitates extraneas sentiat, semper autem humorum vnà qui ventriculi os occupant, persentiscit qualitates, quòd tunica quæ istam obuestit, ad ventriculum vsque deferatur: sic fit vt amari, salsi, acidi, acerbi, dulcísque præterea sensum percipiat: fit aliquando tamen vt qualitatem alienam, prorsusque indicibilem sentiat pro humorum nimirum qualitate qui ad ventriculi os decubuerint: suntque his remedio medicamenta quæ extenuent, dissecant, abstergant, repurgent, prout humorum vnusquisque indicauerit. ita enim sursum quoque ferri exhalationes desierint, quæ caput infestare interdum solent. Nonnullis enim totum in consensum trahitur, dimidia aliis pars, aliis sinciput, aut tempora, quæ amoueantur cessentque prorsus humorum contemperamento ac repurgatu. omnibus vero alimenta exhibenda succi probi. Ceterum torpores, & sentiendi difficultates potissimum ob refrigerationem accidunt, nervorumque sensilium obstructos meatus. Amolliemur hæc, refrigerata quidem excalfaciendo, humoresque extenuando, tum meatus decoaurantibus ac rarefacientibus medicamentis la-

DE SPIRIT. ANIMALI. 43

xando: hoc enim loco commoda in primis habetur attenuans victus ratio. Et quoniam disputatum de affectuum dignotione, cùm eorum qui in sensu communi, tum verò qui priuatim in instrumentis sensorii consistunt, iis quidem qui sermonis breuitatem admittunt, satis est. Restat deinceps differamus de differentiis partium facultatumque animæ, quæ inesse nobis videntur: tum quomodo non in omnibus eadem apparent, sed ad singulos quosque propè dixerim homines euariantur: sic enim melior narrationis digestio instituetur.

QVOMODO DIVERSA APPE-
timus, tum quâ fiat vt apud omnes actionum
animæ earundem vsus non idem constet,

Caput 14.

IGITVR quemadmodum circumambiēs
nos aër vnus, idemque quum sit, siquidem propria eius notetur qualitas, priuatim tamen differentias multas admittit, frigidior, calidior, humidior, siccior, tenebrosus etiam factus, lucidusque, ac corruptior, aut quicquid tale sit, atque ipse interim quum ista patiat, aër nihilominus vocatur, quæque aëris sunt facit, potestate licet non æqua: ad eundem planè modum de sanguine quoque nostro existimandū, mutationes non dissimiles suscipiente. Neque enim solum quum secundum primam naturalemque formationē, frigidior moderato sanguis, aut calidior,

aut crassior, aut tenuior fuerit, in talem quoque cōuertere alimenta quæ de foris adueniunt, deproperat alteratrix assimilatrixque facultas, verum etiam cibus gaudere illis potissimum solemus voluptatēque inde capere, qui accommodi magis videntur ad talem in nobis sanguinem progignendum, nisi si quādo appetitus nequam aliquis nativum nostrum rectumque rerum congruentium appetitum devictum obscurer. Quod si tot sanguinis differentiæ numerantur, quæ temperamēti omnes symmetriam excedunt, remittuntur autem hæc atque intenduntur ætate, anni tempore, victus ratione, humorumque redundantia: quumque hunc immutet locorum etiam diuersitas, morumque, aliæque præterea sexcenta: quamobrem quæso non, & quidem rectè, contendat aliquis, non solum minime eundem omnibus inesse sanguinē, sed nec duobus quidem subinde hominibus: quandoquidem ne vni quidem eidemque numero homini idem semper perstet, variis admodum de causis immutatus. Si itaque hæc ita habent, longēque adhuc plures mutationes atque alterationes in corde suscipit sanguis, venisque, & arteriis, inque viscere ipso, ad quod ultimo deferretur (etenim verisimile sit, viscera ipsa non æqua omnia temperie constare, sed in temperaturæ omnino alicuius excessu, aut defectu evariare) nec sane minus formationis quoque ratio ad hæc facit, satisque hæc omnia temperamētum immu-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 45

tate atque alterare valent, cur non iure affirmet quispiam pro huius ipsius immutationis modo temperamētóque, ac qualitate, spiritus quoque inde procreatos immutari? quos planè spiritus, quasi instrumenta quædam, aut si mauis, vehicula facultates animæ, actionésve, veluti conscendentes, infinitam morum varietatem, variásque cognitionum species exhibent hominibus: atque vnius eiusdémque spiritus sufflatio, varijs, ac multiugis partibus rhythmisque differenti-
bus composita, secundum harum quoque seriem suscipiendique spiritus propensionem, diuersos discordésque inter se partium quasi concentus edit. Vbi sanè opus sit musicæ huiusmodi perito, qui nouerit fidibus, quibus cantum claudicare, aut sibi inuicem repugnare contingat, tonum proportionem respondentem inducere: nec sinat instrumento vsque adeo admirabili præfectam mentem concentibus vti dissonis, nullóque rhythmo. Quoniã vero cantilenæ aliæ quidem voluptatē alliciunt, aliæ iram bellumque suscitant, suntq; nihilominus præterea quædam, quæ præstent vt ad seipsam anima nostra reuertatur, placidamque hanc attentione & mansuetam reddant: par est vt hæc spiritu qui nobis inest, efficiant, qui in iecore, corde, cerebroque, ipso procreatur. Porro de eo qui in iecore ac corde generatur, spiritu, breuiter tractasse sufficiat, quum tertij in primis nobis vsus constet. Cæterum sermonis consortio, operæ precium sit, mentionem

quoque de his facere, quò videlicet alij quoque non ignorèt ista, si cui huiusmodi cognitio curæ fuerit, quum ipsa alioqui digna satis sit, quæ per se tractetur contemplatio, nec minus integrum faciat ad corporeæ sanitatis dignotiones.

DE ACTIONIBVS NATV-
ralis spiritus, Cap. 15.

Q V V M igitur spiritus huiusmodi naturalis, primo quidè in iecore, deinde in venis quoque omnibus perficiatur, hoc voluptatè sentimus, naturalèsq; nobis appetitus persequimur, quippe qui instrumentum sit naturalis animæ nostræ facultatis: hoc & nutrimur, similiàque nobis procreamus primo, tamen si reliqui quoque spiritus opus suum cõmunicent: sic naturales quoque facultates fiunt. Breuiter quæcunque inueniuntur secundum stirpium entelechiam perfectè cõsummata, eadè videre est in iecinoris quoque facultate numeris suis absoluta. Et quoniã spiritus qui in iecore perficitur, diuerso, sicuti dictum est, temperamento constat ac qualitate, propter causas quas iam antea retulimus: verisimile certè sit, sanguinem quoq; nostrum vnà ita immutari, aliũque alio magis appetitu hoc illòue duci, & hunc quidem ex rebus his voluptatè capere, illum vero ex alijs, sicuti sanè aliũ in quæcunque tandè appetitum alio propèsum magis esse. Hinc porro etiã quæ de foris adueni-

unt, primis elemētariisq; causis, ac materialibus assimilatione addita, diuersas induunt colorum ac specierū differētiās. Quòd si præterea iecinoris diuersitatē consideres per tēperamenta & formationes, venarūmq; latitudinē atque angustiam, multorum, quę appetentię & nutritioni indulget, atq; iis quę stirpium peculiaria habētur, causam in naturalem spiritū hunc reicias, maxime autem q; naturales in hoc animæ nostrę facultates hoc ipso opus exerceant. Et siquidē is ad temperiei symmetriā deducatur, victus ratione, validus esse videtur, & qui se spiritibus aliis opponat, præsertim si hi quoque nō sanē recta victus ratione, naturaliq; tēperamento regantur. Quòd si spiritus is morbis quibusdam, victusq; ac tēperamenti excessu, & qualicūque tandē errato nequaquā vt decet ac par est, generatur: animæ in eo facultas, hoc ipso quasi vehiculo ignobili quodā tuique vfa, actiones quoq; per hunc imperfectas segnēsq; edit. Atq; huius in te vigor, robūq; flaccuit, qui virtute te exerceas, cibiq; paucitate, ac ratiocinandi vi sobria, floridū iecinoris spiritum euavidū reddas vitāq; corpori immersā ducere minime institueris. Quibus verò studium circa hunc est, iis calens humectāque victus ratio conuenit: quando vt in stirpibus quoque is florens vigeat, hæc magis quàm ceterę qualitates in causa sint. Verum de his sermo satis vti diximus, tractatus, conferat se iam ad spiritum qui deinceps est.

DE ACTIONIBVS SPIRI

tus vitalis,

Cap 16.

VENA itaque caua diducta, inque dextrū cordis sinum ingressa, sanguinēque ibi per tenuia quædam foramina eructante, sinister inde hunc ventriculus excipit, tenuiorem quidem iā foraminum percolatu factum, multo tamen magis ob continuam motionem viscerisq; calorem. Semel igitur quum temperamētum suum egressus sit, ac bene calidus iam factus, tenuiorque, nec vt antea humectus sit, spiritum quoq; qualis prior erat, procreare desijt. Ac quemadmodum ob causas, quas prius recensuimus, sanguinis discrimina enarrabamus, sic hic quoque inspicere licet vt diuerso omnes consent visceris huius temperamēto, ac compositione diuersa, neque eadem id expleat semper concoctiones, sed alibi vincat, alibi superetur. Quòd si nō pauciores hic quoq; differentiæ visuntur, q̃ quæ in reliquis viscerib⁹ sunt, qui fieri quæso potest, vt hinc progenitus spiritus vitalis vnus idēque in omnibus reperiatur? quum neque iisdem vtantur omnes cordis commotionibus, neque ad eundem omnes modum aut irascantur, aut timeant, sed prout qualitatem nactus fuerit spiritus is ac propensionem, in affectus commotus animū perturbantes, ac rationis ex pectes, q̃ usque per animę facultatem peragēs, cui huius ipsius arbitrium pernissum sit? Quemadmodum igitur

igitur ī iecore naturales appetitus ac facultates cōsistere diximus, ad eundem hīc quoq; modū de his intelligēdum facultatibus, quęcunq; videlicet animalium proprię habentur, ac ratione carent, & in brutis apparent. Spiritu igitur vigente huiusmodi, nec valente ratione impetum huius reprimere, irę ac formidines fiunt pręter rationem, animiq; perturbationes varię, sicuti sane męror etiam & tristitia, & lętitia & alacritas, idque nulla deforis adueniente re quę sic hominem afficere possit, ac solo demum spiritu ipso ita ad hęc parato. Nec sane aliquis, dum opificij rationem ignorat, hęc vt incerta reiecerit, si prius hoc ipsum perpenderit, quod scilicet animabus nostris rationalibus multas atque eximias facultates quum indiderit rerum opifex summus, harum vnaquęque opus peragere creditur pro instrumenti sui robore ac potentia. Quod si quis non inique se facere existimat, dum affectibus seducitur rationis expertibus, argumēto, q̃ naturales hi necessitates insequantur, is inepte ita arbitrari desinat, ad hūc modum edoctus. Etenim quicumque se ad impetus rationis expertes transfert, culpa sane vacaret, nisi quę superius pręst ratio, ad hęc quidem faciendā nos hortaretur, illa contrā dehortaretur. Nunc quum hęc res nostras pro eo ac decet regere natūra soleat, siquidē huic ipsi principatum permittamus, nihil plane incommodi acciderit: aliis vero dum principatum conce-

dimus, pro turpissimo mancipio circumferimus mentem, appetitus irrationalis titillatione decepti. Cæterum consuevere diutina animi circa vnumquodque tandem appetibile consuetudines, illuc naturalem omnem necessitatem trahere : non dissimili planè euentu atque si quis alium subducentium medicamentorum aut sudorem elicientium abusu, hoc ipsum præster vti materia vniuersa eò confluat, idque etiam si medicamentorum aliquando huiusmodi studiū postea ablegarit: vsque adeo quidem, vt nisi quis contraria adhibeat remedia, non sit facile sanitatem recuperaturus. Atque hoc, vt in transcurso dictum, nūc quidem omittatur: fuerit autē satius, hæc quoque aliquando pertractasse atque absoluisse. Neque illud nesciamus oportet, temperamentum scilicet hoc quoque loco exhibendum, quod visceri proportionē respōdeat, si quis huius facultates conseruatas cupit, sicuti planè contrariis quoque has ipsas amolimur. Quum enim cæteris calidius sit viscus hoc atque etiam siccior, talem quoque libenter adnusetur victus institutionem, quemadmodum contrariis flaccescens languerit, spiritumque vnà suum immutatum senserit. Quibus autē indiciis natia cuiusque temperatura dignoscatur, etiam aliunde discas licet: nam si quis hæc quoque oratione explicet, prolixitatem is operi addiderit. Quoniā verò satis de his quoque dictum est, differendum iam de maximo omnium humani opificij sco-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 31

po, népe animali & principali spiritu, ut in quo ingentia quædam atque mirifica appareant dispensationis quæ in homine fit, mysteria.

DE ACTIONIBVS ANIMALIS

spiritus, deque intelligēdi in hoc discrimine,

Caput 17.

Q V V M itaque cerebrum sanguine alatur in venis arteriisque cōtento, communibꝫque huius ac particularibus proprietatibus differentiis multimodas indat, sicuti ratione manifestas, ita subterfugientes sensum, par est existimemus spiritum quoque hinc progenitum infinitas secundum se differentias proferre in patenti tantatis actionūque campo. Etenim hinc sciendi discrimina emergunt, ingenijq; sagacitas, & acumen, tum memorandi ac reminiscendi vis, & imaginationum functiones suscipiendis formulis idoneæ, ac quæcūque operari homines quotidie videntur circa animale hunc rerum ordinem. Quemadmodū igitur in spiritibus his de foris mundanisque differentias videre est plurimas, idque quum horum vnica sit materia (quippe horum alios calidos magis esse dicimus, frigidos alios, sicuti humidiores alios, aut sicciores, & tenuiores, & crassiores) tum verò singulæ qualitates hæ latè patent, quæ diutius quoque si in corporibus nostris moram trahant, aliquid notatu dignum efficiunt: ad eundem planè modum considerare oportet de spiritu hoc

animali. Denique spiritus is noster quum multitudine exuperarit, animę edit functiones qualescunque tandem, perdurantes magis: quum vero tenuitate pollet, acuras, rum quę quocunque impetus nos egerit penetrent: sicuti idem crassior factus, segniores retusioresque motus suos ostēdit. Ac caliditas quidem si mediocris adsit, excitare hunc & veluti stimulum huic addere solet: eadem autem intentior fortasse præstiterit, vt acius quidem is commouearur, loco tamen minus cōsistere hunc sinir, facitq; vt huc il luc fluctuet caloris vehementia. Frigiditas autē, siquidem modice hūc exuperet, firmiores obcundis negotiis ac constantes facit, nō perinde autē acutos: intentior autē, torpidos, & ad quęcūq; animum applicarint munia, obdormiscentes. Humiditas quę quidem moderata sit, facilem formarum suscepcionem reddit, sicuti fluxā & euanescentem, intentior. Id quod de vehementiori quoque siccitate dicendum sit: nam temperata spiritum ita facile mobilem efficit ac leuem. Quęcunque verò in qualitatū tot complexu & latitudine visuntur, longum sanē fuerit sermone recensere. Ac notas quidem singularū cerebri qualitatū redundantium possis aliunde etiā addiscere: differentias autē quę in intellectu apparent ob dictarū qualitatū compositionem, ex relatis iam conicias licet, atque ita conuenienti victus ratione defectum emendes ac contemperes. Oporteret tamē vnumquenque

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 53

qui circa hæc studiose versatur, perpenſa prius naturali cerebri ſymmetria quæ illi inſit, ita demum ad hanc victus rationem adaptare, non ignorantem ſimilibus temperaturas foueri, ſicuti contrariis torqueri. Neque verò illud nos lateat, naturalia cerebri emiſſaria adaperſa ſemper ſeruanda eſſe, quando non leuiter ſpiritus progreſſum impediunt, quæ perpuigari operæ-precium fuerat: quod non minus præſtandum in reliquis corporis vniuerſi excretionibus, quàm ex quoque infeſtare ſpiritum conſueuerint exhalatione. Quibus verò iſta medicamētis iuuari ſoleant, in orationis progreſſu dicitur. nunc ad particulares animæ facultates, harumque affectus reuertamur.

DE SENSVS AFFECTIBVS, Caput 18.

ITA QVE ſede affecta in qua opus peragitur communis ſenſus, aut omnino intercipiuntur ſenſoria instrumenta, aut erratum in eis contingit, idque vel propter humores quosdam illuc confluentes, vel ob tranſmiſſos vapores. Quam ſanè infeſtantium ita moleſtiam ſi quidem purgatione diſcutere liceat, reſtituitur ſenſus. Porro ſicuti ſenſus intercipitur humorum vaporumque infeſtantium multitudine ac qualitate, ita ſentiendi difficultates accidunt, quum quæ noxam inferunt mediocritia fuerint. Cæterum debes ad hunc modum, poſtquam infeſtantiem hu

morē coniectura cōsecutus fueris ex symptoma-
tū cōcursu, ac p̄cedenti vidus ratione, & æta-
te, & anni tempore, & omnino tēperatura, quæ
evaporatu feruntur aut defluxu reprimere, ea-
dēque contrariis ad contemperamentum du-
cere, sicuti quoque repurgare, quum id res po-
stulare videatur, vti postea dicemus. Ac sensus
quidem is si continue afficiatur, non sanè facile
ferre noxam solet: vt qui veluti corporea quæ-
dam animæ facultas sit, maximūque cum cor-
pore commercium obtineat, prorsus vt nec fa-
cile affectu correptus restitatur, nec si restitui-
tur, sæpi⁹ id ferre possit: estq; de hoc antea quo-
que tractatum. Qui vero deinceps ab hoc sunt,
quippe qui non sanè multum corporea crassi-
tie participant, infestantia facilius quàm hic, fe-
runt, sic vt nec facile ita aboleatur animās, p̄æ-
fertim quū quod infestat, sola notetur intēperie.

DE AFFECTVVM DIGNOTIO-

ne, ac curatione, qui in imaginandi, memo-
randi, ac ratiocinandi vi consistunt, Cap. 19.

IMAGINATRICE igitur facultatis
affect⁹, qui quidem iam inuoluerit, dominetur-
que, sit, quum qui sic affecti fuerint, quæ sæpenu-
mero viderint, non agnoscunt: hic scilicet affe-
ctus iam dominium exercet, vixque his aliquan-
do persuaseris, vt consueti sibi visa agnoscant,
primordiales autē affectionis occasiones sunt,
quum facultas huiusmodi morbo alioqui tēta-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 55

ea, opus peragit, ægréque potest sensa informa-
re, somniorumque visa dissona apparent ac tu-
multuaria alienaque, necnon consuetis dissenta-
nea. Atque hæc spiritu sunt coinquinato, aut à
temperatura aliqua mala, aut humoris alicuius
corrupti euaporatione. Humororum porrò exu-
berantiam etiam aliunde discas: victus verò ra-
tio qualis adhiberi debeat, in sermonis proces-
su tractabitur. Imaginationi opponitur memo-
ria, quæ promptuarium sit formatum, quas ipsa
ab imaginatione sumpsit. Patitur hæc quoq; aut
quum temperatura mala aliqua afficitur, aut hu-
more decumbente. Ac correpta quidem insi-
gniter parte hac obliuionem incurrimus, quo-
rum antea cognitionem retinebamus, affectus-
que huiusce modicos modica quoque sequuntur
symptomata. Quòd si quem negotiorum vn-
dique moles obruat, deinde non facile is quæ o-
porreat, memoretur, nimiam animi sollicitudi-
nem in causa esse existima: quum nunquam nõ
validiori facultatis animalis actioni loco cedat
imbecillior, quemadmodum sanè in rebus quoq;
sensibilibus his cõtingere videmus: vbi anteuertens
allectamētum aliquod, quum sensum ad se
traduxerit, non sinit vt aliò is feratur: & affecta
quidē memoria, sine affectu seruari imaginatio
potest: sicuti planè oblata imaginatione, suam
ipsius adhuc actionem conseruari memorandi
vis: quum verò intermedius harum locus affe-
ctionē senserit, in quo ratiocinatricis facultatis

nostræ sedē esse autumant, non itidem illę quę
que affectus cōsortium euaserint: etenim ratio,
cinandi vi alias quę deinceps sunt facultates di-
rigente, speculatoris ducisque cuiusdam more,
quum illa hęc permanet, hac ipsa externis que
aliis cæterarum affectus dignoscimus: quum ve-
ro affecta ea fuerit, memoria vnā atque imagi-
natio abolentur. vbi enim consilij totius præses
patiat, quomodo tandem censes affectum iri
ministros qui illi parent dicēq, au liētes sunt?
Quorum si vnus aliquis tātum patiat, pat est
consilij præsidem incolumem aliorum vti pote-
state posse. Atque hęc vti diximus, noxā ex hu-
moribus sentire consueuerūt, vaporibꝫve qui
hic resiliunt, quorum planē contemperamen-
to debemus & repurgatione securitatem itaz-
grotis præstare.

DE CAUSIS AFFECTIIONVM,
quę in parte animæ opinatrice, & intellectiua
consistunt, Cap. 20.

DE facultate animæ opinatrice, tum qua in-
telligimus, est quod addubitetur, quoniam tan-
dem pacto fiat vt hęc quoque patiantur, quum
neque sedem his propriam ratio vllā destinet,
neque vero materię participat. etenim ima-
ginatrix vis locum sortita est anteriorem, op-
positum autem memoratrix, sicuti sanē me-
dium veriũsq, vis animæ ratiocinatrix. opinio-
nis autem & intellectiōis sedem ignoramus.

DE SPIRIT. ANIMALI. 57

An ne manifestum illud est, animam facultatibus aliis vti opusque his peragere quum per se ipsa sit, aliis quum corpori communicet? Quum igitur hæc sensus imaginationisque actiones relêgit, si citra nocumentum omne spiritus sit cui additur, nullum facit timoris in homine indicium: quum verò colore euariare hunc cõtigert, aut refrigerari, aut siccari, aut alio quouis modo immutari, ipsa quidem nondum per se patitur, iam antea verò sensorii denũciat, quorum sibi opinionẽ ceperit, per exempla. Nam si qua ipsa forte suscepit, quorum initium è sensu ducatur, facit vt sese hæc ipsa pati credat ægrotus. nã siccitate quidem redundante, quasi è testa factus aliquis sit, timet rei durioris occursum, ne collidatur: interdum fit vt aquam quis vitet in humoris iam ignoratione, ob vehementem spiritus siccitatem, quemadmodum in iis qui aquã fugitant, videre est: in humiditatis verò exundatione pontes ac fossas transire timor est, quum nihil alioqui subsit mali: frigiditatis porro est, omnes auersari, & hominum cõgressum vitare, sicuti caliditatis quæ mordicus vellicet, cū impetu exilire, nullòq; consistere loco. Quatenus autẽ qualitates hæ ex humoribus cõstant deterioribus & corruptela maiore infectis, catenus spiritus quoque peius afficitur, ac facultas animæ secundum hunc opinatrix, facit vt absurda magis animo versemus. Quod si quis prauè diiudicat, nullatenus is tamen male se opinari existi-

mat. Etenim opinio sumptis propositionibus falsis quibusdam ex affectibus qui in corpore consistunt, errorem ita opinanti inducit. Ac via aliquando tamen errores huiusmodi dignouit aliquis sapientiæ eximie beneficio, quem admodum philosopho accidit, quem dixisse ferunt, Quid commune cani cum balneo? quum syllogismo hoc ex verisimilibus colligeret, ac morbum fugasset quo aqua metuitur, post calidi balnei usum capiti adhibiturum, & reliquo corpori. Tu ipse quoque nosti, ut nuper ad minimam quanque occasionem animo conturbabare, tristisque ac minime affabilis videbare, contra atque antea cto tempore fueras: rei que huius causam inuestigabas: incisa autem ob affectum qui tunc vrgebat, vena, inspectaque sanguinis corruptione, iam causam tenere te credebas, remque nobis communicasti: ubi scis non pauca nos super hac re disseruisse, opinorque hoc fuisse, quod te in primis mouerit ad me impellendum, ut tibi commentarium hunc conscriberem, ob vulgatum nimirum enuntiatum illud, quod scilicet cum corporis vnâ temperaturis animi quoque mores immutentur: non ille quidem, ut secundum sui substantiam alteretur, sed quod per huius potius facultates quas in corpus exercet, qualis sit nostra humorum constitutio dignoscatur. Quod si quum duo quædam in diuersa trahant, mens videlicet & temperamentum, quocunque inclinauimus, illuc reliquum quoque tra-

DE SPIRIT. ANIMALI. 59

hitur, non ob id temperamēti tollitur ratio: par est enim vt temporis tractu temperamentum immutetur, habitu meliore coactum, sicuti rursus contraria quoque eueniunt, quum in contraria inclinarimus. Porro consultius fuerit, narrationem de moribus, quod cum corporis vnā temperatura immurentur, vt quæ hoc loco minime tractari postulet, alij considerationi reseruasse: priuatim autem aliquando fortasse dicemus de anima, eiusque moribus, atq; actionibus, & communicatione cum rerum ordine sensibili iuxta ac intelligibili. Vti vero nunc se res habet, quum alio scopum intenderimus, sanè huic quoque rei stylum concedamus. Verum enimvero quum sermo ad propositum iam sibi finē peruenierit, iustāque hunc mensura circumscripserimus, & quantum visum satis sit ad contemplationem, logicāque considerationem, diuersati in hoc simus, hoc iam fine concludatur. Sequenti vero volumine trademus quæcunque ad victus pertinent rationem & medicamentorum vsum, quo scilicet his ita præeuntibus deductus, & sanitatis conserues integritatem, & animalis spiritus dilucidior splendidiorque reddatur, possisque, quum representata huiusce simulachra quæ ex mente ducuntur, puriora exceperis, ad nos vsque trāsferre visiones meliores, vt sicuti bonorum aliorum, ita cōtemplationis quoq; tuæ participes euadamus, scilicetque Deus, vt eius volūrate in melius ista agatur.

Nobis autem illud in votis sit, ut pro desiderio tuo tandem aliquando otium ad huiusmodi contemplationem conferre valeamus, quando ut nunc quidem res habent, multo magis inclinare in diuersa videntur animæ facultates. Diuini verò spiritus afflatu futurum facile spero, ut materialis humique serpens animus noster transformetur, mēnsque ad sublimia sese erigar, tēque ipsum sequatur quasi manu deducta.

ACTVARIII ZACHARIAE FILII DE SPIRITVS
animalis nutritione, ad eundem,

LIBER SECVNDVS.

QVEMADMODVM in vita nostrę actionibus, cogitantes facimus vt mente prius conuenientia ratiocinemur, horumque rationes ac causas scrutemur, deinde transcriptis ita imaginationi simulachris, operi aliquando tandem accingimur (neque enim fieri aliter potest vt rite promoueat quod aggressi fuerimus) non dissimili planę ratione hoc quoque loco faciendum nobis est. Quę enim sermo via ac ratione pręsenti materię accommodis inuenerit, quoniam medio anima corporibus adaptatur, tum quomodo per hoc actiones nobis suas immitat, ac quibus pręterea erratis minimę exquisitę functiones reddantur, reliquum sanę fuerit considerare, quęnam adhibenda sit victus ratio: tum quibusnam medicamentis locorum affectus discutere possimus. hoc enim pacto progredięte proposito, finis ita instituto operi imponetur congruus. Et quoniam, sicuti retro etiā dictum est, spiritum nostrum, pro concoctione humorumque excessu immu-

ACTVARI

tati docuimus, differendum quam ratione & concoctiones debite fiant, & humorum exuperantia corrigatur: sic enim cum spiritus claritate una inuehetur vniuersi quoque corporis sanitas.

DE CONCOCTIONIS

affectibus,

Cap. I.

PORRO concoctionem auferunt tum quæcunque ventriculum quantitate degrauiant, tum si qua qualitate redundarint, tum alimenti ipsius proprietas, aut quum ventriculi corpus alieni humores obsederint, aut consuetæ exercitationes intermissæ, aut interceptæ excretiones fuerint, aut quum alteratrici facultati tale aliquid sese opposuerit. Ac quæ quantitate noxam adferunt, causam apertam sanè obtinent. quippe concoquendi à se alimenti quantitate facile vincitur concoquens calor. Curatur autem ad minoris quantitatis alimentum recursum, ac modice calidis fomentis, rebusque defectum virium robur recolligentibus. Quæ verò qualitate nocumentum inferunt, ea sunt quæ vehementer aut refrigerant, excalfaciuntve, aut alio quouis modo molestiam afferunt ventriculo. naturalis enim concoctio, caloris ac humoris mediocritate perficitur. Quod si qualitates hæc aut excedant, aut remittantur, non ab re aberrare hinc quoque concoctionem contingit.

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 63
DE DIGNOTIONE HVMORUM
in ventriculo redundantium, Cap. 2.

A C naturalis quidem ventriculi temperatura vnaquæque familiari gaudet victus ratione, contrariis autem torquetur. Mala autem temperatura si afficiatur ventriculus, sanitati restituitur contrariorum usu. Quod si cibi in ventriculo diutius ac solito longius moram traxerint, huncque degrauet, acidique ructus quidam adsint, aut qui ex quacunque tandem qualitate alia simplicem ciborum qualitatem representent, frigiditatem dominari dicimus. Sed si vertigo perturbet, spiritusque multitudo velut efferuescat, cum humiditate hanc esse definimus. Lingua autem si areat, potusque desiderium adsit, vna cum corporis totius squallore, siccitas ita superauerit: hocque pacto contrariis intemperaturam amolienur. Calore autem vigente, fit quandoque ut sitis vna inuadat, praesertim si affectui siccitas addatur: caloris autem sensus circa visceris locum percipitur, ructusque sursum plurimum bene calidi, ac nidorulentiferruntur, corpusque aridum est, ac perfrigerationis desiderium adest. Ac simpliciores quidem qualitates simplicia quoque sequuntur symptomata, sicuti complicatas complicata. Quod vero ad alimenta attinet, ita distinguendum, si quæ assumuntur, frigida vel calida valde fuerint, aut concoctu difficilia, aut quæ ventriculum male habeant,

non sanè minus quàm quæ prius retulimus, à consueta concoctione denciunt ventriculum. Concoctioni quidem rebellia sunt quæcunque nervosa fibrosa' ve fuerint: intèr que pisces, cetacea, præterque hæc durata, & emaciata, & salsamentorum plurima, & olerum quæcunque capitatis radicibus cōstant, breuiter, quæ terrea sunt ac tangi contumacia. Quòd si quando contingat vt probe ista conficiantur, nō propterea immutatam horum ita naturam credimus, sed ob superantem ipsorum qualitatem contemperamentum potius quoddam cum ventriculo factum. Solent autem temperamenti symmetrie melius semper respondere concoctiones. Quæ vero, vt ventriculo inimica, minime concoqui diximus, de iis, eo quòd ventriculum resoluant, ita pronūciamus: quod genus sunt, quæcunque quum pingua oleosaque natura sint, relaxant: quibus ex aduerto habetur adstringentia, quæque ventriculi os obfirmant & corroborant. Etenim facile aberrauerit cōcoctio, minime in seipsum contracto ventriculo, cōtentumque alimentum compressu fouente. Hæc porro sicuti diximus, quum ventriculi robur huiusmodi dissoluant, faciunt vt is neutiquam concoquere valeat. Aliter autem humores qui ventriculum occuparunt, concoctioni aduersantur, eo videlicet q̃ ventriculus nullius rei interpositu assumpta alimenta minimè attingat. Quāto enim magis huiusce contactum effugerint assumpta, tanto sanè

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 65

ro sanè magis horum quoque concoctionem vitari par est . Quòd si insidentes præterea humores pravi valde fuerint , maior quoque videbitur inde cruditas , quæque vna inuadunt symptomata . Porro agnosces ita affectos ex ventriculi viscerumque reliquorum grauitate : nec minus interdum coniecturam facies ex qualitatibus quæ linguæ repræsentantur , cuius generis sunt acores , acerbitates , salislagines , & amarcres , saporésq; inæqualiter ingrati , ructusque nō dissimiles , qui videlicet pisciū corruptellam referant , cœni que aliquid ac fœtoris : tum abhorrentes qualitatū sensus in homine , orisque ventriculi demorsus , & puncturæ , & grauitates , aliæque id genus symptomata , quæ humorum ita redundantiam ostendant . Quæ vero hinc capitis quoque grauitas manifestetur , & vertigo , & vigilia , & somni plus quàm par sit , ac tinnitus in capite , auribusque potissimū , tum vertigines tenebricolæ somni que turbulenti ac soporosi , insomniæque absurda , longū sanè fuerit sermone recensuisse : illud tantum affirmamus , redundantes ex his humores significari . Ac vertigines quidem qualitatésque acidæ , & sitis priuatio , somni que soporosi , & capitis grauitas , ac sonorosi tinnitus , appetentiæque interdum abhorrentes à ratione , notæ sunt pituitosi humoris exuberantis . falsus autem sapor , qui ipse quoque pituitosus esse censetur , affecta qualitate sua lingua , præstat vt qui hoc tenentur , sitj corri-

pianitur: qui etiam ex intempestiuo potu nō sanē prioribus noxæ minus cōtrahunt. Acerbi autem cuiusdam in lingua perceptio, corporisque vniuersi ariditas, somnūq; inquieti, ac insomnia tetrifica, mœrorque, & metus, & tristitia, ex nulla digna satis causa, atræ potius bilis notæ sunt: sicuti sanē flauam subesse indicant morsus velli- catūsque, orisque ventriculi dolor, & amaritudines, ac tenebrose vertigines, vigiliaq; ad hæc, & acuti circum caput aurēsque sonitus. Neque id verò ignorādum, coeuntibus scilicet his, eorum quoq; vnā coire symptomata: licet autem ex simplicioribus de compositis quoque conijcias. Quod si hi in absurdas præterea temperaturas ac qualitates & corruptelas sexcentas degenerent, quot tandem qualēsque censes symptomatum inde ideas existere posse? vsque eo v spiritus quoque animalis ipse cōfusior ita perturbetur (missos enim facio reliquos nunc spiritus, præsertim cum ipsi vnā etiam immutentur) solidāque animæ iudicia affectionēsque corruptè denunciet: non dissimili planē modo atque quempiam auribus affectum, & quęcunque iusserit dominus obaudientem, multa fugiunt, aliāque hic pro aliis exequitur, vt qui sentiendi instrumentum male affectum circumferat. Cæterum humores hosce postquam ventriculum ita occupasse cognoueris, curabis eo modo quē procedēte narratione trademus: sin ultra etiam progrediantur ij, & ad viscera vsque ipsa ten-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 67

dant, inibiꝑ; firmētur, deterior sanè euadat affectus, præsertim si crassiores terreique magis humores fuerint, qui sic detinētur. Hinc nāq; incipit affectus ex argumēto hypochondriacus appellatus, auram sursum trāsmittere, ac vehemētiore grauiorēque animū mœrore afficere, obfidente nimirū viscera grauitate. Hinc porrò somni etiā tumultuosi accidunt, efferāq; infomnia, ex atra scilicet bile veluti meditabūda. Medebereis autem via ac ratione posterius explicandis.

DE AFFECTIBVS SANGVINIS,

Caput 3.

SANGVIS porrò siquidem multitudine nocumentum inferat, torpidos & somniculosos facit, cibūmque ac potum auersantes, & qui sudorem aliquando præter rationem emittant: atque libenter hi cibos admittunt alimēti pauci. Quibus sanè sanguinem detrahère præstiterit, quo rursus nutriri corpus incipiat, quando nimietas omnis naturę inimicetur. Quòd si in corruptelam is abierit, aut cōputruerit, ob calorem aliquem extraneum, vel succi prauī alimenta, siquidem modice id patiatur, mediocres quoque reddit inæqualitates quasdam. Quam planè ob rem quod prauī inest euacuare oportet, alimentisque vires resumere succo bono præditis: sin in aliam degenerauerit speciem, qualitatemque propriam exceßerit, affectus illos creat, quibus humorū ex sanguine immutatorū redundantia

correpti,affici solent. Sâguine enim in alienum iam humorem conuerso,inde quoque exoriens spiritus inficitur,atræque ita bilis affectus consistunt, sicuti in mediocri mutatione leuiiores, ita in vehementi deteriores. Sunt porrò hi,metus, animi desponsio, tristitia, delirium, grauitas, torpor, resolutio, animi impetus sine ratione, quûque repente quis exilit, formido, sermonum actionûmque inconstantia, ipsarûmque interdum corporis partium veluti cõuulsio: in summa quicquid parti animæ nostræ cognitrice principique ingratum molestûmque, hoc sese pacto inter initia detegit. Ac quæ confortij quidem lege consistunt, leuiores sunt, & præeunte fiunt viscerum grauitate. Quisque linguam diuexant sapores & qualitates variæ, ne hunc quidem vsque adeo infestare affectus solêt, vt qui facile intendantur atque remittantur obuia etiam quauis victus ratione. Quibus verò cerebrum primario affectu patitur, iis aut vniuersus sanguis in melâcholicû degenerauit, aut in reticulari cerebri plexu qualitate eiusmodi suscepta, affectus id genus consistunt. hinc enim & cerebrum nutritur, & talem inde quoque spiritum gigni verisimile fit. Quum itaque habitum affectus induerit, difficilime sanatur: ac si quidem melancholicus humor sanguinis immutatione constitit, genera melancholiæ crearit, multo tamen leuiores, quàm si ab exquisita atra bile orientur. Quod si melancholicus humor ortum ducat ex

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 69

flauabile commutata, furibunda ita atque immanes desipientiæ fiunt. fit enim vt quum flauabilis mordacitas etiãmnũ superet in melãchlico iam creato humore, sensumque irriter atq; extimulet, affectus afferat difficiles & qui coërceri non possint. Si verò immutatus valde non fuerit sanguis in atram bilem, consistere ita insanix potius solent, fiuntque hoc pacto cum risu plurimum desipientiæ. Qui sanè affectus sanguinis detractiõne atq; efficaci purgantiũ medicamentorum vi, victusq; ratione accommoda sedantur. Postquam longo tẽporis tractu fructũ ex artis adminiculis perceperint, de quibus si nunc particulatim differere velimus, longum id sanè fuerit, simulque pollicitationem nostram transgrediatur (neque enim propositum nobis nunc est, vt de affectibus omnibus tractemus, horũq; curationibus) cui rei satis esse possint ea quoq; quæ diximus. Porro qui animum relatis adhibuerit, possit is ex iam dictis, nondum etiam dictorum coniecturam facere. Deinceps vero addendum narrationi fuerit, de qualitatũ discrimine, atque alimentorum facultate, ad hæc de exercitationibus reliquaque victus ratione, tum quæcunque medicamentorum rationem obtinent, siue q̃ qualitates nostras immutent alterent'ue, siue quòd corporis nostri humores deobstruant ac repurgent, aut compactos erassosque reddant. Exhibita enim in hunc modũ oratio fuerit propositi sui finem assecuta.

DE DIFFERENTIS Q VALI-

tatum & facultatum quę illis insunt, Cap. 4.

SE DENIM tractandum prius de qualitatibus quę in alimentis apparent ac medicamentis, quanam vnaquęq; facultate sit natura prædita: deinceps verò priuatim de vnoquoq; alimento & medicamento dicendum, ac reliqua victus ratione, prout progredientibus oratio ordinem ipsa digesserit. Inter qualitates igitur aliarum simplicium inesse videntur particularibus alimentorum ac medicamentorum facultatibus, aliarum vero compositarum: atque aliarum quidem intensę, remissę aliarum: aliarumque in idē cum qualitate vnā effectrice con-
temperatarum tendunt, aliarum in opposita: sic discussis particularim qualitatibus, multa sanē harum fastigia inspicias. Ergo qualitatum alia dulcis habetur, alia pinguis, alia acida, alia adstringens, alia salilaginosā, deincepsque ab hac, amara, & postremo acris: sūntque hæ quę generatim sensui nostro represententur, qualitates: quod si aliarum quędam extiterint, quę huiusmodi esse non videantur, cōmuni nihilo minus ratione cum illis eas continētur. Nā aquosę dulcedines cōmuni dulciū ratione cēsentur. Oleosę verò qualitates pinguibus adnumerantur, quęadmodū planē adstringēte qualitate austerę acerbęq; species continētur, maioris minorisq; ratione discriminē sortitę. Præter enumeratas iam qualitates aqueæ quoque & frumētaceæ habentur, nullam quidem manifestam sensui qualitatem representantes, sed

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 71

quæ familiares tamen nobis esse videantur magna ex parte, ac in maximo latitudinis cāpo spectentur. Vinosam verò dixerit aliquis qualitātū diuersimode coëuntium misturam esse, quæ differentias admittat innumeras, & modo in hanc, modo in illam qualitatem inclinet. Ac frumentaceam quidē esse dicimus, quæ in seminibus visitur cerealibus, ac leguminib⁹, aliisq; id genus: aqueam verò, qualē olera, herbęq; referunt, frutūsque & radices quędā, quæ nihil sensum immutet: qualitātē porrò hāc nostrę quę symmetria cōstat ac temperatura æqua, collatam, frigidam esse dicimus, insigni latitudine spectandā. Alia verò ab hac, quam dulciaqueam nomines, tanto magis à frigiditate recessisse videri potest simplicis aquæ qualitatis, quanto plus eā dulcedinis adeptā censueris: hęc verò quoque temperamenti æqualis collatione, frigida quadātenus esse cēsetur. Vtręque quidem iusto humidiores sunt: at quæ exquisitē dulcis fuerit, tēperamēto constat moderato: quo vero intētiōr fuerit, sicuti caliditatē acquirit quandā supra moderatam, ita humiditatis nonnihil ex moderato deperdit. Pinguia oleosāque ipsa quoq; temperata ac naturæ amica quū sint, facultate præterea pollent contenta relaxandi remittendiq; videntur autē aliquatenus dulcibus præstare: siquidē cōcoctio in his exquisitiōr euadat: vtrāq; autē inueterata multū quidem adipiscuntur caloris, & humoris amittunt. Quęq; exacte fuerint dulcia, tēporis

progressu amaritudinem contrahunt, in oppositam qualitatem degenerantia, quando ut dulcedinis ulterius intentionem suscipiant non habeant: pingua autem in nidorosa abeunt & nescio quomodo recte appellem perceptum ex his sensum, quoniam nondum is proprio vocabulo significetur. Non dissimiliter afficiuntur quæ extrinsecus igni multo elixa fuerint, & quæ cum calore innato diutius moram traxerunt, præsertim si in acriorem is vergat. Acida verò qualitas inter frigidas quum partium tenuium sit, ut incidat quidem ac modice extenuet, habet, non minus autem exiccare consuevit. Austera modice adstringunt, compinguntque materiam, & incrassant, ac laxa corroborare solent, quum partibus iam cõstent crassioribus, refrigerentque atque exiccent. Horum porro qualitate intentione acerba apparent quæ potius crassiorum partium sunt, & vehementius exiccant: salsa verò quæ dulcibus calidiora sunt, pinguibus que non multo sicciora, tenuium apparent quodamtenus partium, ac attenuantia, humiditatum exulta plenitudine: adaucta verò amara, quasi salsa euadunt, quæ & ipsa calida sunt, & sicca, vincentiaque salsa abstergerendi facultate. Sicuti rursus acria omnium maxime calida iuxta ac sicca habentur: partium verò tenuium, quæque se ad profundum facile intrudant, tum vero incidant, attenuent, deobstruant, adurant. Verū enimvero cõmunis de qualitatibus simplicibus

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 73

sermo ad hunc modum terminetur. Habet autē facile qui velit ex simplicioribus his etiam composita dignoscere: sunt enim perfectō sexcenta huiusmodi quæ contrarias inter se ac discriminatas qualitates obtineāt: quæ si quis accuratius considerarit, possit is opportuno horum vsu cōtrario etiam modo affectis mederi: id quod perspicuens ars omnium optima, qualitarum complexus, & temperamenta imitatur artificio, secundum ea quæ in herbis, fructibus, reliquisque simplicioribus corporibus apparēt, quo affectus sanet varios complicatōsque.

DE FRUMENTACEIS ALIMENTIS, ac leguminibus, horumque differentia, Caput 5.

ATTAMEN frumentacea, tum quæ simplicis alimenti facultate continentur, minime pro qualitarum modo cōsideranda veniunt, nisi tale quoque aliquid in his appareat: sed concoctione vnumquodque, & elixatione, & crassitie, & tenuitate probatur. quibusdā enim elixationis modus, ac condimenti deest, sic vt ingrata ob id durāque ei qui nutrirī debeat, sese offerant, tēpusque exigant vt conficiantur longius. Ex animalibus alia quum maiore constant corporis mole, duriora & terrea magis sunt, alia non itidem: quin ipsa quoque inuicem boni habitus ætatisque ratione differunt, victusque ad hac ratione & exercitationibus. Probāturque

omnia hac temperamenti proprietate, sic vt nō omnibus eadem cōferre videantur: quin potius alia aliis quadrent magis, temperatura & exercitationis proportionē respondentia, vsq; eo vt nisi quis particulatim horū differentias nouerit, ac tēperaturas quibus aptari possunt, frustra sanē is victus rationem instituēdam aggrediatur. Itaq; ne hac quoq; ex parte claudicat sermo, de his trademus cōgrua. Fortasse enim aliis quoq; qui in ista inciderint, vsui fuerit opus hoc. Illud certē conqueri de nobis non debes, si quantum ad præsentem instituti nostri partem pertinet, de carnibus quoque orationis affinitate ducti dicemus: quippe qui diu iam ab huiusmodi alimentis abstineas, ob personæ quam geris dignitatē. Fortē nanque via hac & ratione aliis quoq; suggeres quæ futura illis ex vsu sint: dum quidem illius semper rationem habes vt victus pro vitæ honestate animique virtute instituatur, quibus cum consuetudo tibi intercedit: minime tamen interim detrectes, quæcunque hominum sanitatem iuuatura videantur, decernere. Quamobrem hac quoque in parte narrationem hanc nostram nō intempestiuam existimes oportet. Quoniam verò alimenta plurima esse, ac varia solent, longe verò adhuc plura videntur præparationis diuersitate, vndenam quæso initiū magis sumere expediat: aut vnde melius: melius autem fuerit, ex cōmunibus magis, & quibus omnes, propē dixerim, mortales vtātur. Triticum •

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 75

igitur (hoc enim maxime humano generi cōmune est alimentum) vnum idēque specie quum sit, facultate nō idē semper videtur, quādo aliud fuluum, densum v'e, aut utrūque videatur: aliud contrā album & exile, aut rugosum, aut confarctum. vnde nō sane paucas differentias colligas. Quod nāque fuluum magis fuerit, calidius esse existimatur, scilicet illud non nescire debemus, in iis quē specie eadem cōtinentur, calidiora videri, quā fulua magis sint: quod densum fuerit, elaboratu difficilior est, ac multum præstat alimentis: sicuti sane corrugatū tenuēque, ob facultatis propriæ vitiū tale euadit. Atq; iis quidem qui se exercent, præstat solidioribus vesci, vt qui per habitum vehementius semper dissentur, idēque solidius nutrimentum requirant. Quibus vero alia ab exercitata ærumnosaque vita instituta victus ratio est, leuius conuenit, quodque nihil in sui maturatione aberrauerit. quod enim tale fuerit, imbecillum est, atque imperfectum. Præstat autem vt neque extranei odoris alicuius particeps sit, qualem contingere huic verisimile est ex cellarum reposito. Neque vero alieni seminis mistura notetur. Quoniam autem triticum eligendum tibi magis est quod leue sit, æque id in omnibus supponendum, iis enim qui magis exercentur, crassius maiorisque alimenti exhibēdum: leuius vero minisque enutrens, iis qui otiosam vitam degunt. Restat, vt particulatim quoque quē de hoc tra-

duntur, audias. Virens etiānum si quis modice assumat, modicam quoque inde noxam persentiet. quū enim humidius adhuc sit, minime visceribus adhærescit, sed aluū subit, nullo illato dāno: largiore autem vsu noxium est, quippe quod elaborationem postulet maiorem. Modice elixio si quis vtatur assidue, maximos is incurrit affectus, vitam quidem nactus minimè æruginosam. plurimum enim fit vt quum crudū inelaboratūq; sit, visceribus hæreat: vnde in reliquū corpus, quasi insuavis fons quidam, deriuata humorū cruditas, nō mediocriter affectu hoc corruptū infestet. Lōge cōmendatius habetur, si repurgatum, exacteq; elixū vsui adhibeatur, quale ferè paratū ex oleo & adipe comedimus. Moliū verò accuratè tritici pars quædā est tenuissima, quæ farina pollē dicitur, Græce πυράλη: pars alia crassissima, quā furfuraceā nominant: vtriusque vero in medio farina est, quam sic vocant, & similago, pollenta ipsā sicuti solidior, ita purior. Ac ex puriore quidē, & nitidior farina totius parte panis conficitur, quem à siligine siligineū vocāt, ex similagine vero similagineus, sicuti furfuraceus, Græcis πυρίας dictus, detracta puriore parte: συσκομιστός autem, i. confusaneus appellatur, cui demptum furfuraceum tantūmodo fuerit. Omnes porro aut cum sale vnā ac fermento præparantur, aut sine his, itēque aut in furno clibanōue coquuntur, aut cinere, quorum hos *ιμπίτας*, & *κεϊβαρίτας* appellant, quasi furnaceos,

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 77

dicas, & testuaceos: illos autem ἐκρυφίας, id est subcineritios, quòd inter coquendum cinere obducantur. Commendatiores sunt, si præparatio spectetur, quibus sal & fermentum additur: si coctura, furnacei, ac testuacei. quum enim minime cinere vitentur & huiusmodi sorditie, multo magis probantur. Sal verò & fermentum còducere in primis solèt, eò q̃ quicquid inest recremētij absumant, simulq; concoctionem quandam addant, quasiq; cōfectionem elegantiorē subactis farinis. nam quæ nullo nec sale, nec fermento parantur, cùm vires requirant, vt còcoquantur, valētiores, corpusq; vnà quod exercitationi deditum sit, tibi ea vitāda sunt, qui omnē viuēdi rationem cōmutaris. Panis igitur omniū maxime cōmēdatur siligineus, vt qui valentissime nutriat: secundū hunc cōfusaneus habetur: horū verò in confinio similagineus locatur: omnium deterrimus furfuraceus, qui quidē paucissimū alimentum corpori præstet, ac festinanter per aluum descendat, facilēque in melancholicum humorem conuertatur. Siligineus vti ex parte constat tritici repurgatiore, sic etiā alimentum elargitur corpori purissimum: similagineus, vt qui compactior sit, etiam si sanguinem is quoque procreet syncerum, ac certè elaborari diutius postulat, vt conficiatur: vtriusque medius, qui confusaneus dicitur, ad vsus commoditarem, minusque præterea nobis, vt-pote qui neque concoctu difficilis sit, vt similia-

gineus, neq; verò vt filigineus, multũ exhibeat
alimẽti, ac meatus obducatur. Illud quoque scien-
dum, magis minúsque decoctos panes, p cocture
frustratione viribus quoque suis destitui: idem
etiam in reliquis eduliis omnibus quæ decoqui
postulent, subintelligẽdum fuerit. Quæ verò ex
farina, aqua oleoque subacta, in sartagine deco-
cta parantur, multum quidem alimentũ, idque
solidius præstāt, ventriculum autem requirunt
perquam robustum, corporibusque ista magis cõ-
ueniunt athleticis, q̃ humiorem in aliis facile p-
generent crudiorẽ. Habes ad hunc modum
sermonem à nobis explicatum de tritico, præ-
paratisque ex hoc ipso. A tritico hordeum nu-
meratur: vt enim nescio quis dixit, Panem post
est bona maza. Min⁹ igitur hoc nutrit, at magis
abstergit, frigidiusque natura habetur, & quod
frumẽtaceis aliis fructibus præstet: ac præpara-
tus inde cremor, multi sane vsus cùm sanis, si-
quidem hi temperamento acriore fuerint, tum
vero febricitantibus, quos quidem refrigeret at-
que humectet. tu ipse æstatis tempore hoc vtra-
re perpurgato, ac studiosè decocto, quomodo
pulticulam quoque præparamus. Quòd si huic
cremorem præterea ex amygdalis adiectum cu-
raueris, edulium ita sanè paraueris melius, leuẽ-
que, ac succi probi, tum confici facile, atque at-
tenuandi, abstergẽdique vi præditum & modis
omnibus vtile. Hordeũ probandum quod albi-
dum sit ac bene habitũ, nec odore aliquo vitia-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 79

tum. Zeia inter leuia & ipsa edulia est, perpur-
gata, ac pultis in morem decocta: at neque san-
guinem generare cōsuevit bene syncerū, neque
satis enutrire, sed nec roboris tādē aliquid cor-
poribus addit. hac tamen aliquādo quoque vta-
re, quum edulij vsus venerit leuioris. Milium,
quum sicuti zeia exiguum præstet alimentum,
hoc nomine vincit, q̃ plus nescio quid stabilita-
tis exhibet, ac flatulentiam parit, cuius te vsum
abdicare velim, nisi quum meliorum penuria vr
geat. Fabæ, vt quæ sanguinem creent crassum,
flatumque non dissimilem, relegantur etiam à
te in victus ratione, licet abstergendi alioqui at-
que enutriendi præditæ esse facultate videātur.
Quod si harū quandoque vñs tibi ingruat ne-
cessarius, præfertur ex his pulmentū, vt quod &
abstergat magis, & flatulentia plurimum inter
coquendum remiserit. Quod si semina præter-
ea aliqua admisceas flatum discutientia, Græci
αρωματίζοντες appellant, mellisque aliquid ad hæc, sic
plurimū sanè inde noxæ discusseris. Deteriores
his phaseli sunt, qui calidi iam deputētur, ac ter-
restres, cerebrique (vt creditur) spiritum con-
turbent, somnūque inquietum reddāt. Cicer
alimentū præstat corpori validius quidem, id-
que modice purum, alioqui flatuosum, & quod
valentiorē ventriculū postulet. Iusculū tamen
ex hoc præfertur, quod & abstergat, & vrinam
cieat, quādoquidē qualitate id salislaginosa qua-
dam participet: quamobrem hoc potius q̃ illius

substantia admittenda. Oryza eduliū est modice calidum ac siccū, & alibile, & meatus obducens: tēporis autē inretuallo sumpta, nihil sanē molestiæ corpori attulerit. Inter legumina pessimū omniū eduliū lēs habetur, vnde crassus, terrestris, & atrabilarius sanguis gignatur: vētrem sistit, bis tēruē aut pluries etiam teruefacta, abiectoque iure: quando minime ad hunc modum paratam, aluum subducere magis affirmant: sanē ab hac quoque abstinendum censeo, vt nocentissima, & agrestibus accommoda magis. Iā sermonē ad alia reuocemus, qui diu satis diuersatus sit in narratione frumentaceorum ac leguminum: possis autem ex dictis etiam nondū tractata dignoscere. In omnibus potiora cēsentur viridia, vtpote quæ leuem etiamnum humiditatem retineant. postquam enim hanc quoque tēporis tractu amiserint, crassiora euadunt, terreāq; magis. Ac quēadmodum arcescentibus succo præferuntur, sic crudis elixa, & incoctis decocta. Et quoniam tenuioris vitæ tibi ingresso institutum, ea edulia curantur quæ è terra prodeunt sponte ipsa sua, facilēque parabilia ac simplicia sunt, post tractatū de leguminibus, de oleis quoque dicamus arboreisq; fructibus, atque autumnalib⁹: post hæc de animalibus quoque, horūque vsu.

De coleri-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 81
DE OLERIBVS, ET AVTVM-
nalibus fructibus, horumque discrimine,
Caput 6.

I AM illud hoc loco scire expedit, olera omnia tenuem aquosumque sanguinem progignere solere, siquidem cum crassioris esculenti sanguine conferatur: aliudque ab alio differre pro qualitate, succique bonitate, atque excellenti aliqua proprietate. Ac brassica quidem ut in olerum censu tractata, edulium est modice calidum, siccum autem magis. feruefacta hæc nec abiecto humore, emollit aluum: eandem adstringit, quater, aut eo etiam plus proiecto liquore, atque ita deuorata. quod minime mirum videri debet, quum huius succus abstersoria facultate polleat: substantia autem eius adstringens sit. Atrabiliarium humorem hæc plus iusto parit: quapropter huius quoque usus, nisi urgente fame, reiiciendus tibi. Beta brassicam bonitate longe antecellit. neque enim melancholicum humorem procreat, quod brassica facit, ex humore præterea quem insitum hæc habet, nitroso, aluum subducit: olus hoc quoque calidum modice habetur. Betæ autem radices subrubræ rubræque valentius nutriunt, sanguinemque gignunt longe quam folia crassorem: illud insuper obtinet, quod statum pariunt: quum facile aliqui per aluum descendat: ideoque hæc quoque ad usum aliquando adhibenda. Frigida humida que na-

tura olens sunt portulaca, & atriplex, temperamento atque anni tempore calidioribus accommodata. sanguinem gignunt tenuem, aquosumque, corporibus frigidioribus aduersantur. Inter cœlia frigida intybus quoque censetur: facit ad calidas temperaturas. sanguinem is quoque gignit tenuem, sed longè quàm atriplex faciat, deteriores: olus ventriculo alioqui aptum, & quod iecur corroboraret ob adstringēdi vim, quæ prædictum modice est. Lactuca frigidior multo humidiorque est, sed quæ tenuem tamen, ac bene nitidum sanguinem generet si probè concoquatur, faciliusque somnum conciliet, perfrigerato atque humecto cerebro. sed neque hac tamen abuti conueniet, quòd cerebrum immodice humectum frigidumque reddat, atque ideo humi ipsius actionum contentionem relaxet. Radicula agrestis quidem acris, & ob id medicamento-
sa est, ut quæ humores in ventriculo, visceribusque contentos dissecet atque attenuet. edulum est cōcoctioni rebelle satis. omnibus modis placidior habetur, cui olitoris cura accesserit, sic ut neque altera illa uti necesse iam habeamus, quippe quæ acrium reliquorū more sanguinem exasset, acremque reddat, nisi quis tamen hac ipsa pro medicamento utatur. Apium, & sceniculum, & id genus alia, calidæ sunt & siccæ naturæ: urinam verò cient, & infarctum liberant, alioqui concoqui difficilia: quapropter his quoque ut medicamenti utendum quum vsus exigat.

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 83

Porrum cepis alioque probabilius, si decoctum edatur. multum enim succi mali, acrisque remittit elixatione: concoqui tamen quadamtenus contumax hoc quoque esse censetur, ob fibrosum quod illi inest. etiam si humores in thorrace contentos, faciles reiectioni reddat ob innatum lentorem: lotium hoc mediocriter mouet. Cucumeres porro crudi quid aliud quæso fuerint, quam quod esse dicuntur? crudum enim hi humorem procreant, suntque bene frigidi iuxta atque humidi, & elaboratu difficiles. Perpones autem, ut qui maturitatem adepti sint, longe meliores: solent nihilominus hi quoque, quum aut non probe concocti fuerint, aut non facile per aluum descenderint, quoscunque in ventriculo humores nacti sint, his sese addere, eosque in corruptelam unam trahere: quum non magno negotio aluum subeant ob detergendi facultatem: plerumque infestantium quoque nonnulla secum extrahunt: sanguinem tamen hi quoque tenuem, aquosumque generant, etiam probe concocti. Cucurbita si cruda estur, in medio est peponium ac cucumerum: decocta melior euadit, frigida humidaque; temperatura alimentum præstat: huiusque plurimum usus ut medicamenti constat: alias inutilis; ac minimum alimentum exhibere putatur, humoremque gignere aquosum, præsertim quum frigidum nacta fuerit ventriculum. Amanita, fungi, & tubera, ut quæ frigida humidaque natura sint, succumque generant

crassum crudumque, calido siccoque temperamento conueniunt. Inter olera omnium maxime commendatur asparagi. nam quum ventriculo minime graues inter concoquendum sint, ac modice calidi, & partibus constant tenuibus, sanguinem assidue gignunt purgatiorē iisdem si quod aliud vnquā edulium, lotium ciet: quā sanē ob rem, non verno tantum tempore, quo in primis vigent, his velim vtare, sed ad reliquū etiam anni tempus conditura repositos serues, qui planē & nutrant, & defæcatum sanguinem largiantur, nec sanē minus viscera quoque infarctū liberent, horūque vnā humores attenuēt. Atque de his hætenus, deinceps de fructibus dicendum. Cerasa frigida humidæque sunt, quorum alia dulcia molliæque, dura alia habentur, & quæ adstringant magis. deligenda priora illa, vt quæ melius concoquantur, faciliusque aluum subeant. secunda magis faciunt ad ventriculum, qui in bilem agitur. quippe quæ nec facile omnino corrumpantur, & ventriculum adstrictoria facultate corroborent: immodico tamen horum vsu, nisi vnā in corruptelam ab infestis humoribus trahantur, aquosus humor procreatur. Ex pomis bonitate cetera vincunt, quæ Regia appellatur, quæ ipsa quoque frigida sint, cordi vero amica censentur, idcirco quod vapores cor impetentes fuliginosos fumidosque repellat, nec sanē minus sursum in caput delatos: denique noxam quoque ex vino in capite contra-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 8;

Nam sedant:neruos quidem tentant, ac memo-
 randi vim retundere creduntur, potissimum
 quæ natura acida fuerint:nempe frigida hæc sa-
 tis sunt,& substantiæ tenuitate sese iam ad pro-
 fundum addunt.probantur ex his magis,quæ in
 hyemem reposita seruâtur,dulcia. maturitatem
 enim temporis mora adepta pleniorē, congruo
 quoque vsu aptiora redduntur, nec sanè facile
 corrumpuntur. Persica poma atque Armenia-
 ca,frigido ipsa quoque atque humido tempera-
 mento constant: probè cōcocta tenuem humi-
 dūmq̃ sanguinem generant.solent porrò hæc
 quoque nisi facile aluum subierint,in corrupte-
 lam abire,& cū humoribus vnâ immutari,quos
 cunq; tandem offenderint,quamobrem quibus
 ægre per aluum descendant,cōsuluerim ego iis
 omnino vt ne ea quidem attingant,nisi quis rē-
 peramenti proprietate corpus affirmet libenter
 alimenta huiusmodi admittere.His pruna com-
 mendantur magis, siquidem facile per aluum
 deijciantur.solent enim nonnullis hæc quoque
 corrumpi,non statim per aluum reiecta.Punica
 vt inter autumnales fructus alimento leui con-
 stant, sanguinēmq̃ perpetuo gignūt tenuem,
 suntq̃ue ventriculo amica, & quæ mordaces
 succos aboleant:quapropter horum quoque op-
 portunus tibi vsus constet,quū videlicet in cor-
 pore exuperare calor videatur,aut anni tempus
 tale vrgeat, alioqui superuacaneum fuerit, quæ
 pro medicamento ratione sumuntur,his vt escu-

lenti vti, præsertim quum contraria tempera-
mentum suggerat, quàm rationis experts appeti-
tus ac consuetudo postulet. Cotonea ex autum-
nalibus fructibus inter edulia adstringentia con-
numerantur, quæque aluum supprimant. solent
hæc nonnullis ante cibum sumpta, aluum potius
coercere: sicuti à cibo, emollire: quod minime
mirum sit, quandoquidem ventriculi os adstin-
gendi facultate cõprimentia, alimoniam vi pro-
trudant, quemadmodum sanè in vtre quoque,
ac vesica idem manibus præstamus, facileque cõ-
tenta educimus, præsertim si repleta quidem va-
sa fuerint, vehementius autem superiores par-
tes comprimamus. Inter hosce fructus maxime
omnium adstringunt sorba, corna, & melsila,
quorum vltus maximus sit vt medicamento-
rum: & q̃ ventriculo alioqui vtilia sint adstin-
gendi vi. alimèti autem vice sumpta, sanguinem
exhibent minime commendandum: tum verò
adstrictæ plus æquo aluo nocumentum, capiti,
reliquoque corpori inferunt. Ficus, atque vuz
in ciborũ censu autumnales fructus omnes vin-
cunt, vt quæ & sanguinem progignant cæteris
laudatiorem, & corpus alant: etiam si flatuosa
alioqui esse censèantur, carnemque corpori sub-
ministrant flaccidiorem: visceribus in scirrhum
duratis, & infarctu laborantibus aduersæ. præ-
stant eo nomine ficus, quòd renum arepulas
repurgent: vtræque aluum subducunt, sicuti
eandem nuclei constipant, veterascentes mul-

tum humiditatis recrementitiæ amittunt. Iuglandes, i. castaneæ, inter arboreos fructus refrigerant & exiccant, ac modice adstringunt: flatum interim egregie pariunt. sane exploratum est has quoque alere: elixatu flatuosæ facultatis plurimum remittunt, alioqui in meatibus hæsitantes ægreque concoctibiles. Nuces vulgares scilicet hæ, quas Regias vocant, calidæ quidem censentur & siccæ, sed caput pertentant, si quis assidue vratur: & ventriculo infestæ sunt, ac difficile concoquuntur. cum ficibus vnà commansæ probantur magis, quòd per aluum citius vnà deiiciantur. Nuces quas Ponticæ appellât, hoc est auellana, quo nomine adstringunt, possint sanè ventriculo idoneæ censi, sed quæ nihilo tamen secius concoqui contumaces sint, ob cõfortiorem substantiam, qua præditæ visuntur, quòdque aluum magis ideo adstringant. Has amygdalæ bonitate superant, potissimum verò expressus inde cremor, oleúmque hoc nanque compertum est, fauces, alperamque arteriam leniri, humoresque in thorace contentos proiectu faciles reddi. ex earum autem cremore elixato sorbitiuncula paratur optima, quæ & alat, & dissecet, & renibus opituletur, & viscera thoracémque perpurget, non porinde tamen vètriculo accommoda sit. Amygdalæ si integræ deuorentur, concoctu difficiles euadunt: optimum paraueris eduliù, si harũ cremorem succreto, decoctòq; ordeo immiscueris, aut alicui

rali, amyloq; in primis. hoc enim omnibus præstat, vt quod leuissimum sit, & concoctu facile, ac boni succi, sanguinemque progignat nitidum & tenuem. Ac sermoni quidem huiusmodi satis à nobis hæcenus producto, qui quidem orationis breuitatem sectemur, hic finem faciamus. Deinceps vero de reliquis quoq; alimētis tractemus. Quod si narrationis affinitate mentionem quoque de iis fecerimus quorum à te vsus respuitur, condonabis nobis hoc, si in aliorum quoque gratiam hæc tradantur.

DE ANIMALIBVS TERRE.

stribus, aquatilibus, volatilibus, horumque differentijs, Caput 7.

ANIMALIVM, quorum species multæ habentur, alia terrestria sunt, alia quæ volatu fidat, aquatilia alia. horum singula in maiora minoraq; fastigia pro speciei diuersitate diducuntur. atque horum rursus vnumquodque ætatis differentia discriminatur, vt alia iuuenilia, ætate alia vigentia, seniove cōfecta videantur: præterea cicura alia ac domestica sunt, alia siluestria, itémque alia exercentur magis, alia minus. Quæ itaque terrestria ac pedestria vocantur, (etenim repetendum ab initio fuerit) calida semper plus iusto sunt, & quæ valenter nutriant, sanguinemque gignant crassiusculum, & athleticis corporibus conueniunt magis. Volatilia arque acrea, leuiora quidem multo sunt, & quæ non

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 89

vsque adeo alant, quadam tēnus autem sicciōra, & fibrosiora sunt, sanguinēque gignunt tenuiorem, ex his ipsis quæcūque in aquis degunt humectiora habentur, & carnosiora. Aquatilia communi quidem ratione longe relatis iam humidiora sunt ac frigidiora, non parum vero inter se differunt: quandoquidem aliud sit piscium genus, aliud mollium, aliud testaceorū, aliud crustatorum. Atque inter pisces alij cetacei sunt, & pelagij, alij littorales, & saxatiles. atque ex his qui corporis constant mole maiore, alimentum corporibus præstant liberalius crassiūque, sicuti minores parcius puriūque, præsertim si ex saxatilibus fuerint. Nec sanē differentiā minus ex eorum quoque pastu contempleris, quum enim in vniuersum laudatiores semper habeatur marini iis qui in aquis dulcibus degunt, non sanē pauciores hinc quoque differentias colligas. nā qui in alto semper diuersantur, feriunturque assidue fluctibus, & fatigantur melius, & cibis vescuntur repurgatioribus, prorsusque inter pisces carnem obtinent nitidam ac solidam, quo fit vt aliis magis nutrant sanguinēque progignant crassum. Qui verò cibum capiunt in fluminū ostijs, locisque palustribus ac limosis, aut vbi cloacæ desinūt, gustatu pingues quidem sentiuntur, nec ingrati, valde tamen prauī sunt, vt qui salubris nihil contineant. Saxatiles, qui in aquis degunt puris, carne meliore quoque præditi sunt, vt & haud grauātē concoquantur, & san

ACTVARI I

guinem generent tenuem purumque. Mollia omnia, quod ad succi bonitatem attinet, piscibus multis præferuntur. sanguinem enim gignunt tenuem, & nitidum: nervis tamen multis constant, qua gratia & pertinacius cæteris concoquuntur, & frigidiora censentur, nempe exanguia. Piscium, molliumque in confinio crustata consistunt: quum vero facilius quàm mollia conficiantur, sanguinem præterea gignant puriorem, ac tenuiorem, minor inest testatis usus, ut quæ nihil defatigatione exerceantur: quam planè ob rem nonnulli his pectines præferunt, utpote qui inter reliqua testata soli diuagentur locumque mutant. Sanguinem testata exhibent tenuem & aquosum: alioqui confici etiam rebellia, & quæ haud facile alium subeant. Deliguntur à multis pisces, quibus squammis, ossibusve obducta cutis sit: quibus ego porro fidem adhibeo, quòd hocce dissimilibus siccis magis esse existimem. Nam quod inter humida siccum reperitur, commodatum censerì omnino debet: sicuti sanè etià quod inter sicca humidum fuerit, cuiusmodi ex aulibus gallinaceum genus est, & phasianorum, hisque etiam magis anates atque anseres, quæque in aquis degunt omnia. Et quoniam terrestria substantia constare terrea diximus, multoque sanguine ac succo, corporique alimonia exhibere non dissimilem. deligenda ex his, quæ teneriore ætate sunt, minorèque corporis mo-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 91

le, quàm pro speciei differentia, nec quæ exercitatione multa agitentur. nam quæ paulo magis inertia sunt, humectiora hæc & excrementitia habentur, sicuti quæ diutius exercentur, sicciora & leuiora. fugiendus verò in omnibus excessus: quin artuum quoque ipsorum alimoniam sicciolem, minúsque recrementitiam exhibent extimæ partes quàm intimæ, minores quàm maiores, pro naturalis videlicet formationis ratione. Probatur porrò horum vnumquodque etiam à genere carnis. quanto nanquè animalium caro ab albedine degenerat, tanto magis succi boni vsum deperdit: communi verò omnium ratione ex ijs quæ speciei eiusdem sint, quæ tenera adhuc ætate sunt, alimentum præbent humidius: ætate autem cōsistentia, calidius sicciusque: vtrisque deteriora, quæ iam consenuere, quòd humorem adaugeant attrabilarium, & excrementitium: idque quo maiore corporis mole cōstitierint, fuerintque exercitiora. Illud quoque operæ precium sit non ignorasse, agrestia scilicet domesticis calidiora, siccioraque esse. quæ tamen si congruo omnia usu exhibeantur, pro conuenienti nimirum temperamenti ratione nihil incommodare existimentur. Habes iam tractatum de alimentis satis tibi explicatum. rerum enim distributione hac continentur particulatim differetia omnes, sic vt minime necessum sit, particulares tibi horum species recensere homini

philosopho, & qui facile possis ista inuestigare. Nunc reliquū est vt de vino ceterisque humidis quib⁹ vrimur, differam⁹, ne quid orationi desit.

DE VINO, A Q V A, L A C T E, O uis, melle, sapa, aceto, vuz immaturæ succo, Punicis malis, & sale, deque horum differentiis, Caput 8.

ERGO vinum (de hoc enim dicendū prius, propterea quod plurimus quoq; huius vſus sit,) hoc quidem crassum est, illud vero tenue, hoc austereum, illud dulce: atque inter hæc aliud album, aliud fuluum, aliud rubens. horum porro in confinio statutas differentias sponte omitto. neque enim necesse nūc habemus orationis minutias eiusmodi persequi. Item aliud polyphorum est, quod multum aquæ vt diluatur admittit, aliud oligophorum, quod minus. Crassa magis alibilia sunt, ac crassiore sanguine gignūt. in causa sunt vt viscera obstruantur: contra se habent tenuia, vt pote quæ & vrinam eliciant, & sanguinem generent tenuem. accommodatiora ventriculo, quæ austera sunt, minus tamen alūt: è diuerso se habent dulcia, sed & alba minus calida cæteris. Priores enim calefaciendi partes obtinent fulua, secundas rubentia, in omnium vltimis locantur aquosa, quæ pauculum aquæ vt diluantur postulant, oligophora vocant. minus hæc caput tentant, arque iis quidem qui se bene habitos esse studēt, vina generosa ac be-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 93

ne colorata cōueniunt magis: tibi vero cui simplex tantum sanitas curæ sit, spiritusque animalis, videri possit satis etiam oligophorum facturum, quod & album sit, & tenue, nisi si quando frigefactus necessariò ad calidiorum vsum confugas. A qua vtendū quæ nec qualitate aliqua prædita, nec reses sit, cuiusmodi stagnantium aquarum est, earum præsertim quæ palustribus nec ventis peruiis locis residet. Laudabilior fontanæ aquæ vsus est, aut quæ ex puteis assidue agitatis hauritur. secunda ab his cōmendatio fluuiatum, nisi in has quoque cloacæ deriuent, quæ vrbiū, aut regionis alioqui alicuius sordes eluant. fugiendus in primis earum vsus quæ insigniter frigida fuerint, quæque niuibz eliquatis defluunt, tum quibus veluti præsegrina minutulæ harenulæ quædā innatent, limosi que aliquid subsidat, quæque non procul à sponte nascentibus calidis fluunt. Inculpatissima omniū aqua quæ cito tum frigescit, tum incalescit, nec gustu aut odoratu qualitatem aliquam repræsentet. Lac porro ipsum, quum ex substantiis diuersis confletur, serosa videlicet, butyrofa, & caseosa, adhibendum semper ad vsus serum, vt medicamentum solummodo, vtpote quod frigidū iam sit, & aluum emolliat, nec quicquam nutriat, & abstergat. Butyrum quum calidum sit, ac minime euidenter humidum, ventriculo aduersatur, probè tamen concoctum sanguinem gignit: facile in bilem abit, habitudinem nactum calidio-

ACTVARI

rem. Caseosa pars terrestris est, & quę meatus infarciat, atque agre conficiatur: præsertim si in viscera incidat obrurata, & alioqui angustiora. in totum vero lac alibile est, bonique succi: caput tentat ijs quidem quibus facile id repletur: quibus casei modo cogitur, iis viscera obstruit. Deligendum lac maxime caprillum, ut quod ouillo tenuius sit & bubulo. Caseus verò qui & recens sit, & salis paucillum admixtum habeat: aliorum vero usus respuendus, propterea quòd & difficile concoquantur, & ventriculo aduersentur, & obstruât, & sanguinem procreent crassum. Ovis utendum gallinarum imprimis domesticarum, deinde ab his phasianarum postremo anarum, atque anserum. præcipua oui pars luteum eius est: unde alimentum corpori subministratur liberale purumque: nam alia & concoctu peritæa est, & ut elaboretur diutius exigit. Porro ex iis quę de animantibus diximus, licet de horum quoque ipsorum ovis coniectare. Piscium oua longe minore tum calfaciendi, tum nutriendi facultate prædita sunt: quanto nanque avium carnes, piscium carnibus præstant, tanto sanè magis piscium oua superantur ab ijs quę aviũ sunt. Quę sale siccantur, agre conficiuntur, ac sanguinem corruptela inficiunt. id quod de salsamento omni dictum intelligi volo: quandoquidem salsamentum omne putrescentem corruptumque sanguinem reddat, quod vitadum præ omnibus

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 95

fuerit. Mellis vsus senibus conuenit, ac temperamento frigidis, & hyemis tempore: incommodum hoc biliosis, atque æstate sumptum: quum enim calidum id sit & siccum, ac proguatili quam obrinet qualitate, familiare, in iis qui tanto moderato frigidiores sunt, quanto id calidius, conflato ita excessus vtriusque complexu, moderato temperamento par est sanguinem inde generari. Coëunte vero in idem gemino temperamento, mellis videlicet, eiusque qui assumit, quod in melle inest dulce, in bilem vertatur necesse est, scilicet idem hic perpeffum quod foris ignis potentia plus iusto decoctū patitur. Sunt qui detracta huic spuma, atq; ita retusa imprimis eius acrimonia, minus id calidum reddant: id si tu quoque facias, edulsiſque hoc nōnullis præterea admisceas, nisi calor obstitit aliquis, qui incōmodum minetur, probatissimo ita medicamento vtare, quod præterquam quod alat, leniter etiam ventrem purget. Oleum vero quum calidum modice, humidūque sit, ob pinguitudinem esse infectum ventriculo solet: quod commune sit oleosæ pinguisque qualitatē vitium. quo fit, vti modice opsoniis additum, non sanè manifestò noxam suam detegat: supra modum vero si adhibeatur, quum natura innatare consueuerit, facultatem ventriculi contentricem restinguit. Quod ex lini semine fit, utpote quod nec calidū adeo glutinosum ve, ac crassarum partium sit,

cum minore negocio aluum subit, tum ventriculū minus infestare creditur. Vtrunque bonitate vincit amygdalinū, quippe quod & partibus constet natura tenuioribus, & minus ventriculo incommodet, tum verò dissecet, contentosque in thoracē humores facile eliciat, ac fauces præterea leuiget. Sapa inter opsoniorū aditamenta, Græci *σποσίουμα* vocant, ipsa quoque censetur. hæc sicuti calefaciendi vi inferior melle est, ita valentius nutrit, ventrem modice subducit, viscerum obstructioni minime idonea. Acetu, nisi quis frigiditate laboret, vtiliter esculentis inditur. id enim quum frigidū sit, siccūque, ac tenuissimarum partium, & dissolutissimum, confarctos ventriculo visceribusque humores incidit, atque attenuat, & abstergit: sique prius crassarum partium cibus aliquis ingeratur, attenuatur is, & insigni aceti vi veluti elaboratur. Omphacium, & acidorum puniceorum succus, commode vt medicamenta exhibentur, nam aliàs necessarius eorum vsus nō fuerit. siquidem omphaciū tametsi ventriculo cōferat, quatenus tamen partibus cōstat crassis frigidūque est, ac ventrem suppressit, nō omnibus ex vsu esse videri possit. Acidorum porro puniceorum succus quum tenuis satis sit, flauusq; bili repugnet, sanguinīque imprimis feruido, ac iocinori æstuantī, non sanē ventriculo interim cōmodus satis habetur. huius abusus aluū quoque suppressit, ideo q̃ acidæ qualitati, adstringentis

DE SPIRIT, ANIMAL. II. 97

gentis nonnihil immixtum obtineat. Sal inter opsoniorum additamenta calida siccaque reponitur, quæque modice appetentiam excitent: facit ad humorum, si quid redundant, exuctionem & resiccationem: consultius tamen fuerit, frequentiore huius usus vitasse, quæ & siccatoria alioqui facultate præditus sit, & sitim augeat, & sanguinem corrumpat: siquidem ex hoc si condimentum tantum quærat cibis, gratusque his inde sapor concilietur, paululum quid noxæ inferat; at nimius eiusdem usus officit.

DE CIBORVM QVANTITATE, Caput 9.

PORRO assumendi cibi vniuscuiusque modus is esto, quo nondum sarietas ceperit. sic enim exuperans nativus calor, cibos qui in ventriculo continentur, confecerit. Præstat autem alimentorum quoque vires observasse, ut si ex iis fuerint quæ valentius & plus nutriunt, multo ante expletam appetentiam abstinamus: sin eorum quæ parum ac leuiter alunt, liceat plura ingurgitare: siquidem hæc diutius concoqui potestulant, illa facile aluum subeunt. De potu coniectura facienda, pro sumpti alimenti humiditate, ac siccitate.

BIS NE EADEM DIE ASSV-
mendus cibus, nécne, Caput 10.

Q VONIAM verò quæris ex me, num
ad sanitatis tutelam spiritusque animalis persi-
stentiam præstet semel quotidie, an bis potius
cibum capere: ego satius esse crediderim, vt di-
stributo in tria cibo omni, meridie portionibus
duabus vescaris, reliqua sub noctem. nam &
assiduam ita cerebrum humectationem sentit,
& faciliior conciliatur somnus, & longius spiri-
tus perdurat irrigatu ingi fatus, nec facile ita
ignescere continget obieiunium, neque refrige-
rari: siquidem vtrunque eueniat temporis
ac temperamentorum diuersitate. Quòd si in-
ualuerit consuetudo, nec velis bis rei eadem va-
care, possis consuetudinem seruare, quæ natu-
rales facultates in habitum iam induerit, vt ci-
tra detrimētum aliquod eæ tanto temporis in-
teruallo opus peragant: præterea autem, vt non
durabilior ita spiritus sit, certè nitidior euadet,
quemadmodum sanè posterius docebimus in
orationis repetitione.

DE SOMNO, EXERCITA-

tione ac balneo, Caput 11.

SOMNI à cibo corpus vniuersum hume-
ctum reddunt, huiusque penitissimas quasque
partes irrorare creduntur, facultatésque no-
stras exuscitare, ac sensoria innouata redinte-

grare, naturalémque vnà spiritum, vitalémque, & animale, ac veluti denuò corpus totum reficere. Ante cibum exiccandi vim præstant, corporis que nostri madorem omnem depascuntur, interius se agente calore. Nihil enim aliud est somnus quàm sensuum detectio suauior quædã, calorísque ad interna reuocatio: isque si alimen tum quod satis sit appositum sibi offenderit, conficit hoc, inque vniuersum corpus distribuit, idémque præstat, crudiores aliquos atque inconcoctos humores nactus: sic porro fit, vt ad hunc modum somni cibum præcedentes comenduntur. nullo verò reperto hi alimento familiares naturalésq; humores inuadunt, hosq; ipsos absument: denique opus fuerit, eum qui dormiturus sit, calori fomenti semper aliquid plus minusve addidisse, nisi factum ab eo paucis antea horis idem fuerit, id quod instituta tibi victus rationi commodius sit, vt confecto iam cibo, vaporosoque quod inest ac flatuoso discusso, repurgatiore ita denuum digestionem madescat cerebrum: ne quando quum siccius hoc esse senseris, deceptus vnà cum cibis somno te committas. hoc enim pacto humidius ipsum iusto reddideris. Ac somnus quidem, æque ac vigiliæ ipsæ, si moderatus sit probarur, corporis que vniuerso commodat, pro vniuersiusque habitudine, victusque ratione adhibitus: sicuti certum est eundem excessu aut defectu nocumentum inferre. Inter reliquam vi-

Etus rationem probatur exercitatio quoque, qua & naturalis calor refocilletur, & excrementorum reliquæ aut per halitum digerantur, aut inferius protrudantur: atque iis quidem qui valentioris alimenti cibum sumpserunt, exercitatione uti convenit vehementiore, ac contentiore: deambulatione, venatu, palæstra, cursu, disco, pila parua, summatim quodcunque tandem exercitationis genus exultimetur respirationē vehementiorem concitare posse, ac calorem adaugere, & tenui quodam sudore humectam cutim perfundere, his ipsis accommodum: tibi vero qui tenui ita victus ratione utare, satis sit etiam breuior deambulatio, præsertim si ante cibum ineatur: ac mane quidem breuior ea & tardior esto vergente anni tempore ad calidum: contentior autē & diuturnior hyeme. Illud perpetuo observandum, ut tantisper se quis exerceat, dum nondum lassitudinem exercitatione contrahat, quam si suboriri persentiscat, desistere convenit. Exercitatio à cibo aut alimentum præripit, aut huius ipsius per corpus digestionem imperfectam reddit, aut calore adaucto venæ arteriæque ad extimam corporis superficiem impetu ante cōcoctionis absolutæ tempus alimentum arripiunt, crudiorumque ita humorum in corpore copiam penitus colligunt: quæ sanè omnia ingentium morborum primordia sunt. Balnearū verò vsus nulli secūdus, quippe quibus solidiores corporis partes humescant, ac meatus

referentur : infarctûque hi omni attenuati liberentur. horum certè tibi potissimum admittendus vsus, præque alia victus ratione, qui corpus gestes recrementis vacans subaridûmq; sic à te ieiunij consuetudine confectum & frugalitate. Nam qui corpore cōstant carnosiore, aut collectorû humorum multum circūferunt, noxâ potius cōtraxerint intēpestiuo horum vsu: quibus tamē ipsis si euacuētur prius, iam impertiri hac iuuamentum suum queant, utpote quæ meatus irrigent atque expediant, satisque per halitum digerant: in iis vero qui repletionē laborant, antequam quod satis sit per halitum digerant, interius constitutos humores resoluunt atque accendunt, & adhuc delitescentes conturbant & exalfaciunt. Sponte verò nascentibus quæ calfaciendi vi prædita sunt, ut vrare nunq̃ sanè consuluerim, ut quæ siccatoria maxime vi polleant. Quum enim nitrum hæc atque alumen, & atramentum sutorium referant, humorem exhauriunt potius quàm reponant. Hortandi sunt ut ad ea se conferant, qui malo corporis habitu ac turgidiore tument, quibûsque periculum est ne in aquam intercutem incidant, quibus siccatoria victus ratio conferat : sanis verò hominibus iis præcipue, qui paululum modo sicco calidoque temperamento constant, valde damnanda. Verum sermoni huiusmodi finem faciamus, satis iam explicato iis quidem qui ex paucis doctrinæ multū colligere valeant.

ACTVARI

DE IIS QUI ERRORE ALI-

quo morbis tentantur, horumque victus ratione,

Caput 12.

QVONIAM verò nonnulli reperiuntur, qui ob necessitatem ingruentē, aut appetitus intemperantiam, aut temporum mutationem, aut errata aliqua, diversisque de causis non diversimode prorsus affecti, imprudentes valetudinem synceram amittunt, dum distillatione aliqua corripuntur, aut intemperatura, aut cruditate, aut obstructione, præterque rationem exinanitione, aut repletionē: sanè his quoque oratione nostra subueniendum, ne recti ignorantia cōtingat hosce incolumitatem prorsus deperdere, seseque ita negotiis difficilioribus implicare. Eos igitur quos simplex intemperies infestat, fugere in primis cōuenit primitiuas causas, hisq; deinde contrariorū vſu succurrendum. Ac quum calor superarit, demendū de vino edulīisque crassioribus, quietique potissimū vacandum ac vitæ parsimonīæ: vincente verò frigiditate, cōtrariis vtendum. Exiccati victus ratione reficiēdi sunt humecta: sicuti ē diuerso humidioribus cōtraria via præstruenda. Cæterū de iis quæ pro alimentis cedunt, superius diximus: si quis vero etiam medicamenti vſus fuerit, posterius explicabimus. Temporis verò tractu quum ob errata nonnulla humores aliqui inualuerint, sic quoq; contraria adhibenda victus ratio affectibus ingruentibus, sed & nihilo secius ea administran-

da, quæ mox dicentur. Ac bilis quidem si exuperet flaua, impetûque hæc sursum feratur, tentanda vomitio, si promptior ea fuerit. eadem catapotiis ex aloë euacuanda, dummodo nulla febris infester, quum inueteratior ac putrefacta ventriculum infarcit, imòque huius fundo adhærescit. quòd si nimium exæstuer, iamque febrē accendat, ac solam victus rationem respuat: satius tunc fuerit refrigerantibus uti, atque humectantibus, cōfectumque ex violis zylapium, aut aceto, aut punici mali succo, aut rosis, saccharumq; vnà quod vocant, epotasse. tenacius verò insidentem præstat purgatoriis medicaminibus educere. Quum pituita infestaret, antidotis utendum calidioribus vomitûque, siquidē summatim hæc innatet, necnon catapotiis quæ dicentur modice pituitam detrahentibus. Sanguine vero molestiam inferente, quid nam tandem præferri quæso poterit sanguinis missione? Cæterum bilis redundantis indicia sunt, capitis interdum dolor, oris que amaritudo, vertigo, sitis, potus desiderium, cibi verò fastidium. Cōtraria sunt quæ pituitam indicent, adestque interdum capitis etiam grauitas, quemadmodū sanè superius de his explicatū fufius à nobis est: atq; hæc ipse planè per te, etiam si nulli tractemus, possis ingeniosis dignotionibus colligere. Lassitudinis sensus cuiusdam in corpore, pedibus præsertim, subortus, idq; quū nihil se defatigauerit corpus, humorū aliquem turgere indicio est: fueritque

tunc operæ precium alimentorum copiæ subtrahere, huiusque etiam qualitatem immutare, si opus sit, purgandumque unum corpus, superantis humoris exinanitione. si ex cruditate molestia sentiatur, fiatque id ob ciborum quantitatem, minuenda quoque horum quantitas: sin idem ob qualitatem eveniat, ad aliud ciborum genus deveniendum: sicuti sanè defectas ob frigiditatem vires resumere calidioribus convenit. Distillationem verò medicamenti quæ per nares materiam eliciunt, Græci *ἰσχυρὰ* vocant, deriuare: & quæ iam antea decubuerunt, modice calidis educendumque vi præditis medicamenti euocare. Tum verò febri iam correptis minuendus omnibus sanguis, nisi quid obstitit aliud, & tenuis victus ratio iniungenda, sed ad aliud iam opus hæc pertinent. Cæterum ut ex iis quoque quæ excernuntur, conicere valeas, de his uti res postulare videtur, mentionem faciemus.

DE CONSIDERATIONE EX vrinis, Caput 13.

VRINA in homine temperamenti vndeque moderati optima, quæ subrufi sufflaui ve coloris sit, subsidensque album, lene & æquale appareat, ad hancque veluti amussim quandam positam directæ probantur vrinæ, quascunque in humanæ speciei latitudine spectamus. ipse porro cum tua ipsius vrina, quum melius te habere cognoveris, si reliquas perpenderis, minimum

aberraueris in iudicando. Humorū crudita-
tem indicant vrinæ substantia tenues. quan-
doque verò etiam propter obstructiones ta-
les apparent, quòd quasi percolentur. Ita cras-
siores, vti naturam humorum iam concoctio-
nem aggressam fuisse, sic nondum eos confe-
cisse ostendunt, hósque ideo etiamnum turge-
re. Præstat vt postquam reddita fuerint, per-
turbentur statim, potius quam aliquandiu flui-
dæ perstent. Colores in his qui ad albedinē ten-
dunt, innati caloris defectum monstrant: idco-
que humorum imperfectam concoctionem, ac
quo magis vrinæ à colorum symmetria euaria-
rint, eo sanè magis à sanitate distant, quæ tempe-
rimentū sequitur proportionē respōdēs. Qua-
cunque colore magis infectæ visuntur, pro supe-
riorum proportionē ad calidius vergunt. Duci
ex coloribus quoq; euidentis satis significatio po-
test, humorum maxime vigentiū. siquidē rufæ
vrinæ subrubeæque, & rubeæ, sanguinei humo-
ris redundantiam indicant. flauæ verò eiusdem
modi quoque bilem. si subsidens præterea colo-
ratur visatur, quali infectum hoc colore fuerit,
talem quoque in venis humorem vigere existi-
mare debemus: asperius idem ac dissipatius dis-
solutionē ex alieno statu significat. Frigida por-
rò ea censenda sint, an calida, id vero ex vrinæ
totius contemplatione dignoscitur. Inæqualia
si fuerint, erratum aliquod in victus ratione ad-
missum, aut erraticarum febrium aliqua discor-

dem ita inæqualitatem effecerit. Sciendū præterea quosdam, crudis in vrinis decumbentibus humoribus postquam resedissent hi, inter subsidientia eos deputasse. verum istud interest, quòd hi temporis mora concocti, in sublime se attollunt, ac postremo evanescent. quæ vero secundum naturam medium locum suspensa occupant, aut sublimia petunt (nubeculas appellant) notæ sunt facultatis quæ nondum satis humores confecerit. subsidientia vero securitatem venarumq; salubritatem pollicetur. Vrinæ ipsæ coloribus deterioribus infectæ, iuxta ac contenta, eum exuperare humorem significat, cuius colorationem præ se tulerint. Disputatum porrò à nobis diligentius de his est priuatim libris septem, ubi vrinarum differentias, dignotiones, causas, itémque prænotiones ex his tradidimus. Ipse vero potes ex iis quæ tam breuiter attigimus, sanitatis immutationes agnoscere. Deinceps verò de alui quoque excrementis pauca quædam narranda sunt, quo absolutior ita sermo euadat.

DE DIGNOTIONE EXCREMENTORUM ALUI, Caput 14.

OPTIMA sunt alui excrementa, quæ mollia, læuia, subrufa, aut sufflata spectantur: tum quæ proportionem respondent iis quæ ingeruntur: quatenus autem limites hos exceßerint, immutatum vnà temperamentum designant, aut

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 107

corporis vniuersi, aut ventriculi ipsius, atque intestinorum. ac quum frigus quidem inualuerit, ad albidius tendunt excrementa & humidius: sicuti quum calor vigeat, in rufum magis flauúmque: eadem si copia non respondeât, aut exercitatione nimia diffillantur, aut in vrinâs deriuantur: quorum si neutrum acciderit, indicio est contineri intus excrementum, quod glande supposita, aut clystere inieccto educere expediat. quòd si quæ excernuntur plura appareant quàm pro assumpti cibi proportionē, aut cessatum esse à consuetis exercitationibus indicant, aut distributionem in corpus imperfectam reddi, aut humoris alicuius demorsu infestari ventriculum atque intestina. ac quum consueti quidem colores apparuerint, non sanè ingens malum portenditur: maiores morbos coarguunt multicolora, cruenta, ramentosa, aut si cum dolore, aut tenesmo excernantur. verum alterius hæc sunt operis. Illud in euacuatione omni cōsiderandum, quòd si quælia purgari expediat, purgentur, confert, ac bene ferunt, sin minus, cōtrarium euenit: id quod certum in primis indicium habeatur, tam in euacuationibus quæ sponte proueniunt, quàm quæ arte fiunt. Reliquum est vt de pulsibus pauca quædam tradamus.

DE DIGNOTIONE EX PVL-

libus,

Caput 15.

ITA QVE adaucto calore, sic vt immutare cor possit, pulsus maiores mediocribus euadunt: qui si vltcrius intendatur, citatiorcs fiunt. quodd si nec magnitudo possit, nec velocitas multitudinem caloris vincere, iam frequentia quoque accesserit. Etenim pulsus eleuatione, aut quum arteriæ corpus exterius mouetur (id enim medici *διασπαι* vocant) ambientis aeris aliquid intro rapitur, quo vitalis spiritus refrigeretur alatur que. contrario verò motu, (*συσπαι* appellant, id est submisionem) quicquid inest fuliginosi caloris, vitalisque spiritui inutile, excernitur. Ipse certe, collato eleuationis inter se & submisionis tempore, possis syllogismo colligere, calor ne vincat, an fuliginosa eiusmodi fumidâq; recremēta: vnde sanè queas, siquidem arteriarum motum assequare, multa etiam eorū quæ delitescāt, dignoscere atq; exacte prænoscere. Sciendum nihilominus nō eadem proportionē qua intendi cœperant, remitti solere pulsus, opprimēte frigore: nam tardiores primo fiunt, deinde rariores, postremo inualefcente iam frigore etiam minores. Inter differentias speciēsque pulsum omnes, præferuntur qui vehementiores fuerint: soli quippe hî digitorum compressum repellunt, contrâque nituntur & præ omnibus cordis vitalisque vna

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 109

spiritus robor validum in primis esse declarant: contrarium languidiores indicant: qui maiores licet sint, vehementem tamen contactum refugiant, vitalisque roboris imbecillitatem notant: sicuti sanè inæquales ob degrauantem plenitudinem fiunt, partiumque principalium obstructions insignes. Deterioris notæ sunt deficientes, præsertim si quies motus vnus tempus excesserit: iam enim cor à motu suo desistere significat, aut ob redundantem humorum plenitudinem, aut ob paulo post futuram internecionem. Duri pulsus semper quidem illi pulsum magnitudinem imminuunt, dum attollitur arteria. fiunt autem vel ob siccitatem, vel ob frigiditatem, vel phlegmonen partium potissimum neruosarum. sicuti molles ob eiusdemmodi habitudinem tales euadunt, sudorisque interdum aduectum, qui ipsi etiam fluctibundè ferantur: verum hæc à nobis iam antea in opere alio tractata sunt, vbi etià de morbis particularibus breuiter disseruimus. Quum enim cubiculi regij custos ad Hyperboreos Scythas legatus mitteretur, postularèt quæ à nobis is, vti commentarium sibi exhiberemus, quo morbos dijudicare sic satis posset, horumque ipsorum notitiam assequi, tum cognitis curationem adhibere: nondum planè opus totum absolueramus, quum perflante noto discessit ille, legatione iam qua fungebatur, ingressus: nos vero inchoatū opus semiperfectū reliquimus. Ne igitur illius amicitiam non illibatam serua-

remus, gratiamque reponeremus integrā, nondum id cuiquam exhibuimus, quum nec suprema alioqui imposita adhuc illi manus sit. postquam autem redierit ille, fueritque; à nobis opus absolutum Deo fauente, ita sanè & gratiam illi retulerimus, tibi que operis exemplar exhibere non grauabimur. id quod non nihil ad omnem medendi methodum conducere tibi posse videbitur. Quod enim huic operi deest, traditum ibi explicatius à nobis est: possis tamen ipse ex iam dictis & presentem sanitatem tueri, & periclitantem iam reuocare. hoc enim loco, eam in primis artis partem tractamus. Restat vt de naturalibus excretionibus dicamus & nocumentis, quæ harum suppressionem insequuntur.

DE PROFVSIONE, AC SVP.
pressionē naturalium, consuetarumque excretionum, Caput 16.

SVDORES si æstatis tempore, aut precedente labore aliquo fiant, nihil sanè mali, aut incōmodi portenderint, quin non parum quoque ijdem contulerint: nulla verò euidenti causa facti, oppletas esse venas coarguunt. quambrem aut sanguinē mittere expediat, aut parcius esse. Idem contingit à morbo sese reficientibus ciborum assumptione nimia. atque his plurimum sudores erumpunt, quo tempore alimonia concoquitur: sicuti ijs qui ex sangui-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. III

nis redundantia noxam sentiunt, postquam confecta iam ea fuerit. subtrahendus nihilominus utrisque cibus. Nonnullis idem euenit ob nimiam cutis rarefactionem, quibus si copiosior is feratur, periculum imminet, animi defectus. Permittendum sanè his, ut & maiore ciborum copia utantur, usque quæ calefaciendi vi prædita sint: tum vero extimam corporis superficiem refrigerent & condensent. quibus verò ob destillationem aliquam pectus, vniuersusque thorax grauatur, bene cum his agitur, si neque febri corripiantur, neque circa costarum aliquam, aut mamillas, aut pectus consistat dolor. siquidem hæc cum morbis iam censentur ipsis, maiorèque egent victus ratione, ac sermone proluxiore, quàm ut præsentis instituto conueniat. Modice si degrauetur thorax humoris illuc delati pondere, ac tussis iritet: dulcium, tepidiorumque usus cõuenit: quæque humores fluxione decumbentes reiectu promptos parare consueuerint, nisi enim hoc sibi pacto cõsulat ægrotus, iam & humor qui defluxit loco se obfirmarit, & dolorem concitarit, aliudque deterius quiddam conciliarit. Illud nunquam non prouidendum, ut ex alto decumbentes humores in nares deriuemus. sic enim thoracem illæsum seruaueris, aliò eo quod infestabat, delato. Aluum adstrictam comitantur capitis grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tum ingratitude, tum fastidium. Discutitur molestia,

si clysteris vsum sentiat aluus, prospiciendū ceterū, vt ne ea supprimatur. Nonnulli reperiuntur quibus temporis interuallo quodam longe plura solito sponte deiiciat aluus, idque statim quibusdā temporibus, simulque infestantium ita multa detrahuntur, ac melius degunt: quidā plurimis variisque supernè redditis, multis sese imminuentibus malis liberarūt vomitione: quæ nisi de more procedant, postquam iam in consuetudinem ita verterit natura, multi inde ac difficiles morbi oriri solent. Illud omnino præstandū vt consuetis excretionibus cessantibus, artis his adminiculo subueniamus. Quod idē faciendū in iis quibus ferri pernares aut hæmorrhoidas sanguis consuevit. Sic enim coercito præter rationē sanguine, aut consuetos meatus adaperire expediet, aut venarū scarificatu redundantiā eius exinanire: nisi si ob exercitationes quandoque multas cōsumpta superfluitate, aut ob cibi subtractionem imminuta, nō admodū vrgeat eiusmodi necessitas. Sanè quemadmodum quæ immodice ac plus quam par est, euacuantur, corpus infirmum frigidumque reddunt, naturalēque facultates retundunt: ad eundem modum si quæ purgari oportuerat, supprimantur, mentem degrauant, infarciuntque, ac cōturbant, doloresque alios ex aliis, & morbos coaceruant, viresque omnes temporis tractu languidiores reddunt. atque de his hætenus. Quoniam verò de viciis ratione, priuatimq; de cibis tradidimus, quos

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 113

quos ad vsum admittere, & quos repudiare conueniat, inque his omnibus artis partem quæ sanitatē tuetur, tibi ita explicuimus, quo præcunte hac & prospera valetudine frui, & imminentes repellere morbos posses. Videturque in vniuersum victus ratio huiusmodi in spiritus omnes æqua omnium distributione vsum suum dispensare. Tibi verò propositum id in primis sit, vt animalis spiritus incolumis perstet atque eluceat. in id iam narrationem omnem confereamus, ac conuenientia trademus, repetito ita sermone.

Q V O M O D O S P I R I T V S V-
nusquisque ex propria methodo adau-
geatur præsertim verò animalis,

Caput 17.

Q V V M itaque spiritus inter se diuersos quatuor ratione inuenerimus, ac primus quidē sit, qui inesse ventriculo videtur, frigidusq; is atque humidus appareat (frigidū appello, nō qui refrigerandi facultate polleat, sed altero qui post eum habetur, calidus minus sit: quomodo sanē, si quem ex his siccum pronūciauero, id à me humidorum collatione dictum intelligi volo: siquidem communi omnium ratione spiritus naturalis vnusquisque, ex quo animatia fouentur, calidus humidusque natura censetur) ergo spiritui huic qui in ventriculo consistit, quum appetēdi vis insideat, quo is seipso purior euaserit,

H

simile veri fit, vt sensus quoque de suo exhibeat potiores: sicuti quo magis à mediocritate recesserit, eo infirmiores quoque vires suas præstent: profectò videre est facultatem hanc siccitate ac calore magis affici, quàm cōtrariis qualitatibus. Quum verò huic ipsi succedat facultas quæ iocinore continetur, quàmque naturalem nuncupamus, hæcquæ ipsa nitatur facultate qua alimur, augemur, simile nobis generamus, & concupiscimus, calida humidâque natura præditus est huius ipsius spiritus: ac victus sanè ratio quæ qualitates has spectet, id præstat, vt iocinoris facultas nouata instauretur ac vigeat, quod genus somni sunt prolixiores, ac balnea, animique tum hilaritas, tum relaxamentum in vita, exercitationes paucissimæ, alimentâque, quæ modicè excalfaciendi humectandique facultate prædita sint. Quum verò vitalis atque irascibilis facultas corde contineatur, spiritûque hæc opus suum exerceat, qui longe quàm iocinoris calidior sit, idemque siccus, quanto qualitates hæc repertæ intentiores fuerint intra naturales ipsarum limites, tãto sanè validiores eadem actiones suas ediderint: sic fit vt exercitationis contentione, equitatione, pugna, venationibus excitetur, victusque ratione quæ ad calidius sicciusque declinet. Vtramvis igitur harum facultatum deficientem iam refouere studueris, accommoda victus ratione liberaliter vsus, luculentiorẽ hanc ipsam præ te tuleris.

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 115

Verum enim vero missa hæc faciamus, quæ minime tibi curæ esse scio, nisi quatenus eorum neglectus valetudini tuæ aduersatur. Nunc de eo dicemus quod tibi ex animo sit, adijciemusque sermoni quod par fuerit. Et quoniam, sicut dictum prius quoque à nobis fuit, spiritus qui cerebro continetur, multò infra vitalis spiritus caliditatem subsistit, iamque hoc ipso esse etiam siccior videtur, sic ut undique colligenti siccior reliquis spiritus is ac frigidior appareat, quænam, quæso, couenientior huic victus ratio deputabitur, quàm quæ modice refrigeret, atque exiccet? ijs certè qui simpliciter ita spiritus huiusce incolumitati student, prior illa ac communis, quam iam absolui-mus, accommodata fuerit victus ratio, utpote qua cerebri spiritus durabilior quidem longe gignatur: minime tamen usque adeo syncerus atq; imperturbatus. Ipse verò pauculis quibusdam in victus ratione hac immutatis, sicuti monemus, felicius, quod cupis assequare æquè sanè ac musicis vsu venire videmus, quibus una, alterà ve fidicula si relaxetur, aut intendatur, aliis interim loco suo non dimotis, diuersus omnino quidam à priore concentus resul-tet. Ergo quemadmodum animorum exhilarationes & relaxamenta somnique, spiritum naturalem nostrum humidiores reddūt: vitalem vero cordis spiritum calidiorem efficiunt hæc ac exercitatio contentior atque aliter tamen

spiritus hi ciborum assumptione immutantur, humidiores calidiores'ue facti. ad eundem planè modum quæ refrigerant atque exsiccant, ab extrinsecæ victus rationis formula desumpta, aliter cerebrum ipsum affecerint, atque aliter vigiliæ, operumque assiduitas, & perseverantes animi circa intelligibilia cogitationes. Hoc enim pacto motu plurimo actus, perspicacior tenuiorque ac splendentior, actioneque cõtina sicior calidiôrque euadit, itaque semel quum rectâ tetenderit, in melius proficit, dominiûmque in reliquos exercet, profectò videas, quicumque sobrietati se addixerunt, operaque eiusmodi profitentur, eos alimētorum copiam & crassitiem abdicare, plurimûmque abstinentiæ confidere, ne horum vñ spiritus is crassescat, néve si liberaliore ita victu spiritus reliqui euicerint, naturalis præsertim, qui facultate vtraque ac qualitate animali repugnet, in seruitutē ab his tractus redigatur animalis spiritus. Quemadmodû igitur sobrij aquæ vñ efficiuntur, quòd minor ita per corpus digestio fiat, cibi autem paucitas materiam non suppeditat naturali spiritui quæ satis sit, ac vigiliæ diurniores iam inde ab initio crassiores exhalationes cohibent, vnde perpetuò nitidior corporibus euacuatis animalis spiritus representetur: sic eodem aquæ potu crassior spiritus is & tenebrosus redditur, obterreum ferè euaporatum. ieiuniis verò inflammatur, sitque in iram propensior, vigiliis exicca-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 117

tur, minimèque suscipiendis rerum formis idoneus efficitur, quum familiarem sibi victus rationem spiritus indepti non fuerint. Ne igitur contraria victus ratione distraharis, ac deteriorum delectu meliora reiicias, commentariùsque is detrimenti tibi alicuius ansam exhibeat, additis his quoque orationi, absolutum ita sermonem reddemus. Quum diu iam & abstinencia à cibo longa, & rerum meliorum contemplatione animum spiritum contabesceris, non debes iam aut ieiuniis crebris corpus emaciare, aut aquæ potu: siquidem in antea acta vita, nativo tibi cerebri calore aquæ vñ quodammodo temperato, prosperiore quoque valetudine es vsus. nunc verò facta ad frigidius inclinatione, resarciendum quod deest mediocri vini vsu. Cibis verò frigida in primis facultate prædita non sanè utendum: si quando vero frigiditas amplius etiamnum inualuerit, Andromachi quoque theriace conuenienter vsui adhibebitur: quippe quæ antidotus sit extenuandi facultate, medicæque vi prædita quæ per halitum digerat, facultatesque nostras exuscitet. Quoniam verò ciborum paucitate squallorem corpori contraxisti, nec facile est aliam ingredi victus rationem, quum tibi iam hæc in habitudinem abierit, balneis vi expediet, quibus & corpus vniuersum madescat, & dissolventur quæ ad profundum corporis acta purgari postulant, & facultates naturales defectæ reuocentur. Cæterum quemadmodum

animalem hunc spiritum statuisti tibi, quo scopum omnem studiose dirigeres: sic par sanè fuerit, vt nec alios contemptui habeas nam & in morbis consortij legem experiuntur inuicem, & sanitatem mutuam sentiunt. Quapropter felicius tibi cesserint omnia, ac melius stabiliètur, si quum communis, purique victus rationem in primis habueris, parua quadam in hunc propensione spiritui etiam huic aliquid condones: pro huius ipsius contemperamenti proprietate, multoque plus iuuamenti, ex melioris victus ratione hac & reperta à nobis methode suscipiet habitus, quem ex philosophia sumpstisti, tuus, placitorumque disquisitio probatorum, ac studium, quod in veritatem semper contulisti. Ceterum orationi iam huiusmodi finem imponamus, quæ explicata satis sit, iis quidem qui sermonis breuitatem consecretantur: nec sanè minus qui medicorum theorematum principia nota habeant, fuerintque philosophiæ sacris initiati. A te interim veniam petimus, o diuini sacriq; ordinis vir, si minus forte ex toto desiderium tuum expleat commentarius is. Scis enim disciplinas multitudine huiusmodi haud facile paucis posse versibus comprehendere, sic vt seruata ad plenum methode sua tradantur. Etenim si quum veterum illorum libros lecturi explicamus qui sapientia ceteros antecellere, nonnulla interdum deesse videmus, quæ dixisse præstabat, nihil sanè mirum, si huic quoque operi plu-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 119

rima certè, ne omnia dicam, defuerint eorum
 quæ tradita oportuit: iis ramen qui mentem cer-
 tè commotam non habeant, nedum iis qui eo-
 dem quo tu in philosophia habitu præditi sint:
 ista quoque satis esse videri possint, ex iis quæ
 tradidimus ad ea quorum nullam oratione me-
 tionem fecimus, veluti manu quadam deductis,
 quod in scientiis etiam aliis vñ venire videmus.
 Vbi qui rem dignoscere sciuerint, iactis disci-
 plinarum principiis, reliqua etiam quæ à prin-
 cipiis habentur, facile comprehendunt. Verùm
 vrge quæso propositum, & nunc quidem vo-
 tis nos confirmatos iuua, & ad meliora tradu-
 cito. Nunc verò colloquiis sanis mentem no-
 stram repurgato, consiliis que nos grauibus ad
 ea hortare quæ deceant. Neque enim habeo
 cui magis quàm tibi obtemperem, qui & ve-
 lis optima, & philosophis, nouerimque te pla-
 citis inhærere veris philosophiæ, nostri que v-
 nà curam gerere. Quòd si ea præbebitur tem-
 porum occasio, vt mutua frui consuetudine
 diutius possimus, multa à nobis quæ situm iri
 sperauerim ad philosophiam opportuna, & ad
 rerum cognitionis profectum suppeditatura:
 quod Deus faxit, vt ad hæc aliquando tandem
 annuere possimus, rerumque ordini intelli-
 gibilium inhiare, bonorumque inde fructum per-
 cipere, videréque ea ac pati quæ nunc mens il-
 lecebrosi allectamenti seductione velut ebria,
 summo quodā actu, sic ratione tenus perci-

pit : in te vero mens, vt quæ exquisitè contem-
pletur, non redit ad blanditias hæc & illece-
bras . Quòd si vnà ita pure nitidèque philoso-
phemur, dabitur fortasse, quorum nunc ratio-
nes ignoramus, exquisitius ea introspicere .
Quod quum tributum nobis à natura sit, sic fit
vt primas magis causas amplexemur : vnde si se-
mel à contemplationibus illis collapsi decida-
mus, arduus videatur ad ea regressus : longèque
à facultate quæ eo retrahat summotus . Quòd
si quando quæ contemplatione assecutus es, di-
gnabere nobis quoque impertiri, trāsmisiss ita
in nos pulcherrimis mentis tuæ visis, cum hoc
te maximè dignum feceris, tum verò mentis cō-
municationem natura inesse omnibus ostende-
ris . & si inde nos summoveat rerum meliorum
inscitia, simul illud quoque fortè præstiteris, vt
pars animæ intellectualis nostræ, quæ iam ferè
extincta elanguit, restituta exuscitetur, à téque
ita persuasi ad meliora nitamur.

ACTVARIIO AN
NIS ZACHARIAE FILII DE
 differentiis vrinarum, lib. 1. summa cura &
 diligentia à Iacobo Gopylo recognitus.

V M magno olim studio in his versarer quæ gratiâ & delectationem tâtisper adferunt dum leguntur, dignū aliquid alacritate atq; egregia illa mea voluntate posteris relinquere in animo habebā. Verū cū aliis disciplinis eruditus, in rebus tamē inanibus operam ponerem, deserendum hoc studium putavi, in eāque commentationem mihi incumbendum duxi, quæ (si qua in me scribendi facultas esset) vtilitatem aliquam cæteris adferret. Si quidem qui argumenta hæc inania tractant, magnam dicendi vim qua persuadeant, cum venustate coniunctam adferant oportet, qua nos eatenus indigemus, ut sermone res ipsas ostendere possimus. Si quis autem optima argumenta tractanda susceperit, etsi elegantis orationis ornatus ei defuerit, persuasurū tamen eis qui vtilitatem audierint, quam sermone pollicitus fuerit, puto: atque ita eos damnum quod ex incompta oratione erit, toleranter laturos. Quæ cū considerarem, neglecto orationis ornatu, dicēdi genus quod simplex ratio postulat, amplexus

sum. Ita enim simplicibus & orationis artificio minimè eruditis vtilitatē me allaturum putari. Cū igitur multiplex variūmq; sit scribendi argumentum, aliique alia dicant & suadeant: nulum tamen maiore omniū approbatione quàm quod de humani corporis natura est, tractadum suscepimus. Etenim si qui neque de corpore, neque de anima quidquam scripserint, sic probantur, vt magnam hominum vitæ vtilitatem attulisse videantur: multò magis laudandi sunt qui ea literis mandarunt quibus humani corporis natura comprehenditur. Quare cū hæc ita se habeant, lubentius in his versabor quæ vtilitatē aliquam allatura sunt, quàm in his quæ delectationem aliquam tantisper allatura sunt dum audiuntur. Varia igitur cū sit humani corporis consideratio (alta enim de elementis, alia de scetus formatione, alia de corporum incisione tractatio est) tractationi quæ de morbis est, cū & ipsa varia, & multiplex sit, quatenus ad eorū cognitionem pertinet, insulam.

Q V O D T R A C T A T I O D E
vrinis vtilis sit, Caput 1.

C V M multæ res sunt ex quibus morbos, quibus afficimur cognoscere possimus, tum quæ de vrinis tractatio est, ad morborum cognitionem multum confert. Quæ vna res me impulit vt hanc tractationē aggrederer, præsertim cū videre rem hanc à nullo adhuc tractatā, simul &

quàm magno ea vsui esse possit . Igitur cùm omnis de vrinis disputatio à nobis in quatuor partes diuisa sit, in differentiam, iudicium, causam, & prauidentiam, differentias primùm adiuuante Deo attingam.

Q. V O D N E M O A N T I -

quorum nobis cognitorum perfectè hanc rem tractârit,

Caput 2.

Q V A N D O Q. V I D E M autem viri harum rerum periti, qui nos antecesserunt, parum accuratè de his, nescio quomodo, scripsere (Sapientissimûs enim Hippocrates cùm pauca quædam sparlim de vrinis dixisset, imperfectam tractationem reliquit: Galenus quoque huius rei maximè & ipse intelligens, hanc medicinæ partem parum accuratè tractasse videtur . Eatenus enim hanc attigit, quatenus utique par erat ipsum persuadere multitudini vrinarum consyderationem humanis corporibus vtilem esse : quod reliquum est, neglexit : quin & magnus Alexander , & Theophilus , ac alij quidam , qui in hanc rem diligentius quàm alij incubuisse videntur, hanc tractationem imperfectam reliquerunt , vt qui ab ipsa velut experientia orsi, neque differentias, neque causas, neq; alia quibus tractatio absoluitur, posuerint)

Cùm inquam medicam artem tum Hippocratis & Galeni monumentis, tum aliorum virorū qui post hos multa inuenerūt, illustrissimam atque exultissimam viderem: eam verò partem quæ de vrinis veluti claudam, & aliquo qui eam attolleret indigētem, hunc laborem mihi iniunxi, disputationēque hanc Dei immortalis verborū suppeditoris ope fretus, aggressus sum. Si igitur à nobis pro artis dignitate tractata sit, gratia Deo agatur omnis sapiēti & nobis auctori. Quòd si quod contendebamus consequuti non sumus, nemo ob id nos reprehendat: vt qui quod volebamus & contendebamus non obtinuerimus: humanum enim est ab eo quod decet aberrare, quin potius iudicio præditus veniam det, & quæ haud rectè dicta sunt, expungat, in eorūque locum meliora substituatur. vt enim nemo non laudauerit eorum egregiam voluntatem, qui quomodolibet de Republica bene mereri student: ita malos bonoque publico inuidentis habere eos oportet, qui animi alacritatem eorum criminantur qui meliora sequuntur. atque id quidem me à crimine vindicauerit, quòd amicorū qui me eò pertraxerunt, precibus paruerim. Cùm autem ars medica quo loco vrina tractatur, mæca sit, futurūque sit vt ob multorum reprehensionem omnino negligatur, de vrinis tractationē aggredi, maximè rationi cōsentaneum mihi visum est. Sic igitur sermonem nostrum auspicemur.

QVOD TRIA SVNT PRIMA
 principia ex quibus humanum corpus consti-
 tuitur, Caput 3.

CVM tria sint quæ vitam humanam consti-
 tituâr, scilicet cor, hepar, & cerebrum: corque
 primas habeat partes, vt quod sit velut thesau-
 rus naturalis caloris ac vitalis roboris, & affectus
 ex quacunque causa tum ipsi accidentes, arte-
 riarum perpetuo motu indicet, tum qui in reli-
 quis corporis partibus fiunt, quæ cum eo veluti
 principe cõmunionem habent: hepar verò se-
 cundæ dignitatis sit, ac caloris cordi insiti ma-
 gis particeps sit quàm aliæ corporis partes, idq;
 per venam cauam appellatam, quæ omnium ve-
 narum principium est, sicque ei faciendi sangui-
 nis vis ab opifice natura commissâ: tertium au-
 tem cerebrum sit, sensum motumque ac actio-
 nem *ἡγεμονικόν* corpori suppeditans: communi-
 cētque inter se, ac confortij lege patiātur, cum
 vna sit in omnibus cõfluxio & conspiratio, nos
 de vi hepatis insita dicere proposuimus. siquidē
 hepar vim sanguinis efficiendi à natura habet:
 vrina verò sanguinis colatura est. Sed vt sermo
 clarior sit, de sanguinis apparatu prius disputare
 par est, deinde de vrina, vt sermo serie quadam
 procedat.

DE APPARATV SANGVINIS,
 & reliquorum humorum, in quo de vrinæ ge-

ratione,

Caput 4.

C I B O igitur in ventriculo alterato & con-
cocto, cum mēfaraicæ venæ, quæ originē ab he-
pate habent, per ramalem vocatam venam, ven-
triculum ipsum & intestina exfuxerint, & velu-
ti emulserint quod purius est, cibum in chylum
mutatum tanquam per colum trahentes, ipsum
ad cauam hepatis partem traiciunt, virtutique
sanguinis effectrici tradunt. hic igitur, si nihil im-
pedimento fuerit, dum in sanguinem alteratur,
quicquid tenue ac actius in eo fuerit, id omne
vesica bilem excipiens, ad gibbum hepatis collo-
cata attrahit, pauco admodum exactam illam
secretionem ad aliquam vtilitatem effugiente:
si quid autem terrestris & melācholicus humo-
ris genitum sit in sanguine, id ipsum lien qui è re-
gione adiacet, attrahit, naturalibus quibusdam
tractionibus, vnoquoque id quod proprium est
attrahente: tertium verò, qui serosus humor
est, relinquitur: veruntamen non etiam in hoc
loco humor is vacuatur, sed ad maiorem vsum
seruatur à natura: quandoquidem tam ratione
quàm sensu compertum est, sanguinem crassio-
rem esse ac ineptum ad penetrandas venas par-
uas, hunc verò humore serosum & facile trans-
eūtem esse: tum ob id natura indiscretum ipsum
seruauit, tum etiam quod ipsa erat à cōcauis he-
patis partibus ad conuexas chymum traiectura,
& venæ caux cōiunctura, ducente seroso humo-
re. Quæ deinde coniunctos humores parum al-

DE VRINAR. DIFF. 127

tetruit in venæ cauæ ramo, qui à figura lambda Græcæ literæ, lambda vocatur: cōcessit renibus vt traherent & secernerent serosum humorem. Quantum verò sanguinis restitit, id per venam labdeam atque amplam cordis, cæteris quæ deinceps sunt venis diuisum distribuit. Sanguis verò qui hinc ad profundiora loca concedens, cogitur in alterationem carnis, nō priorem quam habebat rubedinem seruans, sed à quarta vocata concoctione decidens in diminutam albedinem: quandoquidem eiusmodi cōcoctio ad valde remissam rubedinē, qui sanguinis color est, ac in eam quæ carnis est trāsmutat. In hac enim & reliquis partibus similaribus finis nutritionis est. Et quantum cōgruens atque purum illic est ingenitum, id rori persimile fit indicibili naturæ dispēstatione. Quoniam verò illic etiam superflua congeri ab exacta illa concoctione necesse est, hæc si subtilia & magis aëria sint, oportet vt ita dissoluta per occultam spirationem abeant, sensum ipsum latētia. Sed quoniam aliquid nos fugit, id sermoni adiiciendum est.

DE EXCREMENTIS Q. VAE IN

vnaquaq; concoctione excernuntur, Cap. 5.

Q. V A T V O R sunt (vt arbitror) cōcoctio-
nes generales, quæ in diuersis locis corporis fiūt:
prima in ventre: secunda in ramali vena mēra-
saicisve, & in caua parte hepatis, quæ admodum
tertia in gibba hepatis parte ac venis quæ hinc

69. et de randa vale rubin Fano

conho
220
235
400
na.

proficiſcuntur. Vltima in extremis corporis partibus, & in illis fit appoſitio quædam & compago atque aſſimilatio. Harum cōcoctionum primæ excrementa ſunt quæ vomuntur, atque per vētrem deſcendunt: ſecūda verò humores ſunt alterius ſpeciei: tertia ſunt vrina, & quæ vrinæ ſubſiſtentia continentur: in vltima & quarta ſuperfluunt tam ea quæ latent per ſpirationem abeunt, cū ſubtilia ſint, quàm quæ craſſiora quum ſint in ſuperficie, velut effloreſcunt. Cū igitur omnes cōcoctiones hæc proprium munus obeant, tunc vrinæ cōgruum colorem atque cōſiſtentiam oſtendunt, & contenta proprium locum habentia, & læua, & æquabilia conſpiciuntur. Vrina enim (inquit Hippocrat.) optima eſt illa, quæ albā & læuam & æquabilem hypotaſin habet. item alij quidam perficiendo definitionem dixēre, Vrina optima eſt, quæ ſit hominis ſecundum omnia temperati, ac magnitudine reſpondente ei quod bibitum eſt, colore ſub-aureo vel ſubcroceo, hypotaſi verò alba, læui & æquabili. Nanque per quaſcunque cōcoctiones contigerit ſanguinem aberrare ab eo quod decet, vrina etiam manifeſte tranſmutatur: atque per quas cauſas tranſmutata ſit, indicat inuenire. ſiquidem humoris qui in venis eſt, per totū corpus concedentis excrementa, apparent in matellis. Decēter hæc certò oſtēdere poſſunt quomodo peccatū eſt in cōcoctionibus, veluti clarè res apparet in abſceſſibus. Nanque ſi album & læua

DE VRINAR. DIFFER. 129

læue, & parū vel nihil olens fluxerit pus, neque quicquam diuersi generis continuerit, demonstrat bonam vlceris fieri concoctionem Si verò quicquam horum defecerit, indicat concoctionem peccasse, ita vt hinc liceat coniectare, vel malignum redditum esse vlcus, vel retardari, vel nigrescere, vel aliquid maius vel min⁹ pati, ad proportionem peccati quod in cōcoctione fuit: ita in vrinis videre est. nanque quantitates vrinarum si minus seruauerint proportionem, & consistentiæ non seruauerint mediocritatem: colores verò si susceperint tincturæ intētionem vel remissionem: contenta autē neq; cōsistentiam, neq; colorem, neque locum, neque leuitatem & æquabilitatem seruauerint, decenter significauerint effugisse naturæ statum, & moderationem ipsam, atque noxam aliquam tum aliquā factam esse in corpore. siquidem magnas intemperaturas simularium, & organicarū patrium, & obstructions, & intensos humores, cōcoctionēque & cruditates, atq; reliquas quasque nō contemnendas passionēs, vrinæ ipsæ demonstrant illi qui inuentis methodis vsus fuerit.

ADVERSVS EOS QVI OPI-
nantur inutilem esse considerationem vrinarum, Caput 6.

QVONIAM quidam tractationem de vrinis vt rem inutilem aspernantur, cōtenduntque obnixè nihil conferre vel ad iudiciū, vel

ad prævidentiam, ouium, vel equorum, vel canū, vel aliorū animalū vrinis imperitos decipiētes, nos aduersus eos hæc paucula vbi dixerimus, reliqua deinceps explicāda aggrediemur. Cū igitur vrinā esse colaturā sanguinis dictum sit à viris harū rerum peritis, & quæ memorata sunt animalia sanguinea natūra sint, quid miri erit, si & vrinæ horum animalium ad vrinas hominū mutuam quandam rationem habuerint? Ea certè ratione vrinæ hominum & animalium illorum inter se differre poterunt, quòd non eandem cōcoctionem in omnibus fieri contingat: siquidem neque alimenta, neque exercitia, neque genuinæ vires, & tēperaturæ, omnibus eadem sunt. Neque mirari id oportet in iis animalibus quæ specie differunt, cū vel maxime animalium eorundem specie, atque sanorū vrinæ multo differentes inspiciantur, ob differentias tēperaturæ, & alimentorum, & ætatum, & consuetudinum, & locorum, & eorum omnium quæ aliud alterare solent. Nam interdum vrinæ quæ in quibusdam sanis cernūtur, in aliis ægrotantibus eadem spectantur. Senum quoque vrinæ si in pueris inspiciantur, demonstrant eos minus rectè habere: & quæ puerorū sunt, in senibus si inspiciantur, ostendunt in eis sanitatē perturbatam esse. Quinetiam in ægrotantibus multas differentias videris, secundū morborum qui cōtingunt differentias. Itaque interdū contingit animalium irrationalium vrinis similes esse

DE VRINAR. DIFFER. 131

vrinas malè sanorum hominum: quèadmodum ait Hippocr. de conturbatis vrinis hominū, quæ similes sunt vrinis iumentorū. At verò ipse aliquando decreui de vrinis quæ videntur in animalibus nobis cōsueſcentibus, tractare, ne à verſutis hominibus nobis imponatur. Sed cū in tempeſtiuū cenſerem cum his ludere, qui ſtulta in naturā loquuntur (otio enim abuti iure is dici poſſit, qui inde artem laudare conetur, præſertim cū intelligat cōtingere, vt brutorū vrinæ cum hominum vrinis ſpecie in quibuſdam affectibus conueniant) cū inquam intēpeſtiuū hunc ſermonem ſuperuacaneum eſſe ducere, & ea quæ ſatis eſſe debent, antè oſtēdiſſem, his qui in re ſeria & graui ludunt, ab eis abſtinui. reliqua nunc oratione perſequi tempeſtiuū fuerit.

QUOD NIHIL E SIGNIFICAN
tibus paſſiones, ſufficiens ſit ad vniuerſam cōſiderationem de paſſionibus, Cap. 7.

CUPIENTI vel exquiſitè dignoſcere, vel prædicere morbos qui accidunt, nō ſolū opus eſt cognoscere vrinarū differētias, vbi etiā ipſæ vrinæ ſolæ ſatis eſſe videntur, ad inſeſtātes morbos conſiderandos, verum etiam pulſus ipſos tangere, atq; deiectiones ſpectare, & motionem reſpirationis, & poſiturā faciei, & corporis totius decubitus, atq; linguę prolationē: vt horū vnoquoq; proprium munus ſuppeditante, non etiā exiſtimatis ipſis quæ mutuis afficiuntur affe-

*Pulsus indi-
cat calidi-
tatem & frigiditatem
vris & vrinæ
qualitatem
quantitatem
summas*

*Atque vrinæ
cognoscitur
per tactum
vris*

tribus, reddi possit certum iudicium, & præiudentia certa. Pulsus enim primum vim caliditatis & frigiditatis indicant: vrinæ verò demonstrant quantitatem, & qualitatem humorum: deiectiones ostendunt ventris concoctiones, & cruditates: sermonis enim pronuntiatio restatur actionem virtutis rationalis. Qualitates insuper decubitus totius corporis, ac faciei affectus, alia quædam tibi demonstrant, veluti ex aliis libris cognoscere est. quandoquidem neque pulsus ipsi, omnes morbos, neque deiectiones, neque vrinæ, neque alia quæ inuenta sunt ad faciendum iudicium de morbis qui nos affligunt, deregunt. sed horum alia aliis promptiora ad cognoscendas ægritudines. Et quantum ad vniuersalē passionum cōsiderationem faciendam, contemplatio de vrinis creditur esse post pulsus: quantum etiam post spiritus, humorum substātia per omnia transit, tutior tamen & promptior disciplina de vrinis, quàm quæ de pulsibus est, extitit, nam quæ de vrinis disciplina est, omnia sub oculos exponit: illa verò rem omnem tactui committit. & fortè facilius est visu quàm tactui iudicare, & prorsus exactam cognitionem capere. quare promptius vrinatum doctrina diiudicabuntur passionēs. At verò diiudicaturō passionēs per pulsuū tact⁹, opus est puro intellectu, atque manus optimo sensu, & attentione summa, vt diligenter metiri valeat motuū spacia, atque quietum & spaciorum tempora, & inter-

DE VRINAR. DIFFER. 133

cedentes spissitudines, & quæcunque de pulsibus disciplina pertractat. Quæ quidem etsi exacta sint, & suscepta ad iudicandas ægritudines, tamē difficilia ad cōprehendēdum sunt. Verū tamen illum qui vtrunque cognitionem de pulsu & vrina calluerit, aut nihil, aut perparum fugerit, quod & ad iudicium & prauidentiam conducit: sicuti & qui altera destitutus, in multos errores incidit, non minus conferente disciplina de vrina ad indicandas ægritudines, quàm disciplina de pulsibus. Sed tamen hæc eo pacto iacta sint. Nūc verò cū proposuissemus de vrinarum differentiis disputare, primū de differentiis colorum facta disputatione, deinde de reliquis dicemus, veluti quæcūque in vrinis inspiciuntur. Quot igitur species colorum in vrinis sigillatim appareant, non facilè est docere, & plurimi colores ob quasdam humorum mistiones atque concoctiones, inspiciuntur. Licet tamen ex his principales species ratione definire, vt à quibuscūq; definitis signis etiam ceteros colores coniectare, qui definiti ratione hætenus non sunt, defectu nominum priorum.

DE DIFFERENTIIS COLORUM qui in corpore vrinæ videntur,

Caput 8.

VRINARVM alix sunt albæ, alix spicæ, alix aureæ, alix crocæ, alix rubæ, alix vinæ, alix passæ, alix venetæ, alix nigæ. Nec in hisce

alba bu
p. et glau
plex

omnes species colorū absolutæ sunt, sed etiā in horum mediis, & submediis, tanquam hinc plures essent collectæ colorum species. Albarū verò vrinarū aliæ sunt crystallæ, aliæ niuæ, aliæ vt aqua pura: & hæ ipsæ sunt summæ albedinis. Quoniam verò colorum genera capiunt intensiorem & remissionem, quæ memorata sunt, albedinis intensæ habentur. post hæc referamus, quot sint albedinis remissæ. nanque à summa albedine remissus color exitit lacteus, ita vocatus, quòd similis sit lacti, qui melior est aqueo, & crystallæ, sed tanto intervallo à glauco (qui secundum lacteum est) relinquitur, quāto charopus à glauci albedine discedit. Nā glaucus color est veluti cornu pellucidum: charopus verò, qui similis est pilis subalbidis cameli, vel vngui lapillo sic appellato. At vero post quā aliquam tincturā vrinæ capiunt, longè à cruditate discedentes, primum subspicæ existūt, deinde spicæ, ita vt aliæ videantur similes bili quæ mediocriter feruerit infusa humori, aliæ verò ei quæ multū feruerit. Quòd si cupieris aliam cōparationē, illa hæc est: puta humorē corticis, & cici mali punici decocti. Neq; contendā de succis per quā similibus, & de nomine spicei coloris, quod ob cōsuetudinem neminē fugit. Igitur si parum eiusmodi spicei humoris expressi fueris succo alicui claro, subspiceum colorē: & si plus addideris ex eodē, effeceris colorē spiceum, quorū alter ab altero capit appellationē. Porro cū cōcoctio processerit, tum tinctura plus colorabit spicē atq; suf

DE VRINAR. DIFFER. 135

fuluæ, siue subaureæ dicas, vrinæ (quas medio-
 cres & téperatas esse, inter omnes ratione com-
 pertum est) gignuntur, quæq; non vsquequaque
 similes sunt puro auro. Post hæc vrina est au-
 rea siue fulua vocata, quæ potius obrizo ac puro
 auro similis est. Discere poteris id ipsum si ver-
 satus fueris in cōclauī, vbi diuitū pecuniæ repo-
 nuntur, si tibi aurū purum nō fuerit. Subcrocea
 verò vrina post hæc collocatur, quæ colore si-
 milis est cartamō. Nouerūt quā plurimi florē
 herbæ huius vocati cartami, qui colore inferior
 est flore croci. quāobrem hinc oportet estimare
 colorē subcroceū. Quæ vrina verò est exactè
 crocea, hæc nihilo differre videtur à croco Cory-
 ceo: cum omnes croci aliorū locorum differant
 præstātia coloris à croco Coryceo. Verūtamen
 ne nominis peregrinitate fallaris, opinatus cro-
 cum Coryceum valde differre colore à reliquis
 crocis, ego loco huius tibi propono crocum qui
 ab Atho importatur, cuius colore duce tu pce-
 das. Verū nec te oportet animū intēdere colori-
 bus qui apparēt in cartamo, & croco: non enim
 parū aberraueris. subrubei enim & rubei illorū
 colores sunt, sed intendas coloribus illorū, cū il-
 lorū flores fuerūt ex aqua triti. Sequūtur hæc
 vrinæ subrubeæ atq; rubeæ: quib⁹ satis fuerūt ad
 rei hui⁹ ostēsiōē colores qui apparēt ī cartamo
 & croco, vt dictū est. Id etiā discas, si subrubeū co-
 lorē esse similē intellexeris Armenio bolo & Lē-
 nio sigillo. Rubeum verò & puniceum similem

cogitaueris illis pomis, quæ rubeū colorem præferunt, veluti cerasis, malis, & aliis id genus, quæ lauitate corticis, & maturitate, coloribus differre videntur. Vina vinea memoratis succedit, quæ nomen id accepit à vino quàm rubrū est nigriore, colorēq; hepatis habet. Quamobrem oportet eum qui sæpe viderit hepar animalis irrationalis, si non hominis, & sæpe vinum huius coloris biberit, inde vineum colorem æstimare. Memini sæpenumero eiusmodi vinum in foro vidisse à mercatoribus conuectū, quod adedò erat vineo colore perfusum, ut cados etiam quibus vectum fuerat, proprio colore infecisset. Quinetiam parum eiusmodi vini plurimæ aquæ mistum, etiam rubicundo colore spectatur. Passeus verò color est, qui ex intentione vini constat, maximè similis passo, quod & hepsēma dicitur: fit autem (quandoquidem & sunt qui hoc ignorant) ex musto decocto usque ad tertiam partē. Addit quoque & orationis claritati cerasi fructus color qui ad nigredinem inclinat. Iam verò ubi de passeo colore non uisti exactè, nunc reliquos disce. Venetus vel cæruleus dicas, color omnibus, ut arbitror, notus est, qui ex puro albo atq; nigro æqua ratione permixtis, gignitur. Et si idipsum etiam sensu velis nosse, cerussam, vel albiissimam calcem, vel aliquid aliud simile, atramento, vel pici, vel bitumini, aliisque synceris nigris si miscueris æquis ponderibus, venetum colorem eo modo

productum videris. Veruntamen de viridi colore vbi primum hoc modo disputarimus, & de oleaceo, & liuido, deinde de nigris dicemus. Viridium igitur colorum alius est, vt qui in foliis brassicæ, alius, vt qui in foliis graminis, erugine & smaragdo, ita vt ex his ac ceperint appellationem. Discere ergo oportet colores hos è rerum illarum coloribus, illos hisce conferendo. At verò oleacearum hoc modo genere communi appellatarum vrinarum, alia apparentiâ habet olei, alia est olei coloris, alia oleacea est, quæ generi cognominis est. De colore verò primæ speciei harum trium ambigitur, an aqueus, an oleaceus sit, ob tenuitatem coloris tingentis humorem. In secunda verò specie color olei euidentis vrinæ colorem intendens. Oleaceâ verò vrinam, quæ tertia est species, ratio definit, quod color olei simili sit: sed tamē hæ species non sunt crassæ substantiæ, & coloris intensi, sed potius sunt substantiæ subtilis. Quæ verò sunt intensi coloris, illæ potius congruunt cum speciebus quæ sub genere viridum collocantur. Quoniam verò sufficienter dictum est de differentiis viridum & oleacearum vrinarum, consequens est, dicamus de liuidis & nigris vrinis apparentibus. Liuidum igitur color esse plumbi colorem si quis dixerit, magnâ claritatem rei attulerit. quare & ex hoc illum conicere oportet. Veruntamen tantum ad nigrum accedit, quantum à colore veneto recedit. Quamobrem

dupli rationem nigrū ad album in mitione habebit, hinc exactè cognosci possunt, quæ sint liuida. atq; ita eiusmodi liuida se habent. Nigros vero colores nemo, vt arbitror, ignorat, qui cunctis euidentibus sunt. Harum igitur rerum studio deditum oportet commemoratos colores apud se expendere, eosque in animi tabellis depingere, vt qui per eos multa diiudicaturus atq; præcogniturus sit. Cogitare insuper eum oportet, an colores qui definiti non sunt propter nomen propriorum paupertatem, supra dictos colores remissos & dilutos, an intensos & saturos habeant. Itaque si quis descriptos à nobis colores rectè nouerit, facile eos qui ab eis deciderunt nosse poterit. Quare nō est quod diutius tractationi de colorū differentiis insistamus. Fundamentibus enim disciplinæ partem, si explicata sint ea quæ decet artem, hæc satis sunt. Et sæpe si quisquam non omnes colligens dixerit colores qui possunt constitui, illi tamen qui collecti sunt, satis esse possunt ad disciplinā vsuram eis. Eo itaque pacto finem sortiatur oratio quæ est de differentiis colorum vrinarum. Veruntamen hic confert disputare de differentiis substantiarum, quæ sunt corporis vrinæ.

DE DIFFERENTIIS SVBSTANTIARUM ipsius vrinæ, Caput 9.

VRINAE in matulis emittitur, omnes ferè subtiles apparèt, cum calidè adhuc sunt. Calor

enim naturalis eatenus præstans, non finit ut flumen ipsum quod urinæ corpus est, cogatur atque crassescat propter aliquam causam. Verum tamé calore eo abeunte, aliquæ urine velociter, aliquæ tarde crassescunt. Quemadmodum aliquæ crassæ emeiuntur, aliquæ contra ut mictæ sunt, ita manent. Crassescantium verò aliquæ tenuantur, aliquæ indiscretæ, ut à principio erant, manent. Quinetiam huiusmodi crassescentiū, aliæ perquam mediocriter crassescunt turbidis similes, aliæ magis crassescunt, aliæ plurimū. Oportet etiam differentias quæ in hisce secundū magis & minus sunt, intelligere. Quæ verò tenuantur, aliæ quod crassius continebant, id in fundum matulæ colligunt, sed ipsæ etiam crassæ restant, aut turbidæ, aut tēperatæ, & tenues remanent, crassitudine tota in fundum concedente. Quamobrem oportet diligenter etiā ediscere differentias harum quæ non parum cōferent disputationibus quæ de iudicio & prouidentia habebuntur. Eodem modo oportet discere differentias vrinatum tenuium, tanquam non omnes eadem tenuitate consistenter, sed earum alias valde tenues esse, nihilque differētes ab aqua tenuissimā, alias ab huius substantia discessisse: quinetiam alias tenuiores esse, alias declinato ad mediocrem consistentiam. A tunc ex his sufficienter dictum esse de differentiis substantiarū existimari potest.

ADVERSUS EOS QVI OPI-
nati sunt causam qua crassescunt vrinę, esse
à frigore foris assistente, Caput 10.

SE D quoniam non defuerunt imperiti iudi-
candi de vrinis, qui urinas ipsas non proprietate
quadam dispositionum eis cōtingentium, sed
externo frigore accidente crassescere putave-
rint, idque fieri credūt maximē vbi viderint mi-
ctas vrinas tenues, paulo post crassescere, idcir-
co aduersus eos cōuertēda oratio est, & quomo-
do ipsi decipiantur, demonstrandum. A iunt se-
cedēte calore ab vrinis, frigidum vincens quod
foris est, ipsas crassas facere. At verò id tantum
abest à veritate, vt ab iis quę quotidie cernun-
tur, cognoscere sit eorum ignorantiam, videli-

et l. Urinas
per turbationem
frigoris
urine. Sed
in causam
est. qd ca-
la non cu-
at ad illas
per turbationem
ita prius
Si magis lo-
notio et illorum confusio. per calorem
et. quareque oculo frigoris per turbationem
Si ali qd non per turbationem

DE VRINAR. DIFF. 141

vtriusque diei constituto? At verò quonam pacto poterunt præuidere, quidnā sibi velit ea mutatio, & quas ob causas fieri contingat? mihi videntur multum delirare, excidentes à veritate. Quibus autem signis in vrinis nouerint multitudinem humorum, aut eorū crassitudinem, aut cōcoctionis principiū non potentes in totū definire vrinarum crassitudinem? Præter hæc eorum rationem stabilire conati sunt, matulam in aqua calida ponentes, eamque ad breue aliquod tempus calido occurrentem, ostendunt tenuem factam, nequeunt intelligere, quòd calidum artificiale non minus quàm naturale, vrinas dissoluere possit, si aliquid crassitudinis habeant. sed ne hoc quidem satis est eis ad defensionē. Quòd si duę matulę in eodem aëre positę sint, altera crassecat, altera ita vt erat appareat, quisnam huius reddere aliquam rationem poterit, nisi eam quam nos suo in loco reddituri sumus? Siquidem si aeris ambientis frigiditatem causam faciant, vereor ne decipi conuincantur, altera matula tenui manente. Verùm cum magnā eorū ruditatē quod à nobis dictum est satis redarguat, ad ea quę cōsequuntur, pergamus. Cum igitur demonstratum sit, quòd vrinarum alię crassę sint, alię tenues, alię mediocres, diuiserimusque eas vt decebat, nunc operæ precium erit vt de differentiis eorum quę in vrinis insistant, disputemus.

DE DIFFERENTIIS COLO-

rum earum rerum quæ in vrinis conti-
nentur, Caput II.

VRINARVM quæ secundum naturam sunt, contenta si alba, & leuia, & æquabilia fuerint, atque substantia mediocri, & ad fundū matula concesserint, tunc tertia concoctio secundum naturam perfecta est. Veruntamen si contenta ea excesserint, vel defecerint ab eiusmodi indiciis quæ secundum naturam sunt, etiam sanitas deprauata esse demonstratur. Dicendum ergo primum de coloribus quos in hisce esse contingit: deinde de reliquis congruente oratione tractandum. Igitur cōtentorum alia sunt colore mediocri, quæ secundum naturam subalbida esse uolunt: alia decidentia ab hac ipsa mediocritate, quorum alia sunt intensa albedine, alia verò subspicea atque spicea, alia uero procedentia magis colorantur, adeo ut uideātur bilea, atque orobea, etiam subrubea, & rubea, & cruenta, & umbrida, & veneta, atque nigra. Hi ipsi & huiusmodi sunt colores contentorum in vrinis. Sed tamen ex hisce oportet considerare de aliis coloribus qui nunc dicti non sunt, quemadmodum in capite De differentiis colorum corporis urinæ, disputauimus. Sed de differentiis colorum cōtentorum quàm breuissimè fieri potuit sic dictum est, nunc de eorum substantia dicemus.

DE VRINAR. DIFF. 143
DE DIFFERENTIIS SVBSTAN-
tiæ contentorum in urinis, Cap. 12.

MEDIOCRITAS substantiæ con-
tentorum in urinis, qualis sit, experiëntia docuit.
Sed ut ratione quoque definita sit, hoc pacto di-
cimus de substãtia mediocri cõtentorum. Con-
tenra quæ mediocri sunt substantia, crassiora
sunt iplo humore toto vrinæ: ob hanc etiam ra-
tionẽ manifestum uisui extitit, nec ita habet ut
sic visio transeat per ipsum cõtentũ, ut trãsit per
humorẽ vrinæ. At uerò quia de mediocri substã-
tia humoris vrinarũ superius orationẽ audiuiſti,
licet iam tibi (tãq̃ facto principio à certo signo)
posse & tenuia & crassa contenta cognoscere,
quãuis decentia explicentur à nobis hoc pacto.
Tenuium cõtentorũ quæ magis cõsentiunt cum
colore corporis vrinæ, ea minus apparêt, q̃ quæ
magis discrepât à colore corporis vrinæ. quare
oportet etiã hoc pacto ratione definire. Nã horũ
ipſorũ quædam parũ decidẽre à mediocritate,
quædã magis, quæ sanẽ nõ facillẽ quĩspĩã videat:
quædã uerò plurimũ decidũt, q̃ vix etiã si radiũ
solis p̃ matulã ti aieceris, videre poteris. Cõtẽto-
rum autẽ quę uersus crassitudinẽ à mediocritate
vergũt, quædã paruo crassiora vidẽtur, ita ut nõ
facillẽ uisus ea penetret, quædã magis vergũt, ita
ut uisus i ipsĩs terminetur: ratione uerò putatur
plus etiã crassitudinis inesse. Quædã etiã pluri-
mum uergunt, ut nihilominus q̃ uisus, ratio ipsa
terminetur, nõ enim possibile est crassitudinem

maiozem reperire illa quæ in contentis est, quæ substantia similia sunt puri. Scire autem oportet hæc nos dicere ea ratione qua diceretur de omnibus contentis, siue hæc fuerint tertiarum concoctionis, veluti superfluitates, siue humorum crudorum segmēta, siue pus, siue interiorum vasorum frustula. Iudicia nanque de ipsis, concedente Deo, suis in locis referemus. nunc verò quæ deinceps sequuntur, per seiem dicamus.

DE DIFFERENTIIS LOCORUM contentorum in vrinis, Cap. 13.

ALTITVDINE igitur corporis vrinx trifariam diuisa, vt in fundum & in omni regionem matulæ, superficiem supremamve regionem, vtrarumque harum extremitatū medium, ea cōtenta quæ in fundum matulæ descendunt, hypostasēs, hoc est, subiecta vocauere qui harum rerum periti fuerunt, à verbo *ὑπὸ* videlicet, præpositione Sub, significante infernam habitudinem : quæ verò concesserunt ad medium totius altitudinis, appellauerunt *ἐναυπνύματα*, hoc est, sublationes, vel dicas sublimia, arbitror deriuantes ab elatione, tanquam à quo spacio secederent ab vtrisque extremis. Quæ uerò perueniunt vsque ad superficiem, vocauere nubes, tanquam à terra summè secederēt, putantes fundum matulæ proportionem respondere ipsi terræ, quoniam ad ipsum fundum graua descendunt. Communi & generali nomine hæc omnia

πυρρὰ ἀέρη

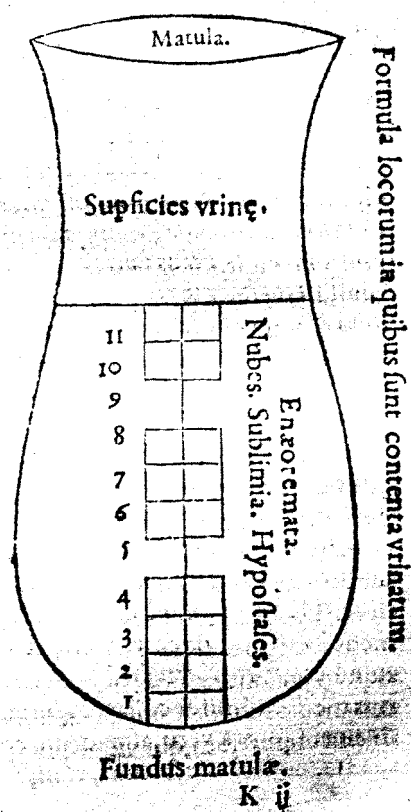
DE VRINAR. DIFFER. 145

pupis & aliis, hoc est contenta, dicta sunt, eo quòd in qualibet altitudinis parte corporis vrina insistant & contineantur. Atque eo pacto de loco contentorum iam pridem medici disputarunt, tanquam principia ponerent eorum quæ in arte medica sunt theorematum. Sed tamē licet quoque diuidere sermonem hoc pacto: quæ diuisio multum conferet & ad iudicia, & prouidentias. Igitur hypostasium (uti autem oportet hoc modo positis nominibus) alia occupauere locum inculpabilem, cum neque totę tangant fundum matulæ, neque abiungatur ab eo. alia verò quæ proprium & inculpabile reliquerunt, quæ quoque diuiduntur ratione. Nanque earum alia totę herent fundo, alia minus, ac plus quàm eis conueniat abiunguntur, veluti sibi definitum locum defugere conantes. Enæoremata verò quæ exactè medium locum totius consecuta sunt, hæc exactam rationem enæorematum adepta sunt. quæ verò siue inferius, siue superius quàm medium est, manserint, hæc quoque sublimia appellata sunt abusu nominationis. nam ab utrisque extremis secesserunt. Plurimū verò hæc ita definita tractationi quæ de vrinis est, conferre reperiuntur. Quāobrem oportet ut putemus tria esse sublimium loca. Nubium autem alia parum ab eo absunt ut superficiem attingant, alia in ipsa superficie natant. Quoniā verò nubes tertio loco indiguerunt (nanque nō licuerat superius concedere, deficiente humore, & corpore

vrinx) tanquam necessitas cogeret respondere
 è regione fundo matulæ, præ vitibus sibi agna-
 te sunt: perinde ac cum experirentur medium
 ipsarum, & superficiiei locum delere, ita exactè
 vbi terminauerint humoris altitudinem, hæse-
 re superficiiei vrinx, vt polypi lapidibus exactè (vt
 aiunt) adhærent. Quoniã igitur demonstratum
 est, tres locos generalissimos contentorum esse,
 quorũ singulos in ternos diuisim^o, accidit vt
 omnes sint nouẽ, quos bene cognoscere discen-
 tes oportet: nãq; magnopere utiles sunt. Verum-
 tamen vt clarius cernere possis id quod dictum
 est, omnẽ rationem de locis cõntentorũ per hoc
 exẽplum ante oculos pono. Intellige altitudinẽ
 vndecim digitorũ, vel cubitorum, vel passuũ, vel
 cuiusuis mẽsuræ, & puta eorum quatuor esse in
 loco capiente hypostasies. Vnũ in cõfinio hypo-
 stasium & sublimiũ, ita vt sit post finẽ hyposta-
 sium & ante principiũ sublimium. Similiter alte-
 rum in finẽ enaxorematum & principio nubiũ.
 Itẽ duos alios in loco nubium, & locus medio-
 cris nubiũ sit vltimus, ac vndecimus digitus: qui
 verò subditus ei est, & ueluti ab vltimo decide-
 rit sit decimus. At qui plurimũ subierit, atq; in
 fundo vice uersa se habet erga vltimum, is sit pri-
 mus. Locorũ verò hypostasium exactè p̃prios
 locos habẽtium, tertius digitus sit. Sed superna-
 rum hypostasium locus sit, quartus digitus. infe-
 rius medio subsidentium sit secundus. Quinetiã
 in enaxorematibus, qui vsquequaq; medius est

DE VRINAR. DIFFER. 147

is sit septimus digitus : sicuti eorum quæ multū se attollunt, sit octauus. inferiorū sit sextus. Nāque quintum & nonum digitum non occuparunt vnquam contenta. Sunt enim termini potius quàm loca contentorum in vrinis. Vbi ve-

rò oratio de locis contentorum sufficienter facta est, eo pacto maneat: quam vnusquisque etiā à formula hīc descripta discere poterit. nunc reliqua explicemus.

DE LAEVITATE ET OPPOSITIS contentorum in vrinis, Caput 14.

CONTENTA vrinarum quę secundum naturam se habent, præter alias proprietates, definitum est læuia esse. Primū dicendum est, qualia sint eiusmodi læuia: deinde quę sint hisce opposita. Læuia igitur contenta sunt quę cōtinua sibi sunt & coacta tanquam unum & continuum corpus, cuius partes non videantur esse veluti rugis inter se coniunctę & constrictę, neque à se inuicem diuulsę. hoc modo se habet secundum naturam læue contentum. Eorum verò quę non eo modo se habent, alia eam continuitatem usque adeò intensam habēt, vt viscida euaserint: alia verò continuitatem diuulsam habent, ita ut reddita sint aspera. Atq; uiscidorum contentorum alia modicē ita affecta sunt, adeò vt commota matula, illa quodam modo dissoluantur. alia magis affecta, adeò ut valde cōmota matula, ipsa modicē dissoluātur. alia insuper vsque adeo viscida & tenacia, vt etiam siquid commoueat, nō facillē dissoluantur, cum iam *ἐχέματα*, id est instar collę & glutinis tenacia facta sint. Contra verò, asperorum contentorum alia ita modicē affecta sunt, vt uisus capiat par-

res eorum iam discretas . alia magis affecta, vt visus etiam magis capiat profunditatem & latitudinem corporis urinæ . alia uerò plurimum, vt uisus capiat omnem profunditatem & latitudinem atque longitudinem magis capiat, perinde ac esset in frustra incisa . Hoc itaque pacto se habet oratio de laxitate, tenacitate, & asperitate cōtentorum . Oportet autem studentem hæc discere, quoniam operam nauatam in hisce capiendis, non parum ijs quæ sequuntur, conferre sentiet.

DE HYPOSTASI OROBEA, furfurea, laminea, atq; similacea, Cap. 15.

POST hæc decet dicere de hypostasi orobea, furfurea, laminea, ac similacea. Nāque eiusmodi contenta appellare hypostasēs congruit, quæ semper fundum matulæ perunt . Siquidem cōtenta innatantia, participantia eiusmodi specierum, non ab eadem causa sunt, ita ut ne easdem etiā passiones significauerint . At uerò ubi prius de illis memoratis tractauimus, deinde de eorum similibus dicemus . Igitur hypostasēs orobæ, etsi ab ipso nomine euidentes sint, nos tamē etiam declarabimus earum rationem . Nam unusquisque nouit orobum inter legumina esse (vt qui in plerisque locis feri consueuit) rubeum & ipsum forma exilientem . Cū igitur cōtenta urinarum his similia uideris, tunc oculis spectaueris hypostasēs orobeas . nunc enim oratio.

ne sola res tibi depingo. Sed tamen hypostases hæ nihilominus globosæ veluti orobi sunt, ita ut hoc pacto intelligere poteris certò qua ratione se habeant. Furfuræ verò hypostases sunt quæ videntur similes fursuri bene moliti tritici. Hæ sanè longitudinem definitam habent, ut verè furfures manifesto appareant. Quare licet discere ab euidentibus speciebus sic appellatis, ita ut nò oporteat sermonem de hac re longius protrahere, ut qui sufficiat ex ipso sic imposito nomine. Lamineæ uerò hypostases notæ sunt rationi: ipsæ quidem sunt similes laminis, sed non per longitudinem (hac enim potius videntur dissimiles) sed similes sunt specie. Laminas verò nouimus appellatas esse, quæ & lōgitudinem & latitudinem habent, non etiam euidentem profunditatem. Eodem modo appellata sunt quædam instrumenta à mulieribus inuenta ad lanificia. Quinetiam lapis quidam est eodem nomine vocatus Petalites, hoc est lamineus, qui cōcisus esse videtur in eiusmodi laminas. Quamobrem ex hisce considerare oportet de laminea hypostasi. Sed reliquū iam est ut dicamus de hypostasi, quæ accepit nomen à simila. Similas omnes nouimus uocatas esse quæ ex male molito frumēto, ordeōue videntur furfures. Quæ nāque fursuribus sunt pleniora, hæ similē uocantur, non ut furfures, sed ut triplici spaciata: & ob hæc vocantur similaceæ hypostases. Restat iam etiam docere de complicatis contentis & di-

DE VRINAR. DIFFER. 151

uerfarum specierum, quæ dissimilaria dici possint.

DE DIFFERENTIIS EORVM quæ complicantur in contentis vinarum,

Caput 16.

INTER DVM hæc ipsa varia apparent. Nam aliquando veluti simile quædam descendunt cum contentis: aliquando veluti fursures & ueluti laminea, atque orobea. Est aliquando videre quædam cum contentis, ut capillos longos palmo, ac minus, & magis. quinetiam aliquando uidere est ramenta quædam subrubca breuissima, atq; hæc omnia nunc pauciora, nunc plura spectari solent. At verò quidnam vnumquodque horum ipsorum sibi velit, in locis propriis explicabimus: sicuti & eorum causas in iis qui de causis libris reddemus.

DE DIFFERENTIIS EORVM quæ innatant in chymate, Caput 17.

NUNC operæ precium est ut dicamus de iis quæ innatant in superficie urinæ. Innatant igitur in superficie urinæ bullæ, quæ etiam lampæ, hoc est spumæ quæ in superficie vini insident, appellantur. innatant quoque liquamenta quædam. Veruntamen prius disputabimus de innatantibus liquamentis, deinde de innatantibus bullis. Apparent itaque in urinis aliquando innatantia quædam veluti aranæ, quales sunt.

K iiij

maximè continuæ, atque velamini subtili similes, non quales sunt illæ quæ non omnino sunt continuæ, sed cum maiores circuli feruntur circa minores, quos rectæ lineæ & obliquæ secant, ortæ à centro, & ad extrema peruenientes. Interdum etiam feruntur in superficie vrinæ puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc crassa, veluti in pingui iure refrigeratõ innatare uidentur, quæ res à multis appellata est spuma. Veruntamen hæc ipsa euidentia circuli in loco, ita vt de his plura nunc dicere non oporteat. Quinetiam interdum atque circa coronam feruntur quædã veluti laceramenta vestitis, & veluti pilis cõrexta, quæ à Græcis *παραχρημα* vocantur: eadẽ sunt longè minora his quæ prædicta sunt atque pleniora. Oportet etiã hæc ipsa prænosse discentem. nanque paulo inferius in locis opportunis, re ipsa nobis obuiam faciente, de eis latius disputabitur. Nunc verò de bullarum differentiis dicamus, veluti in initio statuiamus.

DE BULLARVM DIFFERENTIIS, & definitione coronæ, Cap. 18.

BULLARVM aliz perquã magnæ solent esse, aliz perquã paruæ, aliz mediocres. Item aliz per omnẽ superficiem vrinæ eunt, aliz per solam coronam, vel per totam coronam, vel per aliquã eius partem, vel plures partes dispersas, vel per coronam, & mediam urinæ superficiem,

vel per alteram solam medietatem superficiæ, aut inordinato ac alio modo & cōplicato, tam per superficiem quàm per coronam innatant. Quinetiam earum quæ per coronam eunt, aliæ singulæ, aliæ binę sunt, aliæ ternæ, aliæ alio maiori numero consistunt: atque aut omnes propè pari magnitudine sunt, aut minores, quę ad medium concedunt. Eodem modo se habent in ipsa altitudine matulæ. Nāque bullæ aut singulæ, aut binę, aut ternæ, aut alio modo sociatæ sunt. Sed quoniam duo nos latent minus exquisitè sermone tractata, ea claritatis causa nunc adijciam: vnum igitur eorū quæ prætermisimus, est de bullis. Siquidem videri poterunt cuiquā, quę dicta sunt, intelligenda esse de innatantibus bullis quæ simul fiūt cum urina, quum emejtur. At id ipsum putare non licet: sed intelligenda sunt de eis quæ remanent postquā quieta fuerit vrina, atque omni ex parte refrigerata. Nam bullæ eiusmodi quiescentis & refrigeratæ urinæ nequicquam à continente afficiuntur: atque eo quod nihil afficiuntur ab aëre, indicant generationem esse à præstantiore causa. Nam quæ paulo postquam intumuerunt, dissoluuntur, debiliores habent causas, ac perquam facile solutæ abeunt. Quare cōsiderare oportet de bullis ijs quę multo tempore immorantur, & causas harum & iudicia discere oportet. Alterum vero eorum quę nos præteribant, est descriptio coronæ. Siquidem multos turbare poterit, audientes coronam quā

dam in vrinis apparere, minúsque eam comprehendere ob scopi ignorantiam. Coronam ergo dicimus lineam adumbratam, quæ circumcurrit per ambitum superficiei urinæ. Si vtrique matulæ fuerint rotundæ, etiam circulo circūscribunt vrinarū superficies. Sed hæ superficies ad extremitates descriptæ, si matulæ rotundæ fuerint, decenter vocari possunt coronæ, ob figuræ proprietatem. Sin fortasse matulæ fuerint quadrangulæ, aut multangulæ, tum bullæ quæ per extremitates vrinæ cucurrerint, nō etiam par est ut in corona currere dicantur, cum ablata sit figura rotunditatis. quanuis vnusquisq; dicere possit, bullas harum & illarū matularum easdē esse ratione iudiciorū & causarum. Hoc itaque pacto se habent differentiæ bullarū, in quibus exerceri oportet, quod nō mediocriter collaturæ sunt iis quæ deinceps dicentur. nunc reliqua transigamus.

DE DIFFERENTIIS CORONARUM corporis vrinæ, quæ sunt alterius coloris, Caput 19.

M V L T A E coronæ alię cōmodiores q̃ quæ superius dictæ sunt, apparent circumeuntes superficiem matulæ: quæ nō innatant in humore ut innatant bullæ, sed potius sunt circumferentiæ humoris corporisue vrinæ. Siquidem cum vrinæ humor aliquo quouis tingatur colore, cum coronæ circumsistunt affectæ diuerso colore vel albo, vel flammeo, vel bileo, vel viridi, vel nigro,

vel aliquo alio. At verò hæc ipsa ijs qui attentè spectant, facillè apparent. sed nō aliter q̃ præsentia essent malè videntibus, quemadmodū in stellis crinitis obscurè apparentibus accidere solet. Nanque crines earum obscurarum facilius parū vidētibus, quàm visum intendentibus, apparēt, cū visu infixō vel potius à multo colore & luce attracto obscurentur. Atque hæc de coronis dicta sint, quæ conferent in locis opportunis, nunc verò dicamus ea quæ sequuntur. Nanque videbatur mihi nunc complicationes, quas esse contingit è coloribus, & substantia & contentis, huic sermōi addere: sed q̃ præterquam quòd res multiplex & varia esset, difficulter etiam percurri posset, atque adeò sine vlla necessitate protēderetur, prætermisi cū non admodum necesse esset, me sic scribentem complicare. Siquidem in præsentē disputatione explicamus vrinarū differentias: tractationes verò quæ sequuntur, continebunt iudicia, causas, atque prævidentias. Qui ergo in his fuerit versatus, is perquam facillè poterit componere tam cum coloribus substantias, quàm cum coloribus & substantiis contenta etiam differentia colore, substantia, loco, læuitate, æquabilitate, atque differentiis hisce oppositis. Quinetiā idem facillè poterit dijudicare, quamnam cōponi possint, & quæ nō possint. itaq; cōsulo his qui rei huius studiosi sunt, vt in his versentur, ut quæ nō leue mōmentū ad perfectā cognitionē collatura sint. Siquis

enim antè didicerit quas ob causas sint colores, chymata, adhuc consistentia, & alia, & nouerit quid vnum quodque sibi uelit, facile quidem ea complicauerit. Et ubi promptè complicauerit, ita exactè & iudicia eorum & causas reddiderit. Sed hæcenus de hisce satis dictum est.

DE VARIATIONE COLORVM

& substantiarum vrinarum, Cap. 20.

POST hæc considerandum est de variatione substantiarum & colorum qui in urinis apparent, atque præter hæc etiam contentorum: quinetiam de differentiis temporum. Namque vrinarum colores, aut in eodè, ut se habent, manent semper, aut transmutantur, aut in peiores colores mutantur, aut in meliores. Et alterutro modo mutado, aut proueniunt ad extremos colores, aut manent alicubi firmati, vel paulo ulterius procedunt. Quoniam verò decès est ut ad magnas alterationes colorum cõmutentur etiã cõtenta, inspicere oportet quænam fiant in hisce varietates tã colorum quàm substantiarum, & læuitatis, atque spaciorem loci. Deinde confert etiam considerare, an hæc mutationes fiant longiore, an breuiore tempore. non enim parum conducet obseruare tempora mutationum. Quin & interdum etiam substantiæ solent simul mutari, neque semper ita afficiuntur, cum maiore motione in eis quàm in coloribus mutadis opus sit. in quibus conferens erit non modo

DE VRINAR. DIFF. 157

discere mutationes, sed etiā tempora earum disquirere, ac diligēter animaduerrere, an veloci⁹, an tardius succedant. non minimum enim hęc ad præcognitionem atq; iudicia collatura sunt. Quin & illud scire cōuenit, q̃ varietatū alię sint ordinatæ, aliæ ordinē nullū seruēt. Oportet enī hęc spectare & cōsiderare. In sequētibus enim videbis, vt ex hisce bene cōsideratis multa adiumenta prouenerint ad iudicandum & præuidēdum. Animaduertas quoque. nam interdum videris varietates ordinatas peiores esse iis quæ ordinem nō seruant, quæ explicabuntur suis locis. hic nāque nobis solūm propositū est de differentiis urinarū disputare. Et vt oratio clarior reddatur, hoc pacto per exempla transigimus. Colorum variaimenta fiunt tum cū de colore in colorē transmutatio fiat. Si enim vrina nunc apparuerit alba, crastina verò aurea, & consequenti die alia: vel contrā, nunc quidem subrubea, crastina vero aurea, atque post hac pallida vel alba, atque etiam hoc modo nunc quidē sit subruba, deinde viridis, vel cerulea, vel nigra: vel illo modo nūc quidem subrubea, deinde rufa, & charopa, adhęc lactea, aut aliquo modo aliter, veluti tū complicaueris (cōtingit enim rem nunc hoc, nūc illo modo apparere, vt victa, vel vincens fuerit virtus uitalis. nanque differentiæ cōcoctionum, siue prauæ, siue bene fiant, in urinarum mutationibus spectantur) multas quoque videris in consistentiis uarietates, si animaduer-

teris ea quæ fiunt. Siquidẽ interdum vrinx semper crassæ sunt, nullamque sequestrationem habentes. Interdum verò in eis subsidit ad fundum matulæ id quod crassius est, reliqua vrina crassâ etiam remanente: interdum omnis crassities ad fundum concedit. Videre quoque est ut crassum quasi recursu quodam ipsum chyma cõturbat magis aut minus. Eadem quinetiã in tenuibus vrinis fieri contingit, tam si multũ, quàm si parum tenues fuerint. At verò si vel cum prauo, vel cum bono colore fuerint cõsistentiæ, ita ut hæc cum coloribus cõponas, plures, ut arbitrator, varietates ex eis effeceris. Omnes quoque varietates, aut cum ordine fiunt, aut absque ordine. Siquidem si vsque ad tempus quoddam, quædã substantia cum quodam colore sit complicata, posthac verò siue substantia, siue color, siue vtrique alteretur: deinde iterũ, ut primò erāt fiant, idque per plures reditus erit, varietas censetur cum ordine fuisse. Contra verò absque ordine videbitur. cum ut fortuna dederit, ita mutatio colorum & substantiarum successerit, hoc est in inordinatis reditibus & temporibus. Veruntamen (ut apertius res intelligatur) vrimur eiusmodi exemplo. Si igitur duobus deinceps diebus eadem urinx apparuerit, tertia verò fiat alteratio, quarta & quinta die vrinx similes fuerint ijs quæ in prima & secunda, atq; sexta cõmutatio fiat similis ei quæ in tertia, idq; in pluribus dierũ eiusmodi reditibus, pueniet, varietas or-

DE VRINAR. DIFF. 139

dinata vocari potest. Quòd si acciderit, vt duobus deinceps diebus eadē apparuerint vrinę, tertia vero die trāsmutentur, quarta alterētur, quinta etiā diuersę à prędictis spectētur, neq; per aliquos reditus eadem fiant antea actis, sed exierint vt fors dederit, & absq; serie, tum varietas eiusmodi appellari potest inordinata. Discere in hisce licet & causas, & iudicia, & prauidentiam, tum cū de his disputationem fecerimus.

DE VARIETATIBVS CONTENTORUM, & ordine, & inordinatione vniuscuiusque eorum, Caput 21.

E A E D E M accidere possūt inordinationes & varietates in ipsis cōtentis, quippe quę interdum cōcedunt ad matulę fundū, interdum pendentia videntur, atq; aliquando attolli vsque ad superficiem chymatis. Quinetiam interdum lauia sunt, interdū dissipata, vt interdum alba, interdum in alios colores mutata. Et aliquādo tenuia effecta ex crassis, aliquādo crassa ex tenuibus. Nihilo quoq; minus interdum ex superiore decidunt ad inferna, interdū ex inferiore ad superna feruntur. Idq; cū diuersis coloribus, & substantiis, in quibus multas reperire poteris varietates, si rem ipsam expenderis. Nobis enim satis sunt quę dicta sunt, etsi indagatio subministrare possit maiore longitudinē orationis de hisce rebus, quoniā nobis minus facillē est recēscere singulas vrinas. Nobis igitur facillē nō fuit singu

las vrinas componere, tum propter sermonis prolixitatem, tum quia in his versaturo reliqua ex iam dictis intelligere licet, & oratio iustā prolixitatem habere videatur iis qui breuitati student. Ob hanc finem imponentes eiusmodi orationi, quæ modum mensuramque decentem nata esse existimetur, ab hisce ad ea quæ de iudiciis vrinarum habentur, disputationem transferimus. Congruum enim est vt is qui ad artis huius mysteria capefcenda cōtendit, primum vrinarum differentias noscat, vt rectè edoctus sit quot & qui in vrinis colores appareant, atque cum quibus substantiis soleant inspectari: deinde iudicia discere super præhabitis vrinarum differentitiis. Qui enim eo pacto instructi fuerint, iis perquam facile erit dignoscere, quæ sint curanda, & de quibus desperandum sit. Atque præter hanc alia disputatio succedit, quæ de causis vrinarum habetur. Est insuper liber de præceptione veluti iudicatione aperiente prævidentias. Nanque qui diligenter iudicauerit vrinas, is infallax præscius euadet. Quorum vnūquodque, deo concedente, suis in locis explicabitur. Nos tamen hoc in loco finem facientes disputationi de differentitiis vrinarum, veluti ab alio principio aggreſsi, sermonem qui post hunc est, ita cœmus.

ANNOTATIO CAPITVM
 quæ in libro primo de Iudiciis vrina-
 rum habentur.

- De differentia matularum, & quæ ex matulis sit
 aptissima, Cap. 1.
 De loco congruo ad spectandas vrinas, Cap. 2.
 De tempore proprio spectandarum vrinarum,
 Caput 3.
 De iudicio vrinæ in omnibus mediocri, Cap. 4.
 De iudiciis vrinarum secundum sexum & æta-
 tem, Caput 5.
 De iudiciis vrinarum, quæ fiunt in simplicibus
 intemperaturis, Cap. 6.
 De iudiciis vrinarum secundum exercitia &
 ocia, Caput 7.
 De iudiciis vrinarum per anni tempora & re-
 giones, Caput 8.
 De iudiciis vrinarum, quæ fiunt à somno atque
 vigiliis, Caput 9.
 De vrinis inedix atque famis, Cap. 10.
 De iudiciis à paruitate, & magnitudine humo-
 ris vrinæ, Caput 11.
 De iudiciis albarum vrinarum, Cap. 12.
 De iudiciis vrinarum suspicearum & spicea-
 rum, Caput 13.
 De iudiciis aureæ & crocæ vrinæ, Cap. 14.
 De iudiciis subrubæ & rubcæ vrinæ, Cap. 15.
 De iudicio vineæ vrinæ, Cap. 16.
 De iudicio passei coloris vrinæ, Cap. 17.

De iudiciis viridum vrinarum, Cap. 18
 De iudiciis vrinarum oleacearum, Cap. 19
 De iudiciis venetarum & liuidarum, & nigrarū
 vrinarum, Caput 20.

**ACTVARI II IN LI-
 BRVM PRIMVM DE IVDI-
 cijs vrinarum, Prefatio.**

VM corporis affect^o, qui-
 cunque hi eādem fuerint,
 ex vrinarum significatio-
 ne nemo nosse possit, nisi
 qui earū differentias prius
 sciuerit, nos superiori li-
 bro differentias vrinarum
 tractauimus, omnēque
 rationem & methodum huius rei absoluimus:
 superest vt nunc de vrinarum cognitione aga-
 mus. quod in arte medica vtilissimum esse com-
 peritur. Siquidē si medicus non faciliē poterit cō-
 ueniētē uictus rationem præscribere, vel me-
 dicari, vel aliam aliquā curationē adhibere cor-
 porib⁹ quouis morbo laborātib⁹, nisi statim iū-
 dicauerit quēnam sit ægrotudo quę corpus cor-
 rumpit, arbitror non parum collaturas huic me-
 thodos quę de cognitione traduntur, arte inue-
 tas. Alię ergo methodi cognitōrię aliis mor-
 bis magis cōueniunt: cōmunis autē & ad omnes
 p̄pmodū pertinet vrinarū cognitio. Opportu-
 ne & rectē dicere quispiam ea potest, quę cōco-
 ctioni & cruditati quę sūt in primis venis, acci-

dūt, adhęc quæ tertiæ cōcoctioni: præterea quæ renibus, vesicæ, & vrinæ meatib⁹. Is porro dicit humorū icremēta, atq; imminutiones, atq; obstructions p̄cipaliū meatuū, & quęcūq; in hisce fieri cōtingat, de quibus tractādū est in sequētib⁹. Sed iā primū hīc dicēdum est de matula, & loco, & tēpore, in quibus cōfert considerare vrinas. Deinde de propriis rebus subdendum.

DE DIFFERENTIA MATVLARum, & quæ ex matulis sit aptissima, Cap. I.

MATVLAE igitur cōparētur ex vitro tenui, atq; albo, vt colores exactē appareāt. Nanq; aliquę sunt, quæ subuiridescunt: quāobré nō exactē pellucidæ manere quēūt. Cādorē enī coloris sequitur pelluciditas. Viridescētes igitur nō solū coloribus aliquid auferūt, sed etiā substātiā vrinarū minuūt: quinetiā in eis, neq; cōtenta exactē videntur. priores illæ itaq; præferēdæ sunt. Figuræ verò matularū differētes habētur, à quibus etiā accidit quodāmodo iudiciū la di. Nāq; in matulis valde patētib⁹ vrina, præsertim si fuerit quātitatis mediocris, distributa per amplitudinē solā, parū spaciū quod secundū longitudinē est occupabit, nec licebit cognoscere, quem locum profunditatis, cōtenta occupauerint, cū pauca admodū vrina sit. Aberrare similiter licet in matulis extranearum figurarum, veluti sunt arctæ, atq; proluxæ, vt quæ nunc solēt effici, veluti sunt quoque quę infernā partem sanē quāmlatam, planāmq; habent: ipsę verò colliguntur, vt à fundo assurgant. Quę verò fundum habēt,

non planum, sed deorsum versus extumentem, ita vt fundus in conum propè videatur colligi, hæ quidem vbi oportuerit ad mouendas vrinas, easque multas capiendas opportunè censentur (nanque vasa capaciora ad id vtilia essent) sed vt feruentur vrinæ ut decet, videntur minus quàm cætera matula conferentes quæ figura similes sunt vitreis cyathis quibus ad bibendum vtimur. Quamobrem si opus sit discere matulatum figuras maximè congruentes, quæ similes sunt vas vitreis ex quibus bibimus, videbuntur vtilissimæ. Veruntamen non oportet matulas cingi cingulis vitreis quæ eas obscurent, neque habere refundum ad multam vrinam cõtinentam, sed sint quoad fieri potest simplices ac lenes, atque aliquanto maiores quàm cyathi, quibus ad bibendum vti consueuimus, vt quantitas vrinarum, quæ perfectè suscipienda est, contineri possit. Et de figura matularum hæc satis. vt verò urina inspicienda sit, hoc pacto monstramus.

DE LOCO CONGRVO AD
spectandas vrinas, Caput 2.

QVONIAM loca vmbrosa non parum de coloribus auferunt, eos in obscurum trāsmutantia, lucida autem & sole illustrata loca colores multò remissiores propter multā perspicuitatem reddūt, oportet hoc cauere, atq; obscurationes quas vtraque illa loca inuehunt fugere. auferunt enim colorum essentiam, ita vt vrinæ

DE VRINAR. IVDIC. 165

exactè considerari non possint : quarendusque locus medius est inter hæc, qui colores nullo pacto lædere possit . Si igitur contenta manifestè transpareant, satis nobis fuerit. Quòd sicubi loca sint valde obscura & non lucida, tunc transferre vrinas oportet prope ipsum solem, vt in loco sublucido latentia transpareant.

DE TEMPORE PROPRIO SPE ctandarum vrinatum, Caput 3.

OPERAÆPRAECIUM maximè videri poterit, si tēpus illud definiatur quo quisquā, vt maximè decet, vrinas inspicere valeat. Idcirco ea de re ita dicendum est, vt de ea quæ nobis maximè utilis visa sit. Vrinæ igitur in matulis factæ, si adhuc subcalidæ tactu fuerint, vt solū exhibent colores exactè spectari, ita in eis minus exactè spectantur contenta, substantiæ, atq; etiā bullæ. Nanque bullarum aut omnes, aut aliquæ vnà cum exspirāte urinæ calore abeunt, aut manent cum refrigerata vrina. contenta verò statim facta urina non faciliè apparent. Vbi verò illa refrigerata fuerit, ea hora conspiciuntur, sed tempore quodāmodo mensurato. Nanque principio subapparent nubeculæ quæ aut manent, aut pedetentim ad medium matulæ cōcedunt, veluti postremò ad fundum descendunt. Conspiciuntur verò quæ mediocritatem seruant, cum coloribus conspiciuntur: quæ verò ad crassitudinem vergunt, hæc postquam statuta sunt cōtenta,

demōstrātur, tardius etiā, quę ex his rursus sub-
sidēt. tales enim vrinas exquisitē spectare prius-
quam refrigeratę fuerint, nō oportet. Quinetiā
non oportet has vrinas commoueri vehemen-
ter, priusquā omnia videris, ne multa in eis trās-
ponantur. Bullę namque & rumpuntur & trās-
portantur. contenta quoque concussa vi, diffu-
giūt propria loca, quemadmodum omniū cras-
sorum commotione facta confunditur, quę fa-
cta erat veluti stabilitas. Et hęc ipsa de tempore
quo exactē vrinas spectari opus est, cognoscere
debet diligentem artis medicę inuestigatorem,
quę fortasse satis dicta esse videri possunt. Nūc
opportunitum est, vt incipiamus docere discipli-
nam de iudiciis urinarum, hinc auspicio factō.

DE IUDICIO VRINAE SECUN-
dum omnia mediocris, Cap. 4.

CVM ex quadā veluti amussi & regula me-
diocri, & temperata, & secundum naturam vri-
na liceat affectus cognoscere, decens esse vide-
tur, vt prius de vrina secundum naturam, & quę
mediocris est, disputetur: deinde de iis quę ali-
quo pacto dissimiles sunt mediocri. Veruntamē
quoniam non omnibus hominibus eadem sunt
corporis temperaturę, & ætates, neque exerci-
tia eadem, neque cibi ijdem, neque eadē regio-
nes, & anni tempora, neque cetera alia eadē sunt
quę suapte natura corpus humanum alterare
possunt: arbitror sermonem absoluta methodo

traditum iri, si de singulis horum disputem, idq; paulo inferius postulante re ipsa. Nunc vero illud potius opportunum est, ut hominē omni ex parte tēperatum primò statuamus: deinde ad eum referamus urinam secundum naturam se habentem. Cognoscenti enim ut urina secundum naturā se habeat in homine omni ex parte temperato, veluti hinc initio capto, licebit cognoscere omnes casus & declinationes à temperamento. Quamobrem & iudicia in his per quā faciliē patebunt, veluti tractando apertē demonstrabitur. Vt enim regula & amussis, cum adhibentur, ostendunt ut ligna curua, & obliqua atque distorta sint, ita urina quæ omni ex parte mediocris est, demonstrat eam quæ vel magis, uel min⁹ à mediocritate ipsa declinauerit. Esto igitur homo exactē sanus, & vicens ætate, & temperatura corporis mediocris, qui uescatur cibus boni nutrimenti, & tēperatis, exerceat se neque diminutē, neque præter modum, sitque in regione & anni tempore temperatis. Et (ut summatim loquamur) in omnibus eius rebus sit mediocritas, medio & diuisione carens. Huius uiri vrina esse uult colore subaurea, vel subcrocea, substantia mediocris, atque proportionē respondens ei quod bibitum est, in qua nulla innatet bulla, neque tuberculum aliquod subsideat, non inhæreat marulæ hypostasis alba, læuis, æquabilis. Omniaque sint sibi similia:

neque quicquam cum hisce complicetur ex eis quæ solent inferri similia capillis & ramentis, & eiusmodi generis. Hæc vrina optima est, & secundum omnia mediocris atque sana. Quæ vero aliquo modo ab hac defecerit, hoc ipso ab optima & pura sanitate decidisse intelligatur. Nec ignoramus sanitatis ipsius magnam esse latitudinem, atque aliqua eorum quæ rectè reiecta sunt à regula urinarum, in vrinis eorum qui simpliciter sani sunt, apparere posse. Veruntamen scire oportet orationem præsentem non esse de sanitate quæ latitudinem habere putatur, sed de sanitate ea quæ pura & inculpabilis est. Hac enim veluti depicta, certissimè noueris, quanto quis ab ea recesserit. Cùm itaque demonstratū sit, quanam sit vrina eorum qui temperati atque omni ex parte mediocres habentur, decens erit, si nos veluti à quodam signo certissimo (quod in omnibus est mediocritas) profecti, passim discesserimus, ut iudicare per signi distantias valeamus, quo pacto ægritudines sese habeant, atque dignoscere decenter, in quibus labor suscipiendus sit.

DE IVDICIIS VRINARVM

secundum sexum & ætatem, Cap. 5.

PRIMUM de vrinis secundum ætatem & sexum, & naturales quasdam intemperaturas, & exercitia, & anni tempora, & regiones, & cibos dicimus. Deinde de vrinis ægritudinum gene-

DE VRINAR. IUDIC. 169

ralium quæ unicuique accidere solent, disputabimus, si prius definiuerimus, quid velint & significant colores, cōsistentiæ, contenta, & quæ in eis spectantur. Temperati igitur viri & florentis ætatis vrina est subaurea & subflaua, & hypostasin & consistentiam mediocrem habet. Senum verò subtilis & alba, atque paucam hypostasin habens, quæ ad crudelitatem inclinat. Paruorum verò puerorum urinæ ut parum recedunt à subaureis, & subflauis, ita substantia parum superant iuuenum vrinas, & hypostasin cumulatam congregatamque continent. Et quo pueri fiunt natu maiores, eo colores utinarum eorum erunt intensiores, hypostasis verò quantitas videbitur minor. Cum verò pueri advigorem iuuentæ vadūt, tum colores utinarum cessant procedere plusquam ad subaureum, hypostasis uerò in mediocri quantitate apparet. At verò quantum ætas à florente declinat, tantū etiam urinæ ab eiusmodi colore recedunt, uersus album euntes, atque hypostasis eo minor & obscurior apparet. Atque ætatū tales urinæ, ut vno uerbo dicam, apparent. Mulierum vero uigentis iuuentæ, atque temperatarum urinæ non multum recedunt à colore subaureo, & subflauo, cum declinent uersus album quarū substantiæ sunt subtenues: uerum hypostasin congregatam magis uidentur habere, quàm uirorum urinæ. Differentias itaque ipsarum, in iis quæ de ætatū differentiis, certo dicere est, per ea quæ

*Som.
nota
Senu*

proximè dicta sunt.

DE IVDICIIS VRINARVM,
quæ fiunt in simplicibus intemperaturis, Ca. 6.

AD HAEC operæ precium est docere, quæ accidat ob naturales & ut sunt morbi intemperaturas. Nāque cū sint duæ passiue qualitates, item aliæ duæ actiue, humiditas & siccitas, cū sint passiue, si exceßerint solæ, parum: caliditas & frigiditas multum alterare possunt. At verò ut humiditas excedens obtundit urinæ naturalem colorem, ita quantitatem auget. exasperabitur & huius superficies: hypostasis uerò arctior & crudior apparebit. Siccitas uerò minuit urinæ humorē, atque contenta. Et colores mediocres pelluciditatem quandam maiorem & splendorem habent: hypostasis uerò quanquam cetera mediocris est, tamen nescio quomodo consistentia crassiore est. Caliditas uerò paulo excedens modum, urinam subauream, atque subflauā reddit. sed aucta ubi fuerit, eam efficit auream, atque flauam, & urinæ substantia constat, ut mediocris, & splendor mediocris in ea est. Hypostasis etiam mediocris est habita comparatione ad quantitatem urinæ, ueruntamen recedit ab albedine consueta. Frigiditas quinetiā facit urinas vergere ad album colorem, atque recedere à mediocri consistentia, sed aucta frigiditate aut uirina tenuior, aut crassa redditur. Si uel subtilis fuerit, uel non pura, hypostasis erit aut obscura

DE VRINAR. IVDIC. 171

& pauca: aut multa, sed uaria & incocta. Atque hæ sunt vrinarum ideæ secundum simplices intemperaturas. Tu uerò ea quæ tradidimus sequens, ab hisce faciliè intellexeris, quæ urinæ ex complicatis intemperaturis fiunt & apparent.

DE IVDICIIS VRINARVM

secundum exercitia, & ocia,

Caput 7.

QUALIS nā vrina profluat ab iis qui multa exercitia, atque suprà quàm uires ferant, se exercent: item qualis ab iis qui in ocio degunt, & sedentariam vitam ducunt, nunc tempus est referre. Siquidē qui plus quàm par est, laborant ac se exercent, iis vrina subflaua, atque etiam ad flauum colorem accedens apparet. Hypostasis quoque his parua atq; tenuis subsidet, cuius quoque colorem contingit alterari. Quinetiam in vrina ciusmodi hominum interdum innatare apparet liquamen quoddam, præsertim cū homo uehementer se fatigauerit, etsi aliquando aliqua alia causa consentiat: sed tamen ubi id visum fuerit suspicandum est, causam aliquam ægritudinis adesse. Sed nobis non est propositum de hisce vrinis nunc differere. Eorum uerò qui in ocio & quiete uitam agūt, urinæ ad albedinem vergere spectantur, in quibus hypostasis & maior & crassior & asperior subsidet. Atque de his sufficienter sic dictum fuerit.

DE IVDICIIS VRINARVM

per anni tempora, & regiones, Cap. 8.

DE vrinis quæ per mutationes secundū anni tempora & regiones apparent in hominibus, sic conuenit dicere. Vere igitur, quantum tempus processerit uersus calidum, tantum colores urinarum à subspiceo, ac spiceo recedētes, procedunt uersus colorem subaureum & subcroceum. Quinetiam abeunte in æqualitate subtiliarum, accedit ad id quod est secundum naturā ipsa & æqualitas commensuratio. Hypostasis quoque temporis huius ex crassiore incipit mutari in tenuem, atque procedit uersus tenuitatis mediocritatem. Ad hæc quantitas humoris maior tūc apparet, quàm quæ ex proportionē sunt. Veruntamen cum æstas incipit, atque frigus exactum est, vrinæ apparent subaureæ, atque subflauæ: consistentia uerò, mediocri. Hypostasis uerò tenuior mediocri apparere incipit, sed alba, & læuis, & æquabilis. Procedente autem æstate, ac ad summū accedente, quantitas humoris minor ex proportionē spectatur: at hypostasis à naturali albedine recedens, uersus suspiceum colorem concedit, estque multo minor ac tenuior. Sed tenuitas in urina fulget cum splendore quodam, & ipsa quoque inclinatur erga croceum atque aureum. At uerò ubi autumnus accessit, tum colores reuertuntur ad mediocritatem, sed splendor & tenuitas adhuc remanent. Hypo-

DE VRINAR. IVDIC. 173

stasis obscura est adhuc & parua, sed alba, lævis & æquabilis. Procedēte verò autumno, ad mediocritatem, secūdu omnia redit urina. Cū vero sol fuerit circa solstitium hyemale, tūc quantitas urinæ ex proportione redditur. Color vero uergit uertus album, & hypostasis maior est, cætera autem mediocris. Procedente uerò hyeme, cōsistentia urinæ uaria spectatur, color etiā albus: quantitas uero humoris maior ex proportione rei ebibitæ. at uero contenta huius & maiora sunt, & incocta. Vbi uero æquinoctium uernale adest, tum hæc disseparantur, atque coguntur redire ad mediocritatem. Atque hinc discerelict quales urinæ per anni tēpora appareant. Urinæ autem secundum regiones, proportionē respondent iis quæ fiunt secundum anni tempora. Atque oportet virum prudentem, dum similia comparat, ex iis quæ dicta sunt circa anni tēpora coniectare: & quæ fiunt in locis diuersis, illa proportionē reddere ipsis anni temporibus. Cibi quinetiam & ratio uiuendi calidior, uel frigidior, uel siccior, uel humidior producit tales urinas, quales gignunt memoratæ intemperaturę. Et cibi conctū faciles, bonique succi, tales urinas pariunt, quales generantur in temperatis, ut concoctū difficiles, & mali succi alimenta gignunt urinas colore varias, & tenues, & quarum contenta sunt prorsus extranea. Sed minora & diuersa substantiæ contenta apparent in urinis cōcoctū difficilium ciborum: maiora ve-

rò ac in totum sibi dissimilia in vrinis alimen-
torum mali succi. Et hoc pacto poteris ex his
ce iudicare de vrinis quæ apparent per ætates,
& sexus, & intemperaturas, & regiones, & tem-
pora anni, atque viuendi rationem.

DE IVDICIIS VRINARVM,
quæ fiunt à somno, atq; vigiliis, Cap. 9.

EORVM qui dormiuerunt per passionem,
non per naturam, urina ad album colorem ver-
git, cuius consistentia est subtenuis & crassa: cõ-
tenta uerò plura apparent, sed cruda. Qui uerò
secundum naturam somnolenti sunt & dormie-
runt, urina min⁹ alba est: quippe quæ spicæ spe-
ctatur, cuius consistentia uergit ad mediocrita-
tem: quinetiam contenta sunt maiora, atque be-
ne concocta. Eorum uerò qui uigilarunt nõ se-
cundum naturam, urina minimo mutatur. Sed
qui uigilarunt ob aliquem affectum à quacunq;
caussa sit, circa principium etiam minimo muta-
tur in substantia, & colore, & contentis: proce-
dente uerò tempore dissipantur, atque deficiunt
cõtenta. Vrinæ quoque humor tenuis fit, atque
paulatim concedens ad tenuiorem: color uerò
aut ad album, & aqueum uergit, aut ad aureum,
& croceum, & oleaceum, & nigrum, secundum
caussæ mutantis proprietatem. Ad hæc eorum
qui multum comederunt, neque concoxerunt
comesa, urina est subtilis, & alba, & interdum abs-
que hypostasi. Diurnantium uerò cum crudita-

DE VRINAR. IUDIC. 175

te comesorum vrina est varia in consistentia, & in contentis.

DE VRINIS INEDIAE AT- que famis, Caput 10.

IEIUNANTIVM vrina flammea, atq; crocea, & tenuis apparet, atque minorē hypostasin cōtinet. Qui fame verò premuntur, horum vrina est tenuis, & alba, & hypostasi priuata, & cum quodam splendore occurrit. Ac de hisce hoc pacto se habeat oratio. post hæc fas esse videtur, vt de quantitate humoris vrinæ, atque colore sigillatim dicamus, & de substantia, & contentis, & iis quæ in superficie vrinæ innatant: vtnoquoq; explicato, & quos affectus præsertim vnumquodque eorum consequatur, iudicia certa ab iis fiant, qui hisce rebus operam nauant.

DE IUDICIIS A PARVITATE, & magnitudine humoris vrinæ, Caput 11.

PRIMUM disputandum de paruitate, & magnitudine humoris vrinæ: deinde de affectibus qui hisce accidunt. Siquidem eorum qui perfectè sani sunt, vrinæ quâtitas proportionem quandam seruat eorum quæ bibita sunt. Nanq; alterationem aliquam factam esse in iis quæ intrinsecus sunt, significat vrina maior, aut minor, siue loge

superarit proportionem ebibiti, siue longè recesserit ab ea. Decens est de modo quantitatis humoris disputare. Nanque urina si maior uisa sit exiisse in sanis corporibus, significat multum bibitum esse, præsertim si vinum fuerit exile, cuius urinae color ad album transmutatur, atque consistentia ad tenuem: contenta vero tenuia, & varia non etiam læuia. Nam insistentibus quoque crudis humoribus, ubi cocti fuerint, perualida manente natura, copiosa & subternis excernitur urina, atque prædictis minus alba, sed in hac meliora apparent contenta. Multa quinetiam urina spectatur in iis qui pauca excernunt ob naturalem quendam vêtis affectum, quæ colore mediocri est, atque maiore & crassiore hypostasin continet. Item multa vrina solet mingi ob medicinas urinatorias, quæ colorem naturalem melius quàm prædicta seruabit. Hypostasis uero est subtilior (ita ut obscuratur,) sed splendor quidam in humore eius fulgebit. Atque hæc dicta sint de his qui mediocriter sani sunt: in agrotantibus uero hoc pacto vrina habet. Multa vrina prouenit in passione quæ ab accidente sitibunda, à celeritate euacuationis diabetes, & fluxus vrinae appellata est. Eadem alba est, & tenuis, ac hypostasi priuata. Illud autem scire oportet, interdum in agnitudinum terminationibus multitudinem profluere vrinae alboris & tenuioris, atque mediocrem habentis hypostasin, præsertim cū præcesserit vrina crassior, &

fior, & globulentior. Et qui hydiope morbo capti sunt, iis vrina maior quàm mediocris fieri solet, atque aquea quæ crudam & inæqualem hypostasim habet. Quòd si vrina multra exierit, ac flammea, & subcrocea, vel simili aliquo colore tincta, hanc damnare oportet, præsertim si cum non bonis contentis profluxerit: sin verò fuerit vineo, vel passeo colere, atque sic multa processerit, præsertim nulla concoctione præeunte: peior adhuc est, & mortificationem quandã & colliquationem ostendit uniuersæ corporis structure. Atque hæc dicta sint de vrinis quantitatis mediocritatem superantibus. Vrina verò proportionem minor quàm mediocris effluens, per horum contraria prouenit. Nanque diæta siccior paucam urinam facit, sed subcroceam: atque minorem hypostasim, & crassio rem quodammodo mediocri continet. Itē glutinosa & obstruentia, tam alimenta quàm pharmaça, gignunt paucam urinam: sed hypostasim etiam paucam, & tenuem. Quinetiã quum multa sit ventris euacuatio, tum minor proportionem exit vrina, atque ad tenuitatem inclinat, & hypostasim perobscuram, & tenuem, & nõ lauem continet. Aliquando etiam ob crassitiem vel multitudinẽ crudorum humorum, pauca, tenuis, albã, sine hypostasi, & aliquando crassa, quæ crudiores habeat hypostasies & non laues. Ad hæc pauca vrina producit ob febris vehementiam, & color significat tibi febris quantitatem. Parua quoque vrina

descendere videtur ob aliquem vasorum vrinarum affectum, ueluti sunt locorum horum dolores, atque ipsa in ipsis urinis contenta, de quibus inferius latius disputabitur. Nunc verò de vnoquoque colorum decentia referemus. Iudicia itaq; de coloribus, cum multiplicia sint, quippe quod non omnes colores propriis nominibus definiti sint, sed solum generales: medij uero & submedij colores, & simpliciter speciales, sint propriarum appellationum expertes, difficile esse videtur singulos enunciare, & uix ratione comprehendendi potest. Veruntamen qui ingenio polens ac natura diligens fuerit, nec paruam harum rerum habuerit peritiam, is perquam facile ex his quae dicta sunt, poterit cetera non dicta complere.

DE IUDICIIS ALBARVM VRINARUM, Caput 12.

ALBI vrinarum colores (incipiendum enim est ab albis. albu enim est corporum simpliciu, quod eo demonstratur, quod nullo colore alio infecti sint) diuiduntur in plures species per differentiam magis & minus: sed quae & quot sint, in his quae de differentiis vrinarum, aperte dictum est. Quamobrem non opus est producere orationem super eis quae illic sufficienter habita sunt. Sed addamus nunc oportet, quid significant colores albi cum apparent. Demonstratum iam est quae sit urina omni ex parte mediocritatis secundum colorem, & consistentiam, & contenta, &

DE VRINAR. IVDIC. 179

quemadmodum solentem medicum à signo aliquo certo incipientem, recessu ab his, morbos æstimare oportet. Cōcoctione igitur humorum corporis rectè facta, color decēs splendet in humore urina: imperfecta verò coctione spiceus, & albus color, & qui inter hosce submedij sunt, apparent. Veruntamen definiendo modos, quibus vrinam albam apparere contingat, clarius reddemus vnicuique id quod decet. Alba igitur vrina in iis qui sani sunt, semel apparens, significat multā vini potionem, præsertim vini exilis: & iudicij huius fidē faciet ipsa vrinae magnitudo. Quòd si quantitate sit mediocris, & hypostasim proportionalem cōtineat, indicat frigidā quandam intemperaturam hepatis. Et si hypostasim sit multum obscura & occulta, ipsa verò vrina multum alba, demonstrat senectutem vel secundum naturā, vel ex morbo. Quinctiā alba vrina in hydropicis prouenit, quæ videtur continere hypostasim diuersam atque crudā. Nihilo quoq; minus in iis qui patiuntur obstructionem aliquā in visceribus internis atq; renibus, exit vrina alba atq; tenuis. Quæ in febribus acutis vrina alba exit, eiusmodi apparet, vt humor qui ipsam tingebat aliò transmissus sit. E adē verò mediocris, vel copiosior q̃ par est, interdum habet contenta dispersa, & tenuia, interdum veluti semen humanum, atque refugiens fundū matulae, interdum prorsus deficiunt contenta. Nihilominus etiā cū humor tingens vehemēter inclinatur in

ventrem, urinæ albæ ab absentia humoris tingentis fiunt : quòd discere licet ab iis quæ egeruntur. Quemadmodum etiam contrà interdù accidit, nimirù tinctas urinas apparere ex egestionibus albis. Sæpenumero enim humores ubi impetum eiusmodi aliquem fecerint, inclinationem capere consueverunt. Et si licet omnia vno uerbo cõplecti, hoc pacto dicendù est: *Urinæ albæ* fiunt aut à crassitudine & multitudine crudorù humorù, aut ab obstructione meatuù, aut à potus magnitudine, aut ab incoctione, aut etiam ab auersione humoris tingentis, atque à frigidityte naturali, & quæ à morbo est : & hæc quidem valde albæ sunt, atque cum tenui consistentia exeunt. Quæ verò cum ægritudine fiunt, minus albæ prædictis sunt, sed indicant multum humorem crudum vigere in corporibus. Atque albus urinæ color hæc significat : quo verò intensior est, eò peior existimandus est ratione habita ad sanitatem.

DE IVDICIIS VRINARVM
subspicearum, & spicearum, Cap. 13.

VRINA quæ subspicea, & spicea apparet, indicat minorem incoctionem, quàm quæ superius memoratæ sunt, veluti naturam aggredi cõcoctionem significans. Sed tamen ipsa videtur cruda, comparatione habita ad mediocrem urinam: tantùmque distat hæc à sanis, quo plus albedinis habet. Alba enim præterquam quòd à

mediocri consistentia recedit, colorem conuenientem etiã non habet. illa verò parum distat, parúmque deficit in colore, & consistentia : vt cùm hæc post albam apparet, significat concoctionem excitari : sed ostendit innatam caliditatem à mediocritate magis recedere versus minus. Quibus ita se habentibus, non facilè substituerit aliquod cōcoctum ex cōtēntis. Cùm enim vrinæ substantia incocta fuerit, incocta esse contenta oportet : & spicea vrina hoc pacto manca est in colore mediocri, & secundum naturam. Cùm verò urina magis tingitur, capitque substantiam mediocrem, tunc apparet subaurea, & subcrocea : qui colores sunt perfectæ concoctionis, significantes toti corpori sanitatem certam inesse. Verum nihil forte oberit, si dixerimus utrosq; cōsentire cum mediocribus vrinis ac naturalibus. Siquidem iis qui placida sint natura, potius apparet urina subaurea : qui verò multam bilem gignunt, iis apparet subcrocea : quemadmodum in melancholicis & phlegmaticis videtur mediocris urina inclinare versus album. Sed de coloribus mediocribus nunc mihi non est transigendum : quippe quòd prius disputatum est in capite de canone vrinarum, non solum de mediocri, & secundum naturā colore, sed etiam de substantia & cōtēntis mediocribus. Quare reliquū est dicere de coloribus, qui post hosce statuti sunt, receduntq; à mediocritate, quā aliquā affectionē corporis significat.

DE IVDICIIS AVREAE, ET
croceæ vrinæ, Caput 14.

AVREA & crocea ultra prædictas apparet
vrina, intensionem quandam præter naturam
caliditatis ostendit. ea verò si subrenuis, aut me-
diocri crassior est, hypostasi caret, aut per pau-
ca, & obscura còrcta habere videtur. Quinetiã
aurea significat intensionem caliditatis potius
per materiæ quantitatem, quàm per defectum ma-
teriæ. Crocea uerò, contrario modo se habet.
nanque aurea apparet ob multorum ciborù, &
medicinarù acutarum sumptione, obque ebul-
litionem sanguinis ab ira. Item ob intemperatu-
ram quandã vergentem ad calidum in visceri-
bus: accidit quoque ob affectum quandam simi-
lem. Crocea uerò apparet ob mororem, ob cu-
ram, ob vigilias, ob solis æstum, ob laborem, at-
que ob alia, quæ vt rubeam & tenuem bilem ag-
gerunt in corpore, ita naturalis humiditatis de-
fectum quandam efficiunt.

DE IVDICIIS SVBRVBEAE,
ac rubeæ vrinæ,
Caput 15.

POST hæc inspicitur urina subrubea, sed
crassa frequentius, interdum etiam tenuis appa-
rens. Sed rubea potius ostendit tincturam bilis
rubeæ. nam comperta est ratione & experien-
tia eiusmodi bilis species: de qua diceretur pro-

prio in loco. Quinetiam serea sanguinis superfluitas, quæ magis apparet in febribus vehementibus, quæque ob humoris affinitatem in debilibus hominibus (nisi aliqua impediens causa reddita sit) etiam apparet, in qua vehementior quoque febris solet accendi Eiusmodi rubrum ratione cognitum est, & ab eisdem memoratis, bili rubea, & sero sanguinis, nos docuit, ut ipsum sit in subrubeo humore, accepitque utraque illa tantum intensa esse, quanto rubor extitit manifestior. Illius quoque meminisse opus est. nanque vena scissa aliqua ex his quæ circa vasa urinæ, vel ulterius sunt, sanguinéque misto cum urinis, eiusmodi spectatur urina. Sed coniudicandum id est tum à locali dolore, tum ab antecedente causa: & procedente sic tempore vulnus saniem facit, unde sanie iam cum urina currente certius sit iudicium, atque fides super urina cum sanie. Similiter accidit, ut uasa colantia seream sanguinis superfluitatem, cum passa fuerint maiorem raritatem ob aliquam causam, nec hactenus scissa sint. tunc secernitur sanguis, qui cum urina miscetur. Quinetiam hoc pacto cognita uenit laxitas quedam renum. Nanque hanc sequitur maior urine excretio, atque in homine apparet maior debilitas: quæ eo certius laxitatem eam indicat, quo minus habeantur signa venæ discissæ. Ad hæc subrubeus & rubeus color mediocri malum significant, etsi ab eiusmodi subrubeo humore geniti sint (siquidē is humor pecu-

haris magis extitit ipsi homini) idē quoque non valde prauus extitisse probatur nobis arguentibus idā proprietate colorum.

DE IVDICIO VINEI COLO-
ris vrinæ, Caput 16.

TANTVM in peius inclinat vineus color, quantum discessit à subrubeco rubeus. Significat enim bonum humorem assari, atque mutari vel in flauam, vel in nigram bilem, quarū vtrāq; peiores passionēs ceteris gignit. Quod sicū eo colore vrinę aliquid bonę hypostasis appareat, tunc malum hoc mediocre erit, & spes est naturam breui victuram. sin verò mala fuerint contenta, aut nihil omnino contentorum apparuerit, vrināque videatur ut nubes crassa paucō lumine solis suffusa, hoc est mista ex tenebricōso, & lumine paucō, omnino prauus est color, ac multo virtutis robore indiget ad recuperationē faciendam. Ad hęc, interdum in sanis hominibus, qui multa elaborarunt, aut longum iter fecerunt, eiusmodi urina vinea spectatur: sed tum etiam aliqua bona signa cum ea concurrunt.

DE IVDICIO PASSEI CO-
loris vrinæ, Caput 17.

PASSEVS color qualis aspectu sit antea docuimus in iis quę de differentiis vrinarum. quidnam autem sibi uelit, nunc opportunū est docere. Eiusmodi igitur urinam dicimus osten-

DE VRINAR. IVDIC. 185

dere, multum recedere à mediocritate, multoque virtutis robore ad optimâ mutationem indigere. Quinetiam quemadmodum uineus color significabar humorem sanguineum assari, ita nunc passcus indicat bileum aduri. Quamobrem eiusmodi vrina permanēs, verisimiliter insuper ostendit morbum arquatū adesse. Quodd si in alio appareat, siue significet hunc incompotem viuendi esse morbo dominante, siue uictoriam naturæ redeuntis, uidelicet cum signis concoctionis, discere est diligentius in eis quæ de præuidentia, quæ post libros de causis urinarum, faciente deo, scribemus.

DE IVDICIO VIRIDIVM

vrinarum, Caput 18.

VIRIDIS vrinæ color tā malus est quā tempore longo, fortunæque secunda, atque virtutis robore indiget, ut ad bonum reducat. Quinetiam promptus est ad inferendum malum ægrotanti. Est enim deceptor, præsertim si excitatus fuerit, ac multum destiterit à colore sano. Nanque ostendit humorem bileum tantum præstitisse humoribus cæteris, quātum is color à cæterorum coloribus in malignitate disseusit. Quod si eiusmodi humor magis assatus fuerit, niger color generabitur. Sed quidnam sibi uelis is niger color, paulo inferius aperietur, ubi de nigro colore differemus. Nunc uero reliquos colores attingamus. veruntamen quia similitudo

quædam est inter colorem oleaceum, atque vridem, par est, vt hoc in loco de urina oleacea disputetur.

DE IVDICIO VRINARVM
oleacearum, Caput 19.

VRINAE oleaceæ in tres species diuiduntur, quarum vnaquæque proprium inuenit nomen. Nâque alia appellata est oleapparens, alia oleicolora, tertia verò generis appellatione facta differentia, dicta est oleacea. Sed harum specierum quælibet, quânam etiâ differentias evidentes habeat, dictum est in tractatione de vrinarum differentiis. iudicia uerò apponere nunc opportunum est. Quàm autem urinae eiusmodi præter naturam caliditatis signa sint, ipsi colores fidem faciunt. Intensiones uerò malorum huiusmodi colorum, ostendunt tibi differentias caliditatis præter naturam, atque inde species ratione discernere, & iudicia uolentibus reddere oportet. Ergo pingui liquefacto, cum ipsum incenderit adulterina caliditas, non modo in principio & augmento, verumetiam in vigore morbi, urinae eiusmodi aspiciuntur. siquidem in principio oleicolora præsentantur. Nondum enim exactè eo colore tinctæ sunt vrinae, ubi etiam paucum pinguis liquefactum sit. At in augmento spectatur oleapparens, cum liquefactio iam maius spacium habuerit. Sed ubi exactè pingue colliquatum sit, tum vrinae co-

DE VRINAR. IVDIC. 187

lorem oleaceum præ se ferunt. Hoc enim indicatur passio esse in summo, ob in totum colliquefactionem factam esse pinguis. Sed illud meminisse oportet, nempe quòd memoratæ vrinæ interdum signum sunt liquefacti pinguis vniuersi corporis, interdum renum ipsorum solorum. Atqui id ipsum ratione distinguendum est, atque iudicium in ipsis exquisitum reddendum, ne quisquam aberret, deceptus à passionibus similiter significatis. Ergo si paulatim eiusmodi color processerit, ita ut multo tempore confirmetur eiusmodi oleacei colores, signum est febris per totum corpus diffusæ: sin vero breui atque cumulatim iidem appareât, passio renum solorum demonstratur adesse. Quibus insuper fidem faciet vehementia caliditatis præsentis. Nā hoc modo caliditas in renibus solis excitatur: illo uerò in toto corpore ardere sentitur. Atque hoc pacto vnusquisque secutus memorata præcepta urinas oleaceas iudicare poterit. Sed iam par est disputare de reliquis coloribus.

DE IVDICIIS VENETARVM,

& liuidarū, atque nigrarū vrinarum, Ca. 20.

VRINARVM veneta, & liuida, atq; nigra eodē colore tingūtur, quæ intensione, remissionēq; tingētis humoris naturæ sunt diuersos colores, atq; nomina diuersa: ita ut ob id ipsum significare reperiantur diuersas quasdam ægritudines. Veruntamen veneta eo citior est liuida in ma-

lignitate, quo nigra liuida eadē extitit vberior. Niger color autem non fuit colorem esse peiorem ipso, adeo vt ianua Ditis hoc colore etiam significetur. Præterea sunt colores, quib⁹ nouissimè hi qui dicti sunt, possunt accidere, de quibus paulo inferius dicitur. Venetus color, vel tincturam mediocrem melancholici humoris suscipiens, vel frigus vehementius, vel mortificationem quandam nactus sic apparet. Liuidus vero color, eodē modo generatus in urina spectatur, interdum vero indicat plagas, atque verbera incussa homini. At vero ueneta vrina, quæ subtenuis apparet, generatur per superficiē fusi melancholici humoris. Quæ vero uersus crassitudinem vergit, hæc fit ob multam frigiditatem. At quæ per mortificationē virtutis ueneta est, hæc non habuit priùs aliquam concoctionis significationem, sed à prauis coloribus ad peiores transmutata est. Eisdem rationibus iudicaueris liuidam vrinam significantem similia dictis. Quæ vero liuida apparet ob plagas, & verbera, eam uibices ac notæ corporis tibi significabunt, aliâque signa quæ comperire poteris. Quinetiâ urina summè nigra, interdum signum est caliditatis ad extremum profectæ, præsertim ubi uitidis vrina præcesserit, aut aliqua ei proxima, interdum significat extremam frigiditatem. Et cognoueris hæc ita se habere hac ratione: nimirum quum liuida & ueneta has præcesserunt. Quoniam vero qualitas quæcūque ea sit, quæ ad ex-

DE VRINAR. IVDIC. 189

tremum peruenit, solet dissoluere subiectū, non potens tolerare immodestiam qualitatis: siquidem subiectum à mediocritate consistit, quod discere est tum ex aliis, tum præsertim ex actione corruptionum, quæ singulis diebus fieri spectantur. Veruntamen ne omni ex parte videamur demonstrare urinarum colores nigros prauos esse, id ipsum ratione definiendū est. Quandoquidem compertum est nigras urinas homini salutare esse in morbis præcedentibus quæ originem ab humore nigro traxerunt: tam enim species melancholiarum, quàm quartana febris intermittens, urina nigra apparente, celerrimè soluuntur. Neque quoque nouum fuerit, si melancholico & spleneticò uiro post datum pharmacum abstersiuum & diureticum, eiusmodi nigra urina exierit, præsertim si alia etiā causa adiuuans adesse uisa fuerit. Veruntamen quem aliquando casum eiusmodi ipse vidi in seruo meo, nō pigebit ipsum enarrare: qui fortasse quoque aliquo pacto conferet disputationi præhabite, atq; res auditu non ingrata est. Accessi ad quandam curatione indigentē, secutusque me est seruus meus, ea pharmaca deferens, quæ collatura existimaueam ægroto. atq; inibi manu capiens pharmacū (erat enim trochiscus amarus) miscui cum eo tantum oxymellis, quantum satis esse putauī, atque infudi de feruente aqua, vt liquidius & facilius ad bibendum esset pharmacum, idque ægroto præbui. ille vero calicē labris ad-

mouens, postquam sensit medicamento insuauitate, atque adeo amarus ipse factus, & cetera superbus & morosus, quique ad medicamenta capienda non facile medico obsequeretur, voluit etiam ipse ludere, atque redarguere abominationem medicinarum, quae ingenuitate erat ab animae mollitie. Itaque ubi dixissem molesti nihil tolerare debere virum quemquam, nisi ad utilitatem comparandam, dedi seruo pharmacum ad bibendum, dixique id non mediocriter collatum esse corpori. Seruus acceptum calicem, manuque labris appositum, euacuaturn ostendit, ubi sane quam libenter ebibisset medicamentum. quo facto illinc discessimus. Ipse profectus sum quo decreueram: seruum verò nisi ad amicum quendam ob rem aliquam necessariam, iussique ut celerrimè reuerteretur. Erat iter eo (ut arbitror) triginta stadiorum. obedientem reperi, atque celeriter reuersum. Sed ubi ad meiendum coactus esset, ei visum est nigrum meiere: mihi que retulit id ipsum malum, atque causam nesciens, magnopere contristatus est. Iussi itaque ut postera die in matura ostenderet urinam. Sic itaque egit, etiam euentum discere expectans, verebaturque ne forte ignorata causa, repente moreretur. Ego quoque inspecta urina nigra, primo miratus sum, oblitus pharmaci quod nuper dederam, neque quartanam in eo affuisse cōsiderans, neque melancholiam: solummodo tamen videbam reperaturam eius vergentem ad quandam purum humorem ni

DE VRINAR. IVDIC. 191

grum. Sed hâc solam non credidi fuisse causam facti, nulla altera reddita causa. Post quâ vero recordatus fui medicinam quam exhibuerâ, intellexi rem, atq; rîsi: iussiq; puerum confidere, ita ut ei nihil mali expectandum esset. Vrina autem plurimû tincta erat nigrore: quoniam, ut puto, nō sæpius vsus fuetat ea medicina. Postera verò die vrina apparuit veneta: & die quæ hâc sequuta est, mutata est ita vrina, ut ad eâ quæ secundû naturâ est, cōcessisse spectaretur. Fortasse à principio non fuisset tincta urina tam facile ab ebito pharmaco, nisi etiâ labor maximopere adiuiisset, q; ita facile medicamētum distributum fuisset, & vigentem materiam atque abundantē attraxisset. Horum ergo vniuscuiusque meminisse oportet, atq; accidentia considerare, siue à pharmacis oriantur, præsertim quæ humores eiusmodi cōmouent, siue à cibis & potibus simili colore affectis. Veruntamē hæc ipsa in corporibus sanis cōtingentia, aut parû, aut nihil mali significât. in ægrotantibus verò longo tempore maximè ab humoribus melancholicis salutaria & ægritudines soluētia existunt. Sed in iis qui febribus acutis laborant, semper praua sunt, atque ferè mortis nuncia. Cum itaque demonstratum sit, quæ nâ sit vrina omni ex parte optima, & quæ hanc ipsam maxime sequatur: atque post hæc quidnam sibi velit vnusquisque è coloribus vrinarum: reliquum esse videtur ut de consistentia vrinarû, deque contentis disputetur, definiendo

ratione vniuscuiusque iudicia, & quid eorum
vnuquodque velit explicare. Sed tamen vbi de-
centem modum disputandi fecimus, neque par
est disputationem ipsam differre, ne vertiginem
legēibus afferamus, sic eam hic sistemus, vt quæ
sufficienter omnium supradictarum urinarum
cognitiones & iudicia tradiderit. Sed ad aliam,
quæ sequitur, disputationem transeamus, re ip-
sa nos eo pacto vocante Donum quinetiam dei
putari poterit, si id cui magno studio incumbi-
mus, perfecerimus. Nanque & nobis qui nihil
ab eo quod rectum est aberrauimus, nihil erit
quod vitio verti possit: hi verò qui hanc disci-
plinam amplexati fuerint, sine errore de his vni-
uersalibus iudicabunt, tanquam pugno conclu-
sas causas tenentes. Neque arbitror quicquam
melius contingere posse, quàm super male affe-
cto corpore verum iudicium, quod decet omni
ope experiri, vt diligenter exerceamus.

ANNOT.

ANNO TATIO CAPITVM

quæ in libro secundo de iudicijs
vrinarum continentur.

- De iudicio substantiarum vrinx, Caput 1.
 De iudicijs super quantitate cõtentorum, Ca. 2.
 De iudicio super substantia contentorũ. Cap. 3.
 De iudicijs super albis contentis, Cap. 4.
 De iudicijs subspiceorum & spiceorum conten-
 torum, Caput 5.
 De iudicio contentorum bilioforum, Cap. 6.
 De iudicijs contentorum venetorum, liuidorũ,
 & nigrorum, Caput 7.
 De iudicio cõtentorum subrubeorum, Cap. 8.
 De iudicio contentorum cruentorum, Cap. 9.
 De iudicijs orobæ, furfuræ, lamineæ, simila-
 cæ hypostasis, Cap. 10.
 De iudicijs contentorum mediocriter misto-
 rum, Caput 11.
 De iudicijs super contentorum leuitate, & con-
 trariis eius, Cap. 12.
 De iudicijs secundum loca cõtentorum in vri-
 nis, Cap. 13.
 De iudicijs bullarum vrinx, Cap. 14.
 De iudicijs coronarum diuersorum colorum,
 Caput 15.
 De iudicijs eorum quæ innatant in vrinx hu-
 more, Cap. 16.
 De iudicio vrinarum ab odore malo, Cap. 17.
 De iudicijs vrinarũ hypostasi priuatarũ, Cap. 18.

Quòd fieri non possit, vt particularia cōcipiantur tanquam in infinitum exeuntia, Cap. 19.

Quòd non facillè febres ephemeræ ab hisce iudicentur, Caput 20.

De iudicijs tertianæ puræ, & non puræ febris, Caput 21.

De iudicijs quartanæ puræ, & non puræ febris, Caput 22.

De iudicijs febrium amphemerinarū, Cap. 23.

De iudicijs vrinarum in febribus continuis à putredine, Cap. 24.

De iudicijs vrinarū, quæ fiunt ob aliquod membrorum principalium affectum, Cap. 25.

Quòd volentem exactè de vrinis considerare, oporteat præter alia etiam probe callere disciplinam de pulsibus, Cap. 26.

ACTVARI DE IUDICIIS VRINARVM, LIBER

secundus. Præfatio.

DISCIPLINA arque ratio morbos cognoscendi, & arti medicæ maxime utilis, ab his olim magno studio culta est, qui in eas res diuersis in locis inuentas incubuerūt: verum quum ad id absoluedū tractatione vrinarum indigerent, neque quis

DE VRINAR. IVDIC. 195

quam tamen tam aggredieretur, iam ipsi eam at-
tigimus, ita tamen ut superiore illo non absolue-
rimus, ob id altero hoc ipso libro indigemus, ut
omnis recta ratio quæ de iudicijs est, reddatur.
Si igitur videamur super hisce disputatione pro-
trahere, id non incongruum videri poterit ijs qui
promptiores sunt ad accusandum, præsertim si
res necessarias & sufficientes demonstraverit
oratio. Quandoquidem & qui discunt, ij faci-
lius hinc nouerint, sermone ad hanc methodum
sufficiente, explicato, eos qui curare morbos
aggrediuntur, confidenter eos curare aggredi
debere quos cognouerint victum iri: eos verò
non attingendos quos natura superiores fore
viderint. Si quis igitur velit in singulis disputa-
tionibus docere quemadmodum polleat in ar-
te medica iudicatio, hic videbitur fecisse qui-
dem commodum indoctis, qui semel indocti
esse cõuicti sunt, doctis verò recordationis non
inutilis munus etiã parasse. At verò laboris ple-
num hæc iterum dicere ratus, non inutile verò
in memoriam reuocasse, quanti sit momenti ip-
sa exquisita cognitio, & quantum polleat in ar-
te iudicatio, non minus virtutis auxilium ver-
bis, quàm magnæ promptitudini studentium
affert. Sed hæc ipsa relinquamus, cum de eis o-
rationem protrahere non multum opportunum
habeatur. Nos verò ubi in superiore libro dixi-
mus de vrina, quæ omni ex parte secundum
naturam est, & de quantitate humoris eius, at-

que de coloribus, reliquum esse videtur docere in hoc libro de consistentia ipsius humoris, atque de contentis, de quæ iis quæ in contentis videntur. Quinetiam de bullis, & aliis quæ in superficie urinae innatant: demumque si quid aliud circa urinam exquiratur.

DE IUDICIO SUBSTANTIARUM URINÆ, Caput I.

CUM præcesserit quæ in venis sit decens concoctio, tum mediocris appareat urinae consistentia, quantumque illa recesserit ab eo quod decet, tantum quoque substantia decidere à mediocritate spectatur. Nam cum cruditas præfuerit in uenis, tum consistentiæ diversæ producuntur. At verò quia quæ adest cruditas, sit aut ob debilitatem naturalis caloris malè affecti ab aliqua intemperatura, aut ob aliquem humoris excessum obtudentem caliditatem naturalem, quæ consistentiæ ob primam cruditatem præsentantur, hæc sanè quàm tenues apparent. in quo si diligenter animaduerteris, multas inspexeris differentias secundum gradum non exquisitæ concoctionis. Quæ verò sunt ob aliquorum humorum excessum consistentiæ, crassiores apparent, ita ut proportionem respondeant erroribus factis in coctione. Quinetiam easdem consistentias efficere comperiuntur meatuum obstructions, atque eorundem deopilationes. Nam in illis ueluti arctata materia continentur crassæ partes.

quamobrem apparent tenues vrinæ. in referatis obstructionibus uerò crassæ spectantur vrinæ: ueluti natura expellente per meatuum amplitudinem, non solum concoctas superfluitates, uerum etiã eas quæ non bene cõcoctæ sunt. Neque superuacaneum uideri poterit, si hæc distinctius referantur. Siquidem quæ urina ab inedia profuit, tenuis, hæc ipsa subcrocea spectatur, atque aut minima, aut nulla cõtenta habet. Quemadmodum ob diurnam magnamque euacuationem, uel uentris, uel sanguinis, uel etiã vrinæ, ueluti in diabete, urinam tenuem est uidere, atq; albam, ac probè absque hypostasi. Similis etiam urina spectatur in appellata senectute ab ægritudine, & in senectute per naturã accedente. Vrina uerò crassâ, aut abundantiam humoris significat, aut corporis superficiei densationem ob frigus factam, aut concoctionis principium: ueluti in quibusdam ægritudinibus fieri solet, uidelicet cùm in eis urina tenuis præcessisset: uerum aliæ colore definiuntur, aliæ facili mutatione, aliæ contentorum crassitudine. Contingit autem cõcurrentibus uel duabus, uel tribus, uel pluribus causis naturam ostendere urinas cõplicas: de quarum compositione nunc nobis propositum non est disputare, sed de simplicibus. illud enim plurimum orationem protraheret, atque ad inquirendum perdifficile esse uideretur. Hoc uerò nihilo minus est promptum, q̃ facile, atque studentibus non paucas occasiones

præbens, ut possint iudicare rectè de urinis quæ complicatè appareant. atque ita satis tradidisse ea quæ ad urinarum consistentiæ cognitionem pertinent, videmur, quum quæ præcipua sint dixerimus, ut qui perspicaci ingenio & intelligentes fuerint, ex his reliqua æstimare possint, si modo à nobis aliqua prætermissa sint. Nanque protrahere orationem, tanquàm magna reprehensione dignum sentiens, fugiendum esse decreui.

DE IVDICIIS SVPER QVAN- titate contentorum, Caput 2.

NUNC decens est considerare contentorū tractationē aggredi. Atque primò dicendum de eorum varietate in quantitate eorum. Deinde de colore, & substantia, atque de leuitate, & æqualitate, atque si quid aliud in eis appareat. Cōtenta igitur in urinis aut maiora esse contingit, aut minora, aut vsquequaque mediocri quantitate. Cùm itaque medioeria extiterint, deceter quædam afferri potest iudicatio. Sin verò fuerint quantitate maiore quàm par est, medioeria verò secundum alia, tum signa erunt hominem multo cibo uti. Cùm multi cibi capti facile concoquantur à robusta caliditate naturali, & vita in otio sine exercitatione transigitur: hæc simpliciter significant hominem uti cibis qui pinguefacere solent. Est interdum nō parua quædam cohibitio diffationis, quæ in vni-

uerso corpore fit, atque reuersio reliquorum naturalium excrementorum, non transitio facilis, atque tam magna proijciuntur contenta vt à contrario minora prouenire cōtingit, quēadmodum à mediocritate mediocria contenta fieri solent. Tenuia verò contenta, siue maiora quā deceat, siue minora, siue etiam mediocri quantitate fuerint: sic intelligere oportet, quod aliquando humoris crudi sanè quàm subtiliati signum sint, quod hinc cognosces. Nanque si modicè commoueris marulam, ipsa cōtenta facillè attolluntur, atque lauitas dissimilis redditur.

DE IVDICIO SVPER SVB-
stantia contentorum, Caput 3.

INTERDV M debilitata ob frigiditatem tertia concoctio vsque adeò est, vt contenta nō valeant perducì ad mediocrem substantiam, ad quam multo difficilius, quàm res priores, quarum ipsa contenta sunt superfluitates, producuntur. Differunt autem hæc à rebus prioribus, quod contenta non cito promoueantur ad mediocritatem, tempore & virtutis robore indigentia. Diuersa quinetiam quantitas, quæ in ipsis contentis est, præsentat mensuras humorum, qui intrinsecus tractantur. Crassa itaq; apparentia contenta, si non malè olent, & perlæuia fuerint, non etiam sanies erunt, sed erunt humorum crudorū quorūdam in venis manentiū amputatio, ita vt ratione habita quantitatis &

crassitudinis, humorem vigentem testentur. Est quoque uidere aliquando cōtenta multum excedere mediocritatem, cū in morborum crībīs natura excernit superfluitates quæ sunt in venis, ita ut confertim & abundē euacuetur materia, ita ut timorem nō paruum incutiāt ignorantibus facti huius causam. sed tamen hac ratione distingui possunt: nempe si mala nō sint, malūque colorem non habeant, & post vigorem morbi appareant. Nanque eiusmodi cōtenta in principio, aut augmento febris apparentia, vt suspecta habere oportet, præsertim si cum malis coloribus producātur. Sed hoc reponendum est in libris de præuidētiis. in illis enim de hoc ipso plenius, annuente Deo, disputabimus. At verò addendum est orationi illi quod de genere humorum crudorum habetur: differt tamē à prædictis, quod uiscidum sit. & mucosum id de quo agitur. Quinetiā interdum accidit, vt eiusmodi mucosa detenta in uasis vrinarijs, homini dolorem non paruum afferant: ea autem puri similia dixeris: sed differunt ab eo, quod nec male oleant, & quod multum sint viscida. Pus uerò quandam quoque uiscositatem habens, distat à viscositate quæ in humore crudo memorato inest. Cognoscitur etiam pus, eo quod præcessit in loco dolor: quodque cōtigit sanguinem mingi: atque pus positum super carbonibus, grauius olet. Sic itaque quæ iudicia sint ferēda super contentis maioribus, aut minoribus temperato,

DE VRINAR. IVDIC. 201

siue crafsitudinem, siue tenuitatem habeant, siue mediocritatē aliquam seruent, ab hisce quæ dicta sunt, discere oportet virum prudentem ac ratione disquirentem. Sed posthac disputandum est de coloribus qui in contentis apparere solēt. Colores uerò qui contenta decent, nemo dixerit esse vehemēter albos, aut subspiceos: siquidē ab utrisque horum recedentes, mediocritatem quæ inter hosce est, nanciscuntur.

DE IVDICIIS SVPER AL- bis contentis, Caput 4.

CVM cōtenta fuerint vehemēter alba, tum aut humoris alicuius phlegmatici ramenta sunt, aut pus summe concoctum, quod ab aliquo interno membro affecto secretum est. Et distinxis hęc signis ijs quibus prædiximus sanietem atque humores distingui. Nanque dicta dicere, vt superuacaneum putantes, refugimus, neque minus ut absurdum reprehendimus, cum quispiam vult dicere decentia, illa prætermittit.

DE IVDICIIS SVBSPICEORUM & spiceorum contentorum, Cap. 5.

AD hęc cōtenta subspicea, atque spicea minus bona quoq; sunt: vt quæ exciderint à colore qui secundū naturam est. Veruntamen quispiam tolerare poterit hęc tanquam mediocria, videlicet à mediocri bile colorata, quæ in profundo corporis mersa est.

DE IVDICIO CONTENTO.
rum biliosorum, Caput 6.

BILIOSA contenta etiam mala habentur: quippe quæ exauctam esse bilem rubeam in concoctione tertia significant. Quemadmodum etiam peiora sunt contenta nigricantia, superata iam virtute à turba prauorum humorum. Nisi enim virtus optimè, vt arbitror, se haberet, non etiam colores eiusmodi extraneos susciperet obfessa à corrupta materia.

DE IVDICIIS CONTENTO.
rum venetorum, liuidorum, & nigrorum,
Caput 7.

HISCE prædictis peiora videntur esse conæta, quæ vel veneta, vel liuida, vel nigra apparuerint. Tâto enim cèsentur superasse naturæ vim, quanto deteriora fuerint. Veruntamen quisquâ poterit cõtenta similia facere rebus ciuilib⁹ hoc pacto. Ponat urbem esse naturalè habitationem diffusam per totum corpus. Item ponat urbanû exercitum omnes actiones virtutis. Itè leges & ordinem ponat esse concoctiones, quæ secundû rationè fiunt. Quoniam verò urbis quoq; pars est definita in mœnia externa atq; anteportalia: pars in mœnia interna atq; propugnacula: tertia verò ac vltima veluti in ipsam arcē: oportet volentē discere ea quæ secundum naturâ fiunt, comparare ipsam cum hac imagine. Igitur mediocres iconctiones dicere poterit quisquâ esse

DE VRINAR. IVDIC. 203

legum transgressiones. Nā si modicę fuerint, parum lęditur ipsa cōunitas: si verò pcesserint, tum infertur seditio. Quòd si etiā magis auctę fuerint, tū ciuitas omnino euerretur. Hic in extremis & diurnis cruditatibus interdū ob longum tēpus subeunt periculū laborātes. Quę cūque verò ob imbecillitatē custodum ab hostibus in urbē inferuntur, hęc ostendūt prauī humores collecti in corpore, atq; in pfunditatē iam recepti. Nam cū superauerint, atq; super arce fortiores erunt, quid aliud potius q̄ euerسیونē euenire vrbi putauerit quisquā, omni iam corruete virtute? Secūdū hęc igitur quisquā posuerit cōtenta nigra, signa esse hostium incūbentium muris, atq; in loca vrbi eo fortiora profectorum, quo magis versus fundum matulę cōtenta concesserint. Hoc itaque pacto ex hac imagine consideraueris ea quę in natura nostra contingunt. Sed institutus sermo repetendus est, atque de reliquis cōtentorum coloribus ita dicendū est.

DE IVDICIO CONTENTO- rum subrubeorum, Caput 8.

CONTENTA subrubea atq; rubea cruditatem quandam in tertia concoctione ob rubeę bilis excessum demonstrant. Putantur tamē medioeria, & fortasse sine periculō esse. Nā alia memorata contenta, non minus quantitate quā qualitāte nocentia sunt: hęc verò sola quantitate solent virtutem ipsam offendere.

quibus sublati virtus perquam facile ad seipsam reuertitur.

DE IVDICIO CONTENTO. rum cruentorum, Caput 9.

PRAETER hæc apparent contenta veluti cruore suffusa, quæ peiora usquequaque sunt rubeis contentis: sed meliora quam liuida, atque nigra. Nanque significant non elaboratum omnino esse sanguineum humorē. Quod si ob multitudinem virtute infirma id fiat, tolerabile fortasse hoc videbitur, & homo id ferre poterit. indiget tamen tempore non paruo ad recuperandam sanitatem. Quod si per virtutis ipsius debilitatem per se accidētem id apparuerit, tum hoc est malum extremum accusans uirtutem defatigari in sua actione, atque dissoluere eos humores qui consuevere maximè utiles esse animali. Quæ distinctè nosse poteris, si consideraueris præcedentes concoctiones, atque habitum, & ætatem ægrotantis, & anni tempus, & regionē, & victum, & præsentem rerum abundantiam. Hæc enim consueuerunt nihilominus aliis cōferre ad faciēda iudicia, ita ut par sit volentem certa ferre iudicia, eniti meditari hæc ipsa.

DE IVDICIIS OROBEAE, FUR- furæ, lamineæ, similaceæ hypostasis, Cap. 10.

NUNC verò decens est disputare de orobea, & furfurea, & laminea, atque similacea hy-

DE VRINAR. IVDIC. 205

postasi, quidnam vnaquæque earum significet. Nam quales specie sint, in ijs quæ de differentiis vrinarum, dictum est. Nunc iudicia de eis apponemus, vbi hoc pacto nos ante disputationem direxerimus. Orobea igitur hypostasis in vrinis tum apparet, vbi pingui iam consumpto, caro inceperit consumi. Neque ignorare oportet, quod interdum hanc passionem solorum renum indicat orobea hypostasis: quod distinguendum est, ne parum expertis imponatur. Ergo in ijs qui toto corpore febriunt, significat orobea hypostasis totius corporis liquefactionem: qui verò non febre affliguntur, renes soli hanc affectionem patiuntur. Definitur insuper id à concoctione. nanque cruditas totius corporis consumptionem esse, concoctio verò simul conspectata, renum solorum significat. Altera prava hypostasis est fursurea, sic vocata, quæ peior est prædicta, non tamen tam mala quam laminea. apparet hæc, cum febris in profundis vasis infixæ est. Illius meminisse oportet. nanque interdum est signum solius vesicæ patiens. sed distinguitur hoc etiam concoctione & cruditate ac febre, & febris absentia: veluti de orobea iam dudum dictum est. Lamineam vero hypostasim tum gigni intelligendum est, cum febris procedens partes corporis solidas attigerit. Sed quæ dicta sunt de fursurea hypostasi, ea intelligenda sunt hoc in loco. Aut enim totius corporis passio existimatur, si & febris & cruditas aderit, aut solius

vesicæ, tum cùm in homine non est febris & in urina demonstratur decoctio. Pessima est similacea, tantùm has prauitate superans, quantum ipsa mortificationi propinqua est. Nanq; febris præueniens etiam vsque ad cõcisionem partium amplarum, similaceam eiusmodi hypostasim reddidit. Veruntamen hîc est distinguenda similacea hypostasis ab assato sanguine. Nâque si contenta fuerint alba, tum signũ est similaceã esse. Sin vero sint rubea, signũ est sanguinis assati. Oportet autem prudẽtem circa hæc ipsa timendo diligenter cõsiderare quæ dicta sunt: atq; eo pacto & dicere, & facere id quod cõuenit. Item & bis, & ter, ac sæpius (si dederit occasio) idẽ discutere, si quo pacto primº ingressus id minº cõcesserit, præcogitare quod infallibile est. Nã si quis primo impetu atque ingressu iudicare & facere studeat, à veritate aberrarit, risus eũ cõsequetur, ægrotareque fortasse iudicabitur & ignoratiæ cõdemnabitur. Qui vero bene meditatus, atque diligentius res expendere, hunc sequitur gloria dicendi veritatẽ, ita vt ei ægroti pareant. Quæ etsi cursim, sufficiẽter tamen dicta esse arbitramur.

DE IVDICIIS CONTENTO-

rum mediocriter mistorum,

Caput II.

NON latere nos oportet, interdum humores quosdam ad ipsum marulæ fundum decumbentes iam subtiliatis & disiunctos à crasso spi-

DE VRINAR. IUDIC. 207

ritu, affatos verò atque cōsistentes ostendere similitudinem quandam dictarum hypostasium. Sed hasce dignoscere faciliè poteris, partim eo quòd præcessit multa crassitudo hypostasium, partim eo quòd hæ statim tempore cōmotæ atolluntur atque volant, & dissipantur. Prædictæ verò prauæ hypostasies semper acquirunt multitudinem & crassitudinē, atque plurimū seruant matulæ fundum, nullo pacto dissidentes. Sed de prædictis satis est hoc pacto dictum. Cōsequens autem est dicere de hypostasi bona commissa cum prauis quibusdā, ac incoctis frustis humorum quorūcunque. Siquidē interdū accidit, ut ramenta quædam conspiciantur cum cōtentis, quæ aut versus colorē aureum vergunt, aut versus album, aut propinquum. Quæ si multa fuerint, semicoctā materiam esse indicant, illum verò humorem in profunditate corporis abundare, atque concremari, cuius ramenta simul cum cōtentis natantia, si parua sint, modestiorē eiusmodi humoris malitiā demonstrant, atq; hæc à malis cibis produci. Sed tamen è regione sibi respondent res, ratione magnitudinis, hoc modo. Nanque quò maiora fuerint ramenta, cōminorem esse cremationem humorum in venis ostendunt: quò minora, caliditatem maiorem. Ob quā causam autē id fieri necesse sit, nos inferius aperiemus. Nam in præsentī proposuimus solummodo de iudiciis dicere. Interdum quinetiā in cōtentis veluti capilli subalbi palmo longi, & mi-

nores & maiores inspiciuntur, qui cū videntur indicant renum quandam passionem. Cū cōspectantur in contentis plura, ac diuersi generis corpora, fuerintque à qualibet causa dispersa in sinum ipsum vrinæ, tum certum est, dolores in corpore dispersos corripere hominem, quem admodum nos aliquando vidimus illa in muliere quadam, quæ spontanea lassitudine ulcerosa ægrotabat: atque in altera quæ diutius ægrotauerat partium compositione. Sed prioris vrina plura & asperiora eiusmodi corpuscula iniecta in contentis continebat, atque probè similia surfuri pererrantia in toto humore vrinæ, qui humor quoque aureus erat: alterius vero vrina erat subrenuis atque alba, ita vt parum recederet tam substantia quàm colore ab ea quæ secundum naturā est. Corpuscula verò iniecta contentis videbantur minora, & tenuiora prædictis. Quarum etiam illa quæ patiebatur spontaneam lassitudinem, regimine viuendi à nobis instituto curata est. Altera persuasa est à me, iussum pharmacum bibere profuturum eius passioni. veruntamen metu retardata accipere distulit. nondum enim nomen pharmaci audierat, neque biberat. erat enim mulier cætera moribus agrestibus educata. Ipse vero eam relinquens discessi, & quidnā ei euenerit, ignoro. Veruntamen hæc ipsa relata sunt nobis, non vt sermo historijs decentior sit, sed vt vos animaduertatis quantum conferre consuevit diligens vinarum consideratio.

ratio. Illud interim consulere vellem vobis, qui tam delicate operam datis disciplinæ de vrinis & ante ipsam incumbitis cognoscendis rebus, quas quotidie fieri in ægrotantibus contingit, vt hæc quæ diximus, consideretis, non parum medicæ arti cōferre potentia. Sed quænam ob causas illa fiant, docebinus, Deo fauente, in ijs libris qui de causis vrinarum inscribuntur. Et hæc satis sint de contentis quæ apparent esse complicata.

DE IVDICIIS SVPER CONTENTORUM LAUITATE, & CONTRARIIS EIUS, Cap. 12.

DE contentorum lauitate iam par est docere. Contenta igitur si omnia continua & lauia mālserint, significant noui nihil in homine productum esse. Sin verò fuerint aspera atque veluti dispersa, nō parua quædam perturbatio significatur generata esse in pfunditate corporis ab aliquo adulterino (hoc est, ex calido & humido composito) & violento spiritu, qui dimouendo ita materiam disseparauit sua ipsius vehemētia, vt hinc acciderit quod iam dictum est. Quod si cōtingat aliquod valde crudū esse complicatū cum contentis, indicat id pulsū esse violentia spiritus ad terminos corporis, atq; ob angustia locorum, in quibus est inculcata ea crassa materia, esse non paruum doloris sensum. Atque vt dissimiliaria complicantur cum contentis subfistentibus, ita quoque doloris sensus extiterit. Et

quo magis rursus materia distributa est in sinu humoris vrine, eo in pluribus corporis partibus noueris doloris sensum adesse. Disces autem horum affectuum causas diligētius in libris de causis vrinarū. Quinetiam ut cōtineat eo pacto asperata, atque inter se distāta sunt, ita quoq; in eis diuersa iudicia habueris. Quomacmodum si haeserint sibi atque cōstricta sint, indicant crassitudinem materia impenetrabilem, testate id qualitate viscositatis, ita ut in quo loco humoris vix hęc diutius manserint, ostendāt in illo corporis loco passionem diuturnam esse, eo magis si hęc multum viscida fuerint, ab ipsa materia habuerint id q̄ difficulter mutari possint. Sed de leuitate, & contrariis eius, ratio ab intelligentē te poterit iudicari.

DE IVDICIIS SECVNDVM

loca contentorum in vrinis, Cap. 13.

NUNC dicemus de locis contentorum, definiendo quæcunque ab eis cognoscere licet homini scientiæ vrinarum initiato. Cū igitur contentorum ea quæ ad fundum matulæ concedūt, appellata sint hypostases: ea verò quæ vsque ad matulæ medium eleuātur, vocata sint sublimia, nubes verò dicātur, quæ ad ipsam vrinx superficiem perueniunt: in iis quæ de vrinarum differentiis scripta sunt, exactius de hisce dictum est. Quamobrem nō opus est ut orationē illam etiā in hisce protendamus: sed nunc decet apertē

DE VRINAR. IVDIC. 211

quacunque in vnoquoque vrinarum loco referuntur. Igitur hypostasis quæ ad fundum sedere videtur, si fuerit bona & moderata, nihil noui significat. Sin verò fuerit cruda atq; diuersa specie, significat prauitatem naturæ. Diuersa verò partium positione, ostêdit legnitiem ipsius minus assurgētis aduersus rebellionem humorum nocentiũ, ita vt opus sit hîc & tempore & robore. Animaduertendum quoq; est ne hypostasis hæreat, inhærens fundo matula. Item est hypostasis tenuis. Hęc enim est quæ in libro de differētis vrinarum dicta est obtinuisse tertiũ locum hypostasium, quæ nō mediocrem lationē adesse capiti significat, habens rationem nubium inter hypostates. Quæ verò sublimes sunt, loci quidem differentiā malæ sunt, cetera verò bonæ sunt, & subsidētibus moderatiores: atque his sola loci differētia, vt bonæ sint, deesse videtur, vt quæ à spiritu quodam adulterino leuiiores redditæ sint. Ex his verò quæ nubium rationē obtinent quæ bonæ sunt, omnino quatenus nubes sunt, non parũ recesserunt versus distantia à loco, qui secundum naturam: quamobrem multo quoque indigēt tempore, quæ verò prauæ sunt, eo moderatiores videntur reliquis, quo abscesserunt à loco, qui secundum naturam est, quique debetur hypostasibus secundum naturam. Cōmuni namque ratione hac ipsa hæc intelligere oportet. Itaque bona cōtenta oportet à superioribus locis versus inferiores descendendo accedere, ab

inferioribus verò reuerti, contrarium est. Prava verò melius est à fundo absistât quàm ad ipsum concedant. Et hoc pacto contenta quę inuehantur in vrinâ, secundū diuersa loca humoris vrinę iudicari poterunt. Quinetiam plurimum cōfert diligenter considerare contentorum differentias. Nanque vbi cōtenta quę secundum naturam se habent, fuerint ad superficiem vrinę à multo spiritu euecta, cognoscere poteris in capite pravam ac nō paruam affectionem adesse. Quemadmodū quoque in sublimibus affectionem noueris adesse per partes corporis eandem proportionē habentes, ita vt quod est in vrinis vniuersum interuallū, corporis interuallo proportionē respondeat. A dultestina verò & præter naturalia contenta si concesserint versus fundū, peiora demonstrant accidentia. Quamobrem diligenter cognoscere differentias confert. Interdum enim humores concocti, & ad vrinę superficiem concedentes, inexpertis medicis apparentiam bonorum contentorum attulerunt: qui super concoctis illiusmodi cōtēntis fundantes vaticinia sua, plurimum à proposito aberrare comperti sunt. Veruntamē hoc potius ad minus præuidēdi attinet. Idcirco par est vt id illuc differamus, atque veluti ab alio capite incipientes dicamus.

DE IVDICIIS BVLLARVM

vrinę, Caput 14.

DE VRINAR. IVDIC. 313

CVM in vrinis conspiciantur sæpenumero innatare bullæ quædam quæ differunt colore, magnitudine, ac numero, veluti quoque in eis quæ dicta sunt de differentiis vrinarum, de hisce diligentius explicatum est: nunc nobis demonstranda sunt iudicia, quæ super hisce habere opinamur, vt veluti per concordiam procedētis orationis, subiunctio quædam consonans reddetur. Siquidē bullæ ipsæ cum differentiis quibusdam colorum consueuerunt comparere. Namque & cū subalbis, & spicis, & aureis, & subrubeis maximè cōspectæ sunt coloribus. Nō enim cū nimium albis vnquam, neq; cū rubeis coloribus alterius complicari possunt, cū spiritus hi gigni nō possint vbi est vincentium qualitatum exuperantia. Bullæ enim signa sunt spiritus adulterini, quemadmodum in iis quæ de causis vrinarū, diligentius declarabimus. Oportet hæc ipsa cognoscere quæ non parū conferentia sunt habendis iudiciis super bullis. Bullæ igitur quæ in corona sola, integra serie circumsistunt, si contigerit vt colore humoris vrinæ tinctæ sint, significant tibi maiorem capiti affectionem adesse atque dolorem nō mediocrem. quæ verò sparsim in corona manent, hæc à debiliore causa generantur, atque similiter significant debiliorem dolorem. Veruntamen hæc ed maiores dolores capiti adesse ostendunt, quò intensius cum aureo colore inspiciuntur. Nanque nunciant magnam nocentis spiritus sauitiam. Bullæ verò al-

b α , vel vicin α albis, consistentes in coron α am-
 bitu, parvū aut nullū dolorem adesse capiti de-
 monstrant, atq; eo magis cū color e albo fue-
 rint. Quòd si tum fuerit vrina tenuis, habueritq;
 contenta non omnino concocta, indicant calo-
 ris naturalis imbecillitatem. Sin verò crassa fue-
 rit vrina, tum spiritus germanus prorsus est hu-
 moris eius vrin α . In vrina verò tenui & absque
 hypostasi, potius indicant renum obstructiōē.
 Itaque super bullis qu α in corona sola manent,
 cuiusmodi iudicia quisquā habere poterit. At ve-
 rò quia interdū bull α circa mediam superficiem
 vrin α colliguntur, præter coronam, operæpre-
 cium est etiā de illis sic iudicium facere. Siquidē
 qu α in corona circumeunt, significant dolorifi-
 cam quandā affectionem in capite adesse. Nunc
 concedentes ad ipsum medium, ostendunt re-
 missionem quandam affectionis dolorific α , tan-
 quam causa doloris retrocedat. Quinetiam ali α
 bull α inæqualiter diffuse per vrin α superficiem
 nihil tale significant, sed solū arguunt multam
 natur α debilitatem, maximè quo minor fuerit
 obstructio, & crudorum humorum plenitudo.
 Qu α verò alia rectè dici possunt, illa tibi absol-
 uet oratio, qu α de causis. Quas ob causas autē
 ips α bull α consistant, atque cur non cum omni-
 bus coloribus appareāt, in iis qu α de causis vi-
 narum, explicabimus. Veruntamen illud hoc in
 loco subiungendū est: nimirum quòd sæpenu-
 mero apparentes, antea tamen non vis α bull α

fatis fuerunt ad ostendendum signum bonum concoctionis: natura itaque concoctionem aggre-
diente. quinetiam in iis qui feminis fluxu la-
borant, bullæ frequentiores in vrinis apparent
per coronam. Interdum etiam quædam corpo-
ra quàm paruiſſima cum bullis inferuntur, quæ
ut capilli crassa sunt, nō etiam in longum protra-
cta, sed vsque adeo, ut quisquam arbitretur in di-
ctis bullis esse diametrum, & paulo minora &
maiora, siue ipsius feminis quis dicat esse veluti
segmenta, aut etiam renum colliquamenta. Sed
oratio super hisce satis habita, hoc in loco gra-
dum sistat.

DE IVDICIIS CORONARVM diuerſorum colorum,

Caput 15.

Q. VONIAM meminimus orationis de
corona, etiam hæc veluti adinuēta illi adiungen-
da esse putamus. Siquidem per sæpe colores ap-
parent in corona matulæ, declinantes à toto co-
lore, qui in humore vrinæ est. Nam aliquando
transmutatur ad benignos, etiam si cæteri boni
nō sint, hæc amplecti ut bona signa oportet. ali-
quando vero mutantur in peiores, quæ sint humo-
ris colores, quos auerſari oportet, præſertim si
coceſſerūt in multo peiores. Nā in aureis vrinis,
& rubeis, & vineis, & aliis id genus, si alba fuerit
corona, aut albæ similis, significat bonū in vrinis
esse, tãquā natura inceperit dominari. Sed si vi-

ridis & cærulea & deterior corona fuerit, contrarium, & malum adesse coniectare oportet, nempe quòd pravi humores dominari nitantur. Hoc itaque pacto licebit à coloribus coronæ manifestè indicantibus cognoscere, quæ sint rã medicis quàm ægrotantibus conuenientia, ut hi rectè curentur, illorum verò certa iudicia fiant.

DE IVDICIIS EORVM, QVAE
innatant in vrinæ humore. Cap. 16

QVONIAM aliqua diuersæ substantiæ innatant vrinis quæ similia sunt arancis, atque punctis velut ex oleo iniectis, etiam hæc par est signa esse putare alicuius colliquationis, aut renum solum, aut totius corporis. Veruntamē si parumper apparuerint, & se item resolverint, nihil graue adesse significant. Quòd si perseuerauerint, tanquam principium colliquationis ostenderint, exhorrire oportet.

DE IVDICIO VRINARVM
ab odore malo, Cap. 17.

AT quia etiam ab odore malo vrinarum est coniectare putredinem aliquam interioris mēbritam maiorem quàm minorem, operæ præciū est de his iudicium facere. Igitur si puris quicquam in vrinis affuerit, euident est causa. Quòd si id non aderit, ac mediocria videantur concoctionis signa, alicuius particulæ mortificatio significatur. Quemadmodum si praua in vrinis

DE VRINAR. IVDIC. 217

fuerint signa, mortificatio peruenisse in toto corpore existimatur, atque hoc pacto ex odore ratiocinari licet. Quoniam igitur de omnibus quæ communiter in vrinis continentur dictum est, atque in his declarata pro viribus sunt iudicia, decens esse videtur etiam iudicia declarare vrinarum hypostasi priuatarum, quæ maximè utilia sunt disciplinæ de vrinis.

DE IVDICIIS VRINARVM hypostasi priuatarum, Cap. 18.

VRINARVM hypostasi priuatarum aliæ perquâ tenues apparent, aliæ nō vehemēter tenues: quædam autem mediocritatem superantes, mediocribus spissiores videntur: nō tamē crassæ appelladę sunt hæ, quę mediæ sunt inter mediocres & mediocriter crassas. Quoniam autē omnes nō iisdē coloribus colorantur: aliæ enim sunt vehemēter, aliæ mediocriter albæ, aliæ spicæ, & aliæ crocæ, atque aliæ aliter: (nō enim opus est omnia explanare, quæ aliis in locis sæpe dicta sunt) ob id oportet volentē de hisce dicere, hinc incipere. Igitur cū tenuissima vrina atque vehementer alba, & hypostasi priuata prouenerit, aut non cōtemnendam obstructiōnem vasorum aut immoderatam frigiditatem, atque cruditatē demonstrat. Quod si vrina fuerit mediocris, etiam hæc erunt mediocria. Sed tamē licet spicæ & subspicæ minorem obstructiōnem significent, nō tamen etiam minorem

cruditatem. Nanque non præeunte concoctione, non etiam contenta poterunt esse cocta, quæ sunt excrementa factæ concoctionis. Vrina vero aurea & crocea ostendunt minorem obstructionem, sed cruditatem continent, tanquã naturalem caliditatem expugnasset adulterina caliditas. Quinetiã eiusmodi vrinæ hypostasi priuatæ provenire possunt ob ingentes dolores, ac immensa exercitia, atque nihilominus ob materiæ defectum. Quæ vero urinæ vltioribus coloribus quàm qui dicti sunt, tinguntur, vt rubeæ, & passæ, & alio quovis modo, hæ per ipsos colores ostendunt dominantium humorum qualitatem atque proprietatem. Atque dictum est de colorum proprietate libro superiore. quatenus vero hæ vrinæ sunt hypostasi priuatæ, non euidenter possunt ostendere obstructionem, vt euidentissimè indicet aliquam putredinem atque cruditatem in genere venarum. Interdum etiam inflammatio aliqua magna in membris principalibus consistens, eiusmodi vrinæ proiecit, idque non immerito, eo quod illuc contracta est materia ab adulterina caliditate attrahente illam tanquam cucurbitula. Sed hoc spectat ad libros de causis vinarum. Quapropter par est potius, vt eousque seruetur ad dicendum. Nunc vero quæ deinceps sunt sequendo dicamus. Si quidem vrinæ absq; hypostasi semper, vt nouimus, prauæ fuere, eo quod lōgè ab eo recedunt, quod secundum naturam est. Sed tantum inter

se differunt in prauitate, quantum etiam colores inter se differentes fuerint. Quòd si colores & substantiæ parum abfuerint à mediocritate, contenta verò non appareant in eis, reprobanda sunt, tanquam segnitiem naturæ quendam arguentes, etsi veluti ostensuræ sint hypostasim paulo post aduenire. Nanque cum virtus parum ex aliquo suorum operum exciderit, etiam facilis reparatio sequetur. Quinetiam apparere possunt absque hypostasi, & ob dolorem ingētem, & ob longas vigilias. Vtrius enim harum affectionum facit eo, vt eousque virtutem dissoluat, vt vrinis auferantur contenta. Nam etiam earundem vtrius vbi magna fuerit, vt dictum est, & à quauis causa genita, si diu manserit, per se poterit virtutem extinguere, quare & signa concoctionis auferre. Nam etsi horum ipsorum alterum alterius esse symptoma contingit, nō tamen causa defectus contentorum est horum accidentium causa, sed defectus contentorum adest propter ipsa accidentia. igitur etiam illud oportet inueniendo subiungere. At quasnam ob causas hæc fiant, absoluet disputatio de causis vinarum: ita vt tum redditis causis non possint latere iudicia vinarum hypostasi priuatarum. Quinetiam homini volenti iudicare, opus est quadam propria inclinatione ad solertiā, sagacitatem, & cōiecturā infallibilem. Siquidem neque vinarū substantiæ, neque

colores, neque cōrenta, neque ea quę circa hæc sunt, terminari possunt definita aliqua quātitate. Materię enim semper mota & diffluētis nemo vnquam posuerit mēsuram stabilem atque certam. Hoc enim fieri contingit solummodo in iis substantiis quę ante oculos eodem modo manent. Sed naturę opera in motis corporibus definitionib⁹ & notis veluti exprimūtur. Opus itaque est re quadam stabili ac simul cum transformationibus vadere, cui quispiam innixus, sensibus certò discernere mēsuras alterationum atque motionum possit. Mentis itaque purę munus est inuenire, vt decet, tam mēsuram transformationum in ijs rebusquę non semper eodem modo se habent, quàm differentias ipsis adiacere, & rationes illarum insuper diiudicare. Quamobrem si quis fortassis nactus fuerit eiusmodi quādam vrbanitātē naturę, is sanè quàm facillē, & per hæc poterit & promptē ea quę relicta sunt, inueniendo adiungere, quę vniuersalibus determinationibus comprehensa sunt: relicta verò particularibus scripturis. Veruntamen etsi hæc ipsa nihil pertinent ad propositum scopum de iudiciis, non idcirco omnino sunt à sermone dissōna. Nos vero postquā addiderimus etiam disputationi de vrinis, quę cōtingere possunt quibusdam ægritudinibus, finem faciemus disputationis de vrinarum iudiciis. (nam hoc solum deest ad perficiēdum tractatū de iudiciis.) præsertim cū sermonis prolixitatē, vt rem ca-

DE VRINAR. IV D'IC. 221

lumnia maximè opportunam, fugiamus. Vrinę autem supra dictę non parua caussa fuerint his quę complicate expendantur. Verūtamen ante hęc scire oportet, nos de simplicibus coloribus disputationem facere: (nam in hisce solummodo nominibus abundamus propriis atq; notis) demonstrantes qui humores cum quibus coloribus simul appareant nō facillē autē fuit enumerare compositos humores in coloribus apparētes, propterea q̃ propriis nominibus carebamus: quin & id non admodum ad comprehendēdū facile fuerit vobis qui harum rerum studiosi estis, præsertim quum hęc coloribus quarundam specierum assimilentur, & explanatione non satis exacta exprimantur. Adde infinitam & cognitu difficilem mixtionem esse ē diuersis humorum quātitatibus. Quamobrem cum demonstrata sint genera colorum, & vt vnusquisque habeat hęc definitionibus quibusdam, atq; similitudinibus rerum notarum comparata, decens est vt prudens etiā coniectet colores ipsos à diuersis humoribus coeuntibus, atque disquirat, quoad fieri poterit, quā esse possint mixtiones in ipsis coloribus.

QUOD FIERI NON POSSIT,
vt particularia concipiantur tanquam in infinitum exeuntia, Caput 19.

PUTA MVS tempus nullum satis esse ad exactē capiendas describēdasque complica-

tiones rerū variarū, quæ singulis diebus in vrinis inspicuntur. Si quis enim colores prædictos ac eorū intetiones, & remissiones, atq; ea quæ ex eorū inter se mixtione æqualiter, vel inæqualiter fiunt, si inquam vel ratione, vel proportionē & similitudine, vel quocunque alio modo cōtingat. Quinetiam congregationes consistentiarum, quas contingit vrinarum esse cum unaquaque prædictarum mistionum, quæ ferè infinitæ sunt, insuper & cōcursus vtrarumque prædictarum, quæ sigillatim fiunt cum contentis quæ apparere contingit in illis, si quisquam cōposuerit, is ut arbitror, cumulos rerum quamplurimarum, atque prope infinitos effecerit. In quo prætermitto dicere, si quisquam etiam eniteretur proferre complicamenta, quæ fieri contingit in differentiis æraturæ, & temperaturarū, & generū, cum fiūt per vnum, & duo, & tria ex eis, & aliquo alio modo, quinetiam annorū, & ciborum, & exercitiorum, & anni temporum, & regionū, & somnorum, & vigiliarum & qualiumcunque imbecillitatum. Nanque fortasse vniuscuiusque intellectus in vertiginem incidet, qui horum particularia in vnū miscuerit. Neque, ut arbitror, is satis temporis habebit ad cōplendam deliberationem, atque plura effugient ipsum indigentem tempore, ita ut etiam ipsum infinitum manere oporteat infinitum. Verumtamen quomodo erga hæc ipsa extitit præsumptio virtutis rationalis, quæ scitè prius fecit cōtem-

DE VRINAR. IUDIC. 223

plationem, atque vniuersalibus conceptionibus colligens quæcunque ad illam attineret, exactam methodum in omnibus ipsi arti peperit, vnde tam differentias quàm præuidencias quæ in ipsa sunt, diligenter explicauit. Quamobrem etiam ab hisce coniectare licet ea quæ nondum dicendo in lucem deducta sunt. Re itaque ita se habere, consideranda etiam hoc in loco sunt illa quæ disputationi propositæ deerant, vt finem propositi ubi indepta sint, nos tractatum de causis vinarum (Deo concedente) aggrediamur.

QVOD NON FACILE FEBRES EPHEMERÆ AB HISCE IUDICENTUR,

Caput 20.

FEBRIVM ephemeratum, quæ ab ira, & tristitia, & labore, & vigiliis & curis, & æstu & frigore, & inedia, & cruditate generatur, atque reliquarum quæ secundum speciem reperiuntur, paruam quandam differentiam in vrinis videre poterit quisquam, si modo alius morbus non inciderit, aut alicuius humoris putredo simul fuerit. Si quidem alterato solo spiritu, eiusmodi febrium ephemerarum species producuntur. Vrinæ verò demonstratum est, potius indicia facere accidentium circa humores in venis manentes. Verisimile est non insigniter in his febribus urinas alterari, nisi in colore. Is enim facile afficitur, neque in hoc magna fit alteratio priusquam sentiantur, atque ab

terentur humores in venis à qualicumque velis febrium ephemerarum. At hæ priusquam alterent, solvuntur, maximè si natæ fuerint conuenientem diætam. Quòd verò in colore vrinæ alteratæ remanserunt, id minimū est, atque substantiam ferè mediocrem seruauere: contenta quoque habentia decentem proportionem. Atque de febribus ephemeris hæc opinamur. Febres verò in putredine humorum accensas discere est mox in sequente oratione. Veruntamen quod earum aliæ sint deficientes, aliæ continuæ: prius de intermittentibus, deinde de continuis dicemus.

DE IUDICIIS TERTIANAE

puræ, & non puræ febris, Caput 21.

TERTIANAE puræ febris cum sit, vrinæ spectatur aureæ & crocæ, ac consistentiam mediocri crassiorem habentes. Atque primis diebus eius nullum signum concoctionis subistendo continetur. Tempore verò procedente signa concoctionis apparent, atque alia ad mediocritatem ipsam concedere secundum rationem. Tertianæ verò impuræ vrinarū color multo differens spectatur, vergens ad id quod biliosus est. Cōsistentia etiam crassior, quàm exacta est, videtur: atque in eius vrinis plura signa cruditatis circa contenta cernuntur. Hoc itaque pacto & puræ, & impuræ tertianæ vrinarum species ostendere se solent.

De iudiciis

DE IVDICIIS Q VARTANAE

puræ, & non puræ febris, Cap. 22.

Q VARTANAE (quæ à liene trahit originem) vrina tenuis est atque alba, & hypostasi priuata spectatur in principio. Tempore verò procedente, præsertim diebus remissionis, apparet in ea hypostasis cumulata, etsi vrinam ipsam interdum turbidam apparere contingit. Ea verò die quæ afflictionem habet, etiâ tenuis & alba vrina inspicitur, hypostasis verò quodammodo obscura, si quidem cōcoctionē morbus accipiat. Cū verò purè ad cōcoctionem peruenerint materiæ morbi, etiâ vrinæ puriores spectantur, cōcedentes ad id quod secundum naturam est atque pleraque accidentia suapte natura dissoluuntur. Quinetiam interdum in vtinis apparente nigro humore: illa quæ laborem afferebāt, desinēdo minuuntur. Quartanæ verò profectæ ab hepate inflammato, aut caliditate alia quodammodo affecto, vrina perrubea est, ita vt sandaracham referat. atque crassior mediocri apparet, hypostasin vt quantitate moderaram, ita dissimilem continens. Interdum tamē vrina in totum crassa spectatur atque rubea, ita vt humorum implicatio atque dominium extiterit. Vrinæ itaque quartanarum eiusmodi apparere consueverunt.

DE IVDICIIS FEBRIVM

quotidianarum, Caput 23.

P.

QUOTIDIANA febris cūm adest, vrina tenuis est, & alba, ac veluti aquea, & hypostasi priuata in principio: quēadmodum in quarta dictum est. Sed cūm processerit, fit crassa, atque hypostasin cumulatam & crassam ostendit, quæ est soboles quādam cruditatis humorum. Quinetiam tēpore progrediente, concoctionis quoque signa obscurē apparent, cum etiam passio fuerit profecta ad infebrecitationem. Namque febrīū eiusmodi intermittentium tunc coniectamus solutionem breui futuram esse, cūm signa cōcoctionis alicuius apparuerint. Verūtamen quotidianis celeritate præstitit tertiana febris deficiens. Tota enim huius potētia nō excedere potest vnam atq; alteram hebdomada, nisi tertiana non pura esset. Et quantum concoctio protenditur, tantum significat solutionem non adhuc adesse.

DE IVDICIIS VRINARVM in febribus continuis à putredine, Cap. 24.

CONTINVARVM febrium à putredine primūm vrinę colores alterantur vergendo versus aureum, & rubeū, & vineum, & passēū, atque similes, vt humorum qualitas & quātitas fuerit. Vrinę quoque huius cōsistentia inæqualis est, & potius inclināt versus crassio rem, interdum etiam erga tenuissimam. Cūmque colores apparent vel albi, vel diuersi: cōtenta in principio non apparent concocta, sed vel inæqua-

DE VRINAR. IVDIC. 227

lia vel diuerſa. Procedente verò ægritudine, ſiquidem facilia omnia ſunt, & concoctionis apparent ſigna. Non ignorare id etiã oportet: nanque interdum poſt febris vigorem, cõtenta cummulata & craſſa ſubſidere ſpectãtur, cùm putredo quæ in venis erat, illuc impetum cepit, atque ea quidem recipere oportet, vt quæ ſalutem in propinquo eſſe ſignificent, ſed ea auerſari cõuenit, ſi in principiis appareant: opus eſt enim tunc tempore, & virtutis robore ad concoquendum. Mala cenſetur vrina eorum, niſi procedente ægritudine contenta appareant, & reliqua parentia meliora fuerint. Fortaſis enim eo modo creſcente ægritudine, ac in vrinis malis ſignis apparentibus, mors præripuerit ægrum in ipſo augmento. Veruntamen hoc ſpectas ad partem præuidendi, oportet vt eò uſque differatur. Reliquum eſt, vt de vrinis modis diuerſis alteratis diſputetur.

DE IVDICIIS VRINARVM

quæ ſiunt ob aliquod membrorum principalium affectum, Cap. 25.

CVM igitur inſlâmatio & eryſipelas & alius quiſpiam ſimilis affectus calidus fuerit in aliqua principum partiũ, vrinæ inſigniter alterãtur, & tãtũ inter ſe diſtãt, quãtũ mēbra inter ſe differũt & dignitate & vicinĩtate primi calidi. Hepate

igitur & pulmone patientibus aliquem eiusmodi æstum ab aliquo humore, vrina spectatur perquam rubea, atque sanguinea, & vinca secundum quantitatem & qualitatem caliditatis. Aegri vero cum eiusmodi affectus pariuntur in cerebro, aut membrana succingente, aut in ventre, tum eorum vrina minus alteratur. Patientium verò memoratas affectiones in liene, vrina color prauus apparet à nigredine humoris qui in eo abundat, si modò humor hic capiat impetum exeundi per vrinas: sed horum febris minor est, quàm quæuis patientium in prædictis membris. Vterus verò & renes, & vesica, & colon, & podex patientia vrinam alterant, sed minus quàm cum cerebrum & membrana succingens eisdem capiantur passionibus. Veruntamen in omnibus hisce contenta tam significant naturæ potentiā, atque imbecillitatem, quàm manifestiora loca affecta: quorum aliqua dicta sunt, aliqua quoque dicentur. Membrotum verò quæ extrinsecus sunt & longè distantia à caloris fonte, eiusmodi affectus patientium vrina mediocriter, ac non etiam manifestè alteratur, & cōcoctionis signa potius ostendit, cum nulla febris putrida ab illis membris accendatur, cuius febris signa paulo superius reddidimus. Cōtrā verò quæcunque membra acceperunt principium morbi ab aliquo influente frigido humore, siue cerebrum sit, siue hepar, siue pulmo, siue membrana succingens, siue venter, siue particula alia, horum membro-

rum illa quę lęgius à fonte caloris se posita sunt, magis alterantur, atque frigiditatis & cruditatis humoris vrinas ostēdunt. Minus rursus quę abundarunt caliditate ob venarum amplitudinem, atque caloris propinquitatē, vel enim omnino nō recipiunt: aut si susceperint, modestam transmutationem factam ostendunt in vrinis. Præuiorem nempe vrinam illa membra patientia ostēdunt, quę vel loco, vel naturali quadam temperatura longē à caloris fonte se posita esse contigit. Veruntamen de hisce cōuenientius in libris de vrinarū præuidentia, definietur. Quoniam verò temperaturam simplicium in auctarum species vrinæ didicisti, sciuiti quoque adinuenire humorum exuperantiū species in vrinis, faciliē adinuenire poteris vrinas in ægritudinibus hominem corripientibus, vt de his relictum iudiciū facias. Non enim nobis licet enunciare singula quę in particularibus ægritudinibus videntur, tum ꝑ orationis longitudinem fugimus, tum sufficientem methodum præcepta adiudicandum tradiderimus. Quamobrem facile quoq; videbitur viro studioso qui multum illum sermonem collegerit, & qui ante legerit libros de differētiis & causis morborum, de singulis vrinis apparentibus iudicare. Siquidem si quisquam diligenter hæc viderit, noueritque à quibus humoribus vnusquisque morbus non contemnendus generetur, atque in promptu habuerit ea quę hīc tradita sunt præcepta, is per

quàm facillè ratiocinans adinuenire potest, quæ in quibus ægritudinibus vrinę apparere debeat. Nanque alia discet facillimè, veluti quæcunque in genere venarum consistunt. Quæ verò ultra venas fuerint, ea etli fortasse difficilior cōprehenderit, non tamen quæ habiliora fuerint, fugient virum exactè considerantem. Quæcunque enim spiritu solo alterato, aut nervoso genere patiente fiunt, hæc non facillè est comprehendere per considerationem vrinarum, nisi venarum genus suscipiat sensum mēbri, quod prædicatur subiisse passiones: hinc enim passiones sunt manifestè in vrinis.

Q V O D V O L E N T E M E X A C T E
de vrinis considerare, oporteat præter alia
etiam probe callere disciplinam de pul
sibus, Caput 26.

T V T I V S fortasse de vrinis cognoscere videtur is qui peritus est discernendi pulsum motiones. Arteriæ nanque (vt nouimus) nervosam tunicam habent, atque spiritum implentem eas cōtinent. Quamobrem ipsæ primùm cognitionem præbent scientibus tangendo pulsum, alterationem aliquam factam esse in spiritu, atque nervoso genere. Vrinæ verò illa melius ostendunt, quæ in humoribus & cōcoctionibus sunt, & contingunt. Quòd si vera fateri decet, studentem rectè iudicare, opus est vtraque prædicta cognitione. Quemadmodum enim ruentem do-

munum renouare festinanti opus est vtraque manu: nanque duarum altera deficiente nō tutum erit disponere ea quæ oportet: ita quoque medicam artem indipisci volenti vtraque disciplina præter alias opus est. Veruntamen de vrinarum iudiciis disputatio ita explicata, bona quidem est exercētibus, vtilis verò ægrotis corporibus, qua veritatem attigerit, & diligenti studio comparanda ab his qui mentem habent, iudicatur. Nobis autem, vbi reddidimus orationi decentē modum, par est hoc in loco sistere cursum eius, ne garrulitatis accusetur, & vt morsus quos quisquam accusando cogitauerit orationi nostræ infigere, illud nunc audiens compescat. At verò cū alia quæ putantur manifesta ex dictis esse, relinquuntur: alia etiā dicētur in libris præuidentiarum, eo q̃ illic magis congruere existimantur. Partes enim huius disciplinæ inter se cōmunicant. Quāobrem non mirandū est, si ali quid videatur relictū esse quod potius cōuenire cum illis nobis visum est. Ad hæc etsi aliquid in disputatione prætermisum esse videatur, veniā det quisquis affectū humanū criminando obiecit: qui accidere solet plerisq; qui singulis diebus literis incūbunt. Atq; hæc hoc pacto se habeant. Par esse quoque videtur, vt causas eorū quæ dicta sunt, in libros qui hosce sequuntur, referamus. Quæ fortasse etsi parū conferre ipsi ari videātur, tamē tutā cognitionē esse de iudiciis in prædictis institutionibus construere poterunt.

Redditis enim causis credere quisquam magis ducetur iis quæ dicta sunt. Atq; oratio de iudiciis vinarum vbi iam sufficienter habita sit, relinquatur, atque sequatur ea quæ de causis, ita postulâre nexu totius compositionis. Deus verò largiatur, vt illa tractando definiamus, quæ veritatis fidem facere valeant.

ANNOTATIO CAPITVM

eorum quæ libro primo de causis vinarum continentur.

- De causa permanſionis animalium, Cap. 1.
 De causa generationis contentorum in vris, Caput 2.
 De causis cruditarû, quæ solent accidere, Ca. 3.
 De causis quantitatis urinæ, Cap. 4.
 De causis vinarum albarum, Cap. 5.
 Aduersus eos qui vrinæ vsquequaque à sanguine colorari defendunt, Cap. 6.
 De causis subspiceorum & spiceorum contentorum, Cap. 7.
 De causa aurearû & crocearû vinarum, Ca. 8.
 De causa subrubearû ac rubearû vinarû, Ca. 9.
 De causa urinæ vineæ, Cap. 10.
 De causa vinarum passearum, Cap. 11.
 De causis vinarum viridium, Cap. 12.
 De causis vinarû venetarû & liuidarû, Ca. 13.
 De causa substantiarum vinarum, Cap. 14.
 De causa contentorum alborum, Cap. 15.
 De causa subspiceorum, & spiceorum, ac bilio-

DE VRINAR. CAVS. 233

- forum contentorum in vrinis, Cap. 16.
 De caussa contentorum subrubeorū, & rubeo-
 rum, atque cruentorum, Cap. 17.
 De caussa contétorum fuscorum, & liuidorum,
 atque nigrorum. Cap. 18.
 De caussa quantitatis ac substantiæ contento-
 rum. Cap. 19
 De caussis hypostaseon orobearum, fursurearū,
 laminearum, & similacearum, Cap. 20.
 De caussa contentorum mistorum vel dissimi-
 larium, Cap. 21.

ACTVARI DE CAVS- SIS VRINARVM, LIBER primus. Præfatio.

VI instituit scribere de a-
 liqua questione, huic non
 solum par est res necessa-
 rias literis tradere, verū
 etiam omnia quæ institu-
 tionī vtilia esse credūtur.
 Hoc enim pacto omnia
 complectens oratio perfe-
 cta existimatur. Eā ob rem & disputatio de caus-
 sis urinarum subnectenda nunc est. Quādoqui-
 dem qui in medica arte multa experiendo sunt
 exercitati, ac nulla ratione utuntur, iis satis esse
 poterit sola tractatio de iudiciis: qui uerō amar
 elegantiorē artem philosophia reddere, nihil-

que sine caussa scire volunt, iis necessarium est, vt apparetur tractatio de causis vrinarum. Nāque qui exactè sciuerit scrutari causas affectuū, is facilius iudicata comprehendit, atq; quæ relictæ sunt, subiungere valuerit. Contrā verò qui ignorauerit disputationem de causis, nō etiam certò cognouerit iudicia quæ fiunt de vrinis. Quāobré fas esse videtur, vt tractatio de causis vrinarū subiūgatur, vt omni ex parte & exactè, & perfectè se habens oratio videatur sufficiens omnibus iis qui rebus hisce operā nauāt. Quāobrem cū propositum sit dicere de causis vrinarum quomodocunque apparentium, operæ precium erit collocare in ipso ingressu disputationis orationem de causis concoctionis, veluti suapte natura id postulent.

DE CAUSSIS PERMANSIONIS animalinæ,

Caput 1.

HUMAN A natura dum enititur seruare hominis manentiā, per eas quæ in speciebus rerum fiunt successiones, quæ agūtur per mutuas generationes, essetque opus manentia quoque particularium, ne simul interiret quod generaretur, adinuenit nutrimentorum institutionem, atq; hisce stabilivit vitam particulariū, prius adificatis nutritionis vasis pluribus atq; variis, quibus indidit potentiam vitalem. Humida igitur & sicca atque spiritus cū diuidant substantiam

DE VRINAR: CAVS. 235

ipsam corporis, atq; in ipsis fundata sit vita: tractatio de nutritione quæ per spiritum fit, ad alias disputationes pertinebit. Ea verò quæ super siccò & humido nutrimento est, par est, ut iam aperiat, quæ magnopere collatura est disciplinæ de vrinis.

DE CAVSSA GENERATIONIS contentorum in vrinis,

Caput 2.

CIBVM primum præparatum, atque præparatum ita ut promptus sit ad cōcoctionem recipiendam, ipsum atque potum veter excipit, qui corrugatus alterat hæc genuino calore, modo nihil impediendi intercesserit. Vbi verò nutrimentum hoc succificauit, id quod tenuius ac purius in eo fuerit, per uenas ab hepate ortas exurgitur, & velut exuccatur ad meliorem hac ipsa quandam transmutationem. Nanque primā reuera transmutationem nutrimentum ubi in ventre suscepit, ultra hanc alteram capit in venis mediis, & hepate, quæ melior est priore, sed minor tertia, quæ post ipsam est. Veruntamen ubi in ventre sufficienter, ut dictum est, nutrimentum concoctum est, & quod inutile est per intestina secretum fuerit, quod autem utile est distributum fuerit, id virtus quæ in hepate & uenis est, excipiens, ipsa per se si sana fuerit, alterat atque transmutat in rubedinē sanguinis, atq; illic in canis locis fit sanguinis discretio, neq; permittitur

*See st
fina v
est tu
in et
Actu.
drijs v
pne v
es
apiron
uar
do p i
que a
arius
vena
et d*

longius temerè procedere, ne minus purum nutrimentum traditum corpori, carnem malā produceret, illic in gibbo hepatis apposuit vesiculam bilicipem: atque effecit, ut quod esset subtilius atque acrius sanguine, id ad eam uesiculam per pertinentem meatum concederet: quātum verò esset terrestre & crassum, id lien ad se attraheret. Atq; eo pacto discreto humore terrestri ac flaua bile, relictū serosum humorem nō etiā haecenus permissum est separari, cū eo modo manere visum sit etiam renibus adiacentibus. Veruntamen per venæ truncum, p̄rque cauitatem hepatis traiectus serosus ille humor etiā usque ad gibbum, atque p̄sentatus uenę, quę Caua nuncupatur, idq; ut sanguis trajiceretur. angustia enim meatuū magna inest in medio hepate per scissuram uenę Caux, cuius scissurę figura uocata est lābdea à Gręca litera (hoc est, bicruris) separatus ad renes illinc latus. Veruntamen quantum sanguinis remansit, id profectum ad cor naclumque alterationem meliorē quā habebat, inde procedens, per uenas distribuitur corporis singulis partibus, veluti irrorans corporis ariditatem. Ergo primę concoctionis, quę in ventre fit, excrementa sunt tam quę expuuntur, quā quę per intestina eijciuntur. Cōcoctionis uerò quę in cauis hepatis fit, superfluitates demonstrātur, tam utraque bilis, quām vrina. Remanet igitur dicendum de tertiā concoctione, quę in uenarum genere perficitur.

DE VRINAR. C A V S. 237

Nanq; hac facta demonstratione, habebitur sufficiens apparatus ad ea quę dicēda sunt de causis eorum, quę in urinis inspiciuntur. Terrię igitur concoctionis propria ratione excrementa sunt tam contenta, quę in vrinis apparent, quibus sunt tenuiores sudores, & quę per cutim insensibiliter transpirant. Ergo quod peccatum fuerit in huiusmodi tertia concoctione, id omne demonstrabunt ipsa contenta. Atque qui sciuerit ob quam causam hæc ipsa transmutentur, is demonstrauerit iudicia veluti certissima esse. Veruntamen de iudiciis dictum est, decens est, ut nunc de causis dicamus, ita vniuerso sermone procedente. Cū igitur de causis contenti ante disputatū sit, reliqua attingamus serie quadam decenti procedentes. Igitur ut accidere solet in abscessibus, atque quibusuis vlceribus, ita res habet in vrinis. Nam si uirtus naturalis concoctrix vicerit: perparū, aut nihil malè olet pus, atque album, & læue, & simile omni ex parte esse contingit. Si verò non vicerit naturali uirtute, contraria hisce spectantur: asperum, dissimile, & coloribus differēs, grauiter etiā olens, atque prorsus à sanis diuersum. Simile quiddam spectare licet in contentis. Nāque quod in venis alteratum non est in sanguinem, id in speciem similem puri transmutatur, vincente cōcoctrice uirtute. Quantum verò hæc ipsa nō vincens aberrauerit, tantum etiā cōtenta spectantur mutari in species malas. Atq; hæc ut dictum

est, se habent: in sequentibus verò oratio repetenda est.

DE CAVSSIS CRVDITATVM,
quæ solent accidere, Cap. 3.

CRVDITATES in ventre contingere solent ob quandam intemperaturam accidentem ei. Fieri etiam interdum possunt ob aliquā passionem instrumenti, veluti ob crassitudinē, vel multitudinem, uel tenacitatem, uel aliquam qualitatem alienam ipsorum humorum, aut ob aliquā cibi proprietatē. Sed cruditates in hepate fiunt tam ob has ipsas causas, quā ob debilitatem virtutis cōcoctricis. Per easdem ac similes causas quoque actio tertiæ cōcoctionis aberrare reperitur. Atque hæc causæ sunt (ut omnia vno verbo complectar) per quas vnaquæque concoctio à suo opere aberrarit. Illud uerò par est nō ignorare. Nanque siue colores exceßerint mediocritatem, siue recesserint ab ea, crudos habēdos esse generali nomine cruditatis, dicere oportet. Quonam modo utriusque dicti sint crudi, nō huius disputationis est docere, siue obscura fuerit propter aliquam frigiditatem genuina caliditas, siue abundarit ob aliquam adulterinam caliditatem. Flatum enim & aquæ inter cutem arthriticisquæ & similium à cruditate factorum affectuum propter frigiditatem aliquam uel adulterinam quādam caliditatem, vincētem naturalem, atque suauem, ut urina rectè crude dici

DE VRINAR. CAUS. 239

possunt, vt quæ mediocritatem non retineant. Cùm citra & ultra mediocrem, & secundum naturam, urinam non est reperire meliorem urinam mediocri, & quæ secundum naturam. quæ verò vel excesserint, uel recesserint à mediocritate, appellandæ sunt crudæ. Tu verò uel aliud nomen indideris, vt rem definias: non enim ego differentiam fecerim inter nomina, modò non aberraris à scopo. Hoc itaque pacto satis haberi potest ex ijs quæ dicta sunt, cognitio de cruditate & causis, vnde proficiatur, præsertim si secundum naturam concoctio fiat à mediocritate caliditatis & frigiditatis, atque secundum naturam se habentium. At verò posthac primo dicendum est de quantitate urinæ, quam ob causam plus minúsve quàm mediocris procuret. Deinde de aliis deinceps, ueluti exposita sunt in iis quæ de differentiis, & iudiciis.

DE CAUSSIS Q VANTITATIS urinæ, Caput 4.

VRINA tum profluit multa, cùm homo usus fuerit cibis multis præsertim humidis, atq; potu largiore, maximè si uinum aquosum esse contigisset. Demonstratum autem est aliis in locis, ut cibi boni, sed humidiores, maximè omniù & nutriunt, & diffuunt. Vinū uerò potius quàm cætera nutrit, atq; citius dispergitur. Quàobré par est, vt uinū abunde bibitum, etiam abunde mingatur, quemadmodum ad idipsum aqueum

vinum maximè habile reperitur. Similiter se habent ea quę cùm tenuia sunt, facillè minguntur. Causas uerò horum reddendi nunc tempus nō est: partim quia ab aliis de hisce satis disputatum esse nouerim suis in locis, partim quia præsens tractatio id ipsum minus postulat. Ergo decēs est, vt urinę appareāt maiores, & tenuiores, atque decoloratiores. Nanque quantū hoc ipsum prouenit potius ob rationem quātitatis: albedo uerò & tenuitas à cruditatis imbecillitate proficiscitur, quę non eo peruenire potuit, vt uinceret quātitatem, quod mediocre est, exuperantē. Nanque si pręstitisset, genuisset illi & colorem, & substantiam mediocre, atque aliqua cōtenta decētia indidisset. Quòd si vrina maior, quàm quod bibitum est, pfluxerit tum cùm crudi humores concocti fuerint, ob hanc ipsam causam euenisse probatur. Nanque cōcoctionem sequitur nutritio, & ante hanc distributio. decet autem vt concoctę materię superfluitates humide excernantur. optimo iure itaque in humoribus crudis iam concoctis urina multa apparet. Quinetiam ubi humores crudi cōcocti quę nutrire & humectare corpus possunt, non opus est bibitione, aut pauca, quę consuetudine potius fieri solet, quę quoque per vim quandā fit. Cùm uerò huiusmodi excrementa indigeāt excerni, his seruiunt renes & uasa diuretica: quod videre est in iis quę quotidie in hominibus ægrotis, atque parū sanis corporibus sūt. Sed tamen ab
hisce

DE VRINAR. CAUSS. 241

hisce multis vrinis differunt vrinae multae, quae apparent ratione crisis in febrientibus: quae non solum excrementa per renes excernuntur, quae sunt crudis humoribus concoctis, verumetiam per eosdem excernitur omnis differentia humorum morbos efficientium. Ad haec diuretica pharmaca efficiunt ut multa urina profluat, partim naturali partium subtilitate, partim caliditate. omnia enim ferè diuretica sunt huiusmodi naturae. Verum caliditate facilius mouent vrinae multitudinem: partium verò subtilitate procedentia humoris cruditatem scindunt ac diuidunt, atque proprietate pharmacorum efficiunt, ut per urinam potius excernantur. In passione quoque, quae Diabetes appellatur, intemperatura quaedam inauictae caliditatis circa renes caussa est. Haec enim ita affecta, renes attractabundos serosae substantiae effecit: hi verò ab hepate, venarumque omni genere aqua tractione cito attrahunt, legem naturae membris nullam seruantes. At verò quoniam ob hanc rationem accidit egestas, atque naturalis humiditas defertur à tanto humiditatum raptu, sitis non mediocri homini suboritur. Nec minores sunt potus quam sitis, & vrinarum excretiones, renibus secundum proportionem attrahentibus ad se humiditates. Quamobrem multae fuerunt vrinae, neque hisce minores potus. ubi verò nulla fuerit mora, & temperatura bona, neque inibi adesse poterit cōcoctio. Præter haec quibus natura uenter siccus est, ab ijs uentris siccitas ef-

fecit vrinas multas profluere. Excrementa enim quæ excerni volunt, vbi uenter multitudinem euacuare non poterit præ morbo, qui natura ei acciderat, ad vias urinæ factio momento feruntur. Illud quoque addendum est, quod maximè fieri solet tam in colliquatione totius corporis habitudinis, quàm in mortificatione cõtentricis virtutis. Quandoquidem vbi defatigata natura est ob pessimum aliquem morbum, virtus humorum contentrix tanquam abiiceret illos dissoluit. Ipsi quidem excernuntur festinantes ad exitum. Sed quomodo momentũ exeundi capiant, non licet similiter cognoscere. Nãque interdum per sudorem abundatẽ visi sunt profluere, interdum per ventrem, interdum per urinã multam, de qua nunc habetur oratio. Sed rationes quibus multæ urinæ, quomodocũque exeant, hæ sunt, reddita causã sufficiẽte vnicuique earum. Posthac dicẽdum est de pauca vrina, quãnam ob causã parua profluat. Dictũ est in iis quæ de iudiciis urinarum, quot modis pauca ueniat vrina: dicetur etiã hĩc memoriæ reficiendę causã, vt singulis proprias causas reddamus. Vrina igitur pauca mingitur à siccitate ciborũ, paucitate potus, item ab exercitio uehementi, atque à cæteris quæ corpus desiccãre consueuerunt. Scimus autem, vt cibis siccioribus excretio quæ per uentrem fit, potius apta sit: tum verò caliditas roborata consumens humiditatẽ corporis desiccet. Parest in ijs vt pauca vrina

ſpectetur, cùm non ſatis humiditatis ad irrigandum vniuerſum corpus, & attenuantia illa veluti minuant ipſius quantitatem. Pauca quinetiã ſpectatur urina ob pharmaca & cibos glutinoſos obſtruentes meatus. Hoc enim caſu neque diſtributio fit nutrimentorum, neque quæ diſtributa ſunt, facile ſecerni poſſunt. Quare accidit vt non ratione defectus, ſed ob quandam obſtructionem, urinæ pauce appareât. Simile accidit ob humorum craſſitudinem, atque tenacitatē: qui nihilomin⁹ q̃ glutinoſi cibi & medicamēta, cohibent exitus opportunos, ita vt intrinſecus accidit humiditatem abundare: foras verò profluere minorē quàm deceat. Quòd ſi pauca urina appareat ob multam euacuationem ventris, manifeſtas cauſſas oſtendet. Nō etiam mancas, cùm iam ſubductio uētris multa fieri videatur, & multitudo ſuperfluitatis cepiſſe momentum fluendi per illas partes. Etenim naturæ opus eſt euacuare totam ſuperfluitatem per conſuetos meatus. Sin fortè alter altero meatus euacuando exceſſerit, per alterum minor quantitas euacuatur. Adde, paucam etiam vrinam profluere ob vehementiam febris, & ſi æger biberit plus quàm conſuetum eſt, & nihil abſurdum eſt, febrem uehemētē humiditatem omnem ſuperfluam conſumere, quādiu ſi diuturnior fuerit, adipem & ſolida ipſa interdum attingit. Vrina itē pauca apparet, vel ob renum ſolorum, aut reliquorum ualorum vrinatoriorum

affectum, vel ob facultatis expultricis torius imbecillitatem, cuius causa evidens est, nempe vel aliqua intemperies, vel affectus aliquis instrumentalis. Sed qui librum de causis morborum legerit, is illic edoctus cognoverit hæc exactius. Hoc itaque pacto de urinarum quantitatis causis, disputatio satis cum sit, hic sistatur. Reliquum esse videtur referre causas colorum, atque post hæc consistentiarum, deinde contentorum: ut omnium reddita ratione, & horum explicatis causis, facile unusquisque credere possit memoratis iudiciis, atque promptissime & dicere & efficere ea quæ decet in eiusmodi rebus. Quicquid enim rationem eorum quæ sunt ignoraverit, huc puto non facile posse credere iudiciis: neque, si crediderit, posse resistere, ubi commotus à rationibus diversis fuerit. Hoc itaque pacto causæ quæ vix sunt genuinæ, putantur & prædicantur esse scientiæ de urinis. Similiter aggredi disputationem de causis colorum operæ precium est.

DE CAUSSIS VRINARVM albarum, Cap. 5.

VBI de albarum urinarum causis primò dixerimus, quemadmodum in ijs quæ de differentiis & iudiciis urinarum disputauimus, ita quoque de causis aliorum colorum tractabimus, ordine illorum hic quoque seruato. Igitur (sicuti ratione demonstratum est) cum ex acta & mediocri in hepatis sima parte facta fuerit concoctio

atque discretio, ita ut terrestres humor perfecte distributus sit lieni, & humor is non facile habeat restorationem, serosus verò humor sequatur vnà cum sanguine ob utilitatē quam illic diximus: bilis uerò rubea pars maxima, atque p- pmodum tota collecta appareat in vesicula fel- lis: nanque eius pars quædam cum sanguine remanet, tum ut ipsum subtilem efficiat, ac facile ad distributionem faciendam, tum etiam ut ad- iuuat serum ad facilem diductionem sanguinis. Nanque mordaci qualitate qua pollet, irritando vim excreticē simul cum urina exit, cum appa- ruerit inutilis tertix concoctioni. Mixta autē co- lorem mediocrem dat chymari, ut sensus & ra- tio nouit. Nempe colores urinarum eousq; par- ticipant sanguinis apparentiam, quousque splē- dor humorem radians pulchrē facit. Id autē esse sanguinis munus creditur iis qui rectē iudicare nouerunt. Atq; hæc sint dicta de tēperata urina. Quoniam autem verisimile est huiusmodi fla- uam bilem abundare & deficere, atque aquosio- rem & coloratam esse, tales erunt urinarum co- lores, secundum eorum differētias, quales causæ fuerint. In albis igitur colorib⁹, maximē cry- stallo & aquæ similibus, aliquis summam crudi- tatem ex frigidityte naturæ ortam, aut maximā obstructionem uasorum præsertim urinas secer- nentium, aut bilis tingētis ad alias partes, tradu- ctionem agnoscere aliquis possit. Vrinam verò quæ albedinē remissam ostendit, præsertim quæ

vergit ad glaucum, & charopum colorem, non facile dixerit propter flux bilis ad alias partes traductionem, sed potius ob debilitatem virtutis alterantis, & concoquentis humores fieri, nemo prudentium inficias ire poterit.

ADVERSUS EOS, QVI VRINAS vsquequaque à sanguine colorari defendunt, Caput 6.

QVONIAM quidam sunt qui arbitrantur vrinas à sanguine colorari, aduersus eos pauca quædam scribere decreuimus, vt eorum errorem tollamus. Scimus igitur sano manente corpore, præsertim si humores in mediocritate consistant, naturam nunquam excernere aliquem ex humoribus, qui alere corpus consueuerunt, cum eiusmodi nutrimenti semper indiga sit. Quinetiam si natura tot machinetur pro nutritione animalis, atque semper desit à completa, non parum absurdum esse videtur, sanguinem vnà cum urinis excerni. Adde, sanguine rubeo cum urina subalbida confluyente, oportere vrinam apparere subrubeam secundum naturam. At hoc à sanitate tantum recedit quantum rubrum appareat. Quinetiam quidnam prohiberet sanguine semper abundante, vt non etià semper urinæ eiusmodi spectarentur, quales secundum naturam esse, ratione demonstratum est. Præter hæc non etiam id cõsentit cum eiusmodi viris. Nanque rebus augmentibus bilem in cor-

pore, vrinæ multæ bilioſæ generantur: oportebat enī magis colorari à ſanguine aucto. At hoc lōgè aliter ſucceſſit, quàm uiri illi opinati ſunt. Quinetiam qui eiufmodi multū bilioſas vrinas mingūt, etiā multam bilem & euomere & egerere ſolent. Atque qui animaduerrere uoluerit, is perſuadebitur eſſe alias vrinas mediocres, ac hiſce vicinas, quæ à rubea bili, nō à ſanguine colorantur. An autem aliqua vrina vel à ſanguine, vel à bili nigra coloretur, paulò inferius demonſtrabitur. Vbi ergo iā nouiſti, quis humor maxime urinas coloret, didiciſtiſque propter quam cauſſam colorem eis nō imponat, eas utique albas relinquens: per quàm facile hinc cognoueris in cæteris urinis colorationes, cōprehenſa methodo de coloribus. In quo cū contingat te dubitare (id autem quod manifeſtum atque explicatū eſt omnibus in locis, tutius eſt ad capeſſendam diſciplinam) non etiam nos ſuerimus te vexari ab aliqua occasione, vnumquenque è coloribus, qui iam pridem aliis in locis demonſtrati ſunt, oſtendendo, quam ob cauſſam eo pacto urinas colorent. Accidere enim poteſt, vt ſi non didiceris, multa ignores. Igitur ultra vrinas albas apparēt ſubſpiceæ, atque ſpiceæ: quæ iam vim ſenſerunt uirtutis alteratricis, & concoctricis. Quandoquidem (vt ſæpe dictum eſt) vbi bilioſus humor nō adēprus ſit concoctionem decentem, tum urinas albas apparere, atque principium colorationis eſſe ſubpallidū & pallidum:

decenter quisquam in hisce poterit existimare concoctionis principium sumpsisse cibum qui ad nutriendum assumptus est, atq; colorem insitum iam excitari apparere, mediocritérq; materiæ dominari, ita ut si non in totum, mediocriter saltem natura attigerit concoctionem. Namque ubi bilis flava sufficienter concocta est, ipsa à sui nominis proprietate indicium facit cuiusnam coloris sit. Veruntamen si intentionem susceperit, tum apparebit rubea, & violacea, & cærulea, & brasseica, & subnigra, ita ut iam iam ad nigram bilem transitura videatur. Quemadmodum contrà quum abest à colore, qui secundum naturam apparet, color subcroceus succedit, atque subaureus, & spiceus, & subspiceus, atq; qui hoc deterior est. Cum igitur hæc ita habeant, par est ut hoc pacto introducatur oratio. Vbi mediocris, atque ut decet, concoctio fit, tum flava, atque rufa bilis generatur, & urinæ apparêt subflauæ atque subrufæ, colore bilis remisso obmisionem serosæ humiditatis, cuius color albus est. Quamobrem si dictum fuerit colores eiusmodi esse utinarum medicorum, qui misiones sunt è flauo atque albo colore, non erit oratio ab eo quod decet, aberrans.

DE CAUSSIS SVBPALLIDORUM & pallidorum contentorum,

Caput 7.

CONTENTA subpallida (nam hoc pa-

DE VRINAR. CAVS. 249

Ad de eis quoque dicendum est) deteriorem indicabunt tincturam, quæ fieri solet à bili, quæ cōcoctione diminuta est. In quo si quisquam considerans eiusmodi subpallidos colores, perparū à veritate aberraturum illum putamus, si eisdē rationibus in cæteris coloribus vratur. Nanque pallidos colores in urinis apparentes, dicere poterit esse immistiones subflauī atq; albi coloris, qui serosæ substantiæ est: veluti subpallidus color generatur è mistione pallidi, atque sero ipsarum urinarū, idque cū in cōcoctione quodāmodo fuerit peccatū, & de pallio colore urinarū eiusmodi ratio reddi potest. Nunc verò de reliquis colorib⁹ dicam⁹, vt uniuscuiusq; causæ reddantur. Verū tamen, vt nosti, dictum est quæ sint vrinæ mediocres, & quam ob causam sint subrusæ, & subflauæ: posthac de vrinis rufis atque flauis apparentibus referamus.

DE CAVSSA RVFARVM ET flauarum urinarum, Caput 8.

TALIS colores urinarum faciunt vnumquēque existinare humorem ipsum biliōsum, aut quantitate, aut qualitate intensum, processisse cō, vt & coloratior atq; acrior esset. Siquidē cū vltra flauum & rufum bilis color processerit, urinæ manifesto apparent ratione mistionis colorum diuersorum.

DE CAVSSA SVBRVBEARVM ac rubearum urinarum, Cap. 9.

VRINA subrubea & rubea producitur aut à miftione rubeę bilis, aut à sanguinis fanie, quę impetu quodam eo fertur. Bilem autē rubeam interdum apparere, ex medicis audire licet. Ego verò ſępenumero vidi bilem eiufmodi, veluti in quodam, paulisper antequā febriret. Tum enim venter egeſſit ſubrubea excrementa, & urina ſimilem colorem referebat. At verò non oportet orationem producere in ijs rebus quę evidentes ſunt. Illud potius referre conuenit, quę urina appareat vbi exauctuſ fuerit ſanguis ſanioſus. Vbi igitur abundauerit ſanguis, non etiam facile ab eius naturali ſpiritu uentilatur. Nam cūm arctata ſint veluti eius vaſa à multitudine, tum fanies quędam ingeneratur in ipſo ſanguine. Quemadmodum in corporibus, quę nullo modo uentilantur, atque humiditatem quandam participantia iam in putredinem vergunt, pus quoddam generatur, quod à grammaticis appellatur *ἄπυς*, hoc eſt, putreſcentium corporum pus: vulgo uerò dicitur *ἁμυχμ*, hoc eſt, caligo. Hęc ipſa ſunt ſigna mutationis, quę ab aliqua cauſſa inducta eſt, ſed ſignificantia id quod nōdum putrefactionē accepit. Ergo in ſubrubeis vrinis apparet ſanguini acceſſiſſe ſaniem quandam, qualis eſt *ἁμυχμ*, quę ſingulis diebus ſpectatur in corporibus humidioribus, ſed excernitur à uirtute excretrice eam appellāte. Sanies enim ea, quum rubeo colore ſit (eſt enim veluti ſanguis corruptus) fueritq; vnita cum ſeroſo hu

DE VRINAR. CAUS. 251

more, illius coloré alterando mutat in suum. Vē
runtamen abesse à perfectā rubedine spectatur:
aquefcit enim ita vt eadem substātia esse uideat-
tur, qua est humor ipse serofus. Quinetiā nec la-
tere illud oportet. Nā & si quadā ex parte sero-
fus humor tingat urinam, id tamē obfuscatur in
miftione, tam ab excedentis sanici substātia q̄
à colore: atque hoc pacto subrubea urinę causse
reddi possunt. Rubea verò urina gignitur, aut
ob nimia multitudinem bilis rubea, aut ob sanie
multā sanguinis, quæ impetu fertur cum vrinis.
Hęc enim multitudine excedētia parū apparere
sinunt miftionem serofi coloris. Quinetiā cūm
exactē rubea sit vrina, & coccinea, demonstrat
sanguinē ab aliqua parte profluxisse: aut cūm ru-
pta est aliqua earum uenarū quæ ad uasa urina-
ria sunt, aut cūm trāscolantibus urinam renum
vasis hiatus quidam & nimia raritas est. Quare
accidit vt ab hisce non parum substātie sangui-
nis ipsius profluat, afficiatq; suo pte colore vri-
nas. Sed sermo super sanguine misto aliis in lo-
cis clarior habebitur, qui in hoc loco superuaca-
neus est. Nanq; de vrinis, non de mictu sangui-
nis disputare nunc propositum est nobis, cuius
oratio dimittatur. Posthac uerò dicendum de
colore vinco uocato, atque de alijs qui deinceps
sequuntur.

DE CAUSSA VRINAE vinex, Caput 10.

QVINAM sit color vineus appellatus, in iis quę de differentijs urinarum, explicauimus: quidq; significet, docuimus. ubi de iudicijs actū est. Nunc verò subiungendū est oratio de causis, ob quas hic color produci soleat in urinis. Igitur in ijs qui multū cucurrerunt atq; laborarunt accidit, vt urina eiusmodi coloris appareat ob sanguinis affationem. Nāque ubi assiduus, & vehemens motus sanguinem calfecerit, atque plus iusto inflammauerit, resudarēque in vrenariis meatibus effecerit, tum collectione vtrorūque color vineus productus apparet. Neq; cuiquam id mirum sit, vbi etiam globuli sanguinis in cutini per sudorē distributi, cum & à labore & solis æstu interdum homo corripiatur. Ego quinimò in quodā iuuenē id iptum memini me vidisse. Nanque ipse amicique complures sub Canis ortum ab urbe profecti, uenimus ad nundinas quasdam oraturi sanctum qui illic maximopere à cunctis venerabatur, atque illic distentis sumus spectando multa ob ornatum visu digna. Neq; tertia dici hora elapsa erat tum cum eò perueneramus. Atque post vota facta deo, paulisper etiam immorati sumus. iamque meridies aderat cum redire cogitauimus. Ergo sole adusti, ad crepusculum domū peruenimus, maximo per eam diem labore tolerato. Nam partim quia nemo nostrum cōsueuerat fatigari longa via & æstu, partim etiam q̃ vnusquisque erat molli corpore, vehemens æstus nos corripuit.

DE VRINAR. C A V S. 233

Verūtamen ipso statim tempore nocumento illo solutus sum: vnus verò ex eis qui nobiscū venerant, qui etiam molliori constabat corpore, quòdque ex facili afficiebatur, eratque ipse quoque homo liber, vt præ se ferebat, nocumentum ob viam & æstum suscepit. Nā postera dies demonstrauit vt ipse ab itinere eo offensus esset: venter enim eum stimulauit. Quare accessit ad chytropo Jam, atque subnigrum humorem excreuit. Quem ubi aspexit, iussit absportari, ac veniēs ad me, passionem enarrauit, rogauitque quidnam sibi vellent eiusmodi excrementorum mutatio. Igitur ipsum cū nouissem cōsuetum esse secare venam, atque multo iam exacto tempore non usum esse eo more, irem esse calidum hominem, atque ad patiendum habilem, addens quoq; hesternum iter, tum certo cognoui eum sudauisse, atque sanguine per superficies internas venarum assato, ac deinde attracto ad ventrem, directoque ac egerendum, ac tandem excreto per sedem apparuisse eiusmodi excrementorum genus. Quamobrem hinc ratiocinatus de vineis urinis, subiunxi etiā hoc in loco, vt generentur ab eisdem causis, in quo oportet studiosum fidem adhibere rationi. Et hæ ipsæ in sanis corporibus & dicuntur & apparent. In ijs verò qui à febribus vehemētibus corripiuntur, vrina demonstrat sanie sanguine abundare, atque putrescere quoque & vri: & hac ratione mutari in speciē bilis flauæ, atq; diffugisse ideas

exactas colorum vtriusque humoris usque adeo
vt nihil proprij remanserit : vineum uerò colo-
rem ita vocatum, produxisse colorem sanguinis
transmutati in bilem Atque ratio de colore vi-
neo hoc pacto redditur.

DE CAUSSA VRINARVM
passearum, Cap. 2.

PASSEVS quoque color longius à me-
diocritate manet, atque maiorem alterationem
adeptus est. Siquidem à bili flaua mediocri ri-
tione generata, mediocris urina proficiscitur.
Quantum verò illa ab eo quod decens est, ex-
cesserit, tantum quoque vrina mutari demon-
stratur. Flaua bilis nimirum eiusmodi exarsata,
atq; veluti violacea effecta, adeo vt paruo quo-
dam momento indigeat ad trāseundum ad ideā
humoris melancholici, vbi penetrauerit vena-
rum substantiam, passum colorem in vrinis
ostendit.

DE CAUSSIS VRINARVM
viridium, Caput 12.

VRINARVM viridiū ita vocatarū quę-
cunque ob liquefactionem pinguis generatur,
hę clariores, atque ad oleaceum colorem vergen-
tes producuntur. Fiunt autē eiusmodi vrinę à mi-
stione pinguis colliquati, quod in oleaceū colorem
mutatū est à circūueniente febre. Quę verò ad
nigredinem magis inclinant, hę adumbrata ui-
riditate fulgent, sed multitudinem violaceę, at-
que cęruleę sic appellatę bilis ostendunt. Hę

DE VRINAR. CAUS. 255

enim quæ multum virides sunt, parua quadam mutatione indigent, vt ad nigre bilis speciem transeant. Ab hisce nanque nigri colores generantur. Atque viridis color, vt dictum est, fit ob excessum prauissimæ bilis exauctæ quantitate & qualitate, atque ad aliud bilis genus iam adductæ.

DE CAUSSIS VRINARVM VENETARUM & LIUIDARUM, Cap. 13.

VRINA veneta atque liuida, item etiam nigra, & à frigiditate & ab humore nigro generantur, differentiâq; qua mutuò differunt, ostendunt quātitatem & qualitatem humorum eiusmodi vrinas tingentium. Similitudine verò speciei arguunt vnitatem illorum. Vnius enim speciei caloris communicant. Neque paruam differentiam inter se habent in intensione & remissione coloris. Quinetiam neque semper ab eisdem causis omnes productæ sunt, sed veluti diuerso modo. Quandoquidem veneta ob caliditatem non fit eiusmodi, neque liuida quoque, sed interdum ob frigiditatem, interdum ob nigrum humorem. Sed liuida superauit venetam, qua fit ob plagas, interdum & lora incussa homini. Niger verò vrinæ color, & ob frigiditatem valde exauctam, & excessum caliditatis, & ob influxum humoris nigri, atque ob extremam mortificationem. Quæ, ni fallor, etsi in iis quæ de iudiciis transacta

sunt, nunc tamē subiunxerimus causas, quæ ei
cōgruere existimantur. Igitur liuida quæ ob pla-
gas fit, ostēdit magnam sanguinis mortificatio-
nem factam esse. Plagis enim distrahentibus, at-
que mortificatibus sanguinē, sanguis verò mor-
tificatus subnigrescere consuevit, qui sero tan-
dem à virtute excretrice per vētre pulsus, si-
mul & per vrinaria vasa ostēdit huiusmodi vri-
nas, atque etiam excremēta. Interdum verò im-
petum exundi capiens per alterum meatum,
alterū prætermisit. Quod hac ratione capitur:
Namque quæ vrina nequiuit demonstrare, hæc
venter excernens ostendit: veluti contrā, quæ
venter non potuit excernere, hæc ipsa demon-
strarunt vrinæ. Vt ipse interdum spectavi vrinā
albam atque tenuem, excremēta verò perquam
biliosa vidi. Quemadmodum aliās alba excer-
nente ventre, non paucam bilem adesse corpo-
ri vrina significauit. Verū tamen cū hoc ipsum
munus sit iudiciariæ facultatis, in illa relinquan-
tur explicanda. Nunc verò quæ deinceps sunt
sequendo dicamus. Veneta igitur & liuida & ni-
gra, denunciant bilem nigram à qua tinguntur,
testanturque frigiditatem non aliter quā cali-
ditatem, præsertim in vrinis nigris. Frigiditate
autem solere nigrescere humores, quemadmo-
dum immodica caliditate, discere est ex his. Fri-
giditas enim contrahendo spissat corpus, veluti
assiduè videre licet in nubibus. Hæ enim quan-
tum spissitudinis ad miserint, eo nigriores spe-
ctantur

stantur pellucentia abeunte ob spissitudinem. Quinetiā nihilo secius ob mortificationē profectā ē frigiditate, solet nigrescere vrina. Is enim color proprius est mortuis corporibus. Quoniā vita opponi dicitur morti, omnino etiam propria viuentium, opponentur mortuorum propriis. Atqui si subalbida, atq; subrufa sanis reddatur, quānam reddi possint magis propria iam mortificatis quā nigra, quæ sortita sunt colorem hunc omnium extremum? Caliditas quinetiam solet nigrefacere urinam exassando, & adurendo materiam contentam in venis. Quæ admodum etiam in carbonibus extinctis appareret. Hi enim ab ignis caliditate nigrescunt, suscipiētes illam in humiditate, quæ in eis inest. Singulis etiam dieb⁹ spectare potes homines quorū extremæ partes liuidæ atque nigræ effectæ sunt ab excessu frigiditatis. Quia & vlcera quædam praua, etiā Anthraces appellata, quæ vergunt ad nigrum colorem ob immodestiam caliditatis. Ego nimirum memini vidisse urinam nigrā, cū frequens essem in loco vbi medici versantur. Venit quidā matulam ferens, in qua urina veneta & subtenuis spectabatur. Veruntamē is vbi urinam fecisset, nequiuir venire erectus, sed venit valde incuruatus: nā senserat circa renes uehementes dolores. Retulit quoq; priusquam incisa ei fuisset uena, mediocriter doluisse ex renibus, atque satis sanguinis fluxisse. Postea verò dolores uehementer exauctos, ita vt prauē

affecerint hominem. Erat autem tum hybernū
tempus, atq; fortuna quadam plus quā de-
bat frigidum. Igitur hæc videns & audiens, con-
sideravi inimicam quandam frigiditatem in
caussa esse, dixique opus esse, vt calidioribus vte-
retur. Vos autem decet eiusmodi res contem-
plari, atque discere eniti, quod frigiditatis ex-
cessus sæpenumero vrinas eiusmodi repræsen-
tet. Sed oratio de causis colorum, tum quia lā-
ris, vt arbitror, tractata est, hīc finiatur: tum
etiam quia aliæ quæstiones in hisce quæ de caus-
sis vrinarum disputantur, pertractandæ, oratio-
nem ad se trahunt. Redditio igitur causarum
in ijs quæ particularia sunt, longa, vt arbitror,
oratione indigebit: neque tam valde certam
adipiscetur, ob id quod particularia nulla men-
sura, numeroque nullo definita esse comper-
tum est. Quinetiam iis qui vniuersalibus qui-
busdam definitionibus, quoad fieri potest, de-
terminauerunt generalia, atque reddidere illo-
rum causas, superuacaneum esse uidetur, si ite-
rum interrogauerint particularia, quæ in vni-
uersalibus definitionibus cōprehendūtur. Prz-
ter hæc conuenit vt facta disputatione de con-
sistentia vrinarum reddantur causæ, quæ illa-
rum esse existimātur. Cū igitur duæ sint qua-
litates actiuæ & effectiuæ, duæ item passiuæ, ac
harum quælibet sit aut dominans, aut victa, om-
nis concoctio, & cruditas gignitur, in quibus
species consistentiarum consistunt. Concoctio

enim (vt ait Philosophus) est perfectio à calido naturali & genuino facta, ex passiuis oppositis. Hæc autem sunt propria in vnaquaque materia. Cùm enim ipsa concocta fuerit, tum perfecta est, & extitit, atque principium perfectionis à caliditate naturali iactum est. Quauis etiam ab aliquo externo auxilium ad perficiendum præstetur. Finis verò ad propriam aliquam, atque definitam speciem transigitur. Cruditas autem accidit ob horum ipsorum contraria, scilicet quia materia non regitur à calore naturali, aut ob eius prauitatem, aut excessum, aut ob aliquam intemperaturam, quæ occupauit naturalem caliditatem. Atque (vt de hac resummatim dicam) concoctio est à caliditate naturali cuiusuis materiae in speciem definitam, propriam concoquenti mutatio. Nanque cùm materia fuerit mediocris, eique naturalis caliditas fuerit dominata, tum concoctio fit secundum ipsius rationem. Atque excrementorum excretiones capiunt substantiam secundum proportionem expetitam.

DE CAUSSA CONSISTENTIA- rium, Caput 14.

VRINAE consistentiâ mediocris apparēs, etiā cōcoctionē exactē factā ostendit. Atq; quātū illa à mediocritate distiterit, tātū quoq; cōcoctionē à perfectionē abetrauisse, atq; quouis modo

excidisse demonstrat. Quoniam verò urinae tenues atque crassae, & quaecunque medicorū substantiam effugisse videtur, ut diuersam aliquam substantiam adeptae sunt, ita arguunt naturae ipsius incoctionem: decens esse probatur ut causae earum reddantur, ut congruere putantur. Igitur quia naturalis calor dominando cibo & potui atque humoribus internis, suapte natura concoctiones ut decet efficit. Sin verò acciderit aberrare aliquo pacto, cruditas in hisce aderit, ut iam dictum est. Atque tenues urinae apparentes demonstrant caliditatem naturalem excidisse ab eo quod conuenit: aut quia superata est ab aliqua potente frigiditate, aut quia extranea & corruptrix caliditas aliqua occasione praecedens, occupat caliditatem naturalem, ita ut haec obscuratur, atque ab actione propria prohibeatur. Id autem ita se habere videre licet in cibis qui elixantur. Namque minus elixantur ab igne illa quae contigit elixari sub sole uehementer radiante, quam quae in umbroso & sole minus illustrato loco. Veluti quoque quae contigit sub aëre maximè frigido elixari, minus elixantur, quam quae in aëre tepido elixantur. Illic enim solis calor calorem ignis attrahens, hic verò uehementis frigoris vis caliditati ignis repugnans, efficiunt ut minus in ijs coquenda elixentur, quam quae non in eiusmodi locis elixantur, tanquam nihil impedimento esse cōtingat. Quamobrem hinc accidit ut obsonia minus co-

Etā sint. Quinetiam quæ sub diuo æstuante aut
 frigido elixantur, ea incocta sunt eo tēpore, quo
 cocta sunt ea, quæ in vmbrosa & calidiore do-
 mo elixantur. Idem etiam discere licet in lucer-
 nis. Nanque vbi lucernæ minori maiore admo-
 ueris, tum minor ab excessu maioris læguescet,
 si nō etiam extinguatur. Atq; hīc sola quāritate
 variata lumina idipsum patiuntur, illic verō etiā
 differentia qualitatis, quæ in eodem est genere.
 Quamobrem oportet virum prudentem intel-
 ligere compositionem ex vtrisque differentiis,
 idque quærere pari ratione iis quæ sunt in erro-
 ribus concoctionis. Nam quantum concoctrix
 & alteratrix vis ab aliqua qualitatum actiuarum
 prædictarum passa fuerit, tantum consistentiæ
 mediocritatem effugerint versus tenuiorem cō-
 sistentiam. Idque maximè accidere videtur, vbi
 intēperaturæ simplices fuerint intensiores. Vbi
 verō uis concoctrix non per se patiatur, aut ab
 aliqua intemperatura, sed ab aliquo excessu ma-
 teriæ, tunc potius urinæ crassiores apparebunt.
 Decet quinetiam, vt si tractu tēporis naturalis
 calor languescat, aut contra materia ipsa excre-
 scat, urinæ diuersæ & crassæ spectentur. Et cū
 natura concoquere aggrediatur materiā, quam
 nōdum omnem perdomuerit, urinam de tenui
 in crassam mutari ostendit. Quin cū vel à fri-
 giditate domināte, vel ab externa caliditate im-
 peditā, minus assequatur vt faciat officium suū,
 quatenus ipsa superare non potens aggreditur

concoctionem, vrina tenuis profluit, atque naturalis caliditatis magna debilitas adesse demonstratur. Adhuc, cū natura ceperit materię dominari, ipsam habilem ad terminandū efficiens, quatenus minuit illius malitiam, ac materię reliquū excitatur atq, crassescit, mediocre quoddā capiens momentum eundi ad bonum, tum concoctionis principium indicatur. Nanque cū à principio urinx apparuerint tenues, idque non ob aliquam nudam intemperaturam, nunquam ad mediocritatē fieri poterit mutatio, si prius in eis nō ingēnita fuerit crassitudo. Illę enim vrinę, veluti & experientia & ratio demonstravit, arguunt magnam virtutis debilitatem, atque eō potius quō cum coloribus peioribus inspeclantur. Crassę uerō indicant pugnam quādam naturę, atque certamen ueluti nitentis, ut dominetur materię. atque iamiam fortē dominantis, si non apparuerint in vrinis substantię uehementer crassę. Hic enim par est, à materia tanta subactam naturam succubuisse. At uerō quod possunt quidam opponendo dicere: nanque si tenuia extremę cruditatis sunt, media uerō optimę concoctionis, oportebat subtenuia, sed non crassā apparere signa naturę incumbētis concoctioni. Quibus respondendum est ut decet, atque explicandę sunt quę existimantur esse ipsarum urinę substantiarum. Igitur cū hominū qui à morbis correpti sunt, alij ob intemperaturā simplicem aliquā auctam

patiuntur, alij ob abundantiam alicuius materie
 qui ob intemperaturam ægrotant, vt dictū iam
 est, ab ijs potius tenues urinæ profluunt. Qui ve-
 rò ob aliquam materiam plus iusto auctam do-
 lent, ab ijs in initijs ægitudinum frequentius v-
 rinæ tenues minguntur, quæ procedere tempo-
 re crassescunt. Interdum etiam ab initio vniuscuiusque crassæ inspicuntur. De quarum vnaqua-
 que referendum est quod decet. Igitur eorum
 qui ob nudam quamcunque intemperaturam
 ægrotant, urinæ perquam tenues apparent, mi-
 nus verò tenues spectantur pugnante etiam na-
 tura: sicuti mediocres proueniunt, cum domi-
 nata fuerit. Nanque horum ipsorum primum
 accidit ob extremam naturæ solutionem ne-
 queuntis assurgere eò, vt officium suum effice-
 ret, ita vt urinæ materia prorsus inelaborata
 relinqueretur. Alterum verò ob paruam ipsius
 restaurationem, quia iam aggreditur. Tertium
 quoque ob dominatum nullo aliunde impediē-
 te. Testabuntur hanc rationem etiam colorum
 mutationes. Atque ob eiusmodi causas apparet
 vrinæ tenues, & subtenuēs eorum, qui ab aliqua
 nuda intemperatura correpti fuerint. In eis ve-
 rò qui minus sanè habent ob aliquos humores
 qui excesserunt, etiam diutius urinæ apparent,
 nondum aggrediente natura, perinde ac si ad-
 huc esset morbus crudus. Atque quātū vrina fue-
 rit tenuis, tātū cruditas adesse existimatur. Cum
 igitur tanta fuerit materiæ cruditas, nihil ea

ratione paratur ad excretionem, virtute retentrice, materiam ipsam quoque continente, atque virtute naturali pro viribus nitente concoctionem imponere. Ergo cum hoc ita habeat, atque neque natura queat concoquere materiam, neque cibus ac potus foris suppeditati, mensuris concoctionis expenduntur, naturali virtute intenta ad maiora: fit ut ob hoc tenuis urina, non crassa ob illud appareat. Veruntamen ubi natura vincit materiam, tum cruda concoquuntur præsertim si per ventrem ac urinam secedere debeant, tum urinae demonstrantur habere crassitudinem non mediocrem. Conuulsa namque materia superflua, ad exitum dominante quodammodo concoctrice virtute, etiam urinae demonstrantur crassae. Quare plerique ab hoc signo coniectantes excrementorum impetum eundi deorsum, ausi sunt prædicere futuras esse ventris excretiones non paucas. Sed cum id ipsum sit pars facultatis prognosticae, par est ut seruetur quousque illuc verum sit. Nos vero ab iis quae sunt nobis euidentia, subiunxerimus etiam hoc ad propositae rei confirmationem. Namque consuevere in superficie huius corporis tumores quidam varii generari. Quorum alij nonnunquam quicquam puris, aut puri similem humiditatem continent, ita ut quoties ipsos discideris, carnem inueneris extraneam. Alij vero attrahentes ad se cunctam materiam, tractu temporis concoquunt, atque alterant in puris speciem.

DE VRINAR. CAUS. 265

Deinde siue casu, siue arte superfluitatem puris euacuauerint, ad id quod secundum naturam est, reuertuntur. Sed tum tumores hosce si in initio discideris, quoniam morbus adhuc crudus est, nihil humiditatis hauseris, præter sanguinem natura congruentem membris. Sed si in initio concoctionis eos secueris, inspexeris pus subcruentum. At si in ipsa vehementia seruaueris tumorem integrum, ac deinde iam protracta concoctione diuiseris, aspexeris pus syncerum atque concoctum fluere. Hæc sunt conferenda à te cum vrinis, ô vir optime. Nam in illis crudo etiam manente morbo, nihil in vrinis, cæterisque excretionibus emittitur, sed paruum quoddam ejicitur, morbo incipiente inualefcere. Cum verò vehementia iam affuerit, concoctio tum perfecta materiæ gignitur, ac vrinæ crassitudinem capiunt, materia deorsum versus descendente. Vrinæ enim crassæ semper fuere signa humorum quorumcunque aliquo pacto implerium ventrem, & intestina, atque hepatis partes cauas. Verûtamen quando hæc significet ventris excretionem, & quando non significet, explicabitur in ijs quæ de præuidetia. Et vt omnia vno verbo dicam, sic habero. Vrinæ tenuissimæ extremam quandam debilitatem naturæ, atque cruditatem arguunt, ob defectum caloris natui. Crassæ verò factæ, atque eiusmodi manentes vel etiam constitutæ, ostendunt primo calorem genuinum concoctioni incumbere,

deinde dominari quodammodo . ueruntamen
 nondum eò peruenisse ut integrè concoxerit,
 siue à quantitate vel qualitate humorum, siue à
 propria laxitate languescentem & obscuratum.
 At verò quoniam dictum est urinas tenues ap-
 parere ob obstructionem, referendæ etiam in
 iis quæ tenuitatis causâ existimâtur. Ergo cùm
 vel circa renes, atque reliqua uasa urinaria, vel
 circa aliquas particulas potentes coercere, ut
 urinx mediocres exeant, obstructio aliqua non
 parua gignitur ab aliqua affectione, tum urina
 per angustias, veluti per defæcatorium colata
 perquàm tenuis exit. Neque mirum uideri po-
 terit, quod spectare est in iis quæ singulis diebus
 faciuntur. Quidam enim cùm uinum limosum
 & crassum sentiunt, illud defæcatorio sæpenu-
 merito colunt, atque decenter attenuant colatu-
 ris auferendo crassitudinem, ita ut pellucidissi-
 mum vinum efficiant. Simile fieri in urinis col-
 ligere oportet. Quamobrem ubi acciderit, ut
 ob aliquam obstructionem urina tenuis appa-
 reat, tum quis causari potius debuerit meatus
 obstructos esse, quàm virtutis concoctricis de-
 bilitatem. Sed de concoctione & incoctione at-
 que materiæ cruditate, sufficiens iam facta dis-
 putatio hoc pacto maneat. Atque ab hisce dis-
 cat unusquisque hisce studiis incumbens, quòd
 urinarum substantiarum alix sequuntur conco-
 ctiones humorum, alix incoctiones, alix quo-
 que cruditates. Mox verò par est disputare de

causis contentorum in vrinis

DE CAUSSA CONTENTO-

rum alborum,

Caput 15.

QVEMADMODVM concoctionis & incoctionis quæ in ventre, & cauis hepatis, atque uicinis insignibusque valis fit, consistentiæ urinarum potissimum signa extitere: ita quoque concoctionis, quæ in genere uenarum perficitur, putare oportet contenta signa esse. Quamobrem dicendum est primò de hisce, atque de coloribus, qui ynd cum contentis apparent, atque quæ causa existimerur eorum esse. Deinde de substantiis contentorum, atq; locali transmutatione, de quæ reliquis quæcunque in eis suspiciuntur. Contenta igitur mediocriter alba & lauia & æquabilia testatur sanam virtutem esse in tertia concoctione. Namque sicuti in sanguine perfectè concocto colamentum apparet subrufum, atque subflauum, cui opus fuit humore colorante, ita oportet considerare quoque in ipsa concoctione, quæ in genere renarum agitur. Siquidem sanguis nondum perfectus generatur cibo succificato in ventre, distributo, atque in hepatis concauitatibus alterato. Sed ubi idem purè alteratus ac perfectus fuerit in genere ve-

narum. Atque ratione compertum est, hæc atque in concoctione quæ in venis, excrementum ac inutilem substantiam urinam esse: illic verò & in concoctione quæ in vètre & intestinis, superfluitatem esse excrementa, ac vtraque signa esse. Quin & ut pus à mediocris cōcoctione hoc consequitur ut exquisitè album sit, ita ratione compertum est, sanguinem ad album colorem vergi, cū de colore suo transmutatur legib⁹ naturæ alteratus atque transuersus. Fidem etiam faciunt humores, tum lac, tum semen: quippe quæ de sanguine mutantur in album colorem. Ergo & cōtenta in urinis similem rationem seruantia, signa sunt sanæ concoctionis. Demonstratum enim est, hæc ipsa excrementa esse sanguinis exactè concocti in venis. Quod enim non mutatum est in meliorem mutationem atque alterationem, id in hanc speciem, ut mutatum sit, mutatur à virtute naturali vincente. Ob hæc igitur contenta, alba rectè esse videntur & appellantur. Veruntamen non intensam habet albedinem, eò quòd neque modo puris mutantur. Si enim substantiam puris suscepissent, etiam eiusmodi ratio redderetur colori secundum naturam. Quæ verò intenduntur in albedinem, hæc potius soboles humorum pituitosorum esse probantur, aut sanguinis imperfecti mutati in similitudinem puris à potentia virtutis alteratricis.

DE VRINAR. CAUS. 269
DE CAUSSIS SVBPALLIDORUM & pallidorum ac biliosorum contentorum in vrinis. Cap. 16.

IN quibuscunque vrinarum contentis subpallidus & pallidus atq; biliosus color apparuerit, in ijs ob eiusmodi causam inspectari oportet. Quando aliquis eiusmodi humor abundauerit, aut cum sanguis ipse corrumpitur in biliosam & alienam qualitatem: aut cum multa sit ciborum sumptio, maximè qualitatem eam gignentium: aut cum eiusmodi humores intrinsecus excreuerint: aut cum alia quævis similis affectio & victus ratio habita fuerit, quæ efficere soleat paria prædictis: non autem facile potuerit natura expellere omnem speciem humorum eiusmodi: aut tempore longo laborans, aut à multitudine victa: sit vt eiusmodi humor biliosus in tertia concoctione redundet. Idemque mistus sanguini, atque redundans in genere venarum, atque quoad fieri potuit, inde abiectus per contenta in vrinis, præstantem in venis humorum qualitatem ostendit. Nanque à rebus excretis expendantur quæ præsumpta sunt. Itaque naturæ inspectorem oportet per omnes colores, consistentias, & contenta discurrentem, & sigillatim expendentem quæ in his sunt, ac analogias & proportionibus exponentem sic pronunciare, atque ita quispiam faciens, parum ab eo, quod rectum est, aberrarit.

DE CAVSSIS CONTENTO-

rum subrubeorum & rubeorum atque
cruentorum. Cap. 17.

DE subrubeis rubeisq̃ue, atque cruentis contē-
tis ea referre satis fuerit, quæ cū definita non
sint, ab ipso sensu discere licet. Nanque vbi hu-
mor sanguineus fuerit promotus ad concoctio-
nem meliorem, quod tanquam non assumendū
visum esset, nō adeptum fuerit permutationem
secundum naturam quod vinci non possit, aut
ob multitudinem excedentem medioeritatem,
aut quia virtus contētrix quæ illic est, debilitata
est vsque adeo, vt etiam optimos humores abi-
re sinat, tum contenta eiusmodi producantur.
Quandoquidem si virtus illic superior fuerit,
perquā facile omnia alterarentur, atque muta-
rentur. Sicuti contrā si quicquam illa passa fue-
rit, etiam cōtenta spectantur auersa ab eo quod
sanum est.

DE CAVSSIS CONTENTO-

rum fuscorum & liuidorum atque
nigrorum. Cap. 18.

PVSCA in vrinis contenta, & liuida, & ni-
gra inspectātur, aut ob mortificationem vitalis
virtutis (nam in hanc speciem mutatur mortifi-
catus humor) aut ob humorem nigrum, qui il-
luc ab aliquo loco cucurrit, vel illic genitus est,

DE VRINAR. CAUS. 271

deinde ut in urinis subsideret, profluxit: aut ob sanguinem mutatum mortificatumque, atque cum urinis commixtum. Quandoquidem ubi cum sanguine simul distribuitur humor is melancholicus, eò quòd excretrix virtus debilis est, etiam usque ad tertiam concoctionem ibit. Inde verò expulsus à residua etiam animalis virtute, idem mistus cum contentis, ipsa colorat: ita ut si mediocris fuerit, reddet fuscus atque lividos colores: nigros verò efficiet, si qualitate & multitudine excesserit. Atque hoc pacto melancholicus humor redundat, & pro eiusmodi causâ extraductus apparet. Quinetiam accidit, ut interdum contenta videantur nigra, cum sanguis existit melancholicus, aut eò quòd à cibo eiusmodi succum gignente fit, aut quòd bilis, aut sanguis in huiusmodi humorem tempore mutatus sit, aut ob aliam quancunque causam. Nanque ratione & usu id ipsum comprehensum est. Assumitur enim à natura omnis sanguis, qui purus est in tertia concoctione: qui verò mutatus fuerit in bilem nigrâ, hîc separatur à virtute excretrice. Sed tamen id orationi huic addatur. Nam ubi sanguis mortificatus, atque versus fuerit in colorem nigrum, aut ob tormenta, & scuticas homini incussas, aut ob virtutis remissionem, ac mortificationem, tum hunc ipsum natura tanquam superfluum illinc deriuat, atque tum urina eiusmodi excretis contentis abundat. At oratio

de causis colorum, quos in contentis esse contingit, hoc pacto finiatur, dictis à nobis quæ sint necessaria. De quantitate verò contentorum docere iam par esse uidetur. deinde de cæteris iis quæ super ipsis quantuntur.

DE CAUSSIS Q VANTITATIS ac substantiæ contentorum. Cap. 19.

M V L T A contenta urinarum, vt multum nutrimentum corpori distribui, ita robur quoddam alteratrici virtuti adesse significant. Cum enim materia deerit, ac naturæ robur affuerit, non tum efficit abundantem nutritionem. Quòd si semper materiam agglutinarit, atque assimilarit, semper quoque eiusmodi consumptionem sequetur excrementorum multitudo non parua. Nō enim par esse compertum est, vt in quacunque distributione nutrimenti, quæ corpori fit non etiam excrementum aliquod separetur. Quamobrem cum multum alimenti natura elaborarit, multa quoque excrementa adesse necesse est. In quo nec illud ignorare oportet. Nanque alteratrice concoctricæque virtute ipsa ab alia quauis causa obscurata, plurima excrementa feruntur. Veruntamen hæc ad crassitudinem vergunt, dum concoctionem exactam effugiunt. De quibus paulo inferius, vbi de contentorum consistentia tractabimus. Nunc verò de paucitate contentorum dicendum est. Atque hæc pauca contenta explicatum est quòd ob inediā
 &c exer-

& exercitia, atque obstructions, & concoctiones tardas generantur. Ergo virtute nutritiua potēte, & materia abundante, huius meliora assumuntur, peiora verò expelluntur, quę excrementa sunt, etsi hæc etiam assumātur. Quando verò conueniens & pura nutritio ex toto defecerit, etiam contenta in vrinis ratione eadē quantitate minuūtur. In ijs verò qui multum sese exercent, etsi nutrimentum multum adsit, contenta tamen minora in vrinis apparent, eò q̃ in eiusmodi corporibus excrementa conficiuntur & tenuantur, atque per occultas trāspirationes abeunt, ita vt paucum quiddam relinquatur arctatum in exitu, atque cum vrina descendens. neque mirum esse poterit, si cōtenta pauca spectentur, meatibus obstructis, atque crasso per angustias, quas fecit sola subtilia transire sinente: atque hoc in loco oratio de quantitate contentorum sistat cursum. Posthac dicendum est de consistētia, hoc est quam ob causam tenuia vel crassa contenta spectentur. Hoc enim pacto reddita vbi fuerit ratio, seruatus erit ordo vt propositum erat. Igitur contenta tenuia, cū pura fuerint, ac non facile assurgētia, cū matula commota sit, significat magnam quandam debilitatem naturę in tertia cōcoctione adesse. Si enim hæc firma esset, fortasse gigneret in ea concoctione mediocrem substantiam. At vero nunc quemadmodum circa primam & secundā concoctionem peccari contingit (illic enim te-

nua & subhumida fiunt excrementa : hic verò albe atque aqueæ vrinæ) ita in tertia concoctione peccari solet. Contenta enim tenuia ac indefinita, minusque domita à calore genuino manent. Quinetiam quæ apparent tenuia ob crudum humorem tenuatum, veluti in iis quæ de iudiciis vrinarum scripta sunt superius, dixim⁹, ea ab roborata iam genuina caliditate fiunt, attenuante ac dissipante omnem crassitudinem materiz, quæ venis inhæsit ob humorum cruditatem. Similia hisce singulis diebus in his quæ in aëre fiunt demonstrantur. Quâdoquidem in illis solis calore eminente, omnis crassitudo corporis nubium attenuatur, atque in aerem conuersa dissipatur, vt eodem calore superato coguntur nubes, atque crassescunt. Adhæc ob multam constrictionem nigrescunt, ita vt horridum etiam insultum terrenis minitentur. Hoc item exemplum satis esse poterit in crassis contentis vrinarum ostendendis. Nanque genuino calore debilitato, non etiam facilè hinc humores & domari, & attenuari possunt. Nanque caloris ipsius in humoribus proprium est, tenues & veluti indefinitos humores cogere, & definitos reddere concoctione : crudos verò & crassos attenuare & concoquere. Atque crassitudinem accidit in contentis inspectari. Quæcunque enim eorum quæ ad nutriendum assumuntur, non euicta concoctione ob aliquam impedientem causam, eadem aut tenuia apparêt

aut crassitudinem habentia sunt, vtraque diffu-
gentia mediocritatem concoctionis. Quæ ve-
rò contenta videntur crassitudinem habere na-
tura, ratione crisis excrementa expellente, id ob
virtutis excreticis robur potius fit, quæ mala &
inutilia expellit, cum præsertim illuc impetu fe-
ratur. Quinetiã cõtenta quæ videntur esse cras-
sa ob eiectionem puris, oratio quæ de iudiciis a-
cta est, docuit. Causam verò reddet oratio de
concoctione. Quandoquidem quæ exactè con-
cocta esse apparent, ea mediocrem secundum ge-
nus consistentiam capiunt: quæ verò aberrau-
erint ab exacta concoctione, illa demonstran-
tur aut tenuiora, aut crassiora. Hinc etiam cen-
sendum de pus efficientibus. Nanque pus me-
diocre esse videtur, quod genitum est cõcoctio-
ne vincente, idẽmque crassius quibusvis conten-
tis spectatur, tenuius verò sanguine spisso. Sed
de pure rationem aliis in locis discere poteris.
Quare hîc relinquatur, vbi non adẽdò opportu-
num est vt tractetur. Nos verò cum de substan-
tia contentorum, quæ in vrinis apparent, dispu-
tarimus, decet vt etiã de hypostasi orobea, fursu-
rea, laminea, atque similacea doceamus.

DE CAUSSIS HYPOSTASIVM
orobearum, fursurearum, laminearum, & si-
milacearum, Cap. 20.

Q V A specie sint eiusmodi hypostasēs, dictũ
est in tractatu de differentiis vrinarum, & quid

sibi velint, in iis quæ de iudiciis scriptum est, Nunc vero ipsarum causas explicemus, atque orationē absolvamus. Igitur cū febris ad carnem usque processerit, ita ut eam & iungat, & liquetfaciat iam antea cōsumpto pingui, tum in fundo matule subsidet quantum de substantia carnis depastum est. Nō enim in eo fundo sublimatur, neque errat eiusmodi combustum ita facile, quemadmodum fieri solet in contentis quæ specie similia sunt huic, sed semper fundo hæret, naturali quadam gravitate iacens. Atque quòd hoc pacto febris pervenit ad partē corporis informem atque crassā, etiam hypostasim eiusmodi reddidit. Quinetiam in hypostasi furfurea quædam figura servatur contentis, à qua etiam nomen deductum est. Nanque postquam vis febris attrigit duras corporis partes, eiusmodi furfures apparent, veluti frustula quædā abstracta à corpore præ duricie renitente. Siquidē eorum quæ ab igne solvuntur, alia liquefaciendo solvuntur, alia frangendo & scindendo, veluti ea quæ obrinuerunt substantiam duram ac rigidam. Atque quò corpora duriora fuerint, eò frustra maiora evadunt. quippe quod ignis impetui primo resistunt, deinde cedentia vincuntur magis, quàm quæ humidam substantiam sortita sunt. Quemadmodum singulis diebus videre licet in singulis rigidis atque lapidibus. Dissulant enim non parva frustra ab hisce cū aduruntur: quæ vero solvuntur liquefactione, hæ-

comparantur seuo, & cere, atq; similibus. Quāobrem & adeps & caro hisce similis est. Ob hanc rationē quò febris magis attigerit solidiora corpora, eo maiora & euidentiora frustula abscissa videbuntur. Idem etiam discere licet ab hypostasi laminea & similacea, quæ sunt frustula partium solidarum à febre hectica incēsarum. Atqui quemadmodum à mediocri, & naturali calore fingitur atq; perficitur vna quæque harum, ita ab extraneo calore, ac immodica febre dissipatur dissoluiturque, & consumptionis corporum febris est causa penetrans vsque ad profunditatē, sed quæ appareant frustulorum species quædā diuersæ, à liquefacta materia suborta est differentia. Quamobrem habes etiam rationem hypostasis furfureæ, & lamineæ, atque similaceæ sufficientem iis qui sufficienti pollent ingenio. Verūtamen non ignorare oportet interdum humorum crudorum spissatorum effigiem quandam apparere, vergentem ad species similes prædictarum hypostasium. Quemadmodum accidere solet in iis quæ coquuntur in sartagine. Hæc enim dum assantur arctantur, atque quò magis vstulantur, eò peiora rediguntur. Similia his considerare oportet, & hoc pacto se habere in vrinis, atque cōiectandum, quo minora fuerint frustula, eo imminentiorem febrem esse. Quinctiā interdum in contentis vrinarum eorum, quos absque febre cōtingit esse, eiusmodi soboles male elaborati alicuius humoris apparent, quæ tra-

ctu temporis declinant atque dissoluuntur, ac veluti capilli interdum in vrinis spectantur. Quorum iudicia suo in loco declarauimus.

DE CAUSSIS CONTENTO.

rum mistorum, vel dissimilarium.

Cap. 21.

NUNC verò par est vt causas cōtentorum dissimilarium subiungamus, fortasse nō inutiles iis qui hisce studiis operam nauāt. Siquidem vbi humores aliqui relinquuntur per aliquos meatus, neque fuerint dissoluti aut attenuari, neque quoque citò per vrinas expulsi, sed tractu temporis in meatibus moram fecerint, spissitudinē, ossisque naturam susceperint, ab aliqua caliditate in eiusmodi species trāsmutantur, ita vt neque ossa perfecte sint, neque humores exacte cōsistāt, sed potius sunt humores ad ossis naturam vergētes. Reliqua igitur quæ similia sunt ramentis atque furfuribus, & quodcunque aliud dicere volueris similitudinem faciens, possent consistere etiam per reliquas corporis partes. Quæ verò similia sunt capillis, in iis vasis quæ à renibus ad vesicam descendunt, generantur. Atq; quāta est longitudo vasorum internorū, tanta generatur humoris spissitudo & assatio, atq; illa veluti capilli similiter extēdūtur. Proinde cū sapi⁹ hęc spectauerim ī aliquorū vrinis, nequicq̃ aberrau

à iudicio & prauidentia, dicens illos malè habere ex renibus. Et illi veluti conuicti confessi sunt passionem, atque confidentes, curationem mihi crediderunt. Sed tamè hoc spectat ad alià disputationis partem. Nos verò quoniam proposuimus reddere causas vniuscuiusq; eorum quæ apparèt in vrinis, sic hætenus fecimus. Nā in vnoquoque colorum causas assignauimus, & quæ sunt in consistentia: item quæ in contrètorum coloribus, & quantitate, & cōsistentiis. Verùm quòd oratio videtur habuisse modum decentem, hoc in loco cam terminemus, ne videamur legentibus præter modū protulisse sermonem. Quandoquidem paucis verbis si quis velit sententias multas claudere, id tam breuitatis, quàm studij frugalis munus esse probabitur. Volentis verò dicta repetere atque egredi usque ad contrapositiones & inanes contentiones, fortasse hominis ingeniosi putabitur. sed minus congruerit viris studiosis, atque paucis sensus multos componere nitētibus. Sed de his hoc in loco satis, de quibus aliàs plura. Nobis verò quantum relictum est, in altero libro etiā oratione non superante modum scripsimus. Quòd si tandem quicquam videatur prætermisum esse, id ipsum ego puto præceptis vniuersalibus contineri. Sin verò, quod contingere solet hominib⁹, aliquis quicquā adinuenerit, ne quisquam accuset passionem humanam, sed potius illius inuentum addatur hisce dictis, vt

plenior sit eiusmodi institutio. Nanque hoc pacto tractatio per gradus multos ubi acceperit incrementum, tendet cò vt perfecta consistat, arque studiosis aderit non ignobilis institutio.

ANNOTATIO CAPITVM EO-
rum quæ libro secundo de causis vri-
narum continentur.

- De causis contentorum læuium & asperorum,
atque glutinosorum, Caput 1.
De causâ generationis spirituum extraneo-
rum, Caput 2.
De causâ generationis bullarum apparentium
in vrinis, Cap. 3.
De causâ diuersorum locorum quos occupant
contenta, Cap. 4.
De causis diuersorum colorum ipsarum coro-
narum in superficie urinæ manentium, Ca. 5.
De causis priuationis contentorum in vrinis,
Caput 6.
De causis vrinarum per genera & ætates,
Caput 7.
De causis vrinarum quæ à simplicibus intem-
peraturis profluunt, Cap. 8.
De causis vrinarum eorû qui se plus iusto exer-
cent atque segniter viuunt, Cap. 9.
De causis vrinarum variatarum ab anni tem-
poribus & à regionibus, Cap. 10.
De causis vrinarum profectarum à nutrimentis

DE VRINAR. CAVS. 281

- ris bonis & malis, Cap. 11.
De caussis vrinarum somnolentorum & insom-
nium, Caput 12.
De caussis vrinarum profluētium ab iis qui vel
ob satietatem vel famē non coxerunt, Ca. 13.
De caussis vrinarū p genera ægritudinū, Ca 14.
De caussis vrinarum profluentium in vtrisque
tertiāis, Caput 15.
De caussis vrinarum quartanarum, Cap. 16.
De caussis vrinarum in febribus amphemerinis
profluentium, Cap. 17.
De caussis vrinarum profluentium in cōtinuis
febribus, Caput 18.
De caussis vrinarum profluentium in calida af-
fectione membrorum principalium affecto-
rum, Caput 19.
De caussis vrinarum, cū principalia membra
affecta sint affectione frigida, Cap. 20.

ACTVARI DE CAVS- SIS VRINARVM, LIBER

secundus. Præfatio.

QVOD accidere solet re-
rum spectādarum aman-
tibus, vbi aliquam perpul-
chram domū intrauerint
(non enim necessarias par-
tes solummodo disquirere
volunt, fundamenta, for-
nices, columnas suffunda-

tas, atque tectum, & alia eiusmodi, verum etiam si quid domo adiectum sit pulchritudinis excellentis varietate figurarum & picturarum præstantia, atque pellucedine incrustationis) id quoque mihi accider, non solum insudantiis rebus quæ arti necessariæ sunt, sed etiam circa eas exerceti, quæ pulchritudinē dictis nihilominus, quod tutum fundamentum præstare possent. Proinde volumine altero opus fuit, quo tota mens de causis vinarum explicaretur, idque ut oratio quæ habita est super vnoquoque iudicio, decentem causam accepisse videretur. veruntamen cōtemplatio de vinarum causis, à veteribus philosophis perculsa est, nō aliter quam si in philosophia res vna esset ad tractandū proposita. Nūc verò nescio quibusnā è medicis nobis æqualibus placere videatur, cum antiquā illam philosophiæ venerationē perdiderint, vixque iis quæ de differentiis vinarum atque iudicijs scripta sunt, incumbant. Quamobrē tempore nō paruo distuli proferre causas à me inuētas super vrinis, quæque diu prætermisæ manserunt negligentia eorum qui artem medicā exercuerunt. Verū ubi ad me redij, censens si imperfectam disputationē reliquissē, segnitæ cuiusdam existimari: sin verò scripissē quæ decet, studij cuiusdam non ignobilis opus extare: aggreßus sum disputationem de causis, putans nostram hanc præceptionem plurimum esse collaturam, iis præsertim qui philosophiæ stu-

diis delectantur. Ergo per hæc rectè existimatum est, si disputatio de causis vrinarum subiungeretur, cuius partem explicauimus, parsque ad tractandum nobis relicta est. Opus autem esse videtur omni, quæ alterius est, causa: atq; in reliquis differentiis vrinarum, suas causas reddere, simul vt nobis oratio procedat faciliior, simul vt iis qui aliorum disputatione taxare nituntur, præcludatur ingressus accusationis. Quia igitur etsi colorum & substantiarum causas iam reddiderimus, atque præter hæc etiam eas quæ sunt contentorum, notamè explicatæ sunt causæ omnium eorum, quæ super hisce antea dicta erant. Sunt enim reliqua quæcunque spectant ad læuitatem, & inæqualitatem, ac loci positionem ipsorum contentorum: item quæ ad bullas attinent, atque si quod aliud nate in vrinarû superficie. Decebit nunc me prædictas super hisce causas reddere: deinde dicere de sequentibus, veluti ratio procedens instruxerit.

DE CAUSSIS CONTENTO-
rum læuium & asperorum atque
glutinosorum, Cap. I.

Q V O N I A M in contentis quæ mediocria sunt, in aliis etiam læuitas præsens demonstrat concoctionem secundum naturam, eadem si quo pacto immutata fuerit, ostendet concoctionis defectum. Quod si non læuitas fuerit, sed quæ asperitatè nomine opposito ap-

pellauerimns, ea significabit defectum quēdam concoctionis naturalis dissimilari, quadam substantia intercedente contentorum continuitatem, tanquam huius contraria. Glutinosum verò quisquam hoc dixerit modo, substantiā percrassam atque tenacem. ob quam etiam contenta cūm densari contigerit, mutuo coeunt. Eiusmodi enim humorū corruptio mutuò glutinat partes ueluti distantes, non aliter quā succus quidam aut coagulū. Et ab eiusmodi idea quisquam poterit ratiocinari super glutinosi contentis. Nunc verò dicendum est de aspero, & quodnam sit illud quod eius continuitatem diuidat. Siquidem fortasse hinc alia ratio apparuerit non ignobilis. Namque in concoctionibus perfectis nihil est nō domitum. Humores enim domiti, atque sufficienter concocti esse demonstrantur ab iis quæ excernuntur. Spiritus verò diuersi & extranei, ne principium quidem consistentiæ capiunt, emori à calore naturali. Manifestum esse videtur, ut concoctione deficiente in aliquo horum, tam humores incocti producuntur, quā spiritus propriam substantiam accepisse spectantur. Sed de cruditate & incoctione humorū ratio tractata est in libro superiore. At verò hoc in loco conuenire videtur, reddere rationem de spiritu extraneo dominante, ut in omni tractatione absolutus sermo, in hoc etiam à nemine reprehendi possit. Igitur quod fieri solet in conspectu nostro, atque cui-

DE VRINAR. C A V S. 285

denter in elementis (nanque aëris tranquillitas generari tam in frigore vehementi, quàm in ardente calore spectatur) id etiam fit in corporibus nostris. Nanq; maximis frigoribus vbi correpta fuerint, & calor omnino debilitat⁹ fuerit, tum densitas quædam à frigiditate contrahitur. Neque tum quoque spiritus excitantur, qui vt excitentur, modica caliditate indigent. veluti contrà magno æstu, atque aliis vrentibus febribus, cōbusta tora spirituum materia. Quinetiā in remissa caliditate tanquam pugnante natura, atque nitente frigidos humores dissoluere atq; concoquere, spiritus complures ingenerantur, quantitate & consistentia differentes. Nanque aliqui eorum pauca egent mutatione & concoctione, alij vero ferè omnem concoctionem effugientes etiam vincere videntur. Quod etiam discere est in alterationibus constitutionis aëris, quas circa nos singulis dieb⁹ fieri cernimus. Frigore enim valido antecedente, atque pluuiis & niuib⁹ vsquequaque præstantibus, spiritus nullos apparere necesse est. Nec unde ergo ex tante principio motionis spirituum, etiam densitas quædam cortipit materiam spiritus progenientem. Veruntamen vbi naturalis calor illuxerit, atque cœperit præstare materiæ, tum densitatis soliditas soluitur. Atque spiritus capere substantiam solent, vt quantitas subiectæ materiæ, atque sinus patitur. Deinde per omne discurrunt. Quinetiā cū fuerint modici, à ca-

liditate multum præstante concocti quiescunt. Et si fuerint multi, atque supra quàm sit caliditatis potentia, parum, vti decet, expelluntur: sed in se contracti atq; constricti ab ignis qualitate aliena, afferunt alium humiditatis globum, qui maiore apparatu ad dissoluendum eget. Atque eo pacto à singulis mutationibus gignuntur differentes constitutiones aeris. Quamobrem quàm ratione hoc ipsum ambiens omne, atque solaris caliditas erga elementa nos continentia, habet, eandem caliditas genuina cordis erga substantias humorum diuersorum, qui in nobis sunt, obrinere defenditur.

DE CAVSSA GENERATIONIS
spirituum extraneorum,

Cap. 2.

VERVM quum ex concoctione secundum naturam atque conueniente, genuini ac naturales, ex deficiente verò extranei atque tristifici spiritus generantur: continuitatem contentorum soluentes: hi ipsi extranei atque corruptentes esse certè existimantur. Atque hac ratione solutio continuitatis contentorum rectè arguere potest concoctionis imperfectionem aliquam. Sed tamen eò maior euaserit solutio, quò spiritus euaserit præstantior. Quemadmodum igitur in nubibus discisis, spiritus motionem significamus, ita in còrentis laceratis, spiritum extraneum discindentem arguimus.

DE VRINAR. CAUS. 287
DE CAUSSA GENERATIO-
nis bullarum apparentium in

vrinis, Cap. 3.

CVM tam dissoluta & sublimata conten-
ta, quàm quædã in vrinis innatantes bullæ fiant
ob extraneum spiritum, conuenire videtur vt
super hisce causis referatur. Illius igitur memi-
nisse oportet, spirituum nō semper eandem esse
quantitatem neque qualitatem eandem. Namq;
alij sunt multi, alij pauci, vt alij tenuiores, alij
crassiores, atque alij calidi, alij frigidi, quos etiã
coniungere par est. Quorum coniunctorū, alij
erūt multi & crassi & frigidi: alij multi & crassi
& calidi: vt alij pauci & crassi & frigidi: alij
pauci & crassi & calidi. Quinetiam si diui-
sionem facere velis, diuiseris multos atque
paucos, mensura & limite ipsi imposito, tam
crassos quàm tenues, atque post hosce sub-
iunxeris calidos atque frigidos, quàm plu-
rimas differentias coniunctorum adinuene-
ris: vt ab hac ratione ductus, cognoscere pore-
ris causas tam contentorum proprium locū mi-
nus seruantium, quàm differentiarum, quæ sunt
in ipsis bullis. Ergo spiritus crassiores potius in
bullis apparent inclusi, tenuiores verò magis
dispersi contentis congruunt. Quemadmo-
dum eorum quantitates quadrant magis cum
quantitate bullarū, atque cum recessu, quæ fa-
ciunt contenta recedendo à fundo: atque etiã
cum ipsorum contentorum dissipationibus,

cùm magis disperguntur. Qualitates vero ipsorum spirituum argui possunt à qualitatibus quæ in coloribus arguuntur. Veruntamen repetenda sunt hæc, vt quoad fieri potest clarior euadat oratio hoc pacto.

DE CAVSSA DIVERSORVM
locorum quos occupant contenta. Cap. 4

NUTRIMENTORVM corpus intransitum, quædam concoctione prima domita sunt, atque si quid spiritus ipsis affuerit, id alteratum à naturali caliditate dissipatur. Alia verò sunt quibus etiam secunda cōcoctione opus est, vt & domentur, & spiritum dissipent. Insuper alia quædā sunt quæ magis insitum spiritum cōtinentia, tertia quoque concoctione indigent, veluti sunt illa quæ humorem prorsus crudum ac propè corruptiuum gignunt. Hoc itaque pacto considerare oportet super humoribus, qui & in ventre, & in venis, atque in locis vltioribus habentur. Quamobrem vbi circa primam concoctionem genitus sit spiritus, is querit exitum, & errabundus vnà cum vrinis excernitur. Si fuerit tenuis & quantitate mediocri, substantia ipsius producta à minimo principio, bullas quasdam inflat super vrinæ superficie, atque simul ob refrigerationem vrinæ dissipatus, bullas disrumpit. Quòd si spiritus crassior & maior cum urina excernatur, atque humiditatem moueat & conuertat dum ad id aptus sit, tum
bullæ

bullæ generantur in matula, quæ non statim dissoluuntur, & spiritus crassitudine sua ut non evaporatur, ita constringitur: atque eiusmodi bullæ potius signa sunt spirituum generatorum in ventre. At verò spiritus qui in secunda concoctione apparent superare concoctionem, contenta à fundo attollunt aliqua ratione, quemadmodum dissipant ea quæ ad profunditatem corporis concesserunt secundum exuperantiæ rationem. Atque eiusmodi spiritus frequentissimè in morbis calidis apparere solent, atque idcirco potius per profunda transeunt. quinetiam in crudis & incoctis humoribus, si contenta apparuerint concocta, multis spiritibus generatis attolluntur, multo calore dissolvente multam materiam compactam, quæ generare potuit multos spiritus. Sed ubi naturalis & concoctrix caliditas persisterit, illa verò cruda & incocta materia domita fuerit, tum contenta incipiunt descendere spiritibus minutis, atque demum evaporatis subsidere ad matulæ fundum. Illud quinetiam non erit auditu dictu mirabile, ut à locis contentorum in vrinis significantur quodammodo corporis affecta loca. Siquidem facta proportionem altitudinis totius vrinæ, cum altitudine humani corporis, tum partes vrinæ, ad quas contenta concesserint, proprium locum effugiētia, significant loca corporis ipsis respondentia, morbo affecta esse, idque merito. Spiritus enim is extraneus atque corruptius, quò fuerit præstātor & fortior, eò

longius materiam expellit versus sublimes partes matulę, à fundo incipiens, cùm oporteat materiam descendere atq, excerni, si à nullo spiritu pulsa esset. Quemadmodū in dissolutionibus contentorum secundum latitudinem urinę, videmus dolores errare secundum latitudinem corporis, ueluti dictum est in ijs quę de iudiciis uirinarum tractata sunt. Spiritu enim materiā expellente, præsertim si ipsa aspera fuerit & incocta, & ubi mota fuerit & errauerit in totum corpus, grauitas ob multitudinē inducitur carnibus: dolor uerò sit à motione spiritus, atque à qualitate aliena materię inducta. Sicuti in bullis quę significant dolores capitis, aut renum, & præter defluxum in pulmonem. Et si alio in loco de substantia spiritus dictum sit, quanam positio ipsorum contentorum pepererit iudicia: præsens uerò oratio causas assignabit. Igitur vnumquodque prædictorum ab aliquo quod dissimile est naturali spiritu generari, res ipsę, ut puto, demonstrabunt, cùm diebus singulis aliqua motione præternaturales spiritus generentur, siue cùm ferueant subiecta materię, siue alio modo moueantur. Cui orationi fidem faciūt, tam aquę feruentes, atque idcirco bullas facientes, quàm frigida aliū de mota. Bullę ergo ueluti corona circumeūtes urinę superficiem, si fuerint parua, atq, inter se compactę à spiritu crassiore, ac non facile diffilabili generantur. Quatenus ergo bullę cōcesserunt vsque ad urinę su-

perficiem, simili ratione demonstrant spiritus in corpore ascendisse vsq; ad caput. Quatenus verò in eis adest crassitudo & glutinum, vt nō finat bullas maiores fieri & sublimiores, indicant spiritum etiam esse materiale, neque facile diffusibilem. Bullę enim quanto magis sublimantur, ac intenduntur in superficiem, eo potius spiritus digestus abscessisse à materia significatur. Et dolores obscurari dicimus, eo potius quo magis frigiditas aderit in spiritu. Non enim facile frigidi spiritus cōsueuerunt mouere dolores. Veruntamen defluente materia quę spiritus excitauit, q̃ iam concocta sit, bullę collectę innatant circa mediam superficiem urinę, atque etiam corona bullarum innatat, neque quicquam doloris etiā significans, cū iam materia euaporata descenderit. Et si maximè reditus fiat ad pulmonis loca, tunc materia descendens conuoluta cum spiritu qui in pulmone est, magis etiam inflatur. Quatenus verò expellitur, superante iam natura, excernitur: demonstratur uerò à bullis, quę circa mediū innatant. Quinetiam eadē motione circa renes & vesicā facta, cōtingente ab aliqua locorū angustia, spiritus ingenerantur, & bullę excitantur. Non minore quoque motione circa vasa seminaria facta, generantur spiritus, atque transmittuntur ad vasa urinaria. Atque missi cū urina, spectantur in illa emissa excitasse bullas densissimas. Quinetiā interdū apparent hoc pacto, atque veluti capilli, aut veluti feminis. ipsius

splendidiore, aut veluti renum calefactorū colliquamina. Adhęc quo bullę fuerint minores & densiores atque circa solam coronam circuncurrerint, plures & potētiore & crassiores spiritus demonstrantur, tanquam adhuc haberent materiz. quo verò magis cōtrarię his quę dictę sunt, producuntur, eo spirituum imbecillitas, atq; digestio promptius iudicantur. hoc itaque pacto disputatio super spiritu habita finiatur. Nanque vir studio incumbens vt decet, cōsiderando poterit ab hisce dictis reliqua & adinuenire, & orationi adiungere.

DE CAUSSIS DIVERSORVM
colorum ipsarum coronarum in superficie
vrinę manentium, Cap. 5.

POST hęc dicēdum est de coloribus diuersis, qui in corona ipsa spectantur. Igitur cū totius humoris vrinę, qui ē substantijs diuersarum specierum cōpositus est, partes crassiores cōcedere versus fundū velint, necesse est vt partes tenuiores innatent. Aliis autē in locis demonstratum est, tenuiora esse passibilia, & vt ab aliqua causa facilius alterantur, ita promptius manifestari fieri. Quamobrem si humiores nocentes fuerint, pari virtute, & pari mensura vrinas tinxerint, nulla corona euidens spectari poterit. Sed tamen si virtus vincens, aut victa manserit etiam coronę colores hoc vel illo modo apparere necesse est, cū videlicet vrinę commode possint

coronam præsentare.

DE CAUSSIS PRIVATIONIS contentorum in vrinis, Caput 6.

QVONIAM vrinarum aliquæ non habentes contenta ostendunt magnum defectum concoctionis, & insignes harum causæ sunt: operæ precium est etiam super hisce causis reddere, non parum conferentes volentibus rectè iudicare. Vrinæ igitur quæ absque contentis apparent ob extremâ incoctionem, hoc est quod materia incocta est, absque cõtentis producuntur. Cõtstantur idem tam colores quàm vrinarum consistentiæ. Quandoquidem demonstratum est, contenta esse excrementa quædam tertie cõcoctionis. Si hæc minus inspiciantur, ostendent concoctionē illam defecisse. Namque vbi fit coctio, etiā excretio alicuius superfluitatis agitur. Non enim contingit facta concoctione excrementum excerni. sed vbi concoctio minus conata fuerit, non etiam in ipsa concoctione superfluitas spectatur. Obstructio quinetiam existimāda, colans exactè vrinam, decēs est vt derineat cõtenta, quæ crassiora esse humiditate vrinę cõtingit, habita proportionē ipsa, cūm humiditas tū tenuior quàm par est proueniat. Quinetiam in inediis atque ciborum defectibus, cūm natura destituta sit humore alituro, deficiūt vrinæ contenta. Siquidem nutritione non præcedente, nō etiam in illis excrementum specta-

ri potest. Proinde in insignibus euacuationibus ventris diutinisq; urinæ hypostasi priuatæ cernuntur: aut q; cõtenta impetû exeundi illac ceperint, aut q; ob euacuationē imbecillitas quædam accadat uirtuti concoctrici: insuper & ob multā materiæ corruptionem à qua nihil sumere naturā uerisimile est. Nanque ubi materia habilis est, etiā inibi nutritio fit, atque præter hæc excrementi alicuius sequestratio, ut dictum est. Vbi autem egestas sit ac materia deerit, aut quia non adest, aut quia & si adsit, prorsus corrupta aut alterata est, neq; nutriri animal, neq; superflui quicquā, quod à nutritione reiectū est, excerni potest. Quinetiā nihilominus urinæ absq; contentis apparent ob collectionē totius materiæ factam, aut ab inflammatione, aut aliqua alia affectione. Nam ob multā caliditatem attrahuntur excrementa, tanquam humoribus melioribus delicerent. Nanque ubi cõtigerit immensam caliditatem abūdare, eo plures humores attrahuntur, atq; excrementa etiā contrahuntur. Quod discere licet ab iis cucurbitis, quæ singulis diebus à medicis vsurpari solent. Nāque hæc cum mediocri quadam flamma hærentes alicui parti corporis, ad se attrahunt tam uicinas, quàm remotas materias, cum aliqua sint quæ sortita sunt quoddam munus ita attrahendo, ut ingenerata caliditas attrahit. Si igitur cucurbita hærens tot potest mouere, multo plura arbitror posse inflammationē, atq; erysipelas, aut aliquā similem affe-

DE VRINAR. CAUS. 295

ctionem, ad se, ut decet attrahere. Alio quoque casu urinae apparent absque contentis, ut natura expellente aliquò excrementa, ob imbecillitatem ingentiam membri à cògerie multitudinis, Exitit enim etiam hoc ipsum ratione quadà membri debilitati, ut ad ipsum omne inutile expelleretur. Nam ubi infirmum membrum nequiuir manu tenere præmanentem virtutem excrettricem, illato materiae cumulo grauatum, nò solum non repellit materiam influentium, sed etiam superinfluētium suscipit, ob defatigatam (ut videtur) virtutem expultricem. Sed oratio de urinis hypostasi priuatis sufficiēter, ut arbitror, tractata nunc finiatur. oportet enim seruare ne disputationes protrahantur. Veruntamen nos, tanquam alio initio inciperemus, dicamus quas ob causas profluat urinae varię diuersis ætatibus & temporibus, & regionibus & diætis, atque moribus quibusdam diuersis: etsi de hisce in ijs quæ de iudiciis scripta sunt, disputatum sit. Nanque hoc modo ubi tractatum fuerit, disputationem de causis urinarum, optatum finem adeptam esse arbitramur: atq; ut & positiones in prioribus libris factæ, hoc pacto redditis causis certam fidem ceperint. Et ne capriosa oratio aliqua, & capru difficilis videatur, subiungemus etiam capita illa quæ definita sunt in iis quæ de iudiciis, ut super illis causas explicantes, mutuam fidem inter illa studentibus faceremus.

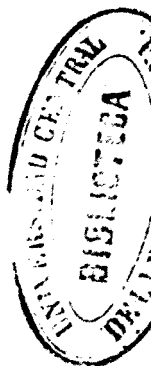

DE CAUSSIS VRINARVM

per genera & ætates, Caput 7.

VIRORVM temperamentorum vrinæ sunt subrufæ, atque subflauæ, atque mediocres in consistencia & contentis. Cuius rei reddita est causa sigillatim libro superiore à me definito. Verum, tamen licebit mihi repetēti hac in parte orationem illam breuibus, aliqua dicere. Nanque ubi demonstratum est in mediocribus concoctionibus sanguinis etiam bilem reddi mediocri colore, siue flaua, siue rufa sit, decens est vt ab eo illic distributo humore flauo, atque mixture facta cum serca humiditate vrinæ subrufæ & subflauæ producantur, atque cōgruentes consistentiæ, in concoctionibus perfectis: quarum alba & laxa & æquabilia, atque adfundum concedentia sunt contenta, etiā alterationem conuenientem in tertia concoctione arguentia. Virorum autem florenti ætate, atque tēperatorum vrinæ quales sint, iam antea dictum est. Atq; super eis redditæ sunt causæ, quarum nunc etiam meminimus, vt locus postulat. Cōueniens esset etiam reliqua quæ in ijs quæ de iudiciis dicta sunt, repetere, vt redditarū causarum à nobis perfecta præcedat oratio. Igitur senum vrinæ ad album vergentes apparent, subtenues, atq; effugientes mediocritatem substantiæ, quarum contenta pauca, & veluti cruda sunt. Puerorum verò valde iuuenum vrinæ, colore parum inferiores sunt sub-

flauis & subrufis, sed prope superant substantiam
 vrinarum virorum ætate florenti, ac contenta
 plura possident. Hic sermo, ut arbitror in iis quæ
 de iudiciis, factus est, causas vero hisce rationi-
 bus discere oportet. Ergo cum senum ætas quan-
 tum processerit, tantum versus frigidum declinat,
 par est ut vrinae & albæ, & tenues reddantur, tum
 genuina caliditate marcescente, tum cōcoctio-
 ne diminuta, obscuratæque ab eminētia frigidita-
 tis. Proinde decēs, est nutritione diminuta, ut
 contenta minora spectentur, proportionē respon-
 dentia assumptioni nutritiuarum humiditatum:
 quoniam senes impotentiores reperiuntur, tum
 quia distributio perditā, tum quia cōcoctio mul-
 tum debilitata est, eorum vrinarum cōtenta &
 minora, & veluti incocta inspicuntur. Puerorum
 vero cum naturalis & genuinus calor extiterit
 multus, atque vnā cum multa humiditate natu-
 rali, vrinarum colores fuere remissiores, quā
 quæ in iuuenibus proueniunt, multa humiditate
 imadescētes. Quatenus verò abundat genuina
 caliditas, meliorem consistentiam accedit pro-
 fluere, quā quæ in florēte ætate generatur. Ca-
 liditas enim genuina maior, meliores cōcoctio-
 nes efficit. Caliditas enim iuuenum florētis æta-
 tis etiam maior cum sit qualitate, quā quanti-
 tate (iam enim versus acutū concessit) etiam co-
 lores quos diximus præsentauit. Puerorum ve-
 rò caliditas potius quātitate præstans, circa sub-
 stantiam humorum producendam excelluit. In

quo minimè mirum sit, si horum multa contenta spectetur in urinis, si multa humorum elaboratio facta sit. Adde, pueros multum comedere solere. quamobrem accidit hinc multa excrementa generari. Non pauca etiam esse contingit ob nutricis facultatis actionem, quæ necessitate membrorum requirentium sit. Næque calori opus est materia, tum ad nutriendū, tum etiam ad membrorum incrementum. Et idcirco plura contenta spectantur in pueris, quàm senibus & iuuenibus. Sed disputatio super ætatibus iam sufficienter explicata hîc finiatur, atque de reliquis posthac dicamus. Mulierum igitur iuuenum urinx, et si in omnibus mediocres, mancæ tamen sunt colore subrufo atque subflauo. Quinetiâ pelucidior quodammodo substantia spectantur: plura quoque cõtenta quàm vrinæ uirorum habet. Huiuscemodi iudiciis urinx mulierū probatur, sed causæ si subiunctæ fuerint, firmauerit iudicia. Genus itaque muliebre domesticum est, ac paucis exercitiis vtens, atque remissam habens naturalem caliditatem, habita cõparatione ad caliditatem masculorum, efficit cõcoctiones debiles, possidet autè naturalem ignem languidū. Hæc ipsa subalbidas urinas pariunt, atque subtenues, non perfectam concoctionē, & æqualem ei quæ in maribus fit capiētes. plura verò cõtenta duabus de causis, vt arbitror, obtinentes. Namque tum excessu naturalis humiditatis, tum abundantiæ excrementorum, quæ oriuntur à debili con-

DE VRINAR. CAVS. 299

coctione, plura quoque contenta in vrinis apparere necesse est. Quamobrem ab hisce quisquā si considerauerit orationem quæ de iudiciis habita est, summe ueram esse susceperit.

DE CAVSSIS VRINAR VM,
quæ à simplicibus intēperaturis pfluūt, Ca. 8.

DE vrinatum mutationibus, quæ proueniūt à simplicibus intemperaturis intensis, hoc pacto dicendum esse cōuenit. Nanque caliditas parum excedens mediocritatem, subrufas & subflauas etiam gignit urinas: sed plus exaucta, rufas & flauas. Quæ mediocritatem substantiarum transgrediuntur, & splendor quidam ipsis adest: contenta verò mediocria, sed albedinem, quam secundum naturam ipsis inesse diximus, diffugientia. Contraria hisce producit frigiditas. Nanque quantum frigiditas intenditur, tantumdem albescent urinæ, atq; à mediocri substantia recedūt quodāmodo. Quinetiā asperiores superficiem & cōtenta minora, & cruda cōceperunt. Interdum verò uniuersæ crassescunt atque cōturbantur. Humiditas quinetiam obtundit naturalem vrinarum colorē in aqueum vergētem, atque in superficie earū adest asperitas: cōtenta & plura, & crudiora spectantur. Atque hoc pacto in substantia se habere vrinæ oportet. Siccitas quinetiam diminuit vrinis tam humorū, quàm cōtinentorum quantitātē: pellucidum affert & splendorem, atque color hisce adest, qualis est naturalis.

& substantia mediocris, modò defectus nutriti-
 uæ humiditatis non affuerit. Acriores fiunt vri-
 nę exauctā caliditatis qualitate. Vrinę eiusmodi
 se habent, quæ ab intemperaturis producuntur.
 At verò nunc subdamus causas iudicijs fidem
 facientes, hoc pacto. Igitur caliditate intensa, vt
 dictum est, mutantur vrinarū colores. Ergo de-
 cens est, vt etiam in ijs qui capiuntur ab intem-
 peratura calida: siquidem, si modesta fuerit cali-
 ditas, vrinę spectantur subrufæ ac subflauæ. Ea-
 dem verò exauctā, rufæ ac flauæ profluūt. Nam
 vbi ingenerata caliditas effecit bilem acriorem,
 atque humiditas ablata eandem purificando mi-
 nuit, tales colores in vrinis apparere necesse est.
 Dictum quinetiam est, caliditatis præstātia fieri
 mediocres concoctiones, vt inde urinarum con-
 sistentiæ moderatę appareant: par est vt eadem
 abundante, nondum tamen dissolvente corpo-
 ris valetudinem, vrinę habeant cōsistentiam su-
 pra mediocritatem. Neque mirum cuiquam sit,
 si vrinę superficies splēdescat ob intensam qua-
 litatem humoris colorantis. Nanque exauctā a-
 crimonia, & humiditatē asperantem consumen-
 te, splendor conspēctatur. Præter hæc contenta
 cæteris in rebus mediocria cū sint, non ab re
 fuerit, si ea ob intemperaturam à caliditate adau-
 ctam, perdiderint aliquid albedinis, cū tinctu-
 ra quædam ab exuperantia bilis distributa, colo-
 ret ipsa contenta. In his autem qui à frigida in-
 temperatura corripiuntur, quò magis versùs fri-

DE VRINAR. CAUS. 301

gidius processerit, eò albiore colorē præsentantur in vrinis. Cùm enim demonstratum sit q̃ bilis flaua mediocres urinas colorans, sit à mediocritate & exquisita concoctione, optimo iure, si non exquisita fuerit concoctio, ob aliquem frigidum affectum, bilis flaua proprium & genuinū colorem non habebit, sed recipiet vel pallidum vel subpallidum pro modo erroris qui in concoctione fuerit. Quamobrem congruere videtur, vt ob missionem serosæ humiditatis, appareant diuersi colores vergentes ad album, ratione recessus à perfecta cōcoctione. Proinde vrinę humor concedit versus tenuiorem consistentiam, cùm nō faciliē à genuina caliditate dometur atque concoquatur. Quin ob eandem rationem vrinę superficies aspera spectatur, q̃ humor qui splendore eum præbebat, dum coqueretur, concoctione frustratus sit. Minora tamen & cruda contenta harum vrinarum sunt. Nanque diminuto calore, etiam distributio minor erit: minora verò decet esse etiā ea quæ à minore humorū assumptione proficiuntur. Item in concoctionibus quæ ob imbecillitatē caloris, prauæ ac debiles euaserunt, & cōtenta crudiora spectantur. Neque mirum si conturbentur & crassescant: vbi cruditas vincit ob imbecillitatem coquentis & alterantis caliditatis. Nam vbi caliditas naturalis præstiterit materiæ, tum ea quæ tenuia sunt, crassescunt concocta. Quæ verò alia ratione crassa erant, hæc tenuantur atq; disseparātur.

quas ambas consistentiæ species per diuersas causas potuit introducere intemperatura frigiditatis . tenuia enim potius per puram ipsius intemperaturam: crassa verò per cruditatem quæ humoribus accessit . Humiditas quinimo argui poterit à quantitate excrementorum : cōfirmauerit etiam obscuritas distributi coloris . Nam cūm concoctio euadit imperfecta ob humiditatis excessum, & mediocris consistentia nō est, tum subtenues spectantur, & colores destituuntur, eo quòd mistio fuit cum multo seroso humore . Neque quoque mirum sit, si multa & cruda spectentur cōtenta . Nanque ab humorum humiditate facilis producitur distributio . quare par est vt multa elaboratio adsit. Accidit autem cūm humidum quod distribuitur multum sit, non perfectam humorū elaborationem fieri . Proinde sit vt contenta tum multa, tum cruda præsententur. At verò in sicca intemperatura quæ corpori accidit, vrinarū humiditates pauca profluūt, ob paucitatem humiditatis: colores verò sunt, quales qui secundum naturam in iuuenibus, & exercitatis hominibus apparēt. Quòd si illa intenderetur, etiam hæc ipsa increfcerent: & consistentiæ redduntur similes sanis & mediocribus, interdū tamen intenduntur. Colores verò eiusmodi manent: humore colorante nihil patiente: etsi ille increuerit, colores quoque increfcere videbuntur. Veruntamen quemadmodum in humiditatis ex-

DE VRINAR. CAUS. 303

cessibus non facile præstat concoctrix facultas, sic nunc in siccis intemperaturis facillimè præstans, non modo efficit mediocrem consistentiam, sed etiam interdum quandam crassitudinem infert. Splendor verò quidam, & leuitas illustrent superficiem vrinæ ob vigorem colorantis humoris. Cōtenta quinetiam pauca sunt, cū pauca sit quæ distribuitur humiditas. Eadē sunt mediocri substātia, atque exactè concocta, q̃ facile domita sunt à caliditate concoquente: atque oratio de causis vrinarū in iis urinis quæ ab intemperaturis simplicibus profluunt, hoc pacto tractata sit. Id autem nos latere nō debet, hæc dicta esse de qualitate vna hominis intemperati, cæteris (quoad fieri potest) mediocribus manentibus. Cū autem disputatio definiuit causas intemperaturarum simplicium, licebit viro ingenioso adinuenire ex hisce qualitates compli-
catas ac intensas. Ad hæc in ijs quæ de iudiciis dictum est, eorum qui mediocriter se exercent, mediocres urinas profluere: veluti quoque in iuuenibus, & exercentibus se, dictum est. Eorum vero qui ultra quàm par est, laborarint, seq̃ exercuerint, urinas etiam erga rufum flauūque colorem vergere, atque earum contenta pauca esse & tenuia, etiam in colore alterata: quinetiam interdum colliquamina quædam in hisce innatant. Segnem vero ac sedentariam vitam traducentium, & vrinæ ad album vergunt, & contenta plura & cruda spectantur. Igitur vri-

narum eorum qui modeste se exercēt, causas in superioribus explicatę sunt, vbi disputatum est de homine vsquequaque mediocri & inaffecto. Sed nūc subdere restat causas vrinarum eorum qui immodicę se exercent. deinde similiter eas, quę vrinarum sunt illorum qui in segnitie atque ocio vitam terunt.

DE CAUSSIS VRINARVM EORUM qui se plus iusto exercent ac segniter viuunt, Cap. 9.

CUM maior quā par est sit calidi motio accēsa ab exercitiis externis plus iusto exauctis, tum biliosus humor augetur, combustus ab accedente caliditate. Quinetiam per eiusmodi accēssionem vrinarū colores ad rufum & flauū attolūtur. Diminuta ergo serosa humiditate quę tēperabat, atque biliosi humoris adaucta qualitate, necesse est contenta & pauca & tenuia spectari. Cū autem membra ab excessu caliditatis attinguntur, & digerātur diffusa vel sudore, vel insensibili transpiratione: rarefacta ob exercitia pelle, decens est vt exauctis eiusmodi exercitiis, aliqua colliquamina in vrinis appareant innatāta, pfecta vel à renibus, vel fortasse ab aliis quibusdam partibus corporis, tum multa cum mōtu caliditate aliquo pingui colliquefacto. In ijs verō qui ociosam & inertem vitam viuunt, vrinę recedunt à mediocritate coloris, vergentes ad album, ob paucitatem calidi morionem habentis, ac in

ac in seipsum inclinātis, atque vacatione motio-
nis marcescentis. Siquidem veluti in rogis cuc-
nire solet, vbi ligna sufficienter congesta fuerint,
si quisquam extrinsecus motus factus sit, facilius
accēditur atque comburitur materia: & si quic-
quam proiectum in rogi fuerit, statim ab igne
deuoratur. Vbi verò nulla foris adhibita fuerit
motio, tum magna difficultate distributa mate-
ria vritur, atq; metus oritur nō paruus ne ignis
extinguatur à multa diuersaque superimposita
materia. Non aliter accidere solet ociosis & ex-
ercitatis hominibus. Eam ob rem ad album in-
clinat color vrinarum illorū qui segnem & quie-
tam vitam ducunt. Cōtenta verò earum & mul-
ta, & crudiora spectantur. Nanque queta vita
facile distributio fieri potest atque alteratio, sed
concoctionē facit caliditatis præstantia. At quia
demonstratum est, q̃ caliditas non mota tractu
tēporis marcescere soleat, decēter in viris ocio-
sioribus accidit, plura spectari contenta, atq; cru-
diora frustrata perfectā cōcoctione. Atque hac
in parte terminetur oratio de causis vrinarum
se exercentium atque ocioforum. Posthac verò
transeundum est ad causas assignandas vrina-
rum à temporibus anni atque regionibus alte-
ratarum.

DE CAUSSIS VRINARVM VA-
riatarum ab anni temporibus, & à regioni-
bus, Cap. 10.

INEVNT E vere urinarum colores albi sunt & subflavi, etsi interdum crassescant. Quantitas verò humoris earum maior profluit habita ratione ad comesa. Contenta quoque & plura, & crassiora spectantur. sed procedente tempore versus calidum, colores ascendunt ad mediocritatem: eodem modo contenta. A Estate verò incunte, urinx subflavæ & subrufæ, contenta verò tenuiora excut. Sed æstate vigente urinarū fluores pauciores sunt habita ratione ad comesa, sed vergentes ad flaviū atque rufum. Quarum consistentiæ sunt paucæ recedentes à temperato, etsi quidam splendor in eis refulserit. Contenta quoque & tenuia, & minora, atque colorata supra albedinem sunt. Declinante verò æstate, atque autumnino incunte, remittuntur colores tam floris quàm contentorum, sed tenuia etiam manent. Procedente verò ad frigidius, etiam colores mediocres redduntur. In hyemali autem solstitio urinx sunt quâritate mediocres, sed subalbæ, contenta plura, consistentiæ verò mediocres. Vigete uerò hyeme color urinx albus est, consistentiæ uerò inæquales. Nam interdū crassæ, interdum tenues spectantur. Quâritas floris maior quàm mediocris: contenta verò & plura, & cruda frequentius inspiciuntur, quæ differentiis temporum anni alteratæ eiusmodi urinx (ut paucis omnia dicam) videntur. Reliquum est causas harum repperas docere. Nam hoc pacto facta disputatione, facilius erit red-

dere causas super regionibus, quæ ratione respondent ipsi anni temporibus. Sed repetenda sunt prædicta, ac super vnoquoque eorum reddenda est causa. Incunte igitur vere, atque sole versus nos reuertente, tum cum Vergiliæ intempesta nocte spectantur, vinarum colores etiam sunt albi & subpallidi, & consistentiæ inæquales, sed quantitate maiores, contentiæque & maiora, & cruda. Quandoquidem frigoris adhuc dominantis ambitu vincitur naturalis calor: quare defectus concoctionis accidunt tam in colore, quam in consistentia.

Quia verò alimenta plura sunt, multorum verò comestorum plura sunt excrementa atque contenta vinarum, ex hisce etiam plura & cruda spectari necesse est, non ut par est domitis humoribus. Adhæc maiores urinæ profluunt ab humiditate humorum in corpore per totam hyemem collecta. Hyeme enim ubi multi cibi assumpti fuerint, atque longiores trahentur somni, aderitque aeris qualitas frigida & humida, decens est, humorum crudorum non parvam congeriem cumulari. Quinetiam hyeme etiam manente, spissatur eiusmodi materia, ac paulo fortè plures quam mediocritas postulat, profluunt. Sed ubi ver illuxerit & constitutio humida fuerit, iamque humores melius cōcocti ac soluti, tum urinæ maiores, quam assumpta comesta deceat, minguntur. At verò

tempore procedere, tuncque cum Sucule orientales apparuerint, & colores & consistentiæ, non modo contenta ad mediocritatem concedunt. Siquidem dum aer nos ambiens extiterit temperatus, omnia quoque quæ propter hanc præcedentem constitutionem alterata erant, ad mediocritatem reducuntur. Quando verò aeris nos ambientis temperatura non admodum frigida fuerit, ut genuinam caliditatem lacerare possit, nec adeo calida, ut digerere valeat caliditatem quæ in nobis est, tum naturales vires actiones nostras excitant ad mediocritatem, & id quod secundum naturam est, modò nihil extrinsecus impedimento adfuerit. At verò cum orientalis Orion exoriri cæperit, iamque æstiuum solstitium aderit, tum urinae apparent subflavæ atque subrufæ, & contenta mediocribus tenuiora, idque decenter. Calore enim libere in toto corpore diffuso atque dominante præfenti materiæ, cōcoctioneque facta ut decet, etiam urinae profluere probantur mediocrem colorem habentes, sed tenuiores: nec aliter se habent contenta in eis: horum plures partes tenuantur atque digeruntur ab ætis caliditate. Vigente verò æstu, tuncque cum Procyon orientalis exoritur, urinae quantitate minores profluunt, habita ratione ad ea quæ distributa sunt. Quinetiam attolluntur ad colorem flavum & rufum, & earum consistentiæ sunt tenuiores temperatis: item contenta & pauca, & tenuia, atque quodammodo coloratam albedinem ostenden-

tia. Siquidem aëris calore qui nos ambit, vigente atque attrahente ad se nostrum hunc naturalem ignem, eundemque in qualitate intendere, maiores fiunt ac frequentiores bibitiones: minores vero excretiones quam bibita postulat, partim dissoluta materia in sudores, partim digesta per occultas euaporationes. quinetiam adaucta bili ab aëre æstuante, etiā colores memorati spectantur. At calore naturali digesto, cōcoctiones secundum naturam diminutę proueniunt. Idcirco urinarum consistentia tenuior gignitur, contenta quoque coloratur ab abundantia bilis, sed minora & tenuiora spectantur, q̃ digeratur & tenuetur materia, atque concoctiones debiliores fiant. Plura itaque ex his quę dicta sunt, accidunt ob calorem naturalem extrinsecus expugnatum. Ineunte autem autumno, cūque Arcturus exoritur, remittuntur colores tam chymatis ipsius quàm contentorum in eo, concedendo ad mediocritatem, sed remanent tenuia & pellucida, & pauca. Siquidem calore vehementer diminuto, etiam colores qui ob illum vehementer excreuerant, incipiunt subduci, quousq; desinere videatur caliditas. Quinetiā ob aëris præstantem siccitatem, & minora & pellucida, tam chyma quàm contenta in eo spectantur. Procedente vero tempore, atque tum cū Vergiliæ orientales occidunt, tam colores quàm contenta mediocria sunt: q̃ concoctiones meliores fiant, ubi nimia difflatio acta sit caliditatis compress-

ſq. Nanque frigidis ventis ſuperflantibus, caliditas naturalis reſumit vires, atque temperamentum omnibus cōcoctionibus affert. Cū autem hybernum ſolſtitium adetit, Caprāque orientalis occidat, tum colores à mediocritate recedūt, atque conſiſtentiæ tenuantur: cōtenta verò multiplicantur, fortasſe etiam mediocria ſcruantur. Quādoquidem aëre fridiore redactio, vnā quoque alteratur quodāmodo interna caliditas, atque increſcit humor pituitofus, ita vt oporteat humorem colorantem qui in nobis eſt, debilitatum obſcurari. Quia verò ciborum ſumptiones ampliores fiunt, & cōcoctiones ſunt validiores, eo q̃ tum calor roboratur, ac ſomni longiores accedunt adiuuantes iplas concoctiones, ſit vt contenta plura ſpectentur. Vigente vero hyeme, atq; tum cū Fauonius ſpirare incōperit, vrinarū humor maior eſt, habita ratione ad comeforum quātitatē, atq; albæ inſpiciuntur, & inclinānt ad conſiſtentiatur intēperaturas: cōtēta vero in hiſce plura exiſtunt, atque crudiora ſunt. Quādoquidem frigore aëris eoſque exaucto, vt etiam noceat genuinæ caliditati, biliſoſque tum prorsus tabeſcēte humore, albas profluere vrinas compertum eſt, ſed differentes cōſiſtentijs. Nam aut erunt tenues, eo q̃ non adeptę ſint perfectā concoctionem, quod accidit ob præſtantiam frigiditatis aëris: aut craſſæ & conturbatę ob humorē, qui crudus vocatur, per proprium tēpus uigentē. Quoniā autem genui-

DE VRINAR. CAVS. 311

na caliditas non potest domare, & concoquere multa comesta, & frigus proprietatē habet cogere materias, ob id contenta plura apparent profecta à multa elaboratione nutritionis. Cruda vero & crassiora interdum videntur, aut præ frigidityte tabefaciente genuinum calorē, aut præ materia in distributionē sumpta longē maiore, quā virtus ualeat per caliditatē perficere. Hæ igitur sunt causæ vrinarū mutatarum per singula tempora anni, quæ reddi possunt ab iis qui studiis harum rerum delectantur. Ac vnusquisque ab hisce sumpto principio considerationis, poterit quoque reddere causas quæ sitas super regionibus. Causæ vero urinarum in ratione victus commutata rationem habebūt similem illis quæ explicatæ sunt de intemperaturis.

DE CAUSSIS VRINARVM PROfectarum à nutrimētis bonis & malis, Cap. II.

NON mirum cuiquam esse debet si è nutrimentis boni succi, & ad coquendum facilibus faciles cōcoctiones urinarum appareant, atque syncera contenta. Siquidem cum calor naturalis faciliē alteret quæ ad coquendū facilia sunt, & expeditē nutritio fiat in boni succi alimentis, promptissimè omnia perficiuntur, atque omnia quæ in vrinis videntur, hæc mediocria inspicuntur, quæadmodum cōtrariū accidit in cibis mali succi, & ad coquendū difficilibus, ægrè cōcoctiones fiunt, corrupta autem & varia cōten-

ta spectantur, virtute concoctrice non suscipiente humores ad alendū ineptos, sed illos respiciente, siquādo fortasse exhiberētur. Fiunt enim incoctiones præter cætera, quia cibi ad coquendū inepti sunt: aut enim virtus cōcoctrix laxi solet à qualitate ciborū, aut ab eorū quantitate exuperante. Nanque multa, ac virtutē exuperantia nō facile domari possunt à naturali caliditate. Quæ verò praua sunt qualitate, ea non aliqua ratione admittuntur, virtute tractrice familiaria nutrimenta solummodo attrahente. Etsi qua fortuna illa fuerint admissa, eadem ab expultrice virtute excernuntur. Admitti autem illa possunt ob virtutis aliquam laxationem ab aliqua illatā affectione. Atque de hisce hæc tenus.

DE CAUSSIS VRINARVM

somnolentorum, & insomnium, Cap 12.

SOMNOLENTORVM vrinx enarratæ sunt, quæ colorem ad album uergentem habent, sed consistentia sunt vel mediocriter tenui vel crassa: contentis autē pluribus atque crudis abundant. Insomnium hominum verò præsertim male sanorū vrinx diuæ sunt eiusmodi: namque sunt tenues, & versicolores, interdum albæ apparentes, interdum rufæ, & flauæ, ac oleaceæ, & nigra, sed in contentis sunt magis alienæ. Namque aut ipsa contenta deficiunt, aut præsentia si fuerint illa sublimia sunt & aspera, & coloribus malis spectantur. quæ dicta sunt in iis quæ de iu-

DE VRINAR. CAUS. 31,

dicij scripta sunt. Nunc verò causæ hoc ordine subiungendæ. Siquidē nouimus somnum secundum naturam, & hominis sani, fieri ob humiditatem suauem, atque mediocrem caliditatem naturalem, hominis verò aliter affecti somnum accidere ob humiditatem multam, præsertim pituitosam, atque ob cibos, & medicamina frigida. Sed vigilias nouim⁹ euenire maxima ex parte ob siccitatem, interdum etiam ob caliditates multas. Cū igitur hoc vel illo modo affectis hominibus, & somni, & vigiliæ fiant, decet ratione etiam vrinæ eiusmodi profluunt. Demonstratum enim est, vt ad album vergentes vrinæ, concoctionē defecisse demonstrant, ac nihilominus hisce incoctionem demonstrant consistentiæ vrinarum, declinantes à mediocritate, atque præter hæc etiam contenta cruda atque multa. Igitur vbi eiusmodi cruditates fuerint mediocres, sensibilem læsionem non afferunt patientibus, sed faciunt vt dormire ament. Nanque succis crudis paulatim calefactis atque solutis, multi vapores humidi assurgunt, cerebrum verò ex illis multa nutritione fruitur. Quoniam verò non faciliè hisce humores deficiunt, non etiā vapores ab illis orti defecerint. Quamobrem accidit eo pacto abūde madere cerebrum, atq; somnos plurimos gignere. Arbitramur enim somnum generari, vbi nutrimentum bonum distributum in cerebro concoquitur, dūque ipsum concoquitur, & sensus animales intus colligun-

tur, virtute maiore coercente minorū actionū. Postquam verò contigerit vt assumptum nutrimentum concoctū sit, solvuntur eo nexu sensus, atque hoc pacto animalibus vigiliz repetitur. Sed tractatio de somno ab aliis sufficienter explicata, nunc relinquatur à nobis, atque procedendum in incæpto. Ergo somnolentorū vrinę ob eiusmodi causas sunt : insomnium verò contrarię, ob contrarias causas, vt arbitror, quandoquidem quę desiccare consuevere, hæc suapte natura vigilias introducūt. Quamobrem flaua bilis eo modo attenuata, & in cerebrum distributa, non solum nō ingerit ei nutrimentum madefaciens, verum etiam aufert id quod adest, ita vt inde homo vigilet. Nanque eiusmodi colores potius esse proprios flauę bilis demonstrum est. At vero q̃ contenta sint signa cōcoctionis dictū est. Concoctio vero non tam facili fit, si aut aliqua intēperatura exceſſerit, aut vsque quaque euigilauerit homo. Decens est vt cōtentorum spectetur inæqualitas, atq; cōfusio maxima. Vrinę vero albiſsimę atq; tenuissimę profluūt, aut ob bilis ascensum ad ipsum cerebrum, & ita manētes significāt uigilias à bile esse in cerebro, aut ob insanię speciem: nanq; maxima ex parte urinę eiusmodi insanię sunt. Quinetiā urinę oleacę atq; nigre frequentius mortem minātes, nihil mirum fortasse si insomnię afferant & insaniam. Has causas super hisce habere poteris, etiam aliis in locis dictas, ita vt fu-

DE VRINAR. CAUS. 315

giendum sit dicta repetere adeo importune : procedendum vero posthac ut reliqua explicantur.

DE CAUSSIS VRINARVM
profluentium, ab ijs qui vel ob satietatem
vel famem non concoxerunt, Cap. 13.

EORVM qui multum comederunt & nō
cōcoxerunt, urinæ albæ, tenues, ac hypostasi pri
uatæ spectantur : atque perseverantium in cru
ditate urinæ fiunt, substantia & contentis extra
neæ. Contrà vero eorum qui inedia laborant,
primùm flauæ, & rufæ, & tenues, & priuatæ cō
tentis urinæ spectantur. Famē vero pressorum
albæ, tenuēsque, ac hypostasi priuatæ proue
niunt, atque ad prauos quosdam colores trans
mutantur. Sed super hisce (quoad fieri potest) red
dendæ sunt causæ indigentibus & eas requiren
tibus, quæ non cōtemnendæ uideri poterunt di
ligentibus rationum exquisitoribus. Igitur cū
cōcoctio fieri soleat ubi cibi fuerint domiti, cru
ditas vero ubi cibi multum excefferint mensu
ram, quemadmodum ubi cruda minus exceffe
rint mediocritatem : decens est ut hac ratione
dum homo se multis cibis onerauerit, error à
perfecta concoctione contingat. Nāque aut ni
hil, aut parū natura videtur elaborauisse cibos:
cū neque colorem, neque substantiam medio
crem effecerit, atque abstulerit contenta, tan
to recessu à cōcoctione. Veruntamen in quibus
minus iusto deciderit, tractu tēporis vero one

rata inducitur, vt sustineat errores, eiusmodi virtus semiperfectas actiones producit. Similiter dicendum de impransis. Quandoquidem semper naturali calori comestis opus est, vt & seipsum cōfirmer, & partes corporis nutriantur, ubi sufficiens collecta materia fuerit, tum quæ decet fieri, fiunt. Vbi verò illa defecerit, tum in seipsum conuertitur, ac si quam esse humiditatem contingerit, illam absumit: qua ablata ipse acrior redditur, & flaua bilis proficit qualitate eius calida & sicca inaucta. Proinde vrinæ proueniunt secundum illam calidi affectionem, minora verò cōrenta spectantur, vbi decrinit homini alimēta: quæ cū concocta sunt & nutriunt, mittūt hæc signa nutritionis. Veruntamen postquam calor, quoad fieri potest, surrexerit, atque intrinsecus indiguerit nutrimento, statim ipse contabescit. Ipso verò calore tabescente, etiam corporis habitudo statim parata est concedere versus frigidum, & album, & prauum. Deinde etiam ad peius vergentes colores, & coloribus mutuo se habentes substantias reddit. At verò de huiusmodi rebus cū satis dictum sit, vt arbitror, disputatio terminetur. neque vos latere velim, qui ita mediocrem mensuram multæ disputationi habendæ super hisce rebus feci, vt etiam opus esset super reliquis aliam tractationem facere, atque illos implicari circa infinita, qui dū via breuiore quod student assequi, capere cupiant, in aliquas alias disputationes secedentes, seipsos in longas

DE VRINAR. CAVS. 317

tractationes intrudunt. Quamobrem decere videtur vt ab hisce tanquam ab alio initio aggressi referamus causas inuentas super reliquis questionibus. Nanque hoc pacto à nobis facilius, & distincte explicabitur propositū, atque studiosis promptius licebit verbis paucis præcepta multa discere.

DE CAVSSIS VRINARVM

per genera ægritudinum, Cap. 14.

DICENDVM est hac in parte de vrinis apparētibus in singulis ægritudinum generibus, atque earū causæ reddendæ. Siquidem hoc pacto decetem per singula capita compositionem suscipiet disputatio, atque finis decens toti orationi statuetur. Igitur dictum est in tractatibus de iudiciis vrinarum, in febribus ephemeris puris, nulla causa alia præsentē, videre quisquā poterit vrinas non insigniter mutatas. Nanque si quo modo contingeret mutari, perparum atque occultē mutarentur. Febribus enim ephemeris generatis ob alterationem solius spiritus ad calidius intensi, par est, vt ne in vrinis etiam manifesta spectetur alteratio. A paruis enim occasionibus, parua momēta, à magnis magna proueniūt. Quum itaque vrina demonstret humorum alterationem, ephemera verò febres oriātur è mutationibus spiritus, vt dictum est, ad calidius intensi decēs est, vt aut nullo pacto, aut perparum alterentur ephemerarum vrinæ. Nanque prius

quàm humorum materia sentiat alterationē naturali spiritui accedētem, illi soluuntur, vbi sortiti sint rationem victus convenientem. Sed tamen in febribus ephemeris, cum parua quēdam mutatio fiat, etiā parua spectantur in vrinis mutationes. Quod si qua fortē aderit in corpore materia corrupta, vsque adeo vt parua mutatione indigeat ad inflammandum, facili inflammatur & comburitur, atque excitabit febres putridas. Vrinę verò apparebunt, quales in putredine humorum prouenire febres solent, de quibus mox dicemus. Febrium ergo in putridis humoribus factarum, quę fuerint intermittentes, hę vrinas alias: quę verò fuerint continuę, hę vrinas alteras eiiciunt, & secundum differentiā putrefactorum humorum, atque continuitatem, & intermissionem in eis. Dicendū itaque prius nobis est de febribus quę deficiunt, earum causas reddentibus. Deinde de reliquis, veluti ratio procedens monstrauerit.

DE CAUSSIS VRINARVM

profluentium in vtrisque tertianis, Cap. 15.

PVRARVM tertianarū vrinę versus flauum & rufum (vt dictum est) colorem attolluntur: substantia uerò earum ostenditur mediocritate crassior. Ac in primis diebus nihil contenti eiicitur. tempore procedente tam cōtenta spectantur, quàm colores ad mediocritatem, & ad id quod secundum naturam, concedunt, atque

DE VRINAR. CAUS. 319

ægritudinis solutio breui aduentura speratur ab
 ipsis concoctionibus præmonstrata. Eiusmodi
 sunt iudicia tertianarum putridarum deficientium ab
 vrinis facta. Nunc par est ut subdamus earum cau-
 sas. Igitur bilis flaua ubi exaugeta sit per aliquam
 causam illius generatricem, & extra venas aberra-
 uerit, tum febres vocatæ tertianæ, generantur, atque
 deficientes fiunt, quippe quum in venis bilis mul-
 ta non sit. Venæ autem ipsæ etsi participes fiant eius-
 modi humoris, tum ob vicinitatem, tum ob hu-
 moris ipsius abundantiam, non ita tamen ut cum
 eo etiam sanguinis dulcedo misceatur: hac enim
 ratione continuæ febres hæc essent. Quoniam igitur
 extra vasa sepositus est, eiusmodi biliosus humor
 putrefactus est quodammodo: idcirco demonstra-
 bit tam putredinem quam intermissiones, quas
 passim facit. Coloratur autem vrinæ ratione bi-
 lis iniectæ. Verumtamen quod biliosum hunc humo-
 rem non bene corruptum esse in febribus tertia-
 nis demonstratum est, idcirco colores, quales di-
 ximus, inspiciuntur: atque à multitudine & mode-
 rata bilis crassitudine, quæ per vrinam separan-
 tur, euenit ut vrinæ substantia crassior quam me-
 diocris est, spectetur. Absunt autem contenta in
 primis diebus ratione cruditatis, atque cuiusdam
 obstructionis. namque quod nondum natura po-
 tuit domare materiam, neque concoctionibus us-
 quequaque incubuit: quamobrem neque continen-
 ta spectantur, quæ signa sunt concoctionis. At ve-
 ro ubi natura se collegerit, atque roborata fuerit,

expulſæque ſint ſuperfluitates, retentis ijs quæ
 vrilia ſunt, rectèque & cum ordine tractata ſint.
 ea quæ ad humorem affluentem ſpectant: tum
 concoctionis apparent ſigna, hoc eſt conten-
 ta. Quinetiam ad mediocritatem tam colores
 quàm ſubſtantix concedunt. Sed oratio de vri-
 nis profluentibus in tertianis puris, hæc ipſa eſt
 breuibus explicata. Notharum verò tertiana-
 rum vrinx aureum colorem excedunt, ita vt ad
 vineum etiam colorem attollantur: ſubſtantia
 verò ſunt craſſiore, quàm quæ in tertiana pura
 ſpectatur. Cōtenta verò harū vrinarū vel pauca
 & praua ſunt, vel nullo modo apparent. Rectè
 igitur quiſpiam dixerit impuram tertianam ma-
 gnitudine & qualitate bilis ſuperaffe tertianam
 puram, ita vt longiore tempore ad concoquen-
 dum opus ſit. Siquidem eiufmodi vrinx, vt etiā
 ſuperius dictū eſt in ijs quæ de iudicijs & cauſ-
 ſis colorum ſcripta ſunt, proueniunt à maiore
 & deteriore bili. Neque mirum ſit ſi maiore tē-
 pore ad concoquendum opus ſit. nanque multa
 vbi fuerit materia putrefacta, maiore tēpore ad
 concoquendū potente virtute indigens eſt. Sed
 tamen fortasſe de hac re in diſputationibus de
 præuidentijs memoratum fuerit. Nunc verò ad
 aliud caput tranſcat oratio, quæ perquam ſatis
 in hiſce immorata eſt.

DE CAUSSIIS VRINARVM
 quartanarum, Caput 16.

Q V A R.

QUARTANARVM quę potius originem à liene traxerūt, primis diebus vrinę sunt alba, atque substātia tenui. Tempore verò procedente, præsertim diebus quietis, spectantur cōtenta earum cumlata atque cruda, ac interdum totum ipsum chyma turbidum apparet. Diebus verò afflictionem habentibus, adhuc etiam tennes se ostendunt, & contenta mediocria atque tenuia, cū erga solutionē passio vergat. Interdum etiam nigra vrinę spectantur, quę indicāt solutionem passionis quę corpus occupat. Febres præterea quę quarta quaque die paroxysmum habent, euidentiam habent memoratę febris quartanę, sed multo citius deficiunt, eo quod potius generantur à calida hepatis intemperatura. Harum vrinę subrubea atque rubea, talēsque qualis sandaracha, spectantur. Quarū consistētia primū tenuis est, interdū etiam crassescūt: contenta verò non absque flauo colore ostenduntur. Sed tamen aliquando accidit, vt earum vrinarum cōtenta aliena videantur, sicuti etiam colores ipsius chymatis. Demonstratum est autem alijs in locis, quod quartana febris deficiens à victu frigido & sicco, qui humorem melancholicum peperit, generatur. Ergo quotiescunque eiusmodi humor exauctus fuerit, atque circa lienem firmatus, tum quarto quoque die paroxysmum habet, ac vrinās albas & tennes eijcit. Nāque eiusmodi humor cū crassus sit, atque idcirco obstruens: item cū frigidus sit, hac ratione

calorem genuinum lædens, præque concoctiones fiunt, ac tenues & albæ vrinæ spectantur: sed nihilo minus ob importunitatē frigiditatis humoris, quàm ob cooperturam quæ sit in meatibus. Nanque humor ex auctus obstruens præ crassitudine, sed præterea ratione puræ frigiditatis cum sit tenuis, tenuiores vrinas p̄gredi efficit. Quin etiam tempore procedente humoris tēpore tenuari, materia facilis ad transeundum redditur vasis urinariis, & hypostasis cumulata spectatur, aut per totum cōturbantur urinæ. Veruntamen vrinæ crassæ & contenta earum apparent ob tenuatos humores, albidi verò colores vidētur ob humoris frigiditatem, quæ concoctionem veluti cogens non sinit mediocrem consistentiam vrinis largiri. Neque mirum esse debet, si diffuentibus nigris vrinis solutionem quartanæ coniectemus. Humor enim melancholicus veluti principium atque radix extitit ipsius quartanæ: quidum excernitur, ostendit hominem agritudine liberari. Neque vsquam uisum est, si cuius stirpis radix fuerit abscissa, vel supra terram eradicata māsērit, non etiā ea quæ post ipsam radicem veluti post principiū orta sunt, mortua cum sint, corrumpantur atque tabescant. Quartana verò quæ recta ratione vocatur notha, eo quod hepar male affectum sit, illiusmodi urinas transfundit. Quandoquidem ipsum uiscus calidum est, vel aliter nimium concalfactum per defluxum quædam calidioris materiæ, simul calefacit omne ve-

DE VRINAR. CAUS. 323

narum genus, sanguis uerò feruet: sed bilis præmissa afficit ita corpus, ut contingat ob hæc ut urinae mutantur in eiusmodi coloris speciem. Quinetiam interdum accidit, ut earum contenta extranea uideantur ob obstructions, & intermpestiuas diatas, aut ob humorem qui tingit con carceratum, aut transmissum ad alias corporis partes. Præter hæc si pulsus tangere oporteat, minus exactè ab eo coniecero hanc deficientem febrem esse, ita ut continuam potius esse quisquam dixerit quarto quoque die affligentè. Quoniam verò, etsi rationibus credendum sit, interdum opus est ut acquiescamus nominum cõsuetudini potentiori, simpliciter hæc quoque quartanam appellemus, cum hoc ipsum videatur uirorum compluribus.

DE CAUSSIS VRINARVM

in febribus quotidianis profluentiu, Ca. 17.

QUOTIDIANAE febris urinae albæ, & renues, atque aquosæ sunt primùm: tempore verò procedere crassescunt, & cumulas hypostasas ostendunt, humore iam cõcocto. Atque huiusmodi febris, ut dictum est, producit à frigidis & humidis cibis, atque uictu gignente humores illis similes. Quamobrem ob hæc omnia crudum hoc pacto, & pituiosum exauctū humore, dicere possimus lædere genuinam caliditatē excessu frigiditatis, atq; claudere meatus: quare tenues & albæ & sine hypostasi urinae spectantur,

Contrà verò, vt dictum est, naturali calore dominante, & alteratio, & concoctio, atque nutritio fit. Sed hoc decedente à proprio munere, etiam urinæ aberrare ab eo quod par est, spectantur. Verè tamen confirmata ge- uina caliditate attenuatur quod multum erat crassum, atque sequè tractur excrementa crudioris. Sed oratio de febribus intermittèntibus, cum reddiderit sufficientes rationes vt causæ caperentur, hoc in loco terminetur. Post hac verò referamus causas vrinarum febrium coniunctarum & continuarum, atque earum quæ generantur ab aliqua immensa caliditate, deinde earum quæ fiunt ab aliqua frigidityte, vt super hisce capiens causam oratio possit eo pacto terminari.

DE CAUSSIS VRINARVM

profluentium in continuis febribus,

Caput 18.

FEBRIVM continentium atque cōtinuarum urinæ versus deteriora concedunt, contenta quoq; praua spectantur, atque uaria pro qualitate humorū excedentium. Nanque febres putridæ aut à pura bili putrefacta generantur, aut à sanguine, aut à pituita, aut à bili nigra, aut ab omnibus mistis, veluti fiunt à duobus aut tribus humoribus differentibus complicatis. Sed tamen febrium ortarum è simplicibus humoribus facile quisquam & iudicia & causas concipere poterit, atque illas reddere. Complicatarum

verò difficilis est exacta cognitio : & illa mutua complicatio proprio nomine vacauit. Posthac memorauerimus simplices febres tanquã captiua faciles: de quibus superius in tractatibus de iudiciis eas declarãdo diximus. Complicationes verò, eo q̃ nominum propriorum appellatione vacuere, sinamus, vt qui hisce studijs indulgent, opinãdo discant. Igitur febrium à corrupto sanguine orientium urinae subrubeæ, & rubeæ, atq; vineæ profluunt, pauloque post crassescunt, & similiter contenta proueniunt, veruntamen cum in hisce febribus sanguinis incrementum adesse videatur in uenis: ubi verò incrementum mediocritatem & quod decet excesserit, aliqua etiam corruptio sequatur, par est, eo q̃ ob multitudinem domari non possit sanguineus humor huiusmodi: cuius quantum inutile atque superfluum est, in urinis sequestratur, atque eiusmodi colores præsentat. Quinetiam eiusmodi urinae consueuerunt citius quàm ceteræ crassescere, ob proprietatem humoris præsentis. Siquidem humor hisce pauco quodam momento indiget, vt consequatur concoctionem. Quòd autem uirtus cōcoctrix superatur à multitudine, arguunt cōtenta quæ non susceperunt colorem secundum naturam. Bili verò præsentē, atque putrente in genere uenarum, urinae flauæ & rubeæ interdum apparent: frequentius uero spectantur passæ, & virides, & nigrae. Atque in hisce si cōtenta affuerint, apparent biliosa, & ualde praua. Siquidem

ubi eiusmodi humor præstiterit, etiam vicinitate corruerit sanguinem, atque multitudine & qualitate detruserit uirtutem, inditusque humoribus nutrientibus, ostendit contenta difficilia, atque praua chymata. In febre uerò continua ob putrefactam pituitam, urinz apparent subalbide atq; crassa, veluti glaucę & charopæ. Nanque colore arguunt qualitatē humoris turgentis, & contenta earum sunt crudiora ob humoris malā ad coquendum habilitatem, aut ipso ob multitudinem præstante genuinæ virtuti, aut ipsa uirtute per se patiente, & quæ à paucis humoribus facili defatigatur. Melancholicus uerò humor siquādo putruerit, ac discurrerit corpus, febrem effecerit, quæ degeneris est ob exaltatum humorē in humore pituitoso. Huius urinę fortasse albæ & tenues primū profluunt. Sed cū ipse humor vnā descēdit, ueluti ad exitum veniret, tum urinz apparent uenetę atq; nigræ. Quarum priores illo modo apparēt ob operturam quam facit humor, ac ob eius momentum sursum uersus: posteriores uerò ob reueratam obstructionem meatuum, atque momentum humoris deorsum uersus: & hæc raro apparent. Scire autem oportet, nobis propositum esse disputare de ijs quæ plurimū apparent, non de ijs quæ raro contingunt.

DE CAUSSIS VRINARVM PRO
fluentium in calida affectione membrorum
principalium affectorum, Cap. 19.

DE VRINAR. CAUS. 127

DE vrinis profluētibus ab ijs qui inflammacione & erysipelas in principalibus partibus internis patiūtur, dictum est abundē in ijs quæ de iudiciis urinarū: nunc verò reddendæ sunt causæ. Siquidem hæc quo fuerint viciniora fonti caliditatis, eo magis ob vicinitatem, & ob principatum, urinæ tinguntur, eo quod principales partes maximè patiuntur. Sed tamen primū tenues spectantur, atque absque cōtentis: nisi quod aliquando propter collectā materiam ab attrahente caliditate præter naturam, concoquantur, & quod natura semper uertatur circa ea quæ urgent. Neque par est ut ipsa obliuiscatur prauorum gubernatorum, cum ipsa facilè sentiat alienum dolorem, & ob eū patiatur, idque fit quia materia excedit, aut quia uirtus ipsa ante certamē laborat. Vbi uerò concocta fuerit inflammatio, urinæ crassescunt, atque remittuntur de intenso colore, & cumulas atque corruptas hypostasies habent, cum illinc secreta sint excrementa. Sed interdum accidit, ut etiam pus mictum subleat, quod de affecto membro profluxit.

DE CAUSSIS VRINARVM,
cū principalia membra affecta sint affectione frigida, Caput 20.

CVM principalia membra sint affecta frigiditate, tum urinæ spectantur albæ & tenues, ut dictum est, atque frequentius absque contentis: interdum verò etiam crassæ cum con-

rentis etidis & pituitosis. Et cum albedinis latitudo multa esse cōtempletur secundum mensuram frigiditatis, etiam urinæ albæ transmittuntur. Namque ubi corporis pars affecta sit pauca aut multa frigiditate, secundum frigiditatis quantitatem urinæ proueniunt. Nam cum frigiditas excesserit, ac peruenerit usque ad cor, quatit vehementer cordis ipsius robur, atque calorem debiliorem efficit. Et quantum ipse languerit, hoc erit imbecillior eius actio propria: debiliores uero cōcoctiones fiunt. Cōcoctione uero debili, urinæ eiusmodi profluunt. Atque hæc in ijs quæ de iudiciis urinarum scripsimus, dicta sunt: quāobrem non opus est orationem producere. Quoniam uero tota oratio de causis hoc modo sufficienter habita est, etiā desinat ad ulteriora procedere, etsi multa alia inducāt, ut adderetur oratio. Quamobrem nisi lex aliqua breuitatis nos cogeret, adiungeremus orationi priori opus aliud de causis iudiciorum, ostēdentes magnum illud quod in contemplatiua arte est. Sed tamen integram præscriptionem in omnibus habuerit disputatio, si post tractatus de causis, subdiderimus eos qui de præuidentis docent, quique utiles arti sunt, & ueluti uaticinatores motionū naturæ eos reddunt, qui enixè hisce rebus operam nauant. Sed si, ut fert animus, pars huius disputationis successerit, donum Dei solius existimandum sit, gloriam calumniæ non patentē pariens ijs qui illo impartiti fuerint: ægrotantibus uero

DE VRINAR. CAUS. 329

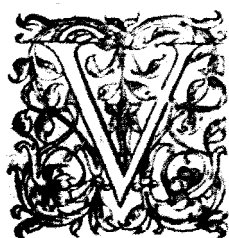
utilitatem nō paruam. Quamobrem disputatio de causis vinarum finem capiat, atque iam incipiamus tractare de prauidentiis vinarum.

CAPITVM ANNOTATIO EORUM quæ libro primo de prauidentiis ex vrinis continentur.

- Quod post pulsus, vrinæ aptantur ad prauidentum, Caput primum.
De prauidentia ex urinis albis, Cap. 2.
De prauidentia ex vrinis subspiceis atque spiceis, Cap. 3.
De prauidentia ex urinis subaureis & subcroceis, Caput 4.
De prauidentia ab vrinis aureis & croceis, Ca. 5.
De prauidentia ex urinis subrubeis & rubeis, Caput 6.
De prauidentia ab urinis vineis, Cap. 7.
De prauidentia è passeis urinis. Caput 8.
De prauidentia ex urinis uiridibus, Cap. 9.
De prauidentia ex urinis ueneris, & liuidis, & nigris, Caput 10.
De prauidentia è substãtia fluoréve vinarum, Caput 11.
Quod quanto magis urina coloratur, eo plus præsentis tenuitatis summoueatur imaginatione, Caput 12.
Quod quanto magis crassescunt urinæ, eo plus coloris summoueant, qui inerat priusquam il-

- lz crassescerent, Caput 13.
 De præuidencia ex crassa vrinarum substantia,
 Caput 14.
 De præuidencia ex contentis dissimilaribus,
 Caput 15.
 De præuidencia ex bullis, Caput 16.
 De præuidencia ex coloribus diuersis ipsius co-
 ronæ, & malè olente urina, & colliquamini-
 bus, Caput 17.

ACTVARII DE PRAE- VIDENTIIS EX VRINIS, Liber primus. Præfatio.

IDETVR quibusdam,
 qui prompti sunt ad crimi-
 nandam præuidenciam, nõ
 fieri posse quenquam præ-
 scire quæ euentura sunt in
 ijs rebus quæ sese secũdum
 naturam sequuntur. Siqui-
 dem ad hoc dicẽdum nihil
 aliud eos compulit, quàm ignoratio eorum quæ
 secundum naturam fiunt, & studium bonis dis-
 ciplinis obrectãdi. Quamobrem timorem etiã
 nõ paruum afferebat ijs qui recta ratione scien-
 di præscientiam haberent, cõtumacia eorum qui
 promptiores sunt ad carpendas præuidencias.
 Quandoquidem figuras quasdam astrorum at-

DE PRAEVID. EX VRIN. 331

que vires disquirentes, item cōgressus, & in domo dominos, atque alia quęcunque in astris adesse dicuntur atque scribuntur, horūque alterationes quasdam circa elementa futuras pręvidentes contemplatione scientiæ, vitant promptitudinem multorum ad criminandū, putantque melius esse vt taceant. Sunt enim qui eiusmodi studia pręstigijs atq; cōsuetudinibus demoniorum magis tribuunt: vnde ignorantia naturalium alterationū, quam habent, conuincūt. Quinetiam qui somnispicijs, atque quibusdam principijs similibus iis quę secundum naturam sunt, pręvident quę futura sint eorū quę ad nos spectant, ij latere student, eo q̃ id hominū multitudinem lateat. Veruntamen hoc pacto in ambiguo est, res pulchras tractu temporis tabescendo deleri. Sed eiusmodi viri nimirū admirationi essent potius sapientibus, quàm ab eis taxarentur q̃ rerū quę secundum naturā sunt, spectatores esse probātur. Sed de hisce oratio ad alios magis spectat, quib⁹ opus optabile est, persequi hæc ipsa. Nobis verò medicam artē persequentibus, atque studentibus per ipsam capere pręvidentias circa humana corpora, munus hoc ipsum potius, quàm illorum alicui cōgruit. Quęcunq; igitur pręscire fas est arti medicę incumbentibus, vt perfectam pręvidentiam faciant, hæc libri omnes pręcedentes docent. Oportet enim pręvidere studētē, vt sciat tum humores elementares, tum naturales spiritus, temperaturāsq; &c

alterationes, & mutationes vniuscuiusque, & principatus membrorum, & eorum primas rationes. Item quæ mēbra simul patiantur, & quæ contraria passione laborent, & quæcunque alia inuenta sunt & tradita ijs qui volunt discere naturales corporis motiones. Nanque qui in hisce prius fuerit meditatus, is & facilius iudicaverit, & prœprie prœiuderit sequendo naturales motiones humorum.

QVOD POST PVLVSVS, VRINÆ aptantur ad prœiudendum, Caput 1.

FACULTATES multæ ab ijs qui sapientia excelluerunt inuenta sunt, tam ad prœiudendum quàm ad iudicandum mutationes quæ in corporibus humanis fiunt, quarum principatum habuisse videtur de pulsibus disciplina. Ab ea enim in illis qui possident ipsam exacte, plures prœiudicantiæ suboriuntur. Nanque cùm spiritus primus sensit, & alteratus est mutationibus corporis: spiritus vero potius quàm sanguinis conceptacula sunt arteriæ: decens est vt prœiudiciæ à pulsibus factæ sint firmiores. Quia vero humores post spiritus sunt secūdi, hi cùm alterati fuerint, exhibent in urinis signum significantes per eas puriorem ipsorum alterationē. Vrina enim humorū coloratura extitit. Alteratis itaque urinis ob humorum aliquas mutationes, facultas sufficiens prœiudicandi facta est rationi. At vero quia, vt dictum etiam superius est, prœiudicantiæ

DE PRAEVID. EX. VRIN. 333

communicat cum iudicijs, si cuiusquam eorum quæ illic enarrata sunt, hoc in loco meminerimus, ut exactior euadat disputatio, nemo quæso nos accuset garrulitatis, sicubi id acciderit: imo totum præferat superfluo. Quâdoquidem eiusdem disputationis repetitio asserere potest, ut arbitror, aliquid sic perfectum, ut in eo nullus error sit. Si quis vero diffugerit uti oratione antea dicta, ne sermo sermonem communem efficiat, is multa perdere poterit, quæ essent referenda. Sed hoc potius propositæ orationi errorem non paruum pariet. Illud vero quisquam probauerit magis esse munus recordationis, & cōgruitatis dicendorum, quàm alicuius inopportunitatis: veluti arbitrantur ij qui ad maledicendum sunt promptiores. Nos vero quemadmodum in aliis fecitauimus, prius exponendo colores & substantias, deinde contenta, & quæ super hisce spectantur: ita nunc agamus, capitum ordinem eundem meliorem esse quàm eorum perturbationem existimantes. Sed tamen cum vnoquoque eorum quæ dicenda sunt, commiscetur obliquitas, nihilominus ob ipsius quàm illorum referendam præuidentiam. Et ita faciamus, hinc fauente Deo initium auspicantes.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS albis. Caput 2.

QVONIAM demonstratū est, urinas albas in complures species diuisas esse, veluti in li-

bris de differentiis urinarum dictum est, opus esset ut de hisce considerantes diuidant eas, atque super eis pro viribus prouidentiam faciant. Urina igitur alba colore, crystallæ verò, & aquæ specie semper tenues si maserint, illa significant quæ in libris de iudiciis dicta sunt. Nunc oportet hæc subdere: namque cum urine rufa, aut rubra, aut vinea, aut aliquo colore tincta præcesserint in febre vehemēte, si in eiusmodi albos colores mutata erint urine, atque adhuc febris manserit vehemētor, neque aliquod insigne signum crisis aderit, decenter nosse poteris futuram esse phrenitin: atque eo peiorem, quo præmonstrati colores fuerint peiores. Nec omnino mentitus fueris, si rursus tinctis urinis pronunciaueris phrenitin solutam esse. Siquidem urine illæ demonstrant bilē quæ chyma tingit, attolli ad caput, ad quæ perseverans additionē afferre poterit passioni mortem. Urine verò si iterum coloratae fuerint, arguunt solui passionem membri promouētis primum sensum cōuersa rursus bile versus infernas partes corporis. Urine verò eiusmodi cum crassa substantia, cumque globulenta contentis, si præcesserint in debilibus febribus, multitudine verò atque colorem album mutauerint post morbi vigorem, prouideretur, quod nondum febris soluta sit. Namque natura cum vicerit materiam, concoxeritque, ac assumpserit quantum vtile inesse videatur, superfluum & inutile per urinas expellit, cum existimetur non

DE PRAEVID. EX. VRIN. 335

opus esse ut id retineatur. In passione quinetiam diabete, si neq; coloratū vrinae corpus, neq; constans & minutū sit: ostendit fluore vrinae in macula ad malum procedere. Nāq; natura antea fatigata timore non parū affert, ne æger vitæ damnum patiatur. Nec ignorare oportet eiusmodi vrinarum colores in senibus, significare modica quædā mala: iuuenibus verò & vigentibus deteriora, eo magis si cōtenta nulla spectetur, et si quæ spectentur sint praua, minúsque cōuenientia. Nāque in summa cruditate & frigidityte, atq; lōga quadā debilitate, atq; præter hæc in immodicis obstructionib⁹ apparere solēt. Et cū vrinæ redierint ad mediocritatē, parū affligūtur corpora, & quæ antea lædebātur, faciliusq; virtus reuocatur resumēs proprias vires. Quod si in eisdē speciebus māserint, inferēt capitis difficiles pulsus, & obtenebrationes, & vertigines, & morbum comitalem, ciborū fastidia, & prauorū eduliorum interdum cupiditatem & caninos appetitus, artuum dolores aderint, & neruorum motiones difficiles, renum & capitis diuersę passiones, & intestini coli tristes sensus, & tabida ex ægritudine senectus. Talia præuideris, vbi tenueris differentias vrinarū albarū, quæ dictæ sunt in ijs quæ de iudicijs scripta sunt, & prælegeris librum Galeni de accideribus. Nāque memoratarū passionum aliæ sequuntur incoctionē continuam potius, aliæ frigiditytatem ingentē ab aliqua causa, aliæ obstructionē, aut humorū transpositionem.

Veruntamē prater hęc oportet eum qui studet vera suffragia ferre prauidendi, cōsiderare aetates, & temperaturas, & consuetudines, & sexus, & tempora anni, & interdum victus anteaçtos. Nanque hęc ipsa dimetienti, atque mente cogitanti vrinam secūdum naturā, atque eam quam in matula cernit, comparanti, facili apparuerit quantum vrina præsens ab ea quæ secundum naturam est, aberrauerit. Atque prōpta prauidentia super vrina præsente reddita erit, modo preconsiderata fuerit ægri partium facilitas sentiendi & patiendi. Res enim hęc maximē cōferre solent ad prædicenda futura: cū nō omnes in eisdem passionibus eodem modo sentiāt. Quamobrem in eiusmodi intensis albis, eiusmodi quicquam prauidétiās reddere poterit, si bene iudicare didicerit. In ijs autem vrinis quæ remissæ sunt albæ, vt lactea, glauca & charopa, atque id genus cæteris, has quas dicam significationes præuiderit. Nam in inijs & incrementis febriū eiusmodi colores vrinarum sunt mali, præsertim quo vehementiores sunt febres. Apparet enim in hisce multitudo materiæ putrefactæ augeri: in febrium vero declinatione apparentes significant salutem, eo potius si multitudo vrinarū exierit. Illud enim arguit aut multitudinem cruditatis humorum cumulari, aut tingentē humorem vergere ad alias corporis partes. Hoc vero arguit declinationem febris, præsertim cū vrinæ quæ præcesserūt, fuerint magis rufæ. Excretio

DE PRAEVID. EX VRIN. 337

tio verò excrementorum cōfirmetur ab expultrice virtute. Hæc igitur considerans ob ea quæ in principio apparêt, præuideris ægritudinis malignitatem, atque tempore multo ad concoquendum indigere eiusmodi cruditatē dixeris. Quia verò in eiusmodi urinis magnitudo febris nondū manifesta esse statuitur, alioqui siue maligna febris quidem existimata esset, opus est vt tangens pulsum cōsideret & magnitudinem febriū, & virtutis firmitatem. Contestantia etiam fuerint excrementa, & faciei colores, atque alia accidentia, quæ referuntur & apparent. Vbi igitur ab aliis signis magnitudinem febris didiceris, cognouerisque naturalis uirtutis firmitatem, atque consideraueris mensuram cruditatis, oportet vt hac in parte te ipsum diligentiores ostendas, ita vt singulis consideratè & exactè mensuram statuas, atque si plura signa cruditatis aderint, multisque diebus ea augeri uideantur, febrisque magnitudo constiterit: contrà uero firmitas uirtutis minor, atque debilis comprehendatur, par est vt natura hoc casu fatigata succumbat, atque solutionem malorum mortem esse præuideas, eaque die qua coniectaueris uirtutē fessam defecturam. Quòd si illa etiam se habuerint, vt dictū est, uirtutis uero firmitas præstiterit, spes est ægrotantem tractu temporis superfuturum causis afflictañtibz, si tuta viuendi ratione usus fuerit. Multa uerò accidentia praua interueniunt. Quòd si illa fuerint minora, corporis uerò na-

turalis firmitas melior, superstes erit homo, praua autem accidentia modiocriter adsunt. Ergo in febrientibus hominibus, & eiusmodi urinas mingentibus, sitis minor erit, quàm quæ ratione febris expectatur: & urinae maiores, & ventris siccitas, capitis grauitas, & dolores alieni, & vertigines, & ventris dolores. Interdum patientis huius uenter excernit biliosa. At verò à tempore mutationum urinarum prospexeris febris solutionem, quemadmodum à cōcoctionibus qualitates crasium. Veruntamen in urinis remissæ albis, quæ à febrientibus profluunt, eiusmodi præuidencia reddi potest. In hominibus autem sanis si eiusmodi urinae apparuerint, medicum à frigiditate offensam arguunt. Sed prædicere in hisce quoque oportet, quânam passionibus & accidentia ob modestiores frigiditates aduenisse opinatus sis. Præterea illud quoque præscire fas est. Nanque accidentia quæ modo orationi subiunximus, non ut ex necessitate sequentia esse dicimus, neque raro apparere, neque omnia, neque plura, neque minora, sed ut contingentia cum eiusmodi ægritudinibus semper apparere, aut omnia, aut plura, aut minora, & ut fert passionum magnitudo & tolerantia, & sentiendi facilitas hominis patientia. Oportet autem prorsus ut is qui eiusmodi res considerauerit, & solers, & peritus, & doctus sit.

DE PRAEVID. EX VRIN. 339
DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS
subspiceis atque spiceis, Caput 3.

SVBPALLIDA & pallida vrina ī febrib⁹
nō spectatur. Et si cōtigerit vt cū hiscē urinis ad-
sint febres, hæ imbecilles ac facilè solubiles ephē-
merę quēdam esse possunt. Sed si ardentiores fe-
bres præcesserint, vrinaque eiufmodi post appa-
ruerint, significant febrem solui, atque corporis
habitudinem iam cōcedere ad frigidiorē qua-
litatē, quæ alteratione orta, à decēte diata cor-
rigitur atque confirmatur. Hinc sequuntur vri-
næ quæ mediocres apparent, de quibus mox par-
est dicere.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS
subaureis & subcroceis, Cap. 4.

VRINIS subrufis & subflavis nescio an quic-
quam magis sanitatem possit significare in iuue-
nibus atque adolescentibus corporibus. Verun-
tamen in senibus atque mulieribus, quorum ob
frigidam quandā intemperaturā, quæ eis natura
accidit, vrinæ sunt subpallidæ, atq; in ijs quorū
urinæ ad albiore vergētes apparent ob quandā
rationē, ueluti de hisce abunde in locis aliis dixi-
mus, si memoratę vrinæ profluxerint, significāt
eorū habitudinē verā esse ad qualitātē acriorē,
idq; ob assiduas quasdā comestatiōes rerū actiū,
aut ob exercitia modū excedentia. Siquidē dia-
tæ caliditatē quandā inferētes, in causa fuisse, vt

in ijs hominibus vrinæ eiusmodi generetur. Sed cum hæc mediocritia sint, mediocres quoque offensas pariunt, quæ facilius etiâ corrigi possunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS aureis & croceis, Caput 5.

R V F A E flauæque vrinæ ob maiores occasiones apparent in senibus & mulieribus, atque cæteris id genus: ob minores verò spectantur in iuuenibus ætate florenti. Quamobrem eiusmodi urinæ apparent in ijs qui longè recedunt ab illis qui secundum naturam & temperaturam has vrinas faciunt, arguunt causas præcedentes maiores fuisse, atque eos febre correptos esse, bili iam flaua per totum corpus diffusa. Ergo quor causas caloris ab opportuna coniectura indeptus fueris, prænuñciaueris illas effecisse augmentum in bili, præsertim si præsciueris dietam, & omnem meientis educationem. Contulerint etiâ rationi turæ accidentia, quæ oriuntur à bili dispersa corpori. Quandoquidem uertigines solent apparere bili affectis, & dolores capitis, ac amaror oris, ciborumque fastidium atque sitis non parua. Quinetiam iuuenes florentis ætatis, atque calidioris temperaturæ vrinas eiusmodi meientes, dixeris deceter etiam ipsos, ob similes dietas & exercitia nimia, peruenisse ad eiusmodi meiendarum vrinarum conditionem. Quinetiâ si minores quam quæ dictæ sunt, fuerint occasiones earum vrinarum, proferre poteris etiâ imbecilliora acciden-

DE PRAEVID. EX VRIN. 341

ria, atque illos longiore tempore indigere ad solvendam passionem: minore verò hos qui secundum naturam in urinis memoratos colores adiectos habet. Sed hinc quoque de subrubeis & rubeis coloribus urinarum dicere conuenit.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS subrubeis & rubeis, Caput 6.

TAM in adolescentibus quàm iuuenibus florentis ætatis, si apparuerint eiusmodi urine, proprietate humoris tingentis arguunt nō nimium auctam læsionem esse. In senibus verò, atque ijs qui iam pridem naturalem caliditatem minuerunt, cum apparuerint, pessimæ sunt, atque quàm plurimo tempore indigere ægrum significat ad reuertendum ad naturalem conditionem. In quo nō parvus metus est, ne præafflictata uitali virtute solutio passionis sit mors. In adolescentibus verò & iuuenibus ætate uigentibus eiusmodi urinarum colores si apparuerint, ostendunt sanguineum humorem exauctum esse, veluti in ijs quæ de iudicijs urinarum prædiximus. Tu uerò poteris præuidentiam certam facere hac ratione, ut si æger usus fuerit diæta, quæ generare potuerit huiusmodi humorem, aut consueta sanguinis natura, vel arte uacuatio, cohibita sit. Senibus autem raro urinae ita tinctæ apparēt, quibus naturalis virtus etiam valida est, atque exercitia & diæta conueniens. Verūtamen hisce opus est tempore longiore ad recuperandam sanitatem. Quinetiam

accidens, quod non frequētissimè eis euenit, aut mortem aut longam ægritudinem parit. Nāque in his debilis est virtus contentrix & expultrix, vsque adeo vt etiam nequeat familiarem humorem continere, sed potius ita languet, vt ipsum dimittat. Siquidem colores hi ratione augmenti eiusmodi humoris valde breues sunt & obscuri in senibus, etsi ratione magnitudinis febris colores huiusmodi appareant tantum, quantum febris magnitudo præstiterit. Nanque ratione recessus à colore naturali, magnitudo febris comprehenditur: ratione uerò casus extranei ab ætate, malignitas febris arguitur: ratione quoque debilitatis naturalis uirtutis periculum spectatur. Quoniam uerò ab incremento bilis rubez interdum eiusmodi urinq; apparent, decenter cōsideraueris hanc exauctam esse per ea quæ ipsam bilem gignunt. Quæ iuuenibus vigentibus maxime inspicitur, sed deteriora efficit accidentia, quàm quæ ab incremento sanguinis oriuntur, atque eo deteriora, quæcrior & leuior humor hīc extiterit. Sed modestior quàm bilis flaua statuitur. Illic enim sitis per quàm modesta est, atq; somni nō multū perurbati: hīc uerò contrā, atque eo plus quo biliosus humor vergēs ad siccitatem cum acrimonia superauit sanguineum humore. Quinetiā coctione & cruditate fiunt quædā crises: tarditate uerò & crassitudine motionū & mutationū, tēpus longitudinis inuenitur. Nāq; veloci motione ægri-

DE PRAEVID. EX VRIN. 343

itudinis cū firmitate genuinæ virtutis, faciles mutationes ad melius fiunt, & celeres solutiones ægritudinum sequuntur: pigris verò ægritudinis motionibus etiā tēpus maius extenditur. Oportet autem in omnibus uirtutis firmitatē adesse, ne uirtute præfatigata ad peius uergat ægritudo. Quāuis igitur post principij latitudinem, atque post augmentum, ad prauum & biliosus colores concedant, oportet tamen cauere, atque metuerne ne prorsus naturalis calor suffocetur ab aliena hac ipsa, & corruptrice caliditate. Quòd si contrà colores ad id quod secundum naturam reuertantur, etiam concoctiones in urinis appareant, fas est nos approbare naturæ operam, atque ægrotos confidere oportet.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS, Caput 7.

VINE I vrinarū colores peiores esse videntur subrubeis atq; rubeis. Sanguine uerò bilescere potius oriri solent eiusmodi colores. Nanque cū sanguis ab aliqua causa alteratur ad mediocre speciem bilis, tum eiusmodi colores spectantur. Quāobrem minimè mirū sit, si quādo bili compacto excedere, sitis nō modica exoriat, somni perturbati, siccitas oris, febris acumina, deliria, tussis cū dolore hepatis: quæ mutationib⁹ colorū iudicatur si praua sint, an etiā salutaria. Per singulas, verò concoctiones iudicamus celeritatē solutionis. Sed de hisce aliās erit exactior disputatio:

nunc dicamus de passco ita vocato colore.

DE PRAEVIDENTIA EX PAS-

scis vrinis, Caput 8.

VRINAE passca cum multitudine & crassitudine corruptioneque in hepate cumulata bilis spectantur, à qua arquatos maxime fieri no- uimus. Quãobré nò aberraueris, eiusmodi vrinis spectatis, si pronúciaueris auruginem aduenturam homini. Veruntamen cùm nondum inflammata est materia (quoniam inflammationem præuenit materiae excretio) parua quædam & immanifesta febres suboriuntur, atque sitis perquam modica, quibus accidentibus plerique decipiuntur. Atq; cùm plenioribus se se cibis aluissent, combusserunt materiae magnam partem, ac excitarunt febrem vehementissimam, item corporis iactatus, & vigilias, & sitim immensam induxerunt. Ipse uero in quodã familiari aliquando similia accidẽtia vidi, quæ nũc opportunè referã. Erat hyẽs cũ uisus est à me familiaris meus: qui cũ magna inluria affectus esset à quodã, surrexerat diluculo, atque circa regiam frequentabar, quærens solutionem iniuriarũ inuenire. Atque hoc pacto agens, multos dies inedia pressus est. & si quando eum oporteret coactum sumere cibũ, comedebat frequentius acria, & sale macerata. Sustinuit autem corpus eiusmodi ciborũ oblationes sufficienter ob aëris cõditionem, sed ut decebat eum causam agere aduersus hostes,

DE PRAEVID. EX VRIN. 345

ita secum angebatur, tanquam vereretur ne magno damno afficeretur. Quibus ex causis coepit male dormire. Item ei corpus erat siccum, ac parum solebat dormire. In more quoq; erat vti prauis alimentis, vt licebat unicuique conijcere. Erat enim homo parcus, ita vt timeret ne consumeret paruam vestem atque pecuniolam. Hac itaque omnia humorem illum biliosum accumulare, atque per vrinam euacuabatur. Quia vero forte quadam euenit vt ipse urinam spectauerit exeuntem cum colore non naturali, atque paruam quadam malam affectionem sentiebat, rem omnem mihi narrauit, petiitque facti causam. Ego uero arbitratus sum eiusmodi urinam non ex tempore ab eo profluxisse, uidens ipsum adhuc sanum esse: urinam uero illam videram in ægritudinibus pessimis apparuisse: ille dixit se in matula urinam postea ostensurum. Ego uero discessi: at ipse iterum ad consueta tractanda rediit, in quibus toto die sine cibo uersatus est, cum uero de nocte redisset, paucumque cibum sumpsisset, iacuit. Postera summo mane detulit mihi matulam cum vrina passca, & qualis est arquatorum: ipse purabat etiam febre carere. Prædixi nisi caueret, casurum esse in auruginem. Ipse primo die cauens quietus mansit, pedetentim crescente passione. Postera eum uidi, neque quicquam mali patientem. Non enim sitis aliqua existimanda suborta ei erat, neque febris sensibilis, neque ali-quod signum apparebat ex ijs quæ in ægrotan-

tibus videntur . Atque nos reliquit, dicens nihil nos scire: atq; cibum crassiores sumpsit, & vinū infirmum bibit, & nōdum nox erat cū humor ille cōmorus est & percaluit, atque conturbatio non parua hominem corripuit, nōq; tum intelligens rectē iudicasse, accersuit, atque salutē nobis credidit. Ego verō illum verbis, vt visum est, castigavi, vt medicis iubentibus fidem haberet. Atque cū intelligerem humorem eiusmodi biliosum non adeo inflammatum esse, iussi vt caueret à cibis crassioribus atque vino, vtereturque victu tenuiore: monuique ipsum sanum fore si præscriptum victū seruaret. Iam cutis corporis atque oculorum albū arquatū spectabatur, & homine à morbo liberato, victūque nō admodū tenui vso, prædixi humorem vacuatū iri sine dolore, præsertim si neque cibi, neque ambiens aer ad illius incensionem hominem iritent. Namque cū eiusmodi bilis sit crassa, vix quidem accenditur: sed vbi accensa fuerit, nō facile potest extinguī. Sed de hisce satis, deinceps ad alia eundum, ac de coloribus oleaceis disputandum.

DE PRAEVIDENTIA EX VIRIDIBUS, Caput 9.

VIRIDIVM colorum omnis varietas veluti in duobus generibus spectatur, altero oleaceorum, altero viridiū, eodē nomine cum genere vocatorū, veluti in iis quę de differentiis urinarum dictū est. Oleaceæ autē quę ob colliquatio-

DE PRÆVID. EX VRIN. 347

nem pinguis generantur, hecticā febrem adesse arguunt: veluti in iis quæ de iudicijs vrinarū explicatum est. Quæ verò ob malignitatem ægritudinis virides apparent, hæ nō in minore prauitate quàm quæ oleaceæ sunt, cōstituantur. Sed cōferat hac in parte animaduertere. nāq; si memorati colores oleacei paulatim retrocedētes ad naturales vergant, prædicendum tum est solutionē fieri accidentiū corpus ambiētiū. Quòd si etiā febre valetudinē ledēte peiores vrinæ profluere videantur, decet prædicere periculum imminēs, atque cautē conuersari cum ægro periclitanti, idque ne occasionem reprehendendi des ijs qui ad maledicendum sunt promptiores, ac si negligenter ad curandam ægritudinem ingressus esses. Nam cū malum processerit, etiam contenta peiora spectantur, quemadmodum paulo inferius dicetur, vbi disputarimus de præuidētia ex contentis. Quinetiam eo tutiorem feceris prænunciationem, quo magis intellexeris per omnes concoctiones errores naturæ. Duorum porro colorum viridum, quos ratio nouit, nescio vter peior sit: cūmq; vterque alterū superare cōtendat, nescio utrum promptius ægrotātem tollat. Quantū ergo bilis superans alios humores vicerit, demonstrant vrinarum colores. Videre autē poteris, atq; prædicere, vbi didideris accidentia. Nanque infania & assidua & intermittens corripit ægrotātes, uomitus item atque excretio bilis interdū puræ, eruginosæ atque

adusta, fixis assidua, & æstus, lingua adusta, atq; hypochondria subcontracta. Hæc atq; alia id genus sunt accidèria viridis bilis. Sed si virtus robusta fuerit, & colores remittantur, atq; mutantur ad bonos, spes est hominem super futurũ esse, atque confidendum est. Sin verò nihil ex hisce aderit, & vrina eiusmodi perseverauerit, metus nõ parvus est, ne ob spasmus à siccitate & æstu accidentem ægroto, somnus quidam ex quo excitari nõ possit, hominem capiat. Eo igitur pacto per singulas mutationes, & cõcoctiones, & cruditates, prænũciationes ducere oportet cum qui exquisitè rem considerat.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS venetis, liuidis, & nigris, Cap. 10.

VENETAE vrinarum, & liuidæ atque nigrae, quæ ultra prædictas sunt, frequentius ab humore melancholico colorantur. Nihilo tamen minus ob alias etiã causas eiusmodi vrinæ spectantur, quemadmodum etiam in ijs quæ de iudiciis vrinarum, dictum est. Nunc subiungamus quod cõferat ad prævidentiam, quod relictũ est in disputatione de iudiciis. Igitur quæcunq; vrinæ eiusmodi spectantur, vel albis, vel aliis similibus coloribus præcedentibus, præsertim si vel melancholia, uel febris quartana præcesserit, atque præter hæc lien fuerit tumefactus, plenus humore huiusmodi, hæ ipsæ euacuatæ testantur solutionem memoratarum passionum: quare

DE PRAEVID. EX. VRIN. 349

oportet cōfidenter prænunciare. Nanque si paffiones hæ soleant ob humorem melancholicum excrescere, prorsus dissolui eas necesse est, euacuato humore augente. Quamobrem paulatim procedentes ad id quod secundum naturam est, tolluntur. Quinetiam cūm vrinx uirides ac liuidæ præcesserint, decens est tanquam delassatam medelam cedere. Ad extremā enim prauitatem tum euectæ sunt paffiones, si earum aliæ à caliditate, aliæ item æqua ratione à frigiditate generentur. Hæ enim qualitates cūm ad summū terminum excreuerint, soluere consueuerunt compaginem corporis, virtute naturali minus sustinente incommodationem. Adhęc in febribus mediocrib⁹ si fortè eiusmodi vrinx apparuerint diebus nō criticis, fueritque valida uirtus, mortem minantur. Neque idcirco vincentur ægri, si duo bona cū vno signo prauo pugnarint. Quòd si febris fuerit acuta, tum mors expectanda est, maxime si iudiciaria dies fuerit indicans. Sed de iudiciariis diebus alijs in locis dictū est à sapiēte Galeno. Licet tamē nobis hoc pacto inter disputandum de eis dicere, quantum videtur cōuenire disciplinæ de vrinis. Nāque nitentibus exquisitoria discere, ars tradita à Galeno conferet. quoniam vero de pręuidentiis in coloribus vrinarum cōtemplatis, à nobis dictum est, par esse videtur ut hac in parte oratio de eis terminetur. Posthac verò aggrediamur disputationē de substantiis vrinarum, veluti etiam in alijs libris in-

struximus. Deinde de contentis, atque caten-
quæ in hisce spectantur.

DE PRAEVIDENTIA E CON- sistentia vrinarum, Cap. II.

CUM in vrinis cōsistentiæ tam multæ, & va-
riæ considerentur: quarum plures vt quæ inter-
mediæ sunt, nominibus propriis vacarūt: de qui-
bus diligentius in iis quæ de differentiis vrinarū
scripta sunt, determinarum est, nunc cōueniens
est vt etiam super eis prævidentiam aperiamus:
quæ nihilominus quàm quæ dicta sunt, cōferens
erit tractationi de vrinis. Quæcūque igitur vri-
narum consistentiæ mediocriter concretæ sunt,
facilèque solui possunt concedentes ad medio-
critatem: etiam modo quodam uirtutem confir-
mari significant hac ratione. Quantum uerò se-
cesserint versus immodestiam declinātes à me-
diocritate, tantum deiectam esse uirtutem osten-
dunt, atque humorum in corpore manentium
substantiā tam quāritate, quàm qualitate distare
ab eo quod secundum naturam est. Veruntamē
immorandum est hac in parte, atque declaran-
dæ sunt singulæ quæ spectantur vrinarum confi-
sistentiæ. Tenuēs ergo substantiæ quam ob causā
apparent, & quid sibi velint, in libris supe-
rioribus explicatum est: nunc reliqua subiungē-
tur. Nanque tenuēs consistentiæ quæ in eodem
manentes perseuerant, arguunt passionum quæ

DE PRAEVID. EX. VRIN. 351

corpus occupant, accidentia tum manere, tum etiam fortasse increfcere, tanquam nondum erigente fe natura ad occurrendum humoribus affligentibus. Siquidem conuenit vt accidentia increfcant paffione quæ corripuit, inftante, atque naturali virtute paulatim ceflante. quandoquidem in primis diebus fi valida firmitate refiftere ipfa virtus videatur, aut parum fe erigere, quantum tunc par eft, reliquo tempore inferior reddita cedit. Quamobrem colores in vrinis tenuibus peiores apparebunt, atque manifiiores erunt cruditates. Hæc tu igitur vbi confideraueris, prænuñciaueris aut naturam multo tempore indigere ad fanandum, modo tum etiam virtus firma fit, aut ipfa nequeunte tâto tempore pugnam tolerare vt victrix euadat, ægrum fubire vitæ damnum. Quòd fi immodicæ tenuitates remiffionem fecerint, atque accidentia diminuantur, virtusque tanquam re firmata procedendo concoctionem inducet. Quamobrem hæc intelligens, decet vt ægrotis falutem prænuñcies. Neque ignorare oportet colores commiftos, quòd tenuitatis præfentis aliquid phantafie aufertur, quatenus colores mixti fuerint cum confiftentia, quemadmodum multus color aufert craffitudinem. Veruntamen decens eft vt poft hac de hisce difputetur, præfertim fi hæc quoque conferant ad capefcendam difciplinam. Quare vt par eft, deinceps confiderandum eft.

QVOD QVANTO MAGIS

vrina coloratur, eo plus præsentis tenuitatis
summouetur imaginatione, Cap. 12.

TANTVM summouent tenues substan-
tias vrinarum imaginatione cæteri colores,
quantum ipsi ab albo recesserint: quum dictum
sit id tenue esse in vrinis, quod est maximè pellu-
cidum: color autè albus maximè aëreæ substan-
tiæ particeps esse voluit. Decenter itaque vtri-
que coëuntibus in corpore translucidissimo ma-
tula, facilius visus per omnia trāsīt, nihil resistē-
te corpore translucido. Nanque visus tum est a-
ctu visus, cū firmatur super corpore translu-
cidum terminante. Nanque in tenuibus, & aëreis
neutrquam firmatur, cū vnde quaque tenuia
sunt, & translucida. Conueniens est etiā in vri-
nis, simili ratione habita, vt tenues cum albo co-
lore, porius quā cū alio colore penetret visus:
veluti visus magis impeditur in corpore minus
pellucido, vt difficilius pertransit, quemadmodū
facilius pertrāsīt in albis: ita vt ex hisce liceat in-
ferre, illis minus tenuia esse hæc, in quibus tēpo-
re maiore visus per colores immoratur. Quin-
etiam tantum inter se colores differre summo-
uenda tenuitate per phantasiam, quantum cæte-
ri colores recedunt ab albo. Atque compertum
iam esse videtur id ipsum vrinis ijs quæ cum con-
sistentia sint tenues, colore vero nigræ, diffici-
lius spectantur in matulis. Quandoquidem hæc
nigræ

DE PRAEVID. EX VRIN. 353

nigræ ferè tota perspicuitate privatae sunt : tum contrarietate quam habent cum maximè albis, & perspicuis, tum participatione potiore naturæ terrestis : atque decens esse ut quæ à perspicuitate versus oppositas deciderint, hæc decendant mēsuræ simili qua nigra passim recedunt ab albis.

Q V O D Q V A N T O M A G I S
crassescunt vrinae, eo plus coloris summoueat,
qui inerat priusquam illæ crassescerēt, Cap. 13.

A T verò super ijs quæ crassitudine summouent colores, eiusmodi ratio haberi poterit. Siquidem corpora perspicua eiusdem substantiæ, quo magis ad tenuitatem accesserint, eo translucidiora efficiuntur. Nanque quæ translucidiora sunt, hæc puriores & proprios colores præsentant : visusque eo facilius transit per tenuiora, quo facilius sustinet colores qui in ipso recepti sunt. Decens itaque est ut colores summouentur, tum ab ingenita crassitudine, tum etiā quæ visus in superficie rerum crassarum requiescens non pertransit. Ad hæc quum læuitas multa differat ab asperitate suscipiendo visum, crassa verò magis similia sint asperis corporibus, decens est ut crassitudo auferat colorem is ijs : quemadmodum mare uento crispatum ratione asperitatis aufert colorem qui aderat. Quinetiam idem discere est in lapidibus adeptis superficiem quandam. Nanque ubi arte & complanati & læuigati fuerint, eorum colores euidentiores spectantur,

quàm qui adhuc asperi manent. Sed de hisce sitis hætenus dictum esse arbitror. Post hac explicanda ratio est super ijs quæ putantur in vrinarum crassa substantia, ubi de tenuibus sufficienter tractatum sit.

DE PRAEVIDENTIA EX

crassa vrinarum substantia, Cap. 14.

CRASSAE vrinz si in febre spectantur, ubi tenues & translucide præfuerant, procedente ægritudine, demonstrandū prædicendūq; est, qd statim declinatio futura sit. Nanque hoc casu videtur natura superasse materiā, atque tum incipere illam concoquere, ita vt excretiones ventris fieri potuerint, coacta & cōcocta materia: eoq; melius & tutius, quo citius vel plus crassitudinis inerit, vel uniuersa materiæ excretio fiat. Cōuenit itaque vt post hac paulatim ablata crassitudine tanquam concocta, & minuta materia quæ affligebat, accidentia dissoluantur, naturalibus excretionibus exauctis, atque vrinz ad propriū colorem reuertantur. Quod si vnā cum accessione febris urinæ crassæ spectentur, quæ neque processu temporis desinant crassescere, neque si desuerint, attenuentur, sed semper aut crassitudini addant, aut si non addiderint, non etiam tenuentur, neque ad meliores colores mutantur: discere licet tum adesse virtutis infirmitatem, atque coniectare multitudinem non paruum humorum, ita vt metus non paruus sit, ne

DE PRAEVID. EX VRIN. 355

fatigata iam natura suarum actionum obliuiscatur. Quo quid esse potest peius corpori eius actione constante? Veluti non iam pridem in adolescente vidimus? Is enim corporis firmitate & magnitudine præstabat, sed plurimis atque uariis utebatur sine ulla uiuendi ratione elciscis. Quinetiam adolescens interdum corripiebatur à febre continua, atque incidendo in uentris fluxus, liberabatur. sed tandè captus à febre accensa à magna putredine, me vocauit, mihiq; curâ eius credidit. Erat dies tertia qua ad eū accersitus sum, veni, & æger nō mediocriter se habebat, tetigi pulsum, nouiq; nō paruam febrem à putredine humorum genitam esse. Deinde matulâ vidi multam crassitudinem continentem, vsque adeo vt maiorem non potuisset habere, cuius color erat uariius & alienus. Nō enim videbatur albus, neque rubeus, neque niger, neque rufus: atque omnibus his coloribus ita apparentibus, nihil tamen exactè secretum, & definitum proprio loco erat, neq; ualde mista, sed mediocri mixtura erant. Hanc itaque alienâ speciem intuitus vehementer admiratus sum, atque uisus sum intelligere magnam humorum corruptionem, nisi verius quidam intuitus eam urinam ad hominem abortâ dixisset esse humorū resolutionē quandâ in elementa. Quinetiam præter hæc aderant excretionis uētris immodicæ grauiérque olentes humorum corruptorum, qui iam ceperât impetum fluendi per infernas partes, atque quædâ dif-

solutio totius corporis eius aderat ob vehementiam febris, & magnitudinem euacuationis uirtute deiecta. Nanque bilis pura, & veluti aqua profluebat multa, & assidua surrectione excedens mediocritatē. Ea itaque die hoc pacto male se habuit: postea uerò etiam urinae excretionem continuit: tum quia totus impetus materiae in ventrem cōcesserat, tum quia febris uehementia exiccatus fuerat musculus circa vesicā colum, qui cōtinet ne urina intempestiue efflueret. At uerò usque adeo remissa est uirtus eius concoctrix à magno momento materiae fluentis deorsum, ut iam mortificata videretur. Quinetiam ē naribus aliqua frustra sanguinis mortificati effluxere, atque per fauces expulsa sunt. Quod ubi medicus quidam ex ijs qui frequentabāt, vidit, uenam incidit cū nihil opus esset, arbitratus sanguinem expelli debere ob multitudinem. Quoniam uerò quarta dies iam erat ab ea qua urinam continuit, vesica uerò extumuit à multa collecta urina, nec viam ad exitum habente, & dies iam sexta erat, atq; spasmus immodicus corripuit agrotum: atq; eo modo facilius prostrata reliqua uirtute, succubuit eger accidentibus. Et hoc iam relatum nobis est, quod non ualde decere uidebatur, crassitudine urinarum orationem attrahente. Quoniam autem decens est ut aliqui nosse cupiant hanc alteram historiam, eam subiunxeris prædictis ob urinas similes enarrādam. Nanque ubi ea non à proposito discrepet, si nō etiam re-

ferretur, posset studiis hisce incumbentem mediocri afficere tristitia. Venit igitur quidam à pagis ad nos matulam ferens, urinam sanè quàm crassam, atque varia continentem, ac probè qualis ea quæ iuuenis paulò antè dicti fuerat. Solum enim ab illa discrepabat, q̃ non videbatur rufa, & si liceat exemplo rationem ostendere, nebulis similis erat, quæ nō vsquequaque auersa soli, neque illustrata, crassa quæ suapte natura manètes versicolores spectantur. Is ergo qui matulam habebat, aquā intercutem pariebatur, atque tumidus erat, retulitque iampridem se grauiter egrotasse, atque ægritudine solutum incidisse in eam passionem. Mihi visum est, hominem, cum debilis esset concoctrix uirtus, victu abusum esse: ita ut eam ob rem inciderit in eam ægritudinē, multitudine crudorum humorum in corpore cummulata. Atque tum abiit edoctus quo victus modo uti deberet. Neque deinde audiui quid actum sit ab eo, ut qui ad me postea nō redierit. Quin etiam tu qui his rebus incumbis, intelligens vehementer crassas urinas adeo prauas esse, etiā hacc, ut par est, prænunciationes super eis facito, spectans naturalem uirtutem, atque mutationes substantiarum & colorū urinæ. Et si fuerint tenuata, & meliores colores suscipientes, expectandam esse assilgentium remissionem, ac declarandum illa abitura. Sin uerò ad contraria concesserint, dicendum mala successura esse, atque auertenda esse: ea enim tum arguunt magnam vir-

tutis debilitatem, tum magnam repletionem malorum humorum. Sed de substantijs urinarum oratio hîc terminetur, vbi de eis sufficienter dictum sit, præsertim cùm prudentibus medicis, verbo duntaxat veritatē attingentia, multa porrigât momenta ad ægritudinū prævidentiā. posthac verò decēs esse videtur vt de cōtentis dicam⁹, sic præstituto ordine orationis postulare.

DE PRAEVIDENTIA EX CONTENTIS DISSIMILARIBUS, Caput 15.

Q- V- O D contenta quæ sunt alba, laeua, atque æquabilia per omne tempus apparentia, tutam conditionem, atque sanitatem significant, Hippocrates primus docuit, tum experientia etiam cum ratione edocuit. Quântumque hæc minuuntur, tantum est imminuta sanitas, pro modo recessus ab eo quod secundum naturam est. Quinetiam cætera secundum naturam & ornatum habentibus contentis, proprium verò locum non habentibus, quantum à fundo matulæ distulerint sursum uersus concedentia, eo plus esse spiritus attollentis ac leuem reddentis substantiam, ostendunt: arguuntque illa loca corporis male sana esse, ad quæ contenta contigit concedere, habita ratione humani locorum corporis, & matulæ. Atque in eodem loco perseverantia maius nocumentum cum debilitate virtutis significant: quæ si in eo loco pauco tempore mæserint, modicum momētum ostendunt. Tale au-

DE PRAEVID. EX VRIN. 359

tem ipse quoque memini me vidisse in quadam muliere, quæ à quodam Syro pharmacum purgatorium datum bibit. Quoniam illud fuit acrius, intra paucum tempus purgavit quæ oportebat, sed acrimonia procedens etiam intestina tetigit. Ergo sanguinolenta excrementa ferebantur, ac dolores & in superiore ventre, & intestinis sequebantur. Id ubi uidit medicus, atque alij qui ægrotanti præsto erant, sistere conati sunt sanguinolenta illa, & multum sistentibus vñ sunt. Mulier verò ita affecta tunc uisa est sana esse, sed tamen paucos post dies, circa hypochondria sensit pondus atque dolorem. Atque præter hæc, fastidium cibi mediocriter, ac sitis aderant, urina interdum turbulenta & crassa erat, & externo igne cōtenta extenuata habebāt medium locum humoris. Interdum non etiam erat vrina crassa & turbida, atque nihilominus cōtenta in eius medio loco spectabātur. Ego igitur hæc videns, cōsiderabam à pharmaco iam pridem ei dato non mediocrem materiam attractā fuisse à profundiorib⁹ partibus corporis, atque illic cōceptam esse ob abusum medicaminum adstringentium: atq; cibos assumptos, cū eiusmodi adstringentium generibus induxisse obstructionē arbitratus sum: atque dicēs eam oportere vti clysteribus & glādis, videbā me rectè cōsiderasse, & ita fieri vt ægrota liberaretur quodāmodo à suis doloribus. Verūtamen cū hæc ipsa remedia nō possent vsquequaq; illā sanare, idcirco subdidi,

nus esse ut maiore purgatione, quàm quæ clystere est vteretur. Neutiquam persuasi (nō enim parum meruebat ab eis quæ pridem acciderant, uidebāmque ipsam non defecturam, quod multum experta esset) neque mihi ea proponēti assentire uoluit, à memorato timore adhuc dissentia. Vbi uerò pauco post tempore lapsa esset in peiora, accessit virum quēdam inter doctos artis medicæ celebrem, qui precibus eius parens profectus est, arbitratūsque est agrotantem incidisse in passionem hypochondriacā: quæ passio non adhuc erat, ut mihi uisum est, verisimile tamen erat futurā, sed ille paulo post purgatiuum medicamen bibere persuasit, dixitque non alio modo illam liberari posse à passionibus eam occupantibus, nisi crediderit documento eorū qui rectè iudicare agnitudines sciūt. Quia vero paruum momētum interdum maxima potest (nam nos quoque laudauimus uiri illius sententiā) persuasā est agrotās, atque pharmacum mediocriter purgans ebibit, statimque liberata fuit. Hoc pacto cōtentorum conuersatio facta à fundo matulæ ad alia loca, ostendit proportionē quadam partes malè sanas corporis. Nanque excrementa sani corporis natura deorsum feruntur ut expellantur, si forrè ad loca contraria expellantur, illic aggerari consueuere, atque tractu temporis patientem affligere. Quinetiam quæ sublimantur adusq; medium urinæ humorem, potius materiam tetigisse hypochondria, & viscera, at-

DE PRAEVID. EX VRIN. 361

que etiam pectus arguunt. At verò quæ ut nubes innatant, demonstrant materiam passionem esse in capite. Præter hæc addam alteram historiam, ut magis quæ dicta sunt, clarè spectentur. Quidam familiaris meus iacebat febriēs, ac urinarū contenta prorsus sublimata primo spectabantur, ac deinde nubila erant: æger verò cœpit delirare, atque absque sensu iacens naturales necessitates impleuit. Vndecima die cōtenta in superficie urinx innatauerunt alba, & subtenacia, atq; qualia dicta sunt in libro de differentiis urinarum, quæ contraria sunt asperis: videbantur enim crassiora eis quæ secundum naturam sunt, atq; veluti diceret, spermatica. Die sequenti hæc, atque altera, ut arbitror, nihil contentorum in urinis visum est. Paulo post remissa est hominis infania, omniæque cœperunt melius habere, quæ passus fuerat: nondum exactè ad pristinam valetudinem reuersus erat, quum parotides vtrinque subortæ sunt. quæ ubi maturatæ, & apertæ fuerunt, curatæ sunt. Videbantur igitur illa contenta semper subnubilantia, significare inclinationē materiæ ad illa loca. Hęc ergo decet uos, qui hisce rebus studetis, discere, atq; proferre vultis decentia. Atque hæc contenta alba, & non permixta corpori diuersi generis solo loco differentia, eiusmodi partes languescere significare solet. Quod si aliqua diuersi generis corpora cum eis immista fuerint, significant à colore humorem: si uerò eiusmodi contenta omnino fuerint diui-

sa, atque occupauerint chymatis latitudinem, etiam proportionem in ægro passionum sensus excitatur ad eiusmodi partes, expulsa materia à nobis spiritu. De quibus rebus dictum est in ijs quæ de iudicijs urinarum. Prauo colore quinetiam contenta eo peiores affectus corporis enunciant, quomagis cōcesserint ad fundū matulæ: veluti cōcedunt eo cōtenta secundum naturā. Enquiremata enim nigra, si descenderint ad fundum, arguunt ægritudinē peruenisse ad supremā prauitatem. Eadē quo magis subnubilatur, eo potius ægrum superesse posse ostendunt, confirmata naturali virtute. Siquidem illa demonstrant naturam veluti victam cedere, hæc verò quodammodo repugnando propellere: quod contentis his accedens, modo contrario se habet contentis secundum naturam: contenta uerò biliosa, & sanguinea, & rubea ut rationem mediam tenent inter sana & ea quæ maximè praua sunt, ita mediocritatem obtinuerūt in crisi. hæc enim indigent longiore tempore ad concoquendum. Quamobrem oportet ut consideretur virtus ægri, atque ad eam ratione habita proferatur præuidentia. Sed de contentis cumulatis, & plus matulæ possidentibus, atque crassitudine differētibus à mediocritate, hoc pacto licet diligenter discere. In initijs atque augmentis ægritudinum apparentia, præsertim si febris fuerit non contemnenda, arguunt humorum copiam quæ indiget ad concoquendum firmitate virtutis, & tēpore, & for-

DE PRAEVID. EX VRIN. 363

tuna bona, vt arbitror. Quamobrem coniecturam feceris ab hisce, angustias meatuum esse circa pectus, veluti à multitudine humorum septum transuersum arctaretur. In uigore verò summo febris atque declinatione, contenta illa salutaria & bona sunt, cum febris impetum ceperit in ea. Disputatio autem de hypostasi orobea, & furfurea, & laminea, & similacea superius, atque quantum expediebat in ijs quæ de iudiciis vrinatum tractata est: hac verò in parte illud est subdendum de ipsis. Nanque si eiusmodi contenta plura fluxerint, atque in peiora processerint, fas est pronunciare mala esse, atque naturam lassatam deficere, quòd illa corporis habitum & compagem corrumpant. Contrà verò si pauca apparuerint, atque ad minus mala assidue vergant, pronunciandum salutem ægri aduentare, atque sperandum esse. Habes iam, vt arbitror, disputationem super còtentis satis explicatam, ijs qui breuitatè orationis amant, ijsque qui quâplurima mediocri oratione discere cupiunt. Post hac ad reliqua transeamus. Quum igitur notum sit, ratio quæ super bullis est, quantum conferat ad iudicandas vrinas, veluti de hisce illic diximus: nunc quoque subiungamus quantum satis esse videatur ad præuidendum.

DE PRAEVIDENTIA EX bullis, Caput 16.

BULLAE apparere in vrinis sanorum inna-
tates, præsertim si maiores, & diffusæ absque or-
dine inspiciantur. In ijs verò qui febre laborant
quæ nondum antea uisæ erant, solutionem pro-
pè febris significant. Namque ubi apparuerint, sa-
tis sunt ut persuadeât febris præterisse vigorem,
atque declinare: suntque ueluti obscura quæ-
dam signa concoctionis, atque tum existimatur
nuncia contentorum concoctorum. Interdum
pro bullis non apparentibus sufficiunt crassæ spu-
mulæ, ueluti in vino apparere solent innatantes.
At uerò si bullæ vnà cum febre apparuerint atq;
processerint, dolores nō modicos capitis arguūt,
sed etiā periculosos, maximè si cum tenui substā-
tia urinæ ueluti corona innatauerint: cum crassa
substantia verò tanquam cum modestiore, bullæ
quodque moderatiores apparent, & moderatio-
ra significāt. Quod uerò illic dictum est signum
esse fluxionis in pulmonem, quum in præce-
dente capitis dolore uisum sit, hoc pacto se ha-
bet. Nam postquam æstas accesserit (tunc enim
potius quàm aliàs accidere solet ut homo effi-
ciatur calidior, sitis eum capit, atque plura quàm
par est, pocula ebibuntur) tunc inquam caput
desiccatum attraxit humiditatem multam, atq;
repletum est ea, pauloque post dolorem illum,
atque pondus mediocre passum est. Attracta hu-
miditate plus quàm deceat, ut dictum est, eo quodd
capitis substātia effecta est calida, nequit tantam
humiditatem concoquere, caput ipsum non do-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 365

minans humiditati, à qua dolores generantur. Veruntamen ubi caput grauatum est, tum humiditatis pars assumitur, pars soluitur, eaque delata deorsum, & subtilitate sua defluens in pulmonem excitauit tusses, atque paruum quoddam in ventrem suffluens, tantumdem conturbauit. Atque in sanis & ægris eiusmodi apparentes urinæ, similia significare possunt. Veruntamen in ægris, vel multæ potionis alicuius oblatio, vel siccitas orta à dolore, atq; aliæ cæteræ causæ differetes sunt munere hoc ipso faciendæ præuidentia. Bullæ quinetiam quæ dolorem capitis significabant, si breui dissoluantur, significant dolores quoque diminui. Quæ uerò vsquequaque sunt & maiores, atque absque ordine diffusæ per matulam, arguunt dolores qui præcesserunt, dissolui. Quia uerò bullarum significantium dolorem capitis, aliæ sunt per totam coronam, quæ etiam significant totius capitis dolorem, aliæ per dimidiâ coronam, quæ medietatis capitis dolorem arguunt, atque reliquæ proportionem, reliquum id ipsum discendum est ex hisce quæ dicta sunt.

DE PRAEVIDENTIA EX COLORIBUS diuersis ipsius coronæ, & male olente vrina, & colliquaminibus, Cap. 17.

S V P E R coloribus diuersis, qui in coronâ spectantur, hoc pacto opinari oportet. Namque colores coronæ, si peiores fuerint, quàm qui sunt reliquæ substantiæ vrinæ, referre oportet malos

esse, atque eo magis, quo peiores apparuerint. Quod si meliores fuerint, fas est proferre illos esse in principio dominij naturæ. Illinc enim veluti à principio natura inciperet vel superare, vel superari, licet per iudicia è coloribus coronę habita ut decet, scire salutem & mortem. Veruntamen ipsę coronę, cum non multum cōcolores sunt reliquo vrinę fluori, neque apparent, tum à colore totius est ratiocinādum. Quādo verò colore differunt coronę, tum sunt manifestę sapiētibz. Inde verò cōiectandę sunt moriones corporis. Atque de coloribus coronę dictum est superius etiam in ijs quę de iudiciis. Quamobrem etiam id quod nunc dictum est, si additum sit illi, fortasse satis esse videbitur ijs qui ex brevibus ratiocinando capiunt plura. At verò nunc recordati si quid prætermissum fuerit, clausurimus hac in parte librum primum de præuidētia. Igitur vrina male olens cum prauo chymate, & cōtēntis profluens, arguit omnem corporis habitudinem mortificatā esse, ita ut opinandū sit mortem vicinā esse. Alio modo si se vrina habuerit, pronuntiandum cōferre, maximè si pus subsiderit. Ille enim malus odor significat plagam alicuius internę partis corporis. Et si procedēte tempore minor fuerit odor & pus, fortasse naturam præstare cōiectare poteris: si verò cōtraria fuerint, pronuntiandum mortem futuram. Quin etiam si colliquamina cōtinua innatantia, & veluti aranea apparuerint, malum est, atque profere-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 367

rendum est, vel renes laesos esse vel corpus non ali, colliquatione praesente. Atque haec in parte hac finiantur. Quoniam vero decentem mensuram fecimus huic libro, hoc in loco disputatione terminamus, ubi percurrimus quae in coloribus, & substantiis, & contentis, & quae in hisce spectantur, & in coronis, & bullis, & odoribus, atque colliquaminibus innatantibus ad praevidentiam conferre solent. Quaecunque vero reliqua sunt, liber sequens continebit. Naque forte in illo omne munus disciplinae huius terminarimus. Illic etiam referenda sunt, & quae decencia, & quae relicta sunt: quanvis accadat nos, cum homines simus, etiam aberrare, etsi in aliis multas causas inuenerimus. Ignoscat nobis prudentior, minime spectando id quod summum est in arte, sed potius addat quodcunque contemplatus praeter haec adinuenerit in aegris & sanis, tractationis utilitatem spectans.

ANNOTATIO CAPITVM EO- rum quae libro secundo continentur.

De praevidentia ex vrinis hypostasi priuatis,
Caput 1.

De praevidentia ex vrinis febrium deficientium,
Caput 2.

De praevidentia ex vrinis continuarum febrium,
Caput 3.

De praevidentia ex vrinis profluentibus in vna-
quaque cordis affectione, Caput 4.

De prouidentia ex vrinis facta alteratione in pulmone,

Caput 5.

De prouidentia ex vrinis ab hepatis affectibus,

Caput 6.

De prouidentia ex vrinis ab affectibus cerebri,

Caput 7.

De prouidentia ex vrinis ab affectibus ventris,

Caput 8.

De prouidentia ex vrinis profluentibus à costarum passione vera & non vera,

Cap. 9.

De prouidentia ex vrinis ab affectis renibus & vesica,

Caput 10.

De prouidentia ex vrinis ab affectis colo & intestinis,

Caput 11.

De prouidentia ex vrinis ab affectis vtero & pōdice,

Caput 12.

De prouidentia ex vrinis ab affectibus extremorum membrorum,

Caput 13.

De prouidentia ex vrinis super ægitudine, an velocius, an tardius soluat,ur,

Cap. 14.

Breuis repetitio capitum totius disputationis,

Caput 15.

Quonam pacto ad eiusmodi disciplinæ genus promotus sit auctor,

Caput 16.

Actuarij

ACTVARII DE PRAE- VIDENTIIS EX VRINIS, LI- ber secundus. Praefatio.

EXERCITATIO
nem studiūque praeui-
dentiæ olim Hippocrates
vir sapiētissimus adeo ma-
gna cura amplexus est, vt
etiam prognostica scripta
reliquerit. Atq; post Hip-
pocratem, tractata est ars
à Galeno Pergameno vsque adeo, vt si quisquam
alius secutus eos fuerit (etsi aliquid ipsi etiā prae-
termiserint) is multum huic rei prouiderit. Nan-
que absque ratione si quisquam curationem ali-
quā fecerit, id fortunæ potius quàm artis opus
esse probatur. Sed si quis ratione ægritudinibus
curandis operā dederit, prædixeritque tam præ-
sentia quàm quæ antea euenerunt, atque ea etiā
quæ ventura sunt, censebitur id esse artis munus
omni veneratione colendum. Quinetiam non
paruam persuadendi gratiā atque auctoritatem
exercētibus affert ipsa præuidendi facultas. A E-
groti enim audientes ab his ea quæ patiūtur, an-
tequam ipsi reuelarint, prōptissimè salutem eo-
rum his medicis credunt. Atque medici eiusmodi
cum tuto fundamento, atque percurrente ra-
tione & dicūt & tractant ea quæ oportet. Quin-
etiam fama bona per ora multorū vagatur præ-

uidentur in ægrotis, quæ ijs qui exercuerunt se, præbet ut digni fide habeantur. Cum igitur multa sint è quibus quisquam exercendo parat præuidentiam, nihilominus quàm alia extitit præuidentia ex urinis. Nō enim in hac qui se exercuit, ut arbitror, etiam tantillo aberrauerit à præuidentia quæ agenda sit super omnibus passionibus humano corpori accidentibus. Igitur ubi in libro superiore pertractauimus omnia quæ videbantur consentanea esse super coloribus, & substantijs, & contentis, atque alijs quibusdam, nūc proptè reliqua disputando subiunxerimus. Quoniā verò urinx hypostasi priuatæ plurimum cōferre possunt ad præuidentiam faciendam, de eis primū dicemus, deinde de cæteris tractabimus, veluti sunt ea quæ in differentiis febrium dici solent, atque in membris internis affectis. Atque præter hæc etiam quæcūque diebus decretorijs, & non decretorijs urinx possint ostendere.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS hypostasi priuatis, Caput 1.

ET SI inter urinas illæ quæ hypostasi carent sint malæ, ut par est, non paruam tamen differentiam sortitæ sunt. Siquidē in acutis febribus circa initia & augmenta non apparuerint contenta, significatur non parua virtutis debilitas. Nam quæ ad tantam imbecillitatē ipsa peruenit, ut ob vehementiam causarum affligentium, necessarium actionū oblita sit. In quo quid aliud quis-

DE PRAEVID. EX VRIN. 371

quam dicere poterit, quàm ægritudinem nō per-
uenturam ad usque summum vigorem, defatiga-
ta natura? Atque hisce in febribus multæ vigilæ
fiūt, immodicę tumultuationes, seminsanię, an-
xietudines, atque hisce peiora, ægritudine mi-
nante mortē. Quòd si febres mediocres fuerint,
atque in initijs, & augmentis eiusmodi vrinæ
apparuerint, evenit ut similia accidentia spe-
ctentur, sed eo moderatiora, quo & virtus sit
firmior, & febres mitiores extiterint. Siqui-
dem par est ut aliquando virtus se reuocet, ubi
non adeo oppugnata fuerit à causis ægritudinē
inferentibus, atque concoctionibus indulgeat,
atque contenta præsentet, quæ alicuius con-
coctionis signa sunt. Accidit quinimò interdum
cūm vrinæ tenues, ac hypostasi priuatæ sint, fe-
brisque fuerit mitior, si aliæ quædam concausæ
aderint, ut abscessus generetur in aliqua parte
corporis, in qua se febris cumulatē collegerit.
Cōcausæ uerò esse possunt hyberna aëris qua-
litas, iniudicabilis cōditio, & morio erratica &
incerta ægritudinis, atque ægri virtus medio-
criter debilis. In initijs itaque & augmentis æ-
gritudinū si vrinæ hypostasi priuatę apparuerint,
hæc ipsa prædicere poteris. In declinatione verò
ægritudinis si eiusmodi vrinæ spectatæ fuerint,
nō multū dānare eas oportet. Nāq; id quod au-
debamus summo studio factū est, scilicet naturā
superesse debilitati. In vigore verò & declinatio-
ne ægritudinis si illę vrinæ apparuerint, videri

poterit id non esse alienum, si natura veluti iam superasset, prius reuocat se, deinde agit quæ sunt, nutritiones parans corpori, ostendensque in urinis contenta. Siquidem eo tempore quo se colligit atque refocillat, parua quædam attrahit, ne deficiens ualeat munera prædicta præstare. Atque ubi collecta fuerit, attrahit maiorem materiam nutrituram, atque tum manifesta cõtenta exponit. Res, ut arbitror, similis illi est quæ ijs uiris accidit, qui cum feris magnis certauerunt. **hi nempe** ut vincerent, magnos labores subire. Vbi verò uicerunt, primum cunctis posthabitis reuocant vires quæ laborauerunt, ac deinde sua studia persequuntur. Quinetiam interdum, veluti paulo ante dictum est, bullæ ubi apparuerint, satis sunt pro contentis quæ nondum prius apparuerunt. Atque ob cruditates & obstructions accidere solet, ut urinx sine hypostasi profluant in corporibus sanis. Veruntamen si paruo tempore hæc inspiciantur, poterit resistere homo sanus. Sed si malum id protraxerit tempus, perquam facile ab ægritudine corripitur. Tu uero promptè præuidere poteris, ubi sciueris quanam ægritudines in quibus affectionibus maxime provenire soleant, nihilominus contemplaris & ætate, & diætâ, & aeris qualitate, atque cæteris quæ in urinis insunt, quemadmodum superius diximus, quæ ad præuidentiam earum ægritudinum intendantur. Sed ratio quæ super urinis hypostasi carêtibz, quàm fieri possit breuis,

DE PRAEVID. EX VRIN. 373

eiufmodi reddi poteſt. Poſthac decens eſt vt de præuidentiis, quæ à prænotis urinis in diuerſis febrium generibus proficiſcuntur, dicamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS febrium deficientium, Cap.2.

FEBRIVM intermittentium, tertianæ inquam, quartanæ, & quotidianæ, quæ ab obſtructione & cruditate, atq; etiã multitudine humorum ipſas accendentium generantur, initiis frequentiffimè vrinæ abſque hypoſtaſi proueniũr, quemadmodum etiam ſuperius dictum à nobis eſt. Ab hiſce itaque ſumpta coniectura prævidere poteris longitudinis tẽpus. Siquidem vbi nõdum genuina caliditas concoxit aliquam materiam, & paroxyſmi & febres in iis fiunt, tâquam pugnaret adhuc natura vt concoquat humores affligẽtes, & eos excernat. Ergo par eſt vt quantisper urinæ non participes cõcoctionis fuerint, tâtiſper paroxyſmi corripiãt ægrum, atque eum affligant. Sed vbi cõcoctionis etiam paruum ſignum dignoſcitur, ſpes eſt hominem ſuperfuturum ægritudini, atque virtutẽ vſquequaque ſuperaturã ægritudinis cauſſas. Nanque etſi in ſingulis paroxyſmis virtus tam paruum quiddã alteret & concoquat vt non ſentiat, nõ idcirco exiſtimanda eſt ſuperauiſſe morbum, cuius multa materia, & cruda, & inhærens eſſe probatur. Vbi verò eo virtus peruenerit vt uicerit affligẽtem humorem tum contenta quæ cõcoctionis

sunt signa, in vrinis manifesta spectantur, atque testantur naturam concoxisse, atque expulisse omne excrementum, quod non hactenus expellere quieverat. Veruntamen inter febres intermittētes hoc excellit tertiana febris, quod nubes sola in vrinis huius inspecta, satis fuit ad significandam solutionem agnitudo. Humoris enim tenuis ac qui facillē digeratur, faciles sunt concoctiones, & obstructionū apertiones. Et ubi facillē natura incūbit, inibi accidentia facillimē dissoluantur. Quāobrem oportet te prudētē ob hac ipsa, ex temporibus cruditatis coniectare tarditatem remissionis, atque ab initio concoctionis praevidere celeritatem crisis & iudicij. Sed de eiusmodi diebus etsi disputatum sit à Galenō in ijs quæ de crisi tractauit, fortasse tamē etiā nobis hac in parte licuerit dicere mediocriter de eis, quantum videatur cōuenire tractationi de vrinis. Posthac igitur ubi primō determinarimus de vrinis quæ apparent in febribus continuis, quātum ratione nostra existimatur sufficere ad faciendam praevidentiam, deinde de reliquis dicemus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS continuarum febrium, Cap.3.

FEBRES continuæ ab humorum putrefactione genitæ, quæ qualēsq; sint, vel simplices, vel complicatæ, significāt ab inductis coloribus. Quantitatem verō putrefactionis, atque quali-

DE PRAEVID. EX VRIN. 375

tatem humorum arguunt tum substantiæ vrinarum, tum contenta, de quibus diligentius disputatum est. Nunc illa subdenda sunt quæ videantur sufficere ad prævidentiam faciendam, ita ut hinc inchoandum sit. Dum igitur faciliè coquuntur vrinæ, atque paruo tempore, ad id quod secundum naturam est, festinant, existimamus celerem motionem esse, atque firmam virtutē. Sin verò vrinæ non citius, sed tempore potius longo concoquantur, si malæ fuerint, & distantes à mediocritate, ostēdunt celerem motionē ægritudinis, sed virtutis infirmitatem non parvam. Quamobrem hinc suboritur metus magnus, ne prius quam hæc perueniant ad concoctionem, virtus defatigetur. Quod si mediocriter malæ sint vrinæ, tempore verò tendant ad mediocritatem, arguunt intelligi debere virtutem non firmam esse, atque ostendunt ægritudinis motionem pedetentim fieri. Sin verò vrinæ celerrimè alterētur, nec multū destiterint à mediocritate, significāt virtutis firmitatē, non tamē ægritudinis malitiā. Sed tamen oratio super ægritudinis qualitate & affectione hinc videri poterit. Nam oportet vrinarum mutationes diligenter observare, atque intelligere à quibus ad quas trāsmutētur, atq; an in vrinis ignavia, & malitia ægritudinis appareat. Nanque si cōtrā se habuerint, illa subdola & prava esse significātur. Quin etiam præter hæc par est considerare tempus mutationū, atque ex hisce cōiectare poteris futuras

crises, siue tardiores, siue celeriores extiterint, de quibus paulo inferius disputabitur. Nūc vero tanquam alio initio incēpto dicamus de accidentibus vnicuique principalium membrorum. Quando igitur vel aliqua insignis intemperatura corripuerit aliquod ē membris principalibus, aut humor defluerit ad aliquod eorum nō mediocriter affligens, ob hoc ipsum alterantur vrinæ, ac eo magis quo maiores venas & arterias habet membrum quod passum est, quoniā eiusmodi venosa uasa facilius senserūt alterationem in corde factam. Nō enim quolibet ex membris principibus male affecto ipsum manet immutabile, sed cū ad aliqua membra peruenit alteratio, ipsum etiam mutatur vel calidius, vel frigidius redditū. Deinde tractu temporis eo pacto cæteris membris affectis, euidentiores tam pulsus quàm urinæ apparent, suntque imagines illius affectionis quę intrinsecus est. Sed oratio de pulsibus pulcherrimē & subtilissimē à Galeno viro sapiētissimo tractata est, vnde volētibus discere licet. Nunc verò nos subiūgamus quæcunque vtilia disciplinæ fore putamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS
 profluentibus in vnaquaque cordis affectione, Caput 4.

CVM demonstratum sit cor esse ob caliditatem intemperatum, tum urinæ alterantur, atque acriores & tenuiores reddūtur. Atque cū

DE PRAEVID. EX VRIN. 377

iam ignis ipsum depascitur, tū mediocres in initio spectantur colliquationes: passione verò procedente, etiam urinæ apparent oleapparètes, & oleicoloræ atque oleaceæ. Quòd si eiusmodi alienus ignis depascens adipem, attigerit carnem atque solida membra, tum illæ hypostases inspectabuntur, quas in hecticis & tabidis febribus cōsistere diximus. Nam ratione compertum est illas esse orobead, fursureas, lamineas, & similaceas. Frigidam autem intemperaturā si cor patiatur, mediocriter alterantur urinæ inclinantes ad albiore, atque contenta eis aderunt cruda, & quantitate mediocria: nanque colores alterantur mediocriter, si nondum compatiatur hepar. Contenta verò mediocria & cruda erunt, cum iam calor naturalis (qui alterare & coquere creditur) languescat à frigiditate quæ accessit. Iamque si intèdatur ipsa frigiditas in corde, etiam languescet naturalis & genuina caliditas. Albæ præterea urinæ & tenues erunt, atque hypostasi priuatæ. Sed ea mala qualitas si valde excesserit, tū contenta earum reddentur liuida & nigra. Atque fortasse urinæ omni ex parte nigræ spectabuntur, cum aut melancholicus humor illuc profundatur ob extremā debilitatem genuinæ virtutis, aut frigiditas induxerit tum mortificationē, tum nigrores, qui sunt mortificationis colores, nanque contingit etiam alterutrum eorum fieri. Hoc enim eveniet ob extremā infirmitatem virtutis excretrici, cum illuc confluerit nigra

bilis, tūmq̃ homini accidūt timores, & tristitię, & oris sonitus immodici. Illud verò eueniet, cū frigiditas multum fuerit exaucta, tū efficit vrinas nigras, p̃sertim cū auersus fuerit color vrinam illustrans. quod discere licet in nubibus quę quotidie apparent. Hę enim cū rarefactę mediocriter fuerint, tū illustratę proprios colores ostendunt, quę nimis spissatę & crassescētes nigricate spectantur. Nam vrinę prius fiunt vmbri lucę, exaucta deinde asperitate procedente tempore nigrescunt. Atque hoc pacto affecto corde, eiusmodi vrinę proueniunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS
facta alteratione in pulmone,

Caput 5.

QVONIAM pulmo post cor proprius alteratur, etiā vrinas afficit, quacunque intemperatura ipse fuerit affectus, de hac re prius disputauimus, deinde de reliquis. Si igitur affectus sit pulmo calida intemperatura, vrinę mutabuntur ab iis quę secūdm naturā, ad rufum vergētes. Et si creuerit caliditas, etiā in vrinis colores excrefcere videbuntur, atque fieri rubeę ac vineę. Cuius etiam rei argumenta sunt ab iis quę extrinsecus, yeluti est mala spiratio, & sitis, & linguę siccitas, & nigritia. Frigiditate verò si affectus sit pulmo, respirationes primò erūt tardiores, posterius etiam pauciores: & absque siti ægroti erunt, ac aerem quem inspirant, frigidum

DE PRAEVID. EX VRIN. 379

sentiant, atque paruas tussés excitant. Eorum vrinæ uergunt ad albū, non tamen vehementer. Nanque pulmo membrum calidum est. Et cū parum alterauerit urinas ad album, tum arguit magnam in eo factam esse refrigerationem.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ab hepatis affectibus,

Caput 6.

SI hepar à calida intēperatura fuerit affectū, producet urinas rufas & subrubeas. Sed intemperatura eiusmodi exaucta, vrinæ apparebunt valde vineæ & passæ: atque tussés magis molestabunt, atque sites, si gibbæ partes hepatis inflammatione laborauerint. Quemadmodum vomitus potius excitabuntur, si limæ eius partes male fuerint affectæ. intemperatura verò mediocriter frigida si hepar laborauerit, urinæ profluent pallidæ & subpallidæ. Exaucta verò si frigiditas fuerit, vrinæ apparebunt albæ. Sed interdum in eis spectare est crassitudinem cum albedine.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ab affectibus cerebri, Cap. 7.

CEREBRO mediocriter affecto, vrinæ proueniunt rufæ, atque ad subflauas inclinantes, maiore verò caliditate producta, ita vt inflammationem adesse existimetur, vrinæ spectantur vineæ atque subsanguineæ. Contrariæ hisce prouenerint, si frigiditate affectum fuerit.

ACTVARIJ DE PRAEVIDENTIA EX VRI- nis ab affectibus ventris, Caput 8.

VENTRIS & stomachi, qui ob calidā intemperaturam ceciderunt, mutationes per urinas minus ostenduntur. Nanque frigida intemperatura cū correpti sint, tum urinae ita albae gignuntur, ut est frigiditatis mensura. Calidiorē verō intemperatura affecti, rufas & flavas urinas pfundunt, in quibus adesse solēt stomachi dolores, quae *καρδιαγία* appellantur à Græcis. Item sitis & bilis interdū tenuis atque crocea, vomitus, & satietas, & oris amarus, atque capitis dolores quidam modici. Quemadmodum in affectione mediocriter frigida laborantes sunt appetentes, atque siti carentes: sed frigida affectione exaucta, redduntur vertiginosi, atque se regere nequeunt, veluti animo linquntur, atque tremorem cordis sentiunt, cibum potumque fastidientes. Hæc igitur ipsa potius in intemperaturis patris dicta sunt. Quod si materia quoq; aliqua coierit cum omnibus hisce dictis, has urinas reddet. Nanque cū urinae exiuerint, crassescunt, atque contenta in eis cumulatiora spectantur, & ægritudines in affectibus eiusmodi diuturniores fiunt, cū humorum concoctionibus dissoluatur ægritudo. Sed hæc quidem concoctiones & incoctiones, atque mutationes urinarum manifestare possunt, nos verō ad cætera transeamus.

DE PRAEVID. EX. VRIN. 381
DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis profluentibus à costarum passione vera
& non vera. Caput 9.

PLEVRITIDIS vrinę in initijs subru-
beæ sunt, deinde procedentes rubescunt, atque
vineæ fiunt, & crassescunt, atque mutationibus
ostendunt quæ sint euentura Humore verò fri-
gido septum transuersum molestante, atque per
quam modicum dolorem mouente, minimam-
que spirandi facultatē, eo quia pectus aggraua-
tum est ab eo, vrinæ albæ, & tenues, item cōtur-
batæ & crassæ proueniunt. Splen porro à qua-
cunque intemperatura corripitur, etiam in ea
vrinarum colores ostendūt. atque facilius à fri-
gidis corripitur homo, atque hi ostendunt: tar-
dius verò à calidis, ac non etiam multum hi
ostendunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis ab affectis renibus & vesica. Cap. 10.

RENIBVS & vesica affectis, similes vrinæ
prouenient. Dictum est etiam de hisce in ijs quę
de iudicijs vrinarum, diligentius, atque de cæte-
ris quæ eis accidere consueuerunt, ab illis dictis
discere oportet. Quoniam verò ea membra fue-
runt vrinarum vasa, facilius cū quicquam ipsis
acciderit, demonstrauerint, in promptu habētes
modum demonstratiōis. Nam cætera membra
solummodo, cū vehementer propria affectio-

ne alterauerint vrinas, nullum aliud signū eū-
dens ostēdunt. Quamobrem cū aliqua debi-
lis passio ipsis aduenerit, non etiam prompte in
vrinis illa spectatur. Hæc verò quoniam cæteris
fuerunt posteriora, serum collectum recipiunt,
atq; passionēs proprias, etiam si mediocres fue-
rint, interdum demonstrant, id tanquam mer-
cedem, ipsa potius quàm cætera membra reci-
pientes, pro ministerio quod naturæ præstant.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI- nis ab affectis colo & intestinis, Cap. II.

COLO atque intestinis inflammatione la-
borantibus non etiā vrinx colorabuntur secundū
illa quæ magis naturalem calorem habet. Sed frigi-
da intemperatura cū eiusmodi partes corripian-
tur, & eiusmodi humor influxerit in ipsas, tum
vrinx spectabuntur albæ, & aqueæ. Atque si qua
fuerit obstructio in colo, tum vrinx erunt hy-
postasi priuatæ. in intestinis verò si acciderit ob-
structio, vrinx erunt crassæ frequentius atque
lacti similes. atque passione procedente, excre-
tiones erunt plures atque crudiores. At nūc re-
liquum est vt de vtero dicatur.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI- nis ab affectis vtero & podice, Caput 12.

VTERVS, qui vt membrum est principale,
ita maxime alterat totū corpus, qua corripitur

DE PRAEVID. EX. VRIN. 383

ab aliqua intemperatura. Ergo urinae eo modo accidit, ut sint similes tractu temporis ijs quae ab intemperaturis aliorum membrorum non adeo principalium eueniunt. Sed ubi in hisce membris genitum sit pus ab aliqua causa, quod sit sane quam mediocre, id non erit evidens in urinis. Sed si fuerit excedens, tum colligetur in vesica pus, atque apparebit haerens fundo matulae, quod manifestum erit & à specie, & ab odore. Atque priusquam loquatur aegra, tu dixeris eam affectione: dijudicaueris verò, ut non sit vesicae pus, commouendo facile urinam, atque intelligendo nunquam indoluisse vesicam. Quinetiam cum menses absque ratione retineantur, vno iam mense praeterito, apparent vnà cum contentis ramenta rubea innatare. Atque procedente retentione, etiam ramenta eiusmodi plura spectantur, atque urinae color ad subrubeum, atque etiam ad rubeum tendit. Veruntamen ut orationi gratia aliqua afferatur, atque fides dictis non parua fiat, hanc subiunxero historiam, quae incubentibus hisce studiis erit perquam utilis. Mulier quaedam diues, atque mollis, tres aut quatuor filios pepererat, quorum tres ferè infantes mortui erant, solum vnum audiebat mater. Atque quodam tempore praeterito, ipsa quoque ambigente dum videret spem omnem suam in solo vno filio, qui repete tolli posset, fluctuare. Verobatur enim ne si puer moreretur, cogeretur alienis bona sua tradere. Namque, ut dictum est, ubi amiserat alios, quaerebat modum quo alterum filium pareret.

atque spem seruaret. Ergo, vt mos est mulierib⁹, desiderium aperuit, atque solutionem querebat. Quidam dixere hanc solutionem, si mensium aliqua fieret natura vel arte retentio (nanque ipsi menses plus iusto profluebāt) conciperet. quod persuasa, rei operam dedit, ac vehemēter retenti sunt menses, vnde conceptus spes magna eam tenuit. At verò secundus mensis erat, mulierque modicè conturbabatur. Nanque cumulato sanguine menstruo per vterum, neque locus exundi habebatur: accidentia, vt videbatur, poterant esse signa cōceptus. Nanque in inijs conceptuū similia accidere solent. At tertius aderat mensis, & passiones processerant. vbi verò etiam quartus aduenit mēsis, tūmq; cum grauidis mulieribus, si quid præfuisset molestia, illud sedatur: ipsi verò magis venter intumuit, atque accidentia pciora sentiebantur. Igitur circa quintū mensem audiui vt mulier correpta esset ab ea passione: erat enim mihi vna ex maximè familiarib⁹. Quamobrem ad eam accessi, atque intrans vidi ipsam supinam iacentem in lecto, & salute acta rogavi, vt haberet, ac tetigi pulsū. Illa verò subtili ac pertenui voce respondit. Pulsus erant pertenuēs atq; diuersi, atque virtus genuina, ppe victa. Cutis veluti cortex mali granati, & color eius vergebat ad iæterum, & omnia quæ circa faciem sunt, multum attenuata, atque manus & humeros satis hærentes pectori habebat. Sed venter magnopere exuberabat. Quoniam verò oportebat

DE PRAEVID. EX VRIN. 385

oportebat etiam vrinam spectare, ea quidē erat tenuis, atq; mihi visa est mediocriter subsanguinea. Contenta verò in ea subsidebant ad maturā fundū valde rubentia, atque veluti similacea. Atque tunc mihi nō poterat facilē cognosci passio, quæ non multū trita est breuiarijs libris medicorum, eo præsertim q̃ nemo ex ijs medicis qui illuc frequentabant, passionem intelligeret, sed putarent omnes aquā intercutem esse. Quoniam verò paulo post legi de passionibus mulierum, doctusque sum quā graue esset retinere menstruum sanguinem, audiverāque mulieri hunc retentū esse, deinde hac ratione super eius vrina ratiocinatus sum, illam recta ratione illiusmodi profluxisse. Nam partim ob manifestissimam collectionē sanguinis in vtero, tumore effecto eiusmodi, partim ob vicinitatem vesicæ sanguine cōmisso cum vrina, factum erat vt vrinæ colorarentur, sed ob assationem sanguinis appa-
ruerint contenta similacea atque rubea. Hoc pacto ab immodica mēstruorum retentione, præsertim si natura antea multa profluxissent, vrina alteratur, atque tractu temporis cōmutatur. Cæterum vt omnem historiā finiamus, reliqua subiungamus. sextus mensis aderat, cū in ilibus exterioribus factus est abscessus, atque mollius est tempore procedēte. Vbi verò septimus mensis aduenerat, prorsus mollius est medicorum emplastris, atque deinde apertum est, ac reliquo tempore defluxit ab eo sanguineum pus: sed vē-

ter abinde euacuabatur, quāobrem magna spes salutis & viro eius oborta est, & medicis illuc frequentantibus. quod non ita successit, sed paulo post euacuatio simul omnium spem perdidit. Nā, ut arbitror, quatuor dies post tumoris aperturam, venter euacuatus est re omni affligente, atque commissus est, mulier verò veluti inanimis redacta, absque relictatione aliqua vitam efflauit. Hæc est historia, & ita se habuit. Tu verò diligenter hinc audiisti, ut ratione vicinitatis participatus sit color vrinis ob sanguinē collectum in vtero, utq; mediocri collecto sanguine, contenta sola perparum alterentur. sin verò collectus excesserit, etiā alteratio erit maior. sin autem vsque adeo excreuerit, ut etiam uēter extumescat, etiam colores mutantur vrinx, atque primo in subrubeum transeunt, deinde in ruberū atque subsanguineū. contrā verò tum asperiora spectantur. Similia hisce accidunt, cum poder inflammatione diutius intumuerit, atque hæmorrhoids absque ratione retenta sit, maxime si pridē multo tempore sanguinem profunderē solet, fueritque homo multi sanguinis, atq; per alium locum euacuauerit sanguinem superingenitum. Nanque tantum hæmorrhoidis retentio distat à retentionibus quæ in vtero, quantū ea quæ secundum passionē sunt, ab ijs quæ secundum naturā habentur, ceciderunt. illa enim tractu temporis cōfirmata, nititur reuerti ad naturā. Excretionis verò ab vtero factæ secundum naturā retentio,

DE PRAEVID. EX VRIN. 387

maiores alterationes in corpore & urinis efficere potest. Quamobrem quales urinas retentio menstruum unius aut duorum mensium effecerit, tales quoque hæmorrhoids retenta, reddet per multo plura tempora. Eadem ratione siquid aliud fuerit præter naturam in utero, hoc infusum in urinis significationem quandam passionis parat ijs qui hisce rebus diligenter operam nauant. Sed de hisce satis: posthac dicendum est de reliquis, si qua modo aliquo relicta sint.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ab affectibus extremitatum membrorum,

Caput 13.

CUM manus ac pedes affecti fuerint, vel ab intemperatura multum frigida, vel frigido humore, aut ab intemperatura calida, vel materia calidaque defluxit, si ceterum corpus simul etiam ægrotauerit, tum in urinis affectiones eadem efficiētes euidenter apparebunt. Quamobrem quantum qualitas & quantitas humorum ægrotorum intédatur, tantum etiam urinae transmutatae distabunt ab eis que secundum naturam. Quod si ceterum corpus per se sanum fuerit, atque causa aliqua affligens influxerit ad extremas corporis partes, ita ut hæc malè habeant, non etiam mediocriter alterate appa-
rebunt urinae. Sin verò illa causa abundantius fluxerit, etiam urinae tum mediocriter spectantur alterate, cum vix passio ad usque corpus peruenire videatur. Quinetiam differentiæ colorum & contentorum

arguunt qualitatem & quantitatem humorum, & concoctio & cruditas tam morem ægritudinis, quàm virtutis firmitatem ostendunt, veluti spaciū tēporis demonstrant celeres & tardę vrinarum mutationes. Operæcium est præter ea id etiam non ignorare, vt non paruas differentias habeant inter se corporis partes. Nanq; alio modo alterabit calefactus pes, & alio vesica calefacta. itē alio modo vterus, alio renes, & alio lien, alio tunica succingens, quemadmodum illo modo caput, hoc modo hepar, aut pulmo. Nanque hæc magis participarunt colorem, aut naturali proprietate, & in propriis conceptaculis: aut vicinitate primi calidi, aut sensus magnitudine. Oportet enim scientem proprietates, & vires vniuscuiusque membri, etiam singulorum mensuram propriam habere, tam cū mediocris caliditas exaucta fuerit, quàm cū ob excessum corruperit subiectum. Veluti contra cū qualitas fuerit modicè & immodicè infrigidans. Nāque membra calidiora facilè à causis calidis alterantur & conuincuntur, difficilior verò à frigidis mouentur: quemadmodum frigida membra tardius à calidis, celerius à frigidis afficiuntur. Siquidem eorū quæ sunt viciniora qualitati naturali tēperatura & proprietate, vnumquodque facilius alteratur. Veruntamen vt manifestius recapias, hinc ueluti exemplo discere licet. Hepate mediocriter caliditate affecto, accidit vt vrinę rufæ atque flauæ proueniāt. Sed si eiusmodi vri-

DE PRAEVID. EX VRIN. 389

næ in colo ægro fuerint apparentes, maiores dolores inesse arguent, atque vnusquisque arbitrari poterit, membrum prorsus inflammatione laborare. Quòd si pes aut manus patiatur, atque urinas eiusmodi profuderit, dixeris ægrotantem disrumpi dolore atque uri. Nam quātum distiterint membra à primo calido, eo maiore etiam caliditate alterantur. eadem ratione res se habet in frigiditate. Nāque hepate correpto ab intemperatura aliqua frigida, vrinæ subalbida spectantur. altero aliquo membro remotiore refrigerato, non ita facilè etiam vrinæ mutantur. Ergo etiam principalia mēbra si ab aliqua fuerint passione correpta, facilius urinas alterabūt, ratione principatu s: remotiora verò, vel si peiori morbo affecta fuerint, mediocriter urinā alterabūt, atque tarde. Quamobrem hinc ratiocinandum est, eo peiores affectiones esse in eisdem urinis, quo membra affecta vnde profluunt, magis distiterint positione, & proprietate à principio. Atque oportet virum prudētem eo pacto animaduertendo in urinis disquirere proprietates membrorum, atque affectiones eorum per ea quæ in urinis spectātur, ratione cognoscere atque prædicere. Potest nimirum plurimum cōferre huic proposito diligens inspectio differentiarum partium neruosarū & uenosarum. Præter hæc quacunque propria quatuor temporibus anni, & ætatibus, & tēperaturis, & cōstitutionibus morborū apparuerint, hæc mitiora existimare oportet.

ter, quàm quæ aliena esse cōtingit. Item quæcum
que facilius concoquuntur & trāsmutantur, hæc
demōstrant naturam firmam esse, atque humo-
res concoqui & alterari celerrimè. Quæ ve-
rò vel tēporis tractu mutantur, vel mutata in pe-
iora processerint, illa reprobare oportet, atq; pu-
tare animal paruo momēto indigere ad interitū
incurrendum. Veruntamen vt historiam hac in
parte referam disputationi convenientem, ad al-
lia conuertar. Senex quidam familiaris meus in
febrem incidit, atque male habebat. quod vbi
audiui (vndecima cum erat dies) ad eum visendū
iui. erat vicinus atque vir probus. Inueni illum
supinū iacentem, atque subrussientem, sputaque
crassa cum sonitu excreantem: sordē (que illi cir-
ca oculos non parua hætebat. Sed sputa non ni-
mium mala erant, nisi q̃ procedentia etiā in ven-
trem descendebāt, cūmque emolliuerant plus q̃
par erat. Pulsus eius erant hominis vehementer
febrientis: cætera verò erant obscuri. Vrinę sub-
rubeæ, atque deinde rubeæ apparuerunt. Sexta-
decima parū mutatę sunt vrinę circa moderatū.
Iterū effectę sunt crassę, & rubeæ, & subsangui-
neæ circa cōrenta. Vēter etsi multa excreuisset,
nihil tamē adiunxit. Ad hæc per ventrem vnā cū
excrementis mediocris quātitas sanguinis eua-
cuata est, ita vt ob hæc visus sit homo emori. Et
ego nō amplius accessi, necessitate quadā ad alia
me cogēte, sed audiui tribus post diebus hominē
mortuum esse. Videbatur igitur ille maiorem se

brēm, quàm quæ senem deceat, habuisse, idq; hyberno tempore. Nam cùm eiusmodi res accidit, consuevit nō mediocriter conquātere virtutem naturalem, ita vt tractu temporis cadat. Quinetiā ab assidua siti febris vehemētia arguebatur. Tussis non parum hominem molestabat. quòd verò non videbatur natura facilè uincere materiam, demonstrabant per tot dies cruditates urinarum. Nāque opus erat multo longiore tempore, si signa salutis præcessissent, vt hinc profecta ad ea quæ secundū naturam concessissent. Hoc enim quod secundum naturam habet, tantum temporis longitudinem requirēbat. Quāobrem procedente tempore, peiores substantiæ, & contenta urinarum spectabantur. Quid igitur quisquam aliud ab hisce putauerit, quàm futurā esse mortem, passim cadere virtute? Hoc pacto oportet virum mente præstantem uaticinando præuidere futura, atque mutationes urinarū ad bonum, hilariter accipere atque prænunciare. Cōtrā verò execrati momenta ad malum inclinātia. Quinetiam mutationes longiore tempore factas arguere ægritudinis tempus multum protrahi, & quæ matutino potius fiunt mutationes, has ostendere breuiori tempore ægritudinem terminatum iri. Ergo si prima die urinae cōcoctæ apparuerint, tertia vel quarta ægritudinē solutū itū proferas. quòd si secunda vel tertia cōcoctæ fuerint, ægritudinis solutiōnē peruenire vique ad septimā. Quòd si quarta dies etiā incoctā

utinam ostenderit, non etiam si quicquam fiat, ipsa hebdomada crisin morbo posuerit. Nāque crises quæ in hebdomada fiūt, quarta potius antea aperit atque ostēdit, præmittens parua quædam concoctionis signa. Quemadmodum contrā in malum mutata, si valde praua signa præmiserit, mortem in ipsa hebdomada inferet. Sicuti quoq; vndecimæ octaua est index, & vndecima decimæ quartæ, atq; alia aliis, veluti in libris de crisi sapiens Galenus tractauit. Atque temporū productiones hac ratione considerando adiuueris, cū in ternarium & quaternarium omne tempus ægritudinis dimensus fueris. Secundum quam rationem etiam principium secundum latitudinem dictum dimetimur.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI-

nis super ægritudine, an velocius, an tardius soluat, Cap. 14.

IN morbis acutè motis, euenit interdum vt aliquid anticipet, contrā verò vt aliquid minuat in ijs quæ mouentur tardius, siue euasuri, siue morituri sint homines in ægritudinibus ipsis. Siquidem, vt exemplo utamur, si quarta die appareat concoctionis exactæ signum in morbo peracutè moto, iam nondum plena ea quæ incipit hebdomada, sequetur crisis, si contigerit, materia ob celeritatem præfultante. Sin verò ægritudo moueatur segnius, tum vix etiam perfecta hebdomada crisis reddetur, usque adeo vt opus

DE PRAEVID. EX VRIN. 393

fit etiam media octaua ad crisin faciendā. Contra uerò, signo nobili prauo, die indice inspecto, in ægritudine acutè mota, sexta die præripietur homo. quemadmodum octaua, si ægritudo se-
gnius moueatur. Sed de crisi disputatio, & die-
rum productionis numerus ab hisce poterit cõ-
prehendi. Licet tamen exactius scire studentī, ac
exercere, qui legerit librum illum qui de crisi à
Galeno cõpositus est. Præter hæc illud non igno-
rare oportet. nanque tẽpore uehementiæ ægri-
tudinis, urina quam fecerit ægrotans, multo pe-
ior apparet, quàm quæ fiunt horis remissionis,
idque optimo iure. Nanque tum urina ea appa-
ret, cum caliditas quæ concoquit, incumbit alijs.
Nam etsi in ijs appareat aliquid incoctũ, hoc ta-
men est signum inclinationis caliditatis natura-
lis ad alia. Cũ enim erga maiora atque affligen-
tia uehementer uires omnes colligendo intēdat
& habeat natura, tum neque facile nutrit, neque
alterat, neque concoquit, sed interposita inter
duo mala est, tanquam utrumque eorum subitu-
ra. putatur enim neutram actionem perfectam
exequi. Nanque si cũ ob unam operam fuerit
afflictata, neutiq̃am facile conuenientia expe-
dire quiuerit: longe maiores errores commise-
rit, ubi distēta multis actionibus, agere quicquā
fuerit aggressa. Quando autem humores vicerit
ita ut concoctionem in ipsis fecerit, tum melio-
res colores & substantias urinarum ostender, quā
quas in paroxysmis apparere cõrigit. tunc etiam

proijciuntur contenta secundum rationem concoctionis. Quòd si natura aggrediens, & irritata nihil eorū quæ debet perfecit, & urinae similes in paroxysmis, & in remissionibus videantur, significatur natura nōdum materiā vincere. atq; hac ratione oportet considerare ea quæ simul quoque feruntur. Nāque si motiones morbi fuerint celeres, natura uerò cōcoctionē nullā ostenderit, atq; hoc pacto procedatur, metus nō paruus adesse debet, ne defatigata virtus propriam actionem amittat. quo quid potest esse deterius, cū mors his inhæreat? Quamobrem prænunciandum id est cōsideranti diligenter simul omnia quæ ad ægrum pertinet. Si verò ægritudinis motiones fuerint tardiores, modestiores quodāmodo ferentur paroxysmi, confidendum esse nunciaueris, ac si tractu temporis ægritudinem solum iri censeas, modo virtus sit firma. Namque etsi lateat naturā in inijs colluctatā esse, appareatque non hactenus materiā vincere, etiā cruditates non contemnendæ spectantur. Sed iam incæpto tempore uidetur concoquere, atque passim materiæ præstare, etiam æger facilius paroxysmos tolerat, atque concoctionis signa cernuntur. Sed tractatio de prævidentia ex urinis, ut arbitror, adepto hac in parte fine, in eadē etiam omnem disputationem de urinis concludit. Nō enim amplius sermonem extendere, neque circa eadem eodem modo conuolui atque versari operæ precium esse probatur.

DE PRAEVID. EX VRIN. 395
BREVIS REPETITIO CAPI-
tum totius disputationis, Caput 15.

CVM haftenus tractatū de differentiis vrinarum, atque de iudicijs exegerimus, ac prater hosce alios de causis vrinarum, ueluti nunc demum eos qui de praudentijs, visum nobis est nihil relictum esse, quod referre oporteat. Nam in vnaquaque disputationis parte tractata sunt, quaecunque spectant ad colores, & consistencias, & quantitates chymatis, & contenta, & quae in contentis esse dicuntur & apparent, qua mutantur secundum colorem, & substantiam, & quantitatem, & lauitatem, & asperitatem, & positionem in spacio ipso chymatis, & quaecunque super bullis dicta sunt, & odore, & colliquamine innatante. Quinetiam subiunctae sunt disputationibus praedictis, quaecunque membrorum sympathiae & primarij affectus sunt: & intemperaturae, & actiones, & cruditates, & genera, & species febrium, & longitudo, & breuitates aegritudinum, & quae spectant ad mortem & vitam. Quorum alia euidenter sunt exposita, alia praetermissa, quod dum haec sunt comprehensa, ex illis inuenta discuntur. Prater haec & quaecunque licet scire illi qui librum hunc exerceuerit. Iam iustum est, ut etiam visum est, ut hac in parte omnem orationem super hisce terminemus, precantes id ab his qui scripta haec lecturi sunt, ne prompri sint in maledicendo, nosque ab omni culpa vidicer.

Quodd si reminisceremur eorum quę in initio si-
cultatis huius dicta sunt, subdendum etiam hoc
ipsum orationis curriculo esse uidetur.

QVONAM PACTO AD EIVS.
modi disciplinę genus promotus sit auctor,
Caput 15.

IAMPRIDEM philosophiæ parti natu-
rali operam dederam, eamque pro uiribus eram
adeptus, cum etiā cupiditas quardam me subiuit
medicæ artis capessendæ. Aggressus itaque sum
contemplatiuam eius partem, atque in ea omnē
operam, ut par erat, contuiui. Quinetiā animad-
uertens hinc medicæ artis partem curatoriam,
quę hominibus amica est, hinc partem quę cum
philosophia consentit, exhorruissem illa in-
sudatione quę curandis ægri: corporibus assi-
dua delegatur, nisi succurrisset magna ratione
peruestigandas esse ægrorum passionēs, ita ut in
illa exercitatione videbatur mihi abstinendum
esse à valida quadam motione in ijs rebus quarū
antea nullam vlla ratione contemplatus essem.
Itaque uehementer hisce studijs inheşi, atque p-
viribus incubui, multis rationibus adhibitis, ut
significationibus passionēs comprehenderem.
Putabā enim curationem in qua nulla esset ad-
hibita cōtemplatio, tutam nullo pacto fore: eam
verò in qua certa ratio dominaretur, cum tutā,
tum faciliorem existere. Veruntamen cum tra-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 397

Quo temporis eo pacto procederem, etiā aliquid subiungere ipsi arti meditatus sum, vt id in arte ipsa esset causa cognitionis, & si cernerem omnia rationū conamina medicam artem adiuuantia, plena esse ingenij & disciplinæ, maximè illa quæ gloriosus sapientia & arte Galenus introduxit. Dum scientiā de urinis quærerem, vt me ipsum exercerem, reperi pauca quædam de ipsis nescio quo pacto sparsim scripta ab ijs qui artis eiusmodi fuerunt exploratores. Ipse uerò inspectis singularibus urinis tam in hominibus sanis, quàm ægris, per pauca principia collegi: atque illa animaduertendo, & ratione indagando, breui eò perueni, vt vniuscuiusque causas indagatas reddidissim, vsque adeo vt possem ab urinarum significatione absolute dijudicare. At verò ubi tractu temporis animaduerti illas inuentiones sanè quàm ueras esse, cognoui causas certas illorum effectuum adinuenisse, & reliquorum, tãquam à quibusdā optime habitis principiis, profectus sum ad iudicia & prauidentias ferendas. In quo non parum contulit sociata disciplina de pulsibus atque reliquis quædā, quæ scriptis traditæ sunt ab antiquis uiris. Vnde uisus sum aliquid arti medicæ subiunxisse, vt dictū est. Nanque hac ipsa parte maximè mancā esse medicam artem inueniens, summo studio eam perficere aggressus sum, ac inceptū, cōcedēte Deo, ad finem perduxī. Et si nostra hæc disputatio uideatur aliquo modo conferre sanis & ægris ho-

minibus, tanquam veritatis sequax, Deo omnium bonorum largitori gratia summæ habēda sunt. Nos verò nefas est, ut quisquam accuset nomine ignorantiz. Quod si etiam quicquam erramus (nam errare perquam faciliē contingit) ipse idem inuentor nostrū errorem delear, atq; ostendat & veritatem demonstrēt, quandoquidē vehementer amarem, si dum circa res graues tractando visus sim aberrasse, fortasse quoque gratias actas feremus, si (dum res maximas primus pronouerim ac tractarim) disputatio aliquo in loco claudicās, ut videretur dare maledicis ansam me carpēdi, castigaretur, ac reciperet rectitudinem conuenientem ad cognitionem capeſſendā. Ad hæc tractatio de omnibus sigillatim non solum nobis existimata est difficilis, verumetiam aliis quibusuis visa est nō facilis. Neque eo q̃ vnum totum quod artis est, collegimus, illud vtile nobis est (pluribus enim indigemus, ut totū hoc ipsum tractemus, præsertim quæ nos auditores etiā cupimus, ut cōsequamur, idq; respicientes prorsus ipsum totum artis) sed quoniā quæ vniuersalia sunt, paucis verbis & rationibus cōtinētur, atque faciliora sunt ad capiendum, promptioraque ad pronunciandū, vtilia sunt. Cūque oporteat diuidendo explorare, vsque ad quādā liberē procedere potest oratio. Nam vbi ad maximē propria, particulariaq; peruentū fuerit, tum ad vteriora prohibetur progressio. Particularia enim distributa sunt infinitudinis natura, & ratio defi-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 399

ceret, si hinc ad vltiora procedere aggredere-
tur, veluti cōpertum est. Quamobrem quæcun-
que referri poterāt per eiusmodi vniuersalia su-
per humore vrinæ, & cōtentis, ac ceteris, nos di-
ximus, inq; cūctis, vt arbitramur, veritatē osten-
dere magnopere enixi. In quo si quicq̃ dignarū
rationum videatur apertē prætēmissum, hoc ip-
sum potentia quadam in dictis, vt puto, cōtine-
tur. Quoniā verò tractatio hæc nostra exposita
est viris prudentibus, fortasse etiā ipsi exercendo
ab hisce singularia facillimè cognouerūt, & quæ-
cunque cōplicari possunt, & nō possunt. Quin-
etiam facillimè ex hisce tanquā manu ducti, prō-
ptiores fieri poterunt reddendo in complicatis
tam iudicia, quàm præuidencias. Nanque nobis
visum est negotium potius superfluum iterū can-
dem rationem repetentibus, dum complicare-
mus quæ complicari possent, atque super hisce
rationes redderemus. Illud autem intelligen-
dum est, eiusmodi nostram præsentem disputa-
tionē veluti primitias quasdam esse in arte. ex-
ercentibus verò ipsam licebit ab eius auxilio plu-
rimum adiuuari. Sed conspectanti artis medi-
cæ partem hominibus amicam, atque desideran-
ti introducere ea quæ videntur hominibus col-
latura, licebit frui bonis ex arte, atq; introduce-
re, si quid aliud videatur deficere. Maximè autem
conferentia sunt, quæ ad præuidenciam faciunt,
& curā accidetium corpori humano ægro. Illo-
rum autē qui verum omnium scientiarū sibiis pa-

rare nituntur, molestéque ferunt sicubi quicquam quisquam vitæ humanæ utilitatis attulerit, altissimos linguæ stupores fugiendos esse. In quo potius adinueniendum esset medicamentum qualitate contraria eiusmodi morbis, ut rectè caueremus ne linguæ aliorum in periculo essent subeundi ægitudines tam prauas. Veruntamen fortasse præsentaneum atque perniciosissimum medicamentum videri poterit aduersus hunc morbum hoc ipsum, in Deo ingenua confidentia, erga homines, cum quibus consuetudinem habemus, cōstantiæ mediocritas, atque verborum, rationumque nostrarum exacta quædam consideratio.

EORVM QVÆ DVO-
BVS LIBRIS DE SPIRITVS
 animalis nutritione comprehenduntur Index.

A Cerba qualitas 72	seruandæ 97
acida qualitas ibi.	alimentum è piscibus
acria ibidem	quale 89
actiones acutas vel se-	aloes facultates 13
gnes quando edit spi-	alui adstrictæ sympto-
ritus animalis 52	mata 111
quãdo firmiores ibi.	alui excrementorũ di-
actiones partis memo-	gnotio, color 106
ratricis 29	Amanitæ 83
Actuarij libri septẽ de	ἀμφιληροειδὴς tunica
vrinis 106	25
Adhærescēs tunica 33	amygdalarum cremor
adstringentia 64	& oleum 87
Affectus oculorum 33	Anates 20
affectuum differētia in	Andromachi theria-
sensorijs ibidem	ces vsus 117
affectuum dignotio &	anima quid 13
curatio in sensorijs	anima an patiatur &
sistentium 35	quatenus 16
Agrestia animalia do-	anima nostra quomo-
mesticis calidiora 91	do colligit inelle-
Albedo in carne com-	ctuale & diuinũ 10
mendatur ibidem	anima numerovna, sub-
alimēta frumētacea 73	stantia simplex, faculta-
ex animalibus. ibid.	te multiplex 12
alimētorum vires ob-	anima quatenus varijs

facultatibus vititur	57	A sparagi	84
animæ immortalitas	10	atriplex	82
animæ rationalis facultates illustrantur spiritus animalis cōtemplatōne	1	auditus quomodo afficiatur	35
animalia irrationalia nonnulla, particulā rationalis partis nostrę videntur obtinere	8	auditus vitiiati remedia	41
animalis spiritus actiones	22, 51	auellanæ	87
animalis spiritus generatio	21	austera qualitas	72
animalium irrationaliū proprietas	8	B	
animi mores tēperatūram corporis sequūtur	58	B Alcorū vsus	100
anseris	90	obefioribus an cōueniat	101
Apum munus	5	Beta	81
apum	79	eiusdem radices	ibi.
apium	82	Bilem atram gignēs	68
appetit ⁹ irrationalis	50	bilis exuperantis indicia	103
Aqua	93	Brassica	81
optima quæ ibidem aquatiliū qualitas	89	Butyrum	93
aquea qualitas	71	C	
Arane ⁹ cur retia texat	5	C Ani cum balneo	
armeniaca	85	quid commune prouerb.	58
		capparis facultas	14
		castanea	87
		caussæ primariæ à quibus fugiendę	102
		Cerasa	83
		cerebellum	23
		cerebri actiones	24

INDEX

403

cerebri affectus 68
 cerebri affectus ac eorundem causſæ 38
 cerebri formatio & instrumentum 22
 cerebrum quonam ſanguine alatur 51
 Ciborum quantitas 93
 cibus quoties aſſumendus eadem die 98
 cicer ac eiufdem iuſculum 79
 Coloresquales apparēt regio laborātibus 34
 communis ſenſus affectus 38
 concoctio bona quando & quæ 17
 cōcoctio naturalis quæ 62
 concoctionem impedientia 62
 rebellia 64
 concoctionis aberrantis cauſa ibidem
 concupiſcibilis animæ pars vnde 19
 cōſenſus lege quænam conſtant 34
 conſuetudinis diutina

vis 50
 cōtēplatio ſpiritus animalis, theorematum medicorum finis 1
 cor cæteris viſceribus calidius 50
 corna 86
 coronea ibidem
 κριβανης 77
 ad Cruditatem 104
 cruſtata genera piſciū 96
 Cucumeres 83
 cucurbita ibidem

D

διγγραφή 108
 differentiarum in ſanguine cauſæ 44
 ad Diſtillationem 104
 diuinum & intellectualem quomodo colligit anima noſtra 10
 Dulcia 71
 dulciaquea qualitas ib.

E

ἐγκρυφία 77
 ἐρρηνα 39
 erronea & vaga imaginatio 30
 Euacuationis conſide-

ratio	107	humores	17
exercitatio	98, 99	humor infestans	54
exercitatiois mod ⁹	100	humor redundans in	
exterior sensus à quo		ventriculo	63
dependet	27	Hypochondriacus affe-	
externorum spirituum		ctus	67
differentia	51	hyposphagmate labo-	
F		rantes	34
Aba	79	I	
ad Febricitantes		I Ecinoris diuersitas	
104		unde	47
Ficus	87	Imaginatio	15, 16, 26,
Fœniculum	82	30, 31	
fornicatum industria		Imaginatio vaga & er-	
formidinum causæ	49	ronca	30
Frigiditas i ventriculo	63	imaginatrix vis ubi	57
frumētacea alimera	73	imaginatrix facultas	54
frumētacea qualitas	71	immortalis anima	9, 10
Fungus	83	Insomnia effera	67
furfuraceus panis	77	intellectus humani mi-	
G		ra vis	9
GALLINACEA		intelligendi discrimen	
90		in animali spiritu	51
H		intybus	82
Homini proprium		inimic	76
quid	6	Irarum causæ	49
homini coagmētatio	4	irrationalium anima-	
homo differt à brutis	8	lium proprietates	4
hordeum	78	ἀδμοειδής	41
Humanus intellectus	9	Iuglandes castaneæ	87

INDEX

405

L

Ac	94
αἰετοειδὴς vena	20
lactuca	82
lascitudinis indicia	103
Lens	90
Linguae affectus	42
lippitudinis remedia	37

M

Arini pisces	89
Mel	94
mel despumatum	95
melancholicus humor	68
memoratrix vis ubi	56
memoratrix partis a-	
ctiones	29
memoria quomodo la-	
datur	55
mens animae rationalis	
princeps	14
mentis, & actionum a-	
nimae munus	2
mentis & imaginatio-	
nis collatio	31
mespila	86
Milium	79
Molli genera piscium	90

N

νεκροπικα	41
natura temere nihil a-	
git	3

naturam ducem sequi	49
naturalem spiritum hu-	
midiora reddentia	115
naturalium profusio ac	
suppressio	110
Nubeculae vrinarum	
quid denotent	106
nucis regiae	87
nutrimenti dispensatio	16

O

Oblivio	55
Oculi affectus	39
ad Oculos cruentos re-	
media	40
Odoratus affectus cur-	
fiant	36, 41
Olera & autumnales	
fructus	81
oleosa qualitas	71
oleum	95, 96
oligophorum vinum	92
Omphacium	96
Opinatrix animae pars	33
opinatrix anima	56
Oriza	90

P

παρπύλιν	32
Pectines pisces	90
Pepones	83
perfica	85
phasel	79
phasiant	90

pifces marini	89	imaginationis	39
è Pifcibus alimentum		rationatricis facultatis	55, 56
quale	89	rationi obtemperandū	49
oua	94	Redundantiā afpernatur	67
pituitę indicia	103	regia poma	84
<i>pituitas</i>	76	regię nuces	87
Pollen	ibidem	relaxantia	64
polyphorum vinū	92	S	
poma regia	84	SAl	97
ponticę nuces	87	falfa qualitas	72
porrum	83	falfamara	ibidem
portulaca	82	falfamenta mali fucci	94
Prandendum largiusq̃		funt	67
cœnandum	98	fanguinis affectus	67
<i>œcophantia</i>	96	fanguinis confideratio	43
pruna	85	ac mutatio	43
Pulfuum confideratio		fanguinis delatio per	
108, 109		nares aut hęmorrhoidas	112
punica	85	fanguinis immutatio	46
punicorum acidorum		fapa	96
fuccus	96	fapor, acerbus, falfus	65, 66
Q		faxatiles pifces	89
Qualitate nocentia		Sciēdi intelligendique	
quę	62	discrimina vnde	51
qualitatum differentię			
& earundem in alimentis			
partitio	70		
R			
RAdicula	82		
ratio emendatrix			

INDEX

407

Sensibilia quo pacto trā-	forba	86
scendunt à sensu in	Spiritus animalis fun-	
imaginationem	ctio in cerebro	22
sensilis facultatis vnus	oculo	24
idēque spiritus	spiritus ex humoribus	
in Sensorijs affectuum	procreati	17
diagnosio	spiritus naturalis actio-	
sensus cōmunis à qui-	nes & sedes	46
bus opprimitur	spiritus naturalis, vita-	
sensus exterior à quo	lis	114
dependet	spiritus qua ratione di-	
sensus primus an me-	catur frigidus	113
moriam retineat	spiritus, qui in cerebro	
sensus quomodo inter-	est, qualitas	115
cipiatur	spiritus ratione mem-	
sentiendi difficultas vn-	brorum diuersus	27
de	spiritus sanguinisq; cō-	
serum	paratio ad musicen	
Siccitas in nonnullis	45	
quid sufficiat	spirituum externorum	
siccitas linguę aduer-	differentia	51
satur	spirituū in diuersis mē-	
siligineus panis	bris generatorū disso-	
similago	rentia	16, 17
Sobrietas ab aquę vsu	Sudores quatenus bo-	
116	ni vel mali	110
somni tumultuosi	sudoris promanātis va-	
somnus	rię causę	ibidem
sonitus ac tinnitus caus-	suffusio	33
sa	surditatis caussa	40

συνημνός

76

ευσταθής

108

T

Tactus affectus 36

Temperatura gaudet simili 63

temperaturæ fouentur similibus 53, 63

terrestrium animalium qualitas 88

ad Thoracem grauatū in

Tinnitus in auribus unde 35

Torpores unde proueniunt 42

Tritici facultas varia 74

Tubera 83

tunica adhærescens 33

V

Vaga imaginatio & erronea 30

Vehiculum animæ 20

venæ cruditatem indicantes quæ 105

Vicius ratio 12, 52, 102, 103

vinosa qualitas 71

vinum 92

vitridium commendatio in frumentaceis 90

visus causa prima quæ 27

vitalem spiritum calidiorē reddentia quæ 115, 116

vitalis spiritus actiones 48

varietas ibidem

visus prima causa 27

vitalis spiritus quomodo procreetur 20

vitiata concoctionis causa 65

vitiati humores 19

Vnguis oculi 33

Volatilium qualitas 88

oua 94

Vrinę cōsideratio 104, 105, & inde

vrinarum colores 105

Z

ZEIA 90

1
ACTVARI ZACHARIAE
MEDICVS, SIVE ME-
thodi medendi, Liber primus,

Cor. Henrico Mathisio Brugensi Med. inter-
prete. Praefatio.

QVONIAM ad Hyper-
boreos Scythas, ita diuino,
sapiente, ac optimo impe-
ratore iubete, legatus pro
gente nostra profecturus,
nostrā tibi operam deesse
minimè debere arbitraba-
ris, sed aliquid nostrę quo-
q; artis cōgredi, quo si quid fortè è re nata vale-
tutini infestum occurreret, ex exiguo libello, qđ
ex vsu esset sumere, succurreretque ei posses: ar-
duum sanè, artem maximam ac prastantissimā
adeò facilè breuibŭsque versibus veluti ex tem-
pore perscribere, videbatur: non secus quā si
quis omnem omniū hominum vitā victŭs ve ra-
tionem paucis admodū verbis apud ignotos ex-
plicare conaretur. Quapropter mihi eiusmodi
tractatione multo maximè supersedendum esse
iudicabam, ne, dum artem amplissimam, in an-
gustum libellum cōtrahere cōcluderēque nitor,
iniuriam ei non leuem facerem. Atq; idcirco, vt
tu quoq; amicorum optime meministi, cōmen-
tationem hanc, et si saepenumero rogatus, misci,

AA

ab eâque penitus abstinuissem, nisi vetus hominum idemque scitum adeo dictum in mentem veniens, aliud persuasisset, nepe amicitia^æ necessario concedendum esse, atq; etiâsi artis interim dignitas eleuetur, interpellationib⁹ id largiendû potissimum, si commodi nōnihil interpellantes inde sensuros esse iudices. Opus igitur aggrediendum, ac ceu pignoris loco, tibi transmittendum esse cēsi, vt si, quod votis omnibus est expetendum, te nobis æquē ac discedens rectē ualens restitues, vnus id cōmentarius sit sincere amicitia^æ nostra monumentum: sin aduersi quippiam, vt sunt humana, contingeret, ex hīs nostris præceptis opem tibi petere, ac propulsare id queas. Verum quid in hoc tam vario multiplicique argumēto, quod rectum sit adferas? est enim summē potius verendum, ne dum ea quæ necessaria sunt, explicare contendo, & quædam prout compendij ratio cogit, præterco, in dubias te perplexâsq; ambages conijciam: aut dum alia obscurē, nec satis apertē trado, eiusdē mali auctorem fiam. Quas ob res rursus pedem referre ac silere satius esse ducebam, prorsusque quieuissem, nisi occurrens quædam cogitatiuncula ad scribendum nec iam amplius in tractatione cunctandum incitasset. nam ex multa nostra consuetudine, nō illiberaliter mihi artis theoremata visuses percepisse: ad hæc meministi q̄ sæpe fuerim vt artis sacris initiareris adhortatus, adeo ingenuē eam es amplexus: demum eorū quæ in arte præclara sunt, de

METH. MEDENDI, I 3

quibus saepe inter nos egimus, nō es vsquequaq;
oblitus: hac inquam omnia in mentē reuocata,
anīmū despondere non permiserunt, neq; a grē
ferre si quid ex artis dignitate nō pertraheretur.
conieci enim in mente tua longē antea eius prę-
cepta reposita esse, vt ex non exiguo inde princi-
pio, & quę explicanda sunt assequi possis. Qua-
re hoc iam nodo dissoluto, reliquū est, vt ad no-
strum institutum Deo auspice accedamus.

QVAE MEDICO SINT PRAE-
noscenda ad medicinam faciendam,

Caput 1.

CVM is qui morbos ad perniciem & mor-
tem ducentes, ab ijs qui in salutem sanitatēque
finiunt, distinguere cupit, quānam sint saluta-
ria, quāque minus signa, item quā sit animalis
secundum naturam facultas, ac demum coctio-
nis indicia, nouisse debeat: (his enim vt decet
cognitis, qui ijs studiosius inuigilauerit, & con-
sulere & rectē agere poterit) æquum erit, vt
vnumquodque horum explicemus, deinde quā
patentibus iam vitij, medicamenta & epithe-
mata admoliri, & qui victus accommodari o-
porteat, doceamus. ita nanque progredien-
te oratione, institutum nostrum ad proposi-
tum vmbilicum perducetur. Qui igitur ea in
omnibus hominum corporibus dignoscere ve-
lit, naturales eorum functiones sanæ ne sint an
non, perspectas habere debet: nanque eas intus

nus, si quādo in statum præter naturam labantur, quātum à sano absunt, inuenire poterit. Verūn quia fieri nequit, vt ex sigillatim enarrētur, quēpiam, quem ceu normam spectare, & ad quem reliquorum omnium sanitates expendere ac dirigere oporteat, necesse erit proponere. Erit autem norma ea ipsa, quæ in functionibus nostris cū secundum naturam habemus, relucet. Functiones porrò, tum ob aliam ætque aliam facultatem, tum ob errorem, quinetiam ob hunc illūve partium simularium & officialium situm tēperatiōque, quales nam sint apparent. est quippe latus sanitatis cāpus, quæ sigillatim ad vniuscuiusque constitutionem expenditur. Verūn cū non pauca sint priuata temperamenta, v. nūmq̃ue opimum & commodatum esse existimetur: antea paritulatim est de ijs agendum, vt ita functiones, quæ secundum naturam sunt, & quæ minime, tradamus.

DE TEMPERAMENTORVM V.
niuersim ac sigillatim in corporibus differētia, Caput 2.

ITA Q̃VE cū alia primo ac summo loco calida, frigida, sicca, & humentia esse dicātur, quippe quæ qualiter itis, ob quam eiusmodi apparent, summū nata sūt abscessum: alia uerò secundario ac remisse, vt quæ primorum simpliciumque corporum participatione talia sint: illa elemēta atque horum principia iure optimo

METH. MEDENDI, I. 5

nuncupari queant, & de ijs agendi hîc nō est admodum accommodatus locus. Verū quia de primis elementis instituta est tractatio, & composita sunt reliqua corpora, tam animata, quā animæ expertia, ea aut utrisque qualitatibus intenduntur, aut rursus easdem retusas obtinent, vel tertio alteram, quæcunque tandem illa sit, intensam naturam possident, & altera à summo interdū ordine abscedit. Quoniam ergo fieri non poterat, ut quæ ex illis cōstantur, æquis mensuris temperarentur, (essent enim quæ ex similibus æqualibusque coagmentantur, forma moribusque similia) quæ ex primis hoc quod sint sorte adeptæ sunt, in sexcētas formarum ac temperaturarum differentias perquam sapienter fuerūt distractæ, adeo ut vix duo, aut animalia, aut plantæ, aliūdve compositum quoduis, eiusdem esse naturæ aut qualitatis cōspiciatur: quin semper temperatura cōpositiōque diuersa formā euariet, aut formarū diuersitas similem temperaturam ac cōpositiōnē assiduè veluti in sua uota pelliciat pertrahatque. Quapropter cum hæc ita se habeant, atque quæ ex primis illis elementis sunt coacta, tum temperamento, tum primorum corporū additamento inter se mutuo dissidentia, in sexcētas formas dissecta fuerint, age aliquid etiam particulatim de temperamētis differamus, prout ex ijs à quibus sensim promouemur ac quasi ducti progredimur, & distatioribus, de eo quod maximè spectandum est, cōpertum habemus. Primo itaque

summôque abscessu calidum ignem esse cense-
mus: q̃ nihil eorum quæ sensui nostro subiiciun-
tur, æquè ac ille absumentem igneamque vim
obtineat. Porro quæ in corporibus his apud nos
compositis, plus illius participare conspiciamus,
quanvis si cum primis cõferantur, secundam ca-
loris classem teneant: tamen ea quoad sensum
nostrum, quem nimirum iam exoluunt, sum-
mo primôque ordine calida nuncupamus, eius-
modi est in plantis allium, sinapi, euphorbium,
pyrethrum, ac si quod aliud qualitatis sensum la-
bescit ite in animalibus verò eæ ignea sunt, &
validiores citòs conficiunt, atque animosa indo-
miræque sunt, puta leo, pardalis, & volucriû ple-
ræque. Primum verò frigidum in elementis est
aqua, in plantis papaver, & lactuca, & cicuta, in
animalibus pisces, & in eo genere magis quæ
mollia quæque sunt testacea ac crustacea. Sic a-
quam quoque primò humidam putamus, et si al-
lijaliter sentiât. A triplicem item, & lactucam, &
cucumerem, secundo ordine, & primorum par-
ticipatione, humidam in plantis: atque in anima-
libus, pisces cõplures, cochleas, & quæ vocantur
terre intestina, iudicamus. Siccū deniq; primò,
merito quispiã ignē esse asseret: & in plâis piper,
cicutā, ac si quæ valde exiccare existimantur: in
animalibus aurē, canes, lepores, quæque insecta
sunt, atq; hæc si inter se aut cum cõmoderato suo
cõparātur, calida vel frigida, aut humida vel sicca
appellātur, sed illic intense, hîc verò remisse. At

METH. MEDENDI, I. 7

verò omnia ex quatuor natura cōstāt. alia enim est insectorū siccitas, si cum terrę intestinīs cōferatur, alia canis aut equi, sic alia est pisciū humiditas, si cum accipitrū vulturūque humiditate cōparetur. Cæterū quāuis cuncta se mutuo participēt, vtpote ex qualitatibus cōmunibus cōpacta, attamen propriis quodq; tēperaturę terminis prefinitur, atq; alia quidē, si cum alijs cōferatur, talia aut talia esse censentur. verū omnia in id quod pre cūctis cōmoderatum est respiciunt. nā cuncta aut participatione eorū quę participāt, aut cōparatione cū ijs ad quę expēduntur, talia nuncupātur, & participatione primas personas spectantia: collatione verò eas quę primas insequuntur, in tēperamēti ratione aut deficere aut excellere vidētur. Porro omniū maxime cōmoderatū exquirētibus est homo, qui inter diuersarum specierum cōposita, temperamenti cōmoderati quasi regula quædā cēsetur. Atqui homo hic, quod quidē ad tēperamentū pertinet, multifariam quoq; secatur, & quo ad cognitionē vari⁹ est, vtpote qui ad alterutrū oppositorum posituum ac temperamentorum latus leui memento propendeat nūretque.

DE HOMINIS TEMPERA-

mento, Caput 3.

ITAQUE qualis est inter animalia homo, talē mihi inter homines eū qui est tēperamento cōmoderatus, animo concipe. nā quēadmodū in animalibus eiusdē generis, obgratē, tēperamētū,

viuendi rationē, & exercitia, aliud alio calidius & frigidius, siccius & humidius esse asserimus, etsi intra suos terminos temperiem contempleris, ita alius ab alio dum frigidior, calidior, humidior, siccior nuncupatur, temperamento dissidet, non secus quàm si cum eo qui est vndiquaq; commoderatus, comparatus candidior, aut nigrior, vel carnosior, graciliôrve, aut maior & minor esse uidetur. Et quanuis ratione potius ac mente q̃ sensu hominem omni ex parte cōmoderari cōplectamur, attamē nos in eū quasi collimātes, ceteros tales aut tales esse assueuimus. Proinde homine plane commoderato ceu norma constituto, eos qui ab hoc commoderato temperamento, ad alterutrū larus declinant, intemperies appellamus. Cū ergo una temperata esse cōsideretur, media videlicet, & quæ in neutram partem propender, qui ab hac cōmoderatione recesserunt, calidiores, aut frigidiores, humidiores, uel sicciores nuncupantur. Larum nihilominus satis est eius spatiū. nam in calidioribus temperato, aut humidioribus, & his oppositis, alius alium natura exuperat: aut vna sola qualitate cōmoderatum excellens, in reliqua ac quæ in eadē serie aduersatur, cōmoderatus: aut utrisq; à cōmoderatione dilapsus, adeo vt quatuor sint simplices intemperies, frigiditas, caliditas, siccitas, & humiditas: & quatuor complicatę, caliditas cū siccitate, aut humiditate, & frigiditas cū earū

METH. MEDENDI, I. ,

utraque, ac præter has nona, quæ commodata & temperata, Græcis αἰμυλὸς καὶ ὁρπανς nominatur. Prout itaque homo ob causas quæ materiam formamque in prima coagmentatione supeditant, temperaturam coalescit: ita sanè pro ætatis victusque commutatione, eam tum incremento, tum decremento permutat atque euariat, & interdum ad contrariam detorquet. Porro neque hoc latere debet, quod homo aut æquali atque in omnibus membris simili temperie cõstat, aut alia sui parte temperatus, & alia intemperatus est, & alia contrariam obtinet temperiem, prout hæc illam exuperat. Siquidem alius frigidum fortè nat^o caput, reliquo toto corpore calidus est, alij cerebrum humer, & ventre, exempli gratia, siccessit: sic hac parte frigidus, alia calidus erit. Atque singula suis functionibus pro recessus modo discernuntur. Patefaciunt autem se exuperantia cum morbo corripuntur, quod ab contrariis opem, & à similibus noxam sentiāt. sic quoque quæ ab ortus primordio cum formatione connatæ sunt intemperies, similibus augentur, & contrariis emendantur. Atque quod ad temperamentorum tractationem pertinet, quod huius documenti principia antea didiceris, hæc satis sit nouisse.

DE HOMINIS FUNCTIONIBUS, quæ secundum naturam sint, & quæ secus, Caput 4.

PORRO iâ tēpus est, ex quibus tēperamē-
tis quę functiones prodeāt expēdere. Siquidem
aliā aliis sunt magis aptā, & naturalibus quibus-
dam temperamentis familiares magis. Quare si
iam quasi in tabella, cōmoderati hominis natu-
rales actiones depingantur, licebit inde eorum
quoque qui intemperati sunt aut toto corpore,
aut aliqua eius parte, functiones intēperici pro-
portionē respōdentes coniectare. nō enim cō-
mentationis breuitas, vt omnes sigillatim excu-
tiamus, patitur, Proinde mente mihi cōcipe ho-
minem temperie victūque moderatū, modera-
tē temperatā regionem incolentē, a tate floren-
tem: huic si nihil externū infestat, appetentiā, &
naturales omnes actiones probā erunt, somni,
& inter dormiendū decubitus boni, concoctio-
nes item, & quę eas insequuntur excretionēs re-
ctę fient, quinetiam syncerę erunt sensuum in-
strumentorum functiones, & prę ceteris, quę
magis generis locū tenent, principes, & denique
voluntarię, quęque ab electiōe pendēt motio-
nes integrę erūt. Qui dissimiles huic nacti sunt
tēperies, similes quoque habent affectus, ac tan-
to deteriores, quāto ab hoc, corporum, ætatum,
locorū, & victuum ac anni temporū temperies
magis distant. Atque appetentiā absurdę, pra-
uęque naturalium facultatū functiones, tumultu-
uosi, nec sibi cōstantes, neque stabiles somni, cu-
bādi rationes insuetę, coctionū errata, varii ex-
cretorum colores & cōsistentiā, spiritus anima-

METH. MEDENDI, I. 11

lis nō satis firmæ actiones: hæc omnia aut impa-
ctam alicui membro intemperiem, vt ob eam ta-
lis sit affectus, talisque actio, aut breui impende-
re corpori noxam denunciant, pro ratione ni-
mirū detrimenti functionis totū gubernantis na-
turæ. His, veluti antea docuimus, tēperamenta,
anni tēpora, regiones, ætates, victus ratio, & quæ
extrinsecus occurrant, quibus sigillatim recēse-
dis nunc nō est locus, & opitulatur, & aduersan-
tur. Illud tantū in præsentia scire licet, q̃ quic-
quid vnicuique secundum naturā euenit, in illo
etiam delinquet. Ceterū primū dicendum vi-
detur, quibus indicijs affligentes morbi discer-
nātur, deinde ipsi quoq, morbi explicādi, ac quæ
viuendi formula ac diæta ipsis accommodata sit.
nam si hac serie connectatur tractatio, quidnam
sit ipsorū quodque melius securiūsq, discemus.

DE PRÆCIPVIS HOMINIS functionibus, Caput 5.

CVM tres sint in corpore magni momenti
facultates, nempe vitalis, & calor insitus, ad hæc
princeps sentiēsq, & mouens, & demum nu-
triciens, alterans, & augens: singulæ suam adeptæ
sunt sedem. harum prima, cor arteriāque ob-
tinet, per quæ tanquam canales quosdam, innat-
us vitalisq, calor in vniuersum animalis cor-
pus deducitur: altera ab hac tenet cerebrum, spi-
nalem medullā, nervosque qui inde exoriuntur,
ac per quos principes actiones, sensusque omnis

ac motio volūtaria obitur. Tertia atque harum
vltima Inest iecinori ac venis, per quas sanguifi-
catio ac nutritio perficitur.

DE NATVRALIBVS FACVL- tatibus, Caput 6.

ATQVE hæc ī vniuersum, & reliquæ par-
tes instrumentales ac dissimilares, præterea simi-
lares quoque, naturalibus facultatibus gubernā-
tur, attractrice inquam, retentrice, alteratrice, &
excrettrice. vnumquodque enim simplex primū-
que membrum, ab eo quod distributum est ali-
mento, sibi familiare attrahens, retinet primū,
deinde alterat, quodq; ex eiusmodi nutrimento
sibi accommodatum est ac idoneū apponit: quod
verò alienū est ueluti repudiātū excernit, atq; ita
quod appositū fuit antea iam agglutinatur, ac p-
gressu tēporis assimilatur, ceditque in membri
propriū tum augmentū, tum nutrimentū. Ve-
rū cū tot sint nos gubernantes facultates,
quot putas ab ijs cōmitti errores prout ipsarum
quæque delinquit? cū modo perperā suo fun-
gitur officio, ingruente intemperie quapiā: mo-
do ob qualitatem humorum auctam, aut immo-
deratam quantitatem defatigetur: vel cū pri-
ma ipsarum facultas, è qua hæc pendent, ob vitium
aliquod naturale, casūve quī vitari nequit, æ-
gere iam desistat. Atque hæc, vt diximus, sunt
omnibus membris vltia functionēsque commu-
nes, solū patientium locorum præstantia at

METH. MEDEDI, I. 3
nobilitate inter se distinctæ.

DE VNIVSCVIVSQVE PAR-
tis instrumentalis peculiaribus affectibus,
Caput 7.

PECVLIARIA vniuscuiusque sunt, cor-
dis primùm, frigora & calores, quæ primario vi-
tio illi cōringunt, tum qui ob aliorum membro-
rum antea laborantium affectum quempiam, ha-
bitus affectionesque accedunt, cuiusmodi sunt
animi deiectiones, motus ratione carentes, pal-
pitationes, syncopæ, & quodcunque primum eò
refertur. Cerebri verò & spinalis medullæ, &
neruorum qui inde progignuntur vitia sunt, ni-
hil aut ægrè sentire, delirium, morbus comitia-
lis, melancholia, phrenitis, lethargus, vigilia, de-
tentio, sopor (illa Græcis κατὰ ληψις, hîc κῶμα nū-
cupatur,) nihil aut difficulter moveri, cōvulsio,
tumor, neruorum distentio, eorundemque reso-
lutio, ac siquid est eiusmodi. Iecinoris porrò &
venarum quæ ex eo exoriuntur, sunt coctionis
& sanguificationis quæ tum in ipso, tum venoso
genere obeuntur, frustratæ actiones, quæ varia
morborum genera procreant, sic cibi qui prima
sua coctione frustrantur, varijque qui circa illos
committuntur errores, morborum species infe-
runt, qui facîle numerari nequeunt. Horum au-
tẽm quisque suis signis deprehenditur.

Q VOMODO VNVSQ VISQ VE
membrorum officialium affectus discerna-
tur, Caput 8.

VITIA quæ in cerebro, spinali medulla, ner-
uisq; inde propagatis insident, cōmercia actio-
nēsq; tum sensum, tum motuū patefaciunt: sic
cordis affectus, vitalib⁹ facultatibus quas *æwōsue*
appellār, ac pulsuum differētijs distinguuntur. Le-
cur irē venosūmq; genus infestantia, a quæ per
vrinas deferuntur denunciāt. Quæ vero vomitu
aut aluo ducuntur, ea quæ & os ventriculi, & ip-
sum adeo ventriculū ac intestina adherentia ma-
le habent, indicare solent. Eodē pacto quæ tho-
racem affligunt, ijs quæ tussi red ſuntur, necnon
respirationis generibus innoteſcūt. Veruntamē
ſcire licet vnūquodque membrum quocunq;
tandem vitio inſiciatur, & potiſſimum ſi inſignis
fuerit affectio, ſedēſque laborans princeps, vnā
ſecum quodq; aut loco aut præſtātia proximum
alterans, & commutans in perniciem rapit. nam
cum cōſpirabilia cuncta ſint & cōpatientia, à ſe
mutuo afficiuntur & mutātur. Verū cum ſin-
gula ſibi propriis, vt diximus, pateſcant indi-
cijs, & alia præterea ſint, quæ vbi increuerunt vitia,
atteſtentur: vbi primū de peculiaribus cuiuſ-
que notis egerimus, de affectu quoque quem cō-
ſenſus excirat, vt nequa in noſtra hac cōmenta-
tione conſuſio oborietur, pertractabimus.

DE PVL SVVM EXAMINE EO-
rūmq; agnitione, Caput 9.

METH. MEDENDI, I. 15

QVARE cūm omnium præstātissima, maximeq; ad vitam tuendā necessaria sit quæ ē corde promanat facultas, nō iniuria de ea primū differendū nobis esse videtur, quo vitalis roboris modos, qui plurimū tum ad dignotionē, tum ad inharrentiū vitiorū prænotionem cōferent, scire possimus. Dehinc de reliquis quoque agemus. Itaq; cūm pulsus motio primū cordis affectus, deinde eum qui à partib⁹ hinc inde collocatis ad ipsum pertingūt, prædat, antea in hoc studēdū est, ut pulsuum mot⁹ atq; ita post hos eorū discrimina agnoscere discamus. Cūm ergo nihil aliud sit pulsus natura, nisi arteriæ dilatatio cōtractiōque, & quæ intercedit quies media: cūmq; dilatatio, ita διαστολή vocamus, sit motus ab internis foras, quo externus aer attrahatur, & insitū calorē nutriat refrigeretq;: cōtractio verò, quæ συστολή nūcupatur, mot⁹ ab externis intro, ut fuliginosa, quæq; supvacanea sunt vitalis spiritus excremēta, pellātur: diligēter hæc motiōes tibi sunt inspectāda, & earū velocitates, item interuallorū discrimina, ipsorūque tempora, præterea pulsationum vehementiæ, & arteriæ cōsistentia, insuper quies quæ inter cōtractionis terminum & dilatationis principium interuenit, ac ipsius tēpora, quātūmq; hæc inter se mutuo distant, inuenienda. hinc nanque omnia haud difficulter percipiantur. Quod si nihil externum aut internum molestiam facit, nec quicquam nota dignæ alterationis pulsui adferre potest, commodatum

cum in magnitudine & vehementia, vt non facile tactui cedat, nec durus sit, atque in subsequentibus motibus æqualem reperies.

Si aliquid fuerit quod infestat, ipse quoque euestigio immutabitur. Aucto namque calore, nisi arteriæ durities renitatur, primum pulsus in magnitudinem excrefcit: deinde si nec in ea quidē vsus acquieuerit, additur magnitudini celeritas. Quod si ob caloris abundantiam, etiamnum præterea aliud desiderauerit, prædictis accedit, potissimum si qua adfuerit arteriæ durities, ob quam magnitudo vsui non satisfaciat. Quod si frigus increuerit, cōtrā efficit: ac primum rarus esse incipit, deinde tardus, ac postremò fit paruus. Porro siccitas aut humiditas si moram traxerint, illa duram, hæc humidam madidamque arteriæ tunicam efficit, verum actionis qualitatibus complicatæ, consimiles quoque pulsus facient.

Quod si subsequentes pulsus, æquabili motu, ciantur, nihil præterea noui denunciatur: sin alter motus paulo plus minúsve temporis intermisserit, vt cessationis tempus duobus insequentibus motibus sit æquale, nunquā quenquam seruatum iri conspicias, præcipuè si æger ætate vi-geat. Senes namque interdum fortassis euadant, quod innatus eorū calor ob paucitatem omnia languidiuscule sua munia præstet. Quod si inter subsequentes æqualesque moriones nonnulli intercederint, multo sunt nitiores, quod ad malitiam spectat, atque intermittentibus meliores habendi sunt.

di sunt. Nam etsi aliquem vsus defectum suppleri denotent, nihilominus facultatis robur præ se ferunt. Porro quo pulsus ablatio, (*ἀποκίς* Græci nuncupant) intermittētibz est deterior, eo his inferiores, si malitiā consideres, sunt intercidentes. Denique qui ex multis pulsuum generibus variam inæqualitatem efficiunt pro ipsorū excessu, ita à commoderato abscessisse connotant. Verūm ne nimīū obscura nostra reddatur oratio, vbi vnūquēque pulsū finierimus, tibi cordis facultatem quānam inde colligitur, caloris item incrementum ac decrementū, & si qua in præcipuis partibus obstructio inflammatioque viget, & q̃ humorum coctiones ac multitudo præpollere existimantur, demonstrabimus. Proinde cū nihil aliud sit pulsus, velut dictum fuit, quā arteriarum motus, is quo ab internis foras cietur, dilatatio, & quo ab externis intro fertur, contractio nuncupatur. Vsus autem dilatationis est, vt ad caloris portionem externus aer ob eius contemperationem attrahatur: cōtractionis vero, vt fuliginosa fumidāque excrementa protrudantur. Si vsus plurimum vrget, magnus primum, deinde velox quoque pulsus efficitur, & magnitudo quidem dilatationis, in tres pulsuum dimensiones, nempe longitudinem, altitudinem & latitudinē excrescit: celeritas verò vbi adest, dilatatio ab externis intro, & cōtractio ab internis extra exiguo tēporis interuallo remeant. Cōtra accidit, vbi parus est & tardus. Nam parui-

tas appellatur, vbi à commoderato tribus dimensionibus recedit: & tarditas, quando post lōgum tēporis spatium arteriæ motus restituitur. Durum porrò cum qui inter pulsandum, tactum veluti cōprimit, nuncupamus: & mollē, qui ceu humidus & levis tactui occurrit. Vehemens autem est, qui cum placido tactu, iniectis digitis obnititur: contrà languidus dicitur, qui tangentibus digitis facillē cedit. Sic quoque dēsum cum qui frequentibus motibus: & rarū, qui longo post tēpore cietur, vocamus. Ceterū cum qui duobus aut tribus pluribusve pulsuum speciebus cōstat, inæqualē nominamus. eiusmodi porrò inæqualitas interdum in vno pulsu, & aliquādo in pluribus cōsistit. In vno pulsu inæqualitas nūcupatur, quādo quatuor immisis digitis; ulsum apprehēdimus, & vnoquoq; digito variē cū moueri perſentimus. Interdum pulsū alio motu cieri duo digiti, alio reliqui duo sentiunt: & rursus alius vno, atq; alius reliquis tribus sentitur. Ad hęc aliās in simplici impremeditatāque digitorū impositione, arteria his tardius, illis velocius, & illis densius, his rarius moueri sentias. Sic nonnullis magis, aliis minus dilatari, vt aliquibus hęc, verbi gratia, pars durior, & quibusdam alia mollior perſentitur. Atq; hęc in vna totius arteriæ corporis dilatatione, aut cum ordine, aut citra ordinem fieri videntur. Nam si inſequentes motiones eodem modo cietur, ordo appellari poterit: sin alio atque alio modo feruntur, inordi-

natio & ἀνέξια appellabitur. Porro quemadmodum hæc in vnico pulsu fit inæqualitas, ita & in accumulata inæqualitate, quam συνημαπικύη appellat, fieri differentia conspicitur. nam nonnunquam maior aut minor apparet, aliquando velocius aut tardius ferri, aut aliter cieri videtur, prout in speciebus pulsum, ordinem quendam seruauerit, aut citra ordinem moueatur. Vehemens pulsus, roboris caloris innati vitalisq; facultatis inseparabile est indicium. secundus posthæc velox est, at magnus non perpetuo. Qui his sunt cōtrarij, languorē imbecillitatēque viralis firmitudinis cōnotant. Itaque hinc intelligas, si inæquales sunt pulsus, quid portendant. nam vbi magni aut vehemētes aut veloces præualuerint, facultatem vitalem etiamnum validam esse: sin contrà tardi, parui, & languidi, exolutam dicito, atque ita cōiectare licebit, quĩsnam morbi euentus sit expectandus. Porro quòd præstantiorum partium obstructiones faciant pulsus inæquales, excretiones illarum quę eiusmodi restituunt, (si quidem facultas superior euaserit,) satis declarant. At verò ordo inordinationi præstat, potissimum si meliores pulsus sunt superiores: sin succumbunt, inordinatio quàm ordo potior est. Nam ordo naturæ in illò pulsu genere moram quandam ac durationem significat, eo quòd humor peccans in parte, quæcũq; tandē illa sit, impactus fixusq; hæreat: at inordinatio infestum humorũ errorē, facultatisq; pugnā indicat, atque

idcirco præstat facultatem non admittere pulsus deteriores. si nāq, admisisse videbitur, necesse est ægrum perire. Cæterū duri pulsus, cū corporis arteriæ sint peculiæres, interdū siccitatē externā, aliquando internā comitantur, velut in hecticis ac marasmaticis febrib⁹, & potissimū nervosarum partium inflammationibus ac febribus squalidis, & vehementibus naturæ pugnis vsuvenit. Et quemadmodum dilatationis celeritas ac magnitudo vsū arguit, ita idē in cōtractione est inspectandum. nam si hæc in magnitudinē ac celeritatem increuerit, suū vsū denuntiat, nempe putrium humorum copiam, atque ex eis fuliginosorum excrementorum collectionem. Discernes autem, an alia aliqua sit in dilatatione magnitudinis celeritatisque causa, necne, si motus atque in motibus dilatationis tempora, cum temporibus quæ in contractionis quietibus apparent, comparaueris. Hinc ergo occasiones, humorum coctiones & cruditates, quæque ex his iudicia sint expectanda scire poteris. Atq; in accensionū significationibus, quas *ἐμπύματα* Græci nuncupant, cōtractiones in magnitudinem ac celeritatem potius quàm dilatationes excreſcūt: quæ in contractionibus agit facultas expultrix vrgeat, quo nimirum id quod fuliginosum inutileque in imo corpore fouetur, protrudat propellatque: qua de re minores quoq; tardioresque pulsus hīc in dilatationibus reperiuntur, quod nondum vsus accelerare cogatur. Verūm

vbi humidum fuliginosumque excrementum distatum fuerit, & insitus ac naturalis calor est succensus, virgē iam vsu, dilatatio succisa ac quasi mutilata contractionis celeritate, magnitudinem velocitatemque asciscit. Quinetiam iudicia quæ eo tempore succedere solent, securiora sunt: attamen si quæ tunc fieri incipiunt, & contractio plus temporis quam dilatatio occupare videtur, imperfecta esse, ac vt plurimum in morbis recidivas minari solent: quod semicocta quædam materia etiamnum intus succendatur.

Quod si quando vndosum, & vermiculantem, & formicantem, & conuulsorium, & vibratum, & his pulsanter, & caprillantem pulsum nominare audieris, horum quoque causas ac dignotiones hinc perdisce. Vndosus ergo ab humida mollique arteria oritur, vnà cum facultate mediocriter fatiscente: reperitur autem in humidis pituitosisq; affectib⁹, puta lethargo, febrib⁹ quotidianis, intercutis aquæ ea specie quā αἰα σαρκὸς appellant, maximè si ea ab inflammatione, aut visceris alicuius scirrho ortum nō duxerit. Quod si maiorem firmitudinem, & præterea altitudinem arteriæ habuerint, iamiam adfore sudores prænuntiant: idque præcipuè, si coctionis notas præiuisse conspexeris. Porro dictus est vndosus, & Græcis κυματώδης, q^d qualdā vndarum circumscriptiones in contractionibus efficiat. sic & vermiculans, siue σπληκίζων vocatur, propterea q^d contractiones veluti vndosas breuiores molia-

tur, motumq, vermiculi cuiusdā imitetur. hic ex arteriæ mollitie, facultatisq, satis insigni imbecillitate, pignitur. Accidit autē in copiosis euacuationibus, sanguinis aluiq, pfluuijs, choleris, hæmorrhoidibus, fluxu muliebri nominato, prauis sudorib°, quin & ijs quib° ob nimium humorē pulmo cōputruit, nisi adsit inflāmatio quæ arteriam induret. Appellāt autē formicātem, q, eū ex animalis paruitate dēfinitatēq, ac quæ adesse videtur celeritate, talē conijciāt. Cæterum quo vndoso vermiculans, eo est vermiculante formicās deterior, vt qui extremā vitalis roboris infirmitatem cōnotet. Cōuulsiuus verò siue *σπασμωδης*, qui vocatur pulsus, intensis sensumq, motis fidibus similis est, q, arteriæ ad suos fines quasi cōuellantur. Euenit in vitijs nervos distēdētibus, neruearūq, partiū inflāmationib°. est hic quoq, durus, ac ob duritiē hæudquā magnus, verum celer & densus, præcipuē quantū vsus postulat. Porro vibratus vel *κλονωδης*, quē etiā turbulentū quidā nominant, fieri solet, quādo valida est facultas & vsus urget. cæterū non cedit ob duritiē arteria, atque vs° aut caloris abūdantiā sequitur, vel quod spirit° animalis absorbitur, augetur. Nō parēt facile instrumenta, vbi obstructiones, & cōpressiones, aut durities præcesserunt: atque durities sit cum instrumenta inflāmantur, uel indurantur, hoc est scirrho infestātur, aut intenduntur. Bis autē pulsans, quem *διππών* appellant, cū impetu quodam cōcitatū, breuiusq, mouetur, deinde subsistit,

atq; ita demum reliquum motionis absolvit. ita enim in vna dilatatione pulsari debet tactus, vt vibratus nihil eo amplius habeat, nisi q̃ palpitēt mēbra, & vndique cōcutiantur. Veruntamē caprissans, etsi cū bis feriente hoc habeat cōmune. q̃ bis pulset, attamē haudquā ab eadē efficitur causa, q̃ in eo neq; sit instrumentorum durities, neq; intemperies aliqua fatiget: verū sit, cū facultas, quod quidē in se est, suū tueretur robur, sed arteria ob copīā, aut cōpressionē, aut instrumentorū obstructionem à motu inhibetur. tunc enim quies dilatationem intercipit. quare vires suas colligēs, secundū iētū multo efficit vehementiorē, seu saltus caprarū imitata, quæ simul atq; à motu quieuisse vidētur, denuò lōge vehemēntiori saltu q̃ antea subsiliūt. Caterū decurtati, *μειωμένοι* Græci vocant, qui vel ex ipso nomine cognosci possūt, quo p̃pius ad suū terminū accedūt, minores visuntur: q̃ videlicet facultas arterias a quali robore dilatare amplius nequeat, vt inde vires facultatis aut intēperie quapiā, aut infestātium humorū multitudine obrutas esse deprehēdas. Porro id perpetuo meminisse oportet, pulsum semp̃ vehementē esse, cū robur vitale validū est: lāguor cōtrā, facultatis imbecillitatem arguit. nam quæ extrinsecus facultatem grauant intercipiūtque, ea tum in singulis pulsibus, tum in inæqualitatibus vocaris accumulatis, quo minus vehemens pulsus se p̃dat, nō ita multū interpellare possunt, etsi in omnib⁹ moribus eūdē tenore tenore haud-

quâquam videatur, nisi siquâdo facultas ob multitudinem, crassitiem, intignémve obstructionem, affectum excipiens imbecilla iam euaserit, totúmque pulsus in lâguorem commutauerit. Tunc enim, ceu fatisciente facultate, nihil aliud quàm mors est expectanda. Siquidem pulsus vehementia, validæ facultatis signum est inseparabile. Atque languor semper malus est, ut contrà vehementia nunquam non bona: languorem excipit tarditas, & hanc paruitas, quibus postrema succedit raritas: hæ si plurimum increscunt, minus bonæ sunt. Minus quoque quàm vehementia cômendantur, vbi incrementum ceperint, primû celeritas, deinde magnitudo, nisi cum morbofo humore coniuncta fuerit. Cæterum ne quo in dignotione pulsuumque examine, ob ætates, temperamenta, cõsuetudinem aliquam, aliâque quæ secûdum naturam occurrere possunt, impingas, ex his etiâ ea quæ in pulsuum cõsideratione vsui fore puto, tibi annectam. Scire licet mares fœminis multo maiorem & vehementiorem, nonnihilque tardiorrem, ac satis rarum pulsus obtinere, si victus ratio vnicuique sexui accommodata ac opportuna seruetur. nam cum viri magis se exerceant, sintque præterea natura calidiores, atq; idcirco robustiores, æquû est, ut ob vsus pulsus in magnitudinem, & ob robur in vehemētiā excrescant. Fœminis verò cum frigidiores sint, & domi alioqui desideâr, vsus par est exolutum esse,

& roboris tenorem laxatum esse, ut ob id à vehementia & magnitudine dilabatur. Verum quoniam plusquam usus postulat, magnitudini eorum deesse videtur, celeritas densitasque substituitur.

Porrò eorum qui natura sunt calidiores, maiores, velociores, multoque densiores pulsus esse reperies, non tamen longè vehementiores. nam si illa auferentur, usum quempiam ac urgentem vehementiam haberent, neque verisimile esset adeo increuisse, ut vnà cum calore facultas quoque adacta non esset, sed ex humoribus temperamentisque commoderatis constaret. Cæterum gracilibus longè maior, & tardior multo, sed paulo vehementior est pulsus. Nam cum carnis moles arteriam non oblepiat, ipsa in magnitudinem se attollit, manifestiorque tactui occurrit. cumque usus hic acquiescat, aliquid de eius densitate auferitur: verum eo pulsus videtur esse vehementior, quo arteria tactui magis nuda obijcitur.

Ita pueri & adolescentis pulsus celerrimus est, senis verò eo tardior, reliquæ ætates mediæ intercedunt. Verum senex à puero in raritate magis quam celeritate dissidet. Quod verò ad vehementiam ac magnitudinem attinet, maximus est præ cæteris ætatibus florentium pulsus, quo senum languidior est, & puerorum, medium inter eos locum obtinet. Cæterum quoniam causas ob quas pulsus alteratur, explicatæ sunt, notisq; quid de hominum ætatibus sit iudicandum, æquum est ut hinc coniecturam faciens, causas

quoque ipsorum inuenias. Porro quod ad anni tempora spectat, vere pulsus maximi sunt & vehementissimi, sed celeritate ac densitate moderati. tales sunt & autumnio medio. Vbi iam appetit æstas, languidi, & celeres, & densi euadunt. at autumno progrediente, omnia, magnitudo, vehementia, celeritas, densitas imminuuntur, adeo ut hyeme accedente, in paruitatem, languorem, tarditatem, & raritatem sint commutati. Verum quoniam quo pacto anni quoque tempora temperamentorum mutationibus nos alteret nouisti, te pulsuum etiam causas pro earum ratione inuestigare decet, cum antea quid pulsus mutare possit, satis explicauerimus. Quare inde sumpta occasione, ipse tuam mentem non ingrato exercitio excolas.

Sunt & somni, siquid aliud, secundum naturam, commutantque etiam hi pulsus, atque initio quidem, minores, languidiores, & rariores fiunt, quando quidem, calor intro abscedit, & facultas grauatur, natiuusque calor ciborum copia marcescere uidetur: verum temporis progressu tarditatem raritatemque intendant, potissimum cum cibus confectus est: & postremo maiores vehementioresque euadunt. nam quod iam animal sit nutritum, & calor cibum elaborarit, vires quidem facultas sumpsit, & calor utcumque auctus est: sed quod usus non ita multum premat, quodque etiamnum contractio ad interiora magis festinet, quo ex confecto alimento superflua propellat, tarditas raritasque dilatationis increuisse vi-

detur: attamen tēporis spatio, somni ad languorem pulsus iterum cōuertunt, idque nō iniuria. nam quoniā diuturnius ad interna caloris profugium, cordis robur suffocare consuevit, non est à ratione alienum, vt cum quispiam somnum protraxerit, diutiùsque quàm decebat dormierit, cordis quoque vis exoluatur. Verum eorum qui expergiscuntur à somno, statim magni, vehementes, celeres, densi, & cum robore quodā cōiuncti sunt pulsus: at paulo post commoderati euadunt. nani in repentinis mutationibus æquū est ita vsuuenire, vt cū multus intus calor sit accensus, multusque dum cibus, spiritusque vasa permeat, vapor collectus, quos in violentis ac cōfertis motibus facilè explodi non ignoramus, cūque his omnibus de causis calor augeatur, & facultas confirmetur, eiusmodi dum excitamur & expergiscimur pulsus fiunt, talesque nō nihil perdurant, ac postea ad commoderationem quandā, & statum natium redeunt. Exercitia quandiu moderata sunt, magnos, vehementes, celeres, & dēfos pulsus excitāt: at si modū excefferint, vt multa sint supràq; laborātis vires, puos, lāguidos, celeres, & sūme dēfos efficiūt. Si quidē ob illa q; spiritus absumit, ac calor increfcit, magni sunt & celeres, habētq;, q; facultas excite-tur, cū vehemētia densitatē: hęc verò, ob plurimā caloris dissipationē facultatisq; exsolutionē, pulsus paruos lāguidosq; pcreāt. Porro balnea calida si fuerint cōmoderata, magnos, celeres, dēfos,

& paulo vehementiores: si autem immoderata, paruos, languidos, ac nonnihil ueloces densosque gignunt. at si hic non quieverint, exigui, languidi, tardi & rari fiunt. Frigida verò ex tēplo exiguos, languidiore, tardos & raros: verum post ea stuporem frigusque inferentia, paruos, exiguos, & tardos: at excelsa ac roborantia, magnos, vehementes, sed celeritate vehementiaque comoderatos generant. Ceterum cibi multi, adeo ut facultati oneri sint, inæquales inordinatosque pulsus: comoderati, magnos, vehementes, veloces, & densos, pauciores quam ut sint nutriendo satis, comoderatis similes pulsus progignunt: verum breuior est mutatio, ac minori tēpore perficitur. Vinum verò quod ad alia pertinet, non secus quam cibi pulsus immutat: verum hoc differt, quod euestigio nutriat, ipsumque ante nutritione quam cibi defungatur: adhuc celeritatem magnitudinemque potius, quam vehementiam & densitatem adauget. nam propemodum quocibus moderatus pulsibus vehementiores ac perdurantiores vires præbet, eo vinum in magnitudinem magis illos attollit. In voluptate magnus est, rarus, tardusque pulsus, non tamen excellit vehementia. Calor enim in vniuersum corpus diffunditur, motusque eius foras præualeat, quemadmodum morientibus intro mororis porro paruos, tardos, rarosque est pulsus. Quod si motus est recens vehemensque, velox est, inordinatus, inæqualisque: si verustus est, erit qualis

METH. MEDENDI, I. 29

in mœrore. Dolor vehemens in partibus præcipuis si incipit, maiorem, vehementiorem, uelociorem, densioremque pulsum efficit: auctus verò ita ut robori vitali incômodet, minorem, lâguidiorem, celerem ac densum excitar. Quòd si facultatem labefactet, in languorem, paruitatem, celeritatisque falsam quãdã speciem, atque immodicam densitatem cômütatur. Porro omni inflammationi communis est veluti ferrinus, ut alia arteriæ pars dilatari, alia verò minimè videatur, & videlicet arteria durior esse appareat: habet hinc etiam vibrati quippiam, & velox densusque est, non tamen semper magnus. Cùm incipit, maior est naturali, & vehementior, & velocior, ac densior: at ubi iam increuit, omnia quoque hæc adaugentur, & durior palàm, ac vibratus magis est. Vbi verò viget, durior quidem & vibratior est, non tamen densior & velox. Quòd si diutius perdurauerit, ac iam plurimum indurauerit, ut scirrhum referat, præter prædictos, gracilitas densitasque accedit. Talisque pulsus est, cum inflammatio totum animal prehendit, ob magnitudinem, partisque quam obsidet præstantiam. Cæterum prædictorum quisque intenditur remittiturque iuxta inflammationis magnitudinem, atque ipsius inflammatae partis naturam. nanque partes magis nerueæ, duriores minoresque, ac ferrinos porius excitant pulsus, contrà q̃ venosæ arteriosæque, in quibus tamen maior est, qui est in arterioso magis genere, sa-

cilèque inæqualis, & inordinatus efficitur. Itaq; iam liquido constare potest, quisnam sit pulsus, cum iecur, aut lien, vel renes, & vesica aut colū, & ventriculus inflammatione laborat: item quis sit pleuriticorum aut peripneumonicorum, & omnium in vniuersum partium inflammatarum, quas febris comitatur. Quinetiam partes magis sensatæ, pulsus ob dolorem cōmutant: quæ verò minus habent sensus, pro solius affectus ratione pulsus variant. Cæterum quoniā iam methodum de pulsibus quā breuissimè fieri potuit explicauimus, (poteris enim quæ desunt, quæ tua est ingenij perspicacitas, pro eo quem in hac speculatione parasti, habitu, ex iam dictis contueri ac substituere) opportunū erit, vt tractationem de vrinis, quæ non leuem adferet vtilitatem, aggrediamur.

DE IIS QVAE AB VRINIS significantur, Caput 10.

QVONIAM demonstratum fuit iecur esse sanguificationis instrumentum, ex quo ceu fonte venosum genus, non secus quā canales quidam, per totum animal sanguinem partitur, defertque, adhæc cum vrina sit sanguinis colamen, iure optimo illius cōtiones & cruditates, defectum & excessum, intemperies, & humorū exuberantias, putredines & corruptiones, ac quicquid in iecinore venosūque genere suboriri potest, inde deprehendas. sic & illa quæ ali-

quid cum eo commune habent, ex illa innote-
scunt. nam quemadmodum arteriarum motus,
cordis affectus primò, deinde aliorum membro-
rum, à quibus etià cor afficitur, indicant (hau-
quaquam enim arteriæ mutarentur, nisi cor an-
tèa fuisset immutatum) ita urinæ quoque, ieci-
noris, venarumque affectus, ac eorū coctiones
primùm significant: verùm ob communionem
ac consensum, plurima aliarum partium instru-
mentalium vitia aperiunt, priuatim tamen ieci-
noris affectus indicant, de quo primo loco dis-
ferendum est.

DE IECINORIS AFFECTIBVS,

Caput II.

PRIMA, alijsque communia vitia iecino-
ris sunt, intemperies ab irrudentibus humoribus,
meatum obstructio, inflatio, inflammatio, &
cum inflammatione perquā noxius scirrhus. pecu-
liaria verò sunt, arquatus, & siquid aliud circa
vesicam felleam infestat, quemadmodum flu-
xus hepaticus, quam ἡπατίτις, & vulgo δυσεντερίαν
ἡπατίτιν, vocant. adhæc diabetes, qui εἰς ὅσα διαί-
τησια quoque, quasi dicas profluuium per urinas,
nuncupatur, quanuis hoc vitium renibus cum
iecinore commune sit. Iecinoris item refrigera-
tio imbecilliorē sanguificationem efficit, vnde
habitus turgidi, prauiq;, nempe καχεκτικοί, oriū-
tur. Præterea calor immodicus febres gignit, bi-
lémque eius exurit. quæ si sursum deorsumve

fertur, facilius æger liberatur, neque vllum in posterum impendet periculum: sin in venas profluat, atque ad cutem vsque diffundatur, arquatus iam hoc vitium, & Græcis *ἰκτερος* nuncupatur. dijudicatur autem ac discernitur, ex coctio-
ne præeunte. nanque si præcesserit coctio, vt plurimum ratione iudicij ea eueniūt: sin minus, aut humor sua copia opprimens grauāsq; præpoller, aut bilis effusio imbecillitatem facultatis re-
tentricisdenunciat. Quare si quidem adhuc facultas naturalis fuerit valida, spes est ægrum ab affectu itiliberatum: sin autem hæc quoque fuerit imbecillis, quidnam aliud quàm deterrima quæque expectare oportet? Attamen nonnullis, siquando eiusmodi humor, ab eo spectatē vi-
ctus rationem, nimium increuerit, citra manifestam febrim arquatus oboritur. Verum cum opportuna victus ratio facilè ac citra periculum emendat. Verum enimvero si iecur inflammati-
o exercuerit, & vitium cōuexam eius partē occupauerit, siccas ferè excitat tussiculas, calorq; copiosior, ac interdum dolor perſentitur: at si simā eius portionem inflammatiō prehēderit, vomitus porius cietur, quo pituitę quippiā cum bile primum, deinde notatu etiam digna educitur. Sūt hi multo minus quàm illi siticulosi. Verum si inflammatiō in scirrhum degenerauerit, exigua salutis spes est, etsi statim mors nō succedat. siquidem vbi iam iecur scirrhum contraxit, vt valerudinem recipiat, longe omnium naturę difficillimum

mum est. Cæterum vt à parte adeo præstanti cū
 laborat, pba fiat sanguificatio, fieri nequit: quare
 relinquitur, vt cum aqueus imperfectusque san-
 guis gignatur, ab eiusmodi etiā distributo cor-
 pus nutriatur: quo fit vt aquæ intercutis id ge-
 nus, quod *airā supra* nominant, excitetur, in quo
 sanguis hic prauus aqueusque diducitur quidem
 in corpus, at nō agglutinatur. Quare ab eiusmodi
 causa inuitabilem aquam intercutem po-
 tius procreari arbitrandum est. Fiunt præterea
 nō ignobiles iecinoris obstructions ab humo-
 ribus eo confluentibus, meatusque ob præceden-
 tem siccitatem conuiuent. vnde primū cibis
 parcius quā par est impertitur: verū postea
 magnæ obstructions in scirrhum affectū vi-
 scus conijciunt. Porro similibus vitij lien quo-
 que implicatur, sed minus quā superiora one-
 rant offenduntque laborantem, faciliusque qui
 in eiusmodi inciderint affectus, euadunt. Cæte-
 rum si eius noxa plurimum creuerint, tunc ie-
 cur quod è regione illi opponitur, fit damni par-
 ticeps, temporisque spatio ad ipsum etiam iecur
 periculū peruenit. Porro qualē in hepate creati
 arquatū diximus, talis etiam affecto liene ob-
 oritur, vbi eius humor in totum corpus diffun-
 ditur, verū nigriore colore inficitur, carētq; hic
 affectus proprio nomine. Qui hoc arquato cor-
 rumpitur, nōnulli in subpallidum, alij in viridem,
 quidam in huidum aut nigriusculum colorem mu-
 tantur, pro humoris peccantis naturæ aut condi-

tionem, & quibus alij ab arquatīs esse videntur. Ac si variis lienosis mētem adhibueris, rem ita se habere, vt narratur, comperies. Verū de his hactenus. quare ad id quod antea institueramus, reuertamur.

DE ALIMENTI DISPENSATIONE in iecinore, & vrina cōmoderata, Ca. 12

CVM iam iecur per venas quæ ad uentrē intestināq; exporrigūtur, quicquid in iis succi, bonique est attraxit, & veluti exsuxit. altera tursus in eius cauis fit secretio, ac id quod leuius est & ceu florē, vesica quæ iecinoris gibbæ parti adheret (quā felleam, siue, vt Græci dicūt, χοληδόχον, nominant) attrahit: quod verò fæculentum magis est, & ægrè exitum inuenire potest, lien ad se allicit colligitque. Reliquum demum, quod purū iam est, & ad nutrimētum idoneum, etiamnum cum seroso hoc humore coniunctum, per caua iecinoris ad eius gibba defertur, seroq; hoc utitur, vt ceu viam sibi sternat, quandoquidem sanguis quod sic satis crassus stagnansque sit, alia ratione per angustos vixque permeabiles meatus ac venas penetrare posse minimè videtur. Verū vbi iam ad gibba peruenit, cauamque venā nactus, in ea quæ à Λ literæ similitudine λεμβοειδής dicta est, quæque haud ita procul abest, fuerit diductus, & renes serum ad se traxerint: alia eius portio deorsum, vt inferiores partes aliat, alia ad cor diffunditur, indeq; veluti ex altero

fonte ad reliquas corporis tum partes tum membra emanat. Non est igitur à ratione alienum, quod ex humore qui cum sanguine diutius est conuersatus ac cōmoratus, plurima resciscere liceat, nō secus quā si ex loco qui nobis cordi est, nūcius minime mendax emitteretur. Quod si etiam alter qui diutius quā ille fuerit cunctatus, adueniat, post ipsam scilicet insequētē sanguinis mutationem, quā subsidetiā, Græci *ὀξέστασις*, in vrinis appellare cōsueuimus, pauca admodum eorū quæ ad cōcoctiones pertinent, illū quidē qui diligentius nostra hæc scripta euoluerit, latere poterūt. Quare à cōmoderata vrina, seu regula quapiam nostri instituti cursum tenentes, ita ad eam quæ à cōmoderata longius abest, & naturalis est, progrediamur. Vrina igitur in homine vndiquaque, cōmoderato præstātissima, est subflaua, aut subrufa, consistentia cōmoderata, quæ potus quantitati proportionē responderet, cuique subsidētia alba, leuis, & æqualis est. hæc nobis contēplationis de vrinis norma pponatur. Ceterū quoniam hæc definitio, de quantitate, colore, cōsistentia, & contentis agit, de horum vnoquoque latius etiam differendum est, ac primū de coloribus.

DE COLORIBVS IN VRINIS,
ac dignotione quæ inde habetur, Cap. 13.

CUM vrinæ ob humores, humorūque cōplicationes, & differentes cōcoctiones, multis variisq; colorib⁹ inficiatur, vnū perpetuū est

memoria tenendum, quòd quæ propius ad naturalem accesserint, illæ quoque securiores sint, quippe quæ salubres, nò solum colores, verum etiam còsistentiam, & còtenta moderata comitantur. Nà si alioqui multum ab ijs descuerint, solis fides coloribus nò est adhibenda. Quæ à còmoderato ad rerusum remissumque colorè abeunt, eæ pallidæ aut subpallidæ erunt, charopæque & candidæ, ceu aquæ ac lacteæ. Atque hæc pro maioris minorisque ratione, errorem in còctione denotant, nam pallidæ à còcoctione minus abesse indicant, subpallidæ magis, & post eas charopæ, ac candidæ & velut aquæ, naturæ humorum còcoctioni manus propemodum non esse admolitam significant. fiunt autem hæc, cum frigus, aut obtemperamentum, aut vitium, uel ætatem, frigidumve morbum prævaluerit. Nonnunquam tamen in phrenitide perniciosa, & morbo pestifero, ac nò contemnendis obstructionibus, urina quibusdā cādidæ apparent, atque in alijs inficiens humor veluti supra natate, alia ceu percolata visantur, quas à crudioribus humoribus putribus ac nondum secretis còflari censemus. Quæ diligentius animaduertenda sunt, ne perinde tibi ac vulgo imponant, ansamque errandi præbeant. Porro urine quæ à commoderato ad candorem recedunt, eiusmodi sunt, talisque habent causas: quæ verò plusculum tinguntur, primum rufæ erunt & flauæ, deinde subrubræ & rubræ, postea vinosæ & cæruleæ, adhuc virides & liuidæ, atque ita demum

nigræ. Et ruffæ flauæque euadûr, ob mediocrem aliquâ febrem, qualis est diaria, ob laſſitudinem, vigiliam, victum calidiorem, & quodcunque animo concipere potes, quod calorem mediocriter augere valet: ſubrubræ verò & rubræ, quidnam aliud, quàm aut calorem iam eſſe, aut paulo poſt fore, ob ſanguinis nondum probè conſecti multitudinem indicauerint? hinc ſanè ſynochas febres occaſiones ſibi arripere aſſerunt. At qui vinoſæ, cæruleæ, & virides, ſanguinem iam ad aliud prauitatis humorum genus degeneraſſe cõmonſtrant: quinetiâ bilioſos putres humores vigere, qui multiformes ſunt, pallidî, flauî, glaſtei, præterea quidam & æruginofi, porracei, rubri ac nigri. Ceterùm nigri colores ceteris ſunt deteriores, frigûſque ingens, ſi liuidæ præceſſerunt vrinæ, ſignificant. nigreſcunt nihilominus etiâ vrinæ ob maximum calorem, cum humores ſuperaffantur. verùm hæ ab illis diſcernuntur, & hæ vinoſæ, cæruleæ, & virides præire ſolent. Quare cum ad ſummû ferè prauitatis peruenerunt, plerunque mortem portendunt. ſiquidem eos ſolos qui diuturnis quartanis aut melancholia correpti eſſent, in quibus nimirum noxiuſ humor, iudicij ratione excerneretur, cum eiufmodi vrinis ſeruatos eſſe memini, & uirides, prauæ cuiuſdam corruptæque bilis exaſſationem innuunt. Denique quæ oleagino colore inficiuntur, oleiq; ſpeciem præ ſe ferunt, oleoſæque ſunt, vt plurimum in hæcticarum febrium principijs, cum iam pin-

guedo colliquescit, existere solent. E quibus quæ olci colorem imaginemque referunt, pinguedinis iam incipientis liquari, notæ sunt: oleosæ verò, eam liquatam esse indicant. Atque hæc de coloribus dixisse, prout breuibus perstringi potuerunt, sufficiat: sequitur vt de fusionis consistentia agamus.

DE DIGNOTIONE EX VRI-
narum consistentiis, Caput 14.

Q VEM AD MODVM antea in alijs medium quoddā inter extrema collocauimus, ita hîc quoq, moderata cōsistētia pponenda est. nāq; admodū tenues fugiendæ sunt, vt quæ summā cruditatē cōnotēt, & valde crassas, æquæ malas arbitrari oportet. nam illæ naturam ob qualitatem aliquam simplicem plusculum auctam, aut humorum quorundam quantitatem, concoctionem nō esse aggressam indicant: hæc verò id ipsum ob quantitatem potius quàm qualitatem euenire nunciāt, atque idcirco splendent illæ, & perquam pellucēt: at hæc perturbatæ sunt turbidæque. Cæterū qui cum cōsistentiis conspiciuntur colores, humores & malitiam ipsorum quanta sic edocebunt. nam minus malæ sunt tenues cōsistentiæ, si colores propi^o ad subrufum, & subflauum accesserint, sic ex crassioribus meliores illæ quæ tenuibus succedūt, atque ex his quæ cito sequestrātur subsidētque præferendæ sunt. nam quæ ab initio crassæ sunt, nec segregantur,

METH. MEDENDI, I.

39

peiores censentur, utpote quæ plenitudinem, facultatisque concoctricis imbecillitatem arguât. Et plurimum tenues consistentiæ, consistentibus interim coloribus immodicam frigiditatem siccitatēq; & magnas obstructions, aut viscerū ex intemperie quapiam debilitatem, ut plurimū significant. Indicant nihilo secius & calorem cū siccitate, si ei colores vnā cum consistentijs permixti, attestentur: atque idcirco vigiliæ potius & tenebricosæ vertigines, quos *σφοδρῆς* vocant, ciborum fastidia, & sitis, ac eiusmodi quidā casus insequuntur. Porro crudæ, turbulente, crassæque vrinæ, humores, quos colores ostentant, vige- gere significat, atque ut plurimum hīc ægros, sitim minimè infestari cernas. Verū q̄ plurimi vapores ob multitudinem ab humoribus attollantur, capitis grauitates dolorēsque comitantur, Quinetiam hī non secus quā illi cibos fastidiunt, etsi nō iisdem de causis. nam cum illic siccitas dominetur, opus est ut ipsa perinde ac cibus siccus humectetur: at hīc potest humoribus qui præsentibus & ad manū sunt, perfrui. Cæterū de fusionis cōsistentia breuitati studentibus hætenus satis sit: reliquum est, ut iam de cōtentis dicamus.

DE DIGNOTIONE EX CONTENTIS VRINARUM, Caput 15.

QUONIAM candidum, leue, & quale- que sedimētum sanum, ac secundum naturā esse asseruimus: non iniuria quæ talia non sunt, pro

bonis minimè sunt habenda : atque eo ad deterius prolapsa, quo magis ab eo quod secundum naturam commodatumque est, recesserunt, quod in colore, consistentia, situ, æqualitate & leuitate consistere solet. Verùm de subsidientium coloribus tractatio idem nos docebit quod etiam in fusionibus demonstrari asseuerabamus. ac tanto hos deteriores esse putato, quàm ij qui in fusionibus visuntur, quanto colores qui sunt in sedimentis secundum naturam, candidi magis conspiciuntur. Caterùm haud decet penitus ignorare, crudos quosdam lentosque, & qui ægriè incidi possunt humores interdum in vrinis subsidere, & falsam quandam probi sedimenti imaginem præbere. Verùm hi & alia ratione dijudicantur, & maximè quod paulatim concoquantur & dissoluantur. At verò pallida ac rufa sedimina, biliosum quempiam humorem sanguini admistum esse indicant: subrubra vero ac rubra, necnō liuida nigraque, quales etiam fusionum proponebam colores, humorem sanguineum vigere insinuant. Verum enimvero quæ eruum referūt, *ὀρεκοειδὺς* Græcis appellatæ, subsidentiæ, & fursuræ, & laminæ, ac similacæ, carniū solidarumque partium colliquationem ostendunt. quod si vniuersum corpus febres obsederint, totum corpus liquari significant: verùm si febris aliqua hectica defuerit, solos renes, ac vesicam malè affici monstrant, atque cum hi affectus incipiunt, subsidentiæ erui similes apparent, vbi iam increue

runt, surfareæ: quodd si in deterius prolabantur, ac iam solida attingant, lamineæ simulaceæque sunt, quæ nimirum maiora crassioraque frustra habent. hæ sanè pessima semper ægrotatibus minitantur. Itaque in vniuersum scire licet, crassas subsidientias facultatem concoctricem nondum præpollere portendere, siue hoc ob propriam ipsorum imbecillitatem, siue crassitiem, humorum multitudinem eueniat: tenues verò dominantis iam facultatis notas esse. Sed nec illud latere decet, quodd iam matulæ fundus, propria sit sedimenti naturalis sedes, si ad loca media superioremque magis abeat, sublimamēta quædā, quæ *εναωρήματα* vocant, ac nubeculas, quas *νεφέλαι* appellant, efficit, spiritu aliquo calidiori ea propellente, ac sursum protrudente. Proinde nō ab requisiam existimauerit, caput aggrauari, & feriri: quodd spiritus id veluti commisceat, & humores qui viscera exagitant, proposituræ subsidentiæ portione sursum impellat. Verum vbi causæ infestantes fuerint dissipatæ, ipsæ quoque ad sua secundū naturā loca reuertuntur. Ceterum quæ ex crudis alienisque humoribus conflatur subsidētia, (appelletur enim hæc quoque cōmuni nomine subsidētia, vt Græcis *υπέρτασις*) naturalib⁹, aut ijs quæ his propinquæ sunt, subsidentiis loco opponitur. Siquidem cum fundū perinde ac priores & quæ secundum naturam se habent, occupat, magnam concoctricis alteratricisque facultatis debilitatem denunciat. Quodd si media

sublimioraque matulæ perit, naturam cōcoctio-
 ni manum admolitam esse cēdere oportet: cōque
 magis, quo ceu nebula sublimior fertur. siquidē
 paulo post, si animum aduerteris, albū tenuēque
 sedimentum in fundo cōsidere cōspicies. Itaque
 ex omnibus modos cōcoctionumq; discrimina,
 quæ in coloribus fusionis videlicet, quæ in confi-
 stentijs, quinetiam quæ in ipsis sedimentis con-
 spiciuntur, ratiocinatione colligere decet. Qua-
 re si te ipsum gnauiter exercueris, vt ex eiusmodi
 coctionum humorumque differentias inuenias,
 plurimū tibi ea methodus prodesse poterit, quo
 ex singulorum horum decremētis incrementis-
 que, cōcoctricis facultatis actione accuratē per-
 specta, de præsentibus ac futuris iudicium mini-
 mē temerarium feras. Ceterū tractatio de vri-
 nis hætenus sufficiat. nam si maiorem ac diligen-
 tius examinatam cognitionem desideras, pote-
 ris opus nostrum quod priuatim in septē libros
 distinximus, euoluere, omnēque de vrinis cō-
 templationem perdiscere, nō parum ad ægritu-
 dinum notitiam inde vtilitatis reportaturus. illic
 nāque vrinarum differētias ac dignotiones sigil-
 latim exquisitè explicatas cōspicies, causāsque &
 prænotiones additas reperiēs. nam hīc, vt com-
 pendij ratio postulat, succisa tractatione, prin-
 cipia tantum ac argumenti capita proponuntur:
 quōd vel hæc prudentissimō viro & tibi adsimī-
 li satis esse persuadeamus. Verūm quandoqui-
 dem ad ipsum cerebrum delati sumus, age de

METH. MEDENDI, I. 44

eius functionibus, ac affectionibus quæ necessaria sunt tradamus: quo ubique oratio nostra absoluta integræque sit ac secuta, quâvis alioqui cõpendium distinctæ tractationi noceat.

DE CEREBRI DORSIQVE medullæ affectibus, Caput 16.

CEREBRVM itaque cùm origo fontis sit sensus ac motus, neruorum processus motionesque non paucas progignit, & nunc oculis, nunc faciei vniuersæ ac linguæ motum aut sensum præbere videtur. Verùm quia fieri non poterat, vt nerui adeo affectibus exposui, & quàm longissimè progressuri, citra tutum aliquem comitatum, à cerebro dimitterentur, motum sensumque tradituri: dorsi medullam, eiusdemque cerebrum naturæ, produxit, quæ colli, spinæ, ac reliquorum perreptans vertebrae, stans quibusdam intervallis, neruorum emittit coniugationes quasdam, quæ sensum motumque membris subiectis ministrant. Quare cùm singulis membris, qui motum & sensum tribuant, dati sint nerui, (per eos namque spiritus animalis, qui ortum initiumque à cerebro ducit, transmittitur) si nihil ijs obstiterit, membra suis secundum naturam motibus sensibusque rite ac probe funguntur. Verum si quid aut ab intemperie qualibet, aut mutilatione dissectione, vel infarctis humoribus nerui senserint vitij, membra quæ subsequuntur, motu sensuque aut

eorum altero (quidā enim nerui sensum, alij motum suppeditant) statim priuantur. Quinetiam eorū de causa, membra conuulsionibus tremoribusque tentantur, quippe nerui ob plenitudinem, iētum, & siccitatem, in sua principia cōtrahuntur, tamen si ob siccitatem aut iētum cōuelluntur, grauiori malo implicātur: tremunt verò membra, quoties nerui hoc quod nacti sunt, ob facultatis imbecillitatem, aut q̄ spiritus paucior affluat, vel neruus ipse affectus sit, vt facultatem à cerebro eo proficiscentem, integrè deferre nequeat, cōtinere nō possunt. Quapropter si quando manus, aut cruris, vel cuiuspiam ex minoribus partibus sensum motumve oblatum esse conspexeris, eos neruos qui patientibus partibus sensum motumq; subministrabant, offensos esse arbitrator: sic si quæ cōuelluntur, aut tremunt, id facultati partim victæ, partim vincenti alternis vicibus tribuito, quòd nimirum grauiā ratione naturali deorsum abeāt, sed iis facultas attollens renitatur, atque ita cum æquis ferè viribus & opugnancia & reluctancia decertant, tremor vitium oboritur. Cæterum scire licet, quòd cuiusmodi vitia affectis neruis oboriri solent, eadem ferè dorsalis medulla parit: quippe quæ alterum sit post cerebrum neruorum principium. nāque ijs conuulsis distensiones, qui *neuroi* appellantur, oboriuntur. Et si in neutram partem cōuulsio magis propendet, sed erecti, ac statuarum instar nusquam inflectūtur ægri, id vitij genus pe-

culiari nomine *τίτλος*, & nobis nervorum distensio nuncupatur. At si in pectus magis conuelluntur, *ἐμπροσθέντος* : quæadmodum si in dorsum & scapulas cōuulsio inclinatur, *ὀπίσθεντος* affectus denominari solet. Atque eorum omnium causæ, dorsi medullæ ictus, & refrigerationes, ac eiusmodi quidam humores confluentes censentur. Adhæc qui eo vitio correpti sunt eandem perpetuo figuram conuulsi retinent, & os aperire, aut aliqua ratione moueri nequeunt. quare hæc omnia, nō immerito ad nervorum vitia referas. Quod si cerebrum primaria affectione laborauerit, & vitium totum corpus obsederit, hæc atque huiusmodi alia argumenta ac indicia proponuntur. Quinetiam ob consortium cerebrum affici deprehenditur, si nimirū æger, quæ qui mente sibi constant, non loquitur, aut lingua præpeditur, vel reliqua sensus instrumenta flaccescunt, sed melius quoque, si delirat & furit, si vix & tardè ad interrogata respondet, si veterenus prehendit, & oculi cōiuent, si in somnis plus quàm par est vigilat, si repente perinde ac si formidolosi quippiam inuaderet, cōtrahitur, si denique nullius meminit, sed præter rem absurda loquitur. hæc nanque atque id genus alia vbi superuenerint, cerebrum malè affici significant. Et quauis eorum quædam suæ cōstitutionis initium aliunde habeant, attamen hæc tanquam ob cōsensum laborante cerebro, se produnt. Porro frigidi humidi ve succi, aut eiusmodi quædā intemperies,

vel vtrunque stultitiam, *μωροσύνη* Græci nominant, carum, lethargum, soporem, ac somnum pigrum excitare solent. Quod si præterea ij humores cōputruerint, illis languida quædam febris coniungitur. Verum vigilia immoderata, & phrenitis, à calore vel siccitate, aut etiam earum qualitatū vtraque, vel nuda quāpiam intemperie, aut succis eiusmodi vaporibusve, ortum ducunt. nam quædam partis humorem absumunt, atque idcirco ijs quos cōmemorauimus, spiritus ad motum aprior est, quædam contra irrigant humectantque, quare cum ad motum segniorem reddunt. Porro furor, qui *μανία* dicitur, ac melancholia, ferè semper citra febrim oboriri solent: & sanguis assatus, primus est ipsorum fomes: post hæc verò, bilis atra. Quod si hæc atra bilis è flaua fuerit cōflata, ferinum formidolosumque furorem efficit, qui laborantem vel à carnibus propriis minimè abstinere compellit. At morbus comitialis, quem humor pituitosus, qui qua spiritus egreditur, infarcitur ac decumbit, aut melancholicus procreat, totius corporis cōuulsionem infert, aut in accessione sensu priuat, verum simul atque symptomata conquierunt, nihil noxi aut molesti ægris inde obrigisse existimatur. Oritur hic, cum cerebrum primū afficitur, nempe ubi insueti quidā humores, crassioresque vapores, qui spiritus exitum obsepunt, obstantque quo minus facultas sensum ministrans, foras prodeat, hincque ex humorum spiritusque cer-

ramine ac lucta conuulsiones insequuntur, & spuma quæ nihil aliud est quàm spiritus humorumque miscella, ore profunditur: quodd videlicet obstructio præcipuas partes fatiget. Fit nihilo secius & alter comitialis morbus, commercij lege, quem prauis à ventriculo corruptisque humores & vapores exhalantes progignunt. Est præterea aliud quoque sacri morbi genus, quod à membri alicuius aura, quæ perinde ac venenatorum virus, frigida corruptaque ad caput ubi iam antea perniciosus succus collectus est, ascendit, committitur. Cæterùm adeo hoc à superioribus differt, vt noxi illius halitus, qui motu suo sursum cietur, sensum quendam percipiat ægrus: quod nimirum vitium cerebrum primaria affectione ante huiusmodi sensum occupauerit. Qui verò ob ventriculi consortium id morbi genus pari consueuerunt, veluti in meditullio consistunt: quod neque penitus sensu destituantur, neque vt hi postremi affectus motum adeo prompte persentiant. Atque hæ sunt morbi sacri comitialisque species. At verò *ἑκστασις*, quasi numine obseffos & diuinaculos dixeris, affectus, melancholicę esse species censeris potest. Hi nanque à maiori aliqua vi affari videntur, & modo non futura prædicere, ceu nituntur vates quidam. Alij ea quæ nihil formidolosi ostentant, expauescunt, & temerè conuelluntur: animū item despōdent, ac hominū commercia fugiāt, ægritudo vero aut in risum, aut in

feritatem definit. horum affectuum ille *μαρία*, & furor nobis, hic *μολαγγλία* nūcupatur. Eius quoque generis fuerit, quæ *λυκαίθρωπία*, ceu homines lupinā quandā naturā induerint, appellatur. qui hac detinentur, nocte intēpesta hac illāq; circūcurritant, atq; in monumētis solitudinibusq; oberrant luporum in morē: verum interdū reuertuntur, & ad sese redeunt, ac domi resident. His pedes crurāque cruenta sunt, quòd in lapides & spinas impingant: oculi linguāque squalent, siti enecantur, & debiliter intuentur. Nolim dicere quid aliis vsuueniat, quorum hi mortem perpetuo expauescunt, illi contra expetunt. sic nonnulli vulgi cœtus deuitant, & quantum possunt silentium sibi maximū indicunt: quidam rursus, nisi cum alijs conuerterentur ac exhilarentur, tumultuantur, & admirabundi obstupent. Atque horum omnium causa est, infestantis humoris tum quantitas, tum qualitas: adhæc locus, quem dum propius accedit, animæ ibidem actionem proritat atque excitar. Porro qui incubo nostris, & *ἐφιάλης* Græcis dicitur, vitium quod in somnisprehendit, sua quidem natura non admodum prauum est, verū magna quēdā mala portendit. Siquidem morbi comitialis, melācholięque species, morbum item attonitum, atque ea non procul abesse, si frequens incubus inuadit significat. Vocatur autem Græcis *ἐφιάλης*, quòd quispiam ægros insultare videatur, vt nobis ab incubando incubo. nam qui

cuiusmodi

eiufmodi malo corripiuntur, ceu quendā incumbentem ac strangulantem perfentiunt, neq; mēbrum vllum suum dimouere queunt. Fugere verò eum, si digiti velut in acervum cōtrahantur, afferunt. Hic continuas cruditates insequitur, & corruptorum vitioforūque humorum, qui in ventriculo coguntur, fit comes. Quare etiā huic inter cætera, ne cruditates faciat, prospiciendū. Atque vitium quod à tenebris Græci σκοτωματιζόν, nostri vertiginem nominant, & ipsum caput tētat, nec vortices rotasve agros intueri permittit, quippe q̄ visus vnā commoueatur, oculisque tenebrę idcirco offundantur. Quinetiam si ipsi vehemētius cōmouentur, eadem perpetiuntur. Mali causa sunt vapores vel humores qui exhalantes, anteriores cerebri uentriculos petunt, & spiritum qui inde prorumpit, interturbant ac cōcutiunt. Cæterū q̄ pro quatuor humorum diuersitate, diuersi quoque animales affectus procreantur, vel ex ijs humoribus qui sigillatim redundant & præpollent, liquido constat. Nam quemadmodum sanguis ob quandam sui mutationem ac situm quem in cerebro nactus fuerit, peculiari ratione furorem cōstituit, & atra bilis melancholias, ac flaua phrenitin creat: ita coma siue soporem, & stultitiā: lethargum item, ac sensus difficultatem, quædam pituitosa substantiæ collectio, & regurgitatio progignit. At ramen humores vt plurimum inter se permiscuntur, suōsque in missionibus excessus per symptomata p-

pria produnt. Verùm eapropter ignorandū non est, quinam humores ceteris præpollent, vbi semel eorum p̄prietatem, ac sua cuiusq; indicia & notas perspexeris. Quin & id nouisse decet, memoriam aboleri, vbi postremus cerebri ventriculus est affectus, idque siue intemperies quardam, siue humor eò confluens, eius actionem labefactauerit. Imaginatio verò deperit, si qui in anteriorib⁹ est vētriculus patiatur: vt si medius cerebri sinus offenditur, ratiocinatio potius collabat. Atqui huius offensam, illę vt plurimū insequuntur: sed si alter illorum afficitur, vt ratiocinatio quoq; noxam sentiat nō est necesse. Insuper nec illud latere debet, q̄ cum præcipue principēque partes patiuntur, illæ etiam quæ inde pendent, præcipue si loci vicinia adsit, consentiunt, non tamen necessum est, vt si ignobiliore noxā sentiant, ea nobiliores quoq; pertentet. nāque cum illic mediocre vitū infestat, id ea quæ loci vicinitate cōiuncta sunt, etiam inficit: at hīc opus est vt in affectis partibus, multū noxę increascet, quo principaliores à vicinis suis vitientur. Ceterum de cerebri & dorsi medullæ vitis tractationi finis imponatur, vt prorsum progrediamur.

DE PVLMONIS THORACIS- que affectibus, Caput 17.

AT verò quoniam post prima principia, alia rursus existunt, quæ si dignitatem spectes, cedere, attamen nibilo quàm illa minus vitā tueri so-

lent, pulmo inquam & thorax, adhæc venter, & quæ infra ventrem sunt, vt de iis quoque quârum res exigit, pertractemus æquum est. Itaq; thorax quæ inter guttur ac septum trāuersum, pectus, dorsum, ac vtrinque latera intercedunt, completur: & à neruis qui per collū demittuntur, suū obtinet motum, quo & pulmo & succingens tunica, necnon intercostales muscoli, & quicquid intra eius terminos cōcluditur, vnà cientur. Aër porro in inspirationibus per fauces asperamque arteriam, refrigeraturus ac nutriturus suscitaturusque cordis ignem, ingreditur: in expirationibus verò, quicquid fuliginosum humidumque indidem reperitur, excernitur. Qua de re cū thorax bene valet, vndiquaque cōmoderata est respiratio: etsi effatu dignā sentit alterationē, ipsa quoque quā omissimē cōmutatur. atque si calor increuerit, maximè celerrimæque fiunt respirationes: sin frigus copiosum præcesserit, cōtrā se habent. sic vbi pars quæpiam vehemētius indoluerit, par est vt respirationes paruæ densæque fiant: magnæ verò & raræ, cū interdum delirium vrget. atque hæ alterationes communi sanè ratione, cū vniuersum corpus afficitur, eueniunt. Cæterum cum thorax multis varijsq; affectibus corripiatur, tum alia ratione, tum maximè respirationibus, idq; certius, eius vitia deprehēduntur. Atq; respiratio abolita aut deprauata (quod in morbo attonito, & semipercussis, hoc est *ἡμικλησις*, atque vteri præfocatio-

nibus vsuuenire solet) primorum neruorū, quę motum thoracis largiuntur, sunt vitia: respiratio- nis uero difficultatem partes quę circa thoracē male afficiuntur, pariunt. Nam cum humor quisp- iam, qui spiritus uias obsepiat, influit, eius diffi- cultatem infert: aut quando pars aliqua thoracis inflammatione tentatur, aut indurefcit, & scir- rhum contrahit, tunc continuę densęque respi- rationes efficiuntur, quales in membranę thora- cem intersepiētis, & septi transuersi, ac succin- gentis costas membranę inflammationibus, & scirrhis, ac reliquis doloribus quacūque tandem de causa excitatis, fieri uidemus. nam cum satis dilatari ob impediens vitium, nequeat, vsūque vrgeat, id quod deest, continuis & paruis dilata- tionibus suppletur. Eiusmodi in paruis quoque euenire diximus, ubi frequentia, siquando usus instat, adaugetur. Cęterū quibus pulmo per se offendi solet, sunt venarū suarū ruptiones, ar- teriarum suppurationes & tabes: quę q̃ humor indidem collectus exitum vi quærat, tussis stimu- lantes inuehunt: sed q̃ spiritus iter interdum ab eo infarciatur, spiritus quędam difficultas succe- dit. Atque cum ita propria noxa molestat, quodd perpetuo motu agitetur, perquā exigua spes est salutis. Siquidem omni cum ulcere inflāma- tioni quācunque tandem partem obfederit, mo- tus aduersatur: sed & alioqui pars hęc sua natura agrē expurgari potest: quo fit ut prius quā id quod noxium est educatur, serpens vlcus cohar-

rentes partes erodat absumátque : q̃ copiosiori morbosóque calori sit peculiare , vt adiacentia quæque putrilagine uitiet. At si aliunde cõfluens humor spiritus vias obsederit, spiritus quidẽ difficultas eũ comitatur, qui obstructionis magnitudini pro portione respondeat: verũm nõ semper inde pulmonis essentia offendi consuevit. Quare si à capite fluxio duxerit originem, & cumulata pituitosaq; fuerit, eas quæ peculiari quodam nomine nuncupantur, *δυσπνοιας*, id est respirationis difficultates efficit: quæ si intendantur, in *ὀρθὴ πνοια* migrat vitium, quod quia non nisi recta ceruice spiritus trahi potest, à figura sibi nomen inuenit: atque hĩc spiritus difficultas satis insignis est, quòd lenta quædam pituita in pulmonis uasã confertim irruat. Sed æquẽ quoque difficilis trahitur spiritus, si calidiores fluxiones à capite deferatũr, velut in pulmonis inflammatione, quam *πνευμονίτις*, & nostri quidam pulmoniam nominant, vsuuenire consuevit, vbi nonnunquam in gutture, & gurgulione ac glandulis linguæ adhærentibus, *αιμάδες* Græci appellant, primum humor firmatur, & nõnnumquam affectus anginosos excitat, licet postea in pulmonem decumbat. Atque hi perraro euadũt, q̃ morbi acumen, concoctionis tempus anteuertat. Ceterũm æquẽ atque hæc praua malignaque est altera pulmonis species, quando intercostalibus musculis, & transuerso septo, ac succingente membrana inflammatione abscessũque obfescit.

sis, de repente totus fluxus in pulmonem ingruit. nāque pulmo, debilitata iam facultate, veluti nouo facto principio, noxā excipiens, non amplius id quod inflat propellare potest: si quidē iam antea æger ob expuitionem est defatigatus: quocirca etiā paucos, in grauibz adeo affectibus necem effugere cōspicies. Porro quoniā & inflammationes, & scirrhī, & dolores quouis partiū ad thoracem spectantium ob antecedentes aliquas causas excitati, cum quātum vsus postulat, dilatari nō patiuntur, reliquum est vt quod opus est densitate sufficiatur, atque idcirco homo difficilem spiritum ducere videtur. nāque tum doloris sensus, tum si quis tumor & scirrhus fuerit impedimento, obstat quo minus thorax amplius attollatur. Qua de re eiusmodi omnes magis minūsq; difficulter respirare, pro mouentium musculorum vicinitate, ac offensę magnitudine cōperies, nisi locus affectus lōgius absit, & maioribus quidē inspirationibus indicetur: verū alioqui hominem nō fatiget. At qui omniū difficulter spirantium, siue ob paruas cōtinuāsq; quasdā inspirationes, siue ob maximas: adhuc dolorē & vim sentientium, vt amplius externum aërem facile admittere nequeant (siquidem cōmuni nomine hæc omnia iam sunt difficilis respirationis genera nuncupanda) vnicum sanē maximum est remedium, nempe vt à continentibus fouentibusque causis promptē liberentur: alioqui vt ab impendenti vllus periculo elabatur fieri haud

potest. natura enim in spiritus difficultate tempus trahi non concedit: q̃ cordis gratia, pulmone, si quo alio, opus habeat maximè. Siquidem q̃ cordi proximus sit, suos leui momento affectus cum eo communicat. Absolvitur porrò æger euaditque, si inflammationes ilico cōcoquantur, & humores facile tussi educantur, qui & ipsi suo colore ac consistētia naturæ, in sanitatem nutū & propensionem denunciant. Neque hæc omnino negligere oportet, quòd ad vitiorum thoracem obsidentium dignotionem, plurimum cōferant. Atque ab ijs qui priuatim difficulter spirantes, quique *ἀσπρονχοί*, Græcis, hoc est, ægrè ex-ruscentes nominantur, spumosa, & humecta, & lenta, ac demum crassa expuuntur: quæ sanè celerem solutionem, pro tussis expuitionisq̃ facilitate, promittunt. Quòd si tarde ac non nisi post continuas tusses ægrè educantur, aut crassitiem, vel lentorem, aut copiam cruditatēve humoris, aut naturæ infirmitatem significāt, idque omni quod tussi effertur cōmune esse putato. Nec tēlateat velim, eos solos dyspnoicos anaphoricōsque superstites euadere, quos alijs mollior, aut vrinæ cumulata excretio à morbo vindicauit: cū nimirum humor repente eò procumbit. Porrò cū in pleuritide, pulmonia, tabe, & reliquarum thoracis partium abscessibus, sordes tussi facillè redditur, salutare fere securūq̃ est. at si in usque adeo potentibus affectibus alijs turbatur, vt plurimum periculo res va-

care non solet, nam quia ex continua alui excretionē facultas lāguida exoluitur, humor tardius & vix tussi trahitur. prius enim quā superne exeat, in pulmonis caua delabitur, neque quod prae imbecillitate æger succūbat, tussi amplius educi potest, vt iam periculum immineat, ne inspirationis viæ inde occludantur, ac cordis ignis suffocetur, quippe spura non facile succedunt, nec etiā sunt concocta. Spura in pleuritide ac peripneumonia, quæ ex cōctione consistentiam quādam acquisierunt, ea subalbida & subcrūeta esse videntur. At porracea, nigra, & lēta, his sunt contraria, & si difficulter redduntur, ac sero tandem in morbo existunt cum virtum robore, longitudinem, sed cum imbecillitate, vt plurimum mortem denotāt. Verūm deterius est tussim non accedere, aut ægrum nihil effatu dignum expuere. hæc nanque omnia, morbi malignitatis, facultatisque infirmitatis sunt indicia. Cæterū iis qui sanguinem solū tussi educūt, nulla adest spiritus difficultas, nisi quando in ipsius vias sanguis confluxerit, idque uena arteriave quapiam, quacunque tandem de causa rupta. hæc nāque propter casum, aut ictum, vel violentam validāmq; vocem, siue erosionē ac osculorum apertionem, cruorem fundunt. Atque reliquorum quidem manifestæ sunt causæ. verūm erosio ob acrem erodentēque eō cōfluentem humorem, qui in teneris particulis commoratus suam malitiam cum vicinis cōmunicat, euenit.

oscula autem venarum, arteriarumve ob retentricis facultatis imbecillitatem, vt uerisimile est, aperiuntur: sed & ob tenues, acrésque fluxiones stimulantés, & demum ob copiam vim facientē, referantur. Et quæ tenuia, flaua, & spumea sunt, arteriam potius: quæ uerò purpurea, & crassiuscula, venam ruptam esse connotant. Ad hæc sanguinis quantitas, uasis magnitudinem denūtiat. Atque quæ colorata admodū perspicuāq; sunt, sublimiores thoracis locos: quæ uerò nigrificant, & liuida sunt, ab imo trahi significant. Sic quæ à pulmone reddūtur, spumea ferè apparent. at quæ aliæ partes reijciunt, non item. Porro omnibus quæ è thorace educuntur, commune est, q̃tussi redduntur: quemadmodum vomitus symptoma est eorum quæ per gulam ducuntur. Locum autem affectum dignosces, aut ex thoracis grauitate, aut dolore qui in maioribus respirationibus in patiente loco perſentitur. at propriū maximè in nondum ruptis abscessibus est, quòd in illud latus, cui abscessus insidet, æger facilius decumbat, quàm in aduersum & oppositum, propterea quòd in oppositū cubanti quiddam ueluti pendeat & grauet, ac respirationem confundat. Hi porro disrupti aut sursum vel deorsum prorumpunt, idque aut cum tunicis eos ambientibus, (quod sanè etiam securius est, nō enim illic denuò iidem consistunt) aut simul atque humor eductus est, postremæ membranæ quoque dissolutæ prodeunt. nam non exiguus est metus,

si non egrediuntur, ne abscessus iterum cōstetur, veluti liquore aliquo reliquo, qui paulo post futuri abscessus sit causa. Humor autem qui diffraetis ijs emanat principio levis esse, & cū cruore in coctione consistentiā, atq; vt plurimum eandem speciem habere, nec grauitate olere, faciliq; educi, & ager melius morbum tolerare debet, nam qui eiusmodi non est, & longitudinem, & malignitatem morbi significat.

AFFECTVVM QVI VEN- trem tentant dignotio, Cap. 18.

VBI de spiritus instrumentis quæ consentanea sunt explicauimus, nunc ad ea quæ alimentum excipiunt, est transeundū, ac quomodo & à quibus causis efficiuntur, quidque quæ inde vel per aluum subeunt, vel per vomitū redduntur, indicant, exponendum. ita enim progrediente sermone, si cibus uentriculum nō aggrauauerit, nec qualitate momorderit, alteraueritq; atque si ipsa ventriculi ac vētris substantia & facultas bene valuerit, leuiter cōcoctio fertur, nec vlli vel exigui, & doloris expertes fiunt ructus, atque intestina post ventriculi concoctionem alimentum excipientia, nihilq; inde oneris sentientia (vbi quicquid ibi humidi est sibi assumpserunt) interuallo quod satis est interfecto, superuacaneū leui negotio citràque dolorem explodunt, læue, molle, & satis pallidum, vel saltem subflauum, nisi ab alimenti tinctura, alio colore inficiatur. At-

METH. MEDENDI, I. 59

tamen quæ euacuantur, cum cibo cōuenientiam quandam in qualitate ac quantitate seruare debent, quippe si assumpta quantitate aut qualitate à commodato recesserint, aut intemperies aliqua tētauerit, vel humor quispiam alienus infarctus, alimenti instrumēta labefactauerit ac vitiauerit, multi varijque affectus exoriuntur. Et cibus potúsque sui copia onerantes, aut vomitus, aut alui profluuij causa esse assolēt, vel si vomitu lotiōve non redduntur, tardam coctionem ac cruditatem procreāt. Quod si in qualitate multum à commodato abscesserint, si quidem quæ excedit calor fuerit, morsus stomachum intestinaque pungens, dolor capitis, & ructus nidorosis insuauisque oboritur: si si ignis vincit, flatus excitatur, & ructus est acidus, aut alius qui cibi qualitatem indicet, & circa vmbilicum intestina torquentur, *σπόφοι* Græci nomināt, & fluctuario vexat. Atq; hæc vomitu, aut fecū deiectione, & pauco simul ac puro cibo sedantur. porro intemperies simili cibo nō iniuria iritatur, vt cōtrario leuatur. Nec quicquam fortassis à ratione alienum accidit, si quæ similia sunt, se mutuo augere queunt, & ex quàm maximè contrariis commodatum conficitur & temperatur: quando sensus, qui ratione potior est, nos doceat. q. si quis calida siccaque qualitate alteretur, calidis siccisque maximè afficitur, & humida ac frigida postulat, quæ intemperiem utpote contraria compescere possunt. Atq; huiusmodi excedēs quæ-

piam qualitas gignit. Quòd si qua fuerit humorum ibi corruptela, quid non mali molestare æquum est? quippe si frigidi, lenti, crudi que inhabitent ventriculo, tarda difficilisque coctio, vertigo itidem, acidus ructus, & absurda appetentia insequitur. Hi ut plurimum non sitiunt, nisi nitrosus salusque humor infestaret: tunc enim siti satis molesta enecantur. si verò biliosus putresque est humor qui offendit, ecquod nō insuauitatis genus, ut patet, ægri experiuntur? nonnulli enim amororem inculant, aliis iniucunditatis quippiam, quod verbis explicare nō valent: quibusdam foetida piscosaque qualitas, & aliis alia perferuntur, atque omnes morosos reddere, ægròsque turbare solent, adeo ob humorum putredinem corruptelamque sibi ipsi displicent. Nec mirum, si quibus ingrati putresque eiusmodi succi vetriculo ac eius ori insident, cibum respuant, & potum magis expectant: quippe insuauium humorum illuies, neruorum è cerebro ad famem proliciendam ad os ventriculi pertingentium sensum obtundit, siccitasque ipsorum eius os premit, & ad virij sensum excitat. Qui ijs affectibus corripitur, abstergentibus incidentibusque medicamentis, vomitibus, & accommodatis purgationibus in pristinā valetudinem restituntur. Verum quoniam verisimile est nonnullos assiduis vomitibus, ventris profluuiis, choleris, tenebris, dysenterijs, lienterijs, torminibus, vetricis fluctuationibus, coli doloribus, ac id genus reli-

METH. MEDENDI, I. 61

quis corripi, age de his quoque aliquid, quod præsens locus exigit, atque ita iis quæ per aluum secedunt, differamus.

DE DIGNOTIONE EORVM

quæ vomitu reieciuntur, Cap. 19.

ATQVI hoc semper in omnib⁹ antea no-
uisse decet, consuetudini primum esse animum
adhibendum, deinde de iis quæ excernuntur p-
nunciandum. siquidem nonnullis qui naturæ qui-
busdam excretionibus sunt assueti, ea quæ vomitu
eijciuntur, quæve aluus reddat, longe deterri-
ma esse videntur, atque usque adeo praua, vt si id
ignoraueris, multū ab eo quod verum est aber-
res: sin cognoueris, rectius diiudices discer-
nāsque. Proinde si cibus potūsque commoderat-
us assumitur, & vomitus illum insequitur, ven-
tricus aut propter insolentem frigidi intus vel
foris infestantis occursum, refrixisse, aut ab a-
cri mordaciq; ei impacta bile incaluisse, aut iri-
tatus esse creditur. Atque ea vel vnà cum escu-
lētis euometur tota, vel quod reliquum est, exi-
guum suæ qualitatis sensum præbebit, vt æger a-
maritudinem quandā sentiat. Quod si ob frigus
vomitus superuenerit, cibus vel solus, vel cū exi-
gua pituita expelletur, neq; alia vlla effatu digna
noxa insequetur: nisi, si cū ventre intestinīsq; of-
fensa cōmunicatur, alui fluxus, qui sola utiq; co-
pia molestus esse potest, pruperit. Ac de eo for-
tassis post loquemur, nūc de iis quæ vomitu eij-

ciuntur, deinceps agamus. Qui igitur nulla vim inferente externa causa euomunt, aut humores quospiam qualitatis expertes, pituitosos, aut acidos, vel dulces, aut salios expellunt, eosq; vel cum amara qualitate permistos, siue sui copia grauantes, atq; idcirco vomitu reiectos: siue quod bilis quadam delitescens eos stimulet, quæ & ipsa interdum vnâ postremo loco redditur. quare percontari quoque oportet, nû amaritudinem vllam in ijs quæ vomitu reddiderint, perfererint. Et qui solam bilem educunt, pallidâ, aut flauam, aut porraceam, vel æruginosam eijciunt, eamque vel puram & sincerâ, aut inter se mutuo, aut cum pituita commistam: atque aut crassam & grumosam, vel tenuem & leuem: & aut leuis tolerantia, cum antea grauiter æger ferret, succedit: aut ægrius tolerat, & animi deiectione deliquiumque comitantur. Leuius quidem fert, si conuenientia educta fuerint: contra verò, si quacumque tandem ex occasione infra modum substituerint, velut suis locis aperiemus. Bilis porro color quo longius ab ea quæ secundum naturam est, pallida inquam ac flaua, recesserit, eo deterior est, ac sapientum ro inde grauius ferre solet. Ex ea autem quæ euomitur, optima est quæ pituitæ permiscetur, post hanc quæ liquidior est, grumosa minimum, confert. Omnes vtique si coctio præcesserit, & naturæ robur non defuerit, quanuis inter se prauitate distent, attamen ad finem bonum contendunt. Quod si coctionis notæ antea non apparuerint.

METH. MEDENDI, I. 63

rint, his contraria sunt expectanda, potissimum si vitalis vis non responderit, quod reliquis quoque excretionibus commune habendum est. Neque eas quantitate metiri oportet, sed si qualia & quomodo purgari decet, purgentur. inde enim longè certior dignotio petetur. Porro de atra bile quæ euomitur, nihil habeo quod asseram, quippe quæ semper pessima vomentibus portendat. discernetur autem ea, si in cinerem proiecta ebullierit, perinde ac in acri aceto euenire solet: & si ægrum interrogabis, is se acrem admodum & acerbum humorem qui expellitur sentire affirmabit. Quod idcirco diximus, vt ex his cum dignoscas, & ne humorum similitudo tibi facile imponat. nanque æruginosa glasteaque bilis, vbi diuturniorem moram traxerit ac computruerit, eiusmodi quidem colore interdū insignitur, sed amarum semper sui sensum efficit. Cæterum sanguis epotus, vbi in ventriculum descenderit, & diutius ibi permanserit, niger euadit: at ex qualitate agnoscitur. At verò quoniam in sanguinis mentionem incidimus, eius quoque tractationem subnectamus: quippe sanguis aut purus, aut iam denigratus, deinde aut ob casum, ictum, aliāve antecedentem causam, aut prout quidam apparet, casu & fortuito, vomendo expellitur. Atque in externis quæ conspicua sunt, non est multum studij ponendum: verum quia quæ intus latent, ferè ignorantur, fieri quoque posset, vt an auxilium admittant, nesciatur. Proin-

de si cūm aut multitudine sua granat, & exitum querit, aut venarum iecinorisque retinens facultas languet, ac vetriculi tractrix validius ob inopiam quampiam contrā nitendo, agit, in eū sanguis fuerit translatus: vbi semel eiusmodi, ob diuersarum partium facultatis tum, robur tum imbecillitatem, fluendi occasionem nactus est, iam tempore in consuetudinem vitium migrat, atque ob eam sanguinem quoque nonnulli vomitu reddunt, maximè in ieiunio diuturniori. Aliis vasa rumpuntur, ac ob erosionem, aut multitudinem præuiam, vel ictum calūmve aperiuntur ac quæ ex summo corpore excernuntur, coloris sunt expertia, quæ vero ex imo reijciuntur, iam nigrescunt. Atque hæcenus de vomitibus: reliquū est vt de ijs quæ per ventrē secedūt, pertractemus.

DE DIGNOTIONE EORVM

quæ aluo deijciuntur, Cap. 20.

CVM igitur cibus plus iusto ingeritur, neque concoctione euincitur, albicantia liquidaque cōfertim secedūt, & nonnunquam alui profluuij genera succedunt. Atque ex ijs quædam qualia ab initio extiterunt, perdurāt: alia verò in alium cōmutatur colorem, ac aut in meliorē, & cōcocta, aut in flautū, & liquida biliosaque excernuntur. neque quicquam adhuc est incommodi. etenim interdum, si quādo facultas expultrix turgēt, præperātque infestātes humores deponere, reperta alui profluuij occasione, vnā cum crudis quod
noxium

noxium est explodit. Quapropter diligenter est
 hîc animaduertendum, ne dum inconsideratus
 profluuij vim coercere niteris, clâculû humoris
 qui excerni debebat, impetû in seius cōpescas. sed
 nec illud est ignorandum, quodd aliquando ea in
 choleram commigrant, & modò sursum deor-
 sūmque, modo deorsum tantum prorumpunt.
 Atque quæ deijciuntur, aquea biliosæque, *ἰσχυρὰ*
ἡ Græcis, & nominantur, & apparent. quæ si
 copiosiora fluxerint, neque remediis obstiteteris,
 infirmitatem, animi deiectionem, atque etiâ syn-
 copen, ac refrigerationem gignunt. Iam quæ ex-
 cernuntur subalbida, & lactea, nec coherentia,
 haud paruam concoctricis alteratricisque facul-
 tatis, ob nimiam refrigerationē, imbecillitatem
 connotant: vt quæ fulua & flaua deijciuntur à
 bilioso exuperante humore, ob immodicum ca-
 lorem, perpetuo procreantur. Cæterùm interdū
 nonnullis alba, magisque consistentia, ac ceu ca-
 num stercora redduntur, sed non confertim, ne-
 que frequenter, quod in alui profluuiis quoque
 contingit. atque ea meatum qui bilem in ventri-
 culum exonerat, potius obstructum esse signifi-
 cant. quapropter vrinas ij plerūque biliosas red-
 dunt, quodd eò copiosior bilis diuertat, quæ etiam
 supernè vomitu reijci solet: attamen vt plurimū
 hæc atquatis superueniunt, quodd humor, qui co-
 lore suo ea inficit, ad cutem feratur. Adhæc fla-
 ua, & rufa, & ceu rubra deiectiones, à flaua ru-
 brâque bile colore imbuuntur, vt quæ ærugino-

ſæ sunt & porraceæ, quæque caulium imaginem
 referunt, ab eius generis humoribus procreantur.
 At nigre interdum ex affato excretioque ſanguini
 ne apparent, nonnunquam à perimente bile ex-
 cernuntur. Atqui ſubinde varijs quoque inter ſe
 commiſtis coloribus imbuuntur, quæ iam dictis
 etiã ſunt peiores, & humores plurimum vigere
 denunciât. Porro omnes hi humores quos enu-
 merauimus, ſi facilè & citra dolorè, atque in die
 iudicatorio coctione præeunte excernuntur, &
 æger leuior aliquanto inde fiat, omnino ſalubres
 eſſe cenſentur. ſin contrariis de cauſis eueniant,
 contrà quoque de ijs ſentiendum eſt. nãque eas
 animi defectus, & deiectionis, ſenſus item priuatio
 & delirium, necnon proteſtatio, & quandoque
 mors repentina comitatur. Cæterùm huic ſermo-
 ni annectendi ſunt, & qui à ventriculi aliqua in-
 temperie enaſcuntur affectus, quos Græci κοιλια-
 κὰ πῦρ appellant, nam ubi reſtixit incaluitve ve-
 hementius, vel ſqualor & humet, atque in habitũ
 iam intemperies abiit, hæ affectiones quæ ab ip-
 ſo cœliacæ vocantur, exoriuntur. Qui ijs corri-
 piuntur, ſitire & exigua febricula tentari, ac fla-
 ua ruſaque deijcere, atque frigidorum appoſitu
 iuuari cernes. alios ruſus tarde concoquere, ac
 vt plurimum nihil ſitire, & cruda aluum redde-
 re videbis, ſic qui ob humiditatem nimiam labo-
 rant, anguntur, & liquida ſubpallidæque excer-
 nunt, qui verò ex ſiccitate male habent, ijs parũ
 idque colliquatum ſecedit, hi plus ſitiunt, & æ-

grius curantur, ac magis conficiuntur liquatúrque, quòd naturalis corporis humiditas exhauriatur. Vomitus ventrisque fluxus eos male habent, & eorum quæ deijciuntur malitia offendit: sed maxime excretorum quantitas nocet, quia cùm plus quàm par est, euacuatur, vnà cum excretionibus calor exhalat, exiccatúrque corpus ac ob copiosorem euacuationē, iam ali desinit. Desidendi vero frequens desiderium, quod *πενεσιόν* vocant, & alui difficultas, & quæ vulgo nuncupatur hepatica, tum dysenteria, tum lien-teria, non magis quantitate, quàm malitia interficiunt. nam cùm bilis perquam acris ac æstuans fuerit, & intestina affectibus excipiendis opportuna, ipsa inter egrediendum deglubit ac abradit. Atque si vitium est in intestino recto, *πενεσιόν* appellatur, eo quod locus affectus *πένεσις*, id est extenditur, atque ad excernendum vi cogitur. Nihil in continua violentaque hac excretionē quod sit alicuius momenti deijcitur, præter mucosā quādam, subcruenta, liquida, lætāq;, & quæ ægrè auelli queunt. Quare ob assurgendi potius assiduū laborem, quòdque distēdatur, & vehementius sollicitetur, q̃ ob deiectionū copiam, ægri vires exoluuntur. Quòd sicubi mordax hic humor in intestinis hæserit, radit, ac ad deiciendum stimulat, ac Græcis *δυσεντερία*, nostris ferè alui difficultas, & quibusdam tormina nominari solet. Locum autem patientem dolor, qui nunquam ab ægro discedit, indicat. nam

si eum infra vmbilicum perſentit, affectus craſſa inſtina occupare putatur: ſi ſupra vrget, tenuia obſider. Proinde ſi bilis quę egeritur apprimè praua non ſit, cuiuſmodi eſt porracea & arginofa. nam quę à nigra cępit alui difficultas, exitialis eſt, neque febris vehemens, aut corpus ſit putribus humoribus reſertum, nihil magno-
pere eſt metuendũ, maximè ſi infra vmbilicum affectus affligit: ſi verò peiora fuerint quę dominantur, non leuis eſt metus ne homo occumbat. Atque vbi vitium eſt in recto inſtino, alimenti excrementa, & affecti loci abraſiones, ſeorſum quęque ſcedunt. At vbi in altioribus locis offenſa eſt, cibi ſuperflua & affectus ramenta vniũtur, idque eo magis, quo à ſublimioribus reijciuntur. Atqui cum iam ſæcum color & conſiſtentia ad id quod ſecundum naturam eſt accidit, dolores quoque leuantur, & quę à vulnere prodeunt, meliora & pauciora ſunt, quippe quę maiori interpoſito tempore egeruntur: quare tunc curantem, tanquam periculum ſit euafurus meliora de agro expectare oportet. Contraria verò in deterius ægritudinem prolapſam eſſe ſignificant. & cum mediocris eſt affectus, pauca ramenta & leuiter cruenta, ac mucoſa egeruntur: remittunt ſe dolores, & maiori temporis interuallo aſurgunt. quod ſi augetur, ſanguinea ve plurimum ſunt egeſtiones. At ſi magis adhuc malum increſcit, & vlcus iam depaſcere cępit, primum ſanguis confertim deſluit, deinde car-

nea ramenta, & eo maiora quo sunt deteriora, & graueolētia ac tantū non nigricantia decedunt. prauum demum præ cæteris habetur, si cibum æger fastidit. Hac ratione, sitne malignus an nō morbus, dijudicatur. At leuitas intestinorum, quam *λειπτεία* appellant, ferè ex diuturniori alui aut profluuii aut difficultate p cōmutationem & decidentiam enascitur, tantōque est grauior, quatenus facultati iam antea debilitatæ superuenit. Vitium ex ipso sanè nomine patet, quòd leuia ac quasi lubrica facta sint intestina, vt ne ad breue quoddā temporis spatium cibum retinere queāt. tale quoque prope accidit, quale ijs quibus ventriculi subuersio euenire solet, qui quod ea quæ assumpserūt tolerare nequeūt, denuò reijciunt. his si acidus ructus accesserit, spei nōnihil subest, retentricem cōcoquentēque facultatem ad se redire, & ferè adsumptis cōcoctionem admoliri. Cū autem sanguis reijcitur, in id animū aduertere oportet, num supra an infra decedat. illud enim semper, hoc nō semper malum est: siquidem nonnullis, vbi eius copia nimium aucta fuerit, interdum infra per intestina, aliis etiam per ora venarum, quas *αιμωρροΐδες* nuncupant, profluit. Verū ille qui ab altioribus locis emanat, & aliquandiu in corpore est moratus, nigrior est: hic verò purus, syncerus, & qualis ex iam cæsis hostiis profluit. Nam qui à iecinore decidit, alius est ab his, & carniū recens mactatarum eluuei adsimilis. Atque ille

ceus superfluus & nimius, affatim effluens, & paucis surgendi laboribus, ab onere febrilique nonnunquam hominē liberat: at qui præ iccoris imbecillitate & calore excernitur, opinionem imperitioribus ac simplicioribus adfert, quasi is qui laborat, alui difficultate infestetur: cum tamē res ita se habeat minimē. nam hīc neque dolor intestinorum cruciat, nec cōtinua assurgendi molestia, & desidendi desiderium adest, quin nec paulatim quidē excernitur. nam si quis esset aut dolor, aut grauitas, ferē causam inquitens iecur potius causari possis. quare illi remedia essent applicanda, ac facili si opportuno auxilio succurritur, euadunt. Verumenimvero qui per ora venarum exit, ægros à multis ægritudinib⁹ impendentibus vindicat. nam qui illac moderate fuerit purgatus, furor, melancholia, pulmonia, lateris dolore, tabe, ac osculorum venarum apertione haudquaquam corripitur. At ubi hæmorrhoides temporis longiquitate familiares factę fuerint, si rursus supprimātur, præter q̄q̄ ab ijs quos recensui, affectibus non liberant, primum onus, pigritiamque, deinde vertiginem tenebrosam, etiā hebetudinem ac ciborum fastidium pariūt. Atque ita viscera attolluntur ac grauātur, & interdum inflammatio aut scirrhus, & hydropicę quardā affectiones, ac verpigines oriūtur. Quod si is qui olim ex more per ora venarum quas *æmorrhoides* nuncupant, excernebatur, ad inferna delabitur, pedum ex sanguine dolores excitat. Quod si ad cutem feratur, multę varicęque pu-

stulæ, quas *ἑσθημᾶτα* Græci nominant, erumpunt. At si per assuetos meatus immodice feratur, cruditates malòsque habitus, ac aquâ intercutē progignit, vbi iam iecur, & vniuersum corpus fuerit refrigeratum. Porro ijs qui solita exercitia omiserunt, aut pleniorē victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus cōsuetæ, è nare, aut vtero ceu in mulieribus excretionēs supprimuntur, aut quibus mos erat venam tundere aliâve quapiam ratione sanguinem vacuare; & consuetudinem mutarunt, vt iam, quia corpus vniuersum peruat, copîa imbecillitasq; addit, ijs inquâ primùm hæmorrhoides oboriuntur. Verùm cōtrâ quàm hi omnes quos enumerauimus, afficiuntur, qui dolorib⁹ laxioris intestini, quod *κῶλον* vocât, aut tenuioris morbo, *ἐλκός*, & nostris quibusdâ conuoluulus nominatur, laborant, aut quas torsiones, *σπρόφους* appellant, & fames ingens torquet.

Fames ingens, quâ *ἑσθίμεν* nuncupât (hic enim affectus magnâ famem significat) vëtriculi malū est, quo qui laborat, penitus cibū auersatur. Porro cum prauī humores facultatē famem sentientē offenderint, aut aliqua simplex intēperies increuerit, veluti si acidi acerbique os vëtriculi irritauerint, à ratione alienæ ac caninæ appetentiæ enascuntur: non secus quàm cū in alijs, absurdī succi in ore vëtriculi coaceruātur, diuersorum generū ac ineptorū appetentias excitant, vt qui eo malo affecti sunt ne à cœno quidem, carbonibus, & testis abstineant. Id quod liquere

tibi potest, vel ab vtero gerentium vitio, quod *κίσις* Græci, nostri malaciâ vocitât. Atq; has quidem absurdas ac à ratione abhorrentes appetentias, conuenientium medicamentorum vſu quicquam fortaſſe curauerit: at omnium, vt ſic dicâ, ciborum, quibus animal coaleſcit, ſaltidio, quòd iam emortua ſit ſentiens facultas, vix aliquis p-be mederi perſanarêve poterit. Verùm quænam ijs accômodata ſunt, poſtea fortè ſubnectemus, nunc inſtitutum agamus.

DE DIGNOTIONE SVPPRES-

ſæ alui affectuûmque qui eam comitantur,

Caput 21.

ITAQVE aluus inhibetur, quòd excrementa aliò deriuent ac commigrent. His autem vrinæ copioſiores, & ſudores ſuccedunt, & occulta perſpiratione pluſculum digeritur, atque his nihil incommodi, ſi aliunde ſuperflua expelluntur, euenit, modo ea ad familiaria ſibi loca denuò reuertantur. At verò quibus aluus ſupprimitur, neq; excrementa alijs meatibus egeruntur, hi varijs doloribus cruciantur, & ægrè tolerant. Nam aut quòd quicquid in prioribus facibus erat humidi, exhalauit, ipſæque obduruerunt, ac cum lenta viſcoſâque pituita inteſtinis obductæ ſunt, naturalis egreſſus prohibetur: aut quòd inteſtina inflammatione tentantur, aut ob ictum, aut quòd humores quidam confluxerunt, vt ea ex re paulatim expulſrix eorum fa-

cultas langueat, secedere non possunt. Quocirca cibos renuunt, & dolores intestina affligunt, & ructus mediocres accedunt, qui ægrum principio modicè leuēt. Verùm cùm malū inueterascit, inferna refrigerari, ac superna magis incallescere incipiunt, quòd nimirum calor in sese contrahatur: atque ira deinde fœtidum ac insuauē quippiam eructat, quo non æquè leuetur. Ac primum humores cibique vomitu reijciuntur, neque tantillum spiritus infernè dilabitur. At dehinc, ceu malorum colophon, est stercus ore redditum: quo tempore mors nullo pacto vitari posse censetur. Morbus εἰλεός Græcis, & nostris cōuoluulus nuncupatur, quòd intestinorū anfractus εἰλοῦνται, hoc est cōuoluuntur, ob causas quas iam recensuimus. Porro intestini laxioris, quod supra κῶλος nominari diximus, dolores, inflationes, & torsiones illas, ἐμπυματώσεις, has, ut dixi, σφόδρες Græci appellāt, ob præcedentem obstructionem: quin & ob frigidorū humidorūque eduliorum nimium vsum creātur. Nam ubi frigidus victus plurimum pituitæ cōgessit, id intestina excipiunt, & potissimū laxum, quòd naturalis eius sedes formatiōque ei rei sit opportuna: cūmq; copia sua oneret, & qualitate infestet, neq; faciliè quòd lentore prohibeatur, exitum inueniat, intestinū laxum tendit, atque doloribus hominem circūcingit. Ac supra humores & nonnunquam cibis vomitu expelluntur: infernè vero nihil faciliè deijcitur. Quod si cly-

mate, aut aliquo alio medicamento, quod confertim pituitam detrahere potest, ægro succurritur, dolor mitigatur. Verum si noxia pituita non secesserit, sed aut in coxendicem, vel in vesicam procubuerit, ischiadicos fieri, ægræque alios lottium reddere videmus. Porro si infestantes hi humores ad crura pedesve delabuntur, pro sua qualitate pedes afficiunt, ac simul atque paratam sibi ita viam strauerint, in consuetudinem iam affectus abit, ac facile quavis de causa ægri patiuntur. At qui quod propter humores in corpore relictos qui nulla neque arte, nec meliori fortuna dissipari excernique queunt, sed in manus & pedes deferuntur, inde ægri podagra chiragraque corripiantur, id quidem, tam à simplicibus quam complicatis istis humoribus fieri conspiciamus. Verum enimvero præ cæteris omnium maxime podagras & arthritidas committit, qui ex continuis cruditatibus humor crudus coaceruari consuevit. nam cum assidue peccetur, & crudis etiamnum cibis alij insuper ingerantur, crudus colligitur succus, ac cum neque vomitus casu aut arte expellat, neque venter egerat, nonnunquam in laxiori intestino impactus, eos qui inde *ῥευματι* appellantur, dolores excitat, interdum ad coxendicem delatus, ischiadicos, ita enim à coxendice, quod Græci *ἰσχίον* vocant, affectu nominantur, efficit: aliquando in vesicam irruens, vrinæ difficultatis fit causa. Quod si nusquam horum locorum firmetur, sed in manus pedesque dis-

pergatur, chiragras & podagras, itémq; arthritidas generat. Atq; hi tum alij qui intus relinquuntur humores, ex victu præeunte, ægri téperamento, ætate, adhæc coloribus, qui in artubus efflorescunt, diiudicantur. rubent enim artus, cùm à sanguinis decubitu dolore conflitantur: pallent autem potius, si flaua bilis infestat, at si atra offendit, magis subliuido colore inficiuntur, quemadmodum si pituita molesta est, leui albedine notantur. Porro in complicatis humoribus, colores quoque sibi mutuo permiscuntur, colorumque imagines illis proportionè respondere conspiciuntur. Cæterùm tenuiores calidioresque promptius: crassiores vero difficilius diffiantur: omnes tamen allata ope melius discutiuntur. Illud præterea nouisse licet, quòd ubi in ventre intestinisque copiosa pituita cõfertim fuerit cõgesta, atq; à calore quouis modice incaluerit, crassius, caliginosius, & qui ægre exitum inueniant, spiritus enascuntur: qui dum in intestinorũ anfractibus coarctantur, torsiones, & inflationes, nisi opẽ feras, excitât. Hi postmodũ téporis lóginquitate, locũ qui inter peritonẽũ & intestina intercedit, occupât, ac hydropẽ eum, qui & cum ægri abdomẽ pullatur, tympani in morẽ intumescat, *tympanias* dicitur, generât. Atq; his notis affectus qui ex ventris & intestinorũ suppressione gignuntur, discernes. Quoniam autem & tinea, ita *ἡμίδας* voco, & tenues lumbrici quos *ἀνταπίδες* Græci nuncupant, & qui lati vocantur, intestina atq; alium

occupant: vbi pauca de ijs quoque verba fecerimus, ad ea quæ reliqua sunt, sermonem conuertemus. Itaque vt in ijs quæ foris apparent, cum à mediocri calore humor quispiam computruit, muscæ, vermes, atque id genus insectorum plurimum generari cernimus, ita & in aluo & intestinis fieri animo cōcipe. Ac lumbrici qui in recto intestino gignuntur, & nunquā sursum progrediūtur, parui ac tenues, quique egrum stimulent & titillent, reperiuntur, his Græci *ἀσκαρίδες* nomen indiderunt. Reliqui, quas communi nomine ipsi *ἐμψυμας*, nos iam vt dixi, tineas & lumbricos vocamus, nō vnum ac eundem tenent locum, sed intestina aluūque obambulant, & per os nōnunquam ascendentes reijciuntur. Eorum verò alij maiores, alij minores: & alij subalbi, alij subrubri sunt. Nōnunquam item prius quàm in animal probè efformati fuerint, atque à seinuicem seiuncti, non secus quàm tenuium funiculorū quidam globi excernuntur. Quòd autem in humorum, qui intestinis aluōque continentur, putredine emergūt, atque vt plurimum cum febre infestant, nemini non liquere arbitror. Adhuc quod graua & formidolosa symptomata inferunt, etiamsi quæ ex symptomatis euenire solēt, fere nō insequantur, vel hoc quoque perspicuum est. nam neruorū conuulsio, singultus, animi defectus, proiectatio, sensus priuatio, vomitus, oculorum cavitates, & mediocris oris hiatus, atque id genus alia aut omnia, aut nonnulla ijs qui clancu

METH. MEDENDI, I. 77

lum lumbricos & tineas educant, oboriuntur. Ex his deteriores sunt quę leuiter rubent, & quę inter morborum initia apparent. Vtręque enim putredinis materiã vnde ortę sunt, denunciant. nam subalbę quę sunt, ex iugi ciborum cruditate gigni visuntur: reliquę verò ex alimēto quod in sanguinem non est probè conuersum, quòdque iam putrilaginem contraxit, ac ex reliquis nonnullis edulij percalidis procreantur: atqui quę ex validiori putri materia coagmētātur, viribus quoque anteire videntur. Quod verò semper quę ante statum præfixumque iudicium prorūpunt, aut multitudine sua oneri sunt, aut facultatis retinentis imbecillitatem connotant, nos etiã pōst manifestius explicabimus. Porro tinea vna lata, in intestinis gignitur, cū lentus & leuiter calidus humor internę intestinorum superficiei illinitur, qui à calore quopiã in animal formatur. Hęc quãdoque in plura intestina porrigitur, interdum etiã per tota permeat, onus tumorēque quempiam ventri concilians, & quicquid in ventriculum edulij immittitur, prompte absorbens. Quare qui illam fouēt & nutriunt, haud facile ferunt ieiunium: & cucurbitę seminibus similia aluo egerūtur, atque hoc est latę tineę in aluo genitę inseparabile indicium. Porro ea nōnunquam in aceruū ceu globus cōtracta, perpetua quadam continuitate cohærens excernitur: interdum in cubitales & maiores minoresque portiones disseccatur. Atque hęc adeo molesta fe-

ra si semel tota fuerit ciecta, haudquaquam sane denuo in posterum gignatur: reliquæ vero, quæ plures sunt, propemodum & in omnibus & perpetuo generantur, tanto prauitate lata tinea inferiores, quanto tenues, quas *oxacidas* vocari diximus, his antecellunt. Sed huic tractationi ita summa manus imponatur.

DE MORBORVM QVI PARTES
genitales tum marium, tum fœminatum
tentant, dignotione, Caput 22.

RELIQVVM iam est vt de partib⁹ naturalib⁹ agamus, & quor affectionib⁹ corripì soler, explicemus: ac primũ de ijs quæ maribus fœminisq; cõmunes sunt, deinde de cuiusq; propriis loquendum. Itaque sanguis, pus, strigmenta, & calculi per vasa vrinatoria feruntur, vrinx item difficultas, eiúsq; suppressio, & quod vocant pfluuium in matulam accidunt. Ac sanguis quidẽ promanat, cùm venæ renibus adhærẽtes dirumpuntur aut eroduntur vel earum oscula referantur, aut exudant, *dissemens* appellant, nonnunquam ab ipsa quoque vesica, eiúsque collo cruor profluit. Hæc autem distinguunt, affecti loci dolor & gravitas, quinetiam sanguinis qualitas quantitasque, ceu in morbis thoracis antea exposuimus. Pus vero effunditur, cum iisdem in locis abscessus vel tuberculum fuerit enatum, aut ictus quauis de causã illatus. nã q̃ abscessus alibi collect⁹ per vrinã expurgetur, accidit quidẽ, ve-

rùm rarius, atque hi in renibus aut vesica dolorem nullum sentiunt, nisi si aliena quædam materia eo confluerit. neq; hoc semper. adhæc, qui antea parte aliqua dolore infestabatur, ea nō amplius dolent, & qui eum creabat humor, iam sit explosus. Calculi porro aut in renib⁹ primū, vel vesica, coagmētatur: & satis multa strigmētorum vis ibi accumulatur. nā cū tophus ex quibusdā humoribus cōflatus, & à calore exassatus est, semperq; cōfluentes arenulæ adhærēt, ac lentis quibusdā succis agglutinātur, quæ colliguntur lapideā induūt cōsistentiā. Lapis ē renib⁹ exitū quærens, colici quidē doloris speciē præ se fert, verū distinguitur, & ille nō perinde atq; hic abdomen cingat, sed ad pubē ipsamque vesicā, & interdum ad testes vsq; dolor, pertineat. Adhæc strigmēta ibi in matula subsidēt, & aliquādo lotium nō expedite redditur, nec aluus supprimitur, & cū excernit, dolor inde nō lenitur, & demum in vesicā delaps⁹ lapis, omnes molestiæ mitiores leuiorēsq; efficiūtur. Quare si quod egreditur, rectū iter ac liberum natū fuerit, ægrū multis dolorib⁹ vindicat: at sicubi in vesica subliterit ipse tēporis spatio increfcit, & in vesicæ cervicē velut operculū incubēs, urinx difficultates & suppressiones excitat. est quādo etiā, dū huc illūq; p. vesicā vagatur, loca eius abradat, & si angūlaris fuerit ictus, infligat, vt iam cruor pusq; vnā cum lotio reddatur. Atq; eo pacto renum morbos & inflāmatōnes, reopimēq; vocātur, abvrinē difficultatib⁹ quas

lapides creant, dignosces. Nōnunquam cū crassilentiūque humores in vesicam decumbunt, ac eius collū, per quod ceu canalem lotiū eijcitur, obsepiunt, vrinx difficultates prioribus consimiles generantur: verūm distinguūtur, quōd nullæ adfint calculi notæ, quōdque in matulæ infestantis humoris frustula quæpiam, puri similia, sed dolore dissidentia subsidere conspiciantur. Atq; hæc sunt maribus fœminisq; communia mala, vt & illud quod profluuium in matulam vocāt, quōdque ob renum iccinorisque antecedentem calorem accedit. nanque renes à venis & iccino referum attrahentes, id in vesicam depellunt: iccur vero à ventriculo, & hic foris porum desiderat. quare sitis illis oboritur. Tenuēs admodum, & albæ ac copiosę vrinę profluunt. nam cum frequenter & paulatim meitur, alterius effectus nota est, & retentricis renum facultatis imbecillitate porius indicat. Porrò seminis profluuiū quę *γροπποις* dicitur, colisque totius intensio, *οπισθομισην* Græci appellant, & eius resolutio, peculiaris sunt marium vitia. & in seminis quidem profluuiō, neque coles intenditur, neque æger eadem qua sanus afficitur voluptate: sed perinde ac si superfluum quiddam excerneretur, sensu priuatur. Quod si morbus moram traxerit, necesse est vt æger in colliquationem collabatur, ac pereat: quōd pinguior humoris portio eiciatur, ac vitalis spiritus nō parum vna effluat. Causa autem eius est, aut seminalium vasorum flux⁹ facilitas

facilitas, aut impotentia, aut quòd ob enatam intemperiem semen continere nequeant, aut quòd humor quispiam mordax ibi abundans stimulet. *πριαπισμός* verò est permanens constansque colis extensio, sumpsitque nomen à Priapo quopiam, apud Græcos pro deo habito, qui quòd esset incòtinentissimus, in tabulis arrecto pene depingebatur. Corripit autem hic affectus cum calidus crassusque spiritus in coleni decumbit, qui ubi non facile egredi permittitur, penem vi extendit. Hi exiguum vel nihil seminis eiaculatur, sentiunt tamè, & spiritus vnà excludatur. & leuari quidè ægri ita quadantenus videntur, verù de nuò eodem malo corripuntur, donec intensio- nis causa fuerit sublata. Coles resoluitur, aut & nerui illius aliqua intemperie debilitentur, aut & spiritus eo còfluens deficiat, vel meatus eius obstruantur, dissecenturve. Sunt præterea æquè marium morbi, intestinorù aut omenti in scro- tum prouolutio, vt & aqua quæ ibidem colligi- tur, Græci *επιπλοκή*, & *επιπλοκήλη*, & *ὕδροκη- λη*, nostri intestinorum & omenti, & aqueum ra- micem nominant. quorum deterrimus est inte- stinorum, minus malus omenti, & facillimus cu- ratu est aqueus. Accidit autem ramex intesti- norum, cùm discisso peritonæo intestina procid- unt, arque ita in scrotum deuoluuntur: idque si quis ex alto se præcipitem dederit, aut obnixius saltauerit, aut contenta magis voce proclamaue- rit, aut pondus aliquod à terra attollere conatus

fuerit, vel concitatus cucurrerit, aut eiusmodi quædam priores notæ morbum patefaciunt. Eadem quoque de causa omētum prolabitur, cū laxato peritonæo deorsum proruit. Aqueus denique ramex, nihil aliud est, nisi humores quidā lenti crassique, qui in tunicā quam à putaminis ut videtur forma *ἐλκυσσιν* nominār, aut in scrotum procumbentes, ramicis imaginem exhibēt. Atque hi sunt virorum peculiare affectus: verū plures sunt fœminarum morbi, quod vteri vitij obijciuntur, ac primū, perinde ac reliquæ omnes corporis partes, intemperiebus tentatur. nā à quacūque id fiat causa, incalescit, refrigeratur, exsiccat, & humectatur. Præterea venæ matricis ampliores redduntur, q̃ purgationes vel supprimātur, vel immodicè profluant. Supprimuntur autē, cum meatus obstruūtur, vel præcluduntur, ac cōiunct: quinetiam cū vterus in latus torquetur, aut immodicus medicamentorum cohibētium vsus præcessit, aut sanguis aliò fluxum auertit: insuper, & in longis morbis, & inedijs, ac pluribus exercitijs, atque etiam ob inflammationis lentorem idem euenit. conuiet porro præcluditurque vterus, cū nimia siccitate squalet. Cæterū copiosiores purgationes erūpere solent, ob sanguinis copiam, aut medicamentorum venarum ora referantium vsū, vel quoddam familiares consuetæque aliæ excretiones inhibētur, aut mordaces humores stimulant, vel solitæ exercitationes cessant. Anticipant autem

vel solito magis postponunt, cum uterus laborat, aut eundem dierum numerum circuitus non observant. & quæ immoderatus purgatur, plusculum temporis purgatio accelerat: quæ vero minus, tardior est. Demum sanguis menstruus aut syncerus emanat, aut biliosis pituitosisque quibusdam humoribus admiscetur. Proinde in suppressionibus post alterum iam elapsum mensem pondus toti corpori oboritur, quod renes, ilia ac fœmora caputque cōprimat. At ubi quatuor menses præterierunt, ea omnia augentur, aluique quinetiā intumescit, & aquæ intercutis speciem præbet, & quinto sextoque mense magis malū inualefcit. Quod si quæ suppressa fuerint, pruruerint, omnia leuiora redduntur mitioraque: sin minus, sed cum alieno calore inueterauerint, suppurabunt, & matrix aliqua iliorum parte in mucronem fastigiatur, atque inde quæ affligebant quibusdam erumpunt, atque ut plurimum una cum morbo anima emittitur. Etenim facultas iam antea debilitata, cumulatā euacuationē, & præcipue facilisque sensus partis suppurationē, propterea perferre nequit. Hæ cibum fastidiunt, & febres errantes ac exiguæ, & insuavis expirationis sensus oboritur, superna graciliora fiunt, coloresque argutis similes redduntur, ac urina rubent, & magis cōtenta, quippe quod in matrice superfluum erat, in vesica ceu percolatur. Quæ vero immoderatus expurgatur, ijs primū stomachus exoluitur, quæ una cum sanguine calor evanescat, de-

inde in malum habitum incidunt, & *varia* tum colore, tum consistētia excernunt. Hic quoque qui ruber albūsq; dicitur fluor, consistit, quorum quisque exuperatē in corpore humorem indicat, ac interdum varia ac biliosa excernuntur. Quod si morbus longius progreditur, principio graciles ac decolores euadunt, dehinc refrigerato iam iecinore intumescunt. Quin & immoderatis vacuationibus aqua inter cutem succedit, q̄ prout apparet, similia ijs accidunt, tam in familiarium egestionum retentionibus quā vacuationibus quā modum excedūt: et si variæ sint comitatium symptomatum efficientes causas. Præterea inflammatio, scirrhus, erysipelas, ictus, & abscessus, non secus quā alias partes, verum quoque affligunt, ac tantum inter se dissident, quantum sensu & principalitate pars differt. hæcque doloribus, & digitorum contactu, atque ijs quæ inde effluunt dignoscuntur. Verū enimvero mola, quæ alius est ab ijs quos recensuimus affectus, alia quoque ratione dignoscitur. est enim hic tumor quidam carneus, vterum implens, vt plurimum quidem consistendi initium à semine minimè prolifico sumens: attamē nonnunquam sua quoque natura, vulua eiusmodi vitijs implicatur. A ugetur porrò perinde ac si fœtus includeretur, & quod consuetus sanguis ibi absūmitur, nihil quicquā emanat. adhæc temporis progressu incrementum tumorque ventri accedit, & simpliciores deceptæ se vterum gere-

re arbitrantur. nam quòd vterus impletur, vanā quandam imaginem exhibet, ceu prægñans sit. Quapropter si fortè onere oppressus vterus dirumpitur, & mola prolabitur, ab errore simul ac affectu vindicantur: sin autem nouē menses prætergrediuntur, error quidem deregitur, verū à morbo non absoluuntur. Atqui id digitorum cō tactu discernitur, quippe os vteri non eo pacto quo prægñantibus affectum esse reperiēs, sed aut inflāmatione aut scirrho tentari, aut in latus detorqueri. Ac motus qui adesse videtur, nunquā dum quiescunt sentitur, sed in quancunque partem quæ ita laborat inflectitur, in illam plenus quoque vterus corruit, quod sane in ijs quæ reuera grauidæ sunt, haudquaquam contingit: sed & venter non est tactu levis, ac laborantes implacidæ sunt, & plurimum insuauitatis persentiunt. Cæterū vterus foras procidit ob renū ictum, & ex alto præcipitijs, aut quòd inter pariendum nimio nixu fœtum expellere conantur, aut cū musculi à quibus vterus depēdet, diffringuntur, vel nerui laxantur. Atque hæc fœminarum vtero euenire videntur. Porro in conspicuis pudendi partibus aquosi ramices innascuntur, cū crassi lentique humores eo decumbunt. Cæterū vterus strāgularur plerunque sterilibus, at tamen & viduis: & mali causā est genitura muliebris, aut q̃ meatus seminalis præcluditur. Proinde hæc genitura, cū copia sua onerat, & temporis spatio, quem obtinebat calorem exhalar,

propemodum venenatam temperiem cōtrahit. Quare vbi ad excretionē motu cietur, & ea frustratur retro remeat, ac sursū repit, ac vter^o vnā cōuellit, & in viscera ingruit. Itaq; si rectā ad cor suo impetu fertur, & lethales suos vapores eo trāsmittit, refrigerat id, ac respirationē pluribus horis intercipit, & pulsū spoliat aut eum depravat: si autem ad iecur aut ventriculū aut lienem prorepat, lōge moderatiora prioribus comitatur accidētia, pro partis principatum obtinentis ratione, ac eius cum corde vicinia. Quoniam ex ijs quę consensui peculiaria sunt, loca quoq; quę vterus impetu suo affecerit, deprehenduntur. Si quidem viscera ea attolluntur, ponderēque premuntur, ac homo ægrē spiritū ducit. sedātur autem hæc, si vterus deorsum deductus in pristinā suā sedē reuertitur, & murmurillus quispiā præcedit. Quinetiā in coxas, aut ilia, in podicem itē ac vesicam delabitur, quæ pondere oppressa, ac à munijs suis præpedita, locum quem vterus occupat, innuūt. claudæ enim inde efficiuntur, aluū. que supprimitur: atque ob hunc nimirū vteri incessum vrina difficulter & guttatim redditur. Eorum quodque lenitur, cum iam ad propria loca vterus recessit. Habes de partibus genitalibus tractationem satis ijs quidē qui breues esse student, supérque explicatam.

DE SVDORIBVS ET EXAN-
thematis, quæ in cute efflorescunt, Cap. 23,

CAETERVM quia supra de ijs quæ excernuntur, quantum res postulat exposuimus, relictus est autem sermo de sudore, operæ precii fuerit eius quoq; meminisse, atque in eo præsentē librum, utpote iustam magnitudinem adeptum, cōcludere. Itaque in nullis qui corpore bene valent, sudorem vnquam prorumpere conspicias, sed si modicè quis exerceatur, aut rarefiat, aut copia viui inferat, vel anni tēpus vrgeat, ut plurimū tunc sudores proliciuntur. Atque hi qui in sanis etiānum profluunt, nihil peregrinum denuntiāt: verūm qui in febrientibus, aut qualicunq; parte corporis onus sustinentibus, nōnunquam emanant; materiæ impetum eō vergere significant. Porro omnis sudor bonus est, si coctio præcedit: sin minus, malus habendus. Frigidi & glutinosi, quique toto corpore nō effunduntur, nec turmatim & velut in grumū globati, sed exiguorum milij granorum instar erumpunt, aut morbum nō leuant, sed potius exacerbant: morbi longitudinem, partium dolores, obstructions, copiam, cruditatē, atque interdum mortem connotant. nam frigidi, cum acuta quidem febre, mortem, cum mitiore verò, morbi longitudinem indicant. Adhęc glutinosi, cruditatem, humorūque lētozem, ut qui aliqua corporis parte tantū effluunt, eam morbo vrgeri nunciant. Qui verò specie milium referunt, meatuum angustiam, facultatisque expultricis inertia ostendunt. At qui morbū exacuūt & exacerbāt, haud mediocrē vi-

gentis humoris multitudinem notant. Et quem-
admodum qui fluere prohibentur, plurimum no-
cere consueverunt, sic si cumulatius eruperint, pri-
mum vires exolunt, nativumque calorem dige-
runt & dissipant: deinde ubi creuerunt, synco-
pen adeo, & refrigerationem, ut ex ipsis utique
pulsibus eorum cuius discere promptum est, in-
ferunt, ac tenuiora quidem excrementa in sudo-
res absumpta, ita cutē egrediuntur. verum cras-
siora, atq; ideo difficilē exitum inveniētia, vi-
dētur ibi in cute subsistere, & ita paulatim discuti.
inde enim prurigines, & scabiosi affectus, nec-
non multa variæque exanthemata & papulæ ex-
oriuntur. Siquidem aliis veluti si ab vitica aut cu-
licibus essent demorsi, in cute quædam efflore-
scunt, quæ modo permanēt, modo reuertuntur,
ac crassitiem, aut copiam, aut expultricis faulta-
tis imbecillitatem commonstrant. Nonnullis ve-
rò rubræ aut purpureæ, vel etiam nigræ emer-
gunt, quales ex pulicum camicumque moribus
quotidie nobis apparent. atq; hæc haudquaquam
prompte redeunt, utpote quæ ex tenuiori pau-
cioriq; materia enascantur. Caterum ex rubris
deteriores sunt purpureæ, & omnium pessimæ,
nigræ: quippe quæ mortem plerunque denun-
tiant. Quod si fuerint commixtæ, earum natu-
ram ex abundante humore, atque alia naturaliū
facultatū cōstitutione coniicies. Aliquibus &
quales sudores, *ἰδρωα*, & nostris sudamina inde
nuncupantur, erumpunt, nec quicquā mali por-

rēdunt, sed ē materia ad cutē ruente gignuntur.
 Producit ea salus & mordacis qualiratis parti-
 ceps humor, ac pungunt sensumque vellicant &
 discuti desiderāt varios pruritus excitantia. Ho-
 rum quædā, cum scalpūtur, sanguine manāt: alia
 subcādidum vel leuiter pallidum humorem ex-
 puunt, vt inde vigentem succum colligere liceat.
 quoniam ille saltē pituita, hic verò bilis flaua, &
 primus, acrioris sanguinis porius nota esse vide-
 tur. Nonnulla demum in scabiosos affectus com-
 migrant, & exulcerationes exanthematis succe-
 dunt. quippe ingentiores, quique maiorem pro-
 rritandi vim obtinent, quòd crassior & quæ diffi-
 cilius meatus permeat earum sit materia, pruri-
 tus excitant. Atque hīc de sudoribus & exanthe-
 matis sermoni finis imponatur. Verū quon-
 iam auster iam spirat, & tempus est tibi abire:
 faxit Deus vt felix terra marique proficiscaris,
 nec aduersi quicquam contingat, & latum nun-
 cium referas. Nos verò quoniam in iustam mo-
 lem excreuit liber, hīc finem facere est æquum:
 atque vbi redieris (si quidem diuina benignitate
 superstites erimus) reliquum argumenti absolu-
 tum, in præmium bene obitæ legationis, exopta-
 tique aduentus persoluemus. Quare in præsen-
 tia, aliò studium conuertamus: haudquaquam ta-
 men illos amicos imitantes, qui eos quibuscum
 amicitia inierunt, præsentem tantum obseruāt, &
 coram nihil nō promptè pollicentur: verum si-
 mul atque continuas consuetudines necessitas

quædam diremir, statim amicitiz fœdera dissimulant violantque, & eius ius atque honestum è memoria deturbant. At nos perinde ac iam antea tuo ære tibi obstricti, reliquum quoque sollicitationis conficiemus.

ACTVARI ZACHARIAE METHODI MEDENDI, Liber 2. Præfatio.

VONIAM, cùm felicibus auibus ad eam, ob quam mittebaris, legationem nauigaturus fâre austro è portu solueres, nondum promissis plenè satisfactum erat, nos quidè ab incœpto destiteramus, & eam tibi gratiâ repositam vellemus, & aduentare iam vere, tuum è peregrinatione reditum auidè expectaremus. metuebâ enim, vt verum fatear, ne quem tibi desponderam libellum, ad umbilicum perductus, clanculum nobis elaberetur, & secundus, siquid inde commodi utilitatisve accedere possit, eo perfruereris. Nam cum amicus noster singularis, & pater sapientissimus, quique rerum sensiliû illecebris nō delinitur, ac philosophiæ dignitatem ex ratione virtutèq; viuens, tuetur, quâ tum ei qui ad intellectualem or-

METH. MEDENDI, II. 53

natum excurrit, licet mihi, ter honorandum caput (intelligis, ni fallor, me de præstantissimo Iosepho loqui) efflagitaret, ut ei libellum, de viuendi formula spiritui animali accommodata, ederem: promptè libentèrque parui, & quantũ sponderam satisfdedi: si nullam aliam ob causam, vel ob eam saltẽ, ut nihil tergiuersatus id amicitia cõcederem. Verũ cũ in ea tractatione, huius quoq; ad te libelli mẽtionem fieri oporteret, ipseque ut describeretur exigeret, haudquam eadẽ iam facilitate ei ist huc cõcessi, q̃ tibi primum eam gratiã veluti reconderem & seponerem. Attanẽ id quidem illi sum pollicitus, me ubi reuersus esses, & librum integrum & absolutum à nobis accepisses, illi quoque exemplar accomodaturum. Tribuit enim nobis plurimum, nescio qua de causa, num amicitia necessitudinẽque obtemperans, an quodd in nobis aliquid se dignum inuenturum esse confidat: cupitque hũc quoque librum nostræ erga illum beneuolentiæ non esse expertem: sed & hunc præter iam diuulgatum habere contendit ac nititur, ut cũ ipse amicitiam medicamque facultatẽ colat obseruetque, hic nostrẽ qua illum cõplectimur, inuiolatæ amicitia sit monimẽtum. Proinde cũ tu suauissimus nobis amicus redieris, & nos put polliciti sumus, reliquũ libri primo iam apponimus, & illi promissum exoluere cupimus, q̃ non minus illius amor, ut quã ocysimè poterim⁹, edatur, persuaदेat. Atque ab amicitia sincera

absit omnis invidia liuor, cùm intelligas q. quò
citus librum trāsmiserimus, illi item aliquid gra
tiae referemus Sed quod ego de te qui prāstan
tioribus obtemperas, animo concipio, id ipse re
ip̄sa pręstas, quin potius te imprimis melioribus
cedere, ac apprimè virtutē philosophiāmq; exco
lere, testari possum: vt nihil mihi metuēdum sit,
ne tu, quem iam olim egregiè perspectum ha
beo, aliter atque ego, sentias. Ceterū hęc ioco
potius quā serio, vt nosti, huic loco inserui:
quare iam tempus est, vt propositum argumen
tum aggrediamur. Et quoniam in superiori libro
de temperamentis, & naturalibus facultatibus,
adhęc, de instrumētaliū pręcipuarūmq; par
tium affectib⁹ quod cōgruū erat pertractauim⁹,
necnon de pulsibus, & vrinis & cæterisque quę
per excretiones reijci conspiciuntur: reliquum
est vt in pręsenti de febribus atque morbis qui
summa corporis cute hærent, deinde qua curan
di ratione ac via tollantur agamus. ita enim tra
ctationis nexus optimè cohærebit. Ac quę ex
prędictarum pręcipuarum partium inflamma
tione, aut intemperie quāpiam supra modum au
cta, febres succenduntur, causā omnis in illas est
conferenda, quòd nimirum adeo ex calfecerint,
vt ad cor vsque calorem trāsmiserint, atque id
circo febrem excitarint. Nunc verò de vniuer
salibus potius febribus loquendum est, vt omniū
causę discrimināque tibi innotescant.

METH. MEDENDI, II. 93
DE AGNITIONE FEBRIVM,
Caput 1.

CVM ergo nihil aliud sit febris, nisi ob antecessentes causas, externi caloris incrementum, multa variæque particularium febrium genera oriuntur. alix enim diariæ, Græcis ἐφημερίαι, continuæ & continentes, illas συνεχής, has συνεχώς Græci nominant: nonnullæ intermittentes, & aliquæ quod in habitum iam transierunt, ἐκπνοί appellantur. Et diariæ quidem ex solo spiritu plus satis excalfacto: continuæ verò ex putribus quibusdam humoribus, vt hecticæ, quod in habitum cordis febrium vitium abierit, committuntur. Harum omnium maximè moderate sunt quæ diariæ nominantur, quippe quæ è mediocri quadam occasione enascuntur. quadam enim ex ambientis frigore aut calore: alia rursus ex ira, aut dolore, aut cura, quemadmodum nonnullæ ex cruditate, vel lassitudine, vel alio quopiam eiusmodi gignuntur. Vocantur autem diariæ, quæ vno fere die desinant. sunt tamē ipsarum quadam, quæ in quartum vsque extenduntur. Atque hæc oriuntur, cum corpus non est impurum. Quod si cacochymia quæpiam, aut alia incendio apta materia latuerit, ea ceu originem, diariæ calore nacta, affectum in febrem quæ ex putredine conficitur, commutabit, nec amplius iam vt diariæ, sed vt febris ex putredine finietur. Neque id mirandum est, quando etiam diariæ nonnullæ

in hecticas, velut postea plurib⁹ docebimus, delabūtur. Ac diarias febres facile discernes, facilliméque curabis: verū quas putredo genuit, nō ita promptē, eas tamen procedente oratione dignoscere etiam disces. Proinde diariæ complures causas habent evidentes, frigore nimirū, vel calore, aut dolore, irāve aut lassitudine, atque id genus reliquis antecedentibus. Vrinæ in his vt plurimum non carent coctionis indicijs. Pulsus celeriter dilatatur, nec præpropere intro mouentur: differunt tamen inter se, pro antecedentium causarum discrimine, quarum principia si non ignoraueris, modos quoque quibus alterari consueverunt iniecta manu dijudicare cōmodè poteris. adhæc ægri in tolerando leuitas, solutionis in diariis celeritatem tibi ob oculos proponet. Cæterū febres quæ ex putredine fiunt, aliæ cōtinuæ & continentes, reliquæ intermittentes vocantur, atque illarum quædam eundem seruant tenorem, vigoremque, ἰσοπῶς καὶ ἀκμαίως πυρεπὺς Græci nuncupant, quod vna eadēque sit febris visialis ἰπικμαστικοὶ dicūtur, vtpote quæ vnā cum febris robore vsque ad solutionem progrediantur: nonnullæ δὲ ἀκμαστικοὶ nominātur, quarum vsque dum desinunt vigor paulatim se remittit. Porro continentes (Græci, vt dixi συνεχῆς) peculiari nomine appellamus, quæ ex sanguinis nimio feruore accenduntur. Continuas verò, Græcis συνεχῆς nominatas, eas potius dicimus quas humorum variorum putredo cō-

METH. MEDENDI, II. 95

mittit. Ex intermittentibus autem alia quoti-
die, quædã tertio, alia quarto quoque die reuer-
tuntur: vt & nõnullæ tardius quinto aut septimo
redire feruntur. sunt quoq; quæ inordinatis acces-
sionibus repetat, quas illi *parva* nos vagas atq;
erroneas nominare solemus. Quæ singulis dieb⁹
accedunt, quotidianæ appellatur, atque ex pitui-
ta quæ extra venas putruit, consistunt. In ijs vri-
na circa initia cruda est, subcandida, aut pertur-
bata: pulsusque contractionis velocitate, mate-
riam quæ succenditur indicat. Horror ergo eas
primumprehendit, pulsusque inæqualitas ac te-
nuitas: deinde succenditur febris, & decem &
octo horis, aut paulo plus minúsve per accessio-
nem occupat, nec villo plerunque cū iudicio sen-
sibili desistit. Quarum autē accessio tertio quo-
que die accedit, ex ex flava bile, quæ & ipsa ex-
tra venas vagatur, consistunt. Hæ cum rigore vt
plurimum inuadunt, dehinc febris vsque ad ho-
ras ferè duodecim extenditur, licet nõnunquam
plus minúsve perduret, pro humoris videlicet
crassitie ac copia, & viriū ægri robore, cutisque
perspiratu facili. Nulla hîc in vrinis coctiones
sub initia apparent, & colore flauæ rufæ' ve visun-
tur, suntq; illæ calidiores, quæ liberaiori tinctu-
ra inficiuntur. Quædã earum sudore desistunt, alia
bilis flauæ vomitu, ac eius per aluum egestionem,
& sanguine è nare erumpente desinunt. Pulsus
in harum inuasionib⁹ nõ sentiuntur, vt in quodiam
nis, parui ac inæquales. Atqui quæ post quartum

exacerbantur, & quartanę nuncupantur, ex succo melancholico constituuntur. In his extrema primum refrigerantur: deinde ita febris viginti horas perdurat. Urinx tenues sunt & albę, quę postea perturbentur, & pulsus, qualis in diarijs. Caterum febris vnaqueque, ex anni tempore, loco: adhuc temperamēto, viuendi ratione, ætate, atque illis quę singulos humores augere solent, discernitur. nam si quis ex his comitātibúscue symptomatis eas rite conijcit, exiguum, ni fallor, aut nihil, quod ad exquisitam dignotionē pertinet, eum latebit. Atque hæc sunt simplicium intermittentium febrium notę. Verum ignorare non licet, nonnullas ipsarum aut sibiipsis, aut alijs permixtas, multa intermittentium febrium discrimina gignere. nam quę tertio quoque die accedunt, duplicatę, falsam quandam quotidianę imaginem præbent, quod iam singulis diebus repetant. sed ab ijs qui rectè iudicare nouerunt, ex accessionum specie, & comitantibus symptomatis arguuntur. nam qui rectum potest de simplici tertiana iudicium ferre, is facile duplicem quoque discernet. Quę post quartum reuertuntur, si duplicantur, duobus cōtinentibus diebus redeunt, vnóq; intermittunt. quęadmodum rursum, si forte fortuna quartana increuerit, triplę que è simplici euaserit, quotidianarū more singulis diebus accessiones infert. Verum harū singulę, eum qui accurate simplicem diiudicare nouit, siue duplices, siue triplices fiant, latere nō poterunt.

METH. MEDENDI, II. 97

rerūt. Quod si interdum quintanas, & sextanas, & septimanas, aliásque eiusmodi, & præterea vagas nominari audiueris, ne has quidem, cœu fieri nequeât, nullas esse arbitrare. nam cùm quatuor in nobis humores reperiantur, ipsorum quisque ubi immutatus est, multas variásque succorum corruptorum species generat. quare pro corrupti quoque humoris quouis dominio, etiam accessiones repetunt. Porro vagæ & errantes, è turgenti quidem materia nascuntur, sed quæ inordinato atque alij nondum confecto alio accumulato cibo compescuntur simul & crescunt. Caterùm quemadmodum duplicatę secum febrium differentias constituiebant: ita & cùm inter se permiscuntur, alia febrium genera oriuntur. nam quotidiana modo cum tertiana, modo cum quartana miscetur, adeo ut tres fiant inter se cōsistentes coniugationes, & vnaquæque pro humoris in corpore redundantis natura, sibi peculiarem parit accessionē. Atque hæc ad febres interpollantes spectant: sed alia præterea est continuarum & interpollantium complicatio. nam nonnullæ ex ijs quæ continuis accessionibus vrgent, aut quōtidie, quando videlicet pituita in venis corrupta computruit, aut post tertium, cùm venę bilioso humore abundāt, aut quarto quoque die, cùm atrabilaris humor in venis infestat, cùm prædictis intermittentibus complicatę, alias febrium differentias constituunt. nam modo quæ quotidiana accessione continua est, cum quoti-

diana intermittente, aliàs cum ea quæ post tertium interpellat, quæ etiam semitertianâ, Græci *ἡμιστεῖται* priuatim appellât: & demum cum ea quæ quarto die intermittit, implicatur. Sic & cū ea quæ post tertium exacerbat cōtinua, interdum quotidiana, aliquādo tertiana, nōnunquam quartana & intermittentes cōmifcentur eodem modo & cōtinua, quæ quarto quoque die accessiones obtinet, cum tribus his intermittentibus permifcetur. quarū si singulares simplicetque agnoueris, in cōplicitis quoque discernēdis haudquaquam aberrabis. Sed quia interdū *καύσις* & *ἡπίασις*, ac *λεπτείας* audire continget, harum etiā causas & discrimina cognoscito. *καύσις*, quā nostri ardentem vocant, è bile nimis effruescente, est, quando & è sanguine feruido originem trahit, ac vehementissimo calore vrget, & omnium facillime ad id quod res tulerit propendet, quod tantum ardorem natura non ferat. nam aut iudicijs causas molestas abigit, aut in tanto alieni caloris impetu natura defatiscit. *ἡπίασις* verò sunt dictæ, quod *ἡπίας ἀλγιστος*, hoc est blandè mitèque tepesciunt. non enim febrè vehementem accendunt. habent quidem horrorem euidentem, sed febris succedens horrori proportionè haudquaquam respondet, interdum uterque simul, & calor & horror persentitur. frigidi & lenti succi modicè putres, hunc morbum faciunt. Denique *λεπτείας*, satis magno horrore inuadit, verū euident calor ei non succedit,

METH. MEDENDI, II. 99

velut ex ipso quoque nomine patere potest. nam
λεπτα πυρὸς, hoc est igne, quod est calore deficit.
 nam oppidò quàm frigidus succus summa cute
 innatās, in accessionum significationibus ab ex-
 cretrice facultate propellitur. quare horror co-
 mitatur, verum calor nullus accedit, quòd ne pu-
 tredo quidem ei succo, qui satis ægrè corrumpi
 sua natura potest, aduenerit. Atque hæc sunt fe-
 brium quæ intermittunt, & quæ secus, genera.
 Superest etiamnum aliud febris genus, quod *ἐκ
 πνοῆς* nominant, omnium deterrimum, quòdque
 propemodum curationem respuit. Vocat autem
ἐκ πνοῆς, quæ ex in habitum cordis recipiantur. nam
 cum affectio (ita nūc *διὰ καρδίαν* interpretor) quæ dā
 afficientis cum affecto sit familiaritas ac cōsuetu-
 do, quæ haud difficulter cōmutari potest: & habi-
 tus, quod est *ἔξις*, sit cōstans & quæ ægrè elui po-
 test affectio. nō iniuria febres, quæ cor afficiunt,
 eius calorem per affectionem immutasse dicen-
 tur: quæ verò effecerunt, ut calorem in habi-
 tum admitteret, *ἐκ πνοῆς* peritioribus appella-
 buntur. Gignuntur hæc aliquando quòd dia-
 rijs succedant, ubi nimirum vehementiori ira
 exarsimus, vel mœrore curæque iugi intabesci-
 mus. eas si quis principijs obstat, curare facil-
 limum est. Verum quæ ob partium præcipuarū
 inflammationes, & scirrhus, & tabem, ac reli-
 qua magni momenti vitia committuntur, om-
 nium sunt longè pessimæ, quòd natura duobus
 grauiſſimis malis reluctari, pulsareq; nequeat.

Nascuntur quoque haud segnius ex inueteratis malignisque febribus, cum cor iam obpræeuntē facultatis exolutionem vitium excipit. Inter has deterioris sunt notæ, quas *ἐκπνεῖς* & *μαρμαίδης* nominant Græci, in quibus vitalis vis emarcuit contabuitque, à quibus ægri ut euadant fieri nō posse putatur. Itaque in omnibus hecticis febribus calor in toto corpore succensus est, verum et si nunquam intermittat, cum tamen ferè æger minimè sentit. At verò ubi cibum assumpsit, aut excitatus alicui studio obnixius incumbit, se calidiorem fieri animaduertit, quod cum nonnihil difficilius sustinuerit, denuò in pristinum statum redit. Pulsus ijs parui semper sunt & densi, atque ut plurimum duri. Urinas reddunt quales in hecticis enumerauimus, proportionē generi morbi excessuique respondentes. Quod si malū progreditur, oculi cauantur, collabuntur tempora, frons mirum in modum aret, palpebræ tardè attolluntur, oculi sordibus opplentur, & tæbe destitutionibusque tentantur: & tandem in ipso hominum cœtu, aut alijs quibusdam vitæ muniis, non secus quàm qui animo linqunt, emoriuntur. Porro illud quoque omnium postremum ignorari haud decet, quod ijs qui hectica febre corripuntur, variè interdum ex quas putredo facit, implcantur. Verum signa cuiusque februm species dirimunt, quæ cum iam antea sint explicata, frustra nunc iterum huic sermoni infererentur, utique quod breuitas quam in hac tractatione se-

Etiamur, hoc nō suadeat. Quare sermonem de febribus hactenus satis sit produxisse: restat ut quę necessaria superesse videntur, quantum compendium exigit, annectamus. Et quoniam complures morbi iudiciis finiuntur, consequens erit, ut postquam affectus qui alicuius momenti sunt, & febres recensuimus, de iudicijs quę tuta sunt, & quę non, deque in ijs iudicantium dierū potentia, differamus.

DE IUDICIORVM AGNI-

tione, Caput 2.

ITAQUE cū iudicium, quam *κρίσις* vocant, nihil aliud sit, nisi expellētis facultatis, quō infestantia explodat, excitatio: iudicia quę præcedēti coctioni succedunt, in indicibūsque diebus eueniunt, molestiarum remissionem ijs qui iudicantur adferunt: quę verò secus, recidiuam, aut difficiliorem tolerantiam, vel morbi longitūdinem, vel quod omnium deterrimum est, mortem inferunt. Iudicantur ergo ægri aut vomitu, vel alui egestionib⁹, aut vrinis, vel tinearum deiectionibus, aut sudorib⁹, aut sanguinis eruptionibus ē naribus, aluo, hēmorrhoidibus, quemadmodum etiam ex vtero, velut fœminis vsuuenit. Adhæc in nōnullis & abscessus sub ipsīs auribus, *παραρρινίδες* appellāt, & reliqui humorum decubitus, iudicij vim obtinuerūt. Sputa item quę tussi redduntur, & somni nōnunquam moderati, qui antea deerāt, cū accesserunt, ægrum à languo-

ris impetu leuarunt. Cæterùm nō omnia omnibus sunt familiaria, sed pro ægritudinis specie, & ægri habitu, anni item tempestate, cōsuetudine, ac ætate oboriuntur. nam aliquib⁹ vnū, aut duo, alijs plura quoque, sed omnia cōuenienter accidunt, ijs quidem quibus tuta salus promittitur. Quapropter, ne quemadmodum qui in tenebris degunt, temerè hæc proferre videamur, age distinctionis lumine, orationē dirigamus, ac sigillatim de iudicijs loquamur, quo ijs quæ cuique peculiaria sunt, & quæ potissimū insequitur affectio, cognitis, ita de cōplicitis quoque sententiā feras, facilisque tota tibi iudicij tractatio euadat. Igitur quæ vomitu aut soluta aluo iudicātur, primum indicant, materiam quæ febrim fecit, ad ipsas vsque venas nō pertigisse: sed in aluo ac intestinis putrem accēsamque subsistere, & inde vsque ad cor alienum calorem trāsmittere, qui temporis spatio sublimiora petens & homini negocium facessat, & naturalis vitalisque caloris facultatem, suo imperio turbet. Deinde hīc onera, punctiōnes, & vrinę magis alterātur. Verum simul atque quæ in nobis est seruatrix facultas se emancipauerit, sui que iuris fuerit, & incocta coxerit, atque ex coctis iam conuenientia sibi sumpsit, quicquid superfluum inutileque fuerit deorsum sursumq; pro vicinia ac materię momento & propēsiōe, ceu ex perrecta protrudit. nam si antea coctionis nullę extiterint notę, vires ægri potius non præpollere, nec eas materiam tur

gentem superare posse existimabitur. quod quia quasi defatigatos esse significet, longe pessimum habetur, nisi mordens quæpiam qualitas ante opportunam coctionem irritans, ab infestantibus humoribus vindicare nitatur. sed an sic iudicandus sit prænosces, si affligentes humores ibi magis vigere morbi genus denuntiabit: & si facile vomit, aut alius ægro promptè soluitur, neque aliorum iudiciorum notæ, quas postea docebimus, adfuerint. Porro priuatim per vomitum iudicium expectatur, cum viscera veluti conuelli, & inferius labrum moueri, ac vertigine corripi, & tenebriosa quædã oculis obuolitare, & flaua, pallidãque ac varia cerni videntur. hæc enim atque eiusmodi alia, si antea apparuerint, iudicium per vomitum portendunt: sic per aluum, onera ventris intestinorumque murmura, item & punctiones intestina permeantes nunciant iudicandum. Sanguinis vero profluuij iudicia corripunt primùm, cum eiusmodi humor vigere cõspicitur, idque ex anni tempore, & viuendi ratione, adhuc ætate, consuetudine, & demum ex ægri pulsibus, urinæque cõiectamus. Ac cum per nares fluxurus est, viscera conuelli velut in vomitu diximus, videntur, & splendores oculis obuersantur. Et si dextrum viscus attollitur, nare dextra potius sanguis fluat: sin sinistrum, læua. Per hæmorrhoidas autem sanguis erumpet, si renes pondus sentiunt, ipsæque venarum ora inflammatione tentantur, & quasi titillata mordetur: maxime si iis æger assuetus

est, nec alia signa præcedunt, ac materia turgēt. Verū in mēstruis purgationibus, tum ex limilibus, tum ex ipso diēū circuitu, quid expectandum sit, dignoscēs. Sunt autē ijs subrubræ & rubræ, ac veluti cruentæ ferē vrinę, q̃ sanguis eō confluat, ac moderatē suo colore inficiat. Sudores verō succedunt, cū quæ ex tertiā coctione supersunt, abūdāt exuperāntque. quare & in vrinis hīc antea conferta coctāque sedimenta, quæ sublimius ferantur, apparent: & vndosus est pulsus, ac si manum in sinum immiseris, inspexerisque, vaporosus quidā sensus occurrer, quod videlicet id quod tenuius est prius diffletur. Vultum bonus color decorat, idq; potius si sanguis per nares profluxurus est: deinde, & in iudicijs quæ fiunt per sudores. Si tamen serosus in venis humor excesserit, ac putruerit, febremque inde excitarit, crassę & turbatę vt plurimū sunt vrinę: sed cū iam ad iudicium impetu fertur natura, tenues & copiosę feruntur, attamen longē supra eius quod bibitur mensuram, atque hoc iudicium per urinas vocatur. At cū crudus est humor & anni tempus obstat, ac propellens facultas id quod superfluum est protrudit, si affligens humor ad caput cōuertitur, & foras erumpit, sub auribus abscessus enascuntur, quos *παραρτῆδες* vocari diximus: quin & erysipelata, atque in collo extuberationes, ē biliosis aliisve corruptis succis generantur. sin humor deorsum delabitur, fiunt qui uocantur decubitus, Græci α-

METH. MEDENDI, II. 109

ποσιμματα dicunt. quòd si noxius humor intro còuertitur, abscessus, quos *ἀποσιμματα* uocâr, oriû-
tur. qui sanè omnes alio rursus, vt còcoquantur
excernâtúrque, opus habêt iudicio. Atq; qui fo-
ras prodeût, meliores sunt, faciliúsq; ijs subueni-
tur: at qui intro recurrunt, peiores cùm, sint ma-
iori diligêtia & fortuna prospera indigent. nam
nisi infernè per urinas aut aluum decedêtes, aut,
vt in thorace quæritur, tussi educî, disrumpân-
tur, sînt quidem tempore secundi, attamê prio-
ribus affectibus nònunquam deteriores censên-
tur. Fit autem in his quoque iudicium, cum rum-
puntur, & sputa facîle educuntur. Quin & som-
ni in phrenitide similibúsque morbis, interdû ac-
cedentes, satis fuerunt, vt nò leue esse iudiciû
existimaretur. Proinde in vnoquoque morbo
diligenter spectandum est, quis humor eum fa-
ciat, & quò vergat, & quod cuique iudiciû sit
accòmodatius, arque ita demum de iudicijs con-
iecturâ facere. alij enim sudoribus, alij aluo mol-
liendę sunt aptiores: alij sanguinis profluuiis ca-
piuntur, pro ætatis, anni, temporis, & victus, con-
suerudinis item, & cæterorum quæ antè propo-
suimus ratione. Quòd si humores fuerint com-
plicati, & huc illúcque suo impetu ruant, nò est
à ratione alienum, vt uaria quoque iudicia fiant,
quæ pro ingenij tui sagacitate, ex morbi specie
motûque coniectâs, citra difficultatem asseque-
ris. Quocirca in omnibus ijs qui iudicâdi sunt,
tria hæc antea sunt examinâda, ægri uires, instru-

métorum quæ humores continent coctio, & an ea quæ in iudiciis existunt, quantitati qualitati- que humorum, qui vigere videntur, proportio- ne respondeant. nam cum vires defessæ sunt, om- nia peiora sunt reputanda. deinde si iudicia ap- parentia coctio non præcessit, impotentiam, ob quam natura euincere nequit, aut humorum co- piam adesse, & ob id, atque eius generis alia ma- lignus esse morb⁹ cõsetur. Vnde aut dolores, aut animi deliquium, vel sensus priuatio, aut deliriũ, vel eorundem recidua, & in summa nihil nõ de- terrimum cõiectura est expectadum. Sed & hoc pessimum est, si alia aliorum loco, & quantitate minora feruntur. nã hæc & id genus alia sunt no- tæ deterioris. Itaque ad ægrum ingrediẽti, prius q̃ alia, aut ipsum tãgas, ei⁹ forma tibi decubitus- que cõsiderandus est, adhæc respirandi facilitas, & an stertat, vel anxius sit, aut deliret, aut aliud pro alio respõdeat, vel tussiat, nihilque effatu di- gnum reiiciat, vel aliud aliquid adsit, obseruan- dum, ante quàm vel eum, vel reliquos interroga- ueris. Dehinc percõtandũ est quid laborer, eã- que omnia cum illis quæ tu prius quàm ipse nar- raret, collegeras conferre oportet. Posthæc con- trectanti pulsum vitale robur, & num ipse cum ijs quæ narrantur apparẽtque cõsentiãt, explo- randum. Præterea, si vrinæ, aut excretiones, aut sputa adsunt, ea inspicere quoque decet: atque eorum coctionẽ, aut cruditatem, aliãmve quã- piam consistentiam vel malignitatem spectantẽ,

METH. MEDENDI, II. 107

de dierum qui ab initio accubit^o elapsi sunt, numero sciscitari, & an aliqua extirerint iudicia quærere. atque ita demum omnia simul comparantem, victus rationem præscribere, & reliqua quæ ad dignotionem morbi quæ prænotionē spectant, pronunciare oportet. Nā si hac ratione ac via incesseris, parū aut nihil à vero & securo aberrabis. Verū quo certius evidentiūsq; obuios morbos dignoscas, signa quæ malū bonūve præmittant, eorūque discrimina, quibus inter se maioris minorisque ratione dissidet, annectam. Sic enim distincta tractatione, omnia facilia & procliuia esse videbuntur.

DE SIGNIS, Cap. 3.

DECUBITVS igitur omnium optimus est, aut in dextra, aut sinistra: alij, nisi ex consuetudine familiares fuerint, sunt deteriores. nam supinum cubare, imbecillitatem potius, & pronū, dolorem in ventre & intestinis, aut delirium notare putandum est. Membrorum verò iactatio, & anxietas, nisi iudicium expectetur, sunt priorib^o peiora. Delabi ad pedes, eosque citra multum calorem stragulis ductos proferre, deterius est: nam ægri imbecillitatem, viriūque exolutionem connotat. A dhæc & ea quæ in vultu apparent inspectanda sunt, nam oculi caui, tempora collapsa, nāsus acutus, frons perquam arida, non recte audire, aut cernere, auriū fibræ contractæ, si oculi inuito illachrymār, lingua egre voluitur,

& titubar, si mente est alienata, si sopor aut vigilia affligit, si oculi crueri sunt & instabiles ac palpitant, aut eodem loco immobiles consistunt, & si conuiuentes palpebras non omnino committunt, sed alba apparent, neque id ob copiosorem alui fluxum contigit: si gemunt, cum tamen nullus dolor conspicuus sit, & si acutius & cum clangore loquuntur, & supercilium conuulsum est aut laxum, & si hianti ore dormiunt, & dentibus strident, & præcordia in tumorem sub lata & dura, quæ digitorum contretationem non facile ferant, habent. Hæc enim & eiusmodi alia, ægrotantibus pessima promittunt: potissimum si talia, eo quod iudiciū expectetur, aut ob proximum quempiam commissum errorem, qui interdum omnium eiusmodi prauorum signorum malitiam eleuat, nisi fuerit maximus, haudquam extiterint. Caterum hæc quauis sint mala, inter se tamen malignitate discrepant. æquum enim est, ut unum pessimum, multis minus malis plus possit: atque vnum aut duo bona, multorum malorum vim infringant. Nouisti autem probè, quænam malorum collatione praua sint habenda. nam somnus moderatus, decubitus assuetus, pulsus moderatus, aut qui ad eum proxim⁹ accedit, neq; vllā inæqualitatē, aut duritiem, aut interceptionē, aliudve quippiā mali habet, & si quid à pluribus bonis euincitur: urinæ item cum concoctionis notis, & egestio similis, spiritusque facilitas præcipuè in affectibus thoracis, & quæ ad

METH. MEDENDI, II. 109

cerebrum pertinent, haud perperam emota. hæc & huiusmodi, multum in ægris viribus pollere solent. Quare cum antecedit coctio, & æger facile morbi impetum sustinet, ac de repente horror ingruit, & febris ingens, & delirium nōnunquam, ac animi deliquium, iactatioque, & æger varijs modis grauitè fert morbum, non est magnopere metuendum. non enim ea tam sunt malignitatis indicia, quàm morbi paulo post iudicij aduenturi, quippe quòd facultas infestantes humores pessum dedit, ijsque cōuenientem coctionem admolita est, quicquid inutile est secernit ac segregat. Quocirca sudore, & sanguinis profluio, vomitu, & alui euacuatione, atq; eiusmodi alijs, natura non ita multo post ægro sanitatē restituet. Atq; hæc in perfectis iudicijs accidunt, quæ & in indicibus antea significātur. nā si quid ipsa in prædictis iudicijs magni momenti est factura, id ante iudicij diem in indice prius quasi præludens nunciat. quare aut exigui sudores, aut sanguinis è nare stillæ, aut parum cocti sputi educitur, atque aut pusillum, aut maius quippiam antè apparet: & nisi forte quòd materia turgeat, aut ægri vires validè sint, præcuntes significationes iudicium anteuertat, non aliter quàm in alijs per contraria pedetentim id quod noxium est, crebris iudiciorum circuitibus coquitur expelliturq;. At quib⁹ natura ad affligentium expulsionem non excitatur, multaque est grauantium humorum cruditas, & vitale robur

lâguet, quid nisi pessima opperiri oportet? cōplures nanque prauæ notæ comitâtur, & si quid forte in ea morbi constitutione excernitur, maior retinētis facultatis imbecillitas ac impotētia sequitur: & quæ sic expelluntur, perquam cruda, prauaque conspiciuntur. Quocirca cūm quæ sint coctionis & quæ cruditatis signa tibi sint perspecta, & quomodo facultas nostra naturalis cognoscatur: adhuc quæ sint prauæ, & quæ minus, notæ: opus est vt sigillatim ea expendens, ita de euentu pronuncies. Atque in vêtriculo, aluo, & quæ illi adhærent intestinis laborantibus, primum quæ vomitu expelluntur, & quæ vêtre secedunt, sunt spectanda: deinde & aliunde signa corradenda. In thoracis & pulmonis viriis respirationem, & quæ sputo educūtur, eorūque coctiones inspicere oportet: post hæc, ex aliis quoque coniecturam facere. Sic quæ cerebrum tentant, cōsentientes partes, somni, & vigilia, si modum exceßerint, sensus itē difficultas, isque abolitus, & si quid est aliud quod eius affectum prodât, denunciant. Eorum porrò qui in venis vigēt humores, ex vrinis primæ accersuntur notæ. nā si primum ex familiaribus & propriis cuiusque patientis loci indiciis iudicium feceris, atque ita ad cōsensum cum reliquis partibus accesseris: sed ante omnia vitalis tenoris modos, perinde ac si omnis affectus inde perficiatur, indeque spes aut desperatio sumatur, tanquam à iudice quopiam qui de vitali robore, seu vincente aut victo,

METH. MEDENDI, II. *m*

sententiam ferat, spectaueris: parum aut nihil eorum quæ ad virgentium affectionum, quem finem exitumque sint habituræ, prænotionem dignotionemve attinet, te præteribit. Proinde quoniam tractationem de iudiciis sequitur de diebus iudicatoriis, age etiam de iis breuibus, quod necessarium est agamus: quo ne in hac quidē parte institutum claudicet.

DE DIERVM IUDICATORIORUM dignotione, Cap. 4.

Q U O D igitur certis statisque quibusdam diebus, iudicia, neque iisdem omnia fieri soleant: deinde, quod non æquis omnes dies iudicatorij viribus polleant, nemini non, quod ita sensus quotidie doceat, est perspicuum: verum quibus de causis, ita fiat, nunc explicabimus, iis maximè rationibus inducti, quæ de mutuis corporum celestium cum nostris cōuenientiis, ac consensibus feruntur, quodque naturalibus suis perpetuisque lationibus, ac suis inter se mutuo configurationibus, atque iis quæ cuique sunt peculiaria, plurimum aërem hūc terrā ambientem, & corpora cum incolentia afficiant, ac alterent, iuxta eas rationes, quibus à primordio rerū opifex ratio hæc concinnauit. aliud enim alio magis, ac variis mutationibus alterare solet, omnia tamen, cum diuinæ sint prouidentia instrumenta, pro sua sibi insita facultate alterant atque euariant, & iuxta rationes quas iis semel largitus est

Deus, cuncta nostra corpora contemperant cōmutantque. Cæterum suas in nos actiones, quæ quidem sensibus patent, euidentiores sol & luna exercent. Siquidem sol anni tempora, quæq; in ijs occurrunt omnia effingit: nūc enim frigoris fit causa, & nostra corpora condensat: quare imbres, & niuem, & reliqua quæ in aëre gignuntur, cogere videtur: atque idcirco in animalibus & plantis naturalis prolificusque calor interna petit, quo oscula claudantur, & interni succi cōficiantur, ac paulo post ad nutritionem idoneos reddat. Modo ad nos reuertens, coactum in aëre gelu diffundit, & meatus antea frigore obstipatos referans, plantarum germina pullulare facit, atque ad se concretum humorem, qui antea ob viuifici caloris in intima recessum, germinationem impediēbat, attrahit. Quin & nostrum omnem in imo sibi familiari cognatoque delitescētem loco calorem, ad cutem prolicit: atque ob huiusmodi eius impetum, ex insidēte etiamnum materia, multa variāque circa totius corporis summam cutem iam efflorescunt. quippe exanthemata papulæque, ac sudamina, atque adeo sudores soliti erumpunt. Vbi verò solis æstus iam vehementius vrget, succi nostri præ feruore bulliunt, omniāq; iam enumerata inualescūt, adhuc squalor stagnantis huius aëris humorem exhaurit, fructus fugaces, & æstiuī (ita iam *ἀπὸ τοῦ* interpretamur) tempestiue maturantur, & partim superuacaneus humor maturitate coquatūr, partim

METH. MEDENDI, II. 113

partim absumatur. At cum iam à nostra habitatione recedere, ac septentrionem petere incipit, squalida & etiamnum excelsa nostra restant corpora: atque anni frigidior tempore remeante, austróque accedente, quòd frigus increseat, meatus nostri occluduntur, calorísque reliquias, impetu quo foras ferebatur præcepto, recòdunt. Plantis quoque similia eueniunt: nam folia ob id defluunt, ceu aridæ euaserint, eo quòd plurimum humoris sui euanuerit. quare in posterum, in se contrahuntur, & quod ex facultate naturali reliquum est, iterum reficiunt refocillantque ac exultant: atque alium rursus sibi terræ humorem reponunt, nouumque insequentis anni operiuntur teporem. Porro iam pridem tum animalium, tum plantarum essentia marcore còtabuisset, nisi demirâdas has anni tempestatum mutationes sol esset molitus. nunc verò cum alia aliis præparet & dispenseret, rerum ortus interitusque opifici ceu instrumentum est effectus. Cæterum nolo sigillatim eius actiones recensere, quandoquidem hoc nostrum iam nò est institutù. est enim terra maréque eius facultate refertum: adeò sol in omnibus quæ mutantur corporibus, mirandù est opifici instrumentum. A dhac luna suis incrementis decrementisque tempestatum vicissitudines imitatur. nam à coitu vsque dum dimidiata est, veris tēpus representat: inde vsque ad plenilunium, æstatis statum præ se fert: hinc rursus cum dimidiata apparet, autumnum refert, vt ex-

trema sua septimana, hyemis tempestaté exprimit. & quanuis ea omnium sensibus liquido non patent, non tamen hanc rationem euerrunt. est enim utique aliquod Lunæ robur, velut omnib⁹ iam sensibus constat, ut solis vim infringere hebetaréque queat, potissimum si luminaria aduersantia sibi anni tempora effecerint. Attamen in imbecillioribus atque ad patiendum aptioribus corporibus, in quibus exiguum accedens momentum plurimum pollet, quæ inde proficiuntur alterationes promptius sensu percipiuntur. Atque hæc breui adeo temporis spatio significum circulum, *ζωδιακόν* appellant, perambulans (nam quatuor ferè dierum septimanæ, minus parte quapiam, à sua in eundem locum restitutione, dinumerantur) tempestates describit, & multa admiratione digna, in nostris his mutabilib⁹que corporibus suo circuitu afficiens excitat. Siquidem quòd reliquis propius ad terram accedat, & magnas in suis incrementis decremētis⁹que sustineat mutationes, promptè nostra quoque corpora vnà mutantur. Verùm quomodo tum hæc, tum reliqua tam inerràtia quàm erràtia sidera, suis viribus & circuitibus apparitionib⁹sq; ac occultationibus ob naturales quasdam rationes, quas Opifex illis tribuit, in instabilia fluxáque hæc corpora agât, id aliū requirit locum, aliámque postulat contēplationem, q^{uod} nō sit propositum hæc in præsentia oratione explicare. Quare cū de diebus iudicatoriis ver-

METH. MEDENDI, II. *ut*

ba facere antea in animo haberemus, de iis agamus, ab ipsis utique lunæ circuitib⁹ arrepta anfa. Cùm itaq; lunæ corpus quatuor maximas accipiat mutationes, utpote quas per septimanas singulas metiamur, deficiēte exigua quadā portione, & vnaquæq; septimana quadrāgulare latus cōplectatur, æquū est tum eiusmodi figuratiōē, tum numerū septenarium, qui in ea maximè dinumeratur, viribus quibuscūq; pollere. Siquidem solem quoque in hac cōfiguratione, temporum mutationes facere cernimus. Quapropter si tantum quadratus siderū aspectus ualet, & septem dies, exigua quadam portiuncula desiderata, in vno latere numerātur, numerum hunc septenarium plurimum in corporibus his mutationibus obnoxiiis par est ualere, potissimum si maximis quibusdam motibus liberentur, & velut in lance appendātur. tunc enim quæ illinc accedunt momenta, q̄ maximè immutare solent. Verū quia in ijs quæ generantur, motu agitatorum euentus qui nam futuri sint, ut plurimū in principio ignoramus: sed ubi iam dimidium tēporis pertransiit, haud pauca euentus indicia antè prorūpunt: (inuenimus quippe medietatē cum causis euentuū afinitate quadā cōsentire, ut eapropter multo antea eorū quæ motu cientur euentus quadātenus pronunciētur, ac quasi præconis uoce pclamētur.) septimanarū medietates pximè post septimanas uiribus pollebunt, interdū perfectè ac sua vi iudicātes, interdū subsecutura septimanarū

iudicia denunciante. nō ita sanē iudicia per septimanas occurrūt, sed perfectā semper sunt, nisi exigua quāpiam perfecti iudicij reliquā, quālibet de causa in proximum iudicatorium diem seruētur. Quamobrem quartum primum aut iudicare, aut insequentis septimi iudicem esse: deinde post eum, septimum perfectē iudicare asserimus. atque ita vndecimum, & post eum decimumquartum: adhuc decimumseptimum, atque inde vigesimum: & post eum vigesimumquartum; postremum verō septimum & vigesimum esse dicimus, quarto septimum semper excipiente. Verū quia & tu & alij quidā ambigere possent, quomodo primas septimanas & quaterniones diebus integris, reliquas verō imperfectis di numeramus, hoc quoque non ab re dissoluemus, ne cui incōsideratius dies iudicatorios recensere videamur. Iraque quōd septimus, decimusquartus, vigesimus, & vigesimusseptimus, quotidie iudicareprehendantur, vel ex ipsis agris planē discere licet. at q̄ nonnunquam vigesimus quoque primus iudicet, nec hoc quidem eos qui diligentius animum aduertūt, latet, & causa in proximē antecedentem refertur. nam quia, veluti diximus, septem ac viginti diebus & quadam diei portione, tempus quo luna ad eum ex quo abiit locum redit cōcluditur: paululum ei deest, vt integræ perfectæque singulæ septimanæ numerari possint. Quare cū quatuor septimanis numerum partimur, in prima, quia parū est quod defi-

cit, nihil neque de quarto, neque de septimo demitur. atque in secunda, quanquam iam plus deest, quàm in prima, minus tamen quàm ut integer dies auferri possit, non secus quàm primam eam dimetimur. At tertia septimana, quæ in vigesimum terminatur, q̃ manifestus iam sit defectus, mutilatur: & nō amplius decimus octauus, sed qui præcedit, eius quartus recensetur, quòd principium habeat decimum quartum, quoniam eius quoq; euidentior sit quàm antecedentis defectus. Denique quia tertia septimana primi & vigesimi particulam quampiam sumit, idcirco ipse quoq; fide aliquādo iudicare creditur. Post has iudicat trigesimus primus, deinde trigesimus quartus, & postea quadragesimus, qui secundus est vicensarius. nam iudicia periodica quæ à vigesimo vsque ad quadragesimum sunt, sunt qualia à primo in vigesimū. Atque acutorum morborum iudicia ad quadragesimum vsque ut longissimè porriguntur, post quem longi appellari incipiunt, nec amplius per septimanās, sed per vigesimanās & quadragesimanās iudicantur. nam post quadragesimum, sexagesimus, deinde octogesima, postea ceterimus vigesimus, dehinc centesimus octogesima est iudicatorius. vel enim ij in cuiusque anni temporis mutationibus soluuntur, vel cum locum mutat, aut quod postremum est, cum in oppositas tempestates decidunt, vel cum ad idem, quo cœperunt, tempus redierunt. Qui hæc effugiunt, in commutatione ætatis in-

dicantur. atqui eas quoque exuperāt, medelam non admittunt, q̄ iam salus quæ à tempestatum tēporūque mutatione xgro promittebatur, sit desperata. Cæterū quia nonnullos dies qui interdum iudicant, supra dedita opera præteriuimus, ne in aliquo defecisse videamur, illorum etiam ratio reddenda est. Proinde tertius & quintus, adhuc sextus & nonus, præter prædictos iudicare conspiciuntur: tertius quidem & quintus, septimanæ per quadrangulare latus numeratæ minimè appropinquant: ille quaternarij perfectè iudicantis facultate inferioris, & primum consentientis functiones ab humoribus vindicantes anticipans, hic excipiens, potestate vterque ob viciniā veluti arrogata iudicat. quare eiusmodi iudicia, quæ vt plurimū finis bonus comieatur, minime mala esse censemus. Quod si id fieri dixerimus, quia tertio etiam die lumen lunare iam illuminat, & intra quintum sexangulare latus cōspicitur, quæ vt demonstratum fuit, vires non contemnendas obtinent, probabilius vtique erit prædictos dies iudicare. sed qui eos insequitur sextus, omnium quos nouimus in iudicando pessimus est, quippe qui omnium potentissimum diem suo impetu præuertit. nam si quaterniones, quia cū septimanis affinitate quadam cōsentiant, vim iudicandi habere diximus: profectò septimanæ erunt potentissimæ. Quare cū materia proruit ante iudiciū, quod in septimo cum vniuerso cognatione quadā consentit:

iure iudicia quæ in sextū incidunt, praua malignaq; erunt, neque perfectè iudicabūt. Proinde in sexto semper aut morbi longitudo vel mors, aut recidiua succedit: atq; in ipsis iudicijs sensus abolentur, & deliria, animiq; deliquia, nullūmq; nō deterrimū symptoma oboritur. Porro interdum quæ ita praua expectāda sunt, non secus q̃ ea quæ in septimo eueniunt, quartus prænūciat. Nonus autē qui post eos iudicat, quia latus triangulare seruat, ob id fidam potius in iudicando vim habere censebitur, q̃ eā figura a gro mutationem adferre satis sufficientē valeat: atqui vim cōfigurationū callent, qui in mathematica scientia versati sunt. Cæterū non est mirandū, quare plures reperiantur in prima septimana quā in subsequētib; dies iudicantes. nam qui intra hanc iudicātur, ijs vt plurimū humores turgent, virēque validæ sunt. ea verò quæ in vniuersum ultra progrediūtur ab impetus vehemētia recesserunt. Porro morbi longè acutissimi, in quarto aut quod proximum est, in septimo iudicantur: qui simpliciter sūt acuti, in decimoquarto, vel vigesimo: qui verò quadagesimū attingunt, prout cum ijs qui postea iudicantur, cōferuntur, acuti nominātur. Cæterū omnes hi euidentibus excretionibus iudicātur, nā si ita nō solvuntur, denuo repētūt: vt & ij quorū iudicia in iudicātib; dieb; nō eueniunt. Verum cum quæ iudicantur, non sūt ex ratione, nō est præpropere & præcipitanter nutriendum: sed perfecti iudicij tēpus cōte-

Etare oportet, atq; ita viuendi formulam euaria-
 re. Iam qui intra vigesimum nō iudicare cen-
 tur, sunt, primus, secundus, octauus, decimus, duo-
 decimus, decimus tertius, decimus quintus, deci-
 mus sextus, decimus octauus, & decimus nonus.
 hi enim aut penitus non iudicant, aut siquid iudi-
 care videntur, id non sua natura, sed à præcun-
 tibus aut subsequentiis iudicatoriis obtinent, à
 quibus cum momentum quodpiam accipiant,
 imperitioribus quādoque iudicare, cum tamen
 nunquam ex se iudicent, creditur. Sed de diebus
 iudicijs, prout breuibus perstringi potest, ha-
 ætenus. Ceterum cum qui dierum vires obser-
 uat, humorū quoque coctionem, & ægri virium
 robur: adhæc symptomata comitatoria assidentia-
 que, necnon morbi motionem, atque ex motio-
 ne eius præsagia adaptare decet. nam si in primo
 aut secundo coctionis notæ existunt, cum acutè
 mouetur morbus, & æger validus est, in quarto
 morbi iudicium sperare oportet. Cum vero non
 admodum acutus est morbi motus, nec vires ce-
 dunt, iudiciū in septimo adfore putandū. Quod
 si in tertio aut quarto coctionis indicia se pro-
 dunt, cum validis viribus in septimo: cū medio-
 crius in vndecimo, & decimo quarto iudicium
 expectandū. Atque ita hæc animo tecum antea
 volutans, & victus modum inuenies, & num æ-
 ger euadet, an vi morbi succumbet, non ignora-
 bis. nam si singula ea probè discernere didiceris,
 quod ex his omnibus cōficitur præsagium pate-

METH. MEDENDI, II. 121

bit. Atq; his satis, iis quidē qui breuitati studēt, & ex mediocribus maiora colligūt, iam explicatis, ita finis imponatur. Cæterum quoniam antea de internis vitiis, quibus nimirum instrumentales similarēsque partes detinentur, pertractauimus: atque sermo in summa extimāque cute desijt, cum sudoris ac quorundam exanthematum meminimus, superest, vt ceu aliam rursus ingressi viam, de reliquis, quæ videlicet summa corporis cute hærent, agamus, atque ita ipsam curandi viā rationēmque capeßamus. Et quoniam iis quæ in corporis superficie enascuntur, morborum qui sensuum instrumenta vrgent, tractatio cohæret, (nihil enim antea de iis proposuimus, q̃ in hunc locum eos reservaremus) ne illam quidem à nobis silentio ius fasve sit præteriri. Et vt caput omnibus corporis partibus incumbit atque eminet, ita & de iis quæ in eo gignuntur, & sub obtutum cadunt, primū meminisse decet. nam de iis qui in interna eius parte, & præterea in reliquis mēbris latēt, ac postremò de affectibus qui toti corpori communes sunt, dictum fuit antea.

DE AFFECTIONVM CVTIS

capitis agnitione, Caput 5.

CAPITIS itaque vitia sunt, porrigo, caluitium, ophiasis, & alopecia: sed distant, quòd ex diuersis inter se causis oriantur. Nam porrigo, siue quam *mmeiam* Græci vocant, est præui humoris qui sursum fertur, & per capitis cutem

discutitur, soboles. Vitiū cuius faciliē innorescit, caput enim scalpētibus squamulę & veluti fursures quidā tenues, vnde etiā nomen Græcis inuenit, decidunt. Vtilius autē est eum resolui, quā intus coërceri. siquidem hoc obstat, quo minus materia in aliā partē vertatur: hoc faciliē oculis aut dētribus vel aurib⁹ aut locis auriū p̄ximis notam creat. Caluitium verò & glabrities, quā *κακρωσις* nomināt, euenit interdū tum ob humorem redundantē, tum ob siccitatem nimiam. Et enim ipse quoque nosti, neq; in paludibus, neq; in arenosis exaridisq; locis herbas enasci. Quare eius rei causas etiā huic adapta: vel potius vnica solutione, vtrunque si cōtrouersum erit, dirime, igitur neque humida essentia plurimū excedens ea quæ non ita multo post sunt generanda, producere & nutrire, neque inualescens terræ siccitas, ea quæ increfcere debent, augere potest: sed vtraque opus est cōmoderata. siquidē humore alimentum, ijs quæ nutriuntur, adhæret & apponitur: siccitas verò cōstantiā soliditatēque addit, ac ne ea quæ aluntur prompte diffuant, efficit. sic hīc quoque, cum nimio humore pilorum radices madent, effluunt, q̄ siccitas, quæ humorem cogat, desideretur, neque aliæ succrescant. rursus vbi siccitas præpollet, neque habent vnde prorumpentes alātur augeanturque, neque cum excidunt, aliæ enascuntur, quòd vaporosus humor deficit: vt taceam, quòd ob siccitatem meatus subsident præcludunturq;. Quòd si alius humor

METH. MEDENDI, II. 113

varius & corruptus fuerit, qui pilorum radice^s erodat, easque inæqualiter amputet, areas, quas ὀφίασις, & δὲ ὠπικία Græci nuncupât, efficit. Et vitium quidem ex re ipsa ὀφίασις, iure ita vocatur, quòd serpentis, quem ὄφιον appellant, conuolutionum instar, per capitis cutem serpat: ἀλωπικία verò nuncupatur, quòd assidue vulpes δὲ ὠπικες Græce nominatæ, eo mali genere infestètur. Noxios porro humores, tum ex vniuersalibus continentibúsque causis, tum vel maxime ex coloris, loci, vnde pili defluunt, specie colliges. Quin etiam interdum pili enascentes, pro humorum complicatorum commixtorúmque varietate, dissimiles variique sunt. Atque de his hæcenus. Oriuntur præterea in capite vlcuscula quædam exigua, densa, & rubra, pusillis papillis adsimilia, à quib⁹ sanies emanat tenuis. Et qui vocatur ἀχῶρ, (nostri manantia vlcera vocant.) tenuibus admodum foraminibus quæ saniem lentam euomant, cutem pertundit. Ad hæc & quod vocatur κνίσιον, & hic & aliis locis existit, quod maioribus quibusdam foraminibus quæ mellem humorem contineant, constat. eo autem nomine appellatur, quòd apicularum fauis sit simile. Dehinc à fici similitudine σῦκα, nostri ficus nuncupant, eruptiones quædam rotundas, vlcerosas, subduras, & rubentes, quas dolor comitatur, atq; aliis quoque locis enascuntur. hæc ac eiusmodi alia ex crassissimisq; corruptis humoribus gigni aut in toto corpore, aut in solo

capite, pro exuberantium humorum loco, conspiciuntur. Et de his hactenus, iam de sensuum instrumentis loquendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS,

Caput 6.

QUEMADMODVM igitur auditus fit per nervum qui ad aurem pertingit, sentiendi vi præditum, aut isque cavitatem, ac ærem ei insitum: ita cum mediocres maioresve ea læsiones experiuntur, surditas, auditus difficultas, sonitus, atque id genus reliqua oboriuntur. Proinde qui primas affectuum causas reperire novit, is eas quoque quæ succedunt facile inueniet. Communes ergo primique morbi sunt, intemperies quæcunque, humorum quorumlibet affluxus, continuitatis divisio, & ex obstructione, aut præclusionione, vel nervorum deferentium sectione, spirituum sentiendum interceptio. Secundi verò post eos (qui non secus quàm priores, aliis quoque sunt generales) sunt, inflammatio, abscessus, & obstructio. Peculiares demum, ut dictum est, sunt surditas, gravis auditus, & sonitus. Et de communibus quidem ac generalibus priuatim verba faciemus: verum surditas fit, vel cum ea cerebri pars, unde nervi auditorij propagantur, vel ipse enatus nervus primario affectu, idque vel ob intemperiem quandam, vel humores confluentes, laborat. Sonitus verò & tinnitus, vel ex humoribus qui ibi colliguntur, & in spiritus solvuntur, vel spiritibus,

qui ex subiectis humoribus exhalant, oritur. Nō-
nunquam etiam spiritus perquam tenues & exi-
gui, ob sensus acrimoniā, auditum infestant. At-
que qui inferne ascendunt, & plures pauciores-
que interdum expirentur, non eodem perpetuo
modo affligunt. nam qui mordaces sunt cibis re-
tunduntur: qui contrā crassi, & caliginosi, si vi-
ctus ratione non sedantur, cum cibus in corpus
diducitur, tum ipsi quoq; magis infesti sunt. Qui
verò circa auditum coagmentātur, eodem ferè
loco subsistunt: & leuiiores grauiorésque fiunt,
pro ciborum, qui ingeruntur, natura ac proprie-
tate. Ex his qui crassiusculi caliginosique sunt,
sonitus magis strepentes & bombis similes: qui
autem tenuiores & acutiōres, pungentes & acu-
tos magis excitant. Omnes ex vniuersa, singula-
rique corporis temperie, victu & ætate, velut su-
pra quoque docuimus, dijudicantur. Atqui do-
lor cum sit omnibus corporis partibus ex æquo
communis, non æquum est, vt huic de auditus
affectibus sermoni inferatur. quare hoc sat erit
monuisse, eo vehementius hoc loco validiúsque
excruciare, quo cerebro propior est, & nudos
promptéque sentientes nervos obsidet. Cuius
indiciū est, quòd ægri, si dolor inualefcit, con-
tineri nequeant: & deliria ob cerebri cōsensum
insequantur.

DE OCULORVM VITIIS,

Caput 7.

I A M oculi affectuum, easdem quas aurium, primas esse putato causas. nam nerui à cerebro progredientes, spiritusque splendidus qui per eos deferretur, sunt primæ visus causæ. idē cum ex intēperie, aut obstructione, vel cōtinui solutione laborant, quo minus, aut prave videamus in causā sūt. quinetiam cum ea parte cerebrum primario affectu tentatur. Atqui quæ in visus instrumentis consistunt vitia, iam explicabimus. sunt autem, perturbatio, lippitudo, inflāmatiō, & defluxionis impetus, qui *ὀφθαλμική* Græcis dicitur. atque hæc cæteris videtur esse moderatiora: reliqua & peiora sunt, & longiori opus habent tempore, vt sanitas recipiatur. Est autem perturbatio, quā *ἀσθένεια* vocant Græci, cum oculus ex cōpressionē, aut attritu, aut mora in fumo, vel id genus alio offendente cōturbatus conspicitur. Lippitudo, quæ *ὀφθαλμία* vocatur, maius malum est. hæc vel ceu popularis morbus censetur, aut ob sensorij imbecillitatē, aut materiæ impetuosiores affluxum inuadit. quare vitium quoque cum iis qui leui de causa afficiuntur, quasi contagio communicari videtur, per quam tenuis acrisque fluxio est mali causa. Oculi ijs fere conturbantur, & subcruenti apparent. inflammatio vero tum ob externum aliquem ictum, tum acrem fluxum occupat. differtque ab ea quam priuatim fluxionem, & Græci *πυρεσμία* nuncupant: quod fluxio, ex variis humoribus, inflammatio vero ex solis calidioribus nascatur. Oculi in-

flāmati,perpetuo sunt cruenti,& initio tenuem mordacēmq; lachrymā effundunt, deinde cum iam affectus cōcoqui cēpit,cogitur incrassatūque,& sordes copiosiores insidēt. Porro fluxionis tot sunt genera,quot sunt fluentes humores, eorūque inter se complexus.nam aut solus sanguis, aut bilis,vel pituita, atque ex his vel acris, aut salsa, aut quāuis alia fluit. Aut fluxio ex variis complicatisque humoribus oboritur, quo fit ut his cruenti, illis pallidi, & aliis alij sint oculi. & nonnullis plures, aliquibus pauciores eunt lachrymæ.& alij eas mordaces, alij frigidas experiuntur.& demum ea quæ profluunt, aliis crassiora, aliis tenuia sunt magis. Omnia porro hæc,aut capite alij cuiuspiam parti consentiente, aut quoddam hos affectus, ipsi tanquam oculi excipiant, exoriuntur. Turgentium autem humorum indicia, ex vniuerso habitu,anni tempore, victu, & ætate petentur: tum nihilominus ex comitantibus symptomatis, ac causis consimilibus deprehenduntur. Quare per omnia diiudicante methodo percurrēns, singula optime discernes: ac ubi ex maioribus pluribūque malum dignoueris, de eo pronunciabis. Atque hæc sunt principia, primaque oculorum vitia. Cæterum *χίμσις* nominatur, quando à vehementi inflammatione utraque palpebra euertitur, ut vix oculus integri possit: & album oculi nigro sublimius euadit, & nigri multā partem occupat.*ὀπίσθια* vero

ex ictu ortum ducit, in hac venulæ quæ ad tuni-
cam adnatam pertinent, rumpuntur, & cruētus
inflammatusque oculus cernitur. Porro tumo-
res molliores οἱ δῆματα nominantur, & inflationes
quæ ἐμφυσήματα vocāt: dissident, quod illi ex ictu
fiant, & circa palpebras insident: inflationes ve-
ro à solo crasso spiritu in palpebris conflantur,
suntque tumores quidam molliusculi, quales οἱ
δυσαιτώδεις Græci nuncupant. Distat & ὑποφθαλμία
à ἐκροφθαλμία, illa à scabie, hæc ab ariditate
nomen habet, nam scabiosa illa lippitudo, est
pruriginosus palpebræ sensus, quem falsa pitui-
ta, mordens ac pruritum inferens excitat. In ὑ-
ποφθαλμία vero, quæ arida lippitudo nonnullis ap-
pellatur, oculus citra humoris effluxum, ægrè &
cum dolore mouetur. ἐκτόπιον, quam euerسیونē
fortè dixerimus, propter carnis excrescentiam,
aut palpebræ non rectè curatæ cicatricem fit. nā
cum palpebræ affectæ extrema ad se conuellant,
faciunt ut nō probè coalescant, nec committan-
tur. ἀγίλωψ, (quam nostri quidam fistulam la-
chrymalium angulorum appellant) est abscessus
quidam, qui inter maiorem oculi angulū & na-
sum rumpitur. sed prius quàm disrumpitur, ἀγ-
γίλωψ nuncupatur. hic neglectus, postquam iam
ruptus est, in fistulā dehiscit, atque ad ipsum usq;
os progreditur, difficiliusque curatur. A speritu-
do, ita δάχρυμα appello, est internæ palpebrarum
regionis asperitas. Hanc, si increfcit adeo ut inci-
suras quasdam habere videatur, σὺνχοσι à fici si-
militudine

militudine Græci, nostri quidam ficosam palpebram nominant. Quum verò inueterata fuerit, vt occallescat, callus, & Græce πῶλος dicitur. Ab ijs discrepat grando, quod χαλαΐον vocant, quæ est humoris cuiusdam ociosi in palpebra collectio. Quod porro vocant hordeolum, & κριθή Græci, latere te non poterit, & abscessus sit oblongus, in palpebræ cilio obueniens. Caterum quod palpebræ pediculis infestetur, vel affectus qui pediculatio dicitur, & φθειράσις, suo nomine indicat. hi illis qui oculorum acumine præstant, viuere mouerique conspiciuntur. Glabrities verò quam μαδάρωνν aut μίλφωσι nominâr, est palpebræ pilorum defluuium, ob humorem quempiam partes omnes peruadentē, vel in toto corpore, aut in capite tantum, vel denique in solis oculis collectum. vnumquodque autem ex propriis insequentibus signis dignoscetur. At qui ῥιλωσις, quæ est palpebrarum crassities callosa, rubicunda, ex crassiusculis & plus satis corruptis humoribus genita, interdum ciliorum pilos vitiat, qui tamen, curato malo, denuo renascuntur. ῥιλωσις (quam pilorum inuersionē nomines licet, aut vt alij, pilare malum) molestus est affectus. nam nonnulli ciliorum pili, nō vt reliqui extra, sed intrò cōuertuntur, atque assidue oculum ferientes, ac idcirco turbantes, negociū facessunt. sublatis tamen euulsisque, à molestia liberant. Τυκανθίς & ῥοιὰς, duo sunt sibi inuicē aduersi, vnum eundemque locum occupantes affectus. nā cum

maioris ad nasum anguli caruncula supra iustum modum excreuit, vitium *ἐκκαθής* cum verò imminuitur, & emarcescit, *ροιὰς* nuncupatur. singulis propria curādi ratione subuenitur. Porro ex vlcere oculi, quod in cornea tunica oritur, cauum, angustum, ac purum, *βοθρίον* & fossula nominatur. quod autem latius est, sed minus altum, *κείλωμα*, & cavitatem appellant. *ἀφῆμος* autem uocamus, quod in iridis circulo, aliquid etiā eius quod circuncirca ambit, cōprehendens, nascitur, sic ut in exteriore iridis parte, rubicundū, in interna verò album appareat. Inustio, ita *ἐπίκαυμα* nunc voco, ulcus sordidum, impurum, crustosumque est. quo expurgato, sæpenumero oculi humores effluunt. quibus vero auxiliis erit his medendum, postea explicabitur. *περίπτωσις* autē, est vux tunica procidentia, quæ erosa, rupræve cornea tunica contingit. hæc prout maior minorque cernitur, varia quoque nomina accipit, quæ singula ab ea re cui similia fuerint, denominantur. nam si exigua adhuc fuerit, ut muscæ capitulo sit similis, *μυοειφάλοι*: sin plusculum sue creuerit, ut vux acinum referat, *σαφύλωμα*, & nobis vuatio dicitur. At si plurimum prolabitur, ut ultra palpebras prosiliisse videatur, *μήλον* quod est malum, nominant. Quod si quid etiam ex eo callum duxerit, clauus & *ἦλος* nuncupatur. Verum cornea aliquando purulenta cernitur, idque nunc in alto, nunc in superficie, ut pus figura vnguem repræsentet. hinc est,

METH. MEDENDI, II. 131

quod malum quoque *ὄνυχα*, hoc est vngue nomen. Cicatrices autem oculorū superficiarias, nonnulli *οὐλαί* tantum, hoc est cicatrices, alij *τεφείλιον*, hoc est nubeculam & albuginem tenuem appellant. si altius descenderint, *λευκώματα*, id est albugines crassas nuncupant. recipiunt suam quæque curationem. Oculorum præterea vitiiis etiam *πτερύγιον*, quasi alulam dixeris, (plerique hoc vnguem appellant,) connumeratur. est autem nervosa adnatæ tunica eminentia, quæ ex angulo maiori orta, ad coronam vsque peruenit. quod si pterygium supra modum augeatur, pupillam operit, & visionem intercipit. At verò carbunculi *αἰθρακώσις* dicitur, & cancri, deterrimi sunt oculorum affectus. quippe cornæ tunicæ *καρκίνωμα*, id est cancer, dolorem laborantibus infert, qui ad tempora vsque extenditur, potissimum si ægri commoveantur. Quum eo vitio detinentur, nihil appetunt, & ab acribus quibuscunque iritantur. malum ob vehementiam insanabile videtur, est tamen ei per ea quæ mitigatam facultatem obtinent, succurrendum. Porro cum pupilla colore nihil euiari, sed multo quàm naturæ comperat, latior fit, interdum ægro visionem omnino præripit, interdum plurimum adimit, ut omnia quæ visui occurrant, maiora, cum tamen sint minora, esse uideantur. Virium *μωδρίας* Græcis appellatur, atque ab humore superfluo excrementitioque eò cōfluente oritur. *φθίσις* autē, hoc est tabes

siue imminutio, pupillę quoque malum est, cum angustior, ac obscurior, rugosiorque efficitur. ea quę cernuntur, hęc minora omnia apparent, accidit, quod pra siccitate magis densetur. Ceterum differt $\phi\eta\sigma\iota\varsigma$ ab $\alpha\theta\phi\iota\alpha$, & $\phi\eta\sigma\iota\varsigma$, angustior rem reddat pupillam, $\alpha\theta\phi\iota\alpha$ verò humiliorē, minorēque totum efficiat oculum. Porro $\nuυκ\tau\acute{\alpha}\lambda\omicron\upsilon\pi\alpha\varsigma$ $\epsilon\delta\omicron\rho\iota\omicron\epsilon\iota\varsigma$, hoc est nuscitiosus vernos appellant, qui interdū cernunt, sed sole occiduo hebetius, noctū verò nihil vident. vitium gignitur ex tenuiorum humorum colluue, quam interdū quidem luminis copia euincit, sed noctū visioni tenebras offundit. Iam $\gamma\lambda\alpha\upsilon\chi\omicron\mu\alpha$, & $\epsilon\pi\iota\chi\omicron\mu\alpha$ (illud glaucedinem, hoc suffusionem, si libet, dixeris.) quidā vnum idēque vitium esse dixerunt: alij qui rem accuratius expendunt, rectius inter se distinxerunt: & $\gamma\lambda\alpha\upsilon\kappa\omicron\mu\alpha$, glacialis humoris vitium, quum ab humiditate qualibet in glaucum colorem mutatur: $\epsilon\pi\iota\chi\omicron\mu\alpha$ vero, humoris cuiusdam affusionem, qui inter corneam tunicam & humorem glaciale concreuit, esse asserunt. varij autem sunt humores, varięque congelascere videntur: & eorum genera cōplura curationem, sed glaucedines penitus nullam, admittunt. quippe quod glacialis essentia, ab alicna humiditate planē sit alterata. At $\alpha\mu\acute{\alpha}\upsilon\omicron\rho\omega\varsigma$, quam obscuracionem dixeris, est visionis impedimentum, cum citra manifestum oculi vitium, omnino nihil cernitur: quemadmodum & $\alpha\mu\beta\lambda\upsilon\pi\iota\alpha$, quam hebetudinem, si placet, voces, est in videndo obscuri-

tas, quæ manifestam quidem habet causam, sed oculis non deprehenditur. nam cum neque oculorum tunicæ, neque humores alterati apparent, utrique quod ob spiritum visorium, qui aut exiguus, aut prorsus non transmittitur, vitium existat, liquidò cōstat. idque vel propter præcedentem præclusionem, aut nervi lumen deferentis obstructionem, vel cerebri quoque ea parte contractam noxam. quæ omnia spiritus lationem satis inhibere queunt: ut oculi iam lucernis asimiles sint iis qui cæteroqui plenæ & idoneæ sunt, sed lumine, quod illuminet, orbantur. Porro *στραβισμός*, quam oculi distortionem quidam vocāt, ætate provectioribus quandoque ob musculorū oculos mouentium conuulsiam retractionem aduenit: maximè tamen infantibus accidit. nam cum perquam teneri sint, si à latere lucerna quæpiam accensa appenditur, aut lucis alioqui splendor irradiat, qui ad se oculos pertrahat, atq; hoc assidue fit, temporis progressu (q̃ mouentes musculi etiamnum tenelli sint,) oculus distortionis affectum contrahit, quod alter musculorum cedat, & alter conuellatur, prout hunc aut illum pati contigerit. Verùm cum hoc pacto oculi nō distortentur, sed ab ortu strabi nascuntur, id efformantis naturæ vitio adscribi debet. *ἐκμετρος* verò, quam expressionē dicunt, familiare est oculi vitium, quod conferta crassaque fluxio excitat, illumque sua sede emouet, ut exertus in posterum appareat, ei succurrédum erit, prout pri-

uatim postea docebitur. Denique de *μυωμία* hoc dicendum subit, quod ij *μυωμία*, quos lusciosos Latini nomināt, dicuntur, quibus hoc à generatione datum est, ut quę cominus sunt, facillè: quę verò e minus dissita sunt, haudquaquam visu affequantur. eiusmodi affectus ob spiritus innatam imbecillitatem emēdari nequit. nā cūm exiguus imbecillisque spiritus confluat, ad multum loci intervallum pertingere non potest. Habes oculorum affectus, quantum quidem brevitatis studiosis licet, satis explicatos: & si quid desideretur cum abundè quę vitia infestare solcāt, & qua ratione dignosci possint exposuerimus, ex ijs quoque id innōtescet.

DE OLFACTVS NARIVM. que affectibus, Caput 8.

ODORATVS communes cum alijs sensorii sunt affectiones quę tum propter affectā eam cerebri partē, qua sentiens nervus exoritur, tum propter nervum, spiritūque illac trāsmisum accidunt: peculiare verò, sunt polypus, & *ὄζαπα*. Polypus, est meatuum, qui à colatu *ὀσμωδῶν*, quasi dixeris colatorios, vocātur obstructio, propter carnis excreſcentiam, quę ea parte ita inhzret, ut agrè detrahi possit. enascuntur enim frequentes germinationes, quę instar polyporū, nali meatibus circumcirca adfixę adhærēt: quibus inspiratio expiratioque prohibetur, & si quid supernè pituitę aut mucci defluit, haud fa-

cilè obſtante polypo delabi poteſt. *ŏzana* verò, nomine ſuo, quod à fœtido odore ſibi ſumpſit, ſe patefacit, ſit cùm putres, corruptique humores, circa meatus colatorios coaceruâtur, ſuûmque vitium uicinis partibus impertiunt, & confluentes alios ſuo odore inficiunt. quippe omni quidem tempore, ſed præcipuè in maximis expirationibus ſpiritum odoribus inde exhalantibus infectum ægri odorantur. Præterea cum muccoſi humores eo ingruunt, nec facile exeû, inſpiratio quoque quandoque offenditur, nihilque notatu dignum egreditur. id vitium quotidie oboriri cõſpicitur, licet vulgo imponat, perinde ac ſi polypus potius ſit quàm ozana: potiſſimum ſi ex mediocri putredine humores odorem contraxerint. Verum tu facile ex ſymptomatum diſcrimine vtrunque diſcernes, quòd in polypo, humores non niſi temporis tractu coagmententur, nec facile eluantur: in ozana vero, vel leuibus cedant remediis mediocrẽsque omnino appareant. Sunt quibus ſanguis, ob vaſorum reſerationẽ, hac profluere cõſpicitur; qui etiã communis aliis partibus eſt affectus, etſi hoc loco potiſſimum accedat. Verùm de immoderato omnis ſanguinis fluxu, illic vbi curandi rationem inſtituemus, pertractabimus. Quare inde perenda erûnt, quibus immodicum ſanguinis profluuium ſiſti debeat: & nunc ad cætera progrediendum eſt.

PRIMUM meminisse oportet eorum affectuum quibus facies tentatur. Sugillata ergo & liuores, illa *εχθρα*, hos *μακροχρωμα* appellant, ex ictu quopiam iuxta oculos accidunt, atque illa, ut quæ summæ cuti incidit, facile digeruntur curanturque: hi verò qui altius descendunt, maiori tempore diligentiaque opus habent. Sunt autem affusiones quædam sanguinis qui ictus violentia è vasis erumpit. Porro *εχθρα* & lentigines, quas *εχθρα* appellant, sunt colores quidam, qui in facie diuersi à reliqua eius cute existunt, oriunturque ex humore qui summâ cutem inficit. Ac humoris quidem speciem, colores ostendunt: non tamen necesse est, ut humor tãdiu ibi vigeat, quantum hæc in facie cõspiciantur. Siquidem fieri interdum potest, ut humor qui ea genuit, euanescat: & ipsa veluti reliquæ quædã haud leues, quæ probe discuti nequiverunt, etiamnum ibi appareant. At verò vari, (*ισορροια* Græci nominant) qui diuersi sunt à prædictis, tumores exigui quidam sunt & duri, qui ubi in suppurationem abierunt, euanescunt. ut plurimû ijs qui barbam nutriunt, quibûsque consuetum est sanguinis è nare profluuium, citràque rationẽ id inhibetur, enascuntur. quineriam fœminis ferẽ, quæ aut uterum gerunt, aut rite purgatæ non sunt, obueniunt. Porro rugæ & nigredines, quæ faciei oboriuntur, quod ad formam spectat, fœminis aliquid venu-

METH. MEDENDI, II. 137

statis, maxime iuuentulis detrahere solent: verum aliud nihil nocumenti accedit. attamen ubi de curatione verba faciemus, aliquid de his quoque dicetur, ne earum quæ formæ ornatuique sedulò student, offensam incurramus.

DE DIGNOTIONE AFFE-

ctuum, qui os infestant, Cap. 10.

QUONIAM quæ os affligunt, sub obtutum quoque cadunt, de eius affectibus mentionem æquum etiam est hîc fieri. Sunt igitur *πρωλις* & *ἐπυλις*, gingivarum vitia: quorum *πρωλις* gingivarum est abscessus, *ἐπυλις* verò, inflammatio earundem, iuxta dentes molares, ceu nimia quædam carnis excrescètia eminens, quæ interdum febrium exiguarum est causa. Vtraque facillè remediis cedit. non enim ex causis magni momèti gignitur. Dentium porrò affectus, tum ex nuda quapiam intemperie, tum ex humorib⁹ eò irruentibus, gignuntur. excitâtur in dentibus non mediocres dolores, quòd nervi effatu digni eorum alveolis inferantur. si frigida est quæ infestat intemperies, dolor moderatior, ceu dêrium quidam stupor, comitatur, atque ab occurrentibus frigidis læduntur. conijcies autem id ex reliquis notis, quæ ex temperamêto nimirum, extrahètur, anni item tempore, & victu sumuntur. sin calida intèperies premit, maiores acutioresque sentiuntur dolores: ac particularium causarum dignotio, ipsam affligentem intemperiem pate-

faciet. Humiditas porro & siccitas, ipsę quidem per se, parum aut nihil moleste sunt, verum cum actiuis qualitatibus cōiunctę maximē vexāt. Cæterum cum humores quidam in dentes procumbunt, pro eorum copia ac qualitate, symptomata quoque excitātur. nam calidiores, ad agendum efficaciores sunt dicēdi. qui verò quantitate corrumpunt, pro sui copia etiā ægritudinis tempus denunciāt. Quod si in dentiū radicibus firmentur, tum vehemētiorem dolorem inferunt, tum ē sua sede eos excutiūt: vt nonnunquā ceteris altiores, & aliquando dimoueri quoq; sentiantur. Atq; hi digestis dissipatisque nocētibus humoribus sedantur. Cæterū qui in buccas, reliquāque faciem transfunduntur, dolores mitiores faciunt, & tumores exurgētes, eorūque colores, tum quāritatem tum qualitatem decumbētis humoris patefaciēt. Quate hæc ita dijudicabis. Illud tamen non est ignorandum, q̃ cum erodentes quidam putrésque humores, dentium essentiam inuaserint, eos cōstringunt ac erodunt. Atque de his hætenus. Linguā verò torquēt affectus, quorū alter in inferna eius parte, & præcipue pueris erumpit, rana, vel vt Gręci *βαρρα* dicunt; alter eius essentiam occupat, nec proprium obtinet nomen, sed magnitudine sua innotescit. siquidem ob ingruentem quempiam humorem nonnullis statim mirum in modum excrescit, & ægrē restituitur, neque suis munijs lingua promptē fungi potest: emendatur tamen, si opportu-

METH. MEDENDI, II. 149

nis remediis subuenias. Quæ verò ex antecedente febris patitur, cum alio atque alio colore inficitur, & rūpitur, squalētq; nec expeditè mouetur: ea sunt cōtinentiū febriū symptomata. Porro in palato, multa variâque erūpunt exâthemata, sed quæ proprio omni careant nomine. Tamen vlcera, quæ cum locum infestant, & ἀφθῆν peculiari-ter Græcis appellantur, infantibus maximè contingunt, atque eorum quæ sunt subalba, cæteris sunt moderatiora, deteriora verò, rubicunda, vt quæ nigra sunt, omnium deterrima habenda. Atque hi affectus in oculorum obtutum veniunt, & haud difficulter cernuntur, meliùsque curantur: at qui insequuntur, & difficilius apparent, & tardiorè open admittunt. Cæterum & de gurgulionis vitis hîc agendum. hic cum varios sentiat defluxus, varias quoque formas, variâque nomina, pro alia atque alia affectus specie recipit. nam κωρίς; & columella appellatur, cū ex fluxione aliqua leuiter inflammatus, æquali crassitudine visui occurrit. σφυλην verò & vua, cum maior est fluxio, & inflāmatio ingentior, atque acino vua assimilatur. Sic sanè etiam ἰμάρτωσις, quam nescio an corrigationem ausim dicere, nominatur, cū gracilis alioqui est, sed solito aded fit longior, vt linguam contingat. appellationem uerò à corrigiarum similitudine obtinuit. Atq; his variis nominibus dotatus fuit, quòd varias quoque affectionum species repræsentet. Huic gutturi faucibusquo

inferuientes musculi adhærēt, qui alia atque alia quoque experiuntur vitia, vbi iis humores, maximeque calidiores, qui ferè etiam inflammationem efficiunt, insident. Quare si interni gutturis musculi inflammatione cōsistentur, affectus *συνάγχη*. Græcis dicitur: sin externi, *σφραγδαρχη*. Sic cum interni faucium musculi inflammantur, *κωπάρχη*, cum externi earundem, *σφραγδαρχη* vocatur, nomine *σπτόν κωπά*, hoc est à canibus, qui ei affectui plus cæteris obnoxij sit, deducto. (Latini vnica angine dictione, omnes eas species exprimunt.) Qui ira laborant, nō nisi recta ceruice & cum difficultate spirant, tensionemque sentiunt: adhæc facies rubet, oſque eorum reſertur ut plurimum hiat, nec deglutire queunt, ac si vim sibi fecerint, per nates quod deuorandum erat recurrēs, eiicitur. Quod si eum locum diutius inflammatioprehendit, hominem interficit: sin in vicinum pulmonem fluxio migrat, pulmonia interimit. Siquidem vt duos maximos pessimosque euadat morbos, longe omnium est difficillimum, & bona faueat fortuna necesse est. Semel tamen nobis quidam mortem effugisse visus est, cum ceteri omnes perierint. Atque ij præ ceteris maxime seruantur, quorum collum in tumores attollitur, aut exanthemata in eo oboriuntur. Cæterum affectuum os infestantium continuitas, sermonē nostrum ad eo inferiores deduxit, de quibus cū satis superiori libro fuerit pertractatum, iam tempus est, vt ad reliquas ex-

METH. MEDENDI, II. 141

ternas affectiones accedamus, ac de ijs quę necessaria sunt doceamus. Quare de maximo ac deterrimo omnium eorum, qui in summa corporis cute existunt, primo loco dicendum, deinde de reliquis qui priuatim apparēt. ita enim recto ordine procedente oratione, legētibz quoque singula particulatim, magis erūt ad manum.

DE RELIQUIS EXTERNIS corporis affectibus, Caput II.

ITAQUE qui Gręcis *ἐλέφας*, & nostris elephantia dicitur, totiúsque corporis cancer est, vniuersam depascit carnem, agrúmque eò redigit, vt curationem non recipiat. Hic à nigra bile suum ducit cōstitutionis initium, quę si ex sanguine corrupto, atque in melancholicum commutato fuerit genita, rubicūdum minúsque malignum elephantem efficit: sin ex flaua mutata melācholicus succus fuerit enatus, pessimum ac corrodentem, qui que omnia ignis instar populetur, conspicias. Affectum, superciliorum mētrique pilorum defluuia, antecedunt, & tumores in facie extuberātes, oculique alio & alio colore notātur, ac vox exasperatur. uenę itē sub lingua turgidę, & cum antea eiusmodi nō essent, nigre efficiuntur. At temporis tractu, omnia ea increscunt, & exanthemata quępiam, quę difficulter sanantur, existunt, à quibus postea humore erumpit. Omnem hic medicamentorum vim ac facultatem, tanquam nihil conferentem respuit.

Minus post elephantem mala est *ἀλεπρία*, cui scabies, & huic impetigines succedunt. sed lepra alius descendit, & orbicularia exanthemata facit, & carnis quasdam colliquationes, ac *λεπίδας*, hoc est squamulas remittit, unde etiā nomen adepta est. Non ita profunde scabies quæ *ψώρα* Græcis dicitur, penetrat, & variis figuris insignitur, nec furfuracea corpuscula reiicit. Leporam melâcholicus succus committit: sed scabiem varij humorum, eorumque variæ miscellæ cōstituunt. Communis utrique est cutis asperitas & pruritus. Si verò tenues acrésque & serosæ humiditates aliis crassioribus succis permiscantur, impetigines, quas Græci *λεγύρας* nominant, suboriuntur, quæ celerrime in scabiem ac lepram neglectæ cōmigrant. Cæterum reliquos pruritus, qui ob acriorem salumve humorem, cutem vitiât, ex ætate, temperamêto, & victus ratione distingues. Procliuius ij quibus iuvenes, atque ætate vigentes afficiuntur, curantur: nam qui senibus adveniunt, difficulter remedia admittunt, quod neque valida medicamenta, quibus senes minime indigêt, declinante iam facultate, prosint: nec fluxio pròptè, propterea quod meatus iam duriores euaserunt, & conuiueant præcludanturque, discutitur. Porro ex omnibus, aut nihil dum scalpûtur, aut humiditas quæpiam colore & consistentia varia, promanat. atque inde, haud secus quàm ex prædictis, humorem dignosces, prædominantem. Cæterum *ἀνγκυρα*, quas vitiliginis

quidam vocant, eandē ad ἀφὲς rationē obtinent, quam lepra ad scabiem, nam vitiliginēs vt plurimum altius descendunt, pilosque inde eiusmodi emittunt. At alphi in superficie hærent, licet ipsi quoque nonnunquam altius radices agentes penitus recedant, vt eo loco pili eandē coloris speciem referentes, existāt. Periclitamur autem an vitiligo altius peruadat, si modicē acu pertundatur, ita vt ultra cutem non penetret. nam si sanguis effluerit, affectus est sanabilis: sin lacteus humor prodierit, non est medicabilis, quod iam caro, quam occupat aliam formā inducit. Nōnulli locum pannis asperis perfricant, ac si rubescere cōspexerint, bene sperant: sin eundem tūc colorem retinet, animū ceu à curatione abhorreat, despōdent. Adhæc deteriores sunt, quo plura corporis loca obsederint: & diuturniori tempore quàm alix, quæ eiusmodi non sunt, perdurant. Porro alphi vt plurimū vitiliginib⁹ sunt natura moderatiores, ac medicamentis mediocribus magis profligantur, at vbi tempus traxerint ijsdem quibus vitiliginēs curantur, vtpote quæ iam harum vitium induerint. Præterea ex his alij sunt albi, alij nigri, dominantēmq̃e humorem suo colore iudicant. Cæterum quæ *σιμα* Græcis dicuntur, specie nigris alphis similia, quæ ab ictu & contusione quapiam originem ducunt, aliam postulant curationem. Quæ vero priuatim papulæ, & Græcis *κάρδιον* nominantur, à crassis humoribus cuti vt plurimum

impactis, ubi densa est summa cuticula conflantur, siue eiusmodi humores in toto corpore, siue in cute tantum redundant. quod ex affectus vehementia, ex excretis, priorique uictu dijudicatur: ac pro discriminis ratione conueniens curatio accommodatur. *ἰπποκρίδες* uocatę sunt vlcuscula quę sponte sua florum more erumpunt, pustularum figura, subrubra, quib⁹ disruptis sanies subcruenta emanat. hæc noctu magis quam interdiu infestant, vnde etiam suum nomen acceperunt. *μυρμηκία* verò & *ἀπορροήων*, illam formicam, hanc verrucā penilem nostri vocant, utraque cupis est exigua extuberatio, callosa, & magna ex parte teres. sed formica latiori basi sedet, & si quis constrinxerit, mordentis formicę sensum inducit: verruca autem pētilis, angustiolem obtinet basin, vt summę chordę similis pendere videatur. *γάγλιον* est nerui collectio seu concremento, ex ictu aut lāsitudine proueniens, in manibus pedib⁹que, quod plures & conspicui nerui eo inferantur, magis que quam alię partes exerceantur, oritur potissimum. Atque hæc mediocria sunt, & mediocres causas habent, nihilque aut parū offendunt dolēte. Quę verò ex confluente humore gignuntur, ac locos coarctant, ea magis torquent, membrisque suam eripiunt functionem. Verum quia multi sunt qui fluxione sua infestant humores, atque interdum complicatur, age sigillatim eorum quoque noxas doceamus, vt singula discernere possis.

DE TV-

METH. MEDENDI, II. 145
DE TUMORIBVS PRAETER
naturam, & vlceribus, Caput 12.

ITA QVE cùm sanguis bonus crassitie
moderatus, in aliquâ partem affatim influit, ibi-
que ob suam copiam impingitur, fit ea quæ pro-
prie φλεγμασι, & inflammatio nuncupatur: ac ru-
borem feruoremque cum quodam tumore in la-
borante parte procreat. Cùm verò bilis flaua ita
partem afficit, enascitur quod ita appellatur ἐρυ-
σιπιας, Latini ignem sacrum dixerunt. hoc non
ita rubrum est, vt prius, nihilo tamen minus in-
flammat, & subpallet. Quòd si iam dicti humo-
res permiscentur & componuntur, affectus inde
enatus cōposito quoque nomine effertur. Qua-
propter, si sanguis redundat, φλεγμασὶ ἐρυσιπιω-
δης: sin bilis superat, ἐρυσιπιας φλεγμονώδης nuncu-
patur. Porro οἰδημα, nostri mollem & laxum tu-
more appellat, tumor est albus, doloris expers,
ex pituita collectus: quemadmodum ἐμφύσημα,
hoc est inflatio, ex frigido crassiorique spiritu cō-
flatur: faciles tāgenti cognitu sunt. nam œdema-
ta, cùm neque ferueant, neque doleāt, nec colo-
re aliquo alterata varient, leui negotio cedūt: in-
flationes verò, quòd spiritus cutem intendat, re-
nituntur. hæ in tympania hydrope magis sunt
cōspicua: quippe abdomen in ea, quòd à crasso
spiritu cutis plurimum extendatur, tympani in-
morem pulsatum resonat. Atqui inflammationi-
bus plerisque, iis vtique quæ non promptè sup-

purantur, aliâve aliqua ratione discutiuntur, proclive est ut in gangrænam & siderationē transcant. Appellamus autem *γάγγραινα*, alicuius partis ob inflammationis quæ conflatur, magnitudinem, mortificationem, non quæ iam cōfirmata sit, sed quæ etiamnum fiat. nam quum iam pars emortua est, sideratio & *σπάινος* Græcis, affectus nominatur, qui est gāgræna terminus. Corripit hic affectus etiam ossa, cum nimirum caro ijs circumdata saniem generat, quæ ita ea imbuat, ut putredinem contrahant. Atque hæc adeo gravia mala, partes in quas illabuntur, corrumpunt. Cæterum bilis quæ consentientia crassa est, & acrior, cutem ad subiectam usque carnem exulcerat, vocaturque affectus *ἑρπης*. si verò tenuis, & minus acris calidâque fuerit, exiguas pustulas in summa cute milio similes excitat, ob eamque similitudinem Græcis *κασχίας ἑρπης*, hoc est miliaris herpes nuncupatur. nonnulli hunc ex pituitæ admistione fieri asserunt. Dicitur est autem *ἑρπης*, eo quod videatur *ἑρπιν*, quod est serpere per cutem summam, modo hanc eius partem, modo proximam occupans, quod semper priore laborante persanata, propinqua eius vitium excipiat: non secus quàm ignis, qui proxima quæque depascitur, ubi ea quæ prius accensa erant, deficiente iam idonea materia, prius quoque extinguuntur. Porro *βυβών*, & tuberculū siue *φύμα*, ac *φύκθλον*, quod panum quidam etiam vocat, glandularū sunt affectus. & tuberculum dicitur glandulæ inflam-

matio . βουβων verò, eiusdem est ad suppuratio-
 nem properans inflammatio, & inflammatum
 siue phlegmonodes eius erysipelas, φυρεθλος vo-
 citatur . De furunculo autem, quem οδοντα ap-
 pellant, hoc dicere licet, quòd tumor sit absces-
 sum referens, qui ex crassis humoribus ortus in
 carnosissimis partibus consistit : beni-
 gnus quidem, si in cutem tantum coarctatur :
 at malignus, quando altius actis radicibus, in su-
 perficiem erumpit . Dignosces id tum visu, tum
 tactu, locum circunquaque furunculum con-
 trectas . Iam πέρμινθεν, tuberculi genus esse aiunt,
 cui pustula nigra supra infraque adiaceat, qua
 rupta, ea quæ subiacent abrasa apparent . hoc
 dissecto pus reperitur . Alij inquirunt πέρμινθον si-
 ue terebinthum esse eminentiam cutis, rotun-
 dam, melancholicam, terebinthi fructui adsi-
 milem . Cæterum, si sanguis melancholicus ma-
 gis euaserit, & feruens cuiusdam parti incubue-
 rit, αἰθρανες, hoc est carbunculi exoriri solent,
 quæ crustacea sunt vlcera, magnæque ex parte
 ab pustula ambustis non dissimili, & quando-
 que citra eam incipiunt . Pars initio omnino
 prurit, deinde vna interdum pustula, nonnun-
 quam etiam plures milij instar exiguæ erum-
 punt, quibus disruptis, crustaceum vlcus suc-
 cedit, cuiusmodi candentibus ferramentis exci-
 tatur, cū crusta nunc cineritia, nūc colore nigra,
 ita ut inferiori carni adhæreat, & serpens quo-
 dammodo ceu clauus affigatur . Caro circūposita

vehementer inflammata, nigrâque colore efficitur, nō secus quàm bitumen pixve resplendens. eiusmodi autem est bilis exquisitè atra, à qua qui generantur, nigri carbunculi appellantur. Verū qui carni tantum insident, breui spacio circūscribuntur: qui verò in membranis, aut neruis nascuntur, longo tempore durant, & subiecta loca in affectionis consensum pertrahunt, adeò ut inflammatio quæ erysipelatis naturam sapiat, in ijs excitetur. non pauci ad suppurationem abeunt, & plurimos etiam febres comitantur. Oboriuntur demū & ex popularim grassante causa quapiam carbunculi. Proinde ita eos dignoscēs, & velut postea docebitur, curabis. Cancer potrò in pluribus corporis partibus oriri potest. siquidem in oculis, & vtero, atque aliis corporis particulis quamplurimis, & præcipuè in sceminarum mammis prouenit: utpote quæ natura laxæ sunt, & materiâ crassissimam faciliè excipiūt. ex nigra nanque bile cū efferbuit, canceri contrahuntur. cui si actius quippiam, quòdque corrodendi vim obtineat fuerit admistum, caneros cū vlceratione procreat. Colore hi attriores sunt, quàm reliquæ inflammationes, minúsque calidi. venæ in ambitu implentur, & intenduntur instar pedum animalis canceri, vnde etiam nomen huic vitio inditum. Quidam verò, non hinc, sed nomē sortitum esse aiunt, quòd ægrè à partibus, quas occupauit, cācri in morem, auellatur. Hoc malum ob eiusmodi humorem non persanescit,

quòd neque repelli, neque discuti possit, neque totius corporis purgationibus cedar: sed mitiora semper medicamenta apposita negligat, & à vehementioribus iritetur. Inchoantes tamè, purgationibus quominus vltius progrediantur, impediri queunt, præcipuè si humor affecto loco nondum fuerit impactus. nam dum adhuc oberat, aliò deriuari potest. Caterùm cū carò à graui aliquo corpore illapso contunditur, exilèsq; in ea venæ discinduntur, sanguis per subsultum, hoc est *ὑπὸ τῆς δερμίδος*, profunditur. qui cum sub cute colligitur, *ἐκχύμωμα* appellatum, quasi excitationem dixeris, inducit. Hoc cute haudquam diuisa, ceu tumor tactui promptè cedens, & magna ex parte doloris expers, apparet. Ecchymomatis species sunt, *ὑποσπέρματα* quæ vocantur, adhuc, sanguinis ex ictu aliquo ad vngues procurfus. Ruptiones prorsus cū ecchymosi, aut in summa cute, aut in profundo proueniunt. Quare si statim vniuersum ecchymoma fuerit per halitum discussum, pròptius caro dissidens coalescit: sin vetustum euaserit, sordèmq; subrus aluerit, ruptio in posterum committi vniriq; nequit. nam etsi labia sibi mutuo committantur, tamen leuis quæpiam incidens occasio facillè ea dirimit, vt spatiū inter ipsa medium alieno aduertiōque humore impleatur, & continuum quodammodo ecchymoma, primo ex sanguine conflato persimile, gignatur. Porro *σπέρμα*, quod conuulsum appellant, distractis di-

uulſisq̃ue fibris quibuſdam cōtingit: & ſemel di-
 uulſe, conglutinari nequeunt: quare ſola auxilio-
 rum mitigatione, quoad dolor ſopiat, opus ha-
 bent. Iam exquiliſus ſcirrhuſ, tumor eſt præter
 naturam, duruſ & ſenſu expers. ab exquisito
 receſſit, qui mediocriter ſentit. At qui ſenſu
 caret, iam ſanari non poteſt. ſiquidem qui impo-
 ſita medicamenta non perſentit, ecquæ nam in-
 de auxiliij ſpes expectari poteſt? quum qui ſen-
 tiunt, eatenuſ ſpem faciant, quatenuſ etiam ſen-
 ſu ſint participes. Oriūtur omneſ e tenaci craſ-
 ſoq̃ue humore, ita induratiſ membris inſixo, vt
 ægrè euelli poſſit. Gignūtur principio, nōnunq̃
 ſua ſponte, cum eiufmodi aliquiſ humor, parti
 cuipiã impactuſ inſederit: ſæpe tamen medici ob
 inſcitiam eiſ auctoreſ ſunt, cum inſtāmationeſ
 & eryſipelata, præter modum refrigerauerint &
 aſtrinxerint. Strumæ quæ *χειρῶδες* vocant, glan-
 dulaſ ſunt ſcirrhuſ indurataſ, quibuſ collū, axillaſ,
 & inguina potiffimū tentantur. Cōmuni ſcir-
 rhoruſ curationi ſubiſciuntur. Dictæ porrò
 ſunt *χειρῶδες*, quòd ſcropha eo malo inſeſtari ſo-
 leant, vt fertur: vel quòd prolificaſ videantur.
 ab vnico quippe tumore, etiam aliaſ quandoque
 enaſcuntur. Quidam iſ manuſ operam ad-
 moluntur, veluti poſtea docebimur. non enim
 nunc inſtitutum eſt, curandi rationeſ, iſ quibuſ
 vitia diſtinguuntur, inſerere. At verò *στάσιμα*,
 & *ἀγέρωια*, & *μυλκητεῖς*, ſuaſ ſibi appellationeſ
 quodque ſortitum eſt, ab humoruſ qui in tu-

METH. MEDENDI, II. 151

moribus continentur similitudine. est enim eorum quoddam *σείαν*, quod est sebo, aliud *μύλην*, id est melli, & tertium *ἀνέξ*, hoc est pulti ad simile. Vnumquodque autem ex re quam tactus intus contineri iudicat, deprehenditur, nam quæ crassior est, ea tactui quoque magis obnititur. Est præter hæc quod *κνέλει* Græci, nostri fauum nominare solent, qui humor est in cute multis rivulis perforatus, & quibus melleus humor profluit, nonnominaturamque ex similitudine reperit. Iam ex ulceribus (nam de his quoque postremo loco est agendum,) quædam sunt plana, quædam caua, alia in quibus caro supra modum excrescit, nonnulla tenuem sanietem effundunt. Rursus alia pus consistentia commodatum obtinent: & quædam in ambitu nonnihil rubent, & leuiter inflammantur, nonnulla laxiorem tumorem habent. Alia autem carnem humidam mollemque valde, alia asperiores potissimum circa labra gignunt. Denique alia certo loco impacta, nigrescere, emortuæque, & nonnulla vicinum quoque locum depascere visuntur. Plana & rubra, quæque proxime ad rubedinem accedunt, quod quæ succrescit caro reliquæ assimiletur, post paulò sanitatem pollicentur. sin verò sordida caro est, & perquam humida, minime fidentum est, verum eam ut dicemus demere, enitiquæ ut probè educamus oportet, quod etiam in cauo ulcere faciendum, quemadmodum postea priuatim explicabimus. In quibus caro nimis excrescit,

ea detrahi debet. Porro quæ tenuem sanie euomunt, cruditatem notant, & non nisi multo post tempore in pristinum statum restituenda. Quibus moderatum est & crassum pus, ea meliora sunt, maximè si nihil grauis odoris expirât. Quæ verò in ambitu rubent, aut membrum lassatum esse, aut ægrum calidioribus cibis vti, aut, quod postremum est, medicamentis plus satis calidis irritata esse denunciât. Sic quæ laxo humore exurgunt, malo habitu corripiuntur. Demum nigrescunt, & emoriuntur, & depascût, aut ob magnitudinem copiâve, quæ eo illapsa à facultate, ab alia quapiam ægritudine debilitata, euinci nequit, quippe eos paulo post morituros iudicamus, si quod exiguû vlcus habent, atque id emoritur, nam cum ea pars magis quàm cæteræ laboret, sufficientem demonstrationē ad futuri euentus prænotionem præbet. Atque ita iam sermone de vlcere finem imponamus: librûmque hunc, quòd suum habeat magnitudinis modum, pro ea qua vsi sumus breuitate, hîc cõcludamus. Restat vt ad curandi rationem accedamus, ita nanque pollicitis vndique satisfaciemus. Quòd si diligentius libellû excutiens, aliquid quod explicatum esse oportebat, desiderari cõpereris: id aut breuitatem sustulisse, aut ex ijs quæ proposui, haud difficulter intelligi posse arbitrator. Interdum tamen, (fateor) quædam quæ doceri debebant, in obliuionis gurgite delitescût: quod id nobis quotidie vsu ueniat. Verû si quid præ-

METH. MEDENDI, II. 153
termiffum eft, id mirum videri non debet: quin
potius, qui adeo breuibus paucisque verbis, om-
nis propemodum morbi agnitionem cauffasque
fimul complexi, id fummo opere eft demirandum.
Faxit iam Deus, vt tu libello vti fruique, & nos,
quæ neceffaria funt, docere poffimus.

ACTVARI ZACHA-
RIAE METHODI MEDEN-
di, Liber tertius.

PRAEFATIO.

V M omnis doctrina, ra-
tioque docendi ad finem
quempiã, quem sibi propo-
nit, contendat, ac finis, iis
quæ præeunt, facultate, di-
gnitatẽque prior effe vi-
deatur: haud iniuria, ratio
viãque, quæ sigillatim cu-
rationem affectuum docet, potiore dignitatis
locum tenere cẽleri poffet. Verum, quia ea rectẽ
& methodicẽ vti non licet, nifi qui curare velit,
quo pacto finguli affectus dignoscantur, exqui-
fite nouerit, antea fe in iis diiudicandis oportet
exercere, atque ita ex methodo curationem in-
ftituere. Quare cùm in duobus fuperioribus li-
bris vitiorum agnitionem, quibus & vniuerfim
& particulatim corpus afficitur, addita vniuf-

cuiusque caussa (non enim tractationem in multas portiunculas, minuris dissecandâ esse iudicauimus.) breuiter perstrinximus: nunc curâdi rationem tradere, prout tutissimè & succinctissimè fieri poterit, in animo habemus: non ignari, quàm distincta tractâdi ratio succinctè breuitati aduerferur. nanq; illa prolixis verbis obitur, hæc vero multa quoque quæ necessaria sunt, præscindit. Proinde, si quando q̃ polliciti sumus, erimus prolixiores, id necessitati cuiuspiam, quæ vt tuta perspicuâque sit tractatio, longius sermonē protrahi cogit, tribuito. Sin cōtrâ, aliquid desiderari videbitur, id pollicite breuitati adscribito. Attamen methodus, quæ omnia pertrâsit, satis superque ea quæ necessaria magis, atq; ad vsum aptiora sunt, suppeditare poterit. Cæterū quia in mendedi methodis, alia vniuersali oratione, alia sigillatim morbis impertita, comprehenditur: atque eas quædam præcedunt, citra quæ curatio ritè institui nequit, quæque multorum morborū præsidii adaptantur: de ijs vtrique primū est pertractandum, ac deinde reliqua addenda, vt à methodo, ordinèque sermo orsus, nullam in hac commentatione pariat confusionem. Quapropter, cum in morbis compluribus venam seceamus, & in aliis glandibus ac clysmatis vtamur, cūmq; rursus nonnulli purgationibus aut vomitibus sudorēve prolicientibus medicamentis, alij cucurbitulis siccis, aut etiam cum scarificationibus, aliqui hirudinibus, vt alij arteriæ se-

METH. MEDENDI, III. 155

&ione, quidā item ijs quæ in nares induntur, *ἱπ-
 πῖνα* vocantur, aut rubificatibus aut dropacisimis,
 vel balneis, aut frictionibus exercitiisve, aut aliis
 id genus opus habeant: si eorum vsus, tempora,
 ac cōmoda sigillatim exposuerimus, fiet vt ijs cō-
 mode atque opportune vtaris. Proinde cum om-
 nis propemodum hæc methodus in plenitudine
 & vacuatione, atq; alteratione versetur: vacua-
 tione repletis, & repletionem eorum quæ conue-
 nientia sunt, vacuatis succurrimus: quomodo san-
 nè alteratione, ea quæ aliqua intēperie infestant,
 idque siue refrigerantes & calefacientes, siue sic-
 cantes & humectantes, curamus. Ac de reliquis
 quidem postea loquemur, in præsentia verò de
 ijs quæ repletionem spectant, verba faciamus.
 Est autem nihil aliud repletio, siue *πληρωσις* Græ-
 cè, nisi humorū, qui cavitatibus quibusdam cōti-
 nentur, plenitudo multitudōq;. Atq; bilis, aut pi-
 tuita quæpiā, cibūsve inconcoctus, in stomacho
 ventriculōque, *πλησύνει*, hoc est plenitudinem
 efficiūt: in intestinis verò, tum illa iam dicta, tum
 stercorum abundantes fæces, sic in vesica, hu-
 mor quispiā crudus, lotiūmque: in viscerum ca-
 uis, aduentitij corrupti humores exuberantes,
 sunt plenitudinis causa: perinde atque in veno-
 so genere, sanguis aut quātitate aut qualitate ex-
 ccedens, offendit. Itaque de venæ sectione primū
 agendum: ac quibus, & quando, & qua corporis
 parte, cum moliri decet, docēdum, vt inde ad re-
 liqua accedamus.

ACTVARI I
DE VENAE SECTIONE,
Caput 1.

VENAM ergo tundere oportet, in plenitudine, & calidiorum humorum putredine: in anni tempore, vere potissimum, secundo loco, autumno: in ætatibus, à pubescētibus vsque ad declinationem: in habitibus calidioribus: in regionibus temperie commodatis, in contrariis, venę sectio ceu aliena est fugiēda. nam si sanguis vacuatur, cū neque copia, neque humoris exuperat caliditas, refrigeratio, cruditas, malusque habitus succedit. A Estate verò, periculum est de syncope, præcipuè si regionis temperies calida vigerit, ægrique habitus in halitum promptè digeritur. At cū frigus præualet, è sanguinis inanitione, corpus anni tempori par est consentire. Adhæc, simul quoque dispiciendum est, an bene aut secus, æger sanguinis vacuationem toleret. Vena quoque secanda est, quibus consuetæ excretionēs suppressæ fuerint, & astate febrē expectant: vt contra à sanguinis missione supersedendum, quibus familiares excretionēs immodicè nimis ferūtur: quosque affectus sicciore affligunt, & ventriculos imbecillum est, aluiusque liquidiora egerit. Quòd si quando contraria in eodem concurrerint, & quædam eius administrationem suadeant, & alia dehortentur, quænam præpolleant, est spectandum, atque illis opem ferentia admoliendum, ita tamen, vt ne

METH. MEDENDI, III. 157

dehortantia quidem negligātur: sed illis quoque in quantitate aliquid est indulgendum, ac securitatis gratia gratificandum. nam in validioribus ac magnis auxiliis, si aliquid de vacuatione remittitur, securitas a gro conciliatur. Porro non eadem perpetuo sunt tundendæ venæ, sed pro infestium vitiorum ratione, aliis aliæ: dum partim reuellere, partim materiā deriuare, prout occasio vsq; postulat, studemus. Ac reuulsione quidem vtendū est, cū multitudo infestans est effatu digna, parsq; cui affectus impēdet, princeps ac præcipua est. Deriuatione verò opus est quando ex propinquo loco auferre non licet. Sic per rectitudinē, quod Græci dicunt *καὶ ἴζη*, vacuandum, cū calidiores humores in locum aliquem antea fuerint impacti. Scire nanque licet non solum cū purus abundat sanguis, venam secandā esse, verū etiam cum cæteri quoque humores biliosi serosi'ue, aut eiusmodi alij vnā cum sanguine, exuperauerint. nam illic, quia id quod infestat, vacuatur, sanguinis missio conferre visā fuit: hīc verò communi vacuationis ratione conducit. Siquidem sanguinis detractio quamlibet tam in venis quàm toto corpore plenitudinē imminuere solet. Atque ita cōmodè vena secatur, nisi aliud quippiam eius vsum impediat. Venas porro tūdimus, alias ob aliam affectam partem, sed quoniam magna ex parte quæ cubitum prætergrediuntur, incidimus, de iis primū, deinde de reliquis agendum. Itaque quæ in cubito con-

spicitur, rectà ab humero descendit, atque idcirco humeralem eam nominarunt: ibique discissa nonnihil descendit, quam mediam nūcupamus. Sunt tamen quibus hanc cum humeraria connecti nō placet, sed ab alio principio produci videtur: alij humerariam ibi deficere opinantur. Post has, alia vtraque humilior permeat, quā alix plures minorésque excipiunt, sub ipsum iam cubitū perreptantes. Verū quia non omnibus omnes eodem modo apparēt, sed aliquibus omnes, quibus nimirum venosum genus, iecūque ante id naturali temperie ac efformatione, calidius faniúsque fuit conformatum: nonnullis autem, cōplures, quemadmodum aliis paucæ, vel ob naturalem quendam in prima efformatione errorem aut vasorum angustiam, vel quòd profundū magis petant, vel carnis copia occultentur, conspiciuntur, nos de ijs tanquam omnes obrutui occurrāt, loquemur, ruum autem erit, loco, quo nō apparent propinquiores, si quando necessitas urget, secare. Proinde humeraria tundenda est (nā de hac primo loco tractandum, quòd cæteris sit sublimior) in ijs affectibus in quibus caput, aut in tota eius circumscriptione aut aliqua eius parte, puta oculo aut auribus laborat. Eam verò, quæ inde conspicuè deriuatur, in parotidibus & faciei, collique morbis secabis, quæ si non apparet, ad humerariam redibis: vt ad mediam, & hanc (si media nō conspicitur,) in thoracis costarumque vitiis. His demum inferiorem secare oportet.

METH. MEDENDI, III. 159

ret, cum ilia, renes, & partes genitales malè habent: quòd reliquarum sit humillima. Cæterùm in his venis cautè obseruandum est, vt in ipsis sectionem moliaris: q̃ nō mediocria, si aberraueris, inde contingant mala. siquidem humerariæ musculi caput subijcitur, quam nisi securè cautèque incideris, sed secans ferrum in musculū adgeris, dolores, inflammationēque excitabis, ac aliquod membro inferes impedimentum. Iam ei quæ inde ppagatur, neruus subditur: qui ne pun-
gatur metus est, si minus circumspecta fiat sectio, Neruorum porrò puncturæ, velut antea quoque docuimus, conuulsionem, & si negliguntur, mortem inferunt. Quòd si transuersi amputantur, membrum in quod inferuntur, motus sensusve vsu spoliatur. Attamen aliquando, si quando cōuulsionem, aut ea etiam deterius quippiam homini metuimus, totius nerui præsectionem eligimus, satius esse rati, cum hominis vita, membri motum esse oblaxum, quàm si membrum incolume asseruare studeremus, mortem repentinam creare. Sub ea quæ has insequitur, arteria percurrit, quæ cum diuiditur, nihilo leuius accedit periculum, ex sanguinis effreni profluio, quòd spiritus ei insitus, motusque præcludi vas ac conuiuere non patiantur, sed semper prærum pant, osculūque reserant, vt sanguis qui in arteria continetur, erumpat. Atque huic succurres, velut pōst de ea pertractantes docebimus: nunc autem ideo eius meminim⁹, quo

cautè qui ministrant, sectionem moliantur. Nō est tamen ignorandum, non eodem semper modo omnibus nervos arteriāsque venis subiici, sed plurimis illa nonnihil ad latus declinant, licet cōpluribus vnà permeent, venæque illis insideant. Et quoniam nonnunquam qui inconsideratius venam vulneravit, sectio rectà in nervum arteriāmque fuit adacta, atque vna cū vena, illa quoque dissecuit, eam ob rem, te illius admonitum volum⁹, quo ministri leuius, ac in superficie magis sectionem aggrediantur. Ita ergo cubiti venas incidens, ægris opem feres. Cæterùm desinunt hæ in prona manus parte, & humeraria rectà ad pollicem defertur, reliquæ verò ad partes carpi humiliores. Quare si humeraria in cubito non apparet, eam quæ est ad pollicem, secamus, quemadmodum in lienis iecinorisve affectibus, vbi opus est sanguinis vacuatione, eā quæ ad annularem digitum propagatur, atque ad minimū magis accedit, incidimus, atque ita laborātī opitulamur. sic in anginosi & gurgulionis & glandularum linguæ adhærentium inflammatione affectibus, eas quæ sunt sub lingua pertundimus, & quo loco malè affecto propiores secuerimus, eo citius auxiliamur. Nōnulli in inueteratis dentiū morbis, quādo superiores ex æquo acris humoris affluxus infestat, venas intra labia & gingivas inciderunt, sectis item iis quæ sunt in magno oculi angulo, mali impetum fregerunt. Eadē faciei papulis, quas ἐξασφάλματα vocari dixim⁹, potissimū

METH. MEDENDI, III. 161

potissimum in secundis opem ferunt. Ita & frontis secta vena in vetustis occipitis malis profuit. Sunt qui venas colli incidunt, verisimileque est eas iuuare, cum sanguis copiosior ad caput confluit, atque idcirco veluti inflammationem in cerebro concitat, aut sensus veluti detinet, *καμψι* nominat: veruntamen plures eas deuitant, quod sanguinis fluxus ægrè compesci inhiberi que possit. at tamen necessitas nihil non vtile efficit, atque eas ob causas, has quoque pertūdimus. Porro in pedibus sanguinem mittimus, cōmuni quidem ratione, vt humores qui sursum ad partes præcipuas vergunt, retrahamus reuellamúsque: verum priuatim in fœminis quibus menses supprimuntur, aut minus quàm necesse est, purgantur, aut consimilis aliquis affectus sanguinis vacuationem vrget. quare hîc internas magis secare conuenit, sed in coxendicis renūmq; dolore, quem sanguinis progignit copia, externas secuisse prestat. Quod si inflammatio quæpiam genitales partes occupat, in fœminis iuxta ac maribus, cū reuellere est animus, & ne humores ad affectas partes pertrahantur prospicere, vtilius è cubito sanguinem ducimus: sed si temporis longinquitate humores iam sunt impacti, satius videbitur à pedibus sanguinē detrahère. nam dum adhuc oberrant humores, & incerta sedē vagantur, reuellere melius est: at vbi iam sedem fixerunt, & loco cuiuspiam infixi hærent, ex propinquiore parte euacuare est vtilius.

ACTVARI
DE ARTERIAE SECTIONE,
Caput 2.

PORRO arteriam secare, interdum conferre videtur, verum plurimum negocij exhibet. Siquidem sanguinis fluxus qui ægerrimè sisti possit, & arteriarum dilatationes quas *αιδισπικνωση* Græci nominant, hinc oboriri solent. siquidem cum arteria perpetuo motu agitetur motus sui perennitate, sectioni obduci cicatricem non patitur. Attamen cum longè tenuiorem, ac nihilominus calidum contineat sanguinem & spiritum, simul atque plurimum increuerit, calore tenuitateque omnia peruat, iamque morbosus affectus, caput præcipuè, capitique proxima quæque ferit tentatque. nam ob non exiguos & leues vsus plurimus copiosusque eò confluit, & flammeus igneusve factus, quod à copiosiore calore spiritus eius accendatur, venas acutissimè vibrat & concurrit ex quo vehementes capitis dentiumque dolores, & maximæ lippitudines, & defluxionum ac destillationum magna pars generatur. Atque aliquando dolor tantum caput amplectitur, quandoque in parte aliqua firmatur. quare ubi doloris vicerit vehementia, metus est ne sanguinis eruptio cum creauerit. Proinde aut transuersim eas præscidimus, laqueis antea interceptas & fibulis euulsas: aut cauteriis cōtinuitatē diuidimus, idq; aut candentibus ferramentis, aut medicamēto quod adsimilē vrēdi vim obtineat.

METH. MEDENDI, III. 163

Atq; si dētes ob eas quas paulo ante recēsuimus
cauſſas indoluerint, eas quæ sub aurē ferūtur, ſe-
camus, aut adurimus, & tactu prius sub auriculæ
fibrā pulſare deprehēdim⁹. Oculis vero malè ha-
bētibus eas quæ in temporibus potiſſimum quæ
oculos adire vidētur: ſi quæ in toto capite dolo-
rem genuerunt, eas iuxta coronam ſupra muſcu-
los tēporales adurim⁹, ne quem ex neruis motul
volūtario inſeruiētibus oblēdamus: & ad os uſq;
cauterium demittimus, vt omnes diſſecemus: at-
que inde opem ſentire ægri videntur, quibus ca-
put doler, vt & illi quorum oculos veruſta deſſu-
xio inſeſtauit. Cæterū præſtat in omnibus, ſe-
ctionibus cauteria præferre, q̃ ita minor ſangui-
nis copia crumpat. nam cū cruſta non aliter q̃
vinculum ei incumbat, minor formido eſt ne
ſanguis proruat: quippe quòd tum ſolummodo
metū incutiat, cum decidit. nā cum prius quàm
arteria probè cicatrice coaluerit, cruſta delabi-
tur, interdum ſanguinis eruptionis ſit cauſſa, quā
prōptius reprimere licet, cum maior eius portio
cicatricem contraxit. At enim maiorū arteriarū
ſectiones viſionēsve ſunt fugiendæ, vtpote quæ
difficillimè coërcentur. Atque eo tempore, à co-
pia cibi potūsque, præcipuè calidioris, à vocife-
rationibus, item venere, omnique vehementiori
motu eſt abſtinēdum. nā quauis leui ex occaſio-
ne arteriæ diſrumpūtur, metūſq; eſt ne quādoq;
earū fluxus ſiſti nequeant. Itaque hæc, ſi rectè vi-
ctus inſtituitur, cōferunt plurimum: ſin æger aut

medicus in aliquo, quod factum oportuit, deliquerit, priori dolore nonnunquam deterius periculum creatur. sed de arteiis hæcenus.

DE HIRVDINVM ET SCA-
rificationis vsu, Caput 3.

ADMOVEMVS hirudines eo loco cui sanguinem corruptum putrémque subesse putamus. hæc nanque eam partem cui applicitæ fuerint, morfu inuadentes, moderatius sanguinem qui est in ambitu, cucurbitularū instar exugunt. Sunt tamen continua aqua dulci assiduāda. nam cum assiduè in cæno limoque degāt, planè sunt impuræ: & cum nondum in aqua dulci sunt versatæ, imbecillius lentiùsque sua obeunt munera. Demittimus autem eas per fistulas ex quauis materia confectas, aut arundinem, ad loca, quæ accuratius obseruamus, nec vicinas partes attingi volumus. Desinunt porrò fugere, aut saturæ, aut sale adhibito. In affectibus cutaneis qui superficialij maximè sunt, satis sanguinis profluere sinimus, si ex alto id quod noxiū est attrahere per morsus cupimus, cucurbitulas affigim⁹. Vtimur iis in vetustis papulis, & humoribus calidiorib⁹ alicui loco impactis, aut aliunde confluentibus, vel ex ictu quopiam collectis. Eas propemodum cuilibet corporis parti inijcimus, & si opportunè adhibentur, ægri leuātur. nam cum cucurbitulam figere, aut venam secare, aut scalpello cutem incidere nō licet, hæc impositæ profunt. quip-

pe in omnibus membris applicatur, in quavis capitis parte, & facie, renibus item, & ipso interdum intestino recto, cum iam pridem ora venarum fuerint occurrata, atque eapropter negotium faciunt. Ceterum in quibus hirudinibus vti non licet, vel quod æger recuset, aut quod locus eius non patiat: ijs scarificationes substituiimus, quæ multo quidem moderatius quam hirudines vacuant, attamen eas quoque opitulari putandum est. Veruntamen non omnibus ea loca, quibus hirudines admoueri posse, diximus, scalpello concidere licet: sed per quæ insignes superficialium venarum, nervi, tendines, aut arteriæ non feruntur. Cavendum enim hic est, ne dum vehementius scalpelli adigimus, imprudentes prædictarum partium continuitatem soluamus. Potissimum autem scarificationum usus est in auribus & malleolis, quibus tamen cucurbitulas quoque aptamus. Vt mur nihilominus & in multis aliis partibus.

DE CUCURBITVLIS, Cap. 4.

EX iis quæ celerrimam opem adferunt, cucurbitulæ quoque esse videntur, si opportunè admoveantur. namque noxios humores, qui in profundo latent, violentius retrahunt, & facile educunt. Quare cutem antea scalpello conscindimus ea parte, ex qua sanguinis aliquid detrahere vacuaretur nitimur. At ubi reuellere tantummodo, & spiritum crassiores fluctuantem exhaurire dis-

cuteréque cupimus, eas citra scarificationem imponimus. Sic cum stomachus resupinatur, vetriculo impositæ, cum violèto suo imperu reuellût, & in pristinam valetudinem restituût. atque intestinis ventrique aptatæ, crassiores infestantes flatus in halitum dissipare valent. Quinetiam si mammis applicantur, verustam vteri sanguinis profusionem sistût: quemadmodum cum visceribus imponuntur sanguinem qui copiosius è nare fluit, reprimunt, modò visceri quod è directo nari vnde it sanguis, subditur, inhæserint. Ac ita cucurbitula vi retrahit digeritque. Ceterùm scire licet, eum qui hac vti volet, haudquaquâ loco corporis quod vndiquaque plenitudine oneratur aptare debere: ne plus quàm vacuetur, materiz indidè aceruetur, atque ita ægro noxæ auditor fiat, sed vt conuenit, antea est euacuandum, atque ita demum cucurbitulæ sunt adhibendæ. siquidem qui caute de rebus diiudicat, facit vt recte curatio succedat.

DE GLANDIBVS ET CLY. smatis, Caput 5.

GLANDIBVS & clysmatis vtimur, cum stercora educere volumus. & glâdibus quidem, ea quæ in intestino recto continentur explodimus: clysteribus vero, ea quæ in superioribus remanent, eijcimus. Verùm non modo stercus infusis euacuamus, sed etiam si quid infestantis pi

ruitur intestinis adhæret, id quoque cedit, & egeritur. Ad hæc si caliginosus quispiam spiritus, qui exitum non inueniat, oberrat, & negocium facessit, etiam is enematis expellitur. Quinetiā clysmā remotissimis opitulatur obstructionibus. nā quod retinetur, & loci continuitate progrediens molestat, si ut deorsum feratur & foras pellatur, imperum nactum fuerit, leuat, & quod prius potere grauabatur, melius se habet. Verum enimvero in omnibus consuetudinis ratio est habenda. siquidem alij duobus tribusve aut etiam pluribus interpositis diebus nihil deiciunt: nonnulli nisi semel aut bis desideant, caput ventremque grauari sibi videntur. Quare pro ratione dum bene valeret, consuetudinis, etiam in morbo clysmata infundere oportet, paulò tamen solito frequentius, nisi quid obstet, quod continuum materiæ ad inferna imperum dissuadeat. cuiusmodi sunt retentricis intestinorum facultatis infirmitas, aut cum purgatio partium thoracis per superna vrget. nanque purgationes ab eiusmodi imperus vi retrahuntur, & seditiones excitant, ab externis auxiliis euictæ, hinc anxietas, inquietudo, & varia ægro oboritur tristitia. Atque idcirco aluo suppressa & obstructa, admodum inidonei sunt vomitus, & secum materiam ad superna pertrahant: at si immodicè egerit, valde sunt accommodari, & naturæ conciliant propensionem & imperum contrariū. Sic aluus soluta & liquida, vomitui subuenire creditur. Quod si ambo ægrum

infectauerint, considerandum est, ac prospiciendum, ne æger in syncopen incidat: quod in duabus immoderatis vacuationibus vires resistendo satis non sint. sed ubi omnia sunt mediocritia, sustinentur, nec dolor fatigat. Componuntur porro ablutiones, tum ex acrioribus succis, tum ex molliter lenientibus: utrisque enim opus est, ut illis facultas excernens irriterur, & his emolliantur, si quæ sint fæces duræ quæ exitû veluti operculentur. tanto autem eas valentiores & aciores conficimus, quanto ea quæ affligunt vi indigent vehemientiore, ægrotique sensus obtusior ac hebetior est. Cæterum in abrasionibus vulneribusque intestinorum clysmata non ad vacuandum, sed ad humores mordentes contemperandum, vulneribusque cicatricem inducendam infundimus, atque ad eum vsum cõponimus. quare ea contraria penitus facultate cõstare solent, ut expleant, astringant, & refrigeret plusculum. In vstu quoque sunt consimiles glandes in eiusmodi affectibus.

DE IIS QVAE NARIBVS

induntur, & gargarismis, Cap. 6.

CVM muccosi pituitosique succi caput infestant, ea quæ naribus imponuntur, ἰππῶν Græci, nostri quidam nasalia nuncupant, & gargarizationes ad vsum vocamus. atq; illa ex puluisculis, & succis quibusdã acrioribus ut attenuemus, & infectam materiam auellamus, & sternuta-

METH. MEDENDI, III. 169

menta cicamus, conficimus: hæ vero ex acribus & dulcibus quibusdam admixtis, ne gustum plurimum offendamus, componuntur. quibus gargarizantes, per palatum humores educimus, & ægros à maiora interdum minitâtibus vitis vindicamus. Verùm vniuersam medicamentorum purgantium facultatem, quomodo videlicet in nos agant, & quando, ac quæ maxime vsui sint, atque in quibus ægritudinibus assumenda, hinc discere licet.

DE PURGANTIVM MEDICAMENTORVM VSV, Cap. 7.

ITA QVE purgantia medicamenta, quæ καθαρτικά Græcis nominântur, communi quidem generis ratione ex censu sunt eorum quæ perniciem creant, δηλητήρια, & nostri venenosa, & mortifera appellant: verùm ab ijs quæ magna sunt corrumpendi vi prædita, dissident, & hæc eadē quantitate, nō perinde ac corruptentia interimant. nam cum sunt mediocria, prosunt: cum verò interdū copiosius assumuntur, quantitate perdūt. Cæterùm ex iis quæ intrò adhibentur, alia, simplices sunt cibi, cen panis, caro, & pisces, atq; id genus cætera: quædā sunt cibus & medicamenta, velut lactuca & atriplex, intubus item, ac ptisanæ succus: nonnulla simplicia sunt medicamenta, vt piper, carum, rosæ, violæ, & siquid est eiusmodi, aliqua corrumpendi quodāmodo vim obtinent, qualis est cicuta, & nerium, ac cætera ta-

lia, quæ tamen si commodè cõmiscantur, salu-
 ria quadantenus esse videntur, vt humores cor-
 poris contemperare, & noxios vacuare possint.
 Nanque cùm ex frequentibus peccatis quibus
 in victu delinquitur, antecedentibus, multi va-
 riisque humores in ventriculo & intestinis, ad-
 hæc in visceribus totòque venoso genere coacer-
 ventur: præterea cùm ad ipsam vsque profun-
 dam carnem, excremētitiis alienūque humor
 quandoque se ingerat, ac in sexcentos ideo affe-
 ctus, qui ita malè habent incidant: operæpre-
 cium vtique fuerit nouisse, quomodo, & quan-
 do, ac quibus eos purgare oporteat, ne dum in-
 consideratius medicamenta propinamus, peri-
 culum pro medela creemus. Proinde in omni-
 b⁹ spectare decet, ecquis sit qui offendit humor,
 & quam corporis partem obfirmatus occupet,
 atque nunquid vniuersum corpus eo non abun-
 det. Dignosces autem id ex parte quæ pondere
 premitur, aut dolet, aut alio aliquo affectu labo-
 rat, vtense ea in re præceptore, ægri sensu, & tuo,
 quod ex deprauata patientis locis functione su-
 mes, iudicio. sed nec pauca dignotionis occasio-
 nes prioribus libris explicata fuerunt, in quibus
 si te ipsum exercueris, non magnopere aliorum,
 quòd inde satis noxios infestantesque humores
 discernere poteris, indigebis. Porro, vbi tū spe-
 ciem, tum peccantis humoris copiam didiceris,
 coctusne is sit, an crudus inspiciendum est. quod
 ex iis quoque quæ olim tibi fuerunt tradita, co-

METH. MEDENDI, III. 171

gnoscere licebit. Quodd si etiamnum crudus fuerit, congruis medicamentis quæ postea docebimus, coctionem moliri oportet. Sin autem iam coctus est, & exitum sollicitat, perpendendum est, sursum ne an deorsum vergat, atque illac educendus. Cæterum non tantum ut humorescoquantur enitendum est, verum etiam ex Hippocratis præcepto, partes per quas euacuandi sunt fluidæ fieri debent: quo purgationes melior faciliorque insequatur tolerantia. siquidem interdum, ubi obstaculum quodpiam occurrit, medicamenti facultas in finem usque repellitur retunditurque. Adhæc anni tempus expendere decet, nam frigus ingens & vehemens humores cogit, atque purgationi inhabiles reddit, quæ ægrè sequantur. Multus quoque æstus, quæ occultæ perspirationis digestionisque sit causa, facit ut purgationes minus sint tutæ, nisi vehementer purgatio vrgeat, ægrique vires sint integræ. Licebit autem & arte corpori comoderatas tempestates parare. sed & consuetudo, plurimum in hac re iuvare quibit. quidam enim purgationibus sunt assueti: aliis semel bisve in anno aluus sponte sua erumpens, temporis longinquitare collectam noxam explodit. Quodd si quæ excerni solent retinentur, ac ea de re homo ægrotat, iam purgationi locus est, ut praestantinantis naturæ vices suppleamus. Cæterum quibus materia turgere videtur, & syncope, aut fluxum immodicum, aliudve aliquod symptoma prauum metuimus: ij perquam me-

diocribus medicamentis sunt purgandi. ferè autem ijs quæ contemperandi vim obtinent, *καταπραυντικά* Græci nominant, est vtendum, quò contrariis contraria compescamus, & corrigamus. Atqui quoniam, qui, quib⁹ anni temporibus, & quibus ætatibus, victulque rationibus, & temperamentis humores augentur, didicisti, nunc quibus ipsorum singuli purgentur, audi.

DE MEDIOCRITER, ET ACRI-
criter purgantibus medicamentis, Cap. 8.

VERVM quia quædam ipsorum mediocriter admodum, neque ex alto ducere: & quædam contrà, purgare videntur: primùm de mediocriter purgantibus, deinde de acrioribus est agendum. Nec te fugiat medicamentum quodque, propriū sibi humorem trahere, licet nonnunquā ab eius quod vacuatur imperu vnà cum eo etiā alius quispiam, qui in corpore redūdare reperitur, educatur: cuius te admonitū volui, ne si forte medicamēto quod bilem ducit, exhibito, aliū cū eo præterea humorē egredi cōspexeris, te medicamenti pollicitatione deceptum esse arbitreris. Sunt & ex ijs quædā quæ facultaris proprietate, duos trēsve purgant humores. Proinde omnia hæc diligēter sunt inspicienda, atque ita vtendum. Aloë ergo, mastiche, agaricum, terebinthina, styrax, mercurialis, parthenium, & si quod est eiusmodi aliud, sunt ex iis quæ mediocriter velut postea dilucidius docebimus, purgant. at-

METH. MEDENDI, III. 173

que eorum alia bilem ori ventriculi innatantem, alia pituitam, quæ in ventrem intestinâque pro-
uoluitur, ut & quædam succum melancholicum purgant. Porro inter acerrima recensentur, tithymalus, scammonia, peplium, colocynthis, verratrum, elaterium, & id genus reliqua. Hæc humores qui in profundo inhaerent, expellunt, ægrôque à maximis affectibus liberant. Ceterum cum omnia vim habeant nostras facultates cor-
rumpendi, attenuantibus & incidentibus odoratisque ac roborantibus & contemperantibus medicamentis permisceri debent, quo ipsorum immoderantia coërceatur, agerque libenter ijs utatur. Iam verò cum mediocriter mouemur, ad agendum efficaciora redduntur: cum autem quiescimus & dormimus, imbecilliora, nam quoniam ipsorum robur augetur, quia nostrâ facultatem exuperât, (ita enim sibi proprios euellere extrahereque humores queunt,) patet, quòd cum in somno aut quiete facultas nostra robustior fiat, haudquaquam facile medicamentis contrà nitentibus & principatum tenentibus cedit. Quocirca ne odoratis quidem tunc, utpote facultatem refocillantibus ac recreantibus est utendum: nisi nimia, maiorve quàm par est imbecillitas, aut animi vrgens deliquium suaserit. Ad hæc, nihilo secius obseruandum est, sit ne æger ad vomitum procliuus, necne: deinde, num ob humores quosdam, qui in ore ventriculi redundant, vel peculiarem huius partis infirmitatem, aut quòd spe-

cies quasdā auerſetur ac reſpuat, vomere ſoleāt. nam ſi vomit promptè, q̃ humores illic coaceruētur, per ea quæ modicè vomitum cieant, euacuandi exiccandique ſunt, ac poſtea os vètriculi roborādum, & inde medicamētum catharticum propinandum. Sinautem vomitus facilis eſt ob ſtomachi debilitatem, ſi quidē cauſſa euidentis fuerit, puta intemperies quæpiam, victu medicamētisq̃ cauſſa infeſtās amputanda eſt, atque ita vt decet oris ventriculi robur confirmandum. Veruntamē interim cauere oportet, ne medicamenta ceu tyrannidē exercentia, infirmis partib⁹ adhibeamus. Cæterū ijs qui ob inſuauitatem quæpiam, medicamentum renuunt & reſpuunt, dulcibus & odoratis ipſum quo ori gratius ſit, præparandum erit: illūdque admiſcebimus, vt ſenſum lateat, quod maximè ægris eſt familiare ac conſuetum. Ac ſiccioribus potiſſimū ore ventriculi, & ægrè vomētibus, humidum liquidūque medicamētum eſt exhibendum: qui verò contrà ſe habent, quod ex paruis globulis, quæ Græci *καταινία*, noſtri pilulas appellant, cōſicitur, dandū. A Equum eſt autem hoc quoque alij ceu ſub puluerum cupediarūque forma, facilius apriūſq; medicamētum deuorari. Omnia ergo prius ſunt examinanda, atque ita quæ conuenientia ſunt eligere ac præferre decet: ita tamen vt in omnibus medicamento facultati cōſulatur. Et quemadmodum à venæ ſeſſione arcendos eſſe cenſemus pueros impuberes, & eos qui iam conſente-

runt, ac vterum gerentes, nisi maior vrgeat necessitas: ita in purgatoriis quoque est agendum, nisi ex eorum numero fuerint quæ aluum subducant, aut fæces explodant, illa *ἰσχυράτα, ἡὰς ἐκκοπωτικά* Græci nominant, iisque non nisi iustate necessitate est vtendum. Verum quia quo pacto turgentium humorum tum species, tum concoctiones probè cognoscere licet, didicisti: adiutūque iam est sermoni, quibus & quando est medicamentis vtendum: reliquum nūc esset vt de iis quæ sequuntur pertractaremus. sed quia illud quoq; nos præterijt, cum tamen explicatū oportuit, dictis est annectendum: nempe quod etsi eadē in corpore materia turgeat, nihilominus non omnibus idē est vitium robur: quare nec eodem quidem modo tolerant purgātia medicamenta. sed quidam facillè sustinēt vacuationes, aliorum vires antè exoluuntur, neque cōfertam ferre vacuationē valent. Proinde illis semel aut bis exhibēda sunt medicamēta, hi paulatim sunt vacuandi. Atque in omnibus eorum in purgando facilitatem antè expēdere oportet, ne temere ac incōsiderate iis qui promptè purgantur valida: iis vero, qui ægrè, debilia præbeamus. illa nanque iis quibus exhibita fuerint, superpugationes minuantur: atque hæc agitantia ac commouentia, tantum eos qui antea quiescebant, humores, interdum ad partes principales transmittunt, atque deteriorum affectionum ansam præbent sed horum satis.

ACTVARI
DE VICTV VALETVDINEM
confirmante, Caput 9.

QVONIAM oratione temporis spatio collectam prauitatē ægris detraximus, age nunc conuenienti victus ratione, salubribúsque præceptis vires eorum refocillemus, ac qua victus ratione valetudinē confirmare recipereque queāt, doceam⁹. Verūm quia causæ aliæ sunt externæ, aliæ ex nobis delinquentibus nascuntur: dicendum primū est de exteriorib⁹, atque ita ad eas quæ à nobis ortum ducunt, trāseundum. Itaque foris sæpenumero frigus & æstus, tristitia & metus, animi deiectio & cura, atq; alia eiusmodi ob enaras calamitates infestant. At verò his animi perturbationibus, si intemperies aliquas nō infequantur, haud facillè medici medentur, nisi verbis potius placidis, quæ animum mœrore imbutum demulceāt, mitigent ac recreent. Atqui nobis de hac repriuatim cōscriptus est liber, qui in quocunque infortunio, accommodatam consolationem, vt mihi quidem videtur, reperire doceat, vnde tu quoque qua ratione aduersa fortuna oppressos, ac mœrore se conficientes, solari oporteat, & quam ob causam potissimum dolere deceat, si forte in libellum incideris, ediscēs. Cæterū cum frigus æstúsque homines, atque eos præcipuè qui negligentiorē sui curam gerunt oppugnant, de ijs vt par est, necessaria proponenda sunt. Cū ergo repētinum frigus cō-

pori,

pori, cui meatus sunt aperti, accedit, refrigeratio comitatur, ac occulti cutis meatus cōdensantur stipanturque. hinc consuetus perspiratus inhibetur, tussis & destillatio, etsi caput eadē ratione refrigeretur, grauedo & pituita ac muccus oboriuntur: carnis item ingens dolor, ac intentio, quòd corpus ceu gelu concre scat, p̄hendit. Quòd si impurum fuerit corpus, & alioqui plusculum per latentem perspiratum diffari assueuerit, primū leuiter incalescit, deinde febrī corripitur, atq; hīc iam maiori opus est subsidio. Sed hāc in proximum librum asseruamus: nunc de iis quæ mediocriter ob ea quæ foris intusque occurrant, affligunt, loquendum, ac quo pacto ijs prospicere oporteat, docendum, quo hic tractatus sit quædam ceu tuendæ valetudini accommodata victus ratio. At qui de his antea quoque ubi de spiritu animali ageremus, dictum fuit. nā secundus liber totum propemodum quod ad tuandam valetudinem pertinet, negotium complexus est, eaq; inde licet huc aduocare. Verū ne dū te ad ea quæ ibi fuerunt explicata, ablegamus, ad inopiā victus rationis redigam⁹, huic etiam libro quæ necessaria sunt impartiemur, vt si fortē illa nō adsint, hīc quæ vsus postular habeas, & ei inde quæ te scire conuenit edoctus, acquiescas. Itaque hoc perperuò meminisse oportet, q̄ certum indicium, & tutum frigidorum & calidorum, siccorum & humidorum, nimiorum & paucorum, leuium & grauium, inuantium & no

centium, iudicium ad sensum nostrum defertur, nisi contraria, & quæ non debebat, ob affectum à ratione alienum ac absurdum, expetat. quod quidem est longè rarissimum. Proinde cum in extrema cutis superficie frigus sentis, noxæ quæ inde impendet, occurrendum est, & pluribus indumētis corpori facilis perspiratio cōseruanda. at si frigus anteuertit, & meatus, vt minus iam corpus perspiret, obserauit, iisdē rursus ad vsum comparatis opitulaberis. nam etsi calor ad cutem prorumpens duplicatus sensum sui in cōdensata cute producat, atramen copiosiore amictu meatibus referatis, nimius calor euanesceat ac discutietur, isque cui corpus astrictū stipatūque est, melius deget. Et vt copiosiora indumēta prodesse solent, ita & tepor arte accersitus, prout tēporis occasio tulerit, cōferet. Porro ex externo calore laborātibz cōtraria opem ferent: sed si interior calor simul quoque increuit, & febrē quampiam succendit, externa nō sunt admodū refrigeranda, nec æger omni conatu densandus, vt ad portionē dominātis qualitatis refrigerātia & humectantia introducantur. Inter ea verò quibus nōs nostra opera ægritudinis auctores euadimus, sunt cibus, potusque intempestiuus, & qui in inordinato victu videntibus, sua quantitate & qualitate nocet. Adhæc æquē obesse solent exercitia & balnea immoderata, ac quodcūque aliud vires excedit. Quippe cibus sua copia onerans, etiam si boni fuerit succi, cruditatem, alui proflu-

uium, & vomitum generare solet : parcius vero quàm necessitas exigit, causa est cur corpus nō alatur, & imbecillum fiat, nec amplius cū pristina facilitate solita obeat munera, q̃ corpus inane reddatur, neque spiritui sufficiens suppediter alimentum. Quod si quę offeruntur, qualitate fuerint aliena, id cacochymix genus aceruat, quod qualitates præpollentes patefaciunt. Iam verò is qui cibi pondere grauatur, euestigio illius noxas persentit: at quę ex mali succi cibis gi gnuntur, non nisi tempore emergunt. Quare si quis cibum prauī succi quem assumpsit, facile sustinet, non ob id illius offensam probè declinasse putandum est, sed expectandum nocumenti indicium quod se longo post tempore proder. nam aut putridę succedent febres, aut ad cutem procurrere vitio, scabies, & tubercula, & pruriginosi affectus, aut siquid est aliud eiusmodi procreabitur. Quapropter non modò, an quę offeruntur, quantitate commodata sint, verumetiam an qualitate mediocria, ne in posterum eius noxa patefiat, est spectandū, nisi qua adsit occasio, quę cibum requirat medicamento sum. tunc enim eo uti præstat propriusque ab offensa vindicatur æger. Cæterum eiusmodi qui prauum facultate succū generat, & medicamento vim obtinet, vsus ratione ab alimētis corpori familiaribus distat. nam quicquid in sanis, ac temperie commoderatis, nec externo quopiam eccellente egētibz cognata elementorum cōmoderatione caret, id

omne communi ratione, in eorum quæ prauo succo censentur, classem reponimus. Quod verò facultatis suæ excessu, id quod in temperamento aut facultate nostra deficit, substituit & æquat: id cibum medicamentosum nuncupamus. Quare in intempestiuo eius usu periculum est ne idem & pravi succi & cibi medicamentosi nomine censatur. Verū si distinguere volumus, medicamentosos, utpote minus malos, cacochymis & pravi succi edulij præferemus. Cæterum de singulorū horum facultate & alijs, & nos priuati, quinam boni malive succi sint docebimus: quare nūc de balneis, somno, & exercitijs, quantum res postulat, apponamus.

DE BALNEORVM VSV,

Caput 10.

BALNEA pro vsu ratione refrigerare & calfacere, adhuc siccare & humectare creduntur. Quæ sponte enascuntur, quippe quæ magna ex parte medicamenti rationem obtinent, (nam quædam sulphur, alia nitrum, nonnulla atramentum sutorium, aut similem quampiam qualitatem sapiunt,) semper exiccāt calfaciuntq;. Quare ijs qui aqua intercute laborant, aut malo sunt habitu, *καχexναι* vocant Græci, & in summa quos humos quispiam excrementitius molestat, conferre censentur. Quæ verò à nobis cōficiuntur, & plerunque potari queunt, nec vlla qualitate insigniuntur, (hæc enim est aquæ perfectio,) si

moderata exhibentur, meatus aperiunt, & quicquid in ijs est sordis eluunt ac detergent. adhæc quæ indurata sunt emolliunt, cruda cōcoquunt, ac aliquid illis adijciunt humiditatis : & demum perspirabile ac fluxile vniuersum efficiūt corpus. Quod si plusculum intendātur, demunt aliquid humiditatis, quia amplius discutiunt, & addunt calori. quare si quis studiosius obnixiūsq; ijs vsus fuerit, adeo multum caloris vnà cum euaporatione exhauritur, & humoris exhalat, vt in posterum corpus frigidum siccūque relinquatur. Vsq; adeo propter intempestiuum vsū variè nos afficiunt. Porro cauēdum est, ne dum aluus copiosius excernit quàm opus est, aut præter modum supprimitur, balneo vtamur. nam illic cum corpus humectetur, partēsque irrigētur, intestina fluidiora redduntur, ac plus egeri cōspicitur: hīc verò cum aluus sistitur, vapores caput petere, idque replere ac grauare, & vertigines, tumultūque excitare solet. Quin si qua parte sanguis fluit, is balneorum vsu magis fluxilis euadit. Ac quemadmodum in aliis rebus moderatus vsus immoderato anteferēdus videtur: ita se quoque habet balneorum ratio: quippe haudquaquam præpropere ijs vti oportet, potissimum si ex cōtinua cruditate qui lauatur humores coaceruauerit, aut paulo ante cibis se expleuerit. siquidē cibi nondum cocti, humorēsque crudi accumulati, caloris ad cutem impetu, vnà & ipsi prope- rant: quò fit vt inde in posterum, quòd crassio-

res facillè simul egredi nequeant, obstructions succedât. Adhæc in vehemētioribus frigoribus, & anni tempore æstiuo, æquè sunt fugiēda. nam hyeme dissoluti qui antea quiescebant humores, dum inter digerendum à contrario anni temporis impetu, in incautos validius irruit inuaditque frigus, in necessariam aliquam partem impelluntur, ac morbum ibi creantes grauiter hominem offendunt. A Estate verò media, cum iam ardor viget, & calor ad externa propensius fertur: balnei vsus reliquum quod est caloris dissipat, ac internas ita facultates debiliores efficit. Quòd si locus, atq;que hominis consenserint, multò iam impensius sunt vitanda. siquidem convenientem opportunumque balnearum vsu maxime auxiliari est persuasum. at cōtrà obesse, prout alieno tempore, cūmque minimè conuenit, vti cōtingerit. Porro de frigidis lauactis hoc est sermoni annexedum, ea insuetis, cū plus lædētia q̃ iuuantia, esse fugienda: præcipuè si occasio nō suaferit, isq; qui vti volet, gracilis & subfrigidus fuerit. nāque in eiusmodi frigus promptius ad profundiora penetrat, ac succos quodammodo cogit, neruōsque ad motionem ineptiores reddit: vt taceam quòd interdum in affectus his deteriores, qui temerè frigida se abluunt, incidunt. At verò assuetis, cū plurimum possit consuetudo, ac leges naturæ ferè euincat, atq; abroget, vt pro libito vrantur est concedendum, quanuis non sit consultum nec tutum, vt omnes in consi-

deratius se consuetudini committant. nonnunquam enim duæ trësve contrariæ cõspirantes causæ, potestate cõsuetudinem spoliarunt, & sola consuetudine fretum, maioribus periculis obiecerunt.

DE EXERCITIORVM VSV,

Caput II.

DE exercitationibus hoc dicere licet, nõ eadem omnibus, sed aliis alias congruere videri. nam qui exercitiis magis assueti sunt, ac laboriosam degunt vitã, ijs vehementius cõuenit exerceri. qui verò ociosam mollẽmq; persequuntur, ijs leniores & remissiores exercitationes sunt aptiores. Cum ergo plura sint exercitiorum genera, quisque sibi quod suæ vitæ instituto est accommodatum eligat. Proinde lucta, cursus citatior, discus, & quod parua pila obitur, ex eorum sunt numero, quæ valentiora sunt. deambulatio autem & equitatio, ac quodcunque mediocriter corpus commouet, ex iis sunt quæ leuissima habentur. Cæterùm ne ignorato exercitiorum scopo, quando & quibus corporibus ijs sit vtendum, ambigas, iam repetito breuiter sermone, id omne explicabo. Ac primum nihil aliud videtur esse exercitatio, quàm natiui insitique caloris accëssio, quo noxtos succos alios attenuare, alios propellere possit. nam quia cibi non pauci, accuratam non assequuntur cõctionem, atque aliqui meatus occludunt, vt inde natius calor non parũ langueat & marcescat: ideo

exercitia fuere excogitata, quo motione solita concitatore, respiratio densior euadat, & natiuus noster calor naſta occasione exuſcitetur, ac motu vehementiori, non ſecus quàm per fabrorum ſolles ſolet, ſuccendatur, ſemicotique humores nonnihil concoquantur. Quinetiã à violentiori ſpiritus impetu recluſis meatibus, quæ antea iſis inhærebant, diſſiſantur ac digeruntur. quò fit vt qui exercetur increſcente calore leuior ac perſpirabilior fieri cernatur. Itaque pro ſua quiſque viuendi ratione exerceatur. Modus vero exercitationis, ac finis ſit, vt qui exercetur, laſitudinem non ſentiat, rubicundus fiat, respiratio ſatis alteretur, ac ſudores iam promanent. nam ſi quis vltius progreditur, laſitudo, atque ita ſiccitas quædam, & neruorum dolor accedit, natiuſque calor haud mediocriter exhalat. Porò exercitatione vti debemus, cum neque valde ſumus repleti, neque admodum exinaniti, neque multas eãſque frequẽtes cruditates coaceruauimus. nam primùm interdum rupturas, & fibrarũ auuſiones, *αὐτὸμαται* appellant Græci, & laſitudines gignit: alterũ, naturalium virium robur pròptè exoluit: & tertium, copiam crudi humoris in profundum detrudit. Quòd ſi paulatim & quaſi ex additamento ſenſim creſcente exerceamur, plus opis adferre omnibus eſt perſuaſum. nam quemadmodum repentina inanitiõ aut repletio, periculo non vacat: ita repente vehementius diutiùſque exerceri, periculoſum habetur.

Quare oportet à mediocribus magis inchoantē ad validiores exercitationes trāfire, ita enim natius calor sensim confirmatus ac corroboratus, facillē quodcūq; noxium reperit, evincit. Cāterū vitāda sunt exercitia, & maximē vehementiora, ijs qui calido admodū sunt temperamēto, ijsque quibus vitale robur ceu exolutū languet, potissimum si anni tempus ad calidum magis vergit, his item qui vitam vrbānam ociosāque sequūtur. nam his, vrpote minimē assuetis, exigua sola deambulatio sufficiet, reliquæ exercitationes nec vtilēs, nec necessariæ sunt. Iam verò & sudoris qui post exercitia erumpit, præcipuē si anni tempus frigidius fuerit, ratio est habenda. nam cū refrigeratur, ac inde cutis eius qui se exercuit, condensatur, exercitatio ægritudinis ansam præbet. Proinde eo tempore balnea adire præstat, ac quā spiritus, inter exercendū, impetus ad apertis probē meatibus ad cutem protulit, sordē eluere, ita nanque quæ infestant attenuantur, atque ad superficiē protruduntur, ac vicissim humiditas quædā quæ corpus humectet, intromittitur. Quod si balnearū non adfuerit cōmoditas, saltē sudorem cuti innatātem linteis extergere, ac ne horror refrigeratiōque ob anni temporis dominium prehēdat, vestes commutare, easque novas induere convenit. hoc nanque facile turūque, nec aliquo pacto est despiciendum. Atque exercitiis ita vteris, & tu, & quisquis ex medicæ artis legum præscripto vitam suā instituit. Et

quoniam de exercitiorum ac balnearũ, & ante ea de purgantium ac reliquorũ medicamẽtorum vſu, ob aliquod in victũ antea cõmiſſum peccatũ egimus: age victus rationem quẽ ad cibos pertinet, q̃ breuiſſimẽ licet proponamus. quo quiſque ad has normas vitam ſuam dirigens, & valetudinem incolumem tueatur, & de purgantibus ac reliquis medicamentis minorem curã habeat.

DE ALIMENTIS, ET VICTV
inſtituendo, Caput 12.

NON eadẽ ergo omnibus vtilis eſſe videtur victus ratio, q̃ non omnibus idem ſit tẽperamentum, nec vita, habitũsque, vel ſi quod eſt aliud quod victũ ac diætã immutare poteſt. Verũ in mille ſpecies, ob temperamenti quo rotum, ac viſcera noſtra cõtemperantur, exceſſus, hominũ temperies victũsque diſtracta ſunt. huc accedũt quæ extrinſecus ob conſuetudinem occurrunt. His æquipollent vicẽmque rependunt alimenti familiaris multiformes varietates, q̃ aliud aliis prodeſſe, aut ab eo abhorreſcere conſpiciatur. hic enim illo, ille hoc victus genere delectatur, ac vnusquiſque id quod ſibi vtile eſt, ex ſenſu atq; tolerantiẽ facilitate æſtimat. rationes verò, experimentum quod circa ea habetur, quòdq; ex ſenſu (principio ſanè nihil errante) oritur, aperit ac oſtendit. Atque tractationẽ quidem de alimentis, poteris ex aliis quoque, qui ea explicauerunt, diſcere: attamen & nos priuatim ea docebimus, il-

METH. MEDENDI, III. 187

lo quo de temperamentis antea compendio tra-
ctauimus. Proinde quæ nunc declarare animus
sit, æquum est proponere, quo nulla in re libellus
hic deficere videatur. Itaq; ex alimētis (de his
enim primo loco est agēdum) alia sunt boni suc-
ci, alia mali. Bono succo constare dicimus, *αῖμα*
Græci nominant, quæ purum generandi san-
guinē vim obtinent: malo verò, *κακόν* dicunt,
quæ melācholicum humorem, aut flauam bilem
gignunt. Sic crudi succi (*αἷμα* Græcè vocan-
tur,) ea esse asserim⁹, quæ sua natura pituitosum
crudūque succum creare solent. Adhæc ex
cibis, alios cōcoctu faciles, alios difficiles: & hos
ventriculo idoneos, alios illi ineptos & noxios
vocamus. Nonnulli item aluum sistere, & qui-
dam soluere, atque alij alijs præditi esse faculta-
tibus functionib⁹que, quæ naturalibus ratio-
nibus innituntur, censentur. Omnes autem ci-
bi prout ad commodatum atque vndiquaque
temperatum corpus comparantur, ita eiusmodi
iudicantur. Quare si quando in censu ciborū, au-
dis cōcoctu aliquem facilem aut difficilem esse,
aut vim habere aluum iritandi, suppressivē,
atque interdum rem ac euentum haudquaquam
orationi respondere conspexeris: nolim id artis
ignorationi tribuas, sed eius quod oblarum fuit
mutationi, qua aut in toto corpore, aut viscere
quopiam à commodato euariat. nam exiguæ
nōnunquā in corpore factæ mutationes, frequē-
ter alias atque alias naturales actiones pducunt.

Nec solum ob naturalem aliquam, aut ex errore natam intemperiem, functiones in nobis comitant: verum exuperas quoque ac reducans eiusmodi humor, idem praeferre potest. Quin etiam anni tempus, aetas, & vitae quod sequimur studium, non secus quam illa corpus nostrum immutare, illique alium adferre statum putantur. Quocirca ne tibi errare contingat, cautio sit, cum modò hos cibos promptè hominè coquere, modò illos ac illos aluum ducere, hos aliud efficere conspicias: sed recessum, quo à commodatione euariauit, inspicere oportet, atque ita cibum, qui cum excedenti naturali intemperie, eandem cum morbosa verò aduersam tenet seriem, seligere. namque contraria contrariis perimuntur, & salutaris rationem retinent: similia verò similibus confirmantur. atque ita iuxta temperamenta eorum quæ offeruntur, varia videntur esse alimenta. Et si quid habent ad agendum, aut quolibet modo à nobis patiendū, peculiare quod verbis exprimi nequit, id antea experimento deprehenditur: licet ratio interdum eius causas adinueniat. Iam verò in omnibus cibis non eadē quantitas, neque semper omnibus cōuenit. siquidem non exiguum in ætate, & temperamento, necnō cōformatione discrimen esse videtur, neque omnibus par est eandem copiam congruere. nam adulescentibus, & ætate florentibus plus est dādum: quandoquidem illi, quod nutriatur, & cum ætate incrementum pluribus opus habent: hos verò, q̃

caloris vi polleant, magisque exerceatur, æquum est non pauciori illis indigere alimento. at quorum ætas iam declinat, atque ad senium nutat, prout à vigore recedunt, ita copię subtrahendū est, quo ea quę exhibentur, facilius conficiantur. quippe nisi ita victus rationem instituant, quod calor haudquaquam concoquere valeat, crebrę cruditates subsequetur, & senescentes in gravissimas noxas incident. Porro dictum fuit, ne quę semper, quoniā hyeme plus cibi est assumendum, deinde vere, æstate autem mediocriter, animum ad robur caloris adhibentibus. hyeme enim calor intro concedit, & cibos conficiendi vim habere creditur: at æstate vnā cum anni temporis excessu per halitum digeritur. Verūm nihilominus naturales quoque excretiones sunt inspiciendæ, nam si non eunt pro consuetudine, de alimentorum quantitate demere pro portione quoque decet. sed & illud æquē cōsiderare oportet, quod ad multā videlicet nutritionem paucāve spectare videtur nam quę carnosā sunt, potissimum si à grandioribus animalibus sumuntur, plus cæteris nos nutrire persuasum est. secundo autem loco quę iuniora, & magnitudine sunt minora. Deinde minus his nutrimenti suppeditant, quę sanguinis sunt expertia, atque ex his quę inter plantas recensentur, quę sanē cum quod ad nutrimenti facultatem spectat, non paruo inter se discrimine dissideant, longē sunt viventibus, & quę loco mouētur inferiora. Proinde cum cor-

pus plus desiderat alimenti, copiosius nutrienti-
bus utendum est: at cum pauciori opus habet, ea
quæ parcius alunt, sufficient. Quod si quibus ap-
petentia impensius gliscit, quod ventriculi calor
ea quæ oblata fuerunt absumat, sed reliquū cor-
pus non admodum nutriri postulat: his, nisi al-
liud quippiam obstituerit, ea quæ paucum præ-
bent alimentum, & moram trahunt, sunt exhi-
benda. Ad hæc expendere quoque cōuenit quo-
modo cui victus præscribitur, exercetur. nā qui
pluribus ac vehementioribus exercitationibus
se obiciunt, ijs cibi quoque valentioris materiæ
sunt idonei magis: at qui vitā ignauā transigunt,
ijs quæ parçè alunt satis esse videntur. Denique
nec illud quidem est negligendum, an alius prò-
ptè secedat, aut alioqui homo facile in halitum
dissipetur. etenim hæc quoque ut efficaciores
cibos exhibeamus, efficiunt. Porro quemadmo-
dum quantitas cibi qualitasque in singulis corpo-
ribus quæ victu reguntur, ita & quādo intempe-
stium sit eum exhibere, observare oportet. nam
ubi præcessit coctio, denuo prandere cōceditur:
at si quis in coctione contigit error, ne in crudi-
tate cibum capiamus est cauendum. nā cum pau-
latim ita crudi accumulentur succi, verij sursum
deorsumve sua sponte crumpant, bona opus est
fortuna, raròq; id fieri solet: sed maxima ex par-
te evenit ut humores in ventre aut visceribus fir-
mentur, & vertigines, & insuavitates, ac tortio-
nes, & omne id quod cum de dignoscendis affe-

METH. MEDENDI, III. 191

atibus ageremus, proposuimus, gignitur. Quòd si ad membra confluunt, eò facultate ceu propellente, affectus quos fluxiones faciunt, creantur: inter quos reponuntur podagra, & arthritides, & quodcunque ex eiusmodi affectu conflare solet. Proinde cum qui victus rationi animum accurate aduertit, neque semel, neque bis nutrirì simpliciter est permittendum: sed coctione probè perfectà, ne si bis quidem nutriatur, noxa aliqua subsequetur: verum periculum ei qui nò rectè concoquit, impendet, vel si incautè semel nutritur, hic leuibus purisque cibis potius, & iis qui temperamento ac qualitati magis sunt familiares vratur. Nam ignorari non oportet, quòd cum multi sint cibi boni succi ac concoctu faciles, alij aliis ex quadam proprietate familiaritateque magis oblectantur. Proinde neque omnibus ijdem sunt offerendi, vt ne tantillum quidem varient. nanque appetentia nonnunquam adæquare solet eos qui paulum quippiam deficiunt, melioribus, quòd cum oblectamento excipiat, atque id haud citra rationem euenire còsuevit. Attamen aliquando admodum conuenienti ratione, ijs quæ corpori familiaria sunt nutrirì cum delectatione licet. nam cù varia in cibis reperiantur temperamenta, ea æquū est nos potius præferre, quæ cù qualitate, qua aut nos toti, aut ventriculus solus temperatur, consentiant. est tamen quando, si ventriculo succus aliquis innatat, qui appetentiam naturalem decipiat, simi-

lia accidere soleant. quæ quomodo sint dignoscenda, iam pridem ex nobis didicisti. nam hic solum nouisse decet, quo pacto & qui cibi sint eligendi, ac quo tempore exhibendi, veluti iam antea explicauimus. Caterum quia inter cibos, & præcipue quos ex fructibus æstiuis, *ἐπιώρεα* Græci nuncupant, atque oleribus sumimus, quædam existunt qualitates, quæ non parum nostras facultates commutare conspiciuntur: ne illæ quidem sunt per negligentiam cōtemptui habendæ. Atque particulares vsus, ex libro de alimentorum facultate percipere potes. vniuersales verò rationes qualitarum quibus cibi insigniuntur, in libello de victu spiritus animalis exposuimus: unde quæ ad præsentem commentationem faciunt, mutuare licet. Porro fieri nequit vt omnes exquisitam sectentur victus rationem, sed quòd vel à sodalibus vis inferatur, aut edulia quæpiam alliciant excitentque appetentiam, aut fames maior inuitet, repente quibus non decuit, aut ijs quæ qualitate quantitativè, aut utroque offendunt, repleti contingit: quare spectandum est, qua ratione succurrere possimus.

DE VICTV IN VOMITV, ET
alui profluuiò, ob nimiam repletionem,

Caput 13.

IT AQVE, si antegrediens aut alui profluuium, aut vomitus, id quod pondere suo infestabat, exonerauit, quiescendum est, & nec statim nutrire,

METH. MEDENDI, III. 193

nutrire, nec quantum appetit dare, sed consuetum quoque cibi sumendi tempus vim sibi inferentem transmittere oportet, ac serò tãdem exiguum panis, vino tepido madentis assumere, atque ita insequenti quoque die manere convenit. deinde vires cibis boni succi concoctisque facilibus, sed multo infra commodatam quantitatem, usquequo iam confirmata, copiosiores faciliè cōficere ac euincere queant, refocillare oportet. Quòd si quẽadmodũ qui per decliuem locũ decurrere volunt, nonnunquam loci firu primum mouentis impetum iuuante, inuiti excurrũt, ita alius quoque egerat, periculũque imminet, ne spiritus vitalis vnã dissipetur, iam vino vetusto, ac conuenientibus antidotis facultatem recreantibus, & præcipuè Andromachi theriace, maiori cum diligentia est succurrendũ. Sũt præterea calida, ac vètriculi ventrisque robur iuuantia epithemata imponẽda, veluti priuatim postea docebimus. Vbi malum mitius factum est, sensim facultas est reficienda. Caterũ nonnullis cibi cruditas præbuit occasionem vt ærior quispiam impactus humor, anteaque quiescens, commoueretur, commiscereturque, atque hĩc quomodo victus institui debeat, obseruandum: nam aliàs, vbi in nutritionis vasis præcessit refrigeratio, candida & aquea secedũt, atque æger fomentis quibusdam adhibitis, vires recipit: aliàs rufa & flaua ac mordentia egeruntur: quæ cum conspici, non est inconsideratius calefaciẽtibus nec

reprimentibus vtendum, sed si mediocria reddūtur, naturæ administrationi acquiescere: sin iam plus iusto exit, iis quæ nutritionis vasa astringūt, vires refocillare roboratæque oportet: in omnibus nanque hæ semper conseruandæ sunt. Siquidem qui vacuantur, quidam maximos etiam motus facile sustinent, aliis vel ex leui motione periculum creatur, ne syncope corripiātur, præcipue si anni tempus assentitur. Atque hac ratione ij qui antea quæ infestabant excreuerūt, sunt nutriendi.

DE VICTV EORVM QVIBVS

stomachus pondere grauatur, aut morderet,

Caput 14.

QVIBVS autem onerantia aut morden-
tia ventriculo inhærent, primùm percunctanti
quot, qualēsque fuerunt ingesti cibi, num copia
an qualitate affligāt, inquirendum est. Et si qui-
dem quantitate potius nocere videntur, eniten-
dum est, vt quæ recenter fuerunt assumpta, vo-
mitu denuò expellātur, maxime si dolore os ven-
triculi conficetur: sed si à cibo satis multum tē-
poris fuerit elapsū, clysteribus potius alius iri-
tanda est, & tepidis epithematis mitigandū: sin
autem excedens quædam qualitas infestat, puta
refrigeratio, & inde dolor ex crucians, ex fungo-
rum eo genere, quos *ἀμύρται* vocant Græci, aut
lacucarum, & crustaceorum, testaceorumque
ac mollium nimio quorundā esu, vel calor, quod

METH. MEDENDI, III. 195

allium & cape, falfamentaque & id genus alia copioſius fuerint ingeſta (id enim quibuſdā vſu venit) conandum vt ij quoque illa euomant, & inde contrariis medicamentis eſt ſubueniendum, illis quidem vinis, iſſique antidotis quæ ea diſcutere liquidò conſtat: his verò frigide porione, atque aliis eduliis refrigerantibus. Eſt quando exiguus quiſpiam mordax humor ori vètriculo impaſtus, acerbiffimos dolores ægro concitat, nec facile contrariis remediis cedit, quòd plerunque cum humore crudo altius infixus, in ventriculi profundo hæreat. Huius præſtantiffimum eſt quod noui auxilium, quod ex ſeminibus quæ in halitum digerere attenuaréque, & iis quæ ſenſum acriorem ac multum retundere poſſunt, cõficitur: paſtillus nimirum, qui è ſeminibus vocatur, aliæque complura quæ eadem compoſitionis ratione conſtant: quæ ſtomachicis colicisquæ doloribus æquè opitulari videntur.

DE VICTV EORVM Q. VIBVS
viſcera, aut caput, vel pedes ex repletione
onerantur, Caput 15.

PORRO quia in repletionibus interdū vaſa grauantur, & extenduntur: interdum pondus ad pedes delabitur, nōnunquā ad caput proruit & aliquib⁹ ipſa quoque viſcera infarcit, age de iis etiam quæ cõſentanea ſunt doceamus. Cū ergo quod ſuperfluū eſt ad pedes cōuertitur, laſitudines tendentes, & vlcerofæ ſpontaneæ, quas ſane morbum denūciare ipſe teſtatur Hippocra-

NN ij

tes, oboriuntur, nisi scilicet accommodata victus ratione coerceantur. Tu verò cognita exuberantis humoris, tum quantitate, tum qualitate, cibo paucio, ac si expedit, sanguinis vacatione: adhæc concoctu facili bonique succi alimento, ea quæ illabuntur, compesce. quòd si calor quispiam subest, à vino calidioribusque omnibus est abstinentum. Vbi iam lassitudo molestant leuata est, excrementitiûsque humor còcoctus, æger in balneum demittendus, quo si quid in cute reliquum est, tenuetur, & in halitum diffletur. ac leuius in posterum degat. Si verò ad caput excremèti impetus se conuertit, non iam vt prior, sed multo tenuius hic est nutriendus, aluûsque glâdibus & enematis mollièda, ac nisi aliud quippiam impedierit, sanguinis quod satis fuerit detrahendum, nec priusquàm symptomata planè sedentur, quicquam alere aut aliter mouere est tentandum, verum in tenui victu ac quiete continere oportet. Vbi autem ab iis quæ affligebât, liber euasit, tum minus calidis cibis est reficiendus. Iam verò si in viscera noxij humores illabuntur, de nutrimenti quantitate est quippiam auferendû, & tenuantibus, incidentibus, & reserantibus est vtendum medicamentis, & aluns clysmatis, & fæces deijcientibus ducenda. Hac quoque victus ratione alendi sunt, quibus ex plenitudine humores, alij alio oberrant: & contrariis semper est certandum, vbi ob contraria symptomata, in contraria inciderunt ægri.

METH. MEDENDI, III. 197
DE VICTV EORVM Q VIBVS
ex lassitudine, mœrore, sollicitudine, vacuatione, vt fit, vigilia, exercitatione, aut alia de causa cutis exaruit, induruitque. Caput 16.

Q V I negotiorum vndis immerſi, pluribus diebus parum cibi ſumpſerunt, aut inter exercēdum nimium laborauerunt, adhæc qui vigilarūt, & venere abuſi ſunt, quibūſque vacuationibus plurimum humiditatis exhaustū eſt, & qui quāpiam ira cogēte neceſſitate, pluſquā par eſt ſunt defatigati, atq; idcirco cutis carōque obduruit, & ſqualer, quōd humor ſpirituſq; in halitum ſit digeſtus: eos quieti & ſomno tradere conuenit, & boni ſucci coctūque promptis cibis, & vino quod non admodum caput feriat, nutrire. Poſt hæc viribus ita recreatis, membra exiccata balneis humectare decet: verū iis diutius non eſt immorādum, ſed caput reliquūque corpus leuiter eſt perfundendū, & inde in ſolium deſcendere, ac ita egredi oportet, frictionibus vnctionibūſque omiſſis, quōd pluſculum humiditatis exhauriāt. Atq; eo victus genere hi quoque ſunt regēdi. Cæterū quandoquidē quæ ſit alimentorum balneorūmq; facultas, & quid exercitia, ac venæ ſectio, clyſterēſque & purgationes polent, nouiſti: deinde corporis tēperamenta, quāque aeris qui pro tempore & loco immutatur, qualitas cum iis habet familiaritatem & differentiam, ſcire potes: adhæc humorum coctiones &

cruditates distinguere, vitaléque robur & patientes locos dignoscere didicisti: iuxta rationes tibi explicatas vnicuique aggoro quę necessaria sunt tribuere, ac grauissimas quasque & nihil non periculosum minitantes ægrotudines propultare licebit. Atque hæc erit eorum qui nōdum in febrē inciderūt, diæta. Verū quia homines febriunt, nec vnum est febrium genus, neque eosdem omnes obtinēt mores, nec ætas, annique tempus, & locus omnibus est idē: hæc atque eiusmodi prius expendentem, victus quoque rationem pro portione variare, magis minúsque refrigerantem nutriendamque oportet. Quinetiam si quæ fuerit particula affecta, nec illam quidem, potissimum si ob eius inflammationem, febris fuerit accensa, negligere oportet.

DE RATIONE VICTVS FEBRIENTIVM,
Caput 17.

QVONIAM febrium alix sunt, vt diximus, diariæ, quæ ex mœrore, aut iracundia, vel cruditate, lassitudineve, aut vigilia, vel alicuius partis inflammatione gignuntur: quædam verò in plures dies porriguntur, atque earum nonnullæ sunt continuæ, & aliquæ intermittentes, & continuarū hæc ex sanguinis feruore copiâque, quæadmodum continentes, quas *συνέχουσιν* vocâr, constantur: alix ex eius reliquorūque humorum putredine creantur, vt nonnullæ sunt quarum calor in habitum abiit: diarias sanè quæ vt lon-

gissimæ interdum quartum diem attingunt, ac magna ex parte eodem soluuntur, vbi primo atque altero die iam declinare cœperunt, haudquaquam amplius suspectas habemus, sed hominem boni succi nec admodum crasso cibo nutritum ablegam⁹, ac causâ inspecta, ei aliquid quoque medela adaptamus, quod cum victu permiscemus. nam si ex refrigeratione, diartia originem sumpsit, ægrum, vt par est, calidis fouemus: in solis ardor eam genuit, refrigeramus. quod si cruditas peperit, cibo modico, eoque stomacho aptiori ac concoctu faciliori vtimur. noxam item ex lassitudine contractam, quiete, ac moderatis quibusdam fomentis auerruncamus: eam verò quam vigilia creauit, somno sedamus, at quam mœror excitauit, solando compeſcimus. sic diarris quas inguinum tumores, *Βυελίται* dicunt Græci, aut vulnera ictusve commiserunt iis quæ inflammationes leniunt, & medicamentis mitigandi vi præditis, ac dolorem sedantibus est opitulandum. Verùm ne ignorata ciborum facultate, iis tempestiuè, & vt decet, vri non possis, nunc paucis, prout maximè dabitur, eos potissimum qui febricitantibus & à febris iam liberatis conueniunt, proponam. Ac sigillatim quenque quo facultatem eius perspectam habere possis, explicabo. Atqui in quàm acutissimis ægritudinibus & principiis vniuersi morbi, ægrum citra cibum potumque prorsus continere studemus: illic, ne naturam vrpote

à maximis affectibus oppugnatâ, duobus vacuare permittam⁹, & hîc, quia ab antea ingesto vniuerso cibo etiamnum repletum agrum denudâ alio onerare, inutile iudicamus: quod non genus cibi, sed priuatio potius iure vocari possit. Prima porrò cibi oblatio dicitur, si quis modicū aquæ, cui saccharis quippiam admixtum fuerit, propinabit. eo nanque loco antiquorum mullâ, vt nō sit vtimur, quod non ita, vt hæc, cōspicuo calefaciat. Post id tenuis cibus nūcupabitur, amygdalarum expressarum succus, & prissanæ cremor, & si quis malo punico, aut cotoneo, vel appio cōmanducato, succum tantum deglutierit. Inde sequuntur integri fructus æstiuu deuorati, & hordeum decorticatum atque accuratè excoctum, & ex oleribus portulaca & attriplex, & si quod euidenter nō exalfacit, ac ciceris cocti cremor. His verò plenior cibus est, panis purus, & pisces saxatiles, atque ex iis magis qui duriori sunt carne. Post hos collocat pulli gallinacei & agni extrema. Carteri cibi validi iam sunt, atque exquisite sanis præcipuè accommodati. Porro ex prædictis cibus vinum maximè calfacit, eoque impèsius, quo fuerit coloratius. nam quæ aquosa sunt, & parum dilui sustinēt, (*ἀλυστοὶ* ex nomināt Græci,) sunt ignaua: quæ sanè cum eo quem postremo loco recensuimus, cibo æquiparari possint. Verùm quia ex enumeratis cibus, alij ad succi bonitatè magis, alij minus declinare videntur: morbi corporâque erunt spectanda, nam si copiosio-

METH. MEDENDI, III. 201

rem adesse cacochymiam significabunt, probioris succi alimentis erunt reficienda: sin morbus qualitate calidus magis erit, reliqui cibi sunt preponendi. Sedenim quoniam explicata sunt alimentorum facultates, quot qualisque ægris satis esse censentur: ea etiamnum, quæ quibus morbis magis congruere putantur, sunt subdividenda. Quare ubi quæ morbis supersunt, vires expauerimus, de accommodato eorum singulis cibo loquemur: vt in vnoquoque ea quæ debent exequi, valeas.

DE VICTV FEBRIVM CONTINUARVM, Caput 18.

ITA QVE ij qui febre cõtina corripuntur, alij morbis qui acutissimè mouentur, constantur, alij iis qui tardiori motu cientur, ac in plures dies protenduntur. Qui acuti admodum sunt, ad quartum vsque pertingunt, qualis est angina, & pulmonis inflammatio, quam *ætembus viar* appellant, ac febres vehementes, quos in inedia potius tenere oportet, aut modicum rãtum aque concedere. Qui minus sunt acuti, vsque ad septimum perueniunt, cuiusmodi sunt febres ardentes, & pleuritis acutior. in quibus hordei decorticati coctique & amygdalarum cremorem ægros assumere permittere licet. Simpliciter acuti dicuntur, qui decimum quartum diem attingunt, quos iisdem etiam nutrire oportet. & si ultra progrediuntur, poterit aliquid ex iis qui or-

dine succedunt exhiberi. Attamen qui ad vigesimum aut vigesimumseptimum accedunt, ita minimè cibabimus, sed cibos post illos facilitate valentiores, præbebimus. In omnibus enim virium modus, & noxij humoris copia inspicienda primùm est, & coctionis signa, ac morbi acumen, vt addentibus vel dementibus nobis victus illis pro portione respondeat. nam si acute mouetur morbus, coctioque apparet, & vires sic satis validæ, vt spes sit ilico solutum iri, æger pleniori cibo non est onerandus, verùm modicè ac pro portione roboris morbi nutriendum, futurum iudicium operiri oportet. quod ubi aduenit, ac fidè, & vt decet, iudicauit, iam vires sunt reficiendæ, ad validiores cibos paulatim transeuntibus, non autem euestigio, ne iis ægrum aggrauas, alterius morbi auctor euadas. Sin autem ægritudo tardè mouetur, necdum coctionis indicia existunt, neque magnopere cum tenui victu vsque ad perfectum iudicium sufficere posse constat, paulo valentiori cibo viribus est succurrendum. siquidem in morbis omnibus in quibus vires dominantur, quæ praua malignaque sunt euincere haud solent. Porro iam dudum didicisti, quomodo virium mensura exploratur, & humorum coctiones cognoscuntur, & morbi motiones discernuntur: quare tibi ceu hæc omnia edocto, seduloque præmeditanti, pro portione ciborum familiarium genera illis respondentia erunt præscribenda. Atque hac ra-

METH. MEDENDI, III. 263

tione victus est imperandus, nisi recens aliquod
 infestans symptoma obstitit. nam si quoddam
 repentinū alui profluuium, aut sanguinis fluxus,
 vel perpetuus sudor vires defatigauerit, vt per-
 iculum sit ne iam æger in syncopen labetur, eum
 pro symptomatis portione reficere oportet. & si
 pulsus fuerit exiguus aut ablati, aut æger etiam
 refrixerit, vinum ac reliqua calida sunt exhiben-
 da: quippe hæc symptomata, totum victus modū
 ad se trahunt. Porro accessionum significationes
 si apparuerint, hîc nō secus quàm in intermitten-
 tibus, obseruare decet: adhuc iudicia, si qua fore
 suspicamur, animaduertenda sunt, nec quicquam
 dandum: sed vires, decertantes iam, ac ceu exci-
 tatas opem aliquā ægro ferre nitentes, ab omni
 externo pondere liberas, sinere oportet, vbi iam
 eius tempus conspicuū præterit, eas defessas
 recreare conuenit, ita tamen vt neque alimen-
 torum vim, nec quantitatem ante perfectum iu-
 diciū augeamus. quod vbi adest manifestum,
 intrepidè iam nutrire possumus. Verum vbi mor-
 bus citra rationem leuatur, neque inconside-
 ratè alere, nec ita vt antea tenuiter victum in-
 stituere: sed nonnihil cibi quantitati adicere,
 ac vires reuocantem reficientemque, morbi re-
 ciduū expectare decet: vtique si antea neque va-
 cuatione fueris opitulatus, nec validū satis victū
 præbueris. nam si prius liberalius nutriuisti, ac si
 opus fuit, purgasti: fortassis ab altera morbi
 inuasiōe liberaueris. Nam quemadmodum ex

ingenti succenso igne, vbi flamma emarcuit, ac contabuit, quædam in cinere scintilla relinquitur, quæ si denuò nutrimentum naetæ fuerint, magnum rursus excitât incendiû: verûm si quis eas arte exemerit, is quo minus secundo accédatur, impedit. ita sanè iis quoq; qui nō ex ratione iudicantur vsu venit. Nec ignorari oportet, quando, & quibus cibis sit vtendum. quinetiam dies quibus morbus exacerbatur, hîc cauere oportet, ne aduentante significationum tēpore, cibusaliquis in ventriculo reperiatur. ita nanque morbus viget magis, ac malignior euadit. Adhæc vena tundenda est, sanguisque quando, & quantum, & vnde oportet, ceu iam antea docuimus, pro plenitudinis portione, ac febris modo, est extrahendus. Præterea aluus antea enematis iniectis abluenda est. expedit enim in omnibus febribus vt aluus secedat maximè, nisi æger puris aliquid eduxerit, velut in pleuritide ac peripneumonia & tæbe contingit. tunc etenim non est laudabile, vt plusculum egerat. nam eo deterius isthuc censetur, quo plus excreuerit, veluti priuatim capite de lateris inflammatione dicemus. Insuper refrigerantibus portionibus æstus magnitudo minuenda est, cuiusmodi sunt, quæ ex violis, ex floribus nymphææ parantur, præcipuè si calor caput obsidet, ægërque insomnis degat. sic si in ore ventriculi, aut visceribus cæteris, mordicacior quispian humor obfirmatus hæret, quæ ex aceto & sacchare, quæ itē ex acidorum malorum puni-

METH. MEDENDI, III. 205

corum succo potio conficitur, est accommodata. Atque alia aliis magis cōueniunt, quemadmodū de iis sigillatim postea agemus. Ceterū ei qui ciborū facultates nouit, & morborū discrimina dignoscit, esse obscurū nequit, qui quibus cōgruāt. Oportet tamen febrientibus semper exhibere, quæ refrigerando pro portione respondent, neque minus, inutile est enim, neque plus quàm par est refrigerare, nocet etenim: sed in animo habere, num os ventriculi promptè à frigidis, neruūve, aut alia quæpiam pars lædatur. quinetiā, num thorax aduentitij cuiuspiam humoris pondere oncretur, & an pus sanguinēve æger reiiciat. tunc enim frigida sunt fugienda, & maximè, quæ tactu talia persentiūtur. Nā verisimile est, quoddam quod potentia sit frigidum, etiam febris magnitudini posse auxiliari, præcipuè nisi manifesta quæpiam offendens qualitas fuerit cōiuncta. Quod tactu egelidum sentitur, iis partibus quæ frigidis non indigent, quodammodo innoxium, nec molestiam inferre videri possit. Ceterū, quia solo decocti hordei cremore par est ægros minimè acquiescere, sed nimio febris incēdio ardentes, aliis quoque refrigerantibus quibusdam indigere: danda est, nisi aliqua, vt dictū fuit, causa præpedierit, etsi anni tempus largietur, lactuca, & potissimum si squalidi vigilēsque fuerint. præterea crudi cucumeres sunt concedendi, atque ex iis magis qui teneri sunt & copioso semine abundant, nam exterior pars quæ asperiuscu-

la est, crudum succum gignit. quinetiam punica dulcia acidis admista, nisi aliud obstitit, ac mala dulcia & vuas exhibebimus, quæ vinosæ non sunt. his enim utimur, cum temporis spatium multam suam humiditatem exuerint, ac calor earum nimius in halitum abierit. Intubum quoque domesticum, (quod *νεμε* Græcis dicitur,) si quod aliud, utique in calidioribus iocinoris affectibus idoneum est: cum alioqui id olus sit stomacho gratum. nonnulli vel solius succi eius usu plus profuerunt: quod refrigerando ac meatus infarctum liberando satis sit. Verum enimvero non omnia omnibus sunt exhibenda, sed qui alui profluuium tentantur, & os ventriculi imbecillum est, assidueque vomunt, danda quæ nonnihil astringunt. At ea quibus aluus est astricta, & aliquid, quodcunque tandem illud sit, è thorace educunt, vitanda sunt: & ijs dulcissima potius conueniunt, quod lentorem quandam obtineant. Acida verò quibus impacti sunt humores, seu incidendi vim habentia, sunt præbenda: ut & ijs quibus aluus supprimitur, modo natura sunt bilioti, nam in ijs qui non sunt eiusmodi, ea supprimendi vim habere videntur. Atque hac ratione qui continua febre conflantur, sunt nutriendi: secus verò quibus febris intermittit. quoniam neque eodem modo incendit, neque intermittentes sibi mutuo sunt similes.

METH. MEDENDI, III. 207
DE VICTV FEBRIVM INTER-
mittentium, & primum de tertiana,
Caput 19.

TERTIANAE itaque, siue simplex, siue duplex fuerit, cum vehementer mouetur, & græque vires robustæ sunt, pitissanę cremor pro victu conuenit: potissimum si copiosæ in accessionibus euacuationes vires non exoluerint, ut idcirco cibo opus sit valétiori. Verùm si mediocri motu cietur, atque ad decimum quartũ duratura putatur, oleribus & saxatilibus piscibus est vtẽdum: iis præcipuè diebus, quibus febris intermittit. Alius quoque si sua sponte nõ secedit, clysmatis est excitanda, & nisi quid impederit, sanguis est detrahendus. etenim in omnibus prope modũ febribus sanguinẽ mittere, nisi adsit quod interpellet, præstat. nam cum is post spiritum primum feruorem excipiat, & totum corpus afficiat, si eius quippiam effluxerit, multum caloris vnà detrahitur. Et quanquam à flaua nonnunquam bile febris per totum corpus diducitur: attamen hęc, quippe qui promptè succenditur, ei materiam subministrat: ac cũ vniuersum permeet corpus, vniuersum quoque calfacit. quare si quid eius euacuatur, multa quoque febris portio vnà diffatur. nam si ex latentibus & materiæ expertibus perspirationibus febriẽtes opẽ sentire est persuasum, febrẽmque astricta ac densata cute vehementius accendi constat: an non,

quæso, multo melius ægri degent, si humoris qui eâ in vniuersum corpus distribuit, sensibilis fiet euacuatio? Quare cum neque ætas, nec anni tēpus, neque alia quæpiâ obstat vacuatio, nec mulier vterum gestat, in omnibus febribus cum vires patiuntur, ad venæ sectionem est profugien-
dū: ac bis tēve pro febris magnitudine sanguis detrahendus, atque interdum, cum multus ar-
dētiſque sanguis ægrum aggrauat, ad animi vsq; deliquium vacuandus: adeo febriētibus utilis est sanguinis missio. Ceterū nec aliud quidem est negligenda, sed glandibus clysteribūſque est iri-
tanda, atque eius cura habenda ne supprimatur. febre iam leuiori facta, modicē quoque purgan-
tibus refrigerantia ac humectantia medicamēta permiscētē, quo purgantia quæ magna ex parte calida sunt, & turbandi vim obtinent, minus offendant, vacuare oportet. Ea tamen in morbo-
rum incremētis fugienda sunt, & maximē si ma-
teria sursum vergit, & cruditas adesse videtur. Quod si materia turgēt, ea, habita prius ægri vi-
rium ratione, est vacuanda. Porro altera post eā
quæ de purgantibus pertractat, methodus est,
dixta, quæ medicamentis cōtemperantibus vritur. nam in quibus ob aliquem interturbantem
scopū confertas vacuationes moliri formidam⁹,
iis temperantia medicamenta sufficimus, partim
coquentes, partim refrigerantes, aut detergētes,
vel exobstruentes, vel omnia simul iuxta humo-
res ægrum lædentes, ceu priuatim pōst explica-
birur

bitur molientes. Itaque tertiana simplex & duplex, eo quo dictum fuit modo, est curāda. Si verò non secundum rationem soluitur, aut decimumquartum diem transiit, atque ita in eam abeat, quæ spuria nuncupatur, hæc quoque purgantibus est, tenuatis prius humoribus, & meatibus obstructione vindicatis, cōfodienda ac perimenda. Victusq; eò spectet, ut sit boni succi, & subfrigidus. nam quæ impensè frigida sunt, materiam cogere, ac meatus ferè obstruere solent: & calida, cum qui antea delitescibat, calorem excitant ac euocant. Atque hoc propè pacto, victus ratio & curatio in tertiana exquisita & spuria se habet.

DE CVRA QVOTIDIANAE
& quartanæ, Caput 20.

QVOTIDIANAM, quæ à pituita ortum duxit, neque venæ sectione, nisi aliud virget, nec refrigerantibus medicamentis compescere oportet: sed aluum astrictā glandibus & clysmatis inanire præstat. Victum boni succi nec crassum æger sumat. Permiscenda autem cibo sunt, quæ incidere, tenuare, & meatus obstructionibus asserere possunt, non tamen admodum calida esse creduntur. Vino potādus est tenuiori, & paucifero, in morbi quidem principio: at vbi iam tenuior humor dissipatus est, etiam ruffiore, ac, si licet, tota victus ratio in calidiorē migrēt. Tūc pastilli quoque, qui amarus nuncupatur, vsus probatur, & si quid aliud hīc opem ferre censetur.

sed de ijs priuatim suo loco dicetur. siquidē medicamenta methodis admiscere, nec ea ceu exempli loco inferere, eorū est qui nullum in tractando ordinem obseruāt. Porro eodem victu quarana laborantes sunt cōtinendi, nisi quod humor qui hīc infestat, crassior sit ac terrestrior, atque hic idcirco calidioribus quodā modo ac incidentibus magis opus habeat: cuiusmodi sunt, quę ex reliquis acribus conficiuntur. Caterū in omnibus accessionum significationib⁹ ne aliquis in ventriculo sit cibus, qui mali pondus ingeminet, studendum est. nam cū natura, tempore accessionis, ad propellendum ea quę affligūt exurgat, si quis intempestiuē nutriēs illi obstitit, dubio procul quo minus validē noxios humores adoriatur, præpedit. Verū quia humorum species quę variarum accessionum sunt causa, ac ciborum medicamentorūque, & reliquorum quę ad dietam pertinent, discrimina, prout alia antē explicata fuerunt, & alia postea docebuntur, nō ignoras: iam ægri vires, & anni temporis dominium, adhuc locum, ætatem, & consuetudinem inspicere: atque ita ex omnibus commoderatam atque in eadē ægritudinis serie collocatam cibi quantitatem qualitatemque colligere & coniectare oportet. Nanque ipsam perquam exquisitā distinctamque rationem, in corporibus quę ita temerē mouētur, haud quisquam vnquā, (quod sensum nostrū, artēque ea lateat,) assequatur. Atqui ad id quod fieri debet quā proximē ac-

METH. MEDENDI, III. 211

cedere, eorum est, qui omnia accuratè ac diligenter expendunt. Porro ex iam dictis, in còplicitis quoque intermitentibus febribus medicamēta, cibum, & reliquā vniuersam diætā cōiectura cōsequi, eaq; pro porzione inter se cōmiscere licet. nā qui literarū syllabas probè colligere didicit, is & versus totos, & integras paginas perlegere valet. Quare in simplicioribus & facilibus exerceri primū oportet, deinde ad còplicita pperare,

DE FEBRE HECTICA,

Caput 21.

I A M ordine earum febrium species succedunt, quæ hecticae sunt, quas, quòd solidas partes attigerunt, omnemque vitalem humorem epotarunt, ac in marcorem coniecerunt, haud facile est curare. attamen praeuenientem antè quàm solida occupent, subuenire conandum est. Itaque eiusmodi ægri perquam tenui victus ratione, quomodo eos qui còtinua febre conflictabātur, habebamus, nō sunt curādi, quoniā nullum hīc iudiciū expectatur, neq; putriū humorū materia subest, sed nec pleno quidē victu opus est, quòd is cōcoqui nequit, atque insuper febris inde increlcat. Quare medius, seu optimus est praeferendus, qui modicè refrigeret, cibūque boni succi ac concoctu facilis dandus, cuiusmodi sunt pisces qui in saxis stabulantur, puta galei, & gobij, & id genus alij, quique ex minoribus duriori sunt carne, quales sunt scorpj, philomelæ: aut friabili, quali nullus

constare videtur. Ex carnibus verò domesticarum gallinarū pulli, & quadrupedum pedunculi. Quod si vires conuelluntur, vinum quoque tenue, album, & quod parum dilui postulat, est exhibendum. Cæterum familiaris ac accommodata iis potio fuerit, quæ ex fructibus æstiuis, & floribus refrigerantibus cum saccharo paratur, quæ admodum libro de medicamentorum compositione docebimus. Balnea porro iis sunt idonea, quæ corporis squalorem humectent: verum tepida esse decet, nec ullam resipere qualitatē. Nec tempus in iis trahere conuenit, sed ubi modicè fuerint immorati egredi, ne quod ex nativo humore superest euanescat & ex halet: egresso sorbitio quæ etiam refrigerans dabitur. Non est vestiū copia exalfaciendus æger, ne copiosius diffletur. Post hæc conuenienti cibo reficiendus. Quod si solum exeuntē, melino, aut rosaceo, aut omphacino saltem oleo inūxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductam humiditatem, intrò compesces, atque hoc quoque pacto opem homini tulisse videberis. Somnus cōciliandus est à cibo, ac quærenda animi oblectamenta & relaxationes, ac quodcunque tandem cum refrigeratione humectare putatur. Denique heclicas refrigerationes, quæ & ipsæ plerunque nō carent siccitate, & veluti ex morbo senium esse videntur, cōtrariis curare oportet, calfacientia & humectantia dantes, idque boni succi & coctu facilibus cibis, ex-

ercitationibus mediocribus & vinis odoratis, ac subfuluis, atque in summa omnibus calefacientibus, sed nō exiccantibus procurantes. Atque vt vno verbo cōplectar, in omni habitu affectionēque morbosa, contrariis est pugnandum: hoc interim examinantibus, qua proportione ac intervallo, corpora quæ nutriuntur, quæque offeruntur medicamenta, a cōmoderata temperie abscedunt. Habes & qua victus norma febricitantes corriguntur. Et quoniā victus qui affectui totum corpus occupāti competit, explicatus est: superest iam, vt ea quæ sigillatim in affectibus, tam internis quàm externis, accōmodantur, in sequentibus proponamus. Quare cū liber suam habeat magnitudinis molem, hīc iam claudatur.

ACTVARI ZACHARIAE DE AFFECTIBVS QVI

singulis partibus incidunt, medendi ratione, Liber quartus.

tione, Liber quartus.

PRAEFATIO.

ESTVDINIS caro, vt est in prouerbio, aut deuoranda est, aut non gustāda. Equidem nonnihil prouerbum intorquens, dixerim, variis multiplicibꝫque pollicitationibus aut nō esse ad-

mouendas manus, aut si manus admoliaris, eas
 necessario quoque esse absoluendas. nam neque
 vrbs, nisi vndiquaque probè mœnibus fuerit mu-
 nita, ciues qui se illius custodia cômiserunt, tuta-
 ri poterit: neque artis aut sciëntiæ, quæcunque il-
 la fuerit, methodus, lectorem sua præcepta omni
 ex parte edocebit, nisi omnem eius diuisionem
 percurrerit. Quare quoniã artis medicæ propo-
 sitam methodum, nondum, quanuis tribus iam
 cõfectis libris, vniuersam sumus complexi, idque
 concisè eius documentis, atque ita vt imperitio-
 ribus haudquaquam cõpetant, explicatis: in præ-
 sentia quartum prædictis annectimus, quo hoc
 totum instituti argumētum comprehendamus.
 Atque duobus primis libris de causis ac digno-
 tione affectuum, tum vniuersi corporis, tum sin-
 gularum eius partium egimus: in sequenti verò,
 qui totius tractationis fuit tertius, rationē curan-
 di morbus in toto corpore oborientes, & potis-
 simum omnem febris speciem, exposuimus: nūc
 propositum est à capite, tanquam ab arce exor-
 sos, ad omnes affectus quibus singulæ corporis
 partes, tam internæ quàm externæ tentantur, si-
 gillatim progredi, ac conuenientes & methodi-
 cas, vnicuique curationes proponere. At tamen
 haudquaquam vniuersa medicamentorū accom-
 modata compositio hîc edetur, quòd ita necessario
 esset orationis mediocritatem transilire. Deni-
 que iis qui in hunc librum incident, quòd satis
 sit in methodis occasiones componēdi præbuis-

se, superuacaneum esse videbatur, omnia quæ opem ferre possunt medicamenta, in vnum libellum cogerere. Quapropter sigillatim potius de simplicium mistorūque medicaminum compositione conscribendū esse duximus, ac qua ratione ea dijudicare oporteat, & quibus & quæ oblata sedulò prodesse censentur, indicandum. nō enim omnia quæ iisdem affectibus auxilium fronte pollicentur, ex æquo cōducunt. satis enim tum ob ægrorum sensus acrimoniam aut difficultatem, tum variam eorū temperiem, tum vim medicamentorum vegetam aut vietam ac caducam, eorūdemve quantitatem, aut anni tempus, aut consuetudinem, atque ipsorum denique affectionem ac dispositionem. Hæc nanque atque eiusmodi alia, haud mediocriter in suis promissis medicamenta vacillare variarēque efficiunt. Attamen qui iuxta propositas methodos, omnia discernere accuratè didicerit, is quæ quibus anteferenda quoque sint nouerit. Itaque iam medicamentorū rationes, quæ vnaquæque curatio postulat, trademus: postea eadem denuò singularim explicaturi. Cæterū quia vitia quæ intus consistunt, vehementius affligere solent, eaque impensius medicamentorum desiderāt præsidia, antea de internis quibus caput cæteraque viscera tentātur, agendum est: deinde ad ea quæ in externa cutis superficie hærent, transeundum.

ACTVARI I
DE CAPITIS DOLORE,
Caput I.

ITA QVE caput, aut primario affectu cerebri cerebróve propinquas partes, puta tunicas & membranas, quas *meninges* appellant, aut aliam quampiam eiusmodi obsidente, laborat: vel intemperie aliqua, aut exuberante humore infestatur. Si simplex qualitas affligit, consentientia symptomata illam patefacient, sin est composita, hæc quoque componētur. Atque cum calor interturbat, sensus eum iudicabit: quòd caput haudquaquam multa indumenta ferat: contrà quàm accidit, si frigus nocuit. atque illi à quovis interno externóve calore offendūtur ac exacerbātur: hi verò quibus caput perfrixit, inde iuuantur. Porro siccitatis symptoma, est vigilia, & si dormire cupuerint, vigilant, vt quibus somnus non accedit: humiditatis autem, somni soporosi quique haud facilè excutiuntur. Quòd si consimiles aliqui humores negotium faciunt, calidi excedentes quidem, inflammationem, ignémque sacrū gignunt: mediocres verò, pondus, acutósqve dolores procreant, & faciem rubore, & oculos pallore cruoréve, pro vigentis scilicet humoris colore suffundunt. Frigidi porro, onus potius quàm dolores conciliant, ac facie turgidulos & ex pallido albicantes efficiunt, potissimùm si humiditas fuerit cōiuncta. Quòd si sicci fuerint, facies squaler, & vigilia, ac tumultuosæ quædam

imaginationes, non sine animi deiectione vrgēt:
 præcipuè si humor fuerit melancholicus, cui si fla-
 ua bilis connectitur, amaritudine aut feritate nō
 carebit. Atque hac ratione, ceu antea docuimus,
 affectus qui ex intemperie aliqua aut consimili
 humore quopiam cōstantur, dignosces. Et quo-
 niam supra satis eam rem explicauimus, nūc quo-
 modo curationem obire decet, dicitur: si hoc
 prius fueris præmonitus, consimilibus vitiis ob-
 consensum & consortium cum ore ventriculi,
 reliquisque visceribus cerebrum tentari, quòd
 similium humorum indidem impactorum exha-
 lationes excipiat. Proinde primū anni tēpus,
 regio, ægri ætas, victus item, consuetudo, & quæ
 sunt propinquiora, ipsa nimirū comitantia sym-
 ptomata, atque excretiones sunt expēdendę. de-
 inde ita ex omnibus præpollētem intemperiem,
 si ea sola infestat, ac humorem vigentem, sicubi
 is dominari videbitur, ratiocinatione colligere.
 Demum affectu probè, vt nihil iam hæsites, co-
 gnito, eius curationem aggredi, & contrariis do-
 minantem humorem compescere oportet. Ita-
 que si nuda est intemperies quæ molestat, me-
 diocria quoque auxilia adhibentur. nam si calor
 est, cibus refrigerans, & aquæ potio, & rosa-
 ceum violaceūve oleum foris illitum prodest,
 nisi anni tempus, aut aliud quippiam hunc sco-
 pum interuerterit, nostri porrò refrigerantem ci-
 bum euincenti calori pro portione adaptare, vt
 eorū discrimina distinguere, ac sua quenq; men-

sura metiri possis. Sin frigus affligit intrò, nisi quid obstiterit, calidiores cibi exhibendi, quibus piper, cinnamomū, zinziber, & si quod est aliud quod calfacere putatur, fuerit admixtum. & odoraris magis ac vinis fuluis, si nihil præpedit, est vrendum. foris autem ea quæ refrigerationi excedenti proportionem satisfaciant, sunt inungenda. & si quidem mediocris fuerit, chamæmelino & anethino ad caput vrendum est. sin est intensior, euphorbij & castorij aliquid, nisi quid eorū vsum excluderit, admiscebitur. etenim interdum cum aliæ partes aliis indigeant, ob suam quandam naturæ sunt intemperiem, sit vt aliæ quæpiam obstant, quæ ob suas curationem exigentibus a-uerfantes intemperies, ab eiusmodi medicamentis exagitantur. si quidem nonnulli, quibus frigidum est caput, calidum sortiti sunt iecur: alij contra. Ac quidam ob iocinoris intemperiem frigido egentes, eius vfu, quòd os ventris frigida laboret intemperie, offenduntur. Quare in eiusmodi maximopere est animaduertendum, ne dum alteri succurrimus, reliquæ noxam creemus: atque imperitioribus ponderum præfectis similes esse videamur, qui cum inconsideratè ea lancibus imponunt, hæc modò in hoc, modò in illud latus propendunt ac commutant. Quam ob rem cauere oportet, vt commodationem assidue obseruemus, & reliquorum membrorū offensam deuitemus. Ad hæc, externis inunctionibus ac epithematis, ob partes quaspiam reni-

METH. MEDENDI, IIII. 219

tentes, securius succurrimus. Quòd si offendit siccitas humectans cibis accommodatus est, & caput egelida potabili aqua fouendum, ac pinguedine oleo que salis ex parte inungendum, & somnus quiesque concilianda. Sin humida intemperies dominari videtur, contrariis pugnandum est. Atque ea ratione his intemperiebus medebis: ac consimili, reliquis membris opem ferens, semper contrariis contraria exhibens. attamen non euestigio semper & repente, sed ex additamento sensim crescente, & paulatim: ne quando partem prius cogas ac condensas, atque inde alterius noxæ auctor fias. Quòd si interdum ea quæ rectè diiudicasti, auxiliis non promptè cedunt, non idcirco ad alia prioribus reiectis est trāsendum, sed iisdem & adsimilibus tum victui, tum medicamentis est insistendum, tanquam per curationem sis consecuturus. Atque ita capitis ex intemperie vitia emendabis.

DE RELIQUIS CEREBRI

& nervorum affectibus, Cap. 2.

PORRO inflammationes, ignes sacri, siderationes, & phrenitides, quæ ob calidiores eò confluentes humores oboriuntur, maiora auxilia exigunt, quippe quæ extremum minitantur periculum. Aut ergo ea bilis flava sincera, aut sanguis nimius & perquam efferuescens, aut utrunque excitavit. Atque exuberantes humores quot qualisque natura sint, & qui quos morbos procreet,

ex iis quæ iam duobus primis libris exposuimus
 scire potes : quare nunc de eorum victu, ac cu-
 randi ratione est tractandum. Omnes igitur qui
 eiusmodi malis conflictantur, instar eorum qui
 exquisitè feбриunt, tenui victu sunt gubernandi.
 Didicisti autem ex superiori libro, quis victus fe-
 bricitantibus conueniat, vt eadem in præsentia
 non sint repetenda. Cæterùm si plenitudo adesse
 videbitur, virèſque ægri valent, abluta nimirum
 infusis aluo, si non facile secedit, sanguini quod fa-
 tis est demendum, idque è pedibus potissimum,
 quo materia reuellatur. Quòd si vires è longin-
 quo auxilia sustinere nequeunt, venæ in cubito
 quæ peculiari quadam ratione subueniunt, erunt
 tundendæ, vt satis eat sanguinis. At si confertas
 vacuationes æger non fert, bis tæque & sæpius
 idipsum tentantes si commodum videbitur de-
 trahere oportet. quo id quod offendit, simul &
 onerat, continuis vacuationibus educatur, & vi-
 res earum interpolatione reficiantur. Quin nec
 ex auribus, aut nare, ac fronte, maxime si in occi-
 pite onus premit, & etiamnum, antea reuulsa vel
 deriuata infestante materia, offensa remanet, edu-
 cere verendum est. Cæterùm vbicæ satis vacua-
 ta esse videbitur, iam refrigerantes humectan-
 tèsque inuersiones capiti adhibeto, quale est *o* *zup-*
pider, quod aceto & rosaceo constat. commi-
 ſcetur enim rosaceo acerum, quòd sit refrigeras
 ac tenuium partium medicamentum, & facile pe-
 netrans, ac quasi deducens, si quæ illi crassarum

METH. MEDENDI, IIII. 231

partium, atque ob id sola, sua natura haud promptè permeantia, fuerint admixta. Tu porrò cui alia refrigerantia medicamenta sunt perspecta, facile eiusmodi quosdam illitus compones. Ceterum non solum ex comitantibus symptomatis, qualis quantàque sit caput torquens caliditas: verum etià propria eius naturalis temperies, atque ad patiendum habilitas est consideranda. Annì item tempus, regionem, & ætatè, velut antea docuimus, inspicere oportet, atque ita demum medicamenta commiscere, portionésque reperire ac componere, quæ refrigerent, & promptè in corpus distribuàtur, qualis est quæ ex nymphæa paratur. Atqui ubi symptomata assidètia se remiserunt, bono animo esse oportet: ac febre iam finiente, ægrum còuenienti victu reficere: verum vino plus cæteris est abstinendum, quòd facile caput petat, ac promptè, si quid vitij adhuc reliquum est, accendat. Si malum eiusmodi medendi ratione nò leuatur, necesse est vt deteriora insequantur, quorum discrimina cum iamdudum didiceris, non est opus ea hìc denuò repetere, atque inde futurum ægro euentum poteris præfagire. Quòd si capitis temperamentum est frigidius, illa symptomata sequuntur quæ iam antea tradidimus. victúsque ratio calfaciens illi competit, per ea quæ adhibentur calida, tum cibos, tum medicamenta, necnò inunctiones foris tales dandæ cum oleo, cui pyrethrum, aut castorium, vel euphorbium, aut eiusmodi aliquid quod satis cal

facere constat, sit admixtum: quod verò contraria sint vitanda, id nemini non liquet. Atque humiditates hæc quoque exiccare cōsueverunt: fortassis quòd ipsorū plurimis siccis quoque esse cōtigit. Sic paucus potus, vigilia, & maiores exercitationes idem præstant. Quemadmodum cerebri squalores, frigidi fatus, & requies, ac somnus longior, & vinum quod caput nō admodum tentat, ac demū omnis humidior victus, humectat. Si frigida cum humiditate capiti negotium facessunt, cū mediocritia, ac quadantenus edomita sunt, raucedo, grauedōque oboritur, simul atq; iam noxi⁹ humor effluere incipit: caput verò podere vrgetur, & sonitus perfrēperī ac sonori infestant, frons & cerebri membranæ cum dolore distenduntur, quandiu humor non euacuetur. Hos parciore cibo & victu ad moderate calidum siccūque declinante curabis: ac medicamentis quæ in nates inijciūtur, mucus in meatibus qui à colādo *ἰσχυρὸς* Græcis, & nostris colatorij vocātur, in pactos educes. Sunt autē eiusmodi mediocritia quæ ex melle & betæ succo, atque id genus aliis cōficiuntur. vehementiora vero quæ piper, euphorbium, veratrum album, cucumeris agrestis succum, atque id genus alia quæ inhærentes humores explodere queunt, recipiūt. Verū horum quoque compositio priuatim tradetur. Cæterū si humores prædicti ita cerebrū obsederint, vt carus, sopor, veternus, & morbus comitialis prehendat, validioribus iam auxiliis,

METH. MEDENDI, IIII. 219

maioriꝫ cura opus habent. Quare vniuersus in cibo victus calidior sit, nisi quæpiam ex humorum putredine lenta segnisque febricula coniungatur, parum cibi sumere, cumque probè concocere expedit. Quinetiam enemare alius bis terve eluenda est, quo facile eat, nihilque in hæreat quod ad caput euaporans, malum augeat. Post hæc si quæpiam accessit febris, & anni tempus, ætasque permittit, nec aliud quippiam dissuadet, exiguum etiam sanguinis est detrahendum, quo expeditus eius in vasis sit excursus. Dehinc cum humores vigentes, prout fieri potest, attenuati, ac solitis medicamentis quæ sigillatim postea tradentur, fuerint concocti, tentanda est per soluentia, à mediocribus orsis, vacuatio, vt humores fiant ad fluxum habiliores, atque ita demum in validioribus subsistendum & desinendum, veluti de iis quoque agemus. Porro si herbæ tenuium partium, cuiusmodi est satureia, pulegium, nepeta, & cætera id genus ferbuerint in aceto, earumque halitus naribus excipiantur: humores satis incidere, meatusque referare existimantur. In caput verò, vbi vsus postulat, danda rubificantia, quos *σταπτοις* nominant, medicamentaque satis siccantia, quæ ex nitro parantur. Iam verò melancholicorum affectuum species omnes propemodum eodem victus genere tractantur. nam cibus boni succi coctusque procliuis, & odorata quæque quæ caput nō repleant neque feriant; adhuc animi oblecta-

menta, mediocris inābulatio, relaxatio, & quodcunque gratum volupéque est, conueniunt. Si furor præualeat, sanguinis missio magis expedire videtur: si atra bilis, *μαλαχολία* vocant, purgantia ei sunt præferenda medicamenta. Caterum non est ignorandum, quòd sibi cōmunionē quadam mutuo consentiant, & sibi inuicem furor, ac melancholia permisceātur: atque idcirco sanguinis humorumque vacuatione opus habet, sed ut ex commiscentur, sic sanè & atra bilis species cum inclinant, ut aut seigniores aut aciores sint, quēadmodū antea monuimus, pituitosum biliosumve humorem melancholico immixtum esse denunciant. Quæ ubi ijs quæ iam dudum doctus es, discernueris, pro anni, temporis, ætatis, temperamenti, victus antecedentis, ac ægri virium portione, tum venæ sectione, tum medicamentorum contemperatione vteris, veluti priuatim de purgantibus explicabitur. His porro, tum Logadij Memphitæ, tum Galeni sacra vocata antidotus, perquam commoda est, ac velocissimè opitulatur, si maior eius copia eaque vigetior exhibeatur: paulatim verò vitium absomit, si mediocrior pareatur, & parua portio præbeat. Quin nec à potabilis aquæ balneis, quæ humectant ea quæ ab humoris siccitate exaruerunt, obdurueruntque, & meatus recludunt, ac noxia discutiunt, est abstinendum. Caterum quæ propter consortium eueniunt, leuantur & tolluntur, si primario affectu laborantibus partibus, eas vacuando, roborando,

METH. MEDENDI, IIII.

rando, ac vndecunque victu, vt pristinam nati-
uamque recipiant valetudinem curando, subue-
nerimus. Porro tremor, nervorum convulsio,
eorumque distensio ac resolutio, necnon sensuū
instrumentorum labefactatae functiones, ex ce-
rebro & dorsi medulla, nervisque inde exortis
proueniunt, idque vel ex intemperie quapiam,
vel ex aliquo impactu humore. Quae ubi distin-
xeris, noueris quoque quo tempore purgandum,
ac quando foris inungendum, & quibus quorūve
medicamentis potius utendū erit. Atqui ex eius-
modi vitiis illa quae siccitas committit, rariorem
difficilioremque opem admittunt: quod earum
partiū quibus insident, natius humor sit exhau-
stus, vt non amplius oblata humiditas agglutina-
ri queat. Enitendum tamen est, vt iuxta metho-
dum iam propositam, membra quae exaruerunt,
irrigentur & humeant. Si humiditas quaedā ex-
crementitia, aut succus quispiā symptomata pro-
creat, haud difficile est redundantia euacuantī,
& discutientia, emollientiaque, quale est irinum,
& quod ex musto *μαύρος* appellatur, atq; eius-
modi alia exhibenti, opitulari. Disces autem etiā
hæc, cum de simplicibus mistisque medicamen-
tis loquemur.

DE AFFECTVVM CORDIS

curatione, Caput 3.

COR sanè paucioribus quàm prædicta, non
tamen quod ad malitiam pertinet, inferioribus
pp

vitis obnoxium esse solet. nam febres & refrigerationes, quæ ab habitu heclicæ vocantur, adhuc syncope & palpitatio, sunt ipsius cordis morbi. Sic mœror præter rationem, ira, animi deiectio, metus, quæ malitia quidæ sunt secūda, tamē corde cōsentiente, potius adueniūt. Atque heclicas refrigerationes aut calores, eo quo antè dictum fuit modo, cum de febrium victu tractaremus, profligare conabere. In syncope verò, vires resuscillando vino, calidioribûsque medicamētis animum restitues. Quòd si is defecerit, quia nimis multa per luxum, ac incontinentiam fuerint ingurgitata, (hoc enī subinde vsu venit,) ea educēda sent. Si sudor copiosior eius defectum attulit, cutis summa, vt calor intus contineatur, astringenda, refrigerandāque est, ac quod in his est magis moderatum, est indumentorum detractio & spiritus flabellatio, ac frigidiorū ædium habitatio. Hoc autē validius est, ex hydrelæo frigido fottus, & myrtei, rosacæve illitus, atque hæc & eiusmodi alia, meatus occludere, ac occultū perspiratum, quo calor dissipatur, compescere satis valēt. Quòd si immoderatus alui fluxus, aut vomitus syncopen minatur, astringētibus calfacientibûsque ventriculi os, ipseque venter, ac intestina sunt fouenda, quo immodicū profluuium coercetur, atq; vnà ne calor dissipetur, prohibeatur, præstant hoc cœnanthe, iuncus odoratus, & aromata, quæ cum astringione conspicuò calfaciunt, iuncus quadratus, item & cupressi semen, si in vi-

METH. MEDENDI, IIII. 227

no decocta imponantur, aliâque simili facultate prædita. Caterùm omnium præstâtissimum est auxilium, vinum vetustius exhibitum, & Andromachi antidotus theriace, ac siquid aliud eodem modo calfacere creditur: atq; ita in syncopen incidēribus succurres. Porro mœror absque ratione, ira, animi deiection, metus, & palpitatio ex humoribus biliosis melâcholicisque ad cor euaporâribus oboriri solent. Victum hîc ægro, qui excedēribus humoribus, quos ex comitâribus symptomatis, materia redundante, tēperamento, ac victu coniectura colliges, pro portione respondeat, imperabis. Iâ metus, animi abiectio, & mœror, sunt melancholici humoris soboles: ira verò & stupor, quem *ἐκπληξις* appellant, à bile flaua gignuntur. quare amaritudo oris magna ex parte, ac interdum capitis grauitas dolorque succedit. Odorata cordis robur recreantia ac confirmentia, vtrisque conferunt. Denique quancunque in partem humor, & reliquus ægri affectus inclinat, ibi cum odoratis refrigerantia aut calfacientia sunt opponenda, vt humoris vis contemperetur, ac tumultus morsusque eius retundatur. Quòd si humores sunt commisti, medicamenta quoque pro portione erunt miscenda. Sin autem vigent, & plures sunt quàm vires, purgandi vi præditis vacuantor. sed hæc particulatim explicabimus. nunc enim solam methodum delineamus, ac describimus. Porro palpitatio, quam plerunque sanguinis nimis feruor,

PP ij

copiâq; gignit, venę sectione ocysimè soluitur, quando nimirum ex eius feruore origo est. nam vapores quoque qui sursum exhalant, eam quandoque procreant. sed causæ suis differentiis distinguuntur. nam in illa quam sanguis generat, pultus est inæqualis: at quam vapores excitant, nullam par est adesse inæqualitatem. Cæterum quia alia quoque ratione sanguinis multitudinē, humorumque abundantiam potes cognoscere, vbi prius rationatione quānam exuperent, con feceris, venę sectione, aut exuberantis humoris purgatione, vel saltem, quod secundum est, præpollentium qualitatum per cōtraria medicamenta contemperatione, humoribus qualitatibusque suam commodationem restitues. Ita quippe infestantes causas coniectans, securè victus formulam propones. Attamen id in omnibus scire licet, quòd quò medicamentorum quę exhibentur temperies vergit, eò reliquis quoque omnis victus inclinare debet. nā si quis rectè diiudicauerit, hunc morbum ad sui curationem frigidis, exēpli gratia, aut calidis indigere, & medicamentis reliquis cibis victusque non responderit, quī quæso morbum, si cibis medicamento fortè aduersatur, propulsabis? Quare si frigida cōferūt, eò etiā reliquum alimētum deflectito, ceu antea quoque didicisti: sin calida expediunt, cibis etiā cōsentiat. Quòd si quædā fuerint partes, quæ tantu frigida non ferunt, ea quæ conducunt frigida calfacito, atque ita admovento: & siue intubus

fuert domestica, siue lactuca, eâ coquito. Quòd si ita victum prò portione alternaueris ac euariaueris, haud vnquam quo minus optimè cures, frustraberis.

DE PVLMONIS ET CAETERIS thoracis vitiis, Cap. 4.

PORRO iam æquum est, vt de reliquis loquamur. Et quoniam pulmo cor complectitur, & hunc thorax continet, de his primùm verba facere præstat, ac deinde ad vasa nutritionis accedere. Itaque dominantî intemperiei, cõtrariis prorsus medeberis: humores verò noxios, si quibus conuenit sustuleris atque eduxeris, profligabis. Cùm igitur confertus inspiratus aër tussim concitat, frigidam quampiam intemperiem negotium facessere dicimus. quæ nonnunquam si respiratio aliquandiu continetur, emendatur, nã quia viscus ita incalescit, intemperies plerunque sedatur. Quòd si hoc solum non suffecerit, reliquus victus paulò calidior id quod deficit suppleto. Verùm calidæ intemperiei nota est, si æger frigida appetit, & potissimùm aërem quem inspirat: adhuc si eum confertim attrahere cupit, atque ita leuius degit. Et quemadmodum sitis & lingua squalida siccitatis indicium est, ita humiditatem notat, si tussicula exiles, quòd tenuis quardã humiditas aduentitia adspargatur, & ducto spiritui occurrat, stimulant. hi nihil memoratu dignum expuunt, & à sicciori cibo opem sentiunt.

Quod si quidam fuerint humores similibus qualitatibus præditi, si frigidi sunt & humidi, supernè defluunt, & difficilem, ac non nisi recta ceruiceeductam respirationem generant. Hinc destillationes quoque, ac rauedines ortum ducunt, & quæcunque ad thoracem cõfluentia, cum aggrauant. Ac rauedinem nimia humiditas faucibus imbuta gignit: quare lenientia, ac mediocriter abstergentia sunt accommodatissima. nam humores, qui ibi sunt obstaculo, eiusmodi medicamentis discutiuntur. sed de his postea priuatim trademus. Verùm difficilis, & quæ recta ceruice trahitur respiratio, à conferto humore oritur. Quare cum ea inde impensius præpediatur, entendum est vt humorum confluxus præcipiatur. Quinetiam capiti opitulari decet, ne faciliè eiusmodi humoribus repleatur, eosque promptè ad thoracem demittat. Itaque foris frictione & calidiori illitu, qui ad siccitatem etiam magis nuteat, caput incalescat. adhæc humor medicamentis quæ naribus inferuntur, reuellendus est. Postremò, si hæc non profunt, vertex inurendus est. Intus exhibendæ sunt antidoti quæ calfaciant exiccantque modicè, eaque omnia quæ tenues fluxiones coire, ac vt educantur apiores faciunt: cuiusmodi est, quæ ex pæonia conficitur, & Andromachi, & Philonis, & aliz quæpiam, de quibus in sequenti libro agemus. Verùm si humores ad thoracem pulmonemque profluxerunt, ij medicamentis quæ attenuandi, incidendi, me-

diocriter calfaciendi, educendi, & concoquendi
 vi pollent, omni conatu sunt expellendi. talia
 sunt quę ex vrtica semine, scilla, styrace, & dul-
 cis radiculę succo, atque eiusmodi aliis paramus.
 hæc enim atque id genus, si ritè decenterque cõfi-
 ciantur, incidunt, humorésque qui thoraci infi-
 guuntur, educunt, ac ægrum exonerant. Quòd si
 vetustefcente virio, quæ ægrè ducuntur, ad ven-
 trem medicamentis quibusdã purgantibus, ad
 aluum, aut ad vrinam deriuabis, vtilius feceris,
 ægrumque non parum leuaueris. Huic enim so-
 li ex omnibus pulmonis thoracisq; affectibus,
 medicamentis aluum soluentibus, ac vrinã cien-
 ribus succurritur: quippe reliqui omnes, si ita
 arte aut natura tractentur, in deterius prola-
 buntur. quare sudores quoq; iis auxiliantur. At-
 tamen vniuersus victus eo spectet, vt parum cibi
 potusque sumat: ac quicquid pituitolum & cru-
 dum succum gignit, ablegetur. Animalia agre-
 stia, & omne quod manifesto siccare censetur,
 præferuntur: sed sicca & astringentia improban-
 tur. Vinum detur subfuluum, & modice dulce.
 Inambulatio mediocris ante cibum non est in-
 utilis, & somnus moderatus, sed qui non statim
 à cibo accersatur. nam is cerebrum humectat,
 quod ilico pulmoni suam humiditatem imper-
 tit. Atque hac ratione eos qui difficulter respi-
 rant, & ægre ex pectore reiciunt, quos *αισ-
 φονες* vocant Græci, curabis: quos nimirũ pi-
 tuita exereet, quæ pulmonis cavernulas obsidet.

Ceterum inflammatio, & ignis facer, quæ in pulmone, & septo tranſuerſo, & muſculis coſtas interſpicientibus oboriuntur, peius hominem afficiunt, ac celerius auxilium poſtulant. nam cum partes adeo neceſſariæ, adeoque cordi vicinæ, à tam ingenti calore infeſtantur, repentina pericula, niſi euſſigio ægro ſuccurratur, ſuccedunt. Primum itaque omnium vena ſecanda eſt, & bis tertique, ſi conſultum iudicabitur, & nihil erit quod hanc actionem neceſſario impediatur, ſanguis detrahendus. præterea ſi alius non ſecedit, glandes ſolas ſubdere, eamque irritare oportet.

Quod ſi dolor in latere obſtinetur, atque ad claviculam & humerum pertineat vitium, id à loco patiente *αδωεινς* Græcis nominatur, venâ in cubito ſecare conuenit, & ſanguinem ſi opus fuerit, iterato detrahare: ne dum inflammatio, atque dolor quem ipſa excitat, copioſiorem attrahunt materiam, maximus ſimul & ægrè curabilis abſceſſus oboriatur. quippe maiores affectus, difficiliorem ſemper curationem admittunt. Vbi ſatis ſanguinis fluxiſſe tibi videbitur, tunc loco ſuccurrendum erit, exterius quidem concoquentibus ac emollientibus, cuiusmodi ſunt quæ adipe anſerino, & gallinaceo, vel id genus alio, & oleo conſtant. Interius autem iis quæ ex oleo amygdalino, & quod vocatur ſacchare, ac reliquis quæ leniunt, promptèque humores educunt, componuntur. Ceterum hæc pingua & dulcia eſſe debent, ita tamen, vt neque manifeſto excaſſant, ne-

que refrigerent, & magna ex parte morfu careāt: à reliquis verò alia qualitate notatis, medicamentis abstinere oportet. Quæ offeruntur omnia tactu sunt calida. nam quæ non sunt talia, & si alioqui expedire videantur, attamen sua in contactu frigidityte, ea quæ educi expuque postulat, quasi cōstipant. iam victus cunctis cum acutè admodum ægritudo mouetur, sit extremè tenuis. q. si ad plures dies extensam iri metus sit, & hordei decorticati atque accuratè excocti & amygdalarum cremore: adhæc fructibus æstiuis dulcib⁹, & qui nullā acredinem nec astringentem habeant, erit utendum. sed omnia egelida exhibeto. Symptomata quæ insequuntur, sunt, lateris dolor, spiritus difficultas, febris (atque hæc inflammationis magnitudini proportionē respondent) tussicula stimulantes, & faciei rubor. Porro in melius aut deterius morbum inclinare arbitramur, prout in hanc illamve partem symptomata comitantia propendere cōspicimus. nam si virium robur obnititur, & in iis quæ expuuntur, coctio apparet, febrisque & respirationis difficultas remittuntur, meliora: contra, ubi aliter se habent, est expectandum. Olim autem in vniuersum quæ ad iudicia attinent, didicisti, quare inde occasiones corrade, atque ita quæ de pleuriticis cōiectaris, pronuncia. Cæterum si inflammatione sacroq; igne pulmo & reliqua viscera tentantur, haudquaquam idem vndiquaque victus, qui pleuriticis accommodatur, cōuenit, sed communes om-

nibus sunt, tum venæ sectio, tum tenuis victus, verum in lateris dolore, peculiaria sunt dulcia, pingua, & tactu tepida, quo humor promptius expellatur. nam cum hîc inflammatio in abscessum migrat, & pus colligitur, est vt eiiciatur habenda cura, ne in pulmonis cauis accumulatum, eaque obsepiens, ac spiritus iter intercludens, ægro suffocationis periculum creet. At illic cum inflammatio non suppuet, & ignis facer vrgcat, non minus facultate quàm tactu frigidis est pugnandum: quo ea quæ feruent, extinguantur, & quæ confluunt, repellantur. atque ea propter non modo his contenti sumus, verum interdum quoque maiora auxilia aduocamus, ac quo inflammatio feruens sedetur, foris refrigerantia quæpiam ex rosaceo & aceto, aut rosarum stillatitio liquore, aut semperuiui solanique succo, vel eiusmodi aliud imponimus. Verum quia quoddam vas disruptum, aut erosum, vel eius etiam osculum adaperitum sit, sanguis nonnunquam per pulmonem reijcitur: eius quoque causæ sunt expendendæ, & iis conueniens adaptanda curatio. Atque cum sanguis tussi reiectatur, communis omnibus est curandi ratio, nempe sanguinem extemplo vacuare, nisi aliud quippiam aduerfatur: idque si necesse visum fuerit, iterare, quod id quod eò proruit, aliud deriuetur, nec multitudinem vasæ oppressa ruptionem intenteat. Quod cæteris auxiliis vilius est magisq; necessarium, ne pars affecta inflammatione teneatur,

METH. MEDENDI, II. 235

& suppuret, atque æger idcirco difficiliter curetur. Victus si febris adest, erit is qui febrientibus confert: sin ea abest, is qui cōualescentibus com-
petit. Omnes à vino, nisi aliud impedit, acríque quouis edulio sunt cōtinendi, atque in omnibus sit modus quispiam. Quòd si ob copiam vasorū oscilla referatur, ex pedibus primū sanguis est detrahendus, vt effatu dignior sit cuacuatio & reuulsio: deinde è cubito quoque, si opus fuerit, demendus. Astringentibus præterea ac citra morsum siccantibus est vtendum, vt rupto va-
si cicatrix obducatur. Vitanda est contentio omnis, vociferatio, omnisque motus cōcitatio. hæc enim, atque eiusmodi alia, ictus & rupturas la-
cescunt. Cibi paucum suppedient nutrimentum. Si violētia aliqua de causa vas disruptum est, etiam tunc sanguis mittendus est, ne pondere grauat-
um intendatur, ac difficiliter cicatricem admit-
tat. postea medicamenta, quæ quoniam sangui-
nem sistendi vim habent, *αιμστατικά* appellantur, danda, qualia sunt quæ ex succis herbæ san-
guinalis, quam Græci *πυλινθία* vocant, plan-
taginis, & hypocistidis, sigillo item Lemnio ac
spodio, atque eiusmodi, quæ cicatricem indu-
cere, ac citra morsum siccare persuasum est,
conficiuntur. Qui verò ob erosionem sanguis
è pulmone redditur, principio modicus esse
videtur: at temporis progressu, interdum, si ne-
gligitur, ægros in grauiorem affectum quàm su-
periora conijcit. nam à capite, aut alijs quibus-

dam vicinis partibus, humor erodens corrup-
 pēnsque in pulmonem illabēs, atque in adeo te-
 neris partibus immorans, viscerique suam mali-
 tiam impertiens, sua mordaci erodentique facul-
 tate ea quibus inhaeret, putrefacit ac erodit, in-
 déque vlcus, quod quasi pascendo serpit, in pul-
 mone progignitur. Sanguinem tussicula stimu-
 lans, quæ nihil quod memoratu dignum sit edu-
 cit, præcedit, atque insuauitas quæpiã oboritur.
 dehinc aut paucus, aut multus, pro portione par-
 tis quæ corroditur, aut vasis adiacentis, sanguis
 erūpit, educiturque. Itaque antea, ac prius q̃ san-
 guis prorumpat, initium vnde fluxiones in pul-
 monem decūbunt, contrahere ac coercere oportet.
 simul verò atque fluere cœpit, educere & te-
 nuare enitendum est, atque omni conatu absum-
 mere. Quòd si quis prædominans in toto corpo-
 re erodēs biliosus, nitrosusve humor, aut sanguis
 corruptus reperietur, eum quoque medicamen-
 tis contemperare ac purgare decet, & cibis boni
 succi, leuibusq; vires refocillare. Iam verò si qua
 corporis parte vas antea fuerit erosum, & sãguis
 ea de causa reiicitur, (quod ex eo q̃ nulla magni
 momenti externa causa antecessit, & ægri con-
 stitutione, ac victu præcurre cognosces) primùm
 hic quoque venæ sectio accersenda est, atque ita
 reliqua iam dicta curandi ratione æger, citra cõ-
 fertas purgationes, continendus est. deinde me-
 diocriter lenientibus medicamentis, ea quæ sine
 morfu exiceant & astringunt, miscero: quo vul-

nus cicatrice coëat. Cæterùm hoc deterius erit, si febris corripit: inde enim vlcus increfcere, ac vicina quæque depopulari incipit: ac pus iam prurumpit, & progrediens affectus, ægrum in tabem detrudit, vnde febris hectica emergit. ex quo iã malo, ad eò graui & ægrè curabili, vix aliquè euadere conſpicias. eſt tamen omni ſtudio incùbendum, vt leuib⁹ & boni ſucci eduliis vires reficias, vulnùſque ſupernè educantibus & lenientibus medicamētis, quæ ſiccantibus citra morſum nō carcant detergas: de quibus ſigillatim tradetur. Verumenimvero quoniam alia quoque thoracis parte, abſceſſus qui pulmonis eſſentiam non attingant, proueniunt, de iis etiam quæ neceſſaria ſunt, proponantur. Proinde quia ceu antea docuimus, vitia quæ indidem conſiſtunt, tuſi vt plurimum purgātur, (raro enim per vrinam aut alium rectam curationem inueniūt, aut ea parte exploduntur, licet hoc quādoque eueniat) idcirco iſthæc ſemper tuſi, vt expellantur, idque lenientibus & extergentibus incidentibùſque ac educētibus moliri oportet. In iis autem tunc de tergentia excedent, quādo nimirum pus craſſum multum, ac vetuſtum fuerit: rursus incidētia excellent, cum quæ educuntur lenta glutinoſaque ſunt. vt ſi vaſorum fuerit aſperitudo, lenientia cōferant. Eſt etiam quando laborantia loca, omnibus indigeāt. Quare opus eſt vt cuncta ſymptomata, temperamentum, & ægri affectum diſpoſitionemque percurras, atque ita demū pro por-

tione medicamenta commisceas . nam etsi in po-
 sterum quæ mediocritia sunt , & commista eius-
 modi vitijs opitulari solent , tradentur , tamen si
 quæ quibus potissimū conferant , aut quæ adden-
 da vel demēda potius sunt , vt ægro opem feras ,
 discernere nequis : frustra id volumen , ceu nihil
 vtilitatis reportaturus adibis , sed si in hoc studie-
 ris , vt simplicia cōpositaque , & quā quodque fa-
 cultatem obtineat , pernoscas : deinde morborū
 propria & eorum discrimina , adhæc ægri tempe-
 ramentum ac vires calleas : haud difficile erit ea
 inter se cōponere , ac singulis convenientia accō-
 modare . Itaque cum cuipiam abscessum in tho-
 race enatum cōspiciemus , quem maximæ respi-
 rationes , & tusses , quæ plerunque hominē lacer-
 sunt , prodeunt : & locum quem obsidet , tum pon-
 dus , tum dolor , si quis cōcomitabitur , veluti an-
 tea explicuimus , indicabunt : primū iis quæ re-
 nuant , incidunt , & cum hoc modicè leniunt , est
 vtendum , quò membrana quæ pus amplectitur ,
 attenuetur . vbi verò ea disrupta est , & pus iam
 erumpit , quo celerius promptiùque id educa-
 tur , detergentia sunt potiora : quale est quod ex
 marrubio , vtpote satis attenuās , & quod ex eruo
 quod deterget magis , constat : atque alia quæ ex
 subsequenti de medicamētis volumine , cōgrue-
 re videbuntur . Cū iam pus reijci desijt , quæ si-
 ne morfu siccant illi serunt admiscenda , simul ne
 inde pulmo humescat , ac putredinem quampiā
 contrahat : simul ne locus affectus sua natura sic-

METH. MEDENDI, IIII. 239

cior, in posterum ab eo de more confluente materia leui negotio inficiatur. Atque hoc pacto puri & sanguini, quæ in pulmone thoracæque coguntur, ac per tussim eijciuntur, medebris. Verum quia cum thorax ex vulnere, casuue afficitur, ut venulæ quæpiam disrumpantur, aut succû suum effundant, *ἐκχυσία* hoc Græcis vocatur, sanguis quoque tussi redditur: de eo etiam hoc asserere licet, quod venæ sectionē postulat, eamque secundo ac tertio, ut symptomatis proportionē respondeat. ac ne effusus sanguis coactus in pus commigraret, & difficiliorem sui curationem faciat, tepida emollientiâque sunt adhibenda medicamenta. Adhæc mediocriter nutrire, & nisi febris accesserit, vini quoque tenuis aliquid, leuato iam malo, præbere, atque ita lauare decet: quòd semper vitia quæ thoraci adueniunt, ijs quæ pulmo experitur, sint longè minus periculosa, & mediocria magis.

DE STOMACHI AFFECTIBUS, Caput 5.

POSTHÆC de affectibus, qui stomachum, ventrem, & intestina tentant, est nunc tractandum: quin potius de eorum victu. antea enim quæ ratione morbi, qui vnâquamque nutritionis partē obsident, dignoscantur, tradidimus. proinde tibi, ceu qui laborantes partes agnoscas, in præsentia curandi rationem explicabimus. Atque illud in primis non ignorasse decet, primum om-

nium explorandum esse, quodnam fuerit mem-
bri quod expenditur, cum homo bene valeret,
temperamentum: atque vtrum sua natura ad ca-
lidiorē qualitatem, quàm quæ commodata
est, an ad frigidiorē, aut ad sicciorē & humi-
diorē, vel commodatam inclinaret. Prætere-
num reliqua viscera eadem cōstent temperie, an
aliqua alia excellāt: & an magis eius quod expē-
ditur tēperiei aduersentur, an minus: & nū om-
nia, an nōnulla, deniq; sint ne ea loco facultatēq;
viciniora, necne. nam vbi hæc atq; eiusmodi alia
examinaueris, erūt tibi pro portione medicamē-
ta componenda, curatiōque succedet. Itaque si
fortē tibi curandus proponetur, cui os ventricu-
li calida intemperie tentatur, inspiciendum est,
num ad calidius id abscessit, quàm cū integra
esset valetudine, & an adiacētia viscera sint mul-
to quàm decet, & commodato calidiora, nam
si ita id esse temperatum repereris, intrepidē fri-
gidis vteris, ac celerius, cum nullum est mēbrum
quod temperamēto obnititur, opem ægro feres.
Sin quod curatur frigidius erat tēperato, iamq;
aliqua de causa calidius effectum est, haudqua-
quam æque securē est refrigerandum: sed à mo-
derate refrigerātibus ordiri, atque inde si ex vsu
est, ad frigidiora progredi oportet. Quod si ad-
iacentia viscera minus quoque sunt quàm com-
modatum calida: multo magis multus frigidio-
rum vsus suspectus vitandusque est. non enim ea
tantum, cui medemur, pars studium nostrū po-
stulat:

METH. MEDENDI, IIIL. 241

stulat: verum etiam illæ quæ vicinæ sunt, ne impensiori cura, quam adhibemus ei quæ curatur, offendatur, postulant. Contrà uerò agendum est in ijs quarum contraria est constitutio. Proinde si frigida intēperies infestat, nullaq; alia est pars cuius contraria intemperies est obstaculo, vino fuluo vetustōque vtendum est, & piper, zinziber, ac si quod aliud eiusmodi euidenter calfacit, dandum, & vniuersus victus sit calidior. Vtile est & antidotos præbere quæ calfacere possunt, quasque priuatim postea explicabimus. Videntur præterea etiam exercitationes, quòd natium calorem exuscitent, nonnihil prodesse. At qui cūm intemperies ad calidius desceat, potio sit aqua, nisi aliud præpedierit. tunc enim tenui, aquoso, & paucifero vino vtimur. Offerantur & pisces qui in saxis stabulantur elixi, frigidi ex aceto: ac potissimum animalium trunculi. quinetiam olera, lactuca, & intubus satiuæ, & si quod ex alimentis ad frigidum tendit. si verò humiditas præualer, parcior potus, & agrestia potius animalia, cæque assa magis quàm elixa cōueniunt. Vehementius quoque exercendum est, vt calor roboratus excrementitios humores absumat. Postremò quibus os vetriculi siccus est, elixa edulia & exiguo sale cōdita aptiora sunt. potus item copiosior, & olera, ac mediocris tantum inambulatio, animique plerunque remissio, ne motu incitatori humor exhalet. Atque cūm intemperies sunt nudæ, hac victus ratione ægri instituendi sunt: sed si hu

mor quispiam exuberat, eum quoque demoliri oportet. Proinde si bilis amara affligit, victus sit frigidiusculus, seu in calida dictum etiam est intemperie. sed addenda sunt detergentia, ac bilem explodentia. si quidem fuerit vetusta, & imo ventriculi fundo insidens, eam cataportis ex aloë detergenus: sin verò recens fuerit, & quodāmodo efferuescens, refrigerantibus & humectantibus, ac quadantenus attenuantibus, obstructionesque tollentibus cōtemperanda est. cuiusmodi sunt quæ ex violis & aceto, & semine cucumeris, & portulaca, atque eiusmodi, sacchare cōficimus, seu de his quoque dicemus. Si multa est bilis, quæ iam ægrum onerat, vbi antea tenuauerimus, ac meatus infarctū liberauerimus, aliquid quod flauā bilem valide purget prædictis est admiscendū, quo citius à noxa liberetur. Deinde vires refici debent, leuibus bonique succi edulis. Quòd si redundantes humores frigidi sunt & crudi, cōmunis quidem victus calidior sit, sed medicamenta exhibeantur quæ tenuent, incidant, & meatus repurgent. talia sunt quæ aromatis, & radicibus, seminibusque calidis cōstant, quæ sigillatim recensendi nunc mihi locus esse minimè videtur. Atqui si alioqui corruptelam sentiunt, aut putruerunt humores, simplici calido frigidove victu vtendum non est, verū hunc quoque pro qualitatū dominio variare cōuenit. nam quòd putruerint, mediocris caloris sensus accedit: quòd verò magna ex parte sint pituitosi, frigoris sunt

METH. MEDENDI, IIII. 243

participes: præterea quod crassi sint, ac ægrè secentur, calida incidentiâque medicamenta exigunt. Quocirca pro euincēte qualitate, & medicamenta, & reliquum vniuersum victum contemperare oportet, sed ita vt semper extremas qualitates deuitemus. Si vigentes humores sunt inter se cōmixti, ex bile videlicet & pituita, victū simul & medicamenta quæ adhibentur, vtrâque qualitatem obrinere necesse est, vt tamen magis indulgeamus illis, quibus aduersus præpollētem humorem pugnamus. Hos haudquaquam horribimur, vt balneis, aut exercitationibus acrioribus vtātur, prius quàm attenuatis humoribus, & infarctu meatibus vindicatis. demum, si vsus flagitauerit, purgantibus quoque medicamentis eos eiecerimus, ac deinde vires recreauerimus. Verum quia nonnulli facta ex sola siti coniectura, sæpenumero noxam loco opis adferunt, quod sitis causam semper in bilem referant: scire de hoc quoque licet, quod cum pituita salsa nonnunquam in ventriculo cogitur, quæ tenuem linguæ humiditatem, corrupta vaporum qualitate absumat, sitis quidem sensus linguam vrget: verum qui ibi continetur stagnans humor, turget, & educi potius desiderat. Quo fit, vt dum multi, quibus adpetentia rationis expers imponit, bibunt, humorem augeant, & nihilo secus paulo post rursum sitiant: quod portione qua sitim extinguere se posse persuadent, ea increseat. Quare cōstendū est ijs, si quibus alijs,

vt à potu abstineant, sitimque sustineant. nam si nonnihil obnititur, æger sitire desinit, & si amplius resistit, minus etiam in posterum siti vexatur, quòd humor ita deficiat, ac sicceſcat. Cæterũ iis quibus in ventriculi ore humor aliquis coaceruatur, vt vomitum moueant studendum est: ita nanque promptius æger extricatur. Quòd si sua sponte humoris non ceſſerit, medicamentis supra infrãve explodendus est: inde nimirum, quòd sua natura repit, vbi tamen cum antea concoxeris, tenuaris, ac meatus repurgaris. nã nisi humores ad eum statum reduceris, exhibito medicamento plus offenderis, quòd obſistentes commoueris ita, nõ autem expuleris: ipsi nanque, nisi antea tenuati, ac conuenientibus fuerint medicamentis concocti, haudquaquã promptè sequuntur. Atque intēperies nudas, humorēſque in ore ventriculi, aut in ventre redundantes, cuiusmodi victus curationisſque ratione tractabis: quibus vero medicamentis sit vtendum, in ſequenti volumine traderetur. De vomitu verò id in præſentia dicere ſubit, non quòd æger vomat, ſed quid vomitu reiiciat, & quomodo ac quando contueri oportet. Proinde si os ventriculi refrigeratum cibos non complectitur, nec continet, aut ſcuet coquitque, exiguum quantitate, & qualitate calidum, tum cibi tum potionis dandum est. adhæc, medicamenta quæ ex aromatis cõſtant, exhibenda, forſique emplaſtra quæ calfaciant imponēda. quin & exercitatione mediocri, quæ calorē ſuc-

cendat, est opus. Nec edulia alia sunt offerenda, aut prioribus accumulanda, antequam illa probè fuerint excocta: atque à cibo est quiescendum. & ita progredi decet, nihil nimis aut onerâtib; aut refrigerantibus. Quòd si quispiam fuerit humor mordax, qui vomitum laceſſat, is omni conatu contrariis medicamentis est contemperandus, ac mollibus quibusdam, & quæ vires minime conuellant, expurgandus, vt interim aliqua quæ os ventriculi firment, commisceantur. Vino vtendum est aquoso, cibisque leuiter refrigerantibus: nimius enim frigidorum vsus prorsus inutilis est: quippe quibus ob cõtinuum vomitum vitale robur debilitatur, promptè à frigidorum abusu euincitur. Verùm quia nonnulli statis certisque quibusdam, aut etiam incertis temporum circuitib⁹, varios humores, aliqui sanguinè quoque vomitu extundunt, de his etiam necessaria sunt tradenda. Proinde qui humores euomere consueuerunt, id illis ob meatus quosdam obſcuros & occlusos vsu venire solet. Idq; quòd inferior exitus ob intemperiem, aut carnis quàmpiam excrescētiam, vel naturalem interdum eſſeformationē coarctat⁹ sit: qua de re cùm qui iam exuberant humores in angustum cogantur locum, per superiorem ventrē egrediuntur: eosque simulâtque viam illam sibi fecerint familiarem, haud facile est aliò deducere. Atque quibus ex naturæ conformatione meatus, quo bilem deorsum ducit occlusus est, nulla ratione, quârumuis

nitariis, curare licet, quòd locus laborans ob obtutum non cadit, vt manus aliquā admittat operā, nec medicamenta applicari ei possint. At quę ob vteri aliquod vitiū, eiusmodi vomitu humores rejiciunt, omni conatu curanda sunt, prius quàm consuetudo habitui naturali præualuerit, & curam difficiliore effecerit. Quare ex iis quę vomitu expelluntur, species copięque humoris spectanda est: quinetiam, an dolor quispiam ante vomitum, locum aliquem, puta dextra aut sinistra præcordia, vel ipsum solum vetriculi os, obfirmatus obsider, animaduertendum. Fit enim nōnunquam vt cūm lienis meatus, qui humorē melancholicum excipit, eūmq; dimittit, fuerit obstructus: is humor sursum ferri cogatur, qui colore suo, & qualitate seipsum p̄dit: est enim niger, & acerbus acidusque. Idem flaua pallidaque bili accidit, si vesica quę ab excipienda bile, *χολδόχορ*, & fellea nostris nominatur, patitur. Quę vero porracea est & aruginosa, in ore sapius vetriculi gigni conspicitur, illacque reicitur, si recta deorsum illi non patet exitus, ac facilius illi assecui quàm reliquis medemur. Porro hi omnes humores amari sunt, tantóque magis, quanto minus aliis commiscētur. Omnes igitur eiusmodi statim ab initio, vbi antea tenuatibus, incidentibusque, tamen nō admodum vehementibus, sed moderatis præparauerimus, medicamentis nō efficacibus neque validis sunt purgandi. Progreßu verò tēporis, ea quo meatus dilatētur, sunt

intendenda, vt curationem instar cerebriorum fa-
 brillum instituas. ea nanque cuspides acutas, quò
 promptè adigantur, habent: postea in latum sem-
 per magis magisque assurgunt, vt maiora fiat fo-
 ramina. Sic vbi incidētibz magis magisque vsus
 fueris, & meatus quodammodo iam patent, non
 dissimili ratione à mitioribus purgantibus exor-
 sus, ad validiora progredieris. ita nanque sensim
 procedens, prauam consuetudinem immutabis,
 eamque in pristinum ac naturalem habitum re-
 stitues. Verum quia interdum frigidi accidi-
 que humores redundant, & nonnunquam biliosi, ac
 quandoque omnes simul vigent: medicamenta
 quoque, vt ad frigidum aut calidum pro portio-
 ne inclinent, erunt commiscenda: atque ita de-
 inde omnis reliquus adornandus victus, vt nihil
 sit quod non humorum excessum atque immo-
 derantiam emendet, coerceatque. Ceterum in
 omnibus, vires ob insequentia symptomata la-
 borantes reficere decet. Ijs nanque defatigatis ac
 succumbentibus, nulla amplius auxilia suffice-
 re meritò creduntur. Atque hac via eos qui va-
 rios alienosque humores euomere consueue-
 runt, curabis. Quòd si sanguis vomitu redditur,
 id omnium est deterrimum. quare antea in id stu-
 dendum, vt cum vena sectione, si vires agri con-
 stant, deriuemus. deinde medicamentis accom-
 modatis, cuiusmodi sunt, quæ consueto nomine
 sanguinem sistētia, & Græcis *αἱμοστατικά* vocan-
 tur; partes imbecillas roboremus, & densemus.

Adhæc ventriculus diu ieiunus inanisque minimè relinquantur, sed assidue cibis levis, & qui suo lentore adhærēs obstruat, mediocriterque astringar, detur: ita namque meatibus paulatim infarctis, ac paulatim fluxione repressa, eaque detractionibus sensim aliò auocata, praua cōsuetudo amputatur, quippe cuncta si opè admolimur, in melius: vt contra, si negligimus, in peius prolabuntur. Atque de his hæctenus.

DE VENTRIS, ET INTESTINORUM vitiis, Caput 6.

VBI aluus, ob supprimentia, quæ ἐφελκυστὰ nominantur, & vrinam mouentia sistitur, ijs sublaris, exiguis quibusdam auxiliis pristinam suā functionem recipit. erunt autem ea, clysteres cibi-que qui aluum molliunt. Quod si ex vulnere in intestinis inflammatio præcesserit, hæc difficilius curationem admittit: tentanda tamen est per ea quæ emolliunt, & vulneribus induuntur, ἑμμετα nominant, utique si crassiora intestina fuerint affecta. ea namque interdum curantur, cum interim tenuia omnē curandi rationem respuant. Quod si alicuius momēti obstructio incidit, aut humores quidam in intestina fuerint illapsi, vbi causæ præcesserunt, assidue clysteribus aluus est emollienda, qui primū mollietia, vt inflammatio remittatur, accipere debent, cuiusmodi sunt, qui oleo chamæmelino & lilino, & pinguitudinibus, quales sunt anserinæ, gallinacæ, & suillæ, at

METH. MEDENDI, IIII. 249

que herbis molliēdi vi præditis probè seduloque excoctis, constant. ea enim omnia inflammatio- nes coquunt, intensa laxant, ac ægri dolorem mi- tigāt. Deinde leuato iam affectu, acrioribus quo- que est vtendum, quo irritata intestina, eas quæ iam obduruerūt, fæces dimittat, & si quis crudus pituitosusque humor fuerit admixtus, vnà explo- datur. Post hæc patefacto iam itinere, supernè etiam modicè purgatoriis aluum ducere oportet. Cibus sint gallinaceorum & piscium saxati- lium, & ciceris iuscula: atq; ab omni duro, quod- que ægrè confici potest, edulio, abstinetur. Vi- num detur aquosum & egelidum. Sed si ob hu- morum & potissimum calidiorum influxum, in- testina inflammatione tentantur, à venæ sectio- ne ordiri, & in iam enumeratis clysmatis desine- re cōuenit. Viç⁹ ratio sit qualis superiorib⁹ præ- scripta est, nisi quòd in id propendere debeat, vt mediocriter refrigeret, & parcius nutriat. Quæ per os dantur medicamenta, sint tenuium par- tium, & incidendi molliendique vim obtineant: quibus ea quæ stomachum iuuant, *ἀνάρκτα* vo- cantur, adiiciantur, quo ipse confirmatus, haud facile ab eiusmodi desidendi necessitate subuer- tatur. hæc autem subsequenti volumine traden- tur. Porro fluctuationes & inflationes, affectus quidem sunt mediocres, attamen & ipsi negociū ægris exhibent. mitiores autem redduntur, cum enematis iniectis, cum siccis ex milio, aut fursure fomentis. Quòd si his infestans spiritus non ce-

dit, siccā quoque cucurbitulam loco dolenti affigimus. Præterea vsui sunt antidota, quæ ex seminibus quæ flatum discutiant, ἀφύσα appellat Græci, conticiuntur. Iuuantur etiam ilico victu modicè calido, & parco ac contracto. Balnea item, & moderata inambulatio non inutilis censetur. Cùm laxius intestinum, quod χαλόν appellatur, dolet, plurimæ molestiæ comitantur. Ac primum incipiente morbo, ægrum cibo penitus interdiceret oportet, & sola simplici forbitione, qualis est, quæ ex cicere, piscibusque laxatilibus, cui olei quippiam tenuium partium, & anisum, fœniculum, anethum, atque eiusmodi alia admixta sint, paratur. Infusis adhæc ex mercuriali herba & beta, centauro item & cucumere agresti, atque oleo chamæmelino anethinóque, & cæteris id genus, alius est sollicitanda. Antidoti quoque assumenda quæ colicæ nuncupantur. Vbi dolor mitior euasit, catapotis ex colocynthide, ex aloë, & aliis quæ ægro conferre existimabis, vtendum. Vbi iam malum leuatur, ius pulli gallinæ exhibeatur, & balneū æger adeat. Quòd si ad coxam aut vesicam infestans humor commigrat, hîc vrinæ difficultatem, illic coxendicis dolorem, quem ἰσχία à loco nominant Græci, generat. Ac de vrinæ difficultate postea agemus, nunc de coxendice tractemus. Coxendicis dolor acriora infusa desiderat, item emplastra quæ calfaciant, humoresque dissipent, & purgantia, quæ eiusmodi expellant. Victus

METH. MEDENDI, IIIL. 251

ad calidum inclinet. In balneum assidue introducatur æger, ut humores exhalent. Quod si ceu à parte validiore, rectà ad pedes humor detruditur, aut ad manus dispergitur, pedum manuumque dolores, quos *madægas* & *æægas* nominant, committunt. Proinde quis sit qui affligit humor, adhæc, simplex ne sit an cômistus, expendere decet. Principio cibum potumque subtrahere, & alium si opus sit abluere, atque dolentem locum ceratis ex oleis & adipibus illinere oportet. Vbi iam inualescit affectus, balneum ingredi conuenit. Et quoniam materia eò propendens, facile confluit, ipsa est antea reprimenda, ac retro compellenda accommodato victu: ac humorem magis vrgentem conuenienti medicamento purgare, & opportuno victu corrigere, corpusque abundè exercere & lauare decet. Vitare omnem cruditatem, eduliumque quod prauum sucum generat, oportet: ut semper à mensa exurgat, antè quàm se saturum esse sentiat. ita nãque proptè assumptos cibos euincet concoctio, & æger fluxiones quas cruditates gignunt, declinabit. Posterius autem ea quæ locis dolentibus illita iuant, & quibus humores purgare debemus, explicabuntur: quare nunc ad ea quæ per aluum secedunt, accedamus. Ea quæ aluus reddit, aut ob copiam, aut quòd varia multiformiaque sunt, praua censentur. Ob copiam quidem, quando plura, quàm quæ oblatiis pro portione respondent, excernuntur. quod

aut propter medicamentosam qualitatē ingestorum, aut ob internum affectū accidit. Si ob qualitatem medicamentosam, promptè, modo æger ab eiusmodi absteineat, & conuenientem cibum assumat, curatur. Cū verò ob internum affectū copiosiora secedunt, id aut quòd animal ali designat, aut quòd humor quispiam laceffat, euenit. Corpus porrò non alitur, & in *ἀρεσπία* incidit, ob siccitatem, aut præclusionem, aut obstructionem meatuum, vnde alimentum in corpus diducitur. Itaque illis primū est adhibenda cura, ea quam proposuimus curādi ratione: nempe, partim irrigantibus & humectantibus, partim attenuantibus, & cōgrua medicamentorum compositione meatus repurgantibus. Sic laceffentes atque mordētes humores, eis quę cōtēperandi vim obtinent, retundere oportet. Nosti porrò, id antea edoctus, qua victus formula id præstandum sit: verū quia vbi natura assuevit aliquò fluxionem transmittere, haudquaquam sua sponte retinet se, haud aliter quàm qui per decliuem quempiam locum decurrunt, interdum vel inuiti, primo impetu loci sitū iuuāte, prorsum progrediuntur: hinc quoque in omnibus affectibus quos fluxiones generant, aliò earum impetus detorqueo oportet: vt interim non obliuiscamur, relaxatis ex diutina influxione locis, robur addere, easque commissis quibusdam medicamentis cōfirmare. Etenim si in vētrem, exempli gratia, intestinæque humorum fluxio illabitur, eam om-

nino per vrinam abducere deriuareque oportet. quare iis quæ vrinam pellunt vtendum erit. Verû quia ex continua fluxione antea relaxata loca firmare decet, vnâ cû vrinâ mouētibus astringētia, quæ ea quibus admouētur cōtrahere & robur adicere est persuasum, sunt admiscēda. Et quoniâ qui fluūt humores, modò acriores sunt, modò lēti ac subfrigidi, pro eorû excessu medicamentorû quæ exhibētur, facultates quoq; ac qualitates cōmiscere decet, illisq; has vicissim opponere, quo per eiusmodi frigidorû calidorûve cōplexû, id quod deficit supplere queamus. ita namque medicamenti ex aduerso morbum oppugnantibus id quod commoderatum est, & salutare, & elementorum mistioni respondens, comparabitur. Caterû non tantum medicamenta ea ratione sunt permiscenda, sed victus quoque si vsus flagitat, ita euariandus est, epithematâque astringentia, quæ vnâ refrigerent aut calfaciant, pro prævalentium affectuum portione, superimponenda. Verû quia cum affectibus quos fluxiones cōmittūt, & potissimum iis qui ex acrioribus humoribus oriuntur, vulnera quæ intestina depascāt, ob humorum erosionem, cōnectuntur, & malum ingeminatur, quòd semper humor noxius confluat, semperque affectus iam vulnerati intestini increseat: primû victu ac medicamenti noxij humoris qualitatem contemperabis, deinde alio vetustescentem auocare conaberis: ac laboranti loco, tum foris, tum intus robur

per ea quæ astringere ac refrigerare possunt cōciliabis. Porro quoniam quæ exhibentur, nō nisi temporis spatio ad affectum locum deferuntur, ac plurimum suæ facultatis, quod cum multis antea aliis conuerterentur, extinguitur: adhuc quæ foris dantur, ob id quod multa alia membra permeent, haud promptè opem ferant: satius est ea clysteribus abluere, quibus astringentia, suoque lentore adherentia, & quæ sanguinis cursui occurrere censentur, fuerint permixta. quo ex omnibus cicatrix partibus antea fauciatis ac vulneratis inducatur. Quin si quid ita suaserit, ne ab acrioribus quidem ac validioribus est abstinendum: cuiusmodi sunt, quæ pastillū Andronis, aut Polydæ sigillum accipiunt, ac cum liquore aliquo conuenienti infunduntur. Sint autem omnia modicè tepida, ne suo contactu offendant. Quod si vitium cum febre cōstiterit, circa principia, cum adhuc humores videntur, tenuis victus ex usu est. Verum temporis progressu, ubi iam alius satis liquida fluxit, ac febris quieuit, ad pleniorē victum est transeundum, non tamen perinde atque illis qui simpliciter feбриunt, victus est proponendus, sed aliquid hūc & copię, & qualitati est adiiciendum. nam quod cum euacuationibus simul quoque naturalis calor exhalauit, vitalēque robur exolutum est: enitendum est, ut vires victu crassiore reficiantur. Si vero cum iis quæ excernuntur cruenta quæpiam ramenta exeunt, edulius ac fructibus quæ lentore suo infarciant astringant.

METH. MEDENDI, IIII. 255

que, est vtendum. Cibi rationem obtinebit ferculum quod ex amygdalarum cremore ac amylo conficitur. Quod si cum succo rhois culinarij paretur, in præpollente affectu, validius erit ferculum. Aequè confert & portulaca, si abiecta sæpius aqua excoquatur. ita enim sistit, si cum aceto, aut vuarum immaturarum acidorumve punicorum aut similium succo exhibeatur. His succedit commodus quoque cibus inclinata iam febre, milium assum, quod cum cremore rhois culinarij paratur, & oryza frixa. Posthæc sequuntur animalium extrema, quæ ex aceto, & altrigente eiusmodi offeruntur. A vino prorsus accendi sunt ægri, nisi ob immodicam vacuationem, calorisque dissipationem, metus ingruar, ne animus deficiat. Vtendum autem est potioris vice ijs quæ ex succo cotoneorum, aut myrtorum, aut rosarum conficiuntur. Atque tu, qui reliqua supprimentia medicamenta calles, talibus affectibus idoneas potiones componere poteris: ac nos quoque de iis in sequenti volumine tractabimus. Clysteres ex stillatio rosarum liquore, & hordei cremore, cui antea succus rhois opsoniorum fuerit commistus, infundentur, quo sordes eluantur, & mordax acrimonia retundatur. Dehinc ijs sigillum Lemnium, bolum Armeniacum, & sanguinem qui vocatur draconis, amyllum, & cerussam, & quodcunque iuxta vitij excessum competere duces, admiscebis. Succum item plâtaginis, ac

sanguinalis herbæ, vt omniū præsidio ac ope intestinis vulneratis manus minimè frustra admodularis. Sorba præterea, & mespila, myrti item, & oxyacanthæ fructus, punica acida, & mala astringentia, pyra, & quodcunque est eiusmodi edulium, intestinorum difficultati opportunum habetur medicamentum. Iam verò horum, ac prædictarum herbarum, & si quod aliud astringere suapte natura solet, succi, vnà cum farina cocti, vel per se abdomini impositi, intestinis robur quodpiam addere solent. luvant & cocti si vti datur, asparagi, cùm succo alicui astringenti intinguntur, quòd eorum ope fluxionem quodammodo ad vrinam auertimus. est quippe hoc quoque ex iis quæ nequaquam neglectui haberi debet. Quare integrum erit tibi per explicatam methodum, quid præstet expendere, atque id faciundo exequi. Cæterùm quia tincti ex mordacibus salisq̃ue humoribus intestino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundet, expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab assidua assurgendi molestia liberabimus. Ad hæc tum discutientibus, tum modicè astringentibus laborantem sedem fouentes, nihilo secius ægro opem tulerimus. Eodem modo, quibus ob fluxionē quampiam in venas quæ ad anum pertingunt, (*αιμορροΐδες* quòd sæpe sanguinem fundant, vocant Græci.) illabentem, extenduntur, ac dolent, partim discutientes, partim repellentes fouemus. His nonnunquam ex
intima

METH. MEDENDI, IIII. 177

intima cubiti vena sanguinem detrahimus, quando nimirum ex sanguinis copia, aut natura consuetudine, id provenire arbitramur. nam si quando exuberantem sanguinem vacuare solita, supprimuntur, intumescunt, ac inflammantur, rectumque interdum intestinum euertunt. Quare primum, ceu diximus, vena in cubito sectione is reuellendus est: deinde discutiētibz, astrigentibusque medicamentis, patientis loci dolor mitigandus. Quod si obfirmata fluxio neque reuulsionibus cedit, nec epithematis lenitur, metusque est ne temporis spatio in abscessum abeat, hominemque in aliud morbi genus deducat: hiru-dines cæcis hæmorrhoidibus admoenda. Vbi enim ita sufficiens ierit sanguis, æger melius deget. Postquam iam pars in abscessum discessit, curatio quæ vulneribus, impositis linamentis accommodatur, *ἐμμεση* vocant, adhibenda est, aduocata antea manuum opera, si suapte vi abscessus non disrumpitur, & medicamentis morsus expertibus eum extergemus, carnemque alemus, & loco laboranti cicatricem inducemus. quorum omnium materia sigillatim conscribetur.

Quod si ex acri erodentēque quopiam illapso humore fistula oboritur, principio huic per exitantia citra morsum, cicatricem addere studendum est. Quod si vitium medicamentis nō cesserit, specillo demisso, & altitudine antea explorata, ferramentum quodpiam leue & flexile per fistulam impellemus, deinde eo vicissim per re-

RR

ctum intestinum educto, ac podice quasi extracto, carnem quæ inter fistulam & internam recti intestini superficiem intercedit, incidimus, ut vñus eorum quæ descendunt pateat exitus. Si multum inter fistulam & rectum intestinum carnis interponitur, aut cum fistula percontatur, per quã alitè peruenire videtur, secandũ minimè est. nam dum sectio incautius obitur, interdũ simul quodque musculos intestinũ rectum constringentes, præscindimus, nequitque in posterum ager delabentem fecem continere, sed inuitus, quod claudentes intestinum rectũ musculi sint affecti, egerere cogitur. Cum verò fistula in altũ penetrat, si eam apprehendere neque dissecare facillè licet, ne tentanda quidem est manus opera. At tamen ubi manus fuerimus admoliti, eadem qua in aliis curatione uti oportet, linamentis plagæ inditis (ne sua sponte cicatrice obducta coëat, eandemque denuò fistulam efficiat,) eius oscula diducen-tes, & dilatan-tes. Sed enim laborantis partis affectuum communione, imprudentes ab ordine diuertimus, & ad particularia magis que mediocritas eius vitia prius peruenimus, quàm ea quæ sunt maioris momẽti omnia explicuimus. Quare redeundum est, ac ea quæ desunt proponenda. Itaque cum dolor intestinorum, ac ramenta cruenta, bilisque variæ species apparent, intestinorum difficultatem denunciant. Atque de his quantum necesse est, diximus. Verũ cum dolor abest, neque adeò continuum desidendi est

METH. MEDENDI, IIIL. 159

desiderium ac tinesmus, qui mediocriter vacuet: sed confertim aliquid lotioni nuper mactatæ carnis adsimile, effluit, & iecur intumescit, aut grauitas dolorve comitatur: quidā id *δυσπείλαι ὑπαπλήν*, nostri quoq; à iecinore fluxum hepaticū dixerunt. Viētus superiori similis conuenit, nempe is qui astringentibus & infarciētib; refrigerantib;que medicamentis & cibis constat. Verū hoc interest, quōd neque clysmatis, aut fomentis. (nihil enim irestina mali sentiunt) neque vrinam cientibus, quōd pars quæ primū illa excipit, sit affecta, æger opus habeat. sed satius est, quæ refrigerent & astringant foris iocinori superimponere. ita nanque recepto pristino robore, quod propter infirmitatem amisserat, subsistet & supprimitur. Si quid mordax aut irritans infestant, id victu lenietur, & contemperabitur. Cæterū quia sermo nos ad iecur deduxit, de eius quoque, ac lienis vitij; & de vniuerso eorum victu, quantum opus est, iam pertractare licet, vt in ijs etiam corporis quædam sequela seruetur.

DE IECINORIS LIENISQVE affectibus, Caput 7.

ITA QVE cū calor vrget, quo contemperatio insequatur, & nimius calor temperiem inueniat, frigida sunt accommodata. quare in cibum intubus domestica, cucumis crudus, lactuca, & animalium extrema dabuntur, eaq; præstabit

RR ij

aceto cōdire. ex piscibus verò saxatiles, raia, passer, crustacea, & mollia omnia sunt idonea. Vino aut penitus abstinendum est, aut tenui, albo & aquoso vtendum. Sanguini præterea, si res exigit, demere, ac medicamenta consimilia exhibere conuenit, nempe quæ ex intubo erratico, & portulacæ, cucumerisque semine, & quod vocatur santalo constant. adhæc quæ ex violis, rosis, nymphæa, & si quid est aliud quod refrigerare censerur, conficiuntur: de quibus nos postea priuatim dilucidius verba faciemus. Contrariis verò certabimus, si in prædictis partib⁹ perfrictiōnem quampiam adesse iudicabimus. nam fercula ad calidius declinabunt, & vinum vetus ac fuluum exhibebimus, antidotósque quæ ex aromatis statimque discutiētibus parantur seminibus. Balneum expedit moderatū, exercitatiōque quæ satis sit, sed concitator esse debet, vt calor natiuus accendatur. Quòd si hæ partes fuerint inflāmatæ aut refrigeratæ, victus & medicamēta quæ conueniunt, erunt intendenda. Verum quo pacto eiusmodi membrorum inflāmatio ac potissimum iccinotis, sit tractanda, diligenter animum aduertere oportet. nam cum eiusmodi quædam incidit suspicio, primū his tēve sanguinis quod satis est si æger admittit, detrahe, & ventrem ablu, & tenui victu vttere: deinde epithematis, quæ super laborante loco dantur, refrigerantibus cōmiscenda sunt, quæ astringant, & modice emolliant, discutiāntque: qualia ex succo semperuiui,

& solani, rosisque & earum stillatio liquore, itē rosaceo & melino oleo concinnamus, nonnunquā absinthiū quoque oleo incoquētes imponimus. Utroque enim opus est. nam si emolliētia sola & cōcoquentia adhibētur, iecinoris robur relaxāt, & parri imbecillitatem quampiam inferunt, mētūque est ne syncope succedat: & refrigerantia sola, humorem si quis in membro continetur, co-
gunt, atque euanescente & intabescēte calore durities insequitur, quam *σχιρρὸν* appellant: prae-
cipuē si sanguinis redundantia antea non fuerit euacuata. Porro ubi membrum hoc scirrhum cō-
traxit, haud promptē curationem admittit: & nō ita multo post, tum alij affectus, tum mors acce-
dit. Atqui sunt quidem longē moderatiores, qui à liene oboriuntur, attamen hi quoque temporis
spatio ad summam malitiam progrediūtur. De-
teriores multo sunt, velociusque periculum, qui ab indurato iecinore gignuntur, procreant. hinc
nanque macies illa extrema, quam *ἀσπία* vocāt,
ac pessimum aquę intercutis genus proueniunt.
nam quod viscus pro natiuo rubore functiones
suas non obeat, alimentum agrē in corpus didu-
citur, & quod distribui debet, haud ritē in san-
guinem commutatur: quō fit ut aquosus sit san-
guis, nec adhærere possit. Cūque non aggluti-
natur, huc & illuc diffluit & infunditur, cutēm-
que intendit, ac tumorem aqueum turgentē-
que committit. Scirrhus itaque iecinoris deter-
rimus est: cui malitia est secundus, lienis: qui &

ipse iecinori, si negligitur, suum impertit vitium, & in consensum trahit: ac in consimilem iam diætæ constitutionem deducit. Quapropter simul atque iecur aut lienem alicui induratum esse cōspexerimus, exterius emollientia & concoquentia adhibere oportet, quo scirrhus mollior fiat, & relaxetur. Verum neque nimis calidis est opus, neque rursus frigidis, maximè in iecinore, sed cū manifesta siccitate commoderatis, quibus astringentia sunt commiscenda, ne ab emollientibus membri robur infirmetur ac exoluatur. Sint autem quæ super liene dantur, vehemētiora, & magis calefaciant emolliantque, ac minus astringāt, quodd id membrū eiusmodi toleret & sustineat. Adhęc attenuantibus, infarctu vindicantibus, & urinā mouentibus vtendum est, quo meatus mediocriter pateant, & scirrhi reliquæ expellantur. Sint autem & hīc quæ lieni admouentur valentiora calidioraque: quæ verò iecinori applicātur, commoderata ac remissa. Vtrisque tamen etiam concoquentia commisceantur, vt scirrhus emolliatur. Victus detur tenuans, cum non euidenti calore, & boni succi, quique nihil crassi gignat. Sunt nāque hīc edulia quæ crassum succū creant & meatus infarciunt, fugienda. Vinum sit tenue & aquosum. A sparagi item, capparis, apium, feniculum, & ciceris iusculum conueniunt. pisces quoque saxatiles, & pulli gallinacei accommodantur. Balneum denique commoderatum & quod qualitate non exiccet, haud est inutile.

Atqui quæadmodum ex inflammatione antecedente, quam scirrhus insequitur, aquæ quædam affusiones oriuntur: ita si frigiditas præcessit, frigidique humores exuberant, & meatus infarciuntur, malus habitus, ac deinde, si æger neglecti⁹ habetur, aquæ intercutis succedunt. Quare vniuersa victus ratio ad caliditatem spectet, vimque habeat tenuandi. Medicamenta quoque eodem modo sunt paranda, quibus vrinam mouentia, quo collectus humor illac etiam excernatur, permisceantur. Exercitationes & balnea conueniunt. Siquis fuerit in visceribus tumor, quæ calfaciant, molliant, & in halitum discipent, sunt inungenda: vt ex omnibus in victu securitas tibi paretur. Atque hac ratione prius quàm aqua intercutis fuerit omnino collecta, victus est instituendus. Vbi iam affectus constitit, vrinam ducentibus vtendum est: potissimum valentioribus, nisi ex inflammatione aut scirrhomij fuerit origo, tunc enim clementiora sunt præponenda. ijs adhæc quæ aluum ducunt, & aquam detrahunt sensim æger est vacuandus, ne ex confortis vacuationibus virtus fatigetur, & tamen paulatim laborans leuetur. Vtendum nihilo secius & inunctionibus in abdomine quæ discutiant & exiccent. Nonnihil malleolos scalpello incidentes humorem paulatim effluere sinunt. est enim summopere animaduertendum, ne affatim excernatur. nam cum confortis vacuationib⁹ spiritus vicissim attrahatur, quo nihil sit vacui.

RR iiij

si quid est spiritus vitalis, simul cum vacuitate at-
trahitur: quo fit vt de repente animi deliquium
morsque superueniat. Quare tum in hydropico
morbo, tum maximis abscessibus semper repēti-
nas & cumulas euacuationes vitare oportet, q̃
maxima ex parte mortem inferant. Victus sit sic-
cior: quare & animalia agrestia præferuntur, &
assa elixis. Vinum sit vetustum, & meracius,
nisi & scirrhus & iecinoris inflammatio commi-
serit. Potio sit exigua, conueniunt balnea sponte
nata, quæ nitrum & atramētum futorium & sul-
phur sapiant. Atque hoc victu ex hydropis spe-
cies, quas *ἀσπίτας* & *αἰσάπρας* appellant Græci,
curantur. Verūnī tympaniæ præter reliquum vi-
ctum, cibo, potioni, & inunctionibus semina quę
flatum discutiunt, sunt permiscenda. quod vtplu-
rimum crassus caliginosusque sit spiritus qui in-
fester. At verò quia ob immodicas euacuatio-
nes, ceu in venarū sedis fluxu inueterato, & pro-
fluuiū muliebri, atque verustescēte affectu cœ-
liaco: adhæc propter suppressas solitas excretio-
nes, veluti in vetustis hæmorrhoidibus retentis
menstruisque mulierum purgationib⁹ cohibitis,
ne in hydropen incidant, periclitantur homines,
quòd ex immoderata vacuatione iecur refrige-
retur, & sanguis aqueam naturam contrahat, at-
que idcirco vtpote dissimilari nō agglutinetur,
sed temerè innatans, aqueas affusiones cōstituat:
ob astrictiones verò coaceruetur & calor extin-
guatur, propterea quòd spiritus vitalis loci angus-

flia coarctatus non aspiet, atque ideo iecur suffocetur, cæteraque eiusmodi patiat, ac imbecillum fiat, & aqueum in posterum sanguinem gignat, primæ causæ expendendæ sunt. Atque retentiones quidem, puta in hæmorrhoidibus ora vasorum referantibus atque irritantibus medicamentis dissolvere conuenit. in mensuris verò, siquidè simpliciter sistuntur, hîc quoque referantibus opus est: si scirrhus quispiam, siue inflammatio, siue in latus cõuersio, seu ex siccitate præclusio, ea supprimit, primùm causæ molliētibus, humectantibus, ac laxantibus, quemadmodū denuò postea docebimus, sunt tollendæ: deinde vasorum ora patefaciendi & trahendi vi præditis vtendum, siquidem consuetis vacationibus reuocatis, æger in sanitatem pristinam restituitur. Expedi tamē vt iis ex pedibus sanguis dematur, & hirudines admoveantur, atque scalpello cutis incidatur: quo vasa onere leuentur, locaque quæ curantur, leuiora iam facta faciliè medicamentis cõcedant. Edulia porrò hîc quoque quæ parum alant, bonumque generent succum, quibus attenuantia vrinæque mouētia fuerint admixta, sunt offerenda. In morbi principio, balnea exercitiæque non accommodantur: at vbi sanguis semel iteratòque missus fuerit, humoresque cõuenienti medicamēto fuerint repurgati, mediocris exercitatio balneumque conuenit. nam dum corpus adhuc repletum est, spiritusque in arctum cogitur, confertis non est motibus corpus concu-

riendum, quòd humores ita exagitentur, & calor naturalis suffocetur, neque quicquam effatu dignum discutiatur. Cæterùm si ob immodicos fluxus hydropes insequuntur, vasa relaxata patentiaque claudentibus & densantibus sunt contrahenda. Vires cibis boni succi coctisque facilibus, & qui satis nutrant reficiantur. Vinum sit vetus. Dentur & antidoti quæ calfaciant & reprimant, ceu priuatim de omnibus tradetur. Balnea & exercitia sint mediocria prorsus, ut hæc calorem exuscitare, illa meatus referare, atque aliquid excrementitiæ humiditatis discutere valeant. Exhibenda sunt & quæ urinam ciant, & modicè aquam ducant, & paulatim vires recreent. Atque hac ratione hydropis species tum dignoscas, tum curabis. Porro quemadmodum ob lienis iecinorisque imbecillitatem aqueæ affusiones constantur, ita ab iisdem visceribus, ob alias tamen causas, à iecinore quidem arquatus oboritur, à liene verò qui gignitur, nomine caret. Atque arquatus à bile quæ è vesica fellea regurgitat diffunditurque, provenit: alter vero ab humore qui in liene cogitur, procreatur. Proinde iis qui arquato corripiuntur, si quidem febris adest, tenuem victum imperare, puta intubum tum sativum, tum erraticum: alium enemate eluere, & nisi aliud obstat, sanguinem modicum educere convenit. Deinde ubi desijt febris, victu mediocriter tenuante, bonique succi, & parçè nutrienti vires refocillare decet.

Quin & medicamenta quæ urinam moueant, nec euidenter calfaciant, parare, atque ea diluculo ieiuno exhibere. Vinum sit aqueum, vbi meatus sunt repurgati, & obstructionibus vindicati, medicamentis bilem purgantibus, veluti postea dicemus, expurgandi. Interdicatur balnea & exercitationes antequàm omnino æger valetudinem receperit. Simul verò atque interna fuerint repurgata, siquid quod nondum planè sit discussum, pallidi ad superficiem defertur: id balneis, & sudorem mouentibus est euacuandum. Ceterùm si lien eodem vitio afficiatur, idem quoque victus competit, sed qui hoc tantum à superiori distet, vt eò minus sit frigidus, tenuandique magis vi sit præditus, quo pars est frigidior, & crassiori succo alitur. Quare cum calor in hoc viscere persentitur, tenui modicèq; refrigerate victu est opus: cui si calor leuetur, non est diutius immorandum: facillè nanque humores indidè infarciuntur, coeuntque, quo fit vt urinam moueri & tenuantia accommodentur, deinde purgans, quale res postulat aduocetur. Venam non expedit secare, nisi aliud admodum vrgere conspiciatur. Balnea & exercitia sint moderata, nisi febris dehortetur. Potus sit vinum, tenue quidem, sed non valde aqueum. Atque hac ratione arquare, & ei qui è liene natus, nomine caret, medeberis. Porro diabetes, iecinoris, renumque est affectus, qui nihil aliud est quàm profluuium quoddam per urinam. Quare vt in alui profluuium,

fluxionem per vrinam cientia deriuamus, & aluum reprimentibus ipsam sistimus: ita hic viceuersa est instituenda curatio, & suo lentore infaricientibus, astringentibusque, & refrigerantibus fluxum cohibere, ac modicè emollientibus ventrem laxare decet. Quapropter amyllum, oryza, similago, & id genus alia illinentia ac emplastica, quæ citra manifestum calorem crassum succum gignunt, cōducere censentur, nisi febris adsit, & omnia quæ tenuibus partibus cōstant ac vrinam mouent, auerruncanda. Sed nec balnea, nec exercitationes sunt opportuna. Non alienum est quæ refrigerent iecinori renibusque superimponere, vt desinente febre, simul quoque humiditatū attractio deficiat. Qui ob renum debilitatem assidue meciunt, hi si emplastris roborantibus iuuantur, & parci bibūt, atque aqueum humidūque viſum deuitant, valetudinem recipiunt. Caterū quia ad renes vsq; oratione peruenimus, age vitium vitiorum quibus vasa vrinaria infestantur, quantum res exigit, tradamus.

DE VITIIS QVIBVS VRINARIA vasa, partēſque naturales tentantur.

Caput 8.

CRVOR ergo, & pus, & humor quispiam lentus, ramētāque & calculi varia ratione, prout variis quoque de causis renes vesicæve laborant, meiendo redduntur. Quare cum cruorem à renib⁹ aut vesica, ex iis notis quæ id discernere do-

METH. MEDENDI, IIII. 269

cent ire suspicabimur: siquidem id ob multitudinem, & rarefactionem, ac imbecillitatem renum euenire coniectabimus, venas nephriticas, quæ per cubitum feruntur, secabimus, ac secundo sanguini dememus, quo satis vacuemus, copiamque minuamus, ac sanguinis fluxum inde retraham⁹. Loco deinde laboranti ea medicamenta quæ robur addunt, quibus nihil quod aperte iam calefaciat, admistum sit, imponemus. Dabimus tamen ea quoque quæ suo lēore meatus infarciunt, & astringunt, commiscentes quæpiam quæ mediocriter urinam mouent, vt videlicet hæc emplasticis illis ac astringētibus viam sternant: siquidem urinam mouentia sola hoc casu, quòd magna ex parte stimulent, nō sunt accommodata. Quòd si vena aliqua fuerit disrupta, deterius quidē est malum, attamen eandem exigit curandi rationem. Hic ea quæ sanguinē sistentia nuncupantur, sunt permiscenda, & paulatim sanguini detrahendū, nempe vt eam ob rem venam secemus, quo sanguinis cursus reuellatur. Vita in ocio, & quiete est traducenda, vt ab omni motu valentiori, omni que re acti ceu mordente ac irritante, abstinatur. Balnea sint pauca & rara, vt ea quæ indurata sunt, si ita vsus postulat, tantummodo humectentur. Quæ rarefaciunt, & ora venarum aperiunt, sunt inutilia, minimēque sanguinis profluvio idonea. Quòd si pus promanauerit, non iam amplius venam tundimus, atque ab omni re mordente abstinemus, iis que vtimur, quæ mitigandi

vim obtinēt, ac modicē detergent, nec cum mor-
su exiccant, cuiusmodi sunt, quæ gummi & tra-
gacantham, cucumerum item semē, amyllum, ac
cētera id genus accipiunt. Vbi iam pus fuerit ex-
purgatum, ea quæ magis exiccant, & citra mora-
sum restringunt, quo vulnus cicatricem induat,
aduocamus. Si arenulæ solæ vrgent, quæ in ma-
tula subsident, humoris eas gignentis speciem ex
colore agnoscemus, eūque exuberantem vidu
conuenienti, & si res flagitat, purgatione emen-
dabimus ac compescemus. Verū satius est san-
guinem mittere, quo vasa pōdere exonerentur.
Vtui erūt quæ modicē tenuant, meatus infarctū
liberant, & vrinam proliciunt. qua de re aspara-
gi, ciccris iusculum, & caricę conferre putantur.
Exercitatio ac balneum sint admodum exigua:
vino vtendū aquoso, albo, & tenui. Vitanda om-
nia quæ manifesto calefaciunt, vt & vehemētor
exercitatio: inde nāque quōd humores nimium
assantur, eiusmodi ramenta conflantur: quæ tem-
poris spatio coeuntia, ac admisto lēto quopiam
humore compacta, in tofos ac calculos abeunt,
& aut renes vrgent, aut in vesicam delabuntur.
His ea quæ vrinam mouendi incidendique vi
pollent, magis conueniunt, quorum copiosa ma-
teria in libro de simplicibus medicamentis pro-
ponitur, indēque quæ vsui sunt corradere licet,
sed & nos seorsum de ijs agemus. Reliquus vni-
uersus victus sit boni succi, & attenuans. Bal-
neis vtendum est, quibus meatus fiant ad flu-

METH. MEDENDI, IIII. 24,

xum habiliores. Quòd si lapides angulares fuerint, vt loca vulnerent, & sanguis profluat, aut pus emanet, victus ac medicamenta mista esse debent. Est autem hoc admodum malum, quòd alterum reliquo contraria postulet: attamen enitendum est, vt aliquid opis adferamus, & vtriusque curam habeamus, ita tamen vt eius quod magis vrget potiores sint partes. Cæterum non est ignorandum, nonnunquam in interna penis parte exiguum tuberculum oboriri, quòd dum disrumpitur, sanguinem aut exiguum puris effundit. quare quidam arbitràtur ex profundo ea prodire, citràque rationem metuere cœperunt. Verùm res ex penis doloreprehenditur. Venæ autem sectione sola, victùque frigidiusculo ægrum à molestia vindicauimus. Quòd si vitium moram traxerit, & vulnus altius peruenerit, enemata morsus expertia, qualibus in lippitudine vtimur, infundim⁹. Balneo ac omni mordenti, euidentérque calefaciente, tum cibo, tum potione abstinemus: ita nanque promptius æger valetudinem recipit. Porro de vrinæ stillicidio tantū in præsentia dixerim, quòd cū acris quispian mordensque humor illabens, musculum collum vesicæ cōstringentem ad excretionem laçessit, considerandum est, num is corpus totum inficit, an eo tantū loco defigitur: nam si in toto redundat, idoneis medicamentis est vacuandus: sin minus, solo victu, refrigeratib⁹que medicamentis mordentia sunt contemperanda.

Cæterùm ſilenti craſſiq; humores immerſi fuerint, & qui haud facilè extricantur, fucus quidã ſit ægris, perinde quaſi calculus infeſter, tũ quòd dolor ſit vehemens, tum quòd lotium vtplurimum guttatim reddatur. Quare viſtum attenuantem poſtulant, & reliqua medicamenta quę tenuare, meatũque inſarctũ liberare quẽũt, vbi antea humorem, ſi exuberare videbitur, medicamento quod pituitam ducit, purgauerimus. Balneis liberaliter vtendum, quæ tenſa relaxent, humorẽque tenuent, & digerãt. Atque de his hætenus. nam ſi quid in hac commẽtatione deſideratur, pores ex iis quæ docuimus, arrepta occaſione, conficere, & medicamenta neceſſaria concinnare. Verũ quia vaſa vrinaria eadẽ ſunt generãtia, ratioque curãdi, prout per ea lotium ꝑfluat, vitia ſunt explicata: nũc iis prout ſunt genitalia, quod op⁹ eſt, annexere oportet. Ac primũ ea quæ maribus ſunt peculiaria, deinde quæ fœminis propria ſunt tradẽtur. Proinde quale vitium ſit priapiſmus, & qua ratione dignoſcatur, quãmq; ob cauſſam oboriarur, dictum fuit antea: nũc quo pacto ei medendum ſit, eſt quoque docendum. Si igitur rationi curandi id muneris incumbit, vt affectuum cauſſæ è medio tollãtur, cũ ſpiritus calidus ſit qui penem arrigat, hanc continentem cauſſam, iis quæ flatum diſcutiunt, exiccãt, ac refrigerãt, coërcere decet: idque tum per ea quæ eduntur, tum quæ bibuntur medicamenta eſt procurandum. Cibus item qui ſingulis

METH. MEDENDI, IIII. 273

lis diebus offertur, cō spectet. Sunt qui tenues do-
drantales, paulōve maiores laminas plumbeas pa-
rant, ac renibus admouent, ægrōq; ita opem ad-
ferūt. Vitetur vel ad aspectū vsque fœminarū cō-
mercium, ac narrationes amatorix, & quicquid
ansam pruriendi & inflammandi præbet. Potus
sit aqua, cibus lactuca, coriandrum, & ruta. Le-
ctus ægro ex vitice sternatur in quo decumbat.
Vigilet, nec balneum ingrediatur, sed exercitatio
sit vehementior, & nisi aliud obstat, in frigidam
se demittat, ac desideat. Quibus penis resolu-
tur, ij cōrrariam postulant curationem, potissi-
mum si id ob ictum antecedentem non aduenit:
nanque id curatu difficile est, præcipuè si quod
seminariū vas, aut neruus extendens fuerit præ-
cisus, alioqui promptè curatur. Atque in vniuer-
sum victus ad caliditatem humiditatemque ver-
gat. priuatim verò quæ flatuosa sunt conferunt:
cuiusmodi sunt cicer, & nux iuglans, & quæcun-
que in libris de simplicibus medicamentis, vene-
rem cōcitantia, ἀποδιστατικά Græci dicunt, nun-
cupātur. Verūm ignorari haud decet, sanguinem
interdum aut pituitam vasa seminaria obstipare,
atque idcirco genituræ ac spiritui trāsitum haud
facilem esse: quemadmodū perquàm obesis pin-
guedo meatum obstruere solet. Verūm illa vene-
sectione, purgatione, & acrioribus clysmatis se-
dantur: hæc verò, victu tenuante, inter quem ma-
tutina ieiunio obambulatio, salsamenta, acres aci-
dique, tum cibi, tum portiones reponuntur. vigi-

lia item cibúsque parciór, & magna ex parte is qui parum nutriat : hæc enim atque eiusmodi alia gracilitatem satis conciliant . Condimentum ciborum optimum est sinapi, cui acetum salque sit adiectum , & alia quæ iuxta hanc formulam conficies, modo in omnibus ægri temperamentum tibi ob oculos ponas . nam si quibus viscus est natura calidum, id totum victum subvertit. Verùm tibi alia ad eam rem non deerit materia, ex qua iuxta methodum medicamenta commisceas, quæ nihil obliuentibus temperie visceribus, quod ad vniuersam spectat victus rationem, noceant. Seminis profluuium, quod *γυνώσκουσιν* dicunt, & ipsum poscit vt renibus imponantur emplastra, quæ robur addant, & minimè calefaciant. Còuenit adhæc reliqua victus ratio quæ ad siccitatem declinet, sed nõ sit calidior, verùm frigida. Insuper nutriendus æger est, virésque modicè reficiendæ: namque ob continuam excretionem languet corpus & imbecillum est. Quies apta est, & balnea quæ humectent tantùm, alioqui non sunt idonea. Animalia agrestia, quæ refrigerantibus exiccantibusque condiantur, sunt accòmodata, & vinum pauculum tenuèque . Cæterùm adiposum aqueùmque ramicem, partim copioso mollientium digerentiùmque emplastrorum vñu discutimus : partim scroto, ac si res exigat, tunica erythroide secta, humorè euacuam⁹, ac deinde curatione quæ vulneribus competit, agro medemur . Ramicem verò quo intestina

otmentumve prouoluitur, quidam solis epithe-
 matis foris impositis curare nituntur, ac inter-
 dum, cum malum leuius est, succedit: verum cō-
 plures manuum operā accersunt. Verū enim-
 uero quod graue malum sit, & plerisque subinde
 periculum creet, non secus quā quibus calcu-
 lus excinditur, quā plurimi pro ambigua an-
 cipitiūque valetudine, deformiorem, sed securam
 vitam degere malunt. Quare nos quoque in hac
 rei incertitudine, volenti & secare & secari con-
 cedemus, ac ad reliqua progrediemur. Fœmi-
 næ peculiaribus vteri vitijis mares exuperant. at-
 que ei intemperies, obstructio, inflammatio, ab-
 scessus quispiam, fluxus item muliebris, & vteri
 præfocatio, ac mola incidens, varias curationes
 exigit. Quorū causas ac agnitiones aliunde col-
 liges, hīc verò curandi ratio proponetur. Ea au-
 tem erit, vt cōtrariis pugnetur, tum victu in vni-
 uerso corpore, si eadem erit totius & vteri intern-
 peries, tum in parte affecta. nanque pessis & fo-
 mentis tam aridis q̄ humidis alia atque alia com-
 miscentes medicamēta, intemperiebus opitula-
 mur. nam calidis medioeriter refrigerantia ap-
 plicamus, & frigidis calida, quemadmodum sic-
 cis humida, & humidis sicca admolimur. Non
 est tamen ignorandum, quod vterus cum nœ-
 uea sit pars, acrisque sensus, ac semper calori as-
 sueta, simpliciter frigida, præcipue si tactu talia
 fuerint, non tolerat, sed promptè conuellitur
 ac dolet. qua de re, si quando calido corripitur

affectu, haudquaquam impense frigida, sed egelida omnia sunt admoenda, siue ea infundantur, siue foru, aut incessu aptè adhiberi possint. Verū quia immodica vacuatio, & obstructio, vitiorum vteri causa cōtinens magis esse solet: obstructio- nem quam præclusio siccitāsque genuit, hume- ctantibus, pinguedinem obducētib, ac vasa re- ferantibus curabimus, cuiusmodi sunt, quæ ex o- leis sile expertibus & adipibus commissis, quib⁹ herbx quædam modicè acres additæ sint, confi- ciuntur: vt pinguerudinibus atque emollientibus iam humectata vasa pateāt. Quòd si inflamma- tio aut scirrhus naturalem excretionem fuerint remorata, ijs quoque per medicamēta est occur- rendum. Atque inflammationi quidem medebe- ris, si emollientibus ac concoquentibus, quibus aliquid frigidorum inflammatione etiānum tur- gente admiscueris, pugnabis. Quòd si ea remit- tit, & discutitur, ijsdem est insistēdum: sin ad ab- scessum properat, augenda sunt cōcoquentia & emollientia, atque à frigidis abstinendum. Vbi iam abscessus disruptus est, & pus pmanat, mol- lientibus coquētib⁹que ea quæ mediocriter de- tergent admiscere conuenit, ac clysmatis pessif- que eiusmodi sordētem vterum repurgare. De- mum abscessu purgato, cum pus ire desijt, locus affectus per siccātia sine morfu, ac modice astrin- gentia, cicatrice obducendus est. Porro horū ma- terias ex libro de simplicium medicamentorum facultate, at qua ratione vniri sibi que mutuò cō-

misceri debent, ex libello de medicamentorum
 cōpositione petes. Verū si inflammatio in scir-
 rhum abit, quæ in duritiem occaluerunt, iis quæ
 magis concoquunt & emolliunt relaxare niten-
 dum est, nimirum si emollientibus adipibus &
 oleis, liquores quoque cōcreti valentiores admi-
 scebūtur: qualis est galbanum, bdellium, & eius-
 modi. Caterū molam vtero innatātem, vbi va-
 lidioribus referantibus matricis os patefeceri-
 mus, attrahentibus depellere conabimur, vt eam
 mulier quasi pariens deponat, discātque prepro-
 perè parere, ac imposturam qua detinetur agno-
 scere. Scire tamē licet, omnibus attrahendi, orā-
 que vasorum referādi vi præditis, mordacē ero-
 dentēque vtplurimum facultatem inesse: qua-
 re si quis temere iis fuerit abusus, vicinum locum
 exedere ac erodere, atque prius quā qui præ-
 sens est curari desierit, alium affectum oboriri.
 Quocirca validioribus iis non modo emollien-
 tia ac lenientia sunt permiscenda, verū pessos
 quoque molli linteo obductos nonnullis quæ mi-
 tigent atque humectent extrinsecus inungimus:
 sed foris linum propēdeat, ne si pessus vacua sub-
 ierit, nos imperitiæ conuincat, & ægræ molestiā
 adferat. Atq; hac ratione menstrua suppressa re-
 uocabis, inflammationes lenies, & ea quæ offen-
 dunt, euacuabis. Contrariis verò immodicos eo-
 rum fluxus sistes, ac coërceris. hic enim cursus,
 tum albus, tum ruber oboritur: idque aut ob tur-
 gentium humorum, primū eō prorumpētium

copiam, aut ob mordacem quempiam humorē
 eò illapsum ac stimulantem. Porro vbi natura
 semel affluevit, ad ea loca quæ redundantia mo-
 lestantiâque ex cernere solent, transmittere: illuc
 veluti à materiæ exuperantis impetu coacta, &
 quæ non decet, & quando non convenit detru-
 dit: quo fit vt ex alba, pallida, turgidulâque fiat æ-
 grotâs, & inualefcente malo, in animi deliquium
 incidat, ac repentina morte nonnunquam inte-
 reat. Quare ægram nactus ab initio, dū nondum
 affectus præualuit, & vires etiamnum renituntur,
 si sanguis abundare videtur, sensim è cubito eum
 detrahes, vt flux⁹ reucllatur: deinde alius per ea
 quæ subijciuntur, vacuanda est, ac si vires susti-
 nent, validioribus quoque catharticis nimius ac
 stimulâs humor purgandus, quo tum causa mor-
 bosa extrudatur, tū humor ad proxima deflectat
 ac deriuetur. Ad hæc ad ea quæ suppressendi vim
 habent accedendum: & potiones ac epithema-
 ta, clysteres item, & pessos, infususque quæ ean-
 dem facultatem obtineant, paranda. Copiosa au-
 tem horum materia in libris de simplicibus mi-
 stis que medicamentis recensetur, vnde quæ vsui
 esse possunt deligere licet. Est tamen cucurbitu-
 la sub mamillis defixa, quòd fluxiones retrahit,
 præstantissimum auxilium, eoque solo nonnul-
 las subinde curavi. Circuncidatur in cibo & po-
 tione quicquid sua natura mordax est & stimu-
 lat, omnisque motus vehementior, ac balnearū
 vsus: hæc enim atque eiusmodi alia, solitas excre-

tiones reuocare solent. Cæterùm in primis est vitalis facultatis habenda cura, eaque, vt par est, reficienda. nam si hæc non fauet, frustra morbis manum admolimur. Atque hac ratione ac via muliebris fluxus est tractandus. Porro procidentia vteri, recursus, & in latus conuersio, alia sunt à prædictis vitia. Atque cùm vulua procidit, ea sursum retorquenda est, & ligamentis datis aptè vincienda, ac pars vt roboretur astringentibus fouenda. quinetiam renibus astringentia, ac roborantia imponens ægram cõplicitis pedibus supinâ ita collocabis, vt pedes reliquo corpore sint sublimiores, atq; ita plures dies, quousque ad se vulua redeat, dimittes. Cũ verò ad iecur aut lienem, ad septum item transuersum, & ad cor rectà recurrit, vteri facit præfocationem, tanto deteriora inferens symptomata, quãto ad partes præstantiores eã regredi contingit. Et quoniam sterilibus ac viduis id vitium potissimum oboritur, prima ac suauissima ijs curatio erit, si cum viro congregiantur: sed si hoc facere, hortante ita pudicitia ac continentia, renuunt, subsequenti victus ratione, vt par est, vtantur. Atque omnis in summa earum victus ad calidum inclineth: quare balneum & moderata obambulatio conferre censetur. Priuatim verò odorati calidiq; pessi subijciuntur, & eiusmodi in fœsibus vtatur: naribus verò fœtida subdantur. Quod si moderatè purgabis, opitulaberis: verũ semper id animo propicias, ne menstrua subsistant: ita

nâque vteri suffocationē, vitium graue, & quod aliquando periculum adfert, propulsabis. Quòd si vulua ad ilia aut ad podicem cōuertitur, aut in vesicam prolabitur, obstetrix digito eam dirigat, & odoratis pēsis retrahat. solet enim hoc membrum odoratis vbi imponuntur cedere ac insequi: fœtida verò & graueolentia fugere ac auersari. Quare etiam cum procidit, suffitu cuiuspiā quod grauius olet, eam in suā sedem reuerti cogimus. studendum ergo est, vt cum viro cōcumbant & pariant: ita siquidem symptomata citius leuantur: quod si non persuadentur, ea qua dictū est curatione vtendum, quòd hæc post viri coitū proximo loco succurrere possint. Atque his ita finis imponatur. quæ etsi sunt mediocria, attamē ijs qui recto iudicio pollent, satis ad curandi methodum conferent. Ac tractationem de internis affectibus, quæque ijs competit, medendi rationem iam explicatam habes. nunc instat, vt de exterioribus agamus. Quare quemadmodū, quomodo ij discerni queunt, à capite exorsi, per reliqua omnia membra sermone percurramus, ita & nunc faciemus.

DE EXTERNIS CAPITIS

vitij, Caput 9.

PROINDE cūm pili defluunt, si quidē ab raritate id prouenit, moderatē astringentibus simul & modice calefacientibus meatus sunt roborandi: cuiusmodi est quod vino & ladano, &

iunci odorati flore, & calamo aromatico, atque id genus alijs constat. Sin ob erodentem humorem delabuntur, si totum corpus eo abundare videbitur, euacuandus est, ac victu temperandus: sin autem solum caput obsidet, iis quæ in nares induuntur, gargarizationibusque est euocandus. Deinde caput abradatur, nitrûmque inducatur: postea adipibus tenuium partium, atque id genus medicamentis illinatur, ita nanque pròptè ac securè pili repullulabunt. Quòd si causa fuerit siccitas, calidis dulcibus aquis mediocriter fouemus, caputque pinguedine ac adipe salis experte, oleoque aliquo quod sit tenuium partium oblinimus, satísque iuuare solemus: si ea intenditur, meatus còstringuntur, & coniuuent præcludunturque, nec amplius pilos enasci sinunt. Quare pròptius ophiasin, & alopeciam, ac caluitium curaueris, nam illud malum siccitas vt plurimum procreat, hoc verò humores, qui corrupti capitis cutem vrgent, committunt. Verum quia iam antea tradidimus, quo pacto ijs quibus ob humorè vitiatum capitis pili defluunt, victus sit præscribendus, inde quæ ad alopeciæ, ophiasisque ab humoribus excrementitiis genitæ curationem pertinent, oportet assumere. Si ex valentiora medicamenta postulabunt, liber de medicamentis isthæc quæ necessaria sunt, suppeditabit. Inde & quæ ad pustulas illas, quas *ἐξανθήματα* vocari diximus, valent, sunt petenda. Quibus faui, ac manatia capitis vlcera, & sycomata & porrigo annectantur,

atque eorum species dignotionēſque iam antea edoctus, paulò poſt etiam medicamenta diſces. nam nūc vt ea quæ de aurium vitijſ dictū neceſſaria ſunt, doceamus tempus eſt.

DE AVRIVM AFFECTI- bus, Caput 10.

VBI ergo quæ intemperies exuperet cognoueris, contrariis eſt obſtandum. Et ſi quidem calor infeſtat, vena, niſi aliud impedit, humeraria eſt ſecanda, deinde roſaceum guttatim immittēdum. Præcidatur dehinc omne acre edulium, & vinum ſit aqueum: ſi frigis torquet, contrariis eſt certandum. Aeris frigidi cōmercium vitari, totūſque viſtus ad taliditatem propendere debet: adhæc anethinum, & rutaceum, aut ex calidioribus aliud, ſi res ira exigit, auribus inſtillari. Si humores acres ac bilioſi affligunt, tunc oxyrhodinū, cui terræ inteſtina incocta fuerint, optulari creditur: ac humor ſi in toto corpore redundare videtur, purgandus eſt. Vinum vitari & balneum, omnēque calidum edulium oportet. Quod ſi frigidi humores offendunt, oleum raphaninum ac amygdalinum amarum, præcipuè ſi vetuſtum eſt, inſtillarum prodeſt. hiſ nitrum nō inutiliter commiſcetur. Balneum & reliquis viſtus ſit calidus. Atque hæc omnia præſcribuntur, niſi qua alia maioris momenti cauſſa prohibuerit. Nam ſi quæ ſunt quæ aduerſantur, ſemper quæ nā ſint quæ magis vrgeāt, inſpicere oportet.

ret, illisq; maiorem curationis portionē tribuere. Si inflammatio quæpiam, aut abscessus infestat, his victus imperandus erit qui febrientibus accommodatur, nempe tenuis, & qui nihil ferè nutrit. nam quodd sensorium hoc cerebro sit propinquum, facilisque sensus, vel parui lapsus, magni esse videntur. Proinde dabitur pristinæ cremor, & aqua, ægërque in quiete continebitur. Atque inflammationi pinguedines recentes, morsusque expertes admouebuntur. Iam si inflammatio ad abscessum progreditur, pusque appareat: quod purulentum est, emollientibus, ac modicè attrahētib; detergentib;que repurgabimus. Verùm quia nonnulli sui negligentiores, temporis spatio pus vetustum educunt, quod haud promptè siccetur, locusque magna ex parte grauiter olet, exiccantia tum medicamenta sunt exhibenda: cuiusmodi est quod recremento ferri, & aceto paratur: nanque hoc vlcera sordida validè siccare, potissimum ea quæ in auribus consistunt, solet. Scire nanque licet, partium alias esse sicciores, quæ siccioribus quoque delectantur medicamentis, eaque maxime auxiliatur: quasdā contrà humidiores, iisque humidiora medicamenta competere. Verùm non solum hoc in corporis partibus, sed in sexibus quoq; vsu venit. nam cùm foemina, & pueri, atque spadones humidiores sint, iisdem partibus minus exiccantia medicamēta applicamus. Aetate verò vigentibus, maribus, iisque maxime qui

exercentur, magis siccantia, magisque valida cōueniunt. & si rusticus quispiam curatur, aut qui fodēdo victum quaerit, validioribus etiamnum opus est: debent namque medicamenta proportionem quampiam ac similitudinem cum eorū quibus offeruntur temperamentis seruare. Porro sonitus & surditas, quæ variis de causis proueniunt, variam quoque diligentiam ac curam requirunt. Ac surditas quæ ab ortu, & ob primā cōformationem constat, omnino curabilis nō est: siue id proueniat, quod sentiētes nerui occæcati clausique sunt, vt à cerebro per eos spiritus deferri nequeat: siue quod cerebrū ea parte, aut ab intemperie, aut humorum confluxu laboret. Hæc & prouectiore ætate nonnunquam contingunt, quæ ab artis opera interdum opem admittunt. Itaque hīc antea, si vsus exigit, totum corpus purgabis, deinde capiti per gargarismos, aut ea quæ narib⁹ attrahūtur, aut cucurbitulas, prout opportunū esse iudicaueris, prospicies: posthæc aurium meatibus accommodata, nempe tenuantia ac lædentes humores incidentia meatūsque referantia instillabis, ac demum quicquid noxiæ causæ aduersabitur: ita namque sublato eo quod lædebat, auris pristinā suam peculiarēque functionem recepisse videbitur. Porro cū sonitus in auribus excitantur, tum ob cōsensum aliarum partium, quæ primū tententur, tum ob primarium affectum, expendendum statim est, quæ ex causā coagmentantur. Atque si stomachus ma-

li auctor erit, ei potius iuxta iam antè explicatas rationes, opitulari decet: nanque perempta causa, vnà quoque aurium sonitus tollitur. Quare si quem actiorem humorem ori ventriculi impactum esse coniecerimus, acriores quoque qui inde exhalant, spiritus esse asseremus, qui dum ad aures feruntur, resonent. Itaque partim contemperantes, partim humorem purgâdo educentes, ægrum sanitati restituemus, eiusque valetudinē confirmabimus. Quod si quis crudus humor per os ventriculi oberrans, crassiores perstreptētesque flatus expirat: hîc calidioribus tum eduliis, tum antidotis contemperatus concoctusque, ac deinde accommodatis catapotiiis expurgat⁹: haudquaquam amplius auribus spiritus qui meatibus obstrepent, subministrabit. His expediunt balnea, & victus qui probiorem cōmodatiorēque succum generat. Si quis fortè in meatu auditorio actior aut frigidior sit collectus humor, qui dissolutus eiusmodi spiritus emittat, reliquūq; totum corpus plenitudine abundet. primū totum purgandum, deinde conuenientibus medicamentis etiam loco succurrēdum. Quod si aliter visum fuerit, solis laborantibus partibus medicamenta sunt exhibenda. Dicemus autem de omnibus priuatim suo loco: in praesentia enim solam curandi rationem persequimur.

DE AFFECTIBVS OCULI, Ca. II.

CAETERVM in oculorum vitiis, quæ

multa sunt, & varia, quæq; acris sensus partes occupât, exquisit^o victus accommodatus est. Itaq; cū lippitudo, & inflāmatio, calidiórq; fluxio, & chemosis offendit, aut ictus quispīā illatus est, primū à venæ sectione ordiri cōuenit, nisi aliud obstitērit, ac bis tēve sanguini secta cubiti vena, & maximè humeraria demendū est: ita tamē, vt in omnivacuatione, tū redundātis humoris copiā, tum morbi vehemētiā, & ægri victū cōiectemur. A vino, omniq; edulio calido abstinēdū. & si vsus ita exigit, purgationibus vtendum. Ad oculos verò dabimus collyria idonea, cuiusmodi est quod ex rosīs albū & cinereum conficitur, & lacte muliebri aut oui albumine exceptū illinitur. Porro tumores laxos ab ictu, posca fouemus, illisq; recentem caseū cataplasmatīs more imponim⁹. adhæc vna passa acinis repurgata vnā cum posca opitulari censetur: valet hæc & ad inflationes. Ptorophthalmiæ autē ita à scabie dictæ, decoctū ciceris cōuenit, quo admista posca & rosīs eā fouemus. opportuna sunt & quæ exiccare, ac summa cute in palpebris hæretem succum coercere possunt. Caterū palpebræ inuersio, quam *ἐκτρομος* appellant Græci, & caro excrescens gignit, aut manus opera, aut carnem detrahēti medicamine curatur, coercetūrque. A egilopi verò, prius q̃ in fistulā abiens vlcus ad os vsq; pertingat, subuenire decet. cōuenit ei vitio glauciū & crocus, si cū succo parietariæ imponātur, & assidue permutētur: valet & halica in aceto incocta, probèque trita,

METH. MEDENDI, II. 287

non modò in principio, verum etiã cùm suppurauit, disruptus ad os vsque peruat. ea nanque si vteris, nò ægilopas tantũ, sed anchilopas quoq; iuuabis. Quin & ruta satiua, cũ protofacto leuigata, & cocta, ac imposita, admodũ præclare ægilopas emēdat; quippe p̄ncipio mordēs ad os vsq; penetrat, sed postea nequaq̃, & qđ mirari subit, ne cicatricē quidem deformē obducit. Idē præstāt & cochleæ cum testis lauisimē tritæ, ac impositæ, cui interdum etiã aloēs aliquid ac myrrhæ cōmiscetur, prius quàm ægilops in suppurationē cōmigravit, ac postquā apertus iam est, etiã probē exiccat. Aspritudinē verò & ficationē, ac calulū quæ eadē genere cū sint, solo tēpore ac viribus inter se distāt, collyria, quod ex vino, & quod ex duob⁹ lapidibus ac hæmatite lapide eluto cōstat, persanāt. nam mirũ in modũ palpebrā abstergūt. Adhæc facit & harmatiũ cũ pauxillo cyncario, & quod ex croco cōcinnatur. Quod etiã pruriginosę palpebrarũ scabiei, cũ nondũ vlcus cōtraxit, conuenit, si euerſæ palpebræ illinatur. Quòd si callus durus adhuc nò obtemperat, euercentes palpebram, cum pumice, aut sepiæ testa, vel foliis ficulneis abrademus. Porro grandinem ammoniaco, quod cum aceto simul & galbano lauigaueris, illine: opus enim habet emollientibus, & quę cum partium tenuitate discutiant. Quod verò hordeolum nominatur, muscæ capite abiecto, ac reliquo eius corpore cōtrito curabimus. Sunt qui hordei diluto fouentes, opem ferunt,

hordeo hordeum pellétes. Pediculatione autem infestante, primùm pediculi detrahendi sunt, deinde aqua marina tepida eluere palpebras expedit, postea medicamētum cilio imponere, quod aluminis scissilis partes duas, & vix taminix partē accipit. Vtraque enim exquisitè leuia sunt sua natura. In palpebrarum glabritie, quam *μαδάρωσι* & *μίλφωσι* vocant Græci, ea quæ à condécōrandis palpebris *καμβλέφαρ* nominantur, conueniunt. sunt autem ea, stibium assum, plumbum vstum, palmularum nuclei vsti, cadmia, chalcitis, atque eiusmodi alia. Pilosi succurrunt muscerdē vstæ, cum melle leuigatæ ac illitæ. Superciliorū defluuium emédatur, si oleo aut pinguedine anserina digitos inunctos plumbo affricueris, atq; ita illeueris. Leuem quoque nigredinem inducunt nuces auellanæ crematæ, vnà cum caprino aut vrsino adipe. In pilari malo, quam *πρίαν* appellant, euulsis ferientibus pungentibúsq; pilis, locum ranæ sanguine illine, aut albi chamaeleontis cinere, aut cinicum sanguine, aut vnà cū gummi succo fumarizæ, ac tellinarum cinere, vel ricini è cane cruore. Diffraçtos verò pilos agglutinant bitumen, mastiche, resina colophonia, gummi, & cochlearum gluten. Ad carunculæ circa maiorem oculi angulum nimias excrecētias, *ἐκκαυίδας* vocitant, valent eadem quæ ad euerfiones palpebrarum accommodantur: item quæ liquant, & exedunt, *σηπτικά* nominant Græci. Contraria ad *ροιδας* adaptâtur, cuiusmodi sunt, quæ

METH. MEDENDI, IIII. 289

ex croco, glaucio, & aloë parantur. Ceterum vlc-
ceribus quæ inflammatione oboriuntur, conco-
quentia & mitigantia vnà cum iis quæ vlceribus
peculiaria sunt, medentur. sunt autem, collyrium
Libanium, & quod cynus vocatur, & pilari-
um, & aster, & quæ ex amylo & terra astere,
& cerussa conformantur. Omnium porrò maxi-
mè dolorē sopit, quod Nilamon vocatur. verum
eius vsui longiori tempore haud est immorandū,
quòd stupefaciēdi vi præditum sit. Optimum est
& quod ex decoctis paratur, nihil habens stupe-
factorij. Quòd si vlcus fuerit cum fluxione, ali-
quid ex ijs collyriis quæ fluxioni aduersantur
admiscebim⁹, quale est quod ex hydra fit, & Chi-
acum, & fuluus cynus, & quæ repellendi abs-
que morſu facultatem obtinent. Verum si vlcera
fuerint sordida, multa mediocriter aquosa, & fœ-
nigræci decocto vtemur, tum separatim, tum cū
prædictis collyriis. Quòd si acriora sunt vlcera,
Seueriano, & quod ex succo fœnigræci confici-
tur: sin minus sunt acria, ijs quæ ex myrrha & nar-
dino parantur, vti conuenit. Vbi scitè fuerint ex-
purgata, cleon cicatricem inducere solet, eam-
que eiusdem cum cute proxima coloris. In vucę
procidentia, si quidē exigua adhuc fuerit, vt mu-
ſcæ capitis formam præ se ferat, *μυοκέφαλον* appel-
lant Græci, ea competunt, quæ reprimendi & cō-
stipādi vim habent, nempe Chium, & fuscum, &
nardinū, & Theodotium, & quod ex cornu con-
ficitur, & supra oculum citra offensam, spōgiam

quam poscā aut vino astringēti, vel rosarum decoctō imbueris, vel splenium inijcies. Præstātissimum est & ad vucæ procidentiam, & ad omnia vlcera, quod Olympiacum vel Olympus nominatur, cum succo oleæ & sanguinalis herbæ. Eadem valent & ad id vitium quod *μῆλον* vocant, & ad vuationem, prius quā in exalbescāt: nam si albeant aut callum contraxerunt, curari nequeunt. In sugillatis autem, *ὕπωπις* vocāt Græci, curationis scopus est, vt aut pus per modicè digerētia discutiat, qualis est mulsā, & succus fœnigræci, & collyria quæ inde parātur, & Libaniū, & quod thure constat. Aut disrumpātur, & validioribus repurgētur, cuiusmodi sunt quæ ex myrrha fiūt, & hygidium. Ad sugillata citra exulcerationem, etiā hoc liquido collyrio, quod accipit atramenti sutorij, croci, singulorum drachmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, mellis libram, vri licet. Puscula, quam *φλύκταινας* & *φλυκτίδα* appellant, eandem quam *ὕπωπις* curationem admittit. Albugines tenues quidē, quæ *νεφέλια* nuncupantur, quasi nubeculas dixeris, anemonæ succus detergit: idem minoris centaurij succus cum melle præstat. Vetustiores verò cedri pix tenuat, & æs solum aqua collyrij in mortem lauiatum: omniāque ea collyria quæ abstergendi vi pollent, cuiusmodi sunt, quod ex cornu ceruino conficitur, & rhinatum, & hecatombe, atque id genus alia. Crassas verò, quas *ἀδυσματι* apellant, nitrum cum oleo vetusto diligenter laui-

METH. MEDENDI, IIII. 191

gatum, & illitum deterget, ac sepiâ testa vsta, & cum melle in lzuorem redacta: adhæc salem Cappadocicum aqua dissolue, ac eo collyria quę ad albugines crassas accommodantur tempera, atque instilla. De vnguibus, quæ *πτερυγία* dicuntur, hoc tantum asserere licet, quod magni & inueterati manus sola opera sanantur: recentioribus verò ea quæ abstergendi vi prædita sunt opem ferunt: quale est æs vstum, & atramentum sutorium cum felle suillo, ac fel caprinum vnâ cum melle. Carbunculi & cancri sunt longè omnium curatu difficillimi. quare eiusmodi tenui ac temperato cibo sunt nutriendi, præscindendumque quicquid euidenter calefacit, & succum malum generat. Infundenda sunt collyria tenella, quale est spodiaceum, Seuerianum, & consimilia. Cura præterea habenda est, vt totum corpus sit commodatum, & si vsus exigit, sanguis mittendus, & aluus ducenda. Abstinere oportet ab omni vehementi motu, à balneo, & vëti fumivæ, aut alterius, quod lædere possit, occursum vitare. Pupillæ dilatationis quæ *μυδρίασις* vocatur, curatio hoc modo est tentanda: primùm in cubito vena tundenda, aut cathartico purgandum, vel etiam vtrunque, si ita consultum videbitur, est faciendum. Quod si hæc agere non licet, saltem in maioribus angulis venas secare oportet: deinde cucurbitulâ occipiti adfigere, & faciem oculosque aqua marina aspergere ac fouere, & si ea defuerit, muria aut posca.

Medicamenta verò adhibenda sunt, quæ pustulis accommodantur. Porro tabes & imminutio pupillæ, quæ vitia cum sint mydriasi contraria, contrariam quoque postulant curationem: quare eiusmodi morbo correptos exerceri decet, & diligenter caput, faciem & oculos fricare, & aqua faciem aspergere. quinetiam capiti vnguentum aliquod calefaciens est illinendum, ac oculi acriori quopiam medicamēto inungendi, quale est hoc quod subnectam, quod constat ammoniaci drachma, crocomagmatis drachmis quatuor, croci drachmis duabus, floris æris drachma: aqua ea lauigata subige & vtere. At verò noctu cacutiētes, quos *ιουκταλωπες* dicūt, hoc pacto curabis: sanguis secta in cubito & maioribus angulis oculi vena detrahendus est, & cathartico purgandum. posthac ea quæ commanducata saluam proliciunt, aut sternutamentum cient præbenda. Aut melle oculos illinere oportet, ac imperare, vt cōniueant & oculi comprimātur quo humores in loco contineantur. Vel aluminis A Egyptij vsti partes duas, & salis fossilis partem in lauorē redige cum melle, & inunge. Vel iecur hircinū comedē, & dum coquitur vaporem oculis excipe. Eodem quoque modo in suffusione sanguinē ex cubito mittere conuenit, purgare, & vacuationibus ex centaurij & cucumeris amari decocto assidue aluum soluere. Oportet & cucurbitulas occipiti, cute antea scalpello concisa, admouere, aquam bibere, & victu extenuante vti. Conferet

& apophlegmatismus super oculos: primùm mel & oleum cum fœniculi succo dandum: mox etiã hoc, quod accipit, sagapeni drachmas duas, succi Cyrenaici, ellebori albi, singulorum drachmas sex, mellis heminas octo. Quin & fœniculi decocto fouere vtile est. Hebetudo porrò & obscuratio, quæ ab incerta causa oboriuntur, in vniuersum eam curationem postulant, quæ suffusis congruit: verùm speciatim quadrat sanguinis ex maioribus angulis vacuatio, hirudinum circa tempora affixio, & infernarum partium frictio. Têporis verò progressu, etiam sternutationes mouendæ sunt, & ante cibum vomitibus vtendum, ac inunctionibus primùm quidem ex mellis & olei æquis partibus: deinde etiã eo quod subscribitur, quòdque constat croci obolis duobus, felis hyenæ drachma, piperis granis octogintaquinque, succi fœniculi drachmis tredecim, ammoniaci drachma, mellis sextarijs quatuor. Antequam id inungatur, oculos sponsia calida marina aqua imbuta prius fouebis. Oculi expressioni succurrédum venæ sectione in cubito, purgatione, & cucurbitula in occipite. A dhibenda quoque sunt, quæ reprimere cogeréque queunt. Confusiones ex ictu, sanguine nuper interfecti turturis, aut columbæ oculos opplentes curabimus. Posthæc lanam vino & rosaceo intinctam imponere ac alligare oportet. Atque hac ratione oculorum affectibus medeberis: subijciemus autem postea & alia quæ oculis accommodantur me-

dicamenta. Nunc ad vitia quæ nares infestant
transcundum.

DE AFFECTIBVS NA-
rium, Caput 12.

CVM olfaciens facultas suo nō fungitur mu-
nere, si quidem id ob intemperiem aliquam, quæ
illam partem, vbi odorans sensus enascitur, obli-
det, aut ob humorē quempiam eo loco collectū,
prouenit, difficilis est curatio. attamen enitēdum
est, vt humectantes, exiccantes, refrigerantes, &
calefacientes, nempe contrariis intemperiem a-
molientes, vaporibus item & vnguentis, & errhi-
nis ac conuenientibus catharticis, noxam conce-
ptam propulsemus. Sed si ob confluentes excre-
mentitios humores ad eos meatus, qui à colādo
Græcis *ὁ μυσθῆς* nuncupantur, facultas olfactrix
aboletur, eos medicamētis quæ naribus imponū-
tur, & vnguentis, ac præterea ijs quæ sternuta-
menta mouent, extenuare, educeréque cōuenit.
Et sternutatoria tenuiū sint partiū ac calida, cu-
iusmodi est castoriū, elleborus albus, euphorbiū,
& similia: hæc enim incidunt, extenuāt, & senso-
rium iritant. Sed vbi stimulatū est, & nimiū ster-
nuere incipimus, eius molestiā affuso quod satis
est vnguēto, sedamus: tale est rosaceum & nardi-
num, & eiusmodi quæ suo lentore adhærent,
& partem cōfirmant. Atq; hoc pacto facultatem
odorantē obstruēione vindicabis. Polypū verò
medicamētis excreſcentia detrahētibus propel-

lemus: quemadmodum ozennā ijs quæ sternutationes proliciendo, & gargarizatu caput purgât, nisi totum corpus catharticum desideret. Sanguinem quoq; detrahemus, aut secta vena in cubito, aut ex ipsâ etiâ, scilicet, nare. Medicamentis utemur odoratis, & purgâtibus sordem, ac demum adstringētibus, ut locus cicatrice coeat. Si sanguis immodice è nare pfluit, circa initia eius impetus, cubiti secta vena, reuellendus est: deinde ijs utimur, quæ ad sanguinis fluxus accommodantur, & cucurbitulas vilceribus, quæ è regione rectâ fluenti nari respondent, applicamus. Atque hæc hæctenus. nam medicamenta post trademus.

DE AFFECTIBVS FACIEI, Ca. 13.

FACIEI nigredinem emendamus per ea quæ modicè detergent, qualis est ptissana, aphronitrum, amygdalæ amaræ, & id genus reliqua: & quanuis isthæc nō admodum medicos deceat: attamen ea quoque loco opportuno explicabimus, ne efflorescens nigredo formæ studiosas offendat. Quæ verò ἰφηνίς dicitur, item lentigo, eidem subiiciuntur curationi, quā recipit nigredo: hæc tamen magis extergentibus, ac discutientibus opus habent, cuiusmodi est assum aphronitrum, & farina erui. Porro sugillata & liuores, magis discutientibus curantur: quemadmodum & vari emollientibus, detergentibus & discutientibus, vnde & oxymel & amaræ amygdalæ conducunt. Cæterum in libro de medicamen-

torum compositione, quæ vnique vitio opitulari existimantur, trademus: nunc enim solam curandi rationem proponimus, & iam de internis oris vitiis dicamus.

DE INTERIORIBVS ORIS vitijs, Caput 14.

Παρυλῖς, vbi primùm emerferit, reprimentibus & discutientibus cohibita dissipatur: simul atque autem suppurauit, primùm modicè detergentibus, dehinc exiccantibus absq; morfu cicatricem contrahit. ἐπυλῖς verò quæ magna ex parte non suppuratur, reprimentibus coercetur. Dentes dealbare, cauereque ne gingiuarum cruorẽ fundant, & si quis fuerit humorum impetus, eum compescere, decorum quidem est, & medico dignum: verùm dolentibus & quassatis atque erosis mederi, si quid aliud, hoc quoque iuuat. Atque dolor aut ab intemperie, aut ab humore quopiã decumbente excitatur. Intemperies, ac fluxionẽ creantes humores, ex anni tempore, ætate, temperamento, victu, & doloris specie deprehendimus, & curationem, clysmatis, & pulueribus refrigerantibus, aut calefacientibus, aut alio pacto, prout affectui congruit, alterantibus molimur. Venarum quoque sectione, & gargarizatu noxium humorem euacuamus: quinetiam eundem medicamentis naribus inditis reuellimus. Iam quassatos dentes astringentibus & stabilientibus confirmamus. Erosos educto exedente humore qui plerunque

calidus est, curamus. Euacuamus autem vel totum corpus, aut caput tantum, idque vel errhinis, vel gargarizationibus. Ceterum haud decet ignorari, quod cum ossa, & nervi qui in ea inseruntur, sua natura sint frigida, etiam si calida infestet intemperies, haudquaquam tamen frigidorum usus nimius esse debet, ne intemperies in contrariam commigret. Quod in alijs etiam omnibus partibus est observandum, quod facile à medicamentis naturae intemperiei similibus, si incautius exhibentur, offendantur. Inter vitia quibus os tentatur, ranula quoque censetur, & sub lingua enascitur. Hinc in teneris puellis, reprimentibus superuacaneam carnem coercemus primum, eamque derrahimus: deinde cicatricem inducimus, aut solis illis prioribus perficamus: tale est misy, & arugo rasilis. Verum in perfecta aetate venam antea sub lingua secamus, quo sanguinis qui satis est effluens, vitium medicamento obediens efficiamus. Ad serpentia ulcuscula, quas *αφιδες* vocant, & pustulas *εζανθινα* dictas, quae varia in palato oboriuntur, in pueris ea quae ex melle, & rosae succoque mali punici, iride item ac thure & similibus cocinnantur, damus. In pubescentibus vero ac prouectiori aetate, antea venam tundimus in cubito humerariam, atque interdum sectis venis sub lingua, in crescente malo, sanguinem mittimus: deinde stomaticis appellatis medicamentis utimur, extergentes ac repurgantes ea quae iam efflorescere coeperunt, & reprimentes ea quae fluxum minabantur.

tur: ea enim est stomaticorū ratio ac methodus.

Tonsillæ, quæ *παισθημα* nominantur, & *αιμάδες*, qui sunt glandularum tumores & inflammationes, quæque gurgulionem infestant vitia, si quidem ex fluxione frigida nascuntur, melius curantur, ac solo moderatè calido victu emendantur: ita tamē si capiti per tegmina & medicamenta vt faciliè perspiret, prospexeris: nam frigus, si quod aliud, fluxionem excitat. Quòd si aluū sua sponte non probè egerētem duxeris, & cibo potuique ademeris, atque adeò gargarizatu mediocri, qui modicè calfacere, ac affluentem humore deriuare potest, vsus fueris, plurimūm agro opitulaberis. Quæ autem sint medicamenta ei rei accōmodata, orationis progressu discēs. Sin autē calidus est qui defluit humor, tum quoque ventrem abluere præstat, posthæc venam secare, & tenuem victum, potissimum si febricula quæpiā adfuerit, imperare. Dabimus & influentem humorem reprimentia, atque laborantes partes lenientia gargarizanda: ita nāque humore partim represso, partim deriuato aut dissipato, æger meli⁹ sustinebit. Quòd si quis collect⁹ fuerit abscessus, cum si sua sponte non soluitur, incidere conabimur, in hoc vnum accurate animum aduertentes, ne scalpellum supra modum adigatur, aut vena maxima secetur. A aperto abscessu omnis molestia leuatur: nam interdum abscessus per se quoque leuiter ægrum offendens, maximā præbet periculi occasionē, vtpote qui cibi potionūq;

METH. MEDENDI, II. 299

que ac nōnunquā spiritus ingressum præcludat, & aut fame, aut siti, vel laquei instar hominē interimit. Angina, quā *κωάρχλω*, & *σωάρχλω* Græci nuncupant, & qui in faucibus gutturēque oboriūtur affect⁹, acutissimi simul & difficillimi habētur. Quare extremē tenui victu vtendum, vnterque eluendus est: deinde humerariæ venæ secādæ, ac si res ita postulat, iteratō sanguinē detrahere, & postea venas sub lingua tundere cōuenit. Gargarizatu ex diamoron, aut ijs quæ ex moris rubi, *βαλνα* Græcis dicuntur, cum cremore fuffurum fiunt, vtendum. Si malum inualefcit, collique vertebræ ab inflammationis magnitudine quasi conuelluntur, cucurbitula vertebræ, quæ ex aduerso laboranti loco opponitur, est iniicienda, locusque scalpello concidendus, vt satis sanguinis eat: ita nanque retracto qui influebat humore, æger melius se habet. Atq; hæc cōueniunt prius quā inflammationis magnitudo ad summum peruenerit. nam vbi tumor præter naturam, seu opetculum integit, & laquei iustar spiritus, cibique itineri iniicitur, diem eger obit extremum. Quod si inde migrās fluxio ad pulmonem tendit, Græcis *πνευμονία*, & nobis pulmonia dicitur, affectus, & ineuitabilis ita quoque mors impendet: quod iam antea vires langueat, & tempore pulmonia egeat, quo fluxionem coquat, eamque explodat: nec possint adeo defatigatæ vires subsequi. Quin etiā si angina nō præcesserit, pulmonia primū oborta, q̄ deterrim⁹

acutissimūque sit affectus, haud facilè curatur. Verūm pulmonis inflammatio, ceterāque quætum pulmonem, tum thoracem infestant vitia, & qua ratione ijs succurratur, iam antea fuere explicata. sed quia à capite exorsi eius affectus recēsuimus, age eos qui toti corpori incidunt exponamus. Ac primum maximum & infestissimum malum proponamus, deinde ea quæ malitia proxima sunt explicemus.

DE AFFECTIBVS QVI VNI-
uersum corpus torquent, Caput 15.

PROINDE elephātia, qui quasi totius corporis cancer est, maximam & variam curam postulat: nam si ob vniuersi sanguinis corruptelam enata est, plurimo studio diligentiaque opus habet, vt is qui corruptus est, expurgetur: & qui reliquus est, alteretur: is demum qui gignitur, omni comatu melior parandus est. Si verò elephas, quodd flaua bilis in melancholicum humorem cōuersa sit, committitur, maiorem eo adhuc sollicitudinem desiderat, quo is qui ab hac caussa generatur, est deterior. Cū itaque sanguis melācholicam, crassam ac terream induit naturam, principio semel atque iterum detrahi debet, dehinc ad purgationem per elleborum est accedendum. Ac primo loco venæ pedis tundendæ sunt, post eas recreatis viribus è cubito sanguis mittendus, dehinc venæ sub lingua, & narium, & frontis incidendæ. nanque ex omnibus partibus sanguinis

quod sufficit demendum est, quo singulę exonerentur ac leuentur. Verũ roboris vitalis curam semper habere decet, ne viribus deficientibus in discrimine, tum æger, tũ medicus ambiguus hæreat. Quare cibis boni succi, & mediocriter nutrientibus vri, atque à suillis, bubulísque, & leporinis ac ceruinis abstinere oportet. Virandi & pisces, & aues quę in paludibus degunt, & cetacea, ac legumina, & vt vno verbo complectar, omnia quæ prauum crassũque succum generant. Exhibere autem expedit pullos gallinaceos, & phasianos, si licet, & columbinos pullos, & pisces saxatiles, ac asparagos, & quæ ex amylo, amygdalarũque cremore concinnantur fercula, atque vt unico verbo absolua, quæ leuia sunt, & boni succi. Venus interdicenda, quòd incoitu id quod pinguiusculum est euacuetur, & quod deterius est relinquatur, atque eam ob rem magis noceat. Balnea couisquę laudãtur, vt inhærentes cutiordes expurgent, & aliquid corrupti humoris digerant, ac ea quæ indurata sunt humectent: attamen ea quoque sint ex aqua potabili, quę nullam manifestã qualitatem sapiat: nisi membra ob vlcerosam humiditatẽ admodum sordeant, vt idcirco falsuginẽ requirant, qua vlcera irrigata siccescant. Exercitatio intra obambulationem consistat. nam iis quibus discutere non licet, humores mouere, ac permiscere non expedit. Catharticis quæ conducere arbitraberis, vtendum: & si qua naturalis cõsuetãque excretio suppressa est,

ea ut inde natura exoneretur ac confirmetur, est prouocanda. Quod si quis acrior humor emarcescens & corabescens melancholicum genuit, eodem in alimento victu vii cōuenit, iisque porius quæ probiorem succum creant. Nō ita sanguini demendum est, sed purgantibus medicamentis certādum, cuiusmodi est sacra Galeni, cui ea purgantium quāritas fuerit admixta, quæ præpollenti humori pro portione aduersatur. Vinū omnibus exhibeatur aqueum & tenue. Parādæ quoque sunt potiones, quæ humores cōtēperare censentur, harū materia in libris de simplicium medicamentorū facultate perscribitur. Vlcera verō sordida, ijs quæ cicatricē obducūt & exiccāt aut detergent, curabis, prout ex vſu laborantis partis esse iudicabis, de quibus quando de vlceribus pertrahimus, postea agemus. Porro quia de elephantia satis multa verba fecimus, ijs quidem qui ex paucis multa metiri queunt: deinceps de lepra, scabie, & impetigine, atque id genus aliis, quod necessarium est tradamus. Proinde inter totius corporis vitia deterrimum est ceu diximus, elephantas, & secundum locum lepra obtinet, deinde scabies, cui impetigo succedit. Omnia ex melancholico succo, & reliqua cacochoymia enascuntur. quare in omnibus eiusmodi cibis boni succi corpus nutrire expedit: deinde sanguinē quoque educere, nisi aliud obstat: posthæc exuberantem humorem, vbi antea eum extenuaris & concoxeris, ac exhibitis potionibus meatus ob-

METH. MEDENDI, IIII. 303

structione liberaueris, medicamentis purgantibus expellere: ac demum ad præsidia quæ loco affecto accommodantur, accedere: ac inunctionibus exiccantibus, & discutientibus summæ cuti in hæretes humores digerere ac euacuare. Balnea profunt, ea maximè quæ sua sponte prorupunt, & nitrum ac sulphur, & eiusmodi aliâ qualitatem resipiunt: quæ abundè exiccare & dissipare creduntur, sed & ijs quæ nostra opera cōduntur & calent, quibûsque assiduè utimur, æger abluatur: post quæ si conueniens aliquod medicamentum inûxeris, magis auxiliaberis: quippe ij qui medicamentosa qualitate opus non habent, hinc nihil noxæ sentiūt: ij verò qui illa indigent, à medicamento opem inueniunt. Iam senibus si pruritus accidant, eadem curationis ratione medeberis, quos alioqui ægrè elui posse nō ignoramus, quòd cutis eorū non admodū rara sit, sed senio rugosa, strigosaque ac dura euaserit, nec validiorib⁹ medicamentis, quibus opus est, (leuiores enim nō facile prodesse possunt) vires sufficere valeāt. Vitiligo alba, quæ λευκη dicitur, & è pituita lenta ac glutinosa in summa cute impacta oritur, ijs quæ pituitā euellunt, curatur. Atq; vbi corpus, vt decet, est purgatū, ad præsidia localia veniendū: verū quia eiusmodi sua natura sunt acriora, aliquid eorū quæ mitigare possunt admisceri oportet, ne alia pro aliis curare cogamur. Αλφει, qui minus suapte natura prauus, sunt tēporis, pgressu si nō sit curritur, æquè ac vitiligo alba, ægrè instauratur.

Quare hos ex colore humorem distinguentes, antea idoneo medicamento purgare conuenit: dehinc foris quoque inunctiones quas postulâre. Cæterùm scire licet, non omnes etiâsi eiusmodi vitia efflorescant, iam dicta medicamenta requirere. Verisimile nanque est nonnullorum corpora eiusmodi humore nō redūdare: sed qui mediocritas antea genit⁹ fuit, ad cutis superficiem prorueret, atque ceu corpus eo scateat, fucum facere: atqui iis promptè externæ inunctiones opitulantur, ac nonnunquam à vi facultatis naturalis cuius cedunt. Quin & alij purgatoria medicamenta quibusdam de causis non ferunt. Quo fit ut ubi nihil est impedimento, humôrque turgere videtur, ea purgantia sint accersenda: at si aliquid obstat, quod isthæc arceat, solo tenui victu acquiescimus: & exterius medicamēta, prout cutis tactui cedit, & tenella est, accommodata unicuique miscebimus. Quandoquidem pueri, & mulierculæ, & quicumque umbratilem vitam transigit, moderatiora postulant, quòd valida cutem promptè exulcerent: verùm fossiores, & qui exercitiis sunt assueti, vix vel à valētioribus opè sentiunt. Porro *ἀνίατα*, ubi prius nitro fuere perficta, discutientibus & tenuium partium medicamentis eijciuntur. dicemus autem in sequentibus quæ cuique conueniant. Pituitæ eruptiones, quæ *ἐξ ἀνίματος* appellantur, ac ex crasis, difficilibusque dissipatu, & in cute impactis humoribus enascuntur, si quidem totum corpus iis sca-

tere

tere existimaueris, id antea erit expurgandum, deinde per cutem humores dissipandi. Si verò noxius humor in sola cute infixus harere videtur, is per fomenta, & calefactoria erit discutendus, præcipuè cum exanthemata erunt crassa. Si quidem eiusmodi à frigidis, satísque crassis humoribus gignuntur. Quemadmodum quæ angusta sunt, & sublimia propendent, feruètem humorem arguunt. Cæterùm *ἐμπροκίδες*, & pustula bullis similes, & ambusta, quæ *κατακαυσματα* vocant, ac *ἀντιέματα*, quod est feruentes pustulae, similes ferè inter se sunt affectus, quos externæ internæve causæ procreant, quare consimilem quoque victus rationem exigunt: quorum sigillatim medicamenta postea trademus. Verùm eototus victus sit frigidior oportet, quo ipsi calidius irritantes vniuersum efficiunt corpus: cæteroqui haud parui est negotij victum euariare. Formica, & quam pensilem vocant verrucam, quæ duriores sunt, magisque terrestres, quippe quas humor terreus & lentus generat, validiora quoque requirunt medicamina: quare nonnulli elaterium cum sale illis applicant, alij grossos cum aceto, quidam eiusmodi alia, veluti pòst docebimus.

DE TVMORIBVS PRAETER
naturam, Caput. 16.

INFLAMMATIO, quod omnibus corporis partibus est commune vitium, semper expurgantia desiderat. Ea ab efferuescentis sanguini-

nis copia, quæ ea parte magis exuberat, vbi inflā-
 matio oboritur, puenit. Quemadmodū & ignis
 sacer propter bilem quæ in partē quampiā magis
 decumbit, cōmittitur. Vtrunque malum, victum
 exigit frigidū & tenuem, maximè si fuerint alicu-
 ius momēti, & aut in præcipuis, vel propè præstā-
 tes partes cōstiterint. Sanguini satis demendum,
 atque id bistēre si res postulat, faciendum, & in
 inflammatione potius quàm igne sacro: attamē-
 ne in hoc quidē negligenda est sanguinis missio.
 Posthęc quæ repellendi vim obtinent, præcipuè
 si artus inflammatione tentantur, sunt imponen-
 da, nam si aut hæc, aut ignis sacer iuxta principa-
 tum obtinentes partes cōfederint, nō debet esse
 nimius repellentiū vſus, ne fluxio retro remeans,
 atque intro detrusa, aliquam ex præstantioribus
 oneret lēdatque, ac periculum proximum creet:
 nam etsi ea aliquando requirantur, tamen tantif-
 per tantum est indulgendum, dum quæ feruent
 solummodo leniantur, alioqui vitanda sunt. Vbi
 iam inflammatio, ignisque sacer extincta sunt, re-
 frigerantibus reprimētibꝫque quiddam quod
 discutiat, admiscere oportet, hæcque magis pro-
 grediente tempore augere, & illa imminuere, vt
 antea collectū humore abundē dissipare queant.
 Scire tamen licet, nisi inflammationes enata sci-
 tē curentur, eas in gangrænā, ac syderationem
 commigrare, quæ maiorem quoque curam po-
 stulant, quòd pars promptè emoriatur, & ager
 periculū adeat. Quare vbi inflāmatio in gangrē-

nam abiit, pars in ambitu emortua scalpello concidenda est, ut satis sanguinis eat, ipsumque quod iam mortuum est excindendum: deinde medicamenta, quę quominus serpat, inhibeant, iniicienda: ita enim euacuato eo qui corruptus erat, sanguine, detractaq; carne emortua, æger melius se habebit. Porro herpeti exterius quoq; opitulari licet: verum si immoderata materia, puta bilis copiosior eum genuit, medicamentis catharticis est expurganda: aliter enim herpes externis epichematis non obtemperat. Postquam is qui abundabat humor medicamento purgante est eiectus, nonnunquam citra aliorum quę extrinsecus adhibentur, operam, laborantes partes curantur, quę natura mediocres affectus promptè explodat. Ceterum bubon, tuberculū, panus, & furunculus, tumores cum sint qui abscessum sapiant, emollientibus, cōcoquantibus, & discutientibus profligantur. Si qua subest plenitudo, à venę sectione satius est ordiri, & vinum modicè bibere. Inter ferientes affectus carbunculus quoque recensetur, ut nomen etiam indicat, & ab assidua sanguinis missione auxilium inuenit: nam si quod aliud vitium, hoc sanguinis detractione indiget. Post hæc supra locum topica præsidia imponenda, & modicè nutriendū, atque vinū & quicquid crassum succū generat aliquādiu circuncidendū. Vbi iam crusta decidit, vires reficere oportet: tradetur autē & medicamenta quę ad carbunculos dantur.

Deterrimū vitium cancer, neq; purgātibus, neq;

foris impositis medicamentis facillè cedit: quippe valida quæ sunt cum applicantur, irritant: mollia verò & liguida respuit. Quare ne aggredienda quidem est eius curatio. Attamen æquum est ut eiusmodi quoque vitijs aliquid imponatur, & ab imbecillioribus paulatim ad validiora progredi, usque dum viribus æquipollentia medicamenta reperimus, decet. Cæterum in primis melancholicus humor purgantibus extrudendus est. Cui si quis acris humor fuerit complicatus, nec is quidem despici debet, sed purgatoriis aliquid quod hunc quoque euellat, admiscendū est. Sanguis item, si usus postulat, detrahendus, viāque vniuersus ad probum succum spectet: id nanque si feceris, aliquid fortè ægro subsidij adferre existimaberis. Quin potius illi opitulari videberis, si prius quàm cancer loco consistit, curationem tentes: nam interea dum humor oberrat, nec adhuc obfirmatus hæret, facillè est eum purgantibus educere. Cæterum ut ignis facer à bile, & inflammatio à sanguine conflatur, ita tumor laxis, quod *oedema* vocant, ab humore pituitoso progignitur. Est quidem is in aqua inter cutem & malo habitu symptoma, iis que sublati, & ipse profligatur. accidit nihilominus quibusdam etiam in artubus, aut facie, ac modicè calefacientibus discutientibusque coërcetur. Animum hinc etiam ad victum advertere oportet, ut calidior sit. vitandusque est omnis copiosior, & aquæ potus, necnō olera omnia. Quod si spiritus crassus cutem intendit, ob-

oritur inflatio, quæ fomentis siccis ac diffiatis
aboleri solet. Incipientem affectum, flatum discu-
rientibus, & medicamentis quæ postea propo-
nemus, eruere oportet: nempe ijs quæ cutem ra-
refacere, & crassum caliginosumq; spiritum ex-
tenuare valent. Ad artuum verò luxationes ac
contusiones, valet succida lana, aut spongia ace-
to cui oleum admistum sit imbuta & imposita.
Cum caro collisa est, & sanguis per subsultionem
profluit, & percolat, discutientibus utemur. Por-
rò effusiones, quas *εμπύματα* appellant, initio
scalpello incidentes, ita postea reliquam curatio-
nem moliemur. Ad inueteratas autem radica-
cataplasmatis in morem agglutinata accommo-
datur: sed ubi rodere cœperit, auferenda est. Suc-
cus quoque eius cum mica panis imponitur; quæ
omnia in insequentem librum reponimus. Scire
licet, ruptiones omnino cum effusionibus obori-
ri, atque à moderatè calidis medicamentis instau-
rari: at si altius corpus peruaderint, acriora, ma-
gisque incidenda exhibemus. Nec inutilis est hîc
cucurbitulæ usus: nā si euestigio tota effusio euo-
catur, caro dehiscens promptè coalescit: sin ve-
rò vetusta euaserit, & sordes succreuerit, ruptio
in posterum conglutinari coiræque nō posse vi-
detur: nam labia tantum sibi inuicem admoventur,
ita ut quæuis occasio faciliè ea dirimat, quod
spatium mediū sanie repleatur: & cōtinua quo-
dammodo effusio & ecchymoma gignatur, simi-
lis illi quæ initio ex sanguine constabat. Aристо-

lochiam igitur rotunda ruptionibus & conuulsionibus est accommodata, quomodo & maioris centaurij radix, eiusque succus, rheû, costus, & bdellium cum oxymelite potum. Scirrhus exquisitus, qui sensu iam caret, & medicamenta renuit, incurabilis est, sed nec alter, qui mediocrem habet sensum, facilis curatu est. Curantur itaque discutientibus simul & emollientibus, quales sunt medullæ & adipēs maximè animalium agrestium, adhæc, ammoniacum, bdellium, & styrax: atque hæc in totius corporis scirrhis applicantur. Verum si tendines aut ligamenta afficiuntur, ignitus pyrites aut molaris lapis est acerrimo acetorestinguendus, & vapor inde exhalans laborante loco excipiendus est: ac post id emolliens iterum est adhibendum, idque alternis vicibus agendum, donec scirrhus planè euanuerit. Strumæ eidem cui scirrhus subijciuntur curationi: priuatim tamen lupinorum amarorum farinam in oxymelite decoctam cataplasmatismodo induces, aut bubulum finum aceto incoctum: hoc humores etiam omnes induratos discutit. dicemus autem de his quoque infra. In steatomatis & atheromatis, ac mellifauis cōsiliū est, id quod continetur discutere, aut medicamentis exedere, vel excindere. Mellifauio, (ita iam *μελιφαυία* interpretamur,) triplici hoc consilio, ac scopo subuenimus, quippe quod tenuiorem humorē obtinet: at atheromati duplici ratione opitulamur. nam & sectione auferre, & medicamento exesse

licit: sed steatoma quod neq; exedi, neque difflari potest, sola manus opera curatur. Porro ad fauū tenella fici folia, aut cucumeris satiui radix, vtrique cum melle imposita valent, atq; in summa, cuncta quæ detergere, superuacaneūque humorem exhaurire solent, prodesse censentur. Cæterum articulorum contractiones, quas ἀγκύλας, & ἀγκυλώσις nominant Græci, ob humorem impactum, aut nerui affectum quempiam in artubus oboriuntur: & laxante, mollientique vi præditis curari postulant, quorum materiam in sequentibus trademus. Thymos, qui ita per translationem à thymorū corymbis appellantur, quique σῦκα & σικάρμυα etiā Græcis, & Latinis fici nominantur, calx, aut pigmentum, veratrum, vitrum, piper, æquis portionibus leuigata, & tithymali liquore subacta, atque assidue imposita delere est persuasum: atque ut vno verbo dicam, omnia quæ exedendi detrahendique vim obtinent, sunt idonea. Qui nuncupantur dracunculi, & δρακόντια Græcis, in regionib⁹ supra Aegyptum potissimum proueniunt, sunt animalia, quæ in musculosis partibus, puta brachiis, scemoribus, & furis: atque in puerulis in lateribus etiā ceu lubrici gignuntur & mouentur. Vbi inueterauerint, locus liuescit, & suppuratur. Hi ei rationi curandi, quæ putrescentibus & tineas obtinentibus partibus competit, subijciuntur. Atque hæc ac eiusmodi varia sunt vitia, quibus singula corporis partes infestantur: satisq; ijs quidem

qui breues esse laborât, de singulis est pertractatum. Verùm quia omnibus partibus cômune est vlcus, quod variam induit figuram (nam aut cauum est, aut læue, aut nimis quàm excrescit, aut carnem depascit, vel alia quadam forma conspicitur) vbi postremo loco eius quoq; medendi rationem exposuerim⁹, extremam huic nostræ decurandi methodo commentationi manum imponemus. Proinde quia simplex vlcus, est partis cuiuspiam diuisio, si quis quæ dissident, vinculo in ambitu iniecto, contraxerit, quæ diducta sunt citra aliam operam coibunt: potissimum si satis sanguinis fuderit, ægréque excremētis vacet, neque prauis succis abundet. Præterea agglutinant vlcera, quercus, & salicis, & brassicæ folia cataplasmatibus modo inducta: plantago item & papyrus, quæ in posca aut vino maduerit, circumquaque imposita. Recentia verò committunt pinus piceæque folia, & equisetum, etiam si nerui fuerint dissecti. Ea quando initio inflammata sunt, nec suppurarunt, concoquunt, & ad suppurationem perducunt, simplicia, aquæ puræ fots, farina tritici, anthalica, vel panis, aut gluten, quo ad libros vtimur, cū terebinthina cataplasmatibus more illita: cera item, crocus, thus, pix, adeps suillus, butyrum, resina, galbanum, myrrha mastiche: cōposita verò, quæ ex ijs miscentur, & quæ postea trademus, Cauum vlcus, vt deficiēs caro suppleatur, exigit: materiam ei præstat sanguis comoderatus ac probus. Verùm quia eius excre-

menti quod euacuatur, tenuior pars vlcus humidius efficit, crafsior verò adhæret, & fordes fit. idcirco medicamenta quæ modicè siccant & detergent opus habet: eiuſcemodi ſunt, farina hordeacea, iris, ariſtolochia, thus, cadmia. Quod ſi dum hæc moliris, fordes apparet, & vlcus humidius redditur, ſcire licet, medicamentum minus quàm res poſtulat, exiccare: quare mellis admixture erit intendendum: ſi purum aridumque reperitur, plus quàm par eſt exiccat, & oleo addito remitti debet, ac ceratum adhiberi. Accidit quoque, vt cum medicamentũ potentius eſt, aliquid carnis liquetur, ac ſordidum humidumque ita vlcus conſpiciatur: ſed id dum colliqueſcit, cauum magis redditur, labia tument, & rubet, ac inflammationem quampiam præ ſe fert, ægèrque mordetur: quare quædã quæ mitigandi vim poſſident erunt commiſcenda, quo partes quæ inflammatione tentantur, leniantur. Sordida autem vlcera, ſiue caua fuerint, ſiue plana, ſcitè repurgant ariſtolochia cum melle, terebinthus cum roſacci mellisque æquis portionibus (aut roſaceo butyrum ſubſtituatur) iris, oliuæ colymbades, cataplaſmatis modo impoſitæ. Iis quæ nimis quàm ſordent, & paſcendo ſerpunt marrubium cum melle conuenit. Et quæ ſuperexcreſcunt, per validè exiccãtia caro detrahitur, qualis eſt ſquama æris & oſtea omnia uſta, & ſory, & flos æris, ſalèſque cremati. Ad nomas verò & putrilagines valet vini, & aceti, & aquæ marinæ, necnon decocti ma-

licorij, sylvestris punici florum, baccarum myrti, lenticulæque fotus. Cataplasmata quoque ex farina crui, & alumine, in eundem usum conformatur. Idem præstant asbestos lapis, chalcitis, cucurbitæ siccæ crematæ cinis, & anethi vsti, aut peucedani radix arida. Ea quæ cicatricem obduci desiderant, exiccantes carnemque astringentes curamus: ad eum usum idonea sunt galla, malicoria, myrti folia, myrrha, argenti spuma, & ostrea cremata. Quando cutis quæ vlceribus adiacet, longiori temporis spatio cum subiecto corpore non coalescit, sinum, & Græci κόπτη eiusmodi affectum nominant. Secandus igitur est, ut infra effluat, nisi vlcus declivè deorsum vergit: dehinc ea adhibenda, quæ glutinandi facultatē habent. Dignosces autē an sinus altior pars coaluerit, si sanies pauca & concocta, aut omnino nulla emanat: præterea si eodem in sinu neque dolor quispiam, neque tumor sentitur, sed locus subfedit, ac aridus est, dolorisque expers. Quod si pus quoque probè cōcoctū exiguum in vlceris osculo conspexeris, bene sperato. Fistula sinus est callosus, ex abscessibus plerūque oriens, sumpta per translationem appellatione à passim ita vocatis fistulis. Quare si ad os usque peruenit, fieri nequit ut sine manus opera curetur, nisi temporis spatio squama sua sponte aut os abscesserit. At si eò non pertingit, medicamentis callum demolientibus & agglutinātibz curabitur. Veratrum igitur nigrū impositū, duorum triumve dierum

spatio callum elidit, & amurca cocta offusaque,
 & sory crudum aut vstum cum pauxillo vino be
 ne diluto, aut elaterium terebinthina exceptum
 in collyrium efforma ac impone. Festucas verò
 & paxillos educunt, vtraque anagallis, aristolo
 chia rotunda, ammoniacum cum melle, & arun
 dinis radix, ipsa quoque cum melle. Porro quia
 nervi vulnerati, ob nimium sensum inflamma
 tionem dolorémque excitant, & febres conuul
 sionesque accedunt, atque interdum deliria quo
 que ob eam quam cum cerebro obtinent conti
 nuitatē, oboriuntur, huiuscemodi curandi ratio
 nem requirunt: cauendum est ne cutis coeat, vt
 per eam sanies promanet: ac medicamentis refe
 ratibus & aperientibus vti decet, quale est quod
 ex euphorbio conficitur, nulli secundum, quòdque
 ad canis rabidi morsum impositum valet: quo
 niā eiusmodi morsus patere debent, quo id quod
 à veneno vitiatum est effluat, nam si præpropere
 affectus cicatricem cōtrahit, virus interceptū ad
 præstātes vsque partes procurrit, atque in furo
 rem, ac malum quod ab aquæ formidine *ἰσχυροφ*
εἶκος appellant, hominem conijcit. Verum de eo,
 ac reliquis venenatis, in sequentibus, vbi & quæ
 medicamēta postulā, trademus. Quod verò nūc
 propositū est medicamētum, accipit aceti sextar
 ium, picis liquidæ librā, opopānaxis vncias tres.
 hoc impositū ictus cōnuere non permittit. Verū
 quorsum pertinet medicamentorū cōpositiones
 ita discerpere, cum liceat eas in vnum volumen

concludere, atq; inde ex vſu quem fronte inſcriptum præ ſe gerunt, quę vniciuique affectui conueniāt, colligere, ac citra dubitationem intrepide adhibere, cum iam quatuor ſuperiorib⁹ libris ſatis explicatum ſit, quibus notis diſcerni, & qua quiſque ratione curari debet. Quare in iis vnusquisque ſe exerceat, ingeniũque acuat: ſiquidẽ cognita methodo, integrum erit ei quidem qui ſedulo mētẽ adhibuerit, intelligere, quodnam medicamentum ex ijs quę explicabuntur, priuatim congruat, eidẽque aut addere, aut detrahere, prout methodus hortabitur. nam qui ſcopũ ſibi propoſitum percepit, is quoque an hoc medicamẽtum huic morbo huius hominis competit, nouerit, atque an intendendum ſit vel ſecundum totam ſuam qualitatem, vel ſecũdum aliquã eius ſpeciem, non ignorabit: ſiquidẽ non omnibus eodem modo, eadem medicamenta, iſdem morbis exhibere decet, quòd temperamentum, conſuetudo, ætas, anni tempus, & vnus cuiusque ſenſus, ea haud parum inter ſe diſcrepare faciāt. Cæterũ hæc antea quoq; monuimus: atque ex ijs quę tunc explicata fuere, tum deinceps tradentur, vnusquisque quod res exigit ratiocinatione conſequi poterit. Quare cũ hic liber ſuam ſit naſtus molem, æquum eſt vt ei iam finem imponamus.

ACTVARI ZACHARIAE METHODI MEDEN- di, Liber quintus.

De medicamentorum compositorum
formis, Caput i.

ABSOLVTIS quatuor
libris, cū iam tibi annecti-
mus, qui toti⁹ operis quin-
tus est, & medicamentorū
compositionem cōplecti-
tur: in quo tamen quo pa-
cto ea decoqui, terive, aut
alia ratione parari debent,

haudquaquam explicabitur, quippe cum id bre-
uem admodum orationem efflagitet: (licet, vbi
res ita postulabit, neque id genus à nobis negligetur)
sed quemadmodum in singulis ægritudini-
bus componenda commiscendaque sunt, atque
ex quibus quōtve simplicibus construi oportet,
trademus: quinetiam si qua ex ijs ad plures vsus
accommodantur, quibus potissimum affectibus
opitulētur, proponemus: hoc enim modo vel ex
ipsis, quas frōte gerent, pollicitationibus, vulgus
quoque ea rectē applicare poterit. At qui digno-
scere, atque ex medendi ratione iudicare ea va-
lebit, hic non modo turò ipsis vtetur, verū eor-
um quoque exemplo alia comminisci, ac cōde-
re poterit, ceu in duobus tribúsve medicamētis,

perinde ac formula quapiam, viam ac rationem
 postea ostēdemus. Itaque quædam cōpositorum
 medicamentorum, idē veterum cōmentariis de-
 cerpta, alia à nobis iuxta medicorū artem edita,
 huic libello inferentur : quæ tamē singula nō nisi
 vbi experientia fuerint cōprobata, erunt huic rei
 suum studium impendentibus, deligēda. Verūm
 quia ab vniuersalioribus vitiis ad particulariora
 & mediocriora nostra processit tractatio, age in
 cōpositis medicamētis eadem ratione ac via in-
 sistamus. Cēterū ignorare minimē decet quod
 ex ijs quæ ingerūtur, alia trita solū, ac in lauo-
 rem redacta exhibemus: alia liquore quopiā ido-
 neo subigimus, & vel plana fingentes in circuli fi-
 guram efformamus, quæ *Σχίστους* Græci, nos pa-
 stillos nuncupamus: vel in exiguos globulos co-
 gimus, & à deglutiēdo *κατὰ πύλα* illi, nos ferē pi-
 lulas appellamus: aut aqua decoquentes ad ter-
 tias, & collantes, eum tantum liquorem iam me-
 dicamentosum vsurpamus: aut cum altero quo-
 piam, puta vino, melle, sapa, vel eiusmodi alio cō-
 iuncta propinamus: aut quod proportionē ijs re-
 spondet, *σακχαρ* nūcupatum, vel mel, prout ex-
 pedire arbitramur, denuò cum medicamento,
 quousque cōcreuerit, ac cōstiterit, coquimus: &
μεγάλον, vel *ζουλάπιον*, nos verò hodie ferē syru-
 pum vel iulepū barbara voce nominamus. Quin
 & alia conficimus, quæ in pila terimus, & melle
 subigimus, quæ *ἀνθόπης*, nōsque antidota voca-
 mus, perinde ac fructus temporarios quosdam

coquimus, vel crudos etiam laeuigatos, atq; melle donec planè coierint excoctos, in bellariorū, quæ *πύματα* Græci dicunt, formam redigimus. Eorum verò quæ exterius admouetur, quædam sunt vnguenta, suntque quæ illita tantum opem ferre feruntur, alia sunt emplastra, quæ lintheis expansa, vel tenuibus pellibus inducta, imponuntur: alia appellantur *ἐμσέματα*, quæ nequaquā proprio lentore, sed externis fascijs cōstricta adherent: alia sunt velut tritura, quæ pulueres, & *ἐμπλα* Græcis dicuntur. Sunt & quæ ceu collyria efformamus, eaque liquore quoque diluimus, atque ad cotem terimus, profluētique humore vtimur, quemadmodum in oculariis medicamentis facere consueuimus. Atque hæc, & id genus alia sensibus deprehenduntur. Porro tibi, vt qui hæc nouisti componere, & formas, figuramque variare & contemperare, ac intédere remitteréque medicamenta, pro ægrotantium affectione licebit.

DE POTIONIBVS FEBRICI-

tantium, eorumque affectuū qui febres comitantur, Caput 2.

SIMPLICISSIMUM igitur inter potiones febriētium est medicamentū, (inde enim est exordiendum,) quod ex sacchare & aqua coquêtes paramus: secundū verò locū tenet, quod ex violarum succo & sacchare quoq; cōficimus: hoc thoracis vitiis ob suum létorem opitulatur: atque alioqui bilis acrimoniā obtundit. At quod ex nymphaeæ florib⁹ & sacchare miscetur, vehē-

mentioribus febribus magis accommodatur. quin
 & dolores quos bilis creat, capitîsque feruores
 retundit: quemadmodum quod solo cōstat ace-
 ro, capitis ex calore natam molestiam lenit, fla-
 uâmq; bilem demolitur, capit acetî libram, &
 saccharis libras duas. Est & aliud oxosachar è ra-
 dicibus valens aduersus adustos humores, quod
 ventriculū repurgat, iecur roborat, & calculo
 laborâribus prodest, ratio eius componendi hæc
 est. Corticis radicū apij, fœniculi, & intubi sa-
 riui, singulorum sextantem terito, atque in acetî
 libras tres coniectas donec binæ librę supersint
 coquito. itaque noctem ac diem finito, deinde
 ubi subegeris, ac sordem deterferis, binas saccha-
 ris libras adijcito, ac vsque ad mediocrem crassa-
 mentum coquito. Aliud oxosachar ex coto-
 neis, corpus refrigerat, cōfirmat ventriculū, ap-
 petentiam excitat, & cor iecurque æstate exhila-
 rat. Accipit succi cotoneorum libram, acetî seli-
 bram, saccharis libras duas, coquitur vsque dum
 spicetsit. Aliud ex rosîs vētriculū refrigerat, simul
 & roborat, vapores ad cerebrum exhalantes cō-
 pescit, & calori iecinoris opitulatur. Aliud è san-
 talis valet aduersus iecinoris calorem, & sitim
 sedat. Aliud è malis dulcibus & acidis ventricu-
 lū & iecur firmat, vomitum discutit, & appe-
 tentiam inuitat. Aliud ex Damascenis, quod ad
 ventrem exonerandum confert, & bilis sangui-
 nîsque feruorem demolitur. Aliud è ziziphis ad
 ardentem febrem, purgat & sanguinem, & tussi,
 acc

ac ex calore destillationi succurrit. Aliud ex viuis
acerbis, aduersus flauam bilem, & iccinoris calo-
rem pollet: vëtriculum firmat, sitim sedat, vom-
itum compefeit, & aluum solutam supprimit, fe-
bri item ex sanguinis putredine natæ auxiliatur.
Accipit succi vix acerbę libram, saccharis libras
duas. Atque de his hætenus. Tu porrò qui reli-
quorum simplicium medicamentorum facultatē
non ignoras, poteris ab huiusmodi via ac ratio-
ne adiutus, simplicia & vnius generis, ac varia
medicamenta componere. Nō enim solūm hæc
atque eiusmodi alia medicamēta in febrientium
gratiam paramus, verūm etiā ex permultis sim-
plicibus speciebus varia condimus, quæ cum cō-
ponuntur, partim vnum eundēque spectāt sco-
pum, partim ob varia symptomata, variē & ipsa
commiscentur. Nam si laborantem tantūm refri-
gerare, exempli gratia, cupimus, violas, & lactu-
cæ semina, ac nymphææ flores, aliāque id genus
permiscemus, quæ cum sacchare donec spissitu-
dinem quampiam acquisierint, coquimus, idque
cum frigida propinam⁹. Quodd si calidā putrē-
que materiā; ad vrinas deducere volumus, ijs
intubi satiui, vel erratici radicem, & asparagorū
coliculos, & cucumerum semina, necnon solani
fructum, atque alia eiusmodi admiscemus. Quē-
admodum si ventrem mollire fuerit animus, pru-
na, & præcipuē Damascena adijcimus, atq; quip-
piam ferē nigræ nominatæ casia. Est autem fru-
ctus eius fistulosus & oblōgus, nigrum intus hu-

increm concretum gestans, qui hauquaquã vna
 continuitate coaleuit, sed ex interuallo tenuibus
 lignosisque membranulis ditimitur, habens ad
 speciei propagationem grana quãdam semina-
 lia, siliquæ illi quæ nobis innotuit, adsimilia. Hoc
 medicamentum, si vel solum exhibetur, bilem re-
 torridam citra molestiã expurgare potest. Qua-
 re ijs qui ob imperfectam ætatem, aut aliam quã-
 uis occasionem, medicamenta purgantia non fe-
 runt, hoc intrepidè damus, & satis placidèq; pur-
 camus. Porro, tu alia quoque quæ ventrem me-
 diocriter emolliunt, prædicto medicamento ad-
 ijcere poteris: cuiusmodi est integra portulaca,
 atriplex, mercurialis, & malua: horum enim cu-
 iusque seruet facti cremorem, quem reddunt, al-
 uum mollire nouimus. Denique si sacchar deco-
 xerimus, ac nonnulla ex iam dictis commiscueri-
 mus, medicamentum quod ventrem emolliat re-
 frigeretq;, cõficimus. At verò si aluum quæ im-
 moderatius fertur, sistere & aliàs corpus refrige-
 rare tentemus, suprà dictis refrigerantibus & so-
 las, & myrti baccas, si opus sit, & rhoem culina-
 rium, & eius generis alia, adiicimus. In quibus ta-
 men vetustum esse ventris fluxum, ac humorem
 etiamnum turgere nō nescimus, ea quæ vrinam
 cient, astringentibus, refrigerantibusque commi-
 scemus: quo nimirum p̃fluuium alio auocatum
 deriuemus: nam nisi hac via confluentem fluxio-
 nem tractemus, & per astringentium supprimen-
 tiũque vim exitus ei præcludatur: ventris sanè

ac pedum tumores quospiam procreabit : atque his ita medemur . Simili modo si febrientes frequenter bilem euomunt, & iam vomitus modū excedit, paulò antè commemoratis refrigerantibus vix acerbè succum, & portulacæ semen, quæ biliosis vomitionibus opem ferunt, admiscemus. Iecinori verò quod ob intemperiem feruorē, que laborat, oxyacanthæ succum, baccasve refrigerantibus commiscentes succurrimus: adhuc fantalo quod vocant, intubique semine, ac succo, & quæcunque refrigerant simul & mediocriter astringunt: hæc enim cum refrigerant, tum iecinoris vires recreant. Quòd si quando ventris fluxio intestina vellicet, vulnūsque insigat, ita vt intestinorum difficultas oboriatur, & sanguinem ferri videas, cum refrigerantibus & astringentibus, ea quoque quæ sanguinem sistunt coniungito: qualia sunt hypocystidis, plantaginis, & sanguinalis herbæ succus: succinum item, lapis corallius, & hæmatites, Lemnium sigillum, & qui draconis sanguis appellatur, & quodcunque tandem medicamentum in intestinorum difficultatibus assumi non ignoras. Eadem in sanguinis quoque reiectionibus auxilio esse putantur. Cæterum cum iam pus educitur, & tussis lacescit, astringentia demèda sunt, & solis sanguinem cohibentibus, & modicè refrigerantibus si homo incalescit, vti conuenit: hæc verò emollientia, cōcoquentia, quæque lentore quodā non carēt, abundare debēt: eiusmodi sunt

violę, cucumerum semina, feminis cotoneorum
psilliiq; succus, althęę & maluę semen, dulcis ra-
dícula, & adiantum. Concoquunt enim, & pus
eductu facile reddunt. Quod si lentum glutino-
sumque fuerit, marrubio & hyssopo commixto,
dissecantes attenuantésque auxiliamur. Quem-
admodum si per vrinaria vasa sanguis profluit,
vnā cum astringentibus, sanguinemque inhiben-
tibus, quādam quā modicē vrinam commouēt,
miscere oportet, nō quo eam cieamus, sed vt per
vrinam pellentia, ijs quę sanguinem sistunt, viam
sternamus: nam alioqui periculum foret, ne ita
dilacerato vulnere, humor quispiam cō conflu-
ret. Verum enim uerō vbi pręter inhęrentem ca-
lorem obstructione quapiam viscera etiam cor-
ripi suspicabimur, inibi cum ijs quā modicē re-
frigerent, quā dā quoque quę humores tenuent,
& meatus infarctū vindicent, commiscebimus:
& si cum duritia & mole quapiam obstruentes
viscera affectus adsint, ea quę emolliunt & cōco-
quunt, adsumere conuenit. Erunt porrō ex refri-
gerantium numero, uiolę, intubum fatium &
erraticum, portulacę semen, & consimilia: ex at-
tenuantium uerō & infarctus expedientium, ac
humores ad vrinam detrudentium classe, sunt ra-
dix fęniculi, apij, & anethi, horūque semina:
adhęc anisum & carum. Cū autem insignis ca-
lor non adest, simul adsumere oportet & petro-
selini semen, acorum, capparis radicem, trissagi-
nem, centaurium, & id genus alia. hęc enim ma-

gis concoquere, & meatus referare censentur. Simul atque meatus modicè recluseris, conuenit althææ & maluæ semen, eupatorium, buglossum, buphtalmū, & præ ceteris chamæmelum, item fertula Cāpana, dulcis radícula, atque eiusmodi alia, quæ cum sacchare paramus, pro ratione caloris, qui magis aut minus succenditur. Verùm cùm frigus magis præualet, præstat cum melle aut vino poriones concinnare. Atqui omnia ea hîc deuitanda sunt, quæ insigniter refrigerant. Si stomachus vêtérque frigoris vitio laborat, prodest piper, zingiber, & agalochum, calamus item aromaticus, cinamomum, & reliqua odoramenta: adhæc semina eorum quæ flatus discutiunt, qualia sunt, fœniculi, anethi, cuminum præterea, & seseli, libypticum, carum, & eiusmodi: multoque magis, si spiritu venter inflatus distenditur.

Porro visceribus à crudorum humorum copia grauatis, aut in molem sublati, & iam induratis, adsumenda sunt, quæ potētius infarctus extricant, cuiusmodi est trissago, & aiuga, centaurium, & amygdalæ amaræ, acorum & iris, enula Cāpana, & polium, calcifraga, ac reliqua eiusmodi: insuper meum & hypericum, phu, stœchas & partheniū. hæc enim atque id genus alia obstructis visceribus satis opitulari creduntur: quin etiā incipientibus aquæ inter cutem affusionibus, & habitui malo auxilio sunt.

DE ANTIDOTIS ET IIS

quæ intus assumuntur, Cap. 3.

C A E T E R V M ne vnà cum remediis in huiusmodi potionibus copiosior humor introducatur, imbecillioraque videantur medicamenta, antidoti ex herbis, succis, lacrymis, seminibus, radicibusque compositis, & accuratè lauigatis, ac cum melle in vnitatem coactis, excogitata fuerunt: quibus magna ex parte, ex rerū calidarum mixture coaceruatis, nonnunquam quædā quæ mediocriter, aut etiam validè refrigerant & stupesciunt cōmiscemus: quo nimirum quarundā partiū contrarias affectiones contēperemus, aut alicuius mēbri dolentis sensum hebetemus: quæ admodum in medicamentis quæ ab intestino laxo cui adhibentur, *κωλικά* Græcis appellantur, facere consueuimus. Sic & purgantia quædam injicientes, iis prout conuenire arbitramur, purgamus: perinde atque in vocatis serapiis facimus. Verūm vt plerunque ex calidis medicamentis, ac melle antidotos concinnamus: ita interdum ex frigidis medicaminibus in lauorem diligēter redactis, ac cum refrigerante simplici zulapio quopiam vnitis, refrigerantes antidotos conficimus: quo modo nonnunquam quoque refrigerantia, vt dictum fuit, zulapia condimus, eodem modo diuersos paramus pastillos, refrigerantes videlicet & calefacientes, aut aliud quippiam efficientes. Hos autem ita concinnamus: simpli-

cia medicamenta, quæ ad compositionem idonea esse censentur, in lruorem redigimus, cæque cum liquore aliquo conuenienti subacta, in orbiculos mediocres conformamus, quos, quando vsus postulat, cum aqua, aut vino, vel succo quopiam, prout magis conducere opinamur, tritos, bibendos damus. Nec dissimili ratione cataportia facitamus: ea in medicamentis purgatoriis, ob suam quum obtinent insuauitatem ferè excogitata fuerunt: quo plurima ipsorum iniucunditas deuorâtes lateat, & ne ventriculum, propria nōnunquā onustum humiditate, aduētitiis humoribus grauemus. Postremæ simplicissimæque omnium quæ interius adhibetur, sunt tritura, & pulueres, quæ simplici ratione ita offerantur. Hæc sane longo tēpore durare nequeunt, quòd faciliè ac celeriter eorum facultas dissipetur: quare vt eam tueamur in densis vasculis, ne imprudentibus nobis imbecilliora reddantur, seruare oportet. Porro melius & diutius cataportia & pilluli asseruatur: damnantur autem ubi temporis longinquitate humiditas eorum exhausta est. Plus iis temporis durant, tantisper cocta dum exquisitâ consistentiâ acquisierint, serapia, vel zulapia, voces enim vt lubet licet, barbaris ita nuncupata nominibus. Cæterū quæ nos coquentes herbas quasdam adiecto mediocri melle, *χολαζια* quasi succatiunculas nomines, appellamus, ægrè duabus dierum septimanis conseruari queunt, quòd eorum humor corrumpitur, calorque emoritur.

Omnium verò diutissimè antidota perdurant, quòd ea sit mellis natura, vt cuicumque permisceatur, id diu vegetū permaneat. Omnia tamen tempore improbātur, & facultate inferiora euadunt: & si vltà progrediātur, reliquum quoque facultatis exuunt. Porro omnia in densis solidisque vāculis recondita rectius propriam qualitatem tuentur. Atque de his hactenus: haud enim decet amplius in talibus sermonē terere. Quare vnde digressi sumus, inde exordio resumpto, institutum prosequamur. Itaque quibus medicamentis in febribus ac ijs affectibus qui cum febre coniunguntur, sit vtendum, quāque ratione ipsa sint tractāda, abundè nobis dictum fuit. Adijciemus autem & alia, quo ex pluribus ea quæ unicuique vitio magis familiaria sunt seligere, ac ex variis mīstionibus, viam rationēque componendi comprehendere possis, ac leui negotio voti compos euadere. Quare hinc ferè exorſi, de particularib⁹ loquemur medicamētis, ac quibus ipsorum quodque affectibus accommodetur explicabimus: deinde purgantia quoque medicamenta recensēbimus: postremo denique loco, ea quæ externis vitijis adhibētur, exponemus: ita nāque de compositis medicamentis liber fœlicem exitum adipiscetur. Singula igitur quæ à nobis perscribentur, primū fronte inscriptam pollicitationem gerent, postea species, interdum & rationem qua ea concinnari debent, obrinebunt. Tu verò nonnulla ex ijs sumens, nulla fa-

METH. MEDENDI, V. 329

ita innouatione, alia commutans & modicè temperamentum ac misturam variâs, vbi ita quibusdam affectibus conuenire putaueris, ob sensus promptitudinem vel difficultatem, temperamentum, consuetudinem, aut aliam quampiam ægri causam, prout te faciliè voti compotem fore cōieceris, ita facito. Porro quod ad medicamenta pertinet, quædam proponuntur è Græcorū monumentis deprompta, alia nostro Marte composita, & nonnulla è vulgo audita ac probata: nullius tamen auctoris nomen inscribetur, ne nominis causa aliquo pacto ad medicamenta propensiores simus, nisi in perquam paucis, idque cogente ita necessitate: cætera ceu mortuorum capita in cœmiterio iacebunt. Sic igitur auspicemur.

DE SERAPIIS ET ZVLA- pijs, Caput 4.

O X O S A C C H A R cōcalefacta corpora potum iuuat: febribus iam verustis, quos sanguis aut bilis genuit, necnon iecinoris calori auxiliatur, & lienem infarctu vindicat. Recipit corticum radicum capparis, apij, & intuborum, singulorum drachmas viginti: spicæ, iunci odorati, seminis apij, cuiusque drachmas quinque: foliorum rosarum rubrarum, & lati seminis fœniculi, singulorum drachmas decem. Omnia in vnū coacta in aceti acerrimi libris sex maccerentur, quod ad diluendum acorem libras quatuor aque admixtas habeat, & noctu diuque simul persstet:

deinde molli igne ad dimidias coquantur, tum decoctum subigatur, sordésque euerratur, & fiat zulapium. Et si venustiores colorem desideras, adijce croci drachmam, sin purgatorium esse cupis, scammonij sextulam terito, eámque cum feruet, & depuratum fuerit, immittito. Serapium ex absinthio, prodest, annuente Deo, iccinoris & ventriculi infirmitati ac incendio, lienis duritiem demolitur, & arquato è calore nato auxilio est, & spiritus laxo intestino inhaerentes quos calor excitauit, dissipat, obstructions referat, & flatus discutit, humorésque per urinam propellit. Capir absinthij seminis drach. viginti, cassiæ, florum violarum, dulcis radicula, singulorum drachmas decem, adianti, radice iunci, odorati, marrubij, lati seminis fœniculi, anisi, cuiusque drachmas quinque, spicæ Indici, foliorum eupatorij, corticis cassiæ, costi Indici, seminis apij, folij Indici, nepetæ fluuiarilis, singulorum duellam. Omnia in vnitatem coacta & contusa, in aquæ perquam calidæ libris octo macerato: itaque noctem ac diem siniro, dehinc lento igne tantisper coquito, dum dimidium supersit: tum spurcitia deterfa, iterum species cum sex aquæ libris igni admoueto, coquitóque donec binæ libræ relinquantur: & subactum repurgato, ac cum priori decocto purgato vnâ cum tribus saccharis libris ad ignem reducito, ac ad consistentiam coquito. Datur eius vncia. Zulapium cōtra tussim, suspiria, febrem, sitim, ventriculi calo-

METH. MEDENDI, V. 331

rem, & capitis laborem: saccharis librę quinque, aquę librę decem: bulliant vsque dum in consistentiam coaluerint: stillatitij rosarum liquoris libra vna, cum ijs ferueat donec liquor absumatur, & sacchar remaneat, atq; vbi refrixit, caphura grana quinque adijce. Zulapium tussiculare præstantissimum: dulcis radicula drachmę viginti, radicis fœniculi, apij, adianti, zuphar, (quod hyssopum interpretatur) singulorum drachmas decem, seminis cotoneorum, & fœniculi, anisiq; cuiusque drachmę quinque, seminis malux, angurii, peponis, tragacanthę, & lupinorum, singulorum drach. tres. zinziphorum, myxariorum, singulorũ numero quadraginta, vuarum passarum nucleis emundatarum sextans, ficuum candidarum vncia. Hęc vnita noctem & diem in decę aquę libris madeat, & ad dimidijs coquito: deinde vbi deterferis sordes, saccharis libras duas addito. Zulapium alterũ aduersus iccinoris calorẽ, & sitim quã bilis excitauit, & aduersus tenebricosũ vertiginẽ, quod viscerũ infarctus expedit, & ventriculũ roborat: violarum, seminis portulacę, seminis intubi, singulorum semuncia, intubi erratici, radicis intubi domestici, cupatorij, singulorum vncia, santali rubri, rosarum, seminis capitum papaueris, singulorum sextula, seminis cucumerum vncia, saccharis libra.

Aliud antẽ dicto frigidius, aluum emolliens: habet nymphęæ florum semunciam, seminis portulacę duellam, seminis cucumerũ, intubi erratici,

singulorum sextantem, oxyphœnici quadrātem, Damascena pruna quinque & quadraginta, zinzipha numero quadragintaquinque, myxaria trīgintaquinque, aceti tenuis & candidi sextātem, saccharis libras duas. Aliud quod bilis in vomitum, aut intestina impetus ancipites immo-deratōsque coërcet. Rosarum semuncia, portulacæ seminis semuncia, oxyacanthæ fructuū vncia, spodij duella, succi vuz immaturæ, radicum sylvestris intubi, acinorum solani, singulorū vncia, saccharis libra, malorum, & punicatorum succi, singulorum triens. Aliud quod immodicas acrésque ventris fluxiones sistit, ac in difficultate intestinorum bilis propensionem in intestina, ad vrinam deducit, & calorem exuperantem obtrundit. Habet succi oxyacanthæ semunciam, baccharum myrti sextulas quinque, rosarum vnciam, spodij semunciam, acinorum maiorum solani, quam vesicariam appellamus, sextulas quinque, radicum apij & fœniculi, & tenerorum asparagiturionum, qui cocti sunt edendo, vnciam, seminis capitulorum papaueris semunciam, saccharis sesquilibra. Aliud ad cruorem per aluum secedentem, & dolores ac frequens desidendi desiderium, & immodicos ventris fluxus. Plantaginis, herbæ sanguinalis, hypocystidis, singulorum vncia (quæ si desunt, dimidium succi eorum sufficitur) seminis acuti rumicis, seminis capitum papaueris, vtriusque semuncia, sanguinis draconis sextulæ quinque, croci sextula, boli Armentaci,

Lemnij sigilli, vtriusque semũcia, rhois opsoniorum vncia, florum mali punicæ, rosarum Aegyptiarum, vtriusque sextulas quinque, vinaceorũ vncia, saccharis libræ duæ. Aliud aduersus strigmenta, quæ in vrinis apparent, & renum inflammationem, calculosque ibi concretos. Accipit radicem apij & fœniculi, pastinacæ syluestris, parietariæ, sideritidis, singulorum vnciam, ficorum pinguium sextantem, cicerum nigrorum, quæ atrictina nominantur, quadrantem, seminis althææ & paliuri, vtriusque sextulas quinque, saccharis libras duas. Aliud ad sanguinem aut pus, quod à renibus aut vesica fertur, aut tussi vomitioneue educitur: cucumerum seminis vncia, seminis capitulorum papaueris, rosarum, vtriusque semuncia, amyli, lemnij sigilli, boli armeniaci, singulorũ duella, dulcis radicula, seminis althææ, vtriusque sextula, spodij semũcia, corallij & succini, vtriusque sextulæ quatuor, seminis cotoneorum semũcia, saccharis libra. Aliud ad cordis palpitacionem, sensuũque difficultatem, & inuoluntarios plâctus, ac tremores inde profectos. Constat triũ santalorum sigillatim sextula, violarum semuncia, seminis basilici duella, rosarum tantũdẽ, florũ buglosi & buphthalmi, vtriusque sextulis quinque, xylaloës duella, ambaris sextula, croci duella, caryophylli & nucis muschatæ, vtriusq; semuncia, tenuis cinamomi sextula, dulcis anisi, carnabadij, & seminis fœniculi, singulorũ sextula, muschi granis quinque, seminis capitum papaueris

sextula, malorum dulcium succi quadrâte, stilla-
 titij rosarum liquoris quadrante, aquæ quam in-
 rubum stillauit quincunce, radicum fœniculi, a-
 pij, intubi erratici & satini, singulorū vncia, ama-
 raci, chamæmeli, artemisia, singulorum semūcia,
 saccharis libris tribus. Aliud pollet aduersus menses
 suppressos, & quæ inde oboriuntur symptomata.
 Radicum apij, & fœniculi, iridis, acori, singulorū
 vncia, amaraci, chamæmeli, & artemisiæ singulo-
 rorum semuncia, pæoniæ sextulæ quatuor, semi-
 nis thlaspis semuncia, annui, seminis fœniculi,
 mei, singulorum duella, saccharis libræ duæ: ve-
 rum præstat, vt cum melle conficiatur. Aliud
 ad viscerum obstructions & tumores, febres er-
 rantes, circuitus quartanarios, malos habitus, &
 aquam intercutem. Capit radices apij, fœniculi
 intubi sylvestris & satini, fumarie, singulorū vn-
 ciâ, trissaginis, eupatorii, arugæ, acori, iridis, sin-
 gulorum sextulas quinque, althææ feminis, mal-
 uæ, adianti, buglosi, dulcis radiculis, buphtal-
 mi, seminis petroselinii, mei, securidacæ, singu-
 lorum sextulas quatuor, radices verbenacæ re-
 ctæ, fantali, violarum, seminis intubi, singulorum
 semunciam, seminis fœniculi, dulcis anisi, masti-
 ches, cuiusque duellam, spicæ, croci, cinamomi,
 asari, singulorum sextulam, saccharis libras tres:
 quod si calor non adest, melius est si cum melle
 factitetur. Hac itaque via ac ratione zulapria pa-
 randa sunt: habes etiam quibus vitis auxiliatur,
 atque ex iam dictis, cœu euidenti formula, & si.

milia tum nosse, tum tuo Marte componere, & de aliorum compositionibus iudicium ferre, quibus ægritudinibus rectius accommodantur, poteris. Si enim te ipsum in simplicium medicamentorum facultate agnoscenda exercueris, sexcenta sanè medicamenta ad eosdem affectus, concinabis: cū copia materiæ ex radicibus, fructibus, herbis, & succis abundet, quæ nimirum doctorū virorum ars, pro hominum salute, diligenti cum consideratione reperit. Proinde materias inde colligens, illisque insitas vires animo reuoluens: hæcque ægritudinum genera discernens, & temperamenta, cōsuetudines, ægrorumq; victus cōdiscens, secundum demonstratā formulam, prædictis vtere medicamentis, & ea varians, si quando res postulabit, aliterque commiscens, de tuo aliquid adice.

DE PASTILLIS, Cap. 5.

DEINCEPS verò, vbi ceu documenti modo, de pastillis quoque, quæ opus est, tradiderimus, viamque quæ in ipsis teneri debet, exposuerimus, mox de antidotis ea quæ compendium, quod polliciti sumus, non excedant, perscribemus. Carterum tibi licebit cuiusque medicamenti rationem ac methodū edocto, quæ alia cōtinent volumina, diiudicare, tum quibus opitulentur, tū an promissio mixturæ ac temperamento satisfacere responderé valeat. Pastillus ex Indico rheo, valēs ad iecinoris lienisq; meatus infarctos,

& ventriculū confirmans. Rosarum siccarum, abſinthij, rheiln dici, ſingulorum duella, ſpodij, ſpicæ Indicæ, iunci odorati, lachæ purgatæ, ſucci eupatorii, cuiusque drachma, ſantali citrini, croci, & caſiæ duplum, tragacathæ, maſtiches, vtriuſque ſcriptula duo: contuſa & cribrata cum ſucco ſcæniculi ſubigito, & in paſtillos redigito: dentur ebibendi cum aqua in qua lacha maduerit, & oxoſacchare. Paſtill⁹ ex eupatorio, iecur & vētriculum iuuat, & inflationes recludit, atque horrores februm è pituita genitarum diſcutit. Abſinthij, iunci odorati, ſucci eupatorii, roſarum ſeminis ſcæniculi, maſtiches, ſingulorum drachm. quatuor, aniſi, tragacanthæ candidæ, vtriuſque ſiciliquus, ſantali citrini, ſpodij, vtriuſq;, ſextula. Tuſa & cribro excuſſa, cum intuborū ſucco ſubigito, & in paſtillos cogito: potui dentur cum aqua in qua lacha iacuerit, & oxymelite. Paſtillus è ſpodio, acutæ febris, & iecinoris calori ſuccurrit, & continuam ſitim ſedat. Caput roſarum ſextulas quatuor, ſpodij, ſeminis portulacæ, ſucci dulcis radiculæ, ſingulorum duellam, tragacanthæ candidæ, amyli, vtriuſq; drachmam, ſaccharis duellam: ſubigito cum ſucco pſyllij: potio ex malorum punicorū aqua. Paſtillus è roſis, cor & iecur roborat, capitis laborē abigit, quem ſanguis aut ſlaua bilis creauit: modus eius exhibendi eſt ſextula cum roſarū vel nymphææ zulaſpio. Roſæ, tria ſantala, ſpodium, ſemen portulacæ, intubum domeſticum, violæ, ſingulorum ſextula.

Contuſa

Contusa cribratâque cum stillatio rosarum li-
 quore fermentato. Pastillus è mastiche, pollet
 ad vètriculi restrictionem, prodéstque iis quibus
 ructus molestus est, aut cibus in ventriculo ace-
 scit. mastiches duella, seminis apij & petroselini,
 rosarum, seminis ocimi, dulcis radicula, singulo-
 rum sextula: tusa & incerniculo creta cum aqua
 apij fermententur. Alius cōtra calorem & sic-
 citatem faucium, pectoris, & thoracis, eorūq;
 exasperationem, necnon pectoris & septi trans-
 uersi incendium. Habet gummi, tragacanthę, se-
 minis portulacę, cotoneorum, & althęę, singu-
 lorum duellam, succi dulcis radicula sextulam,
 seminis cucumerum, & lactuce, lacrymę Dama-
 scenorum, singulorū scriptula duo. Tusa cribra-
 tâque, & cum sacchare cocta, in eo quem salina-
 rūt lentore subigito, & in catapotia redacta, ore
 dum totum dissoluatur, detineto. Alius aduer-
 sus coeliacum, quem leuitas intestinorum vel sto-
 machus genuit. rosarum, spodij, vtriusq; drach.
 quatuor, oxyacanthę, seminis acuti rumicis, vtri-
 usque drachm. sex, hypocystidis, gummi Arabi-
 ci torrefacti, acinorum mali punici, baccarū myr-
 ti, coriandri sicci, (quę omnia colligentur, & no-
 ctem ac diem in acerbo aceto madeant, post hæc
 siccantur & torreant) singulorum duella: luti Ar-
 meniaci drachm. quinque, farinę zinziphorum
 molitorū, & pollinis à pistrino, singulorū drach.
 duę sesquiscritpulum. Contusa & cribrata cum
 cotoneorum expressione, vel zulapio baccarum

myrti, aut acidorum malorum subigito. Alius pastillus, qui semel epotus prodest: malicorij, gal larum, baccarum myrti, singulorum drach. octo, rhois Syriaci drach. vigintiquatuor: tusa & cri bro excussa cū vino acerbo candido subigantur. Alius qui sanguinē cum supernē per sputū reddi tur, cohibet, oscula venarum, thoracis & pulmo nis aperta claudit, easq; ruptas vnir, cruorem ex ictibus aut vulneribus vētriculo vel intestinis il laris deorsum manātem retinet, fluxum quoque sanguinis feminis, ob disrupam vteri venam si stit, & sanguinem nēcientibus succurrit. Luti Ar meniaci, gūmi Arabici, seminis portulacę, singu lorum drachmā quatuor, spodij, seminis acuti ru micis, seminis rosarum rubrarum, florum sylue stris Punici, baccarū myrti, coriandri sicci & tor refacti, amyli tostī, singulorum drachm. tres, aca cia, succi hypocyttidis, corallij vsti, cornu cerui ni cremati, cineris maiorum cochlearum crema tarum, singulorū drach. duæ, rhois Syriaci duellā, tragacanthę candidā, succini, seminis althęæ & maluz, torrefactorum singulorum sesquidra chma, tusa & incerniculo creta, cum succo plan taginis, vel sanguinalis herbę, vel alicuius consi milis subige, & in pastillos digere, qui cū aliquo astringente zulapio ebibantur. Alius contra cōmoluuli affectum, ē frigore contractum effi cax Absinthij, seminis apij, anisi, tenuis cinamo mi, casia duplicatę, singulorum duella, myrrhę rubrę, spicę Indicę, fibrinorum testium, singu-

METH. MEDENDI, V. 339

lorum sextula, piperis longi, opij, croci, singulorum drachma. Tunde & cribra, & cum succo fœniculi aut apij subige. Alius arquato opem fert, iecur & lienem obstructionibus vindicat: hierę amarę, absinthij, succi eupatorii, singulorũ sicilicus, foliorum rosarum, spodij, iunci odorati, asari, folij Indici, singulorum drachma, lachę repurgatę, rhei Indici, vtriusque drachma. contusa & cribrata cum succo intuborum pastillos cõformato. Alius aduersus sanguinem aut cum lotio excernentes, aut sputo reddentes, & vlcus: seminum cucumerum, & portulacę spodij, succi dulcis radicule, singulorũ sextule quatuor, seminis lactucę, & althęę, rosarũ, amyli, tragacathę, & seminis papaueris, singulorum duella: nerij, seminis cotoneorum, & acuti rumicis, singulorum duella: luti Armeniaci, acacię, vtriusque sextula: croci scriptula duo. tusa & cribro excussa cum muccagine psyllij fermentantur. Alius contra diabetem, rosarũ, spodij, gummi torrefacti, singulorum sicilicus, santali cãdidi, & rubri, succi dulcis radicule, tragacanthę, seminis portulacę, psyllij tosti, singulorum duella scriptula duo: acacię, florum syluestris Punici, amyli torrefacti, seminum cucumerum, singulorum sextula scriptula duo: caphurę siliqua, seminum rosarum & althęę, granorum cotoneorum, succi hypocystidis, rhois culinarij, sanguinis draconis, seminis plantaginis, rhei Indici, singulorum sicilicus: tusa & cribrata cum stillatio rosarum liquore

fermentantur, & cum astringēte quopiam zula-
pio dātur bibenda. Alius ad vrinæ stillicidium
quod ex vesicæ laxitate & humiditate accidit.
Accipit gladium, iunci quadrati, thuris, singulo-
rum partem: tuis cribratisque aliquid saccha-
ris quoque adice, & inde æger summo mane bi-
bat duellam. Alius aduersus vrinæ præter vo-
luntatem fluentis copiam. Caput rutam siccam,
quæ tusa & cribrata cum melle subigitur, & bi-
benda præbetur. Pastillus amarus stomachicis,
iecinorosis, lienosis, & arquato laborātibus salu-
taris: seminis apij, asari, absint hij, anisi, amygda-
larum amararum, singulorum vncia. Alius è
seminibus qui iis auxilio est, quos assidua destil-
latio infestat & lacepsit, & defluxus ad ventricu-
lum decumbit, cibum euomunt: item cœliacis &
intestinorum difficultate affectis, cum vino au-
stero: ac sanguinem expuentibus, cum posca da-
tur quoque foeminis, quarum vterus fluxione tē-
tatur, cum decocto apij. quinetiam somnū con-
ciliat, si cum oui luteo fronti illinatur. Lacrymæ
papaueris, triens, anisi libra, seminis apij & foeni-
culi, vtriusque libra, ammi scilicet libra, herbæ apolli-
naris scilicet libra. Alius è corallio ad sanguinē ex-
puentes, cœliacos, cibum fastidientes, intestino-
rum difficultate laborantes efficax. Corallij, ter-
ræ samiz, quæ *asup* nuncupatur, florum sylvestris
puncti, succi hypocyssidis, acaciæ, myrrhæ, rhei
Pōtici, dāuci Cretensis, viuarum acerbarum suc-
ci, tragacanthæ, singulorum vncia, rhois Syriaci

quadrans, radicis symphyti, radicula dulcis, Lē-
nij sigilli, amyli, singulorū sextula scriptula duo,
gūmi, opij, aluminis scissilis, spinæ AEgyptiæ, fru-
ctuum singulorum semuncia: excipe succo plan-
taginis, & vino austero. Pastillus ē vesicaria ad
renum & vesicæ exulcerationes, sanguinem lo-
tio excernentes, mucosa strigmenta reddentes,
& vehementem dolorem experientes. huius pa-
stilli drachmæ pondus præbetur, febri non cor-
reptis ē vino dulci aut sapa: febrientibus verò cū
vino bene diluto, lacrymæ papaveris, seminis cu-
cumis, seminis apij, herbæ apollinaris, fœniculi,
vesicariæ, singulorum quadrans, amygdalarum
triens, croci sextans, vini dulcis quantum ad fer-
mentationem satis est. Alius alter dolores le-
nit, omnem fluxionem cohibet, dolorem intesti-
norum omnem mitigat, destillationes, vesicæ vi-
tia sistit, vteri stragulat, profluuium muliebre,
defluxum ventriculo nocentem, intestinorū dif-
ficultatem, sanguinis reiectionem ac vomitum
sanat. Croci oboli terni, herbæ apollinaris semi-
nis drachmæ quatuor, seminis apij drachmæ sex,
anisi, styracis, dauci seminis, singulorū sicilicus,
croci, lacrymæ papaveris, vtriusque drachmæ
tres, castorij, myrrhæ vtriusque sicilicus (nonnul-
li mādragoræ quoque succi drachmas quatuor,
& Xenocrates, piperis candidi drachm. sex, adij-
ciunt,) ex aqua in pastillo sefformato trium obo-
lorum pondere, & ex aqua potandos dato. Cate-
rūm pastillorū tractationi hūc finis imponatur.

Potes autem ex iam dictis sumpta occasione, ipse tuo ingenio alios condere, ac de iis quos alij composuerunt, iudicium ferre, ac cuiam vitio accommodentur discernere: quare nunc de antidotis verba faciamus.

DE ANTIDOTIS, Cap. 6.

DE theriace, vt quæ inter omnia antidota, ob multiplicem suū vsum primas obtineat, primum differemus, deinde de reliquis quoque agemus. Verum non omnia eadem mensura, neque cum iisdem liquoribus præbentur. Siquidem in extialibus venenis, aut ferarum virus eiuculantium i&ibus, nucis Pôricæ magnitudine cum vino datur: inueteratis capitis doloribus, vertigini, auditus difficultati, oculorum hebetudini, & guttus instrumêto imbecillo ac languido medetur: comitialibus item, suspiriosis, & recta ceruice respirantibus, ex aqua mulsa pota opitulatur: quippe humores lentos incidit, attenuat, &eductu faciles reddit: recenti quoque & vetustæ tussi, & quibus thorax aut latus dolet, si febris carent, ex vino mulso auxilio est: si febriant, ex aqua mulsa. conuenit & excreantibus sanguinem, siue is à thorace, siue pulmone reiectetur: & dum recēs esteductio, ex posca: at si vetusta fuerit, ex aqua, in qua symphyti radix est decocta, mane & vesp̃eri propinatur: itidem si ventriculus affligit, & venter agrè concoquit, imbecillusque est, & quibus ventriculus inflatione tentatur, in-

testina torsionibus corripuntur, aut vetustus dolor laxum intestinum agit, aut cōvolulus male habet, iis nucula Ponticæ magnitudine ex aqua calida præbetur. Cholera quoque laborantibus & cœliacis, & syncopen cardiacam patientibus, eodem modo datur: tinearum genus omne mirum in modum exigit, ex succo mentæ data: iccoris affectiones, & arquatam generosè curat febris expertibus ex mulso: febrientibus verò ex vino diluto potata. Liquat & lienes scirrho induratos, sordem eorum absumens, si ex aceto mulso exhibeatur: calculos in renibus comminuit, ex apij, aut petroselini, vel dauci, aut anisi, aut alterius similis decocto. Urinæ difficultatem, & vesicæ exulcerationes, si ex sapa vel passo minimè febricitantibus propinetur, interdum persanat. Datur quinetiam in omni vetusto febrîi horrore, & præcipuè quartanæ, si quis ea ex arte vtatur, nempe post declinationem, & vomitiones quæ à cœna prouocantur. A qua quoque inter cutem laborantibus potissimum ei generi, quod *αια σάπυα* appellant, ex securidacæ decocto & consimilibus propinatur, & elephantia confictatis sæpenumero efficax esse solet. sæpe quoque membrorum resolutiones potu sanat, foeminis pota purgationes menstruas ciet, mortuos partus expellit, ex passo aut aqua mulsa, in qua antea ruta decocta fuerit, aut distamum, fabæ magnitudine assumpta: ex pedibus laborantibus, & quorum defluxio artus omnes tētat.

postquam sc̄ morbi vigor inclinauit, prodest, si non semel tantum, sed sæpius drachmæ pondere bibatur. eius autē præbendi modus sit pro ægrotantis viribus ac temperatura. Cæterum nō corpori modo, ceu diximus, sed ægritudinibus quoque animi medetur: proinde medicamētum hoc varias, quas atra bilis concitat, imaginationes, si assidue exhibeatur, tollit: quippe quod è vasis ac liene atram bilem ebibat ac exhauriat: quemadmodum & ferarū ictus, & aquæ pauorem, (pessimum omnium affectum,) si iugiter exhibeatur, sæpenumero sustulit: atque in pestifera constitutione, obstat quo minus aduenæ labe, ac lue corripiantur. Ijs quoque qui hyeme iter faciunt, p̄dest adsumere, veluti bonum viscerum indumentum, & quod sui multum calorem eis impertire potest. Cæterum præbere conuenit, quando is qui sumit, minimè cruditate laborat, neque cibus refertus est, bibatque ieiunus. A Estate aut in ætatis vigore, vel nimio calore, hauquaquam nisi periculum metuatur, dari debet: verū quibus ætas iam inclinat, multum eius, idque sæpius, nō ex aqua tātum, sed ex vino etiam, drachmę pondere sumere conuenit. Pueri ab eius usu, omnino sunt coërcendi. Longè enim medicamenti magnitudo illorum vires exuperat, corpūsque prōptē dissoluit, & insitum spiritū leui negotio extinguit. Medicamentum hoc primū ab Andromacho, principe Neronis medico concinnatum fuit, atque ei versib⁹ Heroicis descriptum, ac ex-

plicatum dicauit: verum Galenus ipsum in meliorem formam commutauit. Est autem eius compositio huiusmodi: pastilli scyllini triens, pastilli theriaci sextans, hedychroi spissamenti sextans, cinamoni, piperis communis, lacrymæ papaue-
ris, singulorum sextans, rosarum, scordij Creten-
sis, seminis napi, quam *βονιάδα* vocat Græci, iri-
dis Illyricæ, agarici Pontici, succi dulcis radicu-
læ, singulorum vncia: zingiberis, myrrhæ, croci,
radicis quinquefolij, rhei Pontici, nepetæ, mar-
rubij, perroselinij, stæchadis, costi, piperis candi-
di, piperis longi, dictamni, iunci odorati, thuris,
terebinthinæ, casis, spicæ nardi, singulorum se-
muncia, polij, styracis, seminis apij, fœlis Masi-
liensis, thlaspis, ammis, trissaginis, aiugæ, malaba-
thri, succi hypocythidis, nardi Cælicæ, mei Atha-
matici, anisi, seminis fœniculi, Lemnij sigilli, chal-
citis, amomi, acori, fructus balsami, phu Pontici,
hyperici, acaciæ succi, galbani, gummi, cardamo-
mi, singulorum duella, bituminis, dauci Creten-
sis, sigapeni, opopanacis, castorij, cœtaurij tenuis,
aristolochiæ, singulorum sextula opobalsami vn-
cia, mellis attici, vini que odorati & optimi, quæ-
tum ad succos & lacrymas satis sit. Hedychroi
compositio. Mari, asari, amaraci, aspalathi, iunci
odorati, croci, calami aromatici, phu Pontici, ca-
sis, folij Indici, singulorum duella, xylobalbami,
opobalsami, cinamomi, costi, singulorum semun-
cia, myrrhæ, foliorum malabathri, spicæ nardi,
singulorū sextula, amomi, duella, mastiches sex-

tula, vini odorati quod sufficiat. Andromachus croci & casia, vtriusque vnciam scriptis mandauit. Porro de theriacis parandę ratione, sapientissimus Galenus inquit, Diximus etiam antea, cum qui medicamentum semel confici viderit, non amplius opus habiturum, vt iterum aut tertio cōspiciat. Verū vt optima in singulis medicamenti generibus discernat, non semel, bisve, aut ter, sed perquam sepe spectasse conuenit, quę in vnaquaque regione nasci creduntur præstantissima. Itaque nunc omnia paucis & summatim perstringam. Radices quę vsui accommodātur, corticem intentum, non rugosum, neque macrū obtinere oportet: id enim bonę radici indicium habetur. Fructus cum suis furculis, germinibusque nuncupatis, & florentes ac vberes, & multos vnā cum suis inuolucris esse decet. Semina perinde ac radices eligātur vegeta, quod ex corticis intensione cognoscetur. Lacrymas & succos, neque vetustate, neque tempore lāguida esse conuenit, quęve suas qualitates quas odor gustusque discernet, habeant euanidas. Fructus itaque cum germinibus, & floribus ac foliis, eorumque caliculis & inuolucris in theriacen coniunguntur: herbę verō insequentes, scordium, nepeta, marrubium, stœchas, dictamnium, polium, triflago, aiuga, hypericum, & centaurium: radices adhęc, zingiberis, iridis, rhei, quinquefolij, costi, nardi Indicę, nardi Celticę, gentianę, mei, acori, phu, aristolochię tenuis: semina item

METH. MEDENDI, V. 347

hæc immittuntur, napi, petroselini, thlaspi, ameos, anisi, forniculi, cardamomi, dauci. Hæc igitur tria genera, in Aegyptias pilas demitti debent, quandoquidem durissimæ sunt, ut nihil suæ substantiæ inter tundendum contusis affricent. Adduntur quoque vnà cum his pastilli scyllini, pastilli theriaci, hedychroi spissamentum, piper nigrum, candidum, & longum, rosæ siccæ: adhuc agaricum, & crocus, si succus fuerit, & qui nominatur iunci odorati flos: sigillum Lemnium, chalcitis rosta, amomum, cinamomum, fistula casia, balsami item fructus, & acacia, nisi mollis fuerit & liquida, castorium quoque, & bitumen. Porro myrrha & crocus vino macerata læuigentur, si quidem tutius videbitur cum natura liquidum non contundere. Omnes succi & lacrymæ vino macerentur, ut dissoluantur, & ad læuigandum reddantur idoneæ, ut sagapeni, opopanax, papaueris, quod & *μυκρὸν*, & *ὄπτιον* Græci nuncupant, acacia, quoties liquida vndique contumax esse videbitur, succus hypocystidis, & dulcis radicular. At thlaspi, & napi satiui semen in prima compositione, ut maiores meos parare videbam, ipse quoque vnà cum contundendis in pilam coniiciebam: deinde aliquando conspiciatus ventri pilæ interno, ob suum lentorem adhærescere, ubi in mortario antea cōtriuissem, putavi vinum eis superfundendum esse, donec tota planè dissoluerentur, atque ita terenda: post hæc vino priuatim madefactis ac in læuorem

reductis commiscenda. Thus quoque sigillatim leuiter in mortario per se leuigare, ne dilateretur, præstat: postea vbi incerniculo excusseris, ad manus paratum habere: quo si ita libet, iis quæ ex vino leuigata sunt, adspergas. Gummi verò in vino macerari potest, idémque tum priuatim, tum cum thure in læuorem redigi. Proinde hæc omnia, quo dixi modo præparari debent: alia in mortario cum vino læuigata, quædam increta, & arida in puluerem comminuta. Eo portò tempore quo omnia in vnitatem coire debent, liquefcant in vase duplici, primùm resina, mox styrax, & galbanum, antea in pila confracta cōrussaquæ pistillis, aut vectibus ferreis, instillato paucissimo melle crudo: posthæc digitis nostris dilatata, resina in melle liquefacta excipiantur, atque ita denuò operculo vasi imposito resoluantur. Sarius enim est mel simul atque hæc fuerint iniecta, minimè agitare, sed operculato vase, quod aqua insistit, coctionem moliri. His verò liquefactis, arida iis quæ ex vino trita fuerint indantur, ac ad iustā vsq; crassitiem permisceantur, itaque paulatim liquefacta tepida iis quæ sunt in mortario affundantur, sic vt ab homine robusto, magno cochleari in vnum cogantur: vbi probè in vnitatē coierint, & quod his constat iam crassum appareat, superinijcere mel decoctum mediocriter, & nimirum despumatum oportet: posthæc quæ incerniculo fuere excussa, deinde mel rursus addere, mox liquefacta tepida iam miscere, atque omnia in am-

pla pila, magno cochleari, adiectis quæ ex aridis etiamnum supersunt & melle, strenuè conterere. Et quādo à cochleari omnia in vnum corpus fuerint coacta, tunc in pilam coniicere, ac vectibus ferreis adamussim repurgatis, ne quid hereat rubiginis, assiduè tundere, illitis opobalsamo vetustibus: si quidē à tenaci medicamento lentore detinentur, vt haud faciliè à tundentibus attollātur. Quare vt promptè negocium peragatur, vectis extrema continuò opobalsamo inungenda sunt, in hoc ipsum quicquid est eius succi impendens ac absumens. Præstat autem in sole tundere, ita nanque citius cuncta in vnum coalescunt. Cumque id negocium obiuimus, pilam, quæ medicamentum in se continet, cōregere oportet & post quatuor aut quinque dies similiter in sole tūdere: atque id opus iterum atque iterum sex aut septem dierum interiecto spatio, ad duos mēses, aut omnino dies xl. repetere. Atque hæc, quod quidem ad optimam medicamenti cōponendi rationem spectat, scriptis mādara sint. Vt autem nigrescat, (hoc enim haud scio quo pacto vsu receptum sit; vt qui colorem eum non assequatur, risui habeatur) obseruandum quidem nobis est, non tamen ignorandum, nihil ob colorem medicamenti facultatē immutari. Verūm colōris huius frustratio ob chalcitin crematam, quæ flaua vel rufa euasit, accidit: quanuis enim minimum eius imponatur, tamen colore præualet. Itaque ne quis ob hoc ipsum erroris quicquam commissum esse ar-

bitretur, iis quæ dicturus sum animum adhibeat. Quatuor in vniuersum chalcitidis drachmas antidotus accipit: verùm multò copiosiorẽ quàm hîc sit modum assare conuenit. Crudæ itaque chalcitidis drachmas non pauciores quadraginta in ollulam conijcito, quàm deinde candentibus carbonibus non operculatam impones, ac simul atque fûsum fuerit medicamentum, ac leuiorem & spumosiorem eius portionem superuehi conspexeris, statim tollere humique deponere oportet: & nequaquam, quemadmodum consueuimus interdum, perinde ut ij faciunt qui ignem suscitant, inflare ipsi conuenit, (mirum enim est, quàm ita rufus & flauus color excellat) sed ne soli quidem exponere: verùm refrigeratæ capere quod spumosisimum insidet, nihil habens in se rufi, neque flauit, aut pallidi: deinde experientiæ gratia eius exiguum quiddam sumere oportet, ac læuigatum intueri, nunquid post læuigationem quispiam ex enumeratis coloribus appareat. Quod si qualem sumpsimus perdurauerit, porraceum cinereumve colorem referens, eius drachmas quatuor adicere conuenit: tale siquidem exiguum ex tam copioso combusto reperies. Itaque quæ ad antidoti huius cõpositionem & apparatus necessaria sunt, omnia iam sunt exposita. Porro panes scillinos hac ratione paramus: Scillam recentem, non admodum magnam oblinere oportet, non ut nonnulli luto, (sordidum enim hoc

METH. MEDENDI, V. 357

mihi videtur) sed pulce ex tritico: facile enim assatur tenuissima, vt inter assandum ipsa quoque nonnihil huius participet. post hæc dum probe in furno, aut cacabis, aut clibanis, in quibus panes assantur, coquitur, mentem adhibeto inter assandum, vt æqualis fiat assatio: deinde sumptas interiores eius partes tenerrimas diligenter leuigare oportet: atque admixtis erui farina optimæ ac recentissimæ æquis portionibus omnia simul terere, & in pastillos mediocres cogere, qui in vmbra repositi, ad vsum asseruêtur. Theriaci pastilli hoc pacto concinnantur: nempe viperæ pro totius compositionis quantitate adsumuntur, quas non quouis tempore, sed potissimum vere incunte fueris venatus, quando relictis latebris, foras in loca aprica progrediuntur, nec iam venenum vsque adeo noxium possidēt. Sint autem animalia in primis mobilia, subflaua, quæque summo pectore collum extendant, oculis subrubris & impudentibus, ferocique aspectu, capitibus latioribus, toto corpore ac ventre sinuosiore, quibus meatus sit propè extremam caudam, & caudam non habeant circinuolutam, sed potius intortam, & quæ quieto gradu serpat: foemina enim à mare hac nota dissidet, & quod caninos dentes plures duobus obtineat. Itaque ubi eo tempore ceperis, prius capita & caudæ in tantum sunt amputanda, vt abscissionis mensura quatuor sit digitorum. Verùm inter amputandum partes illæ sedulo, (ita quidem moneo,)

sunt inspiciendę, num post abscissionē, exangues
& immobiles, penitusque emortuę appareant:
nam si eiusmodi reperiatur, seras ad medicamen-
ti misturam inutiles arbitrator. Sin in truncatis
partibus, motum etiamnum quendam reliquum
esse, & cruorem aliquantis per seruare posse con-
spexeris, ex tanquam optimę antidoti composi-
tioni sunt immiscēdę. Adhęc tota cutis adamus-
sim est deglubenda, & adeps ceu inutilis detrahē-
dus, simulque interanea omnia: postea eas in vas
aliquod fictile, vel leberem bene nitidum & ex-
tersum conijcere conuenit, ac carbonibus pul-
chre accēsis, ne in coctura fumum nidoremque
redoleant, superimponere. Decoquantur autem
in fontana, in quam sal recens, & anethi sicci ra-
muli mediocres conijciantur. Atque ubi carnes
bene fuerint coctę, (cocturę autem modus sit,
quando ipsę à spina separantur,) tum deposito
ab igne lebere, spinas accuratē secerne, nequa
clam te carnibus inhæreat. Ac postquam ita car-
nes repurgaueris, easque triueris, panis quàm ma-
ximè puri ex purissima similagine confecti, quod
pastillis formandis satis sit, admisce, & in panifi-
cia, vt Andromachus quoque cēset, redige: (nam
Magnus & Democrates, pares carnum & panis
portiones misceri iubent, sicque eas vnā cum pa-
nē deterunt) deinde affuso iusculi quod satis est,
in mediocres pastillos digerito, & inter effor-
mandum pauxillum opobalsami adijcito, ac in vni-
bra reponens, eos ad totius medicamenti com-
positionem

positionem adseruato. Habes iam theriactan-
tidoti rationem accuratè tibi explicatà : porro ti-
bi hæc ob oculos habenti, reliqua quoque anti-
dota variis misturis constantia nouisse, ac cōcin-
nare conformarè que licet. Deinceps de cæteris
differemus, quæ à variis veteribus ac recentiori-
bus, tum Græcis, tum Barbaris condita fuerunt.
Cæterum nequaquã omnia exponemus, (si qui-
quidem in immodicâ molem liber excrefceret)
sed quæ horum mihi notiora, aut utiliora, & ad
plures vsus accommodatiora videbuntur. Propo-
nam & ex iis quæ in pauciores vsus veniunt, quæ
deceret, quòd rectius affectibus, quibus opem fron-
te pollicentur, succurrunt : nam quorum multi-
plex est usus, quòd multa promittant, suam quo-
que facultatem multifariam distribuunt : quam-
obrem verisimile est, ea haudquaquam eodè mo-
do in omnibus ægritudinibus agere ac pollere.

Esdræ antidotum ex eo ad venenatorum ictus
fabæ magnitudine in vino datur, ac cuncti dormi-
tum demorsus locus delinitur, & periculo vaca-
bit, aduersus eos qui lethale quippiã sumpserunt :
ante pòstque vomitionem exhibetur Pòrice nu-
cis magnitudine, mane & cubitum concedenti-
bus ex vino : assumptum verò antea, noxam ve-
neni præripit : ad capitis dolorem, aliquid eius sa-
pa dissolutum fronti illinitur. Præbetur quoque
bibendum in cubili, phaseli magnitudine, exigua
aqua aut sapa resolutum : ad furore percitos, sub
somno datur fabæ magnitudine, sapa contempe-

ratum: ipſoque diſſoluto, frons & ſuperciliorum media ſpatia, ac naſus exterius totus, inſtante ſomno, oblitur: ſomnum enim conciliat, eodem modo ad vetuſtos oculorum deſluxus, ſapa diſſolutum, fronti ad ſupercilia uſq; inducitur: ad molarem eroſum, dentesque dolentes, ſapa dilutum calfactumque præbetur ore cõtinendum, atque cueſtigio dolor ſedatur. Cõtra tuſſim, diuturnamque reſpirationis difficultatem, datur nucis Ponticę magnitudine, cum ſapa quæ aqua ſit diluta: in febris autẽ cum mulſa diebus ſeptẽ, dum cubitum itur. Cruenta expuentibus, rabidis, & abſceſſum internum obtinentibus, exhibetur ex ſapa exigua, quæ modica, frigida, temperata ſit, fabę magnitudine: datur autẽ pluribus diebus mane, & in cubili: aduerſus ſtomachi vetuſtos dolores cum refrigeratione, præbetur fabę magnitudine cum ſapa: ſi febris adſit, cum melle: in ſingultu ob copiam enato, inter frigora datur fabę magnitudine cum condito: contra duritias, ex mulſa: lieni laboranti, ex aceto, vel aceto mulſo, ſed tumentes partes antidoto oblinantur. Calculoſis ex ſapa exhibetur: vrinæ difficultati, ex decocto apij, aut petroſelini, aut alterius eius generis. Aduerſus alui profluuium, ac cœliacas affectiones, inteſtinorumque difficultatem, datur nucis Ponticę magnitudine mane & veſperi, ex vino: in febrientibus verò, ex aceto mulſo aquoſo: in podagra, fabę magnitudine ex aqua mulſa, ipſoque ſapa diſſoluto, laborantes partes linun

METH. MEDENDI, V. 355

tur. Ischiadicis & quorum reliquos articulos fluxio infestat, ipsum cum vnguento quopiam, putagleucino, aut irino vel sicyonio oblinitur: elephantia correptis, auellanae nucis magnitudine, bis die datur ex aqua mulsa, eoque vino resoluto, totum corpus in sole nouem dies inungitur: quippe squamulae decidunt, ipsaque corporis concretio renouatur. Fœminis quæ difficulter partum enituntur, imus venter sublinitur, & facile parient. Aduersum vlcera maligna, & vetusta, quæ in summa cute erumpunt, linteo inductum imponitur, vel fistula immittitur, ac persanabuntur. Accipit mameræ vnciam, amomi sextantem, iuncti odorati semunciam, pyrethri duellam, croci vnciam, myrthæ semunciam, styracis semunciam scriptula duo, petroselini sextulam, tragachatæ vnciam, succi hypocyttidis semunciam, iridis semunciam scriptula duo, seminis fœniculi vnciam, dauci seminis sextulam, seminis papaueris vnciam, spicæ semunciam scriptula duo, foliorum rutæ sextulam, cassiæ sesquunciam, ameos sextulam, costi sesquixtulam, cardamomi duellam, lacrymæ papaueris sesquunciam, euphorbij duellam, piperris sesquunciam, rosarum semunciam, opopanaxis duellam, mei semunciam, pastillorum è lacha sextulas quatuor, croci Lycij semunciam, caryophyllorum scriptula duo, anisi duellam, ammoniaci semunciam, thei semunciam, foliorum citri, gith, herbæ amaræ, (*ampla*

vocant Græci) singulorum duellam, terræ cimolix semunciam, sulphutis ignem non experti duellam, castorij, sinonis, vtriusque sextulam, hedychroi spissamēti semunciam, ocimi seminis sextulā, lapidis iaspidis duellam, ventris mergi duellam, artemisix, foliorum rhododaphnæ, cinamomi, seminis anethi, singulorum sextulam, bdellij semunciam, rhois Syriaci sesquunciam, asari sextulam, lapidis hamatidis vnciam, thuris semunciam, intubi erratici sexquiseptulā, testæ sepis duellam, corallij sesquunciam, iuniperi maioris baccarum duellam, sanguinis draconis vnciam, cinabaris, gentianæ, vtriusque semunciam, peucedani, seminis apij, vtriusque sesquunciam, piperis candidi semunciam, māceris sextantem, hermodactyli sextantem, aristolochiæ longæ, lybistici, vtriusque vnciam, mellis modus qui satis sit: lacrymæ vini bono & odorato macerantur. Antidorum est pronia: prodest destillationibus à capite, aut tussi, & puris reiectionibus, tabidis, pulmonis, laterumque inflammationibus. nam supra omnem opinionem thoracis destillationum exulcerationumque periculis vindicat, etiāsi sanguis reiciatur: exhibitionis modus, siliquæ tres, ieiunio, ex calida: datur tamen sæpè numero appetente somno: angina laborantibus, vino mulso dilutum assidue exhibetur gargarizandum, pennaque ex melle illinitur. Præbetur & in intestini laxioris doloribus, ac renum inflammationibus, vrinæque difficultate, quam obstructio excitauit,

cum aliquo ex iis quæ vrinam prouocant, cuiusmodi est apij, aut adianti, aut dauci decoctû. Datur & in longis febribus, vt quartanis, & quotidianis, duas horas ante accessions initia, & mirum in modum, coctione in vrina apparêre, opitulatur. Valet & aduersus omnes pestilentes morbos, qui quæ populatim grassantur, cœliviatio enatos, si inter initia valetudinis conseruandæ gratia, exhibeatur: somnum quoque cōciliat. Amomi, croci, spicæ nardi, costi, opij, casia, thuris, singulorum vncia, radices & seminis proniæ, piperis communis, rhei, apollinaris herbæ, myrrhæ, pyrethri, singulorum sextulæ tres scriptulæ duo, piperis longi, piperis cãdidi, folij, euphorbij, nepetæ, singulorum semuncia, castorij, petroselinij, vtriusque sextans, mellis quantum satis est.

Antidotum è sulphure valet ad stomachum refrigeratum, ructûsque acidus, quartanam, resolutos, iecinorosos, duabus horis ante accessionem cum posca aquosiore. Ceterum æger excrementis vacuus esse, & proba concoctio in vrinis apparere debet. Sulphuris viui, cardamomi, styracis, herbæ apollinaris, rutæ, myrrhæ, singulorû sextulæ octo, costi sextulæ decem, casia sextans, Libystici vncia, croci, piperis, vtriusque sextulæ quatuor, mellis modus qui sufficiat. Antidotû è tribus piperibus aduersus stomachi perfrictiones, ructum acidum, quartanam, iecinorosos, inflationes, & tussim: exhibetur auellanæ nucis magnitudine: piperis communis, piperis cãdidi, pi-

peris longi, singulorum bes, zingiberis, thymi, anisi, seminis lini, singulorum sextans, mellis quod satis faciet. Antidotum dictū sanitas, cōtra venena exitialia valet: prodest & costarum inflammationibus, iecinorosis, cardiacis, pulmonis inflammationibus, suspiriosis, tussientibus, intestinorum difficultati, tenuioris intestini inflammationibus, stomachicis, oculis lippientibus, angina vexatis: omnis adhuc fascini amuletum est, & larvas dæmoniāque amolitur. Qui quotidie lentis magnitudine ipsum assumunt, haudquam toto vitæ curriculo morbo corripientur. Bibat qui febre caret, ex vino: & febricitans, ex bene diluto. Caput sylvestris rutæ sextulam, piperis, marrubij, vtriusque sextulas tres scriptula duo, myrrhæ sextulam, croci, iunci odorati, piperis candidi, spice nardi, costi, cinamomi, nardi Celticæ, aiugæ, stœchadis, opopanacis, gentianæ, cardamomi, galbani, euphorbij, mandragoræ, ammoniaci, eryngij, rosarum, (in aliis Libystici,) singulorum semunciam, styracis, fructus balsami, dauci Cretensis, eupatorii, *κακκὺς πικρὰ*, seminis fœniculi, seminis trifolij, polij, terebinthinæ, singulorum sextulas quatuor, herbæ apollinaris duellam, lacrymæ papaueris sesquunciam, mellis quod sufficiet. Antidotum Philonis pollet contra colicos dolores, pleuriticos, omnemque intestinorum cruciarum, & somnum cit: datur cum succo hypocytidis, & vini pauxillo stomachicis, sabæ magnitudine, aqua

inter cutem laborantibus, ex posca, nausea vexatis, & quibus stomachus mordicatur, decocto thymi aut pulegij dilutum, nucis Ponticæ magnitudine, difficultate respirationis laborantibus, & suspiriosis, ex aceto scillitico, nucis magnitudine: tabidis, & tussientibus, cum succo ptissanz: sanguinem reiectantibus, ex posca: tussis sicca, ex aqua mulsa. Ad lienem verò, manuales ramorum capparis fasciculos in acrum aquamque coniectos coquito, & cum decocto propinato, ad dentium dolorem, dolentem obline: & ad mobiles, ipsum tere, atque cum vino astringente collue, & firmabuntur. Accipit croci drachmas quinque, spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, herbæ apollinaris, singulorum sciliquum, opij drachmas decem, piperis candidi drachmas viginti, mellis quantum sufficit.

Antidotum è marrubio prodest tussiculosis, & pituitosioribus affectionibus. Hyssopi libram, iridis, dulcis radicula, nepetæ, saluæ, coroneorum, nucis tedæ, singulorum selibram, scillæ trientem, pulegij quadrantem, enulæ Campanæ, marrubii, vtriusque trientem, sœnigræci vnciâ, ficuum pinguium libram, mellis quod satis est.

Antidotum ex eruo, tussi medendo, expurgandoque aptum: tragacanthæ, styracis, terebinthynæ, thuris dulcis radicula, croci, anisi, iridis, amygdalarum amaratæ, erui, nucis pineæ, hyssopi singulorum quadrans, piperis sesquincia. mellis quantum satis facit.

Antidotum è moscho: valet ad omnem mali habitus affectionē, prodest iecinorosis, lienosis, stomachicis, habitum vt cibum admittat, summè roborat: corporis quoque natium calorem exuscitat: sampſuchi, corymborum thymi, aloes, iunci odorati, ligni balsami, sagapeni, asari, caryophyllorum, calix, costi, rhei, zingiberis, pulegij, cinnomi, Libystici, seminis api, petroselini, dauci, moschi, singulorum vncia, mellis quantum satis est. Ex nepeta auxiliatur iis qui cibum respuūt, difficulter respirantibus, stomacho perfrigerato, & qui statim inflatione infestatur, cum vino manè assumptum: si verò renuant cum vino, siccum nucis auellanæ magnitudine edatur: piperis selibra, nepetæ, pulegij, petroselini, singulorum scfquencia, seminis api, vncia, Libystici sextans, scfelis vncia, thymi semuncia, mellis quantum satis est. Antidotum Diospolitæ, ad tardam concoctionem, & ventriculi perfriktionem: piperis, cumini, zingiberis, rutæ, nitri, singulorū libra, mellis quod satis facit: cuminum pridè quàm componatur, in aceto acerrimo macerari debet: quo verò tempore conficitur, in fictilibus ignitis torreri, deinde teri. Ex hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quod succos crudos, ex alto detrahit, prodest. Hermodactyli, galangæ, pyrethri, zingiberis, zaduaris, anisi, gentianæ, aristolochiæ, singulorum quadrans, mellis sufficiens modus.

Antidotus è scinco, Mithridatis Eupatoris, valet ad exitiosa medicamenta, & ad omnem ma-

teriam lethalem, omnemque ictum venenatum,
aduersus intestinas affectiones, conceptum adiu-
uat, menses prouocat, emortuos fœtus, secundas-
que hærentes excutit, febres circuitu repetêtes
dissoluit, resolutis, tremulis, iis qui in dorsum &
scapulas conuelluntur, ischia dicis, podagricis que
opitulatur, & vitiis omnibus quæ ex neruorum
confortio exoriuntur. Ratio conficiendi est hu-
iusmodi: capit scinci, sagapeni, acori, costi, hype-
rici, acaciæ, tridis, mei, gummis, singulorum sici-
liquum, rosarum, gentianæ, cardamomi, singulo-
rum drachmas quatuor, seminis papaueris obo-
los duos, styracis drachmas quinque sesquicru-
pulum, polij, casia, seselis, bdellij, balsami, piperis
cãdidi, singulorum drach. quinque obolos duos,
succij hypocyttidis, opopanacis, myrrhæ, thuris,
castorij, piperis longi, cyphis, resinæ terebinthi-
næ, singulorum drachmas sex, nardi Syriaci, opo-
balsami, thlaspis, seminis dauci, singulorũ drach-
mas sex, & obolos tres: croci, cinamomi, zingibe-
ris, singulorum drachmas septẽ & obolos duos:
succij dulcis radiculæ, agarici, vtriusq; drachmas
septem & obolos tres, mellis quod sufficit, & vi-
ni boni, quod ad lacrymas diluẽdas satis est. Ego
(ait Galenus) ad medicamenti incrementũ, gra-
tia suppressionis mensium, & conceptuum, quo
citra periculũ gestentur, adieci dictamni semup-
ciam, ammoniaci, seminis syluestris rutæ, vtrius-
q; drachmas tres, cumini Aethiopici, drachmas
sex, seminis trifolij, napi syluestris, vtriusque se-

munciam, trissaginis tantundem, rhei Pontici drachmæ tres, lacrymæ Cyrenaicæ siciliquum, iis adiunctis, medicamenti facultas ad multa red dicitur idonea: quippe quadrimestres fœtus enecat, & trimestres expellit. Antidorum Hippocratis, quo vsus corona Athenis est donatus, frōti ex vino illitum capitis dolorem mitigat, & aurium dolori prodest, ex oleo vestium flocco inictum, nec secus ore detentum, eius dolorem sedat, dandum est autem ex hydromelite, nucis auellanæ magnitudine: tussientibus, lienosis, iccinorosis, sanguinem expuentibus, calculosis, laterum inflammationibus, A Egyptiæ fabæ magnitudine, ex oxymelite mero, cyathis tribus: ischiadicis, intestinorum dolore vexatis, lupini magnitudine in decocto prœoniz, à prima luna vsque ad extremam: à laruis damoniis que occupatis, nucis Ponticæ magnitudine, in lacte asinino: quartana laborantibus, ex aceto mulso, desinente luna. Calami odorati, iunci odorati, sabina, singulorum triens, seminis viticis, cardamomi, cyperi, crocomagmatis, singulorum quincunx, nardi Celticæ selibra, aspalathi septunx, ammoniaci vncia, pilularum cupressi quadrans, rosarum triens, ladani, myrrhæ, thuris, singulorū libra, baccæ iuniperi minoris quadraginta: hæc simul priuatim tundito. spicæ nardi selibra, costi triens, solij bes, casiz selibra, amomi quadrans, hæc quoque priuatim tundito: mastiches, triens, & hoc seorsum in mortario te-

ritur: styracis dextrās, styrax paulatim bellariis in mortario adijcitur: terebinthinæ librę tres, mellis Attici librę quinque, vini veteris quod ad bellaria maceranda satis est, mundè & sedulo melle excipiens cõfice. Antidotum colicum, mireficax ad ileos cõsque quibusalui recrementum vomitione redditur, in maximis doloribus. Piperis candidi, herbę apollinaris, vtriusque drachmę quadraginta, croci drachmę decem, spicę nardi, euphorbij, pyrethri, singulorum siciliquus, melle cõcto excipitur, datur fabę AEgyptiæ magnitudine. Antidotus ad vrinæ difficultatem, præbetur iis qui vrinam continere nequeunt, iis qui etiam agrè reddunt, quique ex ilibus & renibus laborant, seminis apij, æruginis rasę, gith, seminis erucę, galangę, sinapis, herbę apollinaris, zygia sicca, anisi, piperis candidi, nardi Indicę: mellis quantum sufficit, sextulæ pondere mane & vesperi exhibetur. Pastillus Andromachi, ad renum, vesicęque abscessus: seminis apij, seminis cucumeris, seminis papaveris candidi, tragacathę, singulorũ siciliquus. Excipito aqua & in pastillos digerito, datur drachmę pōdere ex calida. Iis qui sanguinem cum vrinareiciunt è vesica, aluminis scissilis, tragacanthę, vtriusque drachma, gummis oboli duo, passo excipitur: modo oboli duo, modo totũ præbetur.

Ad expurgandam vesicā, & lapides cõminuit, & qđ est maximi momēti, ita perfanat, vt post eanō renascatur: seminis dauci, seminis cucumeris,

anisi, fefelis, petroselini, myrrhæ, singulorum drachma: casia, baccarū lauri, cinamomi, nardi Celticæ, singulorum drachma: trita excipiuntur aqua, & in pastillos coguntur: dantur quotidie singuli ieiuno, ad triginta vsque dies. Antidotum viitiis renum accommodatum, quod calculos quoque rumpit: nepetæ, pulegij, vtriusque drachmæ decem, thymi, petroselini, vtriusque drachmæ viginti, Libystici drachmæ quatuor, nitri, spicæ nardi, vtriusque drachma, mellis quod satis facit.

Antidotum è lithospermo, renum affectibus, calculosis, vrinam difficulter reddentibus opitulatur: lithospermi, seminis betonicæ, radice calcifragæ, seminis petroselini, piperis cādidi, æquales partes melle excipito. Antidotū Procli, podagricis accommodatur, pedum, coxendicis, articulorum, capitis, ventriculi dolorem sanat, vrinæ difficultati succurrit, callos in articulis cōcretos eximie discutit, & lienis, iecinoris, renūque dolori subuenit. Rhei Pontici, agarici, aristolochiæ, singulorum sextans, phu quadrans, petroselini, mei, vtriusque triens, hyperici quincunx, gentianæ selibra, cētaurij bes, trissaginis dodrās: dantur viro scriptula duo, fœminæ scriptulum vnum: hæc trita incerne, & vrere quemadmodum docebimus. Mense Ianuario, Febuario, Martio, sumatur vnus modus, alternis dieb^o: Aprili, duo, alternis: Maio, tres, alternis: Iunio, Iulio, Augusto, vnus, alternis: Septembri, Octobri, Nouembri, duo, alternis: Decēbri, quatuor, alternis. Vi-

METH. MEDENDI, V. 365

Etus sit cibus boni succi, concoctique facilis. Pedes aqua calida ablui, & oleo inungi conuenit.

Antidorus, cœliacis, dysentericis, pleuriticis, iis qui torsiones experiuntur, sanguinem deijcien-
tibus, contra collectionem interaneorum & qui-
bus intestina erodi creduntur. Lacrymæ papaue-
ris, florum sylvestris Punicæ, gallarum, ammis,
bdellij, singulorum semuncia: tusa cribro excute,
& adserua: exhibentur robusto sextulæ tres, im-
becillo duella: bibitur ex frigida. Antidorum
podagricis, articulorum doloribus infectis her-
modactyli recentis vncia, anisi, cumini, piperis
communis, croci, piperis longi, interioris partis
seminis enici, singulorum scrupuli duo, zingibe-
ris drachmæ quatuor, mastiches scrupuli sex, ca-
sia drachma, moschi siliquæ quatuor: dantur si-
liquæ quatuor: sumat quis per hebdomada ex a-
qua mulsa, addéque exhibitionis modo scammo-
ni siliquas quatuor. Antidorum incomparabi-
le, ad quartana laborantes: vetustos capitis dolo-
res sedat, tenebricosos vertiginis affectus, morbi
comitialis accessiones mitigat, peruigilias sopit,
& furorem confringit, magnum oculorum do-
lorem mulcet, defluxioni, dentium dolori, respi-
rationis difficultati, & omni suspirij causâ auxi-
liatur, veterem tussim sedat, pulmonis lateris que
inflammationi siccæ & humidæ medetur, omnem
pulmonis humiditatē exhaurit, sputa tenuia in-
crassat, eaque ex hydromelite potum eductu faci-
lia reddit, si sanguis sputo reicitur, ex oxymelite

vel posca, aut herbæ sanguinalis plâtaginisve succo, vsque ad sicilique pondus, sed pro laborantis viribus aliquid vel adjicito, vel detrahito. stomacho præsentis est auxilio, si quidem nimiam humiditatem adstringit, & cibi fastidium leuat: singultum tollit, cibos ob vomitionum impetum non retentos sistit, omnem stomachi & ventris inflammationem in ructus soluit, pulsatiles iecinoris dolores mitigat, & in arquato morbo efficax est. nam vnumquodque membrum in pristinam naturam restituit, cogit abunde insaniam, quam atra bilis genuit, turbas & tumultus leuat, lienis gravitatem submouet, faciei colorem reuocat, pituitam, bilemque per intestina deducit, distributionis meatus reserat, vrinas fecernit, & ad renes compellit, atque inde ad vesicam protrudit, arenulis & grumis renes vesicamque liberat, vrinæ difficultatem reprimat, tenuioris crassiorisque intestini morborum est mitigans potio, vetus recrementum alui subducit, veterem inflammationem discutit, torsiones mitigat, distensionem vasorum resoluit: iis qui ore assumere nequeunt, cum succo fœnigræci per aluum iniicitur, & à doloribus immunes tuetur. A dmodum vteri calamitatibus opitulatur: nam & earum quæ iam enixæ sunt, dolores mulcet, & molestias peruigiliorum imminuit, elationem & distensionem vteri emollit, morbosam purgationem recreat & reficit, extrema meatuum ora dilatat, erumpentes vtero sanguinis profusiones, si post exhibetur, suppressit, easdemque

METH. MEDENDI, V. 367

si ex vino calido infundatur, sistit, vocem quin-
etiam ea priuatis reddit, & neruorum collectio-
nibus potu succurrit. Utendum quoque eo est
in podagris & articularum doloribus, hoc agris
opem ferre, experientia compertum est, ac potius
simum in inuasionibus medicamento vires depre-
hendere licet, siquidem non per os modo datum,
sed resolutis quoq; membris oblitum efficax est:
prodest etiam iis qui mirum in modum de vita
periclitantur. Ratio compositionis hæc est, myr-
rhæ, scriptula decem & septem, lacrymæ papa-
ueris scrupuli decem & octo, amomi scrupuli sex,
petroselinæ scriptula quindecim, seminis apij scru-
puli duodecim, iūci odorati, scrupuli nouē, casia
Aegyptiæ, scriptula quatuor piperis cādidi scru-
puli quatuor, piperis nigri scrupuli quindecim,
sinapi Syriaci scriptula duodecim, styracis scru-
puli sex, fœfelis scrupuli quatuor, hedychroi spis-
sa menti scriptula quinque, mellis despumati quan-
tum satis facit. exhibendi modus est drachma, sty-
race melle diducto ac dilatato vtere, & arida in-
sperge, opiū verò dulci sapa macera, donec mellis
induat crassitiē. Antidotū ē camaris à Latinis
nūcupatū, prodest difficulter spirantibus, arteria-
cis, tussientibus, rabidis omni pectoris stomachiq;
noxa, aqua intercute laborantibus, & nephriticis,
voluptatē quoq; parit, & corpora impinguat. Ci-
namomi, caryophyllorū, spicæ, zingiberis, zadua-
ris, costi, pyrethri, rhei, nardi Cetrice, singulorū

vncia, anacardij, piperis nigri, & albi, & lógi, cardamomi, anisi, singulorum semuncia: eboris, ossium palmularum, ossis cordis ceruini, corallij, singulorum sextula scriptula duo, moschi, balsami, vtriusque scriptula duo, mellis rosacei quantum satis est. Antidotus è floribus valet præter rationem afflictis, cardiacis lætitiā vehemēter augeat, & eos qui ob longum morbum imbecilles sunt, roborat, stomachum perbelle corrigit, florum roisimarini coronarij drachmæ quadraginta, rosarum, violarum, dulcis radiculæ, singulorū drachmæ sex, caryophyllorum, spicæ, nucis vnguetariæ, galangæ, cinamomi, zingiberis, zaduaris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi, singulorum siciliquus, mellis Attici libræ duæ cū semisse. Ex satyrio valet contra renum & vesicæ imbecillitatem, iis etiam auxiliatur, qui urinā reddere nequeunt: venerem mirum in modum stimulat, eamque certa de caussa cessantem citra moram manifesto restituit. Accipit testium satyrij viridium, dauci satiui, dauci syluestris, nucis Indicæ, pistaciorum, nucis pineæ repurgatæ, singulorū drachmas duodecim: zingiberis, caryophyllorum, anisi, seminis erucæ, singulorum drachmas quinque, cinamomi, scinci, seminis bulbi, singulorum siciliquum sesquiscrupulum, moschi filiquas septem, mellis sesquilibram. Radices satyrij, dauci tam satiui quàm agrēstis, priuatim & seorsum tunduntur, deinde in vnum coguntur, & nonnihil molliusculo igni feruescunt, rursus pistacia, &

METH. MEDENDI, V. 369

pistacia, & pineæ nuces tuscæ, & tantisper dum
 crassitiem aliquā sumpserint, maceratę adijciun-
 tur: post hæc sublato ab igne vase, tuscæ & cribra-
 tæ species iam dictæ addütur: denique moschus
 cum exiguo stillatitij rosarum liquoris apponi-
 tur: mod^o exhibitionis, est, cochleare ex vino dul-
 ci. Antidotus ex penidiis, prodest cuius pecto-
 ris offensę, tussi ex frigore contractę, vocis abla-
 tioni, tabidis, purulenta ex creätibus mane & ve-
 speris, ex ptissana calida. Penidiorum drachmæ
 sedecim, nucleorum pineorū, amygdalarum, se-
 minis portulacę, capitis papaveris albi, singulo-
 rum drachmæ tres sesquiscrupulus, cinamomi, ca-
 ryophyllorum, zingiberis, succi dulcis radiculę,
 tragacanthę, gummis, amyli, seminis cucurbitę,
 seminis cucumeris, singulorum drachma vna ses-
 quiscrupulus, caphurę drachmæ octo, dulcis ra-
 diculę drachma, zulapij, violarum, aut saccharis
 libra. Antidotum ẽ tragacantha, ad omnẽ pul-
 monis & pectoris noxā, maxime tabidis, in ma-
 rasimū collapsis opitulatur: adhęc omni tussi sic-
 cę & calidę, linguę & gurgulionis asperitati suc-
 currit: sumit autem id ægrotus in ore, vt liquefa-
 ctum deglutiat, donec perfectę exugatur. Tra-
 gacanthę candidę siciliquus, gummis Arabicę
 vncia, amyli semuncia, dulcis radiculę drachmæ
 tres, seminis cucurbitę siciliquus, penidiorum
 quadrans, caphurę drachma, zulapij librę duę.
 Antidotum ex vnionib^o, pollet ad omnem im-
 becillitatem, animi deliquium, tam à corde quàm

à ventriculo ortum, & ad omnem vitalium membrorum offensam, ad suspiriosos item, tussiculosos, tabidos, longo morbo deiectos ac languentes recreat, & virium robur restituit. Cinamomi, caryophylli, spicæ, galangæ, dulcis radicula, ligni aloës, pastilli è rosis, pastilli è violis, singulorum drachma, nucis vnguentariæ, maceris, zaduaris, rhei, styracis, singulorum siciliquus, vnionū, zingiberis, ossis cordis ceruini, eboris, blatti, byzantidis, singulorū drachma, moschi sesquiscrupulus, ambaris, caphuræ, vtriusque grana sex, mellis modus qui satis erit. Alterum ex vnionibus, vehementi cordis palpitationi auxilio est, falsas imaginationes, & animi præter rationem cogitationes discutit, ac atræ bilis dominium depellit: florum buglossæ, santali citrini & rubri, rosarum, tenuis cinamomi, seminis portulacæ, mastiches, enulæ candidæ & rubræ, linguæ passeris, singulorum drachm. sex, agallochi, succini, corallij vsti, ambaris, caryophyllorum, vnionum, seminis citri, seminis ocimi, cyperi, luti Armeniaci, coriandri sicci, auri, argenti, aluminis, galliæ moschatæ, ferici crudi, scobis cornu ceruini, spodij, rhei Indici, singulorum drachm. quatuor, thymi, florum rorismarini magni & parui, senecionis, zaduaris, croci, cumpete, hoc est carpesij, maceris, nucis Indicæ, seminis intuborum, singulorum drachmia, moschi, caphuræ, vtriusque sesquiscrupulus: trita, cretâque cum zulapio è duobus malis Punicis fermentantur: vtendi modus

METH. MEDENDI, V. 371

est siciliquus sesquiscrupulus, cum eodem zula-
pio. Antidotum ex ambaris valet aduersus om-
nem imbecillitatem & perfuisionem corporis,
narium suscitatur calorem, eos quorum articulos
frigidus succus infestat, omniaque membra mi-
rifice adiuuat, ventriculum cibum renuentem,
atque impotentem eximie emendat, cor quo-
que roborat: datur mane & vespere ex vino.
Ambaris, agallochi, vtriusque tar, stimmi, mo-
schi, caryophyllorum, nucis moschatæ, mace-
ris, galangæ, cinamomi, singulorum drachma,
zulapij, rosarum quod satis est. Antidotum est mo-
scho, prodest contra cordis pulsus, cum quoque qui
insomnia mala conspiciuntur, & qui incerto timore
agitatur: zaduarius, zarnabi, vnionum, succini, co-
rallij, singulorum drachm. octo, ferici crudi, her-
modactyli candidi & veracis, spicæ, folij, carda-
momi, singulorum drach. quatuor, scobis auri, ca-
storij, piperis longi, zingiberis, singulorum dra-
chm. sesquiscrupul⁹, moschi sesquidrachma. tusa
cretæque cum melle despumato fermentantur:
moschus cum stillatio rosarum liquore, ut calidum
bibere possit, dissoluatur, & cum reliquis in unitate
coeat. Antidotum comitialibus salubre: scelis, py-
rethri, stæchadis, singulorum duella, agatichi sex-
tule quinque, cumini lati, aristolochiæ rotundæ,
lacrymæ Cyrenaicæ, singulorum duella scrupu-
li duo, aceti mulsi scillini libra. Cum placue-
rit purgatorium efficere, epithymi & dacrydij,

vtriusque duellâ scrupulos duos adiicito. Illini-
 tus aduersus humiditatis reiectionē, tabidos, pu-
 rulenta expuētes, lateris pulmonisq; inflāmatio-
 nes, in marasmū collapfos: mirum quoque in mo-
 dum efficax est ad eos quorum calor ob morbū
 emortuus est. Appellatur Latinis restauratorius.
 dulcis rediculæ, rosarum, saccharis, singulorum
 sextans, tragacanthæ, gūmis, vtriusque drachmæ
 quinque, santali candidi & rubri, vtriusque dra-
 chmæ tres, papaueris candidi drachmæ octo, suc-
 ci radiculæ dulcis, amyli, feminis portulacæ, femi-
 nis maiulij, feminis intubi satiui, singulorum si-
 ciliquus, spodij, caryophyllorum, singulorū dra-
 chmæ septem, cinamomi drachmæ quatuor, zin-
 giberis, styraçis, vtriusque drachma, croci, ses-
 quiscrupulus, penidiorum vncia, feminis cucur-
 bitæ siciliquus sesquiscrupulus, feminis cotoneo-
 rum sesquidrachma, feminis maluæ, violarum,
 vtriusq; drachmæ quatuor, caphuræ grana octo,
 rhei Indici siciliquus, zulaçij libræ sex. Antido-
 tum ad febres quotidianas: styraçis, iridis, myr-
 rhæ, lacrymæ papaueris, singulorum drachmæ
 quatuor, opopanacis, piperis, vtriusq; drachma,
 mellis quod satis est: datur fabæ Aegyptiæ ma-
 gnitudinē in lecto decumbētibus ante febris in-
 uasionem, sed adstent carbones: hoc somnum su-
 dorēsque cit, & febrim leuat, potissimum in ve-
 tustis, multaque cruditate constantibus. Aliud,
 agarici, gentianæ, vtriusque drachma: exhibetur
 ex aqua mulsa, ante inuasionem: hoc mediocri-

rer attenuat, infarctūque vindicat, ac materiā per aluum & vrinam moderatē pellit. Aëritēs quoque lapis ad horrores circuitu repetentes, & in primis quotidianos appensus est efficax. Ad quartanas & qui articulorum doloribus infestantur: in quartanis vbi laueris, duas horas ante febris significationem, è diluta portione: articulatis verò morbis ex aqua mulsa præbetur. Constat bituminis drachma, myrrhæ sicilico, foliorum mentę drachma, croci, zingiberis, (in aliis & lacrymæ papaueris) singulorum sesquiscrupulo. Aliud, ad omnem circuitum: seminis herbæ apollinaris, myrrhæ, lacrymæ papaueris, styracis, singulorum drachma, croci, aloës, vtriusque terni oboli, melle excipitur: datur ex aqua, auelanæ nucis magnitudine, & cruribus ante illitis ac membrorum extremis partibus dormire finito. Aliud, sudores prouocat, & altum somnum conciliat, si duabus horis ante febris quartanæ significationem assumatur. Pulegij drachmæ quatuor, grana cnidia vigintiquatuor, myrrhæ drachma, lacrymæ papaueris drachma. vino subacta efformantur, ac trium obolorum pondere exhibetur. Aliud, ad arteriam exulceratam: prodest & vocem exercentibus ante pōstque certamen exhibitum: valet etiam ad oculorum dolores, foris in lana madefacta impositum, & internis affectionibus illinctu succurrit. Gūmis, tragacathę, vtriusque drachmæ sex, thuris, myrrhæ, vtriusque drachma, croci, succi hypocyttidis, vtriusque dra-

chma, passi scybelitici aut theræi sextulæ sex.

Linctus, difficulter respirantibus utilis: scilicet crudæ succum exprimito, eique parem mellis Attici modum admisceto, & supra carbonem coquito: datur ante & post cibum, mysticum. E' sulphure ignem non experto, difficulter spirantibus auxilians: anisi, sulphuris ignem non experti, utriusque quadrans, ammoniaci suffimenti, castorij, gith, singulorum drachm. quatuor, aqua dissoluto, & in catapotia cogito, unumque ex oxymelitis cyathis tribus præbeto. Antidotum è fructibus astiuis, contra stomachi subersionem efficax: cœliacis, dysentericis auxilio est: sorborum sextarius, baccharum myrti sextarius, rhois Syriaci sextarius, palmulatum quæ sole maturuerunt libræ duæ, mala cotonea decem, Punica mala integra decem, passi aminæi, vel mellis sextarius, fructus rufi, & in aquam coniecti sedulo coquantur: cumque fuerint dissoluti humorem exprime, ac denuò, abiecto paleaceo, coque, ubi tertia pars superfuerit, mel additur, & usquequo crassamentum acquisierit, mouetur. Aliud, ad stomachi subersionem facit, & ad intestinorum difficultatem, & cœliacos, seminis herbæ apollinaris, seminis apij, utriusque drachm. quatuor, rosarum florum, anisi, succi hypocystidis, myrræ, singulorum siciliquis, croci, opij, utriusque sesquidrachma. Aliud, ad stomachi subersionem: acidi Punici acinorum expressorum succi sextarij tres, succi mentæ sextarius, mellis sex.

tarius, coniecta in vas, coquito vsque ad consistentiã, & ante cibum mystrium vnà aut duo præbeto. Origenis ad stomachis subuersionem, florum rosarum drachm. octo, baccarum myrti nigre sine granis acetabulum, seminis herbe apollinaris, acetabuli dimidium. Terito simul, & paulatim vinum lixiuum sufficienti mensura adijcito: deinde adduntur carnes palmularum pinguium (*πατίνες* vocant Græci,) decem, & omnibus simul tritis, in ciceris magnitudinem catapotia efformantur, & tria aut quatuor, ex aquæ mulse cochlearis duobus exhibentur. Catapotium *ἀσπλῶν*, quod æstuentes à siti vindicat. Cucumeris satiui, seminis portulacæ, vtriusque drachm. octo, tragacanthæ drachm. quatuor: tragacantham albumine recentium ouorum crudorum dilue, ac dissolutæ reliqua adice, & in catapotia digere, ac in sole exicca: præbe continenda sub lingua, & dissolutum humorem combibe.

Hepatica Andromachi *Cyphodes*, & ad omnia thoracis vitia: vuarum passerum drachmæ viginti quinque, aliquibus centū, croci, drachma, calami aromatici siciliquus, bdellij, iunci odorati, vtriusque drachm. duæ sesquiscrupulus, cinnamomi, casie, spicæ, nardi, singulorum terni oboli, myrrhæ, terebinthinæ, vtriusque drachm. quatuor, alijs sedecim, aspalathi oboli duo, mellis drachmæ sedecim, vini quod satis facit.

DE LIQVORIBVS MEDICATIS, Caput 7.

POTIO adiecinotosos, lienosos, nephriticos, hydropicos, stomachicos, ex partu cōfictas conuulsiones, ex ægritudine se recolligentes, prauis succis refertos, arquatos, tussim, laterum inflammationes, ad medicamenta item lethalia, & cuiusuis venenati animalis iūctum. Nardi Indici, costi, vtriusque siciliquis, casia, croci, seminis apij, acori, lacrymæ balsami, iridis, singulorū drachma, piperis candidi oboli tres, lacrymæ arimasculi drachmæ tres, vuarum passarum nucleis emundatarum drachmæ sex : trita passo vel melle excipiuntur: datur drachma ex vino, aut hydromelite, vel passo diluto, prout commodius arbitreris. Potio è capitibus papaueris: capita papaueris centum, succi dulcis radicula libra, sapæ libæ centum : prodest iis qui ob tenuem fluxionem à capite labentem, tussunt, & quibus vëter acria & biliosa excernit: item calidæ intemperiei, & cholera laborantibus, necnon in peruigiliis.

Acetū mulsū simplex: mellis libæ quadraginta, acetū libæ viginti, aquæ libæ sexaginta. Aliacius componendi ratio: mellis libæ quinquaginta quinque, acetū libæ quindecim, anisi libra, croci sextans, radicū apij sextans, radicū scæniculi libra. Potio ex mulla contra peruigilia, cœliacis cum febre prodest, & scæminis vterum gerentibus, necnon si crassius humor, reiectionem

METH. MEDENDI, V. 377

indigens, pulmonem obsidet. viridium papaueris capitum cum suo semine libræ sexaginta, aquæ libræ seuptuaginta, mellis libræ triginta. Potio ex moris, aut moris rubi, ad oris vlcera depascentia, dentium affectus, & ad anginarum noxas gargarizata: succi mororum, aut mororum rubi libræ quindecim, mellis libræ quinque, croci, myrrha, succi vuarum acerbarū, singulorum sesquuncia, aluminis scissilis vncia, vini austeri dodrās.

Aqua rosacea ad cœliacos, sitim, orisque inflammationes, si os ea colluatur. Rosarum librę viginti quatuor, aquæ libræ centum & viginti, mellis libræ centum & quadraginta. Acetum scillinū, scillam candidā repurgatam, & in vas quod acetum contineat, iniectam, dies quadraginta insolato, deinde abiecta scilla, acetū seruato. Et Punicis malis compositio stomatica: malorum Punicorum dulcium, acidorum, & austerorum, singulorū libræ duæ, mellis libræ sex. Salubris portionis compositio: si quis frigidi temperamēti ea vititur, valetudinem integram conseruat. zingiberis, scœniculi, anethi, piperis, singulorum siciliquus, aliquibus iridis drachmæ centum: eatura, & ex vino vetusto odorato subacta, in linteo illigato, & in vini suauissimi cōgium coniicito, multōsq; dies macerari finito. Quo autē diutius maderint, eo melius erit: propinato singulis diebus ante prandiū heminam. Vinum scillinum sic facies: Scillæ in taleolas dissectæ, & repurgatæ minas tres demittes in musti præclari amphorā Ro

manam, & menses tres operculo inieſto ſines, poſtea defæcatum recondes: vtile eſt cruditati- bus, & ciborum corruptioni, iſſque qui ipſos e- uomunt: iis item quibus in ventriculo & aluo pituitę craſſities incumbit: opem fert lienofiſ, in malum habitum collapſis, aqua inter cutem labo- rantibus, arquatis, vrinam ægrè reddentibus in- teſtinorum torſionibus, inflationibus, neruorum reſolutionibus, diurnis horroribus, tenebrico- ſis vertiginibus, & menses ducit: minimè quo- que neruos offendit. Præſtantius eſt quod vetu- ſtius eſt. Cauendus eius vſus eſt in febris, qui- búsque inteſtina ſunt vlcerata. Scillinum ace- tum ita conficitur. Scillam candidam expurga- tam, & conciſam lino ita traijcito, vt taleolę ſeſe minimè contingant, & dies quadraginta exicca- to: ex ipſis mina in aceti optimi ſextarios duo- decim demittitur, & vaſe diligenter operculato, octo dies in ſole macerari ſinitur. Poſthac, aſ- ſumpta ſcilla, & expreſſa, ipſa quidem abiicitur, acerum verò defæcatum, elutriatur, & reponi- tur. Nonnulli minam in aceti ſextariis quinque demergunt, alij ob ſiccitatem ſua ſponte repur- gatam, æquali pondere demittunt, itaque men- ſes ſex relinquunt: eſt autem hoc multo magis incidendi vi præditum. Vtile eſt collutum ad gin- giuas nimio humore madidas, nam eas aſtringit & firmat, dentes labantes ſtabilit, ſcœtentem ven- triculi halitum ſatis emendat, ſorptum guttur in- durat, & calloſum reddit, ſonoram nitidamque

vocem efficit. Assumitur & ad stomachicos, & gréque cibum concoquentes, & comitiales, & vertigine tenebricosa vexatos, & melancholicos: item ad vteri strangulatus, lienes nimis ex-
tumescentes, coxendicis dolores valet: recreat reficítque eos qui admodum imbecilli sunt, & corpus salubre ac bene coloratum reddit. Vi-
sum quoque acuit, auditus difficultatem instil-
latú corrigit, in summa ad omnia efficax est, præ-
ter quàm ad intestinorum exulcerationem. Da-
tur singulis diebus sorbendum ieiuno, inter ini-
tia, modicum, paulatim autem copiosius, ut vs-
que ad cyathum increseat modus, sunt qui duos
aut etiam plures cyathos præbent.

DE PURGANTIBVS MEDI-
camentis, Caput 8.

DE medicamentis purgantibus iam nobis est
differendum: quandoquidem eorum quædam
flauam bilem, alia nigram, nonnulla pituitam
aut aquam euacuare solét. Ac flauam bilem edu-
centibus vtimur, in quibus ipsam ori ventriculi
insidere suspicamur, & in quibus per venosum
genus dispersa est: in tertianis item febribus, &
continuis iam descrefcentibus, ac in arquatís:
atque ut summátim dicam, in quibus flauam bi-
lem redundare arbitramur, iuxta iam supra à no-
bis traditas dignotiones. Nigram vero bilem
uacuantibus vti consueuimus in melancholicis.

in iis qui facile excandescunt, iracundis, hominū consuetudinem auersantibus, & in habitibus aridis, sanguine pauco præditis, solitariis, quartanis febribus, & furore percitis. Pituitam autem ducentia vsurpandum, in frigidioribus habitibus, ætatibus, & morbis: puta in resolutis, & membris captis, attonitis, tumoribus laxis & extuberantibus, coxendicum doloribus, & in eo aquæ intercutis genere, quod *αἰὶς σάπρη* Græcis nuncupant, & vt vno verbo absoluam, in quibus pituita molestam esse opinamur. Quemadmodum aquā ducentibus medicamentis est vtendum, in ea aqua inter cutem laborantibus, quæ ab vtris similitudine *ἀορίης ὕδατος* dicitur, & in fœminis quas album profluuium diu infestauit, & in iis quibus vlcera fluxione assidua madent. Cæterum iam de simplicibus medicamentis, quæ sua natura purgatoria sunt sigillatim agemus, & quem ipsorū vnūquodque humorem expurgat explicabimus: deinde de compositis quoque pertractabimus, ne quid in nostra pollicitatione desideretur. Aloë igitur vniuersum corpus haudquaquam vacuat, sed in hærentem ventriculo, aluo, ac intestinis bilem, vnà cum insidentibus inibi recrementis citra noxam exigit. Proinde danda est iis qui capitis afficiuntur molestia, propter continuas exhalationes, quas ventriculus ad ipsum expirat: nanq; inutilium vaporum suppeditatione præscindit, exhibenda quoque est iis qui eandem ob causam lippitudine oculorum laborant, quique propter

METH. MEDENDI, V. 381

insidentem bilem sitiūt, & lingua ac os promptē
resiccatur: adhuc iis qui stomachi insuauitate,
aut æstu subuertente corripuntur, necnō iis qui
præter rationem pallidiores euaserunt: quin &
iis quibus alui excrementa subduci postulant, ve-
rūm clysteres aliqua de causa infundi non pos-
sunt. Præbetur sciliquis, ex aqua malsa, in læuo-
rem verò subacta, succoꝝque corticis citri, aut si is
non adsit, brassicę aut absinthij succo excepta, co-
gitur in catapotia, ciceris magnitudine. Alij cum
terebinthina, vel melle decocto, vel alio quouis
simili efformant: tu verò, prout rerum copia sub-
ministrabit, vel, vt melius dicam, quod commo-
dius ægro fore putabitur, cum aliis commisceto,
ac ægrotantibus exhibeto. Scammonium flauā
bilem potissimum expellit, sed oris ventriculi do-
lorem excitat, & odore graui, gustu insuauī, ac si-
riculosum est. nam cum purgatoria omnia, præ-
ter aloē, stomachum offendāt, scammoniū mul-
to reliquis magis ventriculo nocet: quare cauē-
dum iis est qui ipsum imbecillum obtinent, & fe-
briunt. cum enim leuissimum sit, leui negotio in
corpus rapitur, omnēque eius spurcitiam com-
mouet, verūm à facultate retentrice inhihetur,
quo minus excrementa ad excretionem perdu-
cat. Itaque dandum est iis qui feбри vacant, & sto-
macho valent, & ægrē vomitus prolicitur, nec fa-
cilē animo deficiūt: modus exhibitionis sunt scru-
puli duo, paulo plus minúsve, pro viriū ratione
permiscendus est sal, ac thymus, & pulgrium, aut

odoratum aliquod, & quod ventriculum roboraret. Qui ipsum sustinent, etiam aloën misce-re præstat: datur & per se ex melle, vel ptissanæ cremore, quibus clanculum exhibere cupimus. Peplium, huius semen, (sunt & qui cum virgultis, exiccatum & cribro excussum, quatuor scrupulorū pondere præbent ex mulsâ, paulillum aceti adspergentes) post flauam bilem, nigram quoque & pituitam expurgat, flatus item disrumpit: quare in primis flatulentis affectibus auxilio est iis qui melancholiæ præbent exordiū, diuturnis inflationibus lienis, vteri & intestini laxioris, quinetiam laxis tumoribus in abdomine succurrit. Veratrum nigrum, atram bilem, & flauam vndique ex corpore trahens, deorsum pellit, non tamen cum difficultate: quocirca ipsum in febribus circuitu redeuntibus, & diuturnis exhibemus: datur etiam furore percitis, altera capitis parte dolentibus, & quos cephalæa diu infestauit. Est autem longè omnium aptissimum, intestinis, vtero, vesicæ, medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis est, educendi peculiariter si quid permixtum est sanguini, quod ipsum vitare possit: quare & in vetustis arquatibus commodum est, & aspritudinibus quæ in summa cute exoriuntur, qualis est lepra, impetigines, & id genus alia: quin & elephantia laborantibus est accommodatum. Modus exhibitionis sunt scrupuli tres, paulò plus minúsve, tenuium fibratum è radicibus pen-

METH. MEDENDI, V. 383

dētium, in aqua paululum maceratarum, deinde cortice detracto, ac in vmbra siccato, proiectāque tenui, quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelite, verū suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inserenda, si verò efficaciorē cupis purgationem, scammoni pauxillum adicito. Epithymum, nigram bilem detrahit: datur adultis tulum, & incerniculo cretum, scrupulorū quinque pondere, ex passo, aut aceto, mulso, & sale modico. Vitiis flatulentis, & præcordiorum affectibus, quibusque iecur grauatur, & respirandi difficultate laborant, opitulantur. Eodem quo epithymum modo, quod in stœbe, & quod in saturia, *ἐπιθυμια* nominatum, nascitur, purgat, sed facultate est imbecillius.

Filicula, bilem, & maximè atram, ac pituitam ducit: dantur purgæ radicis seni scrupuli, adfusa aqua mulsa. Purgat quoque medioter & citra molestiam, in gallinaceo iure, & in ptissanæ cremore cocta radix. Pulgium atram bilem pellit, acetabuli mensura in mulsa potum, eodem modo, & tragoriganum & parthenium, quod & leucanthemon nuncupatur, singula sex scrupulorum pondere purgant, idem præstat & alypum, danturque eius scrupuli sex. Verum præstat ea exhibere ex aceto, & exiguo sale, & aqua, ut sicca & trita potui inspergantur.

Armenū, quo pictores vtuntur, atram bilem, & quicquid sanguini crassum lentūq; cōmistū est,

evacuat: quapropter datur melâcholicis, elephantia laborantibus, & similibus: quin & nephriticis ac suspitiosis præbetur: modus sunt scrupuli quatuor, paulo plus minúsve pro fumentis viribus.

Cétaurium tenue, bilem crassissimam ac mucosam educit, quare commodè lienosis, & coxendicis dolore infestatis exhibetur: bibitur hui⁹ decoctum aqua feruefactum, sit autè centaureij pondus scrupuli sex, & aquæ hemina, quæ ad dimidias coquantur. Colocynthis pituitam, bilem, & mucosum succum purgat, quamobrem nervosa corpora repurgat. datur ergo convenienter in omnibus capitis affectibus, & erecta cetuice spirantibus, ac similibus: item coxendicum cruciatibus, morbis articularibus, & longis renû vesicæque affectionibus, quinetiam iis quibus extricatu difficiles prædurique sunt affectus. datur autem scrupuli duo. Deligenda est candida eius ac tenella medulla, aridiuscula enim & nigricans damnatur, rundatur verò & teratur sedulo, sæpèque cribro succutiat. Atque vñ appetente, perquam diligenter in mortario cum aqua mulsa teratur, siquidem eiusmodi quippiam patitur, vt rufa prius quàm maceretur, tenuissima maneat, verùm coniecta in mulsam intumescat, ita vt cribrata non credatur. Igitur nonnullæ ex particulis quæ intumuerunt, interdum aluo aut ventriculo adherēt, maximè in intestinorum anfractibus, ob mollitiem, insidentesque, quòd acres natura sint ac mordaces, intestina exulcerāt, & per consensum

consensum nervos afficiunt, torsiones & cōtractiones inferunt. Quare multa cum attentione, in aqua mulsā in maximum lauorem redigi debet. Si mitius purgare est animus, prægrandis colocynthis sumenda est, eaque aperta superne semen eximere cōuenit: deinde lomentum eius in suum inuolucrum sine semine reponere, & sapa, aut vetere passo repletā, sinere vt noctē & diem maceretur, posthæc vinum linteo colatum ac à sordibus repurgatum, calfactum propinare. Maximè quoque arquatos expurgat, eosque quibus in summa cute liuores è flaua bile apparent.

Tithymalus pituitam & bilem educit. virentes eius ramuli assumpti, & in testa paulatim torrefacti ac contriti præbentur. miscentur eius scrupuli tres cum polenta in aqua, & propinantur: nam ramuli exiccati, impotētiores sunt. Porro tithymali characitæ dicti erutam radicem in vmbra exiccato, postea cum vsus postulat, detractō cortice, tusam cribrato, & in passo veteri quaternūm scrupulorum pondere coniectā, noctem & diem finito madescere: dehinc per linteum detritum percolatum, ac leuiter calfactum vinum potui dato. Optimè enim purgat, adeo vt quidā in omnibus vitiis eo vtātur. Succ^{us} verò tithymali, qui iuxta aquas, & humida loca enascitur, sale & arido pane exceptus, idē præstat, sed vehementius aluū deijcit. Succus cucumeris agrestis, quem *Sam-e* nominant, pituitam & bilem vacuat: dantur oboli terni, cū lactis statim emulsi instar hemina.

Granum Gnidium serosum potius & aquosum humorem elicit, pituitam verò & bilem modicè expurgat: est æstuans & acerrimum. dantur grana triginta. Quòd si mitius purgare velis, dato grana viginti: interna granorum pars trita, atque cum pulenta in vnitatem coacta, præbetur potanda: sed post potionem, rosaceum aut melinũ oleum, ne fauces adurat, sorberi debet. Quare satius est vt trita ex melle cocto, in catapotia digerantur. Agaricum, pituitã & bilem, sed nõ euestigio, detrahitis: modus exhibitionis est siciliquis ex aqua mulsa, vel aceto mulso. Aduersatur stomacho, quòd leue sit, & enatare soleat. Cnici semen purgat pituitam, non tamen fortiter: seminis laugati drachmas quinque in gallinacci decocti ius, vel ptissanæ cremorem iniicito, collatũque propinaro: sunt qui seminis interiorem partem drachmæ pondere sumant, & cum amygdalis, aniso, & melle cocto mistam terant, & in catapotia efforment, ac arquatis commodè præbeant: quod etiam mitius est. Lathyrus vehementius pituitam purgat: dantur eius grana maiora quindecim, & minora viginti: atque iis qui vberius purgari cupiunt, mandi: qui verò multa euacuatione opus non habent, integra deuorari iubentur, præsertim si eius qui sumit, stomachus vitiatu fuerit. Aristolochiæ clematidis fructus siccus, si tritus bibatur, pituitam bilẽque prolicit: est autem stomacho accommodatus, & gratus. Mercurialis herba, si te

METH. MEDENDI, V. 387

nella eius folia decocta' edantur, stercus expellit, sin eius decoctum vino dilutum bibatur, mediocriter alui excrementa mouet. Cucumeris syluestris radices cortex, ex aqua mulsa potus, abundè & citra noxam pituitam ducit, neque ventriculum quicquam offendit. Stryax pinguis & flauus sesquidrachma pondere cum terebinthina, pituitam magis abundantem sine molestia subducit. Thymi ternæ quaternæve drachm. cum aceto mulso & salis modico, abundè citràque noxam pituitam & bilem educunt.

Cyclamini radices quàm tenuissimè tritæ drachmæ tres aut quatuor, pro assumentis viribus potæ cum aqua mulsa, pituitam & bilem purgant, sed præcipuè sudorem proliciunt: quare bibentem oportet decumbere, & corpus tegumentis fouere, ac sudoris excretioni opem ferre.

Allij in tenuissimum lauorem redacti siciliquus, aut drachmæ tres, si ex aqua mulsa bibantur, pituitam pellunt. A iuga in tenuissimum puluerem redacta, si siciliquus cum ficis aut melle cocto assumatur, pituitam sufficientem trahit.

Euphorbium, pituitam, sed potius aquam subducit. est autem acutissimum, & maxima ignea vi præditum: quapropter colicis, quibûsque ventris frigidior est, exhibetur: alios satis & vehementer cõturbat, sitimque maximè mouet. quippiam ex odoratis seminibus ei permiscetur, & triuobolorũ pòdere ex aqua mulsa præbetur: sed præstat, vt cum melle cocto in catapotia efformetur.

Squama aris aquā purgat: datur ex aqua mulsa, verūm non aquam modò, sed & pituitam educit. Veratrum albū, varios humores vomitione educit: datur ieiunis per se, & cum sesamoide, thapsiæ succo, halica, aqua mulsa, léticula, aut forbitione quapiam. Nōnulli exiguo cibo antea exhibito, veratrum offerunt, iis potissimum quibus strāgulationis suspicio imminet, aut corporis imbecillitas adest. Siquidem in iis qui ita assumunt, purgatio periculo vacat, quòd medicamentum citra mediū corporibus non apponatur. Quin & glandes ex eo sedi inditæ, vomitiones cient.

Sesamoides magnū, supernè pituitam purgat, si quantum tribus digitis cōprehendi potest, tritum vnā cum veratro albo trium semiobolorum pōdere ex melle sumatur. Cucumeris satiui radix trita, ex aqua mulsa drachm. pondere epota, vomitiones prouocat. Quòd si quis à cœna leuiter vomere cupiat, oboii duo satis facient. Pedicularis herba, si quis eius grana decē aut quinque trita in aqua mulsa dederit, pituitam crassam vomitu expurgat. Verūm qui hauserint, obambulare debent, sed adsit mulsa quæ assiduè affundatur, quòd strangulationis periculum creet, faucesq; adurat. Thapsiæ tam radicis succus, quàm lacryma, & cortex, si ex mulsa bibatur, purgandi suprā infrāque vim obtinet: datur ex radice pondus quatuor obolorum, cum anethi seminis drachmis tribus, & succi tres oboli, lacrymæ verò drachma: nam si copiosius exhibeatur, periculo

non caret. Cōfert etiam per eam purgatio suspi-
riosus, laterum doloribus diuturnis, & reiectioni-
bus per vomitum, iis quibus ægrè vomitus pro-
licitur, in cibis, aut decocto præbetur. Genista,
huius fructus & flores tusi cum aqua malsa pon-
dere obolorum quinque, supernè cum distensio-
ne, vt veratrum, citra periculum ex purgant: fru-
ctus verò infrà aluum subducit. Bulbus, qui vo-
mitorius nūcupatur, folia habet lentiora, longè-
que maiora quàm qui edendo est, radicem bulbo
ad similem, quam cortex niger ambit: hæc si per-
se estur, decoctumve eius potatur, vomitū prouo-
cat. Sambucus & ebulus, refrigerandi, aquam-
que educēdi vi præditæ sunt, cæterum stomacho
aduersantur. Harū folia decocta, pituitā, bilēm-
que educunt, & radix vino incocta atque exhibi-
ta, aqua inter cutem laborantibus succurrit.

Alypum fruticosa est herba subrubra, ramulis
foliisque tenuibus, flore molli, leui, radice betæ
simili, acri lacryma referta: semē est quale thymi,
gignitur in locis maritimis, huius semen atram-
bilem per inferna subducit. Clematis, sarmen-
tum profert subrubrum, viticosum, foliis admo-
dum acerbis, & exulcerantibus: arboribus circū-
uoluitur similacis instar. Huius fructus tritus, ex
aqua vel hydromelite potus, pituitam & bilem
infernè subducit. Inter ea quæ per quā mo-
dicè purgant, fructus quidam noti, lignosi, cēsen-
tur, qui è Syrio & Aegypto ad nos deferuntur:
quorū alia lutea, quæ dā cepule sunt, & quæ nigra,

aut nigra nuncupatur, quæ omnia cõmuni nomine myrobolana nominantur. Dux aut tres eorũ drachm. læuigatæ, purgandi vim obtinent, & priuatim capitis superuacuũ humorem exhauriũt, ac lutea bilem flauam euacuant, vt pituitam cepule, & atram bilem, nigrum detrahit. Cæterũ ventriculum ac intestina, sua astrictione confirmant roborantque. Torrefacta ablutæque plurimum vis purgatorix exuunt, sed tenuiorum partium euadunt, exiccantiæque magis. Quare quibus fluxio deorsum proruens molesta est, ac intestina vlcerat, hæc assumim⁹, quæ modicè humore defluentẽ subducunt, & notatu dignũ robur intestinis cõciliant. Eandem & consimilem facultatẽ obtinet, quod empeliliz, & quod emplirzi, barbaræ voce appellatur. Vnde & ex his quinque commistis, Barbari sapientes medici id medicamentum, quod tryphalum paruam nuncupant, condunt: de quo paulò pòst, cum composita medicamenta purgantia recensebimus, pertractabimus.

Porro quod sene nominatur, & ipse fruct⁹ quidam est, qui inde adportatur: drach. pòdo assumptum citra noxã purgat, pituitã ac bilem educit.

Post id admodum mediocriter casia nigra & mãna purgant: nempe casia trium aut duarũ drachmarũ pòdusculo, vix vtiq; purgabit: at manna pusculum etiam adsumitur: atque hæc flauam bilem solũ educit, & casia ipsa quoque flauã vacuat, sed eã potius, quæ iam retorrida est, & in nigram migtauit, modicè præterea pituitã educit.

METH. MEDENDI, V. 391

Exhibemus autē vtrunque, quibus nō licet aliud vehemēs medicamentū offerre, nempe pueris, & fœminis vterū gerentibus, siquādo vſus poſtulat, & neceſſitas vrget: adhæc, quos febris quæpiam exuperās, à reliquorum medicaminū aſſumptio, ne arceat. Cæterū quoniā purgantium medicaminum, quædā acriter, alia modicè ſua natura purgāt, atque hæc illū humorem, illa hūc educere ſolent, ſpectandum eſt, quo paſto aduerſus humores in agris præpollentes medicamenta & miſcere & cōponere conuenit, ne alios aliorū loco humores vacuemus. nō enim ægtotatē ſimpliciter inanire cōfert, ſed noxiū humorē expurgare decet: atq; eo fit vt nō omnes qui purgātur, leuiter ferāt, & citra noxam euacuentur. Præſtat autē humorem, niſi turgear, coquere, ac meatu reſerare, aluūmq; antea, ſi ita res exigat, eluere, aut per ea quæ modicè euacuant, prius vacuare, quo medicamēta melius penetrent, magisq; efficacia reddantur, cuiusmodi ſunt zulapia, quæ è radicibus vrinam pellendi vi præditis, cōponuntur: qualis eſt radix fœniculi, api, anethi, intubieratici, & ſylueſtris, atq; id genus aliis. Adhæc cōcoquentia & emollientia: talia ſunt quæ è malue ſemine, althæa, bugloſſo, buphrthalmo, dulci radícula, & adianro componuntur: atque ex fructibus æſtiuis, pruna Damascena, zizipha, & vix piſſæ granis repurgatæ. Deinde ea quæ iecur aut lienem in primis inſarctu liberant, aut humorem quempiam laceſſunt, puta eupatorium, ſecu-

ridaca, trissago, aiuga, centauriū, stœchas: & quæ ex arte & recta medendi ratione inferūtur, quæque purgatoris viam sternunt, ex quorum numero sunt etiam cucumeris & portulacæ semina, oxosacchar, atque id genus alia: & præsertim, in temperamentis affectibusque calidioribus, veluti postea de omnib⁹ docebimus. Itaque ne tibi sit difficile, ante purgationes, medicamenta concinnare, quæ humores coquāt, & meatus obstructionibus vindicent, vbi paucis hæc via ac ratione docēdi explicuerimus, deinceps de purgationibus quoque differemus. Vbi itaque flaua bilis deijcienda proponitur, si ipsa efferuescit, ac hominem exurit, & calida medicamenta renuit, huiusmodi zulapium concinnamus, quod ante purgatorium, diluculo ieiuno exhibemus, donec in vrinis concoctio conueniens apparuerit: seminis cucumerum quadrans, seminis portulacæ, seminis intubi, radicum intubi, intubi erratici, singulorum vncia, rosarum, violarum, nymphaeæ, ananthe, singulorum semūcia, seminis papaueris, & lactuæ, vtriusque duella, pruna Damascena trigintaquinque, zinziba quinquagintaquinque, myxaria, & zartali, singula quinque & quadraginta, saccharis libræ duæ: hoc bilis feruorem retundit, intestina emollit, & meatus infarctu liberat: quod si scammonium quoque adieceris, siue molestia bilem expurgat. Verum si bilis non admodum ferbuerit, ex his rebus zulapium conficimus: radicum apij, radicum fœniculi, intubi &

METH. MEDENDI, V. 393

ratici, fumariz, radicum intubi syluestris, singulorum vncia, buglossi, eupatorii, buphtalmi, dulcis radicule, seminis althææ, singulorum sextulæ quinq;, violarum, seminis portulacæ, seminis intubi, singulorum semuncia, santali rubri, & lutei, vtriusque duella, rosarum, nymphææ, croci, singulorum sextula, saccharis libræ duæ. Cùm verò pituitâ vacuare in animo fuerit, si homo aliqui ætate fuerit vigente, & ferè calida temperatura, verùm ob errorem in victus ratione admissum, & frigidorum abusum, eam collegerit, huiusmodi componimus medicamentum, & præferim si stomachus nimio humore maduerit, radicibus rursus quæ mouedæ vrinæ sunt, acceptis, ita miscemus: radicum apij, radicum sceniculi, radicis condimentariæ syluestris, radicum anethi, trislaginis, aiugæ, cœtaurij, seminis althææ & maluz, securidacæ, singulorum vncia, mastiches, asari, spicæ, singulorum semuncia, carnabadij, seminis sceniculi, seminis apij, anisi dulcis, singulorum sextulæ quatuor, mellis libræ duæ: melius enim est ex melle conficere, vtpote quod abundè calidum est, magisque attenuet, & obstructions extricet. Si frigidus omnino æger fuerit, corpusque totum humidis frigidisque succis redundauerit, satius est sicco Diospoltæ medicamento vri, aut alio aliquo consimili, quod satis exalfaciat, & nimium humorem reficet. At cum atrobilarem succum detrahère voluerimus, hæc assumimus, potissimum si qui purgatur, siccus esse videatur:

radicum apij, radicum fœniculi syluestris, fumariz, stœchadis, buglosi, buphthalmi, singulorum vncia, asplenij, trissaginis, radicis capparis, seminis petroselini, singulorum sextulæ quinque, dauci seminis, ammis, dulcis anisi, seminis fœniculi, singulorum semuncia, ficorum pinguium, dulcis radiculæ, vtriusque sextulæ quinque, seminis ocimi duella, croci sextula, mellis libræ dua, aceti quadrans: si qua flaua bilis humori melancholico commisceri putabitur, ita facito: capit spicæ, rosarum, vtriusque vnciam, croci drachmam, seminis apij, seminis fœniculi, in aqua donec sufficiet, feruefacito, deinde adiecta mellis selibra, & aceti quadrante, vsque ad consistentiam & spissitudinem coquito.

DE PURGANTIBVS MEDICAMENTIS COMPOSITIS, Cap. 9.

PORRO quoniam de simplicibus humoribus satis diximus, tibi licebit, inde de complicatis quoque occasionem nacto, ea etiã cõponere, atq; exuperantię humorum cõplexorum, te quęnam medicamina sint cõmiscenda docere poterunt. Quare iam reliquum sanè est, vt de purgantibus, quæ maiores nostri composuerunt, verba faciamus, vnde & tu, & quiuis alius exorsus, cognitis simplicium cuiusque facultatibus, solus quoque medicamēta componas. Cæterùm medicamentis purgantibus commiscentur, alia quæ in iucunditatem retundant, quædam quæ calorem

aliámve quampiam qualitatem deponant, nonnulla, quæ ventriculo robur adiciant, (plerunque enim deiectoria stomacho aduersantur) alia quæ illis viam parent, humorúmque crassitiem incidât: atqui cuiusmodi, vel ex ipsis particulariû specierum viribus discas, quæ in libris de simplicium medicamentorum facultate traduntur. Ceterum nos hîc ipsa illa veterum purgantia medicamenta depromemus, quo pacto componantur, quosque humores euocent, exponentes: tu vero, hinc sumens occasionem, quibus opus erit, ad hanc rationem medicamenta conficito, & componito. Hoc tamen de his ignorasse haud decet, quod quædam in grana siue orbiculos effingimus, quæ magnitudine eruium, aut cicet æquent, eaque præbemus, siquando iniucunditatem cæulare volumus, aut cum venter humidior deprehendentes, humiditatem illi addere volumus. Quædam in trituram redigimus, non quo insuauitatem fallamus, sed ut humorem vitemus, alia in bellaria digerimus, nonnulla in zupapias: sunt & quæ ceu emplastra, vnguentaque conficientes, super vmbilicum damus, quæ vmbilicaria quoque, & Græcis ἐμφάρια appellântur: aut pedes illinimus, & ab eisdem euacuamus. Dicemus autem de singulis, ut omni ex parte libro oriatur perfectio. Cõpositio orbiculorum, quos Græci κοκλία nominant, ad detrahendum flauam hydropicorum aquam, & materiam quæ tumore efficit discutiendam, valent & ad lumborum dolorem, &

podagram, quā frigida causa creauit. Capit euphorbij siciliquum, surculorum tithymali drachmam, ammoniaci, sagapeni, opopanax, bdellij, seminis apij montani & hortensis, ammis, spicz, singulorum semidrachmam: tusa cribrataque cum oleo amygdalino cogito, & cum fœniculi succo subacta, in umbra siccat. datur sextula ex aqua calida. Aliud, quod flauam bilem educit, tumorem deprimit, & iecur roborat, recipit absinthij, turpeti, (quæ pityusa nuncupatur) sagapeni, singulorum drachmas quinque, seminis apij hortensis & montani, seminis fœniculi, anisi, singulorum siciliquum, scammonij, surculorum tithymali, mastiches, casie, cinamomi tenuis, singulorum drachmam: contrusa & creta in orbiculos singito. præbetur duella ex aqua tepida. Aliud, quod flauam atramque bilem expurgat, crude humores deiicit, sanguinem attenuat: cæterum quot dies aluum subducit, toridem quiescere decet, rursusque medicamentum repetere, dum integra absoluat purgatio. Accipit myrobalanorum flauorum, & Indici, & nigri Damasij, & chrysobalani, & pityusæ, singulorum sesquidrachmam, epithymi Cretensis, filiculæ, violarū, singulorum drachmas tres, rosarum, seminis fœniculi, anisi, seminis absinthij, iunci odorati, cinamomi, spicz, mastiches, cardamomi, amomi, singulorum drachmam, scammonij drachmā cum semisse, saccharis sesquunciam: tusa cribrataque in vase trituram habeto. Dantur drachm. tres, &

si febris adfit, datur ex aqua egelida. Oxosacchar, corpora calefacta potum iuuat. Valet & ad febres acutas sanguineas & biliosas, iecoris lenisque calorem, eorumque infarctus expedit. Caput corticis radices capparis, apij, intubi, singulorum drachmas viginti, foliorum rosarum, seminis fœniculi, vtriusq; drachmas decē, spicæ, iunci odorati, seminis apij, singulorū drachmas quinque, hæc in aceti acerrimi libris quatuor macerantur, stantque simul noctē & diem, deinde molli igne coquuntur, donec dimidiū super sit: post hæc croco & sacchare adiecto, fit zupapiū. Inter coquendum autem scammonij sextula teritur, & in lintheo ligata inditur vt ferueat. Perfectus exhibitionis modus est sextans, cum obseruatione, & moderatione. Aliud, è fumaris ad fluxū bilis incendium, scabiē & vulnera, & iecinoris obstructionem, valet & ad arquatū, corpus repurgas.

Corticis myrobalani lutei, cepule, & Indici, & Damasonij, empeliliz, & emplirzi, florum violarum, filiculæ, absinthij, epithymi, singulorū sextans: ea confringantur, & diem noctēque in aqua fumaris macerentur, ac vsque ad dimidias coquantur: dehinc percolata vsque ad cōcrementum cum sacchare decoquantur: potionis modus est sextans, cum scammonij granis quatuor.

Alia compositio decocti, aluum soluentis, iecinoris dolori opitulatur, bilem fluam, atrāque: item pituitam, & caput purgat, si autumno & vere propinetur. Caput Damascena, zinziphæ, my-

xaria, singula triginta, adianti, florum buglosi, vtriusque manipulum, violarum drachmas octo, rosarum sicilicum, dulcis radiculæ, filiculæ, epithymi, singulorum drachmas tres, corticis radicis apij, & fœniculi, & intubi, singulorum drachmas octo : coquantur in aquæ libris quinque vsque ad tertias, deinde decocto pulueris myrobalani lutei drachmæ octo, myrobalani cepule, drachmæ quinque imponantur, & noctem diemque macerentur : adhuc diluculo ius decocti calfactum sacculis transfundatur, dissoluanturque in eo, mannæ, arundinis Indicæ drachmæ octo, palmæ sylvestris fructus, (*ὄξυφύκη* vocant Græci) sesquuncia, mannæ simplicis drachm. sex, & rursus per saccum transmittatur, deinde adiecta vnguētī nardi vncia, tepesactum exhibeatur.

Compositio alia, quæ vere & autumnō contra febres acutas præbetur : continet zinziphæ, Damascenæ, vuas passas ab Iconio, singulorum numero viginti, violarum sesquunciam, adianti, fumaris, florum buglosi, intubi satiui, cuiusque manus plenæ fasciculum : vuarum passarum acinis repurgatarum vnciam : hæc feruefacito in aquæ sesquilibra, tantisper dum dimidium supersit : post hæc subigito, & per saccum excolato : postea eiusmodi liquori sylvestris palmæ fructus sesquunciam, arundinis Indicæ repurgatæ vnciam, mannæ drachmas sex adiecito : rursusque subacta defæcato, atque ex calfaciēs modicè, addito zuplij violarum sextatē, & propinato dilucu-

lo. Orbiculi è sagapeno, valent aduersus articu-
lorum morbos, coxëdicem, ventum neruorum,
morbúmque omnis generis, quem frigida crassá-
que recrementa concitarunt. Capiunt sagapeni,
myrobalani, cepule, pityusç, hermodactyli, singu-
lorum drachmas quinque, scammoni, castorij,
capsici, singulorum sesquiscrupulum, balsami,
(quod sisymbrium appellatur) nepetæ, seminis
cicurç, singulorum drachmas octo: rusa cretáque
cū aqua apij subigito, mastiches, anisi, stœchadis.

Alij orbiculi, ad pedum dolorem accōmodari,
sumūtur quouis tēpore: aloës, hepaticę, penidio-
rum, vtriusq; drachmæ decem, sagapeni, myro-
balani flauī, & Damafonij, hermodactyli, singu-
lorum drachm. quinque, piperis, piperis longi,
vtriusque siciliquus sesquiscrupulus, lacrymæ
Cyrenaicæ, opoponacis, vtriusque drachma, na-
sturtij cādidi, capsici Indici, vtriusque drachma.
contundito & cribrato, ac cum succo porro-
rum fermentato, ac orbiculos formato: modus
exhibitionis est siciliquus. Aliud ad pedum
dolores regium. Capit myrobalani flauī, Dama-
fonij, emplitrzi, zingiberis, singulorum sextulas
quatuor, origani sextulas septem, capsici duellam,
hermodactyli candidi, sextulas viginti, pe-
nidiorum sextulas duodecim, bdellij sextu-
las quindecim. rusa cretáque cum succo sola-
ni subigito, & in orbiculos cōgito: & simul at-
que æger dolorem persentit, ante vel post cibū,
adsumat duellam ex aqua calida, aut vino.

Parua triphylla dicta, prodest interaneorū doloribus ac stomachi, imbecillitatīq; eiusdē ab humiditate cōtractē, integrā valetudinē tutatur, ēstque ad alia quæpiā utilis. Capit corticē myrobalani cepule, & huius vice, si voles, Indici, empeliliz, & emplitzi, singulorum partem vnā: trita & cribrata misce cum oleo rosaceo, & cum melle despumato subige. Dandi modus est duella, aut semuncia, ex aqua egelida. Qui voluerit perfectē utilitati interaneorum cōsulere, vt ea à deiectionum labore liberet, bdellij casij partē adiciat, si verò sanguini euacuādo opem ferre cupis, adde gummis torrefacti partem, verū ad utilitatem stomachi imbecilli, & infernarum partium correctionē, apponitur rosarum, & mastiches pars, & anisi, ac caryophyllorū dimidiata pars: cōtra cordis palpitationem, lignū aloēs admisce, & aduersus ægriudines quas atra bilis gignit, pars epithymi adiungitur: si verò pituitam vacuare animus est, alypum adhibe: denique ad molem quā spiritus & flatus procreāt, cruditatēque, & coitus incrementum, inferre zingiberis & galangæ, cuiusque partem, capsici Indici, piperis longi & tenuis cinamomi, singulorum partem dimidiam, fitque idoneum medicamentum. Nō desunt medici, qui vt color venustior reddatur, crocū adiciant. Sacra amara Galeni, quæ ex aloē conficitur, valet aduersus eos quibus in ore ventriculi, biliosi, putresque humores impacti hærent, atque ad tenebrosam vertiginē inde enatā, oculorum

METH. MEDENDI, V. 401

lorum hebetudinem, capitis dolorem, & stomachi amaritudinem, faciei pallorem, quin & ad ea quæ ob oculos ceu culices aut pili obuersantur, fæces quoque alui deducit, mediocriter purgans, & ad icterum vsque progreditur: quare eos quibus id est calidius, offendit, & stomachum iuuat. Exhibitionis modus est à drachma vsque ad sicilicum: species quibus hæc cōstat sunt, croci, spice, ligni balsami, mastiches, ligni casia, cinamomi, singulorum sextula, aloës sextulæ octo. Ea teruntur, & cum brasiçæ aut absinthij succo vel vino, vt fermententur, subiguntur. Huic scammonium adiungentes, flauam bilem purgamus: si vero agaricum & medullam permiscemus, pituitam euacuamus: quemadmodum adijcentes epithimum, succum melancholicum educimus. Sunt qui vt stomacho aprius medicamentum ex aloë cōstituant, & minus aluum subducens, aloën duplo ad species omnes pōdere, coniiciant, tritamque prius abluant, & in aquam mittentes, subfondere sinant: dein emergentem summatim aquam, vnā cum innatantibus sordibus abijciant, idque iterum atque iterum faciunt: vbi verò abunde lauerint, medicamentum morsus expers, & stomacho idoneum reddunt: & reliquis speciebus, vt dictum fuit, admixtis, medicamentum ita cōcinatum, imbecillibus stomachis accommodatum esse inquit Galenus. Dioclis medicamentum quod aluum subducit in pituitosioribus habitibus, ficus pingues triginta, spumæ nitri drachmas

quatuor & viginti, Cnici seminis drachmas quindecim. Hæc accuratè trita, cum despumato melle in vnitatem cogito, ac frustula triginta facito, quorum singula quotidie ante cibum assumantur.

Catapotia ex colocynthide, quæ capiunt aloës vnciam, medullæ colocynthidis vnciam, euphorbiæ semunciam, veratri nigri vnciam, bdellij, gummis, vtriusque vnciam, nitri semunciam: hoc semper vtere, cum melancholicum succum aut pituitam purgare placet: nihil enim æque potest in vnum cogere, & purgare nervos agrotantis & caput. ac cataportiorum horum mistura, sufficiunt ad quatuor aut sex, pro laborantis viribus. Porro haudquaquam opus est ad perfectum exhibitionis modum progredi, sed à duobus tribusve scrupulis ordiri, & sic procedere.

Mel rosaceum purgans: constat rosarum succi libris tribus, aut quinque, scammonij quadrante, agarici sextante, mellis libris sex: hoc flavum bilem detrahit, estque ventriculo idoneum, pituitam quoque mediocriter pellit. Decoctio magna ad melancholicos, capit hyssopi, epithymi, vtriusque sextantem, myrobalana lutea septem, nucis vnguentariæ duellam, veratri, pæoniæ, scammonij, trisaginis, polij, singulorum quadrantem, ammis, nardi Celticæ, asari, castorij, agarici, seminis fœniculi, hyperici, centaurij, pulegij, serpilli, origani, singulorū sextantem, libystici vnciam, calami odorati sextulas quatuor, polypodij, alypiz seminis, nepetæ, singulorū trientem, me-

dullæ selibram, peplii selibrā. Antidorum Sungeli, vtile ad capitis dolorem, oculorūque hebetudinem fronti illitum, ad stomachicos, iccinosos, lienosos, colicos, articulorum doloribus laborantes, podagricos: appetentiam excitat, animi alacritatem, & colorem restituit, si cum vino bene diluto, aut melle probè temperato præbeatur. Modus dandi, est nucis Ponticæ magnitudo: iis verò qui purgari cupiunt, drachma, aut quantum virium robur perfert. Datur & ad affectus muliebres, quouis tempore antè & post cibum: species hæ sunt, piperis longi, piperis candidi, piperis communis, cinamomi, xylocinamomi, filiculæ, nucis aromaticæ, caryophyllorum, singulorum sextans, zingiberis triēs, spicæ, mastiches, floris rorismarini, seminis alypiæ, scammonij, singulorum vncia, saccharis dextans, mellis quod satis est. Aceti mulsi purgantis composio, ad corpora melâcholica: hyssopi, thymi, epithymi, agarici, filiculæ, origani, pulegij, cumini, anisi, radicis apij, singulorum fasciculi qui manu prehendi possunt: madeant in aceto noctē & diem, deinde probè decoquuntur: postea abiectis herbis, acetum cum pari mellis pondere in vnum corpus coguntur, & vsque ad crassamentum coquuntur, demum scāmonij sextans immittitur: modus exhibitionis est duella, aut pro vitibus. Sacra Galeni aduersus maxima & deterrima vitia, quæ humores extricatu difficiles expurgat, & facultates naturales recreat

omnes autem humores purgat: si verò quempia præ cæteris educere cupimus, commodatum simplex aliquod deiectionum potioni adjicimus, illumque humorem vna detrahimus. Vtilis quoque est melancholicis, & comitialibus. Cæterum antea accuratè meatus infarcti sunt vindicandi, humoresque concoquendi. Capit colocynthidis trientem, scillæ assæ sextantem, aut quadrantem, spicæ sextulas quatuor, iunci odorati, polij, pulegij, aiugæ, singulorum sextulas quatuor, euphorbij semunciam, gentianæ sextulas octo, agarici sextantem, ammoniaci vnciam, veratrinigri sextantem, bdellij sesquunciam, aloës sesquunciam, marrubij vnciam, trium piperum, cuiusque sextulas quatuor, sagapeni semunciam, croci duellam, aristolochiæ longæ, & rotundæ, vtriusque semunciam, zingiberis trientem, cinamomi semunciam, opopanacis, castorij, petroselini, vniuscuiusque semunciam, despumati mellis quatum sufficit, passi quod ad lacrymas macerandas satis facit. Sacræ Ruffi Ephesij mistura, pituitosos crassosque humores educens: triassaginis dextas, colocynthidis, sagapeni, casæ, filiculæ, singulorum bes, petroselini, piperis candidi, vtriusque quincunx, aristolochiæ quincunx, cinamomi, croci, agarici, polij, spicæ, nardi, myrrhæ, singulorum triens, opopanacis quadras & drachm. quatuor, mellis despumati quantum satis videbitur. Sacræ Logadij compositio, hæc plus cæteris succu melancholicum expurgat. Thymi, spicæ, myrrhæ,

scillæ assæ, euphorbij, ammoniaci, bdellij, zingiberis, aloës, stœchadis, hyperici, trissaginis, singulorum vncia, epithymi sextans, cinnamomi quadrans, veratri nigri sesquuncia, petroselini sextule quatuor sesquiscryptulum, amomi, folij Indici, caliz, piperis communis, piperis cãdidi, castorij, opopanacis, medulle, sagapeni, singulorũ semuncia, aristolochiz sextula, mellis quantum sufficit.

Sacra Memphitz, caput, aures, & oculos purgar, abscessus stomachi discutit, auxiliatur comitialibus, qui concidunt, & ore spumam commouent, & linguam mandunt, vt arbitreris ita affectos à dæmone detineri. Conuenit cholericis, elephantia laborantibus, si ab initio morbi exhibeatur: subuenit feris impetiginibus, corpus erodentibus, lethargo correptis, & iis qui inuiti vel vrinam, vel alui recrementa emittunt: vtiliter præbetur & iis qui medicamentũ lethale hauserunt, prodest iecinorosis, lienosis, pleuriticis, cardiaco vitio affectis: sceminis, menses pellit, quinetiam ischiadicis, & lumborum vitiis conflietatis, sufficiens auxilium præstat: omnib⁹ denique vetustis vitiis medetur, datur bis tẽrve mense, sumitur ex diluta aqua mulsã, ciceris magnitudine. Quod si humorem quempiam potius quàm ceteros, animus sit purgare, assume illi accommodatum, ac priuatim dicatum deiectorium. Perfectus exhibitionis modus assumentibus antidotum, est sicciliquus, aut drachm. tres. Species verò quibus constat, sunt, agarici, folij Indici, ammoniaci, ve-

ratri nigri, scillæ affr, scammonij, piperis nigri, singulorum grana quinque, thymi, aloës, polij, cassiæ, hyperici, trislaginis, bdellij, marrubij, epithymi, euphorbii, filiculæ, singulorū grana quatuor, piperis albi, castorii, aristolochiæ longæ, cinamomi, zingiberis, petroselini, cuiusque grana duo, piperis longi, sagapeni, croci, singulorum grana duo cum dimidio, medullæ colocynthidis grana decem, mellis quod faciat satis. Cōpositio ē prunis Damascenis, puitam & bilem educens: carniū Damascenorū libræ duæ, mellis despumati libræ duæ, tithymali quadrans, scammonii vncia. Orbiculi stomachici, qui dolorē sopiunt, viscera roborāt, stomacho succurrūt caluariam purgant, & si qua defluxio in oculos irruit, auxilio sunt. dantur & ad hemicraniam, dolorem nimirū qui mediam caluariam vrget, obtenebrationem, & sonitus aurium. Sunt mirē efficares, si septē ante cibum sumantur, & post esum quinque, idque quouis tempore. Capiunt nucis aromaticæ, spicæ, croci, xylaloës, galangæ, amomi, cinamomi, zingiberis, caryophyllorum, zaduaris, cubebe, maceris, singulorum sesquidrachmam, rhei Indici, par pondus omnium specierum, & aloës æqualem omnium mensurā. Trita cum vino candido fermententur, ac in orbiculos digerātur. Catapotia ex lapide Armeniaco, amaræ, epithymi, vtriusque semuncia, agarici, Armeniaci lapidis, vtriusque drachm. quatuor, scammonij vncia, caryophyllorum grana octo, rufa

excipiuntur rosaceo malo, aut citriorum succo, vel melle rosaceo. Datur siciliquis. hoc varios re purgat humores, præcipuè terrestrem, ac melan cholicum. Porro lapis hic Armeniacus, vt suprà docuimus, & potus, & in catapotio deuoratus, ci tra molestiam aluum deiicit, neque metus est, ne strangulatio, aut syncope subsequatur, quemad- modum in purgatione per veratrum album vsu venire consuevit. Cæterùm reliqua omnis vi- ctus ratio, sit boni succi, coctûque facilis, & vi- rium refocillatrix: ita nanque & per purgatio- nem, & victum concoctu facilem, viribus robo- ratis, poterunt furiosum amarumque morbû de- pellere. Quod si quid reliquiarum etiamnum su- per sit, neque mens ægti planè per purgata videat- ur, auxilia iterato reuoca iisdem insistens. Sal, qui aluum subducit, ventri, intestinisque inharê- tem pituitam, reliquosque humores euacuat: pur- gat quoq; modice bilē, cōmodissimus est articu- lariis, stomachicis si quis ob stomachi vitium co- mitialis assiduè cōcidit, cōque vitur, magnas mi hi gratias habebit. Qui eo familiariter vtuntur, à morbis ipsos vindicat. Petroselinī, mastiches, zin- giberis, singulorū drachmas tres, piperis, euphor- bij vtriusque drachmas sex, salis ammoniaci, dra- chmas quindecim, scāmōnij drachmas sex, datur cochlearis dimidium in prandio, ad intinctum cum pisce vel gallina: pondus autem sint drach- quaruor. Verū si efficacius volueris purgare, ma- ne ieiunio ex succi pīssanæ, aut aquæ mullæ dra-

chmis sex præbeto, sed robustioribus drachm. septem, imbecillioribus verò drachm. quatuor dari poterunt. Aliud, quod citra noxâ aluum soluit, nec stomachum subvertit, quod omni tempore & cuius ætati exhibetur: excernit faeces duriores, omnemque putrem materiam à capite usque ad vngues: à furfuribus & reliquis exanthematis, quæ in capite efflorescunt, liberat: medetur tenebrosæ vertigini, lippitudini, omnibusque exanthematis, quæ in summa cute erumpunt. Vindicat à tertiana, quotidiana, & quartana, si in intermissionibus, bona nimirum coctione antea in urinis apparente, præbeatur, sed præ reliquis succis bilem euacuat. Accipit zingiberis, petroselinii, epithymi, sulphurij, ammis, seminis apij, cumini, libystici, piperis, singulorum drachmas quatuor scammonij semunciam, salis ammoniaci torrefacti septuncem: frictum salem cum cæteris tundito, sed scammonium tritum cribro excutitur, atque in pilâ in unitatem rediguntur. Dantur drachmæ novæ cum cremore ptissanæ, vel aqua mulsa. Aquam ducēs purgatorium, pituitâ aquamque euacuans: piperis, rutæ seminis, scobis eburnæ, euphorbij, pares singulorum portiones: modus exhibitionis sunt drachm. tres ex melle liquido. Colicis, & aqua inter cutem laborantibus auxiliatur. Aliud, quod citra molestiam purgat, ischiadicis, & iis qui diuturnis morbis circuitu repetentibus, affliguntur, efficax. Colocynthidis medullæ quadrans, nitri sextans: probè trita da-

METH. MEDENDI, V. 409

ro robustis drachmam ex hydromelite, imbecillioribus verò siliquas nouem. Caterùm quandoquidem abundè de purgantibus est pertractatum, hîc ei finis imponatur: tibi verò & alteri cuius, purgandi rationis studio, hinc occasionem sumere licebit, & iuxta antea explicatas rationes ac distinctiones, iis manus admoliri, atque ab his exorfo de aliis iudicium ferre, similiâque condere.

MEDICAMENTA QUAE VEL apposita, vel iniecta purgant, Cap. 10.

VERVM enimverò, quoniam nonnulli per vmbilicaria medicamenta, & inunctiones, & ea quæ subrer in aluum dantur, (*ἐνίματα* vocant Græci) noxios humores eijcere tentant, de iis quoque tantum differemus, quantum ea parte, hoc opus non esse mancum videatur. Vmbilicare deictorium, quod idem vomitum prouocat, si ventri superimponatur, menses qui ob vasorum preclusionem detinentur elicit, fœtus disperdit, aluo atque lumbis admotum. Absinthij, succi radicis cyclamini, colocynthidis medullæ, singulorû drachmæ decem, radicis cucumeris sylvestris, radicis artemisiæ siccarum, elaterij, cuiusque drachmæ sex, farinæ lupinorum, chelidonij, seminis violæ albæ, singulorum drachm. sex, opopanacis siliquus, ceræ drachm. quinque, terebinthinæ drachmæ octo, olei Cyprini drachm. vel quantum satis est. hoc adpositum, simul atque ventrē enio-

uit, summouere oportet. Emplastrum aliud purgans, quod ab egerēdi necessitate, *Χαλκῆρα* Grecis nominatur: hoc vmbilico impositum, aluum commouet, sed si super thoracem aut ventriculum datur, vomitum ciet, donec splenium absteris, fœminarum menses ducit, & fœtus necat, si imo ventri & lumbis admoueat. Ratio componendi hæc est: Cocci Gnidii drachm. tres, lapidis Asi siciliquus, veratri candidi drachmę quatuor, adipis caprini drachmę quinque, claterii, succi tithymali, vtriusque drachm. quatuor, amurcę siciliquus, fellis taurini siciliquus, spumę nitri drachmę quinque, farinę lupinorum amatorū sextans, comarum absinthii siciliquus. Reliqua tunduntur & incernuntur, deinde fel tritum, & amurca induntur, liquefactusque adeps infunditur, atque in vnitatem redactis vrimur. Epithemia aliud, quod sanguinem per nares elicere, si fronti imponatur, pollicetur: quando autem, inquit auctor, sanguinem sistere velis, auferto, & locū spongia posca aut frigida imbuta accuratè extergito. Imo ventri impositū quadrangulari figura, nouem digitorum magnitudine, menses ciet, & fœtus enecat. Admouetur & nephriticis in exacerbationibus. Capit cerę, galbani, euphorbii, radice lanarię herbę, (*σποσθίου* nominatur) singulorum vncia, talorum cerui crematorum, succi absinthii, vtriusque drachm. quatuor, terebinthinę triens. Arida lœuigata cernito, & cū felle vitulino rursus terito, vt sitrigmē-

METH. MEDENDI, V. 411

ri crassitudinem acquirat, & liquefacta superfundito, cumq; in vnum coierint, vtilior, ait, tanquam hominum opinionem fallente. Vnguenti delectorij mistura, fellis taurini sextans, elaterii vncia, cocci Gnidii triens, succi lupinorum sextans, euphorbii, colocynthidis medullæ, vtriusq; vncia, adipis viperini quadrans semuncia, mulcerdarum drachma, adipis vulpini recentis sextans, succi, prœniz, castorii, vtriusque drachmæ quatuor, olei cyprini selibra, olei communis libra.

Aliud epithema, quod vmbilico admouetur, & lienem expurgat: veratri nigri quadrans, veratri albi triens, ammoniaci, nitri, singulorum quadrans, scammonii sextans, piperis grana triginta: tusa cribratæque, terebinthina excipito, vt malagmatis mollitiem contrahant, locoque antea deterfo, & feto, splenium quadrangulare quinque digitorum latitudine inducito, ac imposito. Pubi quoque appositum, fœtus necat.

Epithema sanguinem ducens, vt ora venarum sui officii moneat, & menses muliebres ducat. Capit elaterii, myrrhæ, galbani, farinæ hordeaceæ, singulorum drachmas quatuor, foliorum rutæ viridis siciliquum, fellis taurini quantum sufficit: vbi singula priuatim in summum lœuorem redegeris, atque deinde in vnitatem coegeris, bilis quod sufficiet affundito, & cum vsus ita postulat, locum sub vmbilico, circumque ipsū vmbilicū, ac interdum lūbos illinito. Menses quoque prolicit, & ora venarum anus aperit.

A ltera inunctio, quæ plantæ pedis illita, crudâ pituitam expellit. Medullæ sextulæ quinquaginta, euphorbij sextulæ triginta, lactis tithymali sextulæ viginti. Tundatur medulla bene, atque affusis aquæ libris tribus, triduum ita permanear, quarto deinde die, vsq; ad tertias coquatur, posthæc liquori colato olei libra adiiciatur, & molliusculo igne, tantisper coquatur, dum tertia pars superfit, iisque ceræ quadrans additur, quæ cum fuerit dissoluta, euphorbium ac tithymali lac imponitur, omniæque simul probè coquuntur, demum ab igne deponuntur, & in vasculum nitidû infunduntur. Cûmque cuiuspiam mederi cupis, quem crudus humor, corporis medium propè renes infestat, aut spiritus in spina media insidètes, negocium faceffunt, laboranti sagapeni sextulam præbeto potandam, dum dormitum concedit, alterâque sextulam sequèti die summo mane, ex aqua tepida, posthæc plantas pedû, genûque medium iam dicta vnctione illinito. mirum enim in modum humorem crudum extricat ac repurgat, nihilo secus & citra sagapenum idem præstat,

DE GLANDIBVS MEDICA-

menris quæ naribus induntur, & quæ
mansa pituitam per os educunt,

Caput 11.

PORRO quia nonnulli, vsû aut necessitate quapiam ita suadente, glandibus & clysmatibus ægrotâtes repurgant, horum quoque vna alterâve

METH. MEDENDI, V. 413

compositio est apponenda, vt inde ceu è rudimēto quopiam, eiusmodi quædam medicamenta cōcinnare queas. Glandis compositio, ad humorem muccosum ex acetabulis ac spina extrahendum, atque ad ægritudinem colicā, quam frigus creauit. Recipit sagapeni siciliquum, bdellii, sarcocollæ, colocynthidis, scāmonij, nitri, myrrhæ, fellis bubuli, singulorum drachmam: tusa cribratāque vt fermetescant, subiguntur, & pro specierum pondere mel concretum adiicitur: deinde oleo sesamino manibus illitis, glandes efformantur. Medicamentū quod in nares inseritur, ἔρπον Græci vocant, purgans, A sclepiadis, efficax ad eos qui vetusta lippitudine infestātur: prodest & comitialibus, copiosum humorē eliciens, gith drachm. octo, salis ammoniaci, elaterij, vtriusque drachma: trita & in tenuissimum pollinem redacta, oleo sicyonio, aut vngueto irino, vel Cypriño excipito, vt cerati crassitudinem nanciscatur, & in corneam pyxidem ad vsum reponito: usus tempore, nares illinito, iubetōque vt sursum attrahat. Aliud, citra dolorem & molestiam purgans: cyclamini sicci drachm. octo, iridis siciliquus, nitri rubri drachma (ipse elaterio vsus sum) diligenter trita per arundinem insufflato, admonens eos qui vtuntur vt sursum raptant, deinde deorsum nutent, vt collectus humor defluat.

Aliud, sternutamentum ciens, quod caput expurgat, Heraclidis Tarentini, Cumini Aethiopiæ cineris candidi, herbæ lanariæ, castorij, æquas

portiones, tulas, atque incerniculo excussas, in æneam pyxidem recondito. Cum vsus flagitabit, concussam pyxidem, naribus admovento, aut digito ipsum inferito, vel per arundinem inspirato. Aliud, zingiberis siciliquus, herbæ lanariæ siciliquus, piperis, casia, vtriusque drachma: vttere vt prædictum fuit. Aliud valer ad eos qui vetusto capitis dolore infestantur, & tenebricosa vertigine tentantur, atque comitiales: veratri candidi drachmæ quatuor, radicis cucumeris sylvestris, herbæ lanariæ, nitri, piperis candidi, singulorum drachma, castorii siciliquus: vttere quo diximus modo. Aliud, foliorum cucumeris sylvestris succum ipsum per se, aut cum succo betæ, vel myrrham melle decoctam, naribus infunde. Aliud, elaterium erui magnitudine, lacte muliebri maceratum in nares inditur, & vbi purgationem ciuerit, nares in peluim demissæ abluuntur, ciboque reficitur æger. Porro medicamenta quæ commanducata pituitam eliciunt, ὑποφλεγματοποιεῖς Græci nuncupant, quæque per emissaria palati caput expurgant, fiunt ex sinapi, vel hyssopo cum passo coctis, aut vna passa trita cum pipere, vel melle oleo admixto, aut herba pediculari scorsum, & ex melle detrita. Alius apophlegmatismus, qui manus caput repurgat, & copiosum elicit humorem. Piperis candidi, origani, vux passæ, singulorum siciliquus: excipe vuis pallsis, exemptis

vinaceis, aut ficorum pinguium carne, & mandendum præbe. Debet autem mandens caput deorsum flectere, & ex interuallis, vt collectus humor effluat, hiare: posthæc, aquam calidam ore continere: cùmque multus persentitur morbus, effundere. Aliud, quod manditur: nitri drachmæ sex, anisi drachmæ quatuor, herbæ pedicularis drachmæ tres, foliorum viridum lauri, & vuz passæ domesticæ, detractis vinaceis, vtriusque pares portiones excipito, & pastillos formato, qui singuli pendeant drachmas tres, atque vñ appetente, vnum commanducandum exhibeto. Aliud, origani, hyssopi, herbæ pedicularis, singulorum drachmæ quatuor, spumæ nitri, sinapis, vtriusque siciliquis, pyrethri drachma: in lauorem redige, ac vttere.

Aliud, hyssopo, thymo, origano, & seorsum, & simul vttere. Habes tractationem de medicamento quæ commansa pituitam ore educunt, & quæ in nares imponuntur, abundè tibi explicatâ. Verùm quandoquidem nonnulli huiusmodi ac reliquis deiectoriis, parum circumspectè vtentes, interdum dolores, vel cõuulsiones, aut superpurgationes, aut id genus alia inferûr, & iuuamèti loco nõnunquã noxâ creant, hæc de iis haud ignorasse decet, q̃ non omnes amice, eadẽ medicamẽta eodem sensu percipiûr, sed alij, ea etiã quæ admodũ potentia sunt, ob corporis sensuũ difficultatem, vix sentiunt, alij quæuis vulgaria persentiunt: quẽadmodum nonnulli, quòd meatus natu.

ra sint fluxiles, vel ob materiæ aptitudinē, instrumentorūque mollitiem, mediocribus purgantibus cedunt, qui verò nō sunt huiusmodi, tarde vel à potentioribus purgantur. Quo fit vt priores, in superpurgationes, & conuulsiones, & contractiones ac refrigerationes incidant: posteriores verò, animi deliquiis, torsionibus, doloribus, vertiginibus, & animi deiectionibus corripiantur. Porro pro portione afficiuntur, qui parte aliqua purgantur. Denique, nō à vehementibus, verum à moderatioribus in omnibus iis quæ adsumuntur auspicari oportet, partim vt sensus ægri exploretur, partim vt exercitatus vehementiora tolerare discat, ipsorūque nimia vis, per medicamenta, quæ morsus sunt expertia atque emolliūt, est castiganda: nam si ita ex methodo medicamentum offeres, ægrotus nihil periculi subibit.

DE MEDICAMENTIS

exitialibus, Caput 12.

CAETERVM quia purgantia medicamina, quātitate potius offendunt, cum nimirum largiore modo assumūtur, dictūque est antea, quā ratione ea sint commiscenda, quōque pondetis modo exhibēda, atque exitialia, qualitate potius nocent, nunc de his quæ ex omni parte offensam gignunt, & plerunque, vel copia, vel qualitate perimunt, est differēdum. nam quandoquidem nōnulli casu quopiam ac ignoratione, alij vltro suāque sponte vitam exosi, ceu qui sibi necem inferunt

runt, aut laqueo spiritui viam præcludunt, quidā quoque qui aliorum vitæ insidiantur clanculum animalia exitialia, aut plantas, vel metallicas species, ferculis iniiciunt: age de his quoque quæ necessaria sunt dicamus, hac etiam in re, veteres artisque inuentores secuti, & modo sensum mentemque ipsorum proponentes, modo ipsa verba, sed in pauciora contracta, adferentes: hoc enim nostrum toto hoc opere propositum est, in illorum sententiam pedibus ire, & si quid compendiosum ab illis dictum est, id ad verbum huic volumini nonnunquā inferere. Quocirca si tu, aut alius quiuis, quædam huius libelli in aliorum cōmētariis scripta repererit, nos minimè ceu alienæ commentationis plagiarios criminetur, sed compendio vbique studuisse arbitretur: & sicubi obuium atque ad manum inuenimus, ei tãquam abundè satis facienti acquieuius. Siquidem hoc ipsum & à Galeno, & à recentioribus, in libris de medicamentis factum fuisse cernimus, qui suis libris aliorum inuenta immiscere haud despexerunt. Cæterùm hæc, prout cuique liber, ita & iudicet & disponat licet. Nos verò quibus propositum est de iis quæ assumpta enecant, pertractare, singula excutiamus, doceamúsque quænam post assumptionem symptomata progignant, ac quibus medicamentis vnus cuiusque periculum imminens propulsetur. Cæterùm lectores omnes, qui in hunc librū incident, & artis sacris initiati sunt, præmonitos velim, vt ipsi hæc ad homi-

num salutem ediscant, neque in eorū perniciem, quouis vindictę prętextu, detorqueant, ne Deus iudex hic illorum flagitium diuulget, meritāsque luant pœnas: parcāte, vt in posterum iustiori supplicio vlciscatur, æternis nimirum pœnis cōdemnans: adhęc, ne temerē ea cum aliis communiceris, ne is qui facinoribus oblectatur, eiusmodi rerum cognoscendarum studium, sui flagitij lucrum non cōtemnendum statuat, vósque ob linguę effrenem incontinentiam sicario medicamentum mortiferum, in manum obtudatis. Cæterū de his hætenus: nos verò, vt polliciti sumus, tractationem capeſſamus. Itaque animalia lethalia sunt, cantharis, buprestis, salamandra, pinorum eruca, *πυροκαμνι*. Græci nominant, lepus marinus, rana rubeta, & muta, rana palustris, hîrudines deuorata: ex seminibus, herba apollinaris, cicuta, coriandrum, gith, psilium: ex liquoribus, meconium, opocarpasum: thapsiæ succus, elaterium, succus mandragoræ: ex radicibus, chamæleon, aconitum, thapsia, verratum, agaricū nigrum, ephemerum quod nonnulli Colchicū, eo quodd in Colchide proueniat, appellant: ex ramosis & oleribus, smilax, quam Romani taxum nominant, solanum furiosum, quod dorycnium quoque vocant, herba Sardonîa, quæ ranunculi species est, papauer corniculatum, pharicum, toxicum, ruta sylvestris, fungi: ex animalibus vero, sanguis tauri nuper mactati, lac coagularum, & mel quod in Heraclea Ponti

ciuitate nascitur. ex metallicis autē, gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, sandaracha, argenti spuma, adarce, plumbum, & quod vocatur argentum viuum: ex domesticis & familiaribus dent. que, vinum copiosum cofertim è balneo egressis potum, aut passum, aut frigida similiter. Atque hæc sunt quæ interimunt. Verùm de singulis, quod necessum est, priuatim tractare oportet.

Eos itaque qui cantharidas assumpserunt, hæc ferè indicia comitantur, omnia ab ore ad vesicam vsque morderi ac vellicari ipsis videntur, gustuque picis aut cedrix aliquid simile sapere putantur, dextra præcordia inflamatione tentantur, urinæque ægrè redditur: adhuc sæpenumero sanguinè quoque lotio excernunt. ventèrque, ita ipsis affici videtur, vt ij quos intestinorum difficultasprehendit, animo linguuntur, & in tenebriosas vertigines incidunt: denique mente alienantur. Proinde antequàm hæc insequantur, exhibito oleo ad vomitū cogendi sunt, ac simul atque plurimā partē uomitione reiecerunt, clystere cremor halicæ, aut oryzzæ, aut tragi, vel ptissanæ, vel seminis lini, vel fœnigræci, aut radicū althææ decoctū infundendum est. Quinetiā posthæc nitrū, vel hydromeli, vt ea quæ stomacho intestinisque, adhærēt deorsum pellantur ac eluantur, præbere oportet, post quæ, si ipsa petrumperere nequeūt, mulsam aquam vnā cum nitro, tritis nucibus pineis cōmixtis, & seminibus cucumeris, vel lacte, exhibere decet. Efficax præterea est & adeps anserinus ex

passo. Cæterùm partibus inflammatis farinā hordeaceam in mulla decoctam, cataplasmatismore inducere conuenit, licet initio adhibita cataplasmata obsint, eo quòd assumptum venenum à caliditate retineatur, atq; in locis principatum tenentibus obfirmetur. Verùm ubi ipsū tempus traxerit, profunt, quòd inflammationes relaxent, doloresque sopiant ac mitigent. Eo quoque tempore iuuat, si antea oleo calido illitum, in labellū dimissum corpus abluatur. Per summam item curem ea quæ noxam creant, medicamentis euocanda sunt, vt omnis perniciosus exortus quacūque ratione licet è corpore extrudatur, ne affectus stabilis ac permanens euadat. Carnes porrò gallinacæ, agninx, ac porcellorū dandæ, sed quæ pingues sint, & tenerrimæ vnà cum semine lini decoctæ: aluū enim iuuant ac emolliunt, & acria retundunt. Vinum item copiosum ac dulce, valet quoque, si corticis thuris, & terræ quæ à Græcis nūcupatur, vtriusque drachm. 4. tritæ, ex aqua assumantur: quinetiam cōfert irinum ac rosacum vnguentum in ruta excoctū, & vitis virgulta tenera ex passō. Verùm longe omnium efficacissima sunt antidota, si ex mulla quatuor drachmarum pōdere bibantur. Porrò pinorū cruda deuorata, statim dolor in ore ac palato oboritur: adhæc linguæ, ventriculi, ventrisque valida inflammatio, ac intestinorum vehemens cruciatus, adeo vt interanea corrodi videantur, prehendit, atque totius corporis incendium. His non

aliter quàm iis qui cātharidas deglutiuerunt, succurrere decet, sed priuatim ipsis, loco rosacei irinique olei, melinū adhibetur, quod ex malis, cotoneis, & oleo conficitur. Iam iis qui buprestin epotarunt, in gustu quippiam graueolenti simile percipi videtur, & dolor stomachi succedit, & aqua inter cutem laborantium in morem totius corporis extima intenduntur, ac vrinx supprimuntur. Iuuant quæ iis quoque qui cantharidas hauserūt, auxilio sunt, sed peculiariter, vbi vomitione ac clysteribus iniectis euacuaris, profunt ficus sicca, earumq; decoctum cū vino. Vbi autē periculum de suo acumine remisit, glandes Thebaica ex vino mulso lacte ve, trita, poræ auxiliantur. Onine quoque pyrorum genus comestum, lacque muliebre eporum opitulatur.

Eos qui salamandram ingesserunt, linguæ inflammatio, ratiocinationis impedimentum, atque cum rigore quopiā ac exulceratione tremor superuenit. Quæpiam quoque corporis partes liuescunt, & si intus venenum permanferit, putrefactæ sæpenumero defluunt. Quibus vbi omnia ea quæ in cantharidibus admouerimus, peculiari quadam ratione medicamentum, quod resina pinea & galbano cū melle cōstat, loco eclegmatis offertur, ac iungæ decoctum, in quo nuxes pineæ lauigatæ fuerint, & folia vrticæ cum liis & oleo decocta: valent & testudinis marinae terrestrisve oua cocta, & ranunculorum ius, in quo eryngij radix fuerit incocta. Qui leporem

marinum epotarunt, gustus piscosus ac virosus succedit: at vbi vetustum est malum, alius indolet, & vrinæ cohibentur, ac cum excernuntur, colore cernuntur purpureæ, omne piscium genus auersantur oderuntque, & sudorem graucolentem emittunt. Bilis præterea euomitur, quæ nonnunquam sanguini commiscetur. His assiduè lac asininum, aut passum, & malæ radicis foliorumque decoctum, aut cyclamini radix cum vino trita, vel veratrum nigrum, aut scammonij lacryma cum aqua mulsa, malorum item Punicorum acini, aut cedria lauigata cum vino datur: efficax quoque est anserinus cruor calidus epotus. Quod si ægri pisces ingerere nequeunt, solos fluuiatiles cancos coctos edant, bibantque vinum cui ipsi sint admixti. Cæterum salutare est, si pisces edere sustinent. Rana rubeta, aut palustris oblata, corporis tumorem cum pallore intenso, vt buxco similis videatur, inducit, difficulter respiratur, os foetet, & singultus subsequitur: quandoque etiâ semen præter voluntatem excernitur. Facile autè à vomitu succurritur, assumpta multa meraci vini portione, & arundinis radicis siciliquo, aut cyperi totidem. Cæterum cogendi sunt vt concitatus obambulent, & currant, ob torporem, qui ex hoc malo contrahitur, adhæc, vt singulis diebus laentur. Hirudines in aqua absorptæ, & inter deuorandum in ore ventriculi adhærescentes, partes vlcera, & exuclionis imaginem representant: quæ nota est hirudi-

nes esse deuoratas. expellit eas muria sorbitione oblata, & succus Cyrenaicus, aut laferis folia cū aceto epota: gargarizandum quoque atramētum sutorium in lauorē redactum cum aceto, aut nitrū cum aqua. Eas verò quæ gutturi adherent, in calidum lauacrum demittētes, ac frigidam ore cōtinendam dātes, eiicimus. Herba apollinaris pota, mentis ab alienationē ebriis non dissimilem infert: est autem curatu facilis si opem feras, multa liberalius pota, & lacte, potissimū asinino, sin minus, bubulo, & ficuū aridarū decocto. Bene faciūt ipsis & nuclei pinei, necnō & cucumeris semen cū passō assumptū: nitrū similiter cum aqua conducit, insuper intubū erraticū, sinapi, nasturtium, radícula, cepæ, allia, singula cum vino sumpta. Cæterū cogendus est conualescere, ut qui vinum biberunt. Coriandrum propter odorem latere nequit: epotum autem raucitatem facit, vocemque densat, & furorem ebrietati nō absimilem inducit: totius corporis ipsorum odor coriandrum indicat: succurrit, simul atque per oleū itinum vomitu reiectū fuerit, ut suprà monstratum est, vinum cum absinthio, & per se potum, ouaque euacuata in sese detrita, & reposita cum muria ac sorpta, quinetiam muria bibita, & ius salsum tum gallinaceum, tum anserinum.

Cicutæ potus tenebras, caliginēque inuehit, ut solem aspicere nequeant: singulum item & mētis alienationem, ac extremorum perfrigidationem inducit: postremò conuulsi, præfocationis

tensione corripuntur, arteriarum spiritu interce-
 pro. Per initia igitur, quemadmodum & in aliis,
 vomitu eam educemus, deinde euacuatione usi,
 quod ad intestina collapsum est, excernim⁹, post-
 hæc ad uini meri potionem, ceu præsentissimum
 remedium trāsimus, per interualla eam exhiben-
 tes: in quibus potum prodest lac asininum, aut
 absinthium cum pipere & uino, & castorium, &
 ruta cum vino, aut lauri semina, laserpitium itē,
 eiusque liquor, cum oleo & passo: passum quoq;
 per se copiosum epotum, abundè succurrit. Et
 quod uocatur psyllium, potum corporis totius
 refrigerationē infert, torporēque cum resolu-
 tione, & animi tristitia. Præsidio sunt omnia quę
 contra cicuræ potum valent. Papaueris lacry-
 mam epotam subsequitur delatio in somnum (*κα-
 ταφρα* appellant) cum perfrictione & pruritu
 adeo intenso, ut sæpenumero ueneno inualescen-
 te, tantus oboriat, ut ab eo excitentur, & toto
 corpore veneni odor persentitur. Proficit post
 vomitiones oleo factas, acre clysmā iniectum, &
 acetum mulsum cum sale potum, aut mel cum ro-
 sæceo calido, aut uinum meracum copiosius cum
 absinthio & cinamomo, & acetum calidum per
 se: insuper nitrum cum aqua & origano, & semē
 rutę syluestris cum pipere & uino ac panace: pi-
 per item cum castorio & oxymelite, aut saturcia,
 vel origano, uino addito. Cæterum excitare &
 gros oportet iis quę naribus adhibentur odorā-
 da, & in calidum labrum deducere, fomentisque

propter accedentem pruritum adiuuare: à lauacro pinguibus iusculis vti expedit cum passo.

Papauer, quod corniculatum appellatur, esum potumve, eadem inducit quæ papaueris liquor: quocirca eadem admittit præsidia. Mandragoræ potum ilico çarus, uirium resolutio, & ualida in somnum delatio, quæ nihil ab eo vitio quod *ἀνδραργος* nuncupatur, differt, insequitur. Antequàm horum aliquod eueniat, competit uomitus, post hunc aqua mulsa, nitrum, absinthium, cum passo assumpta. Capitis item irrigatio, *ἐμβροχή* uocant, ex rosaceo & aceto. Motus quoque corporis excitari debet, per ea quæ odoratū cōmouent, nempe eupatorio, pipere, sinapi, castorio, & ruta ex aceto cōtrititis, adhæc piceliquida, ipsisque lucernarum funiculis vstis, necnon iis quæ sternumenta mouent: aliis item auxiliis in his vti cōuenit. Carpasi succus potus, carum, & strangulatum præcipitem infert: qui ab iis opem sentiunt, quæ cicuta epote auxiliantur. Quæ in Sardinia herba gignitur, & ranunculi species est, pota vel comesta, mentem abalienat, cōuulsionem adfert cum labrorum contractione, vt risus imaginem præbeat: à qua affectione risus Sardonijs, haud satis laudabili dicterio inter homines iactatur. His priuatim post vomitum conducet aqua mulsa liberalius exhibita, & lac: irrigatio item totiusque corporis ex medicamentis calefacientibus inunctio, necnon & descensus in hydrelæum calidum: post lauacrum totū corpus inungi abū-

dè, & perficari debet. In summa, tota materia tanq̃ ad conuulsionis curationem aduocāda est.

Ephemeron, quod nēnulli Colchicon, aut bulbū agrestem appellant, assumptum totum corpus prurire facit, veluti si ab vrtica scillāve stimularetur, interiora corrodit, & stomachū cum multa grauitate adurit. Inualecente verò malo, cruenta per aluum strigmentis mista egeruntur.

A diuuantur vt ij qui salamandrā potarunt, vomitibus & clysmatis, sed antequam vires acquirat venenum, dari debent quercus foliorum aut glandium, aut malicorij, aut serpilli decoctū cum lacte bibendum, vel herbę sanguinalis succus, aut vitis surculorum, aut medullę ferulę tenellę, aut baccarum myrti, addito vino. A deo verò accurate succurrit lac bubulū potum calidum, orēque detentum, vt qui eo abundant, nullo præterea alio auxilio indigeant. Dorycnio, quod quidam solanum furiosum nomināt, epoto, qualitas quę dā ceu lactis gustui repręsentatur: comitatur itē singultus perpetuus, linguę humiditas, & cummulata sanguiniseductio, & per aluū mucosa feruntur, perinde ac iis qui intestinorū difficultate laborāt. Auxilio sunt, antequam horum quippiā accedat, quę prædictis auxiliari diximus, vomitus, clysmata, & quę epotum venenū educere possunt. Priuatim verò succurrit mulsā aqua aut asinum caprinūmve lac, & passum tepidū cum aniso potum, amygdalę item amarę, & elixa gal. linaceorum pectora, omniāq; ea quę crasso suc-

co constant, si tam cruda quàm cocta comedantur: adhuc locustæ, & ἀσάνοι, quos cāmaros quidam appellant, & ius ex ipsis potui assumptum.

Aconitum statim ubi potum est, videtur cum astrictione quadā dulcescere, tenebrosam vertiginem, præcipuè inter exurgendum, & oculorum humiditatem inducit: grauitatem item thoracis ac præcordiorum, ita vt multi status erumpant. In quibus stomachus vomitionibus elui debet, & aluus clystere subduci. Pro portione vsurpabimus origani aut absinthij decoctū cum vino absinthite, vel semperuiui, aut abrotoni, aut chamelææ. Proderit & balsami liquoris drachma cū melle, & castoriū, & piper, & ruta cū vino: item coagulum hœdi aut leporis cū aceto, necnō ferri recrementū, ipsumque ferrum, & autum, & argentum candens in vino restinctū, cōque liquore assumpto: adhuc lixiuium cum vino & gallina coctū, aut pingue bubulū ius cum aceto assumptum. fertur porrō aiuga peculiari ratione ipsis præsidio esse. Quæ smilax, & à quibusdam thymiū, à Romanis verò taxus nuncupatur, pota totius corporis refrigerationē, & strāgulatū, mortēque subitanēā inducit. Quib⁹ ea omnia opē ferūt, quæ & iis qui cicutā hauserūt. Pappus flos eius spinæ est, quæ cactos dicitur: vomitio illos qui eū assumpserūt liberat. Toxicū inde nomē accepisse videtur, quòd Barbari τὸ ἐξόμια, hoc est sagittas eo illinant: sequitur qui id hauserunt, labororū linguæque inflāmatio, furor qui coerceri

nequit, varias obijciens imagines, vt eapropter ægrè curationem admittant, ijque qui sumpserūt rarò sanitati restituantur, incolumésve supersint.

Oportet igitur eos uinculis continere, cogerè- que vt passum cum rosaceo bibāt, euomantque. item raporum semē cum uino peculiariter ipsis confert, & quinquefolij radix, & hircinus capri- núsque sanguis similiter assumpt⁹: adhæc, quer- cus aut ilicis folia cum lacte trita. Mala quoque, cotonea manducata, aut cum aqua dulci pota: idē faciunt amomū, & fructus balsami. Quòd si qui- dam periculū effugiunt, diu in lecto decumbunt, & cū surrexerunt, stupidi reliquum vitæ tem- pus transigunt. Ixia quæ & valophos vocatur, cum sumitur, ocimum odore gustuq; præ se fert: validam veto linguæ inflammationem infert, & desipietiam; atque omnes excretiones supprimit, murmurilla & strepitus cum animi deliquio exci- tat, nec tamen quicquam eijcitur. Succurrit, vbi venenum vomitu fuerit reiectum, absinthium in vino maceratum aut aceto, aut oxymelite, uel ru- tæ syluestris semen. Conueniunt quoque nucis iuglandis surculi cum uino triti, aut resinæ, vel ca- storij, aut rutæ, singulorum drachma. Fungi alij genere, alij copia lædunt: omnes autem strangu- latum procreant. Qui eos sumpserūt nomitu va- cuandi sunt, prodèstque cinis ex lignis pyrastri cum posca, sale, ac nitro. Quin & pyra syluestria foliaque cum fungis decocta, vim strangulandi tol- lunt, eadēque in cibo conferunt: adhæc, oua

METH. MEDENDI, V. 449

gallinarum cum posca sorpta cum aristolochia
& absinthio: valet & apiastrum cum uino, & fax
vini usta, & atramentum furorum cum aceto,
raphanus item, & sinapi, & cardamomum.

Porro eorum quoque quę iuuamenti gratia of-
feruntur, habenda cura est, propter pericula quę
creare solent, quod non minus quàm alia uene-
na sint exitialia: ceu veratri, thapsiæ, elaterij, ac
agarici nigri: hæc siquidē strāgulatum aut super-
purgationem inducunt, curantur strāgulatus eo
modo quem in fungis ac similib⁹ tradidimus: ni-
mias uerò putgationes supprimimus per ea quę
excretionē cohibere queunt. Nec illa quoque
negligi debent, quę interdum periculum infe-
runt, ē quorum numero est syluestris ruta, gith,
& recentes pappi. Qui mel, quod in Heraclea
Pontica gignitur, comederunt, accidunt illa
quę iis qui aconitum gustauerūt. quare profunt
& ea quę de aconito diximus. Facillimē autem
adiuantur, quod maximum præsidium ab hy-
dromelite persentiant, si assiduē id bibatur, cui
rutæ folia sint admista. Sanguis tauri recens in-
terfecti potus, respirationis difficultatem & stran-
gulatum infert, quod meatus circa tonsillas ob-
struat, deglutitionēque cum ualido strangula-
tu impediat. Præterea eorum lingua rubere de-
prehenditur, dentesque eodem colore infecti,
atque inter eorum commissuras grumi quidam
concreti. Exhibentur ergo, quę sanguinem con-
gelatum dissoluere queunt, aliūque subduce-

re. Proinde grossi liquore pleni, cum posca & nitro, & per se, & cum laserpitij radice aut lacryma datur, & coagulum cum aceto: brasicæ item semen, lixiuiumq; è cinere ficulneo, & enulæ semen cum pipere & aceto, & rubi succus cum aceto, vt alius subducatur. Solent iis qui seruantur aluo deponi recrementa, quæ condimentis è sanguine confectis assimulantur, καρυόδης Græci nominant: stomacho porrò & ventri hordeacea farina cum aqua mulsâ, cataplasmatibus more, obduci debet. Lac coagulatum confertim assumptum, multam strangulationem procreat, eo quod in grumos coit. Exhiberi autem debet ceu antidotum, coagulum cum aceto, compellentes vt id sæpenumero hauriant, aut folia nepetæ, aut succus, vel laserpitij radix, lacrymæ cum posca, aut thymus cum aceto: salsum verò nihil offerri debet, magis enim hinc lac coalescit, ac in caseum transit: sed nec hos quidem vomitus iuuat: nam dum id quod in grumos cõcreuit, per stomachum assurgit, strangulat. Aqua frigida assatim pota, & vinum meracum copiosum, & passum, præsertim à balneo, aut cursu, validisque exercitiis, strangulatus & cruciatus parit. In quibus sanguinis missio protinus adhibita, & instantio, ab impendente periculo liberat. Cerussa ob colorem latere nequit, quoniam sponte sumpta, palatum, gingivas, linguam, & dētium interstitia albo colore inficit: præterea singultum, tussim, linguæ siccitatem, extremorum perfrictionem,

METH. MEDENDI, V. 48

cum mētis alienatione, & motus difficultate excitat. His prodest aquam mulsam, aut ficuum, malux' ve decoctum exhibere: item lac calidum, vel sesamum cum vino tritum, aut lixiuium ē vitium sarmētis, aut oleum amaracinum, vel irinū, vel oua cum hordei decocto, vel thure, vel prunis, aut vlmī gummi: liquor quoque qui in folliculis continetur, cum aqua tepida. Conuenit iis & thapsiæ succus cum aqua mulsā potus. Gypsum strangulatum parit, in lapidem cōcreescens: quare his exhibere prodest, quæ aduersus fungos auxilio sunt: adhuc confert & malux' decoctum, loco olei, valet & oleum cum aqua mulsā, vel ficuum decocto, quin & lixiuiū ē cinere ficulneo, aut ē vitis sarmētis cum vino copioso, item origanum, aut thymus, cum lixiuiō, vel aceto, aut passo. Hos quoque clystere subtus eluere oportet ex malux' decocto. Qui argenti spumam assumpserunt, ventris intestinorumque dolor comitatur, cum torsionibus validis: nonnunquā & intestinum ob grauitatem erodit & vulnerat, color plumbeus fit cum deformitate. Confert post vomitiones, cum vino terebinthi agrestis semen potum, aut piper, aut ligustri flores cum vino, aut palumbis fimus siccus cum nardo, & vino.

Argentum viuum potum, eadem procreat quæ spuma argenti, atque eadem vsurpanda sunt auxilia. Videtur autem iuuare lac epotum: caterrum & his vomitus prolucietur. Iam calx, auripigmentum & sandaracha, potu sumpta, vētris

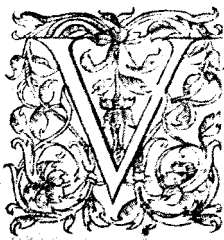

& intestinorum cruciatus concitat, cum vehementi rosione. Quare ea omnia, quæ & contemperare, & mitiora efficere, ac aluum lubricam reddere possunt, offerre oportet. È quorum numero est ibisci & malux succus, qui valde lubricus est: adhuc præbere decet lini seminis decoctum, & herbæ tragi appellatæ succum, aut fructum, & oryzā, & lac copiosum cum aqua mulsā, & ius pingue, bonique succi. Atque de his hæc satis faciant. Porro quandoquidem antea, dum antidota recenseremus, nonnulla tradidimus, quæ iis qui mortifera venena hauserunt, opitulantur: licet inde quoque quæ ad imminetia pericula accommodantur, colligere. Quare cum hæc tractatio suum modum adepta sit, hæc ei finem imponamus: & deinceps addamus, quæ ut plenè pollicitis satis fiat, deesse videntur.

Actuarij

ACTVARI ZACHA-
RIAE METHODI MEDEN-
di Liber sextus.

PRAEFATIO.

IDEOR mihi, qui om-
nium quàm fieri potuit bre-
uissime, meminisse volui, v-
niuersum propositum argu-
mentum, superiori volumi-
ne esse cōplexus: nam cum
innumera ferè sint quæ assu-
muntur in vsum medicamen-
ta, integræque ea de re circumferantur volumina,
placuit, quanuis omnia propemodum vtilitatem
minimè contemnendam præstent, quædam ta-
men inde quæ vtiliora viderentur seligere: quo
factum est, vt, dum hæc illis ob multiplicè suum
vsum prætuli, aliæque rursus, quòd sigillatim nō-
nullis affectibus, quos mirum in modum iuuant,
dicata sint, addidi, volumen in eā excreuerit mo-
lem. Proinde in proximo libro, illorum prius mi-
hi mentionem habendam esse iudicaui, quæ in-
trò assumpta profunt, cuiusmodi sunt varia anti-
dota, & quæ vocantur zulapia, ac nonnulla alia li-
quida medicamenta: ea præterea, quæ purgandi sa-
cultatem obtinent, quibus in calce libri alia quo-
que adiunguntur, quæ intus data perimere cōfer-
reque possunt. Porro in reliquo hoc extremòque

EEE

libro, ea reposita sunt, quæ exterius, tum singulis quibusque corporis affectibus, tum vniuersæ eius superficiæ accommodantur: ea sunt, huius atque illius generis vnguenta, olea vario modo cōfecta, emplāstra, pastilli, pulueres, collyria, & ceteraque ob curationem externam cōponuntur: quorum sigillatim vsus, conficiendique rationes progrediente oratione explicabimus, initio ab iis quæ in capitis cute oboriuntur vitia, sumpto. Et quoniam ex capitis affectibus, qui sub oculorum cōspectum cadunt, sunt capillorum defluuia, caluitium, ophialis, alopecia: adhuc furfures, & manantia capitis vlcera (*αχῶες* appellant) & quæ in eo protuberare solent, *ινωσθηματα* dicta, atque demum exāthemata: quorum omnium species, & quo pacto distingui queant, curandi inidem rationes antea exposuimus: in præsentia ea tantum **medicamenta** adscribemus, quæ ex variis libris collegimus, aut experientia non perscripta accepimus, vel nostro quoque periculo factō vtilia reperimus: atque ita vniuersum, ni fallor, debitum tibi exsoluerimus. Porro quæadmodum in iis quæ intro assumebantur, quæ dā magis, alia minus refrigerantia, aut calefacientia, vel attenuantia, aut purgantia, vel reprimentia, aut obstructiōne vindicantia, aliāve aliqua ratione hominē afficientia, haudquaquam iisdem temerē offerebantur, sed cuiusque habitus, & facultatis, ac sensus acrimoniæ ratio habebatur: id hīc quoque, in omni medicamēto quod extrā datur, obseruabitur: nā

quoniam ex iis aliqua calefaciendo, quædā refrigerando, alia astringendo aut exiccando, nonnulla impinguando, aut emolliendo, vel discutiendo, alióve modo corpus immutatio prodesse creduntur, diligenter quæ quibus corporibus magis competant, est animaduertendum, atque ita pro ratione eorum quæ proponuntur curatio, medicamenta quæ accommodata sunt, applicare oportet. nam cum varia sint aduersus eisdem affectus, ob varios corporum habitus, conscripta, tuum erit ea proportionem respondentibus vitiis ceu calopodia quædam adaptare, modo vnum id serues, vt à facultate moderatioribus ad validiora progrediaris.

AD CAPITIS AFFECTVS

qui oculis deprehenduntur, Cap. I.

QUONIAM, vt diximus, pili pereunt aut ob humoris inopiã, veluti in caluitio, aut humoris corruptelam, ceu in ophiasis & alopecia, vbi capitis cutis vtpurimum alteratur, & pro humoris copia, aut pallida, aut nigricans, aut alba magis euadit : opus est vt is qui alopeciam ophiasin ve sit curaturus, primum enitatur, vt cum humorem quem exuperare coniecerit, iuxta eas quas supra docuimus methodos, expurget: deinde localibus pugnet. Inquit Galenus, vbi de hoc affectu pertractat, se semper per sacra vocata antidotum purgasse, sed addidisse interdum, vbi humorem atriorem esset purgare animus, veratrum nigrum, & nonnunquam scammonium, si amarabilem

demoliri vellet. Quòd si pituità redundare coniiciebat, nihil admiscere solitum esse: siquidē eiusmodi hiera quæ colocynthide constat, caput vindicare solet: præterquā quòd alios quoque quospiam humores, etiam si scammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum non recipiat, eijcere possit. Quin etiā catapotia quæ ex aloë conficiuntur, & scammonium colocynthidæque recipiunt, eos qui ita afficiuntur, non sine utilitate expurgant. Simul atque totum corpus fuerit expurgatum, præstat ad ea quæ mandendo humores euocant, accedere, atque ita denum remediis loco affecto iniectis, *πύλα* vocant, uti. Debēt autem ea humoris noxiij vacuandi vi prædita esse, quod facere nequeunt, quæ discutiendi facultate carent: discutere verò nō possum, nisi calfaciant: sed si ex nimis quàm calfacientiū classe sumantur, cutem vrent, atque etsi non vrent, initio quidem generose iuvabunt, verum capitis cutis perquam exiccata, temporis progressū talis euadet, qualē ij qui calui sunt, obtinent. Atqui, ne simpliciter quidem modice calidū debet esse id medicamentum: nam tenuium sit partium opus est, quo ad altum usque peruadere queat, eo scilicet, ubi pilorum radices suum sumunt ortus principium.

Quòd si præterquam quòd prauos humores discutere commodè possit medicamentum, sanguinem quoque prolicere queat, ceu thapsia, nihil eo fuerit præstantius. Quòd si ea calidior fuerit, quàm affectus postuler, iure optimo cauendū

est, ne sola apponatur: consuevit etenim cutem exulcerare, ac tumores quosdam phlegmonosos excitare: quamobrem admisceri solet quippiam quod eius vehemētiam mitigare possit, cuiusmodi est cerorum quod ex oleo conficitur, potissimum si id fuerit tenuium partium, aut moderatē verustum. Porro quę ex simplicium medicamentorum numero huic vitio accommodantur, inter ea quę validē calfaciunt est euphorbium, quo est imbecillior thapsia: post euphorbium cēsetur sinapi, & nasturtium. Alio verō vsus modo nihilo his est inferior λιμνῆς dicta, quę ἀδάριον quoq; & ἀδάριος nominatur. His succedit sulphur, & nistri spuma, ipsumque nitrum molle vsutum, quod etiam βερνίκιον nuncupatur, veluti etiam aphronitrum candidum, quod leue laxumque est, neq; vllam in se terreā obtinet aspritudinem. A hac, veratrum vtrunque, & erucę semē: oleum quoque laurinum, & alcyonium utrūque tam vsutum quā ignis expers, pręfertur tamen quod vsutum est. Item arundinis radix & cortex, hæc etiam vtraque adusta. Quinetiam pix liquida, & cedrinum, quam κεδρία quoque nōnulli vocant, & muscerda, adēpsq; ursinus, licet pręferatur qui vetustus est: sed & hyæne, leonis, pardalis, & anseris idonei, ac in summa, cuncta quę tenui substantia prædita sunt. Amara itidem amygdalę totę crematę conferunt, thūsque quod aceto fuerit acerrimo dissolutum, aut in sole plusculis diebus cum aceto tritum. Itaque his omnibus vti licet,

si validioribus cerorum humidū admiscueris, imbecilliorib⁹ verò oleum laurinū affuderis. Quòd si malum vetustate curā renuat, validioribus certandum est: sin nuper cœpit, exiguumque sit, leuibus satis fiet. Ceterū cōposita medicamenta, quæ longa experientia comprobauit, sunt hæc: euphorbij, thapsiæ, olei laurini, singulorū drach. duæ: sulphuris ignem non experti, veratri albi nigriq^{ue}, singulorum drachma: his admisce ceræ in laurino, aut ricinino, vel vetusto oleo liquatæ, drachm. sex. Vſus eius ceu potentioris medicamenti, in antiquatis curatūque difficilibus: commiscui nonnunq̃ nasturtij & alcyonij vſitvtriſque drachmam, Verū in hunc vſum potius est, quod durius est asperiūsq^{ue}. Quòd si thapsia defuerit, in eius locum ſufficietur æquale pōdus nasturtij ſeminis, aut erucæ. Si laurino quoque careres, picem liquidā miſceto: permiscui adhæc interdum in vicem cerati mel, nihilōque ſegnius euasit medicamentum. Quin & ea quæ ex adipibus cōficiuntur, quæque thapsiæ modicum accipiunt, ſimiliter iuuant: potiſſimum ſi adarcium & euphorbium addideris. Sint autem ex adipibus, leonini, & pardalij, & hyænx ſingulorū portio vna: admisceque, ſi ad manus fuerit, anſerinū, & vſinum, & omniū thapsiæ, aut euphorbij partem duodecimā: quòd ſi efficacius volueris reddere, vtrūque ſimul iniice. Attamen poſt primū vſum, vbi ſecundo vti decreuiſti, inſpiciendū eſt, ecquidnam adhibitum medicamentum locum

affectum cōmutarit : inspectâque mutatione, ad
 eius rationē medicamenti vis aut remittenda est,
 aut intendenda: ceu in hoc quem tractamus affe-
 ctu, capilli nouacula tōdere, affectâque cutem
 linteo nec admodum aspero, neque molli perfric-
 care oportet. Quòd si post paucas frictiones, lo-
 cus erubuerit, mediocris existimandus est affe-
 ctus: sin post multas, difficilior. Adhæc post pri-
 mam probati medicamenti applicationem, pri-
 mum spectare decet, nunquid antequâ perfrice-
 tur cutis, coloratior videatur : deinde, num cum
 modica & leui frictione meliorem cōtrahat co-
 lorē, aut num magis rubeat. Sed in primis obser-
 uandum est, cum valentia das medicamenta, ne
 cutis nimis q̃ par est incalcescat. hoc autē patebit,
 tum ex colore flauiore, tum ex calore, qui iniectis
 digitis persentietur. Itaque omnib⁹ his animum
 diligenter aduertere oportet, periculū enim sub-
 est ne cutis aduratur, post vnū atque alterū eius
 vsū. Quare ad molliora cōfugiendū erit, aut idē,
 sed exoluta facultate cerati adipisve p̃missione,
 vsurpādum. Irrigare quoq; locum oportet, oleo
 dulci calido, aut panis cataplasmat̃ in morē im-
 poni, foverēq; ac scalpello pertūdere, cucurbitu-
 lāsq; admouere, ac ceratū assumere. Vbi malū iā
 verustescit, assiduē quoq; radere, & rubificātibus
 ex sinapi, ac insequēribus diebus frictionibus, pi-
 ce illita aut oleo cedrino, ac post frictiones scari-
 ficationibus vtī conuenit. Nonnulli acubus inie-
 ctis, quæ cuspide ac acie cutem tangant, ipsam

pertuderunt. Vbi autem ex frictione locus erubuit, scarificatusque est, ad medicamenta quæ ex alto educunt, *μεταεργασίαν* appellant, profugientem. Porro in omnibus hic communis esto. scopus, ut tum uerno tempore medicamentum demus, tum in loco potius aprico, ubi nulla aura cure perslet: hyeme verò præstat in balneo his medicamentis uti. Atqui hæc compositio ad fluentes pilos valet oleo aut vnguento dissoluta, adhuc iis qui in palpebrarum glabritiem, aut caluitium incidunt initio apposita: est enim mire efficax. recipit, murium domesticorum crematorum, linæ vestis attrite vstræ, dētium equinorum vstorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, arundinis corticis, singulorum partem vnā: hæc teratur, deinde mellis quod satis est, ut in melleum coeat crassamentum, admisceatur & alopecia perfricetur, donec pili enascantur. Eodem modo proflui pili perfricandi sunt. Aut liquida pice cantharidas uistas excipiēs, ut ceratum liquidum fiat, & nitro assato extergens, splenio imposito, & per noctem relinquito. Mane autem tolle, & sine ut locus exiccet, donec perfringatur. Vbi autem pili suboriri cœperint, assidue locum abraade, aut ficulneis foliis, vel leui pumice cruore euocato, amygdalas crematas vnā cum aceto aut melle inunge: atque id assidue facito, ac radito: ilico enim augentur pili. Idem pollent nuces Ponticæ crematæ, & herba pedicularis cum unguento laurino. In vetustis uerò mire efficax est, quod ca-

pit thapsiæ succum, aut radicem: id autem cerato excipies, locoque impones, nulla alia cura adhibita: abscedit enim superne superficies, saniemque fundit, & sua sponte pili exoriuntur. Aliud, spumę nitri partes duæ, salis ammoniaci pars, ea uisitata, & aceto quàm acerrimo maceratis, donec fordis cœperint crassamentum, utere: atque antea leuiter alopecia abrasa, ut locus densetur, & cruetus modicè euadat, eo caput inunge, ac perfrica donec combiberit, & medicamentum quod antea inunxeris in altum penetrauerit: deinde quiescere permittimus in proximam aurorâ, eoque tum sub uesperam, ac tertio quartoque die, reperito, magnam inuenimus factam esse immutationem. sistitur enim ipsum vlcus depascens, pilique vellicati ac ui vulsi obnuntur, neque se euelli patiuntur: post hæc, insequenti die aceto refrigerantes, sinimus quiescere in crepusculū, eoque peracto cataplasma imponimus, donec pustula oboriantur, cutisque summa exulcerentur. Pustulis adhæc scalpello disruptis, ubi biduo profluxerit humor qui ab vlceribus emanat, denuò eodē utimur linimento, abstinentes à locis ulceratis, eosque transilientes. Sanos autem abradimus, & mox refrigeramus, in septimū aut octauum usque diem, quo tempore non amplius ab extremis alopecia tenues lanuginososque pilos, ut antea, sed robustiores prodire conspiciamus, aliosque deinde paulatim, semper è locis glabris emergere, rursusque tenues & imbecilles deficere. Simile

enim quiddam hîc accidit, quod iis qui exulcerati sunt. Siquidem in vlceribus, cicatrix ab extremo suum sumit initium, atque ita extremas mediâsque partes vlceris absoluit: sic in alopecia partes quæ loco pilis obstituto adjacent, primùm robustiores fiunt, & crebrescunt: mediæ verò postremò omniū pilos progignūt. Proinde cum ita curatio procedit, nihil opus est aliis præterea medicamentis, sed eo longiore tempore vti sumus, & placide cessit affectus, vbi omnino nulla per magna esset nuditas. Interea tēporis perpetuò scalpello abradimus, atque interdū cuspidē acus cutem ferientes, è puncturis modicū cruorem eliciamus. Quod si pili serius exoriūtur, ad subscriptas facultates profugimus. herinacei terrestris capite aut cure exusta tritaque in lauorem redige, & melle subigens vttere. Aut hippocāpum marinū, & nitri paucillum vnâ cōburens, adipemque anserinum cōmiscens, illine, simul atque locum antea nitro absterferis. Aliud, pumice rubificatorio antea abstergito, & loco præfomentato, thapsiæ succū illinito, deinde cerato rosaceo vtitor. Aut arundinis foliorū & radicis vstorum, adiāti, adipis ursini, picis liquidæ, pilorum caprarum vstorum, cedriæ, omnium par pondus accipe, liquidaque cum aridis committe, dehinc illine, neque abradens, neque antea extergens. Aut fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit affrica, & herbæ quæ stœbe puncupatur, succum illine. Aut ranas albas exure, & picis liquidæ tepidæ insper-

ge & illine, neque præradens, neque præfricans.
 Aut spumæ nitri drachmæ quatuor, stercoris
 muris, corticis arundinis vltæ, vtriusque dra-
 chmas duas pice liquida excipe, & splenium for-
 ma, & loco antea abrafo nitroque præparato
 impone, neque ante biduum vel triduum au-
 ferto. Ad eos qui præter ætatem caluescunt:
 pericalamitidis, hoc est arundinis cum cortice,
 vel lemnistri, quod etiam adarcium uocatur, eo
 quod arundinibus adnascatur, drachma, myro-
 pissoceri, hoc est picis, & ceræ cum laurino, aut
 lentiscino, aut cedrino liquefactis, barbæ hirci-
 næ sordis, & pilorum, hoc est ladani, eo quodd
 in hircorum caprarumque barbis aliquibus in
 locis reperiatur, singulorum scilicet: adipis infan-
 tis informis, hoc est vrsini libra: foliorum Diony-
 siacorum tenellorum succi, hoc est vitis: ladoni-
 dis foliorum tenerorum, hoc est lauri, succi calli-
 cereos, quod est fœnugræci, succi herbæ verbe-
 nacæ, succi foliorum arundinis, singulorum cyathi
 tres: cynomori hoc est rubi caninæ, herinaceorum
 marinorum crematorum, vtriusque vnciæ duæ,
 acanthionis terrestris cutē vltā, hoc est herinacei
 terrestris: hæc omnia in plūbeo mortario plurib⁹
 diebus in lauorē redigere oportet, vt omnia leui-
 gata probè vniantur, atque etiā à mortario quip-
 piā deterfum accedat, vt ere, locū antea crudo lin-
 teo præfricans, deinde autē cum althææ coræqua-
 lis radice detergens, illine. Hoc, inquit Galenus,
 medicamentum reperit Claudianus sodalis eius,

scriptum in libello ex mēbranis contexto, eo qui illo fuerat vsus, vita defuncto: multi autem faciebat eius possessionem, propterea quòd quosdam caluescere iam incipiētes eo curatos cōspexisset, ita vt neque ulterius caluities progrediretur, ipseque denudatus locus pilis densus redderetur. at verò nos ipsum ænigmaticè conscriptum, planius, quo ad eius fieri potuit, explicauimus. Aliud, Adipis taurini insolati librā, adarces uncias duas, succi thapsiæ unciam, myrrhæ bonæ vnciā, polytrichi libræ dimidiū, callitrichi libræ dimidiū, membri asinini librā, splenis asinini librā, ladani tantundem. Ladanum uino modico madefactum conterito admixto adipe: deinde membrum asininum assum radito, donec absumptum fuerit: splenem uerò cum polytricho & callitricho in olla noua torrefacito, & contusis quæ cōtundi debent ac cribratis, gleucino aut sabino oleo excipito, & ante balneum caput pectens vritor. Pater autem, quòd eadem medicamenta ad menti quoque pilos non enascentes accommodantur. Aliud, fœnugræci sextarios quatuor, seminis lini sextarios duos, ladani bessem, succi acaciæ selibram, foliorum malabathri sesquuncem, gallas numero uiginti, vnguis aromatici, bdellij, singulorum sextantem, myrri rufi sextarium, bryj (alijs splagni aromatici) quadrantem, iridis sextantem, arundinis Syriacæ sextantem & vnciæ dimidiū. Contupdito & in uase asseruato, deinde permistū uino Italico odorato vt liquidum fiat,

METH. MEDENDI, VI. 445.

& carbonib⁹ impositum, rudicula agitato, donec semel bulliat, sedulo cauens ne vratur. Deinde illines & irrigabis medicamento, sensimque in folio sedenti affricabis, ut moris tui est, & caput fortum ablues. Post hæc, herbam etiam pedicularem per se tusam ac cribratâ, post quartum usus diem medicamêto cômiscebis, similiterque decoctum eodem modo illines, id prospiciens ne in oculos defluat. Vnguento autem à balneo vteris huiusmodi, olei myrtini libra, ladani triente. Minimè fallax & certa est eius facultas. Porro duo quæ subsequuntur medicamenta, admirâda sunt, quæ ex verbis tradentis ita se habêt: Ad alopecias, caluitia, pilorum raritatem ægrè curabilem in mento, in superciliis: pilorum ouis vnciam, radicis arundinis selibram, filicis cum radice sesquũcem, castanearum hispidi corticis quadrantem, lanarum succidarum sesquuncem, capita muscarum numero triginta, muscas quinque sine capitibus, omnia in nouam ollam indita, furno imposito, deinde cinerem ipsorum terito: habeas autem in vino Aminæo prius trita ladani unciam, myrrhæ vnciam, olei uetusti sextantem, cedrini unciam, forniculi uncias duas, post hæc inspersis aridis excipe: ubi autem antea alopeciam linteo perfricueris, & leuiter uellicaueris aut allio, aut scylla, uel foliis ficulneis scalperis, sensim affricans medicamêtum illine. Atque ubi ablueris, ualide linteo exiccans, insequentibus diebus idem obito, & ad duos usque menses inungēdo progreditor: quod

si amplius perseueraueris, caluitiem quoq; persanabis. Cæterum fluentium pilorum affectus, à prædictis generibus differt, quare neque eundem cum alopecii scopum obtinet: siquidem in alopecii propositus scop⁹ est cacochymia exaurire, hic verò capitis habitus est roborandus, efficiendumque ut probus humor adsit, cuiusque quod ad raritatem densitatemque spectat, mediocritas restitatur: quocirca humectantibus medicamentis, aliquid quoque quod astringendi vi polleat admiscendum est, cuiusmodi est ladanum, quod in se utrunque quod ad hoc symptoma idoneum est obtinet, nempe commodatum calorem cum astrictione ei proportionem respondente: quocirca oleo commistum ut illini possit, fluentium pilorum sistit symptoma. Liqueat autem quod capitis frictio, vsum medicamenti præcedere debet, & si densi sunt capilli, auferendi: quinimmo, si anni tempus patitur, omnino sunt tollendi. nanque post peractas frictiones inunctionesque, cutis robusta calidæque erit, habebitque densitatis commodationem naturam. Soler hic capillorū morbus sæpenumero agnitudinibus succedere, raroque citra morbum accidere, ac potius ratione victus, quæ à morbo se recreantibus competit, aut sanitatem tuetur opus habet, sæpèque citra medicamentorum opem, integrè euestigio persanatur. Ne capilli capitis defluant, ladanum vino austero maceratum laugato, oleum myrrinum vinumque vicissim affundens, quo mellis acqui-

METH. MEDENDI, VI. 447

rat crassitudinem, eoque caput antè & post balneum illinito, præstat etiam polytrichi, quod nonnulli adiantum appellant, dimidium ad ladanum portione adijcere, & cū myrtino nardinove uti.

Aliud, ad gignendum capillos in capite: arundinum tenerarum radices tufas exuccato, & muscas in pulticula torrefacito, adipemq; vrsinum & oleum cedrinum sigillatim terito, atque simul cōmista exhibeto ad illinendum, ac quo odorem retundas, vinum dulce ammisceto. Aliud, ad capillos ex morbo defluos, brassicam aridam tritā ex aqua impone, aut loti radicem eodem modo, aut anemones florem tritum cum oleo illine, aut verbenacam rectam vnā cum radicibus exiccata & tritam cribrato: deinde, affuso oleo ut strigmentitiam habeat crassitudinem, inungito.

Aliud, baccarū myrti, seminis apij, seminis betæ, myrti surculorum, singulorum sextulam, ladani sextulā dimidium, adianti tantundē, vini nigri sextarios sex: coque donec omnino dissoluātur, cūmq; ad tertias excocta fuerint, olei aut alterius hedysmatis sextarios duos adice, rursumque coque: vbi autem bistēve ebullierit, liquore expresso, & sedulò per saccum excolato, in hydria repone. Vt verò expetente, eo omnino succusso utitor, inunctis ex eo bis in die capillis. Aliud, seminis apij, seminis betæ, callitrichi, ladani, thuris, singulorū sextans, nuces iuglādes numero quindecim, corticis nucis pineæ libra, omnia in nouam ollā coniecta, & osculo argillo obturato,

in balnei fornace affato, deinde exempta terito, & adiecta adipis vrsini libra, subactaque in pyxide iligneâ recondito. Vfus uerò tempore medicamenti quod satis est accipito, & quod lubet hedysmate conquassato, & caput bis interdium illinito. Quidam capite derafo, medicamentum inungunt, solo adipe vrsino subactum. Aliud, ualet & ad caluitium: leporum vêtres sex in uase testaceo torreto, adhuc baccarum, virgultorumque myrti, succi acacix, adianti singulorum quadrantem, tosta, tritaque per cribellum excernito, iuncta adipis vrsini libra, & uitulæ marinæ tantundem, ac emollito & in pyxidem plumbeam conijcito: cùmque vsus exigit, sume medicamēti quantum sufficit, & quo uoles hedysmate subigito. Ceterum quia nonnulli canos dedecori probroque ac senio esse ducunt, noluntque tales videri, etsi præstaret nullam eorum haberi rationem, at tamen ne, si quādo eiusmodi postulant, atque instant, ignorare videamur, qua ratione capilli nigri, aut flauī, aut crispī reddantur, eatenus meminisse oportet, ne stupidos offendamus si eiusmodi prætermitterentur. Quæ capillos denigrant hæc sunt, Capparis radices cum lacte muliebri, aut asinino usque ad tertias coctas noctu cataplasmat in morem imponito, aut lotio canino ad quinque dies adseruato abstergito, aut ilicis corticem coquito donec mollis euadat, atque eam pro cataplasmate inducito, aqua uerò detergete, aut argenti spumam, cimoliam, alumē liquidum
requis

æquis portionibus commisceto, eoque capillos
 exiccatos noctu illinito, & betæ folia supernè il-
 ligato: aut saligne corticis succum cum oleo affri-
 cato. summè enim denigrat. Aliud, barbam de-
 nigrans, suber nò maceratum, & plumbū vstum
 cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita,
 vsque ad prandium finito, deinde cluito: aut fer-
 ri retinētum & plumbum in aceto cocta vsque
 ad tertias, citra oleum illinito. Rufos porrò red-
 dūt lupini crudi cum aqua & nitro illiti. Crispos
 verò capillos facies, si spuma salis cū myrrha de-
 terferis: aut succo carpasi illine, eruntque crispi
 & nigri, aut myrti baccis & betæ semine æquali
 pondere cum oleo tritis vtere: aut hastulæ regiz
 radicem cum mero illine: aut lupinorum corti-
 ces & nitri parum in aqua macerato diebus qua-
 tuor, ac vtror. Cæterum quemadmodum me-
 dicamentorum capillos augmentium vsus alius ad
 medicū spectat, alius ad eum qui de ornatu per-
 tractat: ita & eorum qui capillos vitiant & cor-
 rumpunt. nonnunquam enim illis quoque vren-
 di offertur occasio, iuxta triplicem eorum dif-
 ferentiam, dico triplicem, quoniam alia peculia-
 ri nomine appellantur, depilatoria, Græcè verò
 ψιλωτρα, alia capillos attenuantia, & quædam pe-
 nitus tollentia. Atque horum quidē quæ postre-
 mo loco recensui, vsus periculosus est: siquidem
 non modo iis illitæ corporis partes depiles in po-
 sterum prorsus redduntur, verum caput quoque
 & mentum, & supercilia, ac cilia pilis denudan-

rur. Reliqua verò duo periculo vacant: nam pilos decutientia, quæ priuatim dixi *ψαλῆα* & depilatoria appellari, in quotidiano vsu versantur mulierculis propè omnibus & viris quibusdam. Quæ autem tenues reddunt capillos, ac minores, accommodata sunt iis quibus duri, multi, magni crassique sunt, atq; idcirco à suillis parum differunt. Proinde quædam ex his erodentem vim obtinent, alia adurentem, cuiusmodi est lixiuiū quod stillatitium nominatur, & liquidum est: atque ex metallicis, auripigmentum, & sandarachæ, & calx, quam nonnulli solum *ἀσβεστὴν*, nostri viuam appellant. Præferuntur quæ erodente facultate prædita sunt, quia vsu innocua sunt: nam quæ vrentem vim possident, si nonnihil in loco negliguntur, vrentia in cute pustulas vlcerâque excitant: veruntamen eorum vstionis vehementiam, imbecilliorum medicamentorum commistio refringit ac retundit. Psilothrum capillorum, calcis non extinctæ partes duas, auripigmenti partem, in mortarium plumbeum proiecta, aqua aut prissanæ succo affuso terito, atque vbi nigra reddentur, calefacta illinere iubeto, atque id in balneo. Aliud, Paridis saltatoris, cuculigio pilos auferit: sandarachæ & calcis viuæ æquas partes terito, & in aqua diligenter coquito, cumq; agere cœperit, auferro, & vitor: id autem cognoscas, si in psilothrum penna demissa statim glabra fiat. Aliud, amyli, auripigmenti, vtriusque vnciam, calcis non extinctæ sesquinciâ, tusa cribra-

tāque reponere, atque ut dictū fuit, utere. Aliud, li-
 xuij, calcis viuz, pumicis cremati, cinoliz, auri-
 pigmenti, singulorum pares portiones : utere ut
 iam dictum fuit. Ceterū eorum vsus præstan-
 tior est, quemadmodum hac quoque tempestate
 mulieres utuntur, quæ corpus illinunt, ac deinde
 in tepidā balnei domum ingressæ, simul atque su-
 dare cœperint, strigili medicamentum ab aliqua
 corporis parte detrahunt: adhuc, si vnā quoq; pi-
 los auferri senserint, reliquū totū corpus abluūt.
 Ceterū componunt etiam medicamenta, ut id
 quoque non ignores, quæ pilos disperdant, ex le-
 pore marino, iecinore thunni putrefacto, & ce-
 dria, & ranarū earum quæ inter arundines degūt,
 sanie, & testudinis marinæ cruore, lacryma vitis
 albæ similiterq; bryoniæ, ac oleo quod insulsum
 nūcupatur, ex marinis item scolopēdis, vrticāq;
 marina, & marinis stellis, admista iis nitri, amur-
 cæ, cēdriæq; parte. Quinetiā alia ex herinaccis &
 salamādra his validiora cōficiunt, oleo percoquē-
 tes: quibus etiam alcyonia, sandaracham, & id ge-
 nus alia commiscunt. Iam vero pilos attenuantia,
 quæ etiam *πυλινκ*, hoc est sordes extergentia, ap-
 pellamus, differunt inter se maioris minorisque
 ratione. Proinde ea quæ ex hordeo, fabis, eruo
 item, aphronitro, & nitro cōstant iam omnibus
 sunt familiaria, quippe quibus ad sordium detra-
 ctionem utuntur: assiduus autem eorum vsus, sta-
 tim pilos quoque attenuat. Porro quæ valentio-
 rem vim extergentem obtinent, iis quibus durī

magnique pili sunt, cōmodè adaptantur: eiusmo-
 di autem sunt, nitrum vstum, & nitrī spuma, ip-
 sumque aphronitrum spumofum. Sunt in conti-
 nuo vsu vasa quoque Alexandreotica, quę καλαί-
 ra appellantur, contusa nimirum & tenui cribro
 excreta. Ego, inquit Galenus, & fictilium, cliba-
 nique testas, & pumicem non vstum, & vstum
 pauperib⁹ indicaui. Qui haud procul à mari de-
 git, is facile & gratis habere etiam potest, bucci-
 narum, purpurarumque, atque id genus testas,
 easque vrere. Sappix uerò testa etiam citra vsuio-
 nem valet, alcyoniūmq; & lanaria herba, adhuc,
 veratrum, bryoniæ radix, itémque dracūculi, ari-
 stolochia & canchry, panacisque radix, atq; eius
 modi alia. Quòd si odorata efficere uoles, cype-
 rum, & melilotum, iuncique odorati florem, &
 rosas, necnon iridem & apialstrum, nardum item
 Indicam ac Celticam, amomumque & thus, cro-
 cum, costum, & hedychrom admiscebis. Sme-
 gma totius corporis, Butæ inuentum: ollam no-
 uam capito quæ operculum habeat, in eamque
 conijce glebas cimoliæ, post hæc mala cotonea re-
 cētia, deinde cimoliā, rursus cotonea, atque ita
 donec eam impleueris facito. Olla deinde oper-
 culata mala marcescere finito, vsu uerò expeten-
 te, quod satis est sumitō, & terito. Monet autem
 eo vtendum esse post psilothi impositionē. A-
 liud, rosas quæ in umbra per diem contabuerunt
 in vase figulino compone, itémque glebas cimoli-
 æ eo quo dictum fuit modo, vt rosæ subternan

tur: & rursus inter glebas interponantur: deinde operculo inposito finito combibere: vsus est qui iam fuit indicatus. Quæ vocatur porrigo & furfures à prauis serosisque humoribus ortû ducunt, quos discutientibus extergentibusque medicamentis explodere oportet, vniuerso antea preparato corpore, si prauis humorib⁹ videbitur refertum, idque cibus boni succi & minimè excremētitiis, quinetiam, si res postulabit, medicamentis purgatoriis: siquidem eius vbique te meminisse uelim, etiamsi interdum inter commentandum prætermisum fuerit. sunt qui prædictis medicamentis, astringentium quippiam admiscuerūt, robur affectæ regioni addere cupientes, ne serofos humores eo confluente facile admit-
tat, sed renitatur repellâtque. Itaque quibus furfures caput occuparunt, admiscce fœnugræco & betæ succo cum nitro cimoliam, & felle bubulo aut suillo & aceto subactâ illine, deinde post horæ spatium eluas, oblinâsque atramentum sutorium, & nitrum cum oleo trita: aut myrobalanû farinâmque fabaceam æquali pondere in lauorem redacta, coquito & affricato: aut amygdalas amaras detracto cortice cum aqua vel aceto affrica, & ubi capilli exaruerint calida ablue. aut maluam syluestrem aqua marina excoctam, donec quinta pars supersit, terito atque affricato. Aut nitri spumam, & atramentum sutorium æquis portionibus cum vino ter aut quater in mens affrica. hoc adeo efficax, vt in posterum gigni

non permittat. Aut vini facce rosaceæve, aut pumice & nitro æquali pôdere cum lupinis affrica. Aut cimolia cum lupinorû cremore. Aut nitro affo, & bulbo: his citra salem laugatis vtete. Aut picis liquidæ sero illito alumen insperge. Pediculorum generatio quibusdâ contingit cõfestim in capite ex humoribus quamplurimis & calidis, non tamen eo caliditatis progressi, quo acres serosique perueniūt. Ex quo liquet, pediculationis affectû in profunda cute oboriri, vbi hæc animalia gigni possunt: inõ autē in superficie, in qua porriginē consistere diximus. Itaque necesse est, vt eorum medicamenta sint exiccandi vi prædita, quæ vniuersum humorē ex alto trahere euacuaréque queant, idque efficacius, q̃ ea quæ fursuribus accomodantur. Adijciam autem ex iis pauca quædam exempli gratia: herbæ pedicularis partes duas, sandarachæ & nitri singulorum partē, cum aceto & oleo caput inunge. Aut theon culinarium cum oleo tritū illine. Aut acuti runcicis radicem cum oleo. Aut veratrū album, & herbā pedicularem, & nitrū æquali portione cum oleo in balneo adhibe. Aut cum aqua marina, aut muriæ meracæ & aceto perfunde. Quòd si glabrum caput fuerit, herbam pedicularem cum aceto & oleo pro cataplasmate imponito. Manās vlcus, quod ἀχὼρ nuncupatur Græcis, in capitis cute oboritur, & perquàm exiguis foraminibus tenuē humorem fundētibz, modicē viscosum, pertunditur. Proximē ad id specie accedit alia cutis af-

fectio, quam fauuni & Græci *κνίλον* nominant, sed maiora habet foramina, quæ humorem melli ad- similem contineant. Gignitur ex humore mixto, qui partim tenuem serosumque ac mordacem, partim crassum in se habeat succum. Itaque qui tenuis est, utpote mordax, primum scalpere cogit: temporis uerò longinquitate, post sculpturâ tumor increfcit, & perforatur. Quare perspicuū euadit, euacuandos esse humores qui affectum cōmittunt. Quod si quid etiamnum adfluit, impediendus est affluxus, tum capitis euacuatione, tum qui hanc præcedere debet rotius purgatione, quemadmodum de alopeciis antea diximus. Cōpetunt autem, ob crassitiem & lentorem humoris ipsum gignentis, ea quæ incidunt, & facultate sua necessariò discutiūt. Habet autē acetum, quod in incidentium ordine recensetur, egregiū quippiā, quod præterquam quòd discutiat, reprimat repellatque influxum, utpote substantia sua modicè calidum, & plurimum habens frigoris, idque tenuium partiū. Sit igitur acetū insigniter acre, nullā penitus præ se ferens vini qualitatem: quo modo hæc, modo illa metallica medicamēta imbues, & achorib⁹ medeberis. Cæterum ab imbecillioribus est inchoandum, potissimum si dolor fuerit cōiunctus. Ad hoc igitur idonea est cimolia, & Cretica Samiāque terra, & pompholyx aut spodium, argenti que spuma & cadmia. Pateret autem, quòd antea abrais capillis id perages. Quòd si his vitium non cefferit, medicamentum

siccum ex charta aceto imbutum illine. Quòd si
 acrius id tibi visum fuerit, eius vires exolue, ad-
 mixta argenti spuma. Inquit autè Galenus, quòd
 cum aliquando ruri degeret, neque medicamen-
 tum quod ex charta constat, ei ad manum esset,
 se arrepta charta ac exusta, acetòque diluta locū
 affectum illeuisse, hominémque ita sanasse: feret
 autem medicamenti vim, si aliequi durā habue-
 rit carnē. Quòd si quando in vlcus manans phle-
 gmonosum, dolénsque incideris, dolor primū
 liquido medicamento leniendus est, quod emol-
 liendi coquendique facultatem habear, & mor-
 sus sit expers, cuiusmodi est quod *πύργος* nomi-
 natur. Conueniunt & ea quæ ad sedes dolentes
 obvlcus aut rupturam idonea sunt, de quib⁹ suo
 loco dicetur, veluti & ea quæ caneros mitigant.
 Ad manantia vlcera bryonia cum melle vitior,
 aut lente cum melle, aut pinus cortice cum cera-
 to, aut cadmia cum oleo veteri illita, aut cinnaba-
 rim similiter in lzuorem redige, & cataplasmatibus
 more impone, admistis ei myrti baccis, aut hor-
 deo vsto, aut ostreis crematis, horū singula cum
 oleo veteri adhibe, aut betæ decocto cum pauxil-
 la cimolia, aut uini fæce cum aceto vetusto vit-
 tor, aut ficuum agrestium decocto foueto, aut chal-
 citide cum myrto, aut felle suillo liquido illinito.
 Ex his quæ mediocrem obtinent facultatem, mo-
 derationibus achoribus succurrunt: quæ uerò va-
 lidioribus, eos quoque qui ex crasis admodū len-
 tisque humoribus nati sunt, & ita cuti impa-

ut agrè elui queant, euacuare possunt. Aliud, terræ cimoliæ, sulphuris igné non experti æquas portiones cum aceto terito, & in balneo affricato. Aliud, argenti spumæ drachm. octo, tenellorum rutæ foliorum drachm. quinque, olei rosacei aut myrtei drach. octo, aceti hemina quatuor, his tritis caput illine: hoc satis multa experientia nobis fuit comprobatum. Aliud, ad achoras recentes, gluten fabrilis aqua incoctum illine, aut ficus virgulta, teneriorave folia trita cū aqua cataplasmatibus instar impone. Quod si veru sit fuerint, cum aceto terito. Aut internam partem nucum amararum in tepidam aquam coniectam, ac decorticatam, cum aqua terito, & ad ce rati crassitudinem redactam capiti antea abra so imposito: in diuturnioribus uerò, cum aceto dis soluito. Aliud, smegma ad achoras, porriginē, asperitudinem, & scabiem: terræ cimoliæ, nitri ru bri, singulorum libra, myrobalani retrimenti se libra, myrrhæ uncia, piperis albi, & iridis tantun dem, nardi Celticæ, casia, costi, singulorū drach. quatuor: tusa, cribratāque repone: vsus eius est in balneo. Ad psydracia, achoras, pustulas vlce rosas quas nuncupant ἐλκυστρα, capitisque exan themata, idoneum. Victus ratione & purgatione tum corporis, tum capitis uti conuenit, catapo tiis ex aloë, colocynthide, & scammonio, succo brasicæ exceptis, posthæc ad partialem curatio nem accedendum est, ceu dictum fuit. Egregiè item discutit lilij radix affricata, & thus cum vino

aut aqua, & lupinorum amarorum decoctū, thus ex aceto, malicoria cum laurino: aut anchusę radices vřtas, tritāsque cum oleo ad fordium vsque crassamentum, penna illine, & iuuabis, sed quę capitis cutem infestāt vitia hęc sunt, itaque sunt curanda.

DE CAPITIS INTERNIS

vitij, Caput 2.

PORRO quia dum recensemus quę foris imponuntur, commentatio eas quoque affectiones attigit, quę intus latēt (quippe quod quę extra adhibentur, interdum in altum penetrant) age ea annectamus quę exterius data iis quibus ob quamvis affectionem caput dolet, opitulātur, ne laborantibus partibus externum etiam auxilium deesse videatur, etsi morbus interim intus infestet. Quinetiā hoc in reliquis corporis partibus faciemus, satius esse rati eandem rem nonnunquā repetere, quā si id crimen euitare vellemus, multa quę tradi debebant, prętermittere: quoniā itaque vitia capitis ex intēperie antea explicata fuerunt, quōq; modo ea sint dignoscēda, & qua victus ratione emendāda per ea quę intro assumuntur, reliquum est vt pauca quędā addamus, quę exterius applicātur. Igitur si capitis dolor ex solis ardore enatus fuerit, caput assiduē rosacco perfunde, & lancei pāni partem rosacco imbutam impone, aut eodē modo vnguēto melino vttere, aut portulacę folia minutim secta, tum per

se, tum cum farina tenella cataplasmatibus modo adhibe, similiterque solanum: aut sesamum tritum, cui rosaceum stillatim affusum fuerit imposito. Quod si ob refrigerationem caput vexetur, post reliquā quæ tradita fuit dietā, caput irino vnguento perfunde, ac linteis laneisque pannis eo intinctis vtere, similiterque vnguento laurino. Ligistrum quoque, tunde, & adipe anserino permixtū, capiti inunge. Prodest & spongijs calida imbutis ac expressis fouere, & maximè si in ea lauri tenella folia, aut amaraci, aut cyperi fuerint decocta. Cæterum in antiquioribus capitis doloribus, caput necesse est abradere: aut cure tenuis tondere, atque ira quàm breuissimos habenti capillos medicamentā adhibere liquida, vel quæ emplastri aut cerati formā obtineant: est autem eorum multiplex materia, quæ magis minúsque refrigerent, aut calfaciant, & quæ progrediente commentatione doceberis. Subnectam verò vnum atque alterum exempli loco. Si itaque calfacere est animus, cape euphorbii unciam, ceræ quadrantem, olei libram: hæc liquefacta iungito. Sin contrā cupis refrigerare, sume oleum rosaceum ac violaceum, & ceram albam: ea ad cerati crassitudinem redacta, aceto vel aqua, aut stillatitio rosarum liquore clue tantisper dum ceratum eorum qualitatem imbibat. Porro tu ab hoc veluti rudimento, alia calefacientia aut refrigerantia conficere poteris medicamenta. Quibus ob ebrietatem caput dolet, aqua calida prius ebibita,

eos vomere præstat, post hæc, aluum quoq; eluere: abstinere ab omni calidiori flatulentoque edulio oportet. Quod si post coctionem etiamnum doluerit, refrigerantia reprimentiaque super caput danda, cuiusmodi est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ brasiæve succo. Quin ipsa quoque brasiæ folia, calida madefacta, capitique imposita & alligata, peculiari quadam naturæ dote crapulæ aduersantur. Porro iis quibus ob vitiosum aliquem succum in ventriculo collectum caput dolet, satius est primum causas præscindere, tum leuibus bonique succi cibis, tum medicamentis quæ stomachum ventremque abstergant: inter quæ omnium est præstärissimum, quod ex aloë cõficitur, cuius antea quoque meminimus, post hæc capiti per ea quæ foris applicantur, consulendum, quod ipsum ab vaporibus, qui inde exhalant, vnà etiam afficiatur. Et autem cuncta quæ tenuium sunt partium, & discutiendi cõcoquendique vi prædita sunt, opem ferre putatur: cuiusmodi sunt amygdalæ amaræ decorticatæ & tritæ, quæ cum aceto ac oleo maceratæ, & ad cerati crassitudinem redactæ, per linteam fronti imponuntur. Aut mentâ syluestrem, amygdalas amaras, iridem, æquali portione cum aceto & rosaceo infunde, aut muscerdam cum aceto iridem ac rosaceo. Aliud, rutæ folia, mentæ, peucedani, iridis, singulorum drachm. duas, seminis ocimi drachm. octo, seminis papaueris nigri drach. quatuor, poscæ sextarium, coque ad dimidias, de-

inde expreffo humore, rofaceo adfperfo difseca, eoque afsidue caput irriga. Aliud, ad eos qui inueterato capitis dolore tenentur. Irini vnguenti expreffionis, peucedani, caſtorij, ſingulorum partem, baccarum lauri, ſeminis viticis, roſarum ſiccarum, ſingulorum partes duas, rutæ, virgultorum foliorum partes quatuor: aceto diſſoluta excipe cerato quod ex rofaceo cõſtat, deinde lintheo emplaſtri more inducta capiti abraſis antea capillis impone, faſciâque obligatum in ſequentẽ diem ſerua, & ruſum impone. Si qui ob bilem in ſtomacho coaceruatam ac immerſam, capite dolêt, ea per viſum ac purgatoria illi rei idonea, ſublata à dolore eueſtigio liberantur. Cæterum de horũ curatione, iam ante quæ neceſſaria ſunt docuimus. Porro in *κεφαλαία* vocata, quæ vetuſtus eſt & qui ægè ſolui poteſt capitis dolor, alia cura eſt certandum, veluti diximus: verùm capiti exterius propiciet, ſiquando uſus poſtulat ea quæ reuellendi vim obtinent, per repellentes irrigationes. Quinetiam poſt totius corporis vacuationem, iam iis quæ caput quoque inanire valent, ac deinde roborare vtendum eſt. Repellunt quidem oleum omphacinum rofaceumque tum per ſe, tum cum aceto: & quæ ex capiribus papauerum, oleæque ramulis, ac hederæ corymbis, & menta parantur. ſed ſi plenitudo frigidior fuerit ac crudiuſcula, remedia ſunt tepida applicanda: contrà, ſi calidior ac bilioſior, calida. Diſcutiant oleum dulciſſimũ, & magis vetuſtum, ac Sicyo-

nium. Quòd si humorum plenitudo fuerit crassior, spondylium, aut serpillū oleo incoctum, vel pulegij coma, aut nepeta, vel menta eā euacuare valent, atq; hæc eadē robur parti cōciliant: quare pñs etiam quousque planè corroborata fuerit, vti licet. Verūm præ cæteris discutit prorsusque roborat verbenata recta, & potissimum viridis: quin & sicca vnà cum radicibus in oleo excocta prodest: ita nanq; omni capitis dolori, quē crassiorū humorū putredo genuit, medeberis. In primis quoq; profunt aselli, qui sub hydriis stabulantur, oleo incocti. Cæterum quod necessarius hīc sit eorū quæ mandendo pituitam educunt, (Σταματισμὸς Græci nuncupār) & quæ in nares indūtur, ἔρρινα dicta, vsus, iam antea dictū fuit, per scriptaque materia, ex qua concinnari possint, quare inde ea quæ opportuna sunt colligere oportet. Porro ἡμικρανία, ijsdem doloribus quibus cephalæa caput inuadit, easdēque habet suæ originis causas: sed in eo dissidet, quòd cephalæa totum caput, hemicrania verò solam dimidiam eius partem quæcunque tandem ea fuerit, dextra nimirum vel sinistra, dolore infestet. Eadem quoque qua cephalæa curatur videtur ratione. Pastillus ad capitis dolorem mirè efficax, bis tērvæ à temporibus in tempora illitus: capit croci drachmas quindecim, atramenti sutorij drachmam, aluminis scissilis vncias tredecim, myrrhæ, opij, omphacij, singulorum drach. tres, chalcitis vllę drach. tres, gūmi drach.

METH. MEDENDI, VI. 463

decē & octo, omnibus contritis affunde vini au-
steri quod satis est, ac posthęc in hemicraniis, in
dimidia capitis affecta parte, in totius verò dolo-
ribus, in tota fronte, posca dissolutus imponitur.
Aliud, continet scāmonij drach. sex, croci drach.
duas, comę hederę drach. sex, sulphuris ignē nō
experti drach. quatuor, seminis anisi drach. octo
seminis apij totidē : diligenter trita ocimi succo
in pastillos cogito, hoc copiosiori rosaceo disso-
lutum, fit capitis irrigatio, quę lethargicos iuuat.
Ad eadē, ac præterea tenebricosam vertiginē va-
let, peucedani radicis drach. quatuor, iridis drac.
duz, violarū, acon, singulorum drach. spondylii
drach. quatuor, piperis, castorij, singulorū drach.
duz & semis, serpilli drachm. quatuor & semis,
baccę lauri numero 45, rutę viridis drach. octo,
mētę viridis drach. quatuor, opij drach. hæc acce-
to excepta in pastillos efforma. Vsu verò expectē-
te oxyrhodino dissolue, & illine, quinetiā cerato
quod rosaceo constat, exceptū, ceu malagma im-
ponitur. Adhęc, euphorbij pars vna, cum tribus
cerę partib⁹, & duodecim, olei valet ad hemicra-
niam, si eo dimidia frontis pars vnā cū musculo
reporali illinatur: nam id sæpenumero vel semel
illitū ante balnei ingressum, repēte affectionē cu-
rauit, vt post balneū ægri in sanitatē sint restitu-
ti. Iuuat præterea eos, oleū quoque calidū in au-
rem instillatum, si in olei librā euphorbij exiguū
inijciatur. Ceterū vbi suspicio fuerit, hemicra-
niam à calidis vaporibus aut humoribus ortam

esse, non est hoc medicamentum accersendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS,
& parotidibus, Caput 3.

PORRO cum variis de causis dolor aures exercere soleat, si eum ex refrigeratione natum suspicamur, cæpe exculprum oleo implentes, idque in calido cinere feruere sinētes, hoc vtēmur: aut piper tritum iniiciemus, aut aliquid ex reliquis calefacientibus, quale est oleum amaracinū, & rutaceum. Quod si inflammatio quæpiam obsidet, optimum est medicamentum, vnguentum nardinum infusum, cum exiguo eius quod nominatur βασιλικόν, hoc est regiū, quodque παραφάρμακον quoque nuncupatur: quemadmodum & id quod ex adipib⁹ cōponitur, de quo paulo pōst loquēmur. Quod si dolor vim fecerit, necesse est vt iis quæ sensum stupefaciunt: quare opium laetū muliebri, & oui albumini permiscetur, quæ ipsa per se sæpenumero plegmonis profuere: porro opium quoque castorio commiscetur, at multo ante vsum tempore permistum siue pari pondere, siue duplo castorio, præparatum esse cōuenit. Liquor verò sit sapa ex musto. ea enim multò magis dolorem sedat, quàm vina dulcia. Ceterum hæc tria, cū vsum exigit, probè denuò sapa dissoluantur, ad eam vsque consistentiam, vt per auricularium clysterem, quem ωτίχυνι Græci appellant, in lucerna tepesactum, infundi queat: sit autem adeo tepidū vt ne suo calore offendar, perpetuò

perpetuò cauens, non modo ne meatus tãgatur, eúmque molestet, verùm etiam ne reliqua auris. Si flatulentum aliquem spiritum, crassúmve aut viscidum humorem, qui exitum non reperiat, includi cõieceris, quippiam ex medicamentis quæ infarctu liberant, admisceto, cuiusmodi est nitrû, & oleum amygdalinum: eius generis est, & struthium, & amygdalæ amaræ, & vtrunque veratrum, & aristolochiæ, necnò & iris, ac cinnamomum, carpesiûmque. Aurium autê meatus obstructione expediunt etiã ea quæ in renibus calculos confringunt, & quicquid citra morsum, ne dolor exacerbetur, tenuium est partiû: inter quæ recêsetur & radix cucumeris syluestris, & bryoniæ, & ari, & dracunculi, & centaurij, & in summa amarorum omnium. siquidem citra rosionẽ molestiãque hæc meatus expurgât, eãque quæ obstruunt disijciunt & incidunt. Porro mediocres phlegmonæ, & quæ non pulsant, etiam per acetum, quod cum rosacco exquisitè fuerit permixtum iuuantur: quemadmodum & per glaucium, quod in cete medica cum aceto fuerit tritum. Quinetiam collyria quæ glaucio & croco cõstant, cum aceto attrita instillatãque profunt. Auricularis ad omnem dolorẽ, omnẽque vlcus, quo in febrientè quopiã, ac ob dolorem delirante vsus sum, & diuinum quippiam accidit: Myrrhæ drachma, thuris drachm. tres, alij septem, aphronitri drachm. tres, croci drachm. quatuor, alij vna, papaueris succi drach. tres, galbant tan-

tundem, amygdalæ amaræ delibratæ numero viginti: excipe aceto dissolutum. Heras hoc vnum medicamentum ad omnem aurium dolorem vlcusque scripsisse fuit contentus: verum ego dolores aurium, tum foris qui fit per id quod ex adipibus committitur, ut dictum est, tum vnguento nardino vna cum terrapharmaco leniri assero, vnaque & affectiones ipsarum iuuari, velut etiam oculi candido cum lacte muliebri, mitigari verò solum, sed affectiones haudquaquam iuuari, per papaueris succum, nisi quis per accidens affectionibus opitulari dixerit. sedato siquidem dolore, & somno accedente, natura affectiones quæ dolorem committebant, committit. Equidem aurium vlcera, perpetuo glaucio ex aceto curavi, quemadmodum ea quæ cum fluxione infestabatur, aut pus alebatur, pastillis, à mitioribus orsus, cuiusmodi est Polydæ, & post eum Andronius, & ab hoc qui vocatur Bithynus. Verum non semper omnium usus est necessarius, sed vnus omnino sufficit, si quis eo vti nouerit, aliquando sapa diluens, cum mitius reddere velit medicamentum, & rursus vino dulci, deinde aceto non acri, post hæc acri, postremo acerrimo. Quare cum per eiusmodi mixturam alias aliter factam, medicamenti vim exoluere ac remittere potes, validissimum præparatum tantum habere poteris. Ad siccas & humiditatum expertes vlcérationes, est etiam pessus præclara, hyssopi, medullæ cervinæ, adipis anserini, ceræ Tyrrhenicæ, singulorum drachmæ tres, terebinthinæ drachma, olei ricini,

METH. MEDENDI, VI. 467

amygdalini, & cyprini, singulorū cyathi duo, olei
picini cyathus: cōpone & vtere, oleo nardino di
luens, vt mellis sit crassitudo. Aliud, ad puru-
lentas vetustasque affectiones: croci drach. tres,
myrrhē drachma, nuces amarę repurgatę nume-
ro triginta, spumę nitri, nardi Syriaci, aluminis
scissilis, singulorum drachma oboli tres: aceto a-
cerrimo excipe, & ex aceto dilue. Ad sanguinis
ex auribus profluvium: marrubij succū expres-
sum, & aceto cōmixtum infunde, aut mali puni-
cę in aceto coctę succum, vel sanguinalis herbę
succum, aut acaciam, aut lycium cum aceto. Por-
rō in quibus vermes sunt, veratrum albū immir-
te, aut aridum insuffla, aut succum rubi infunde.
Cāterū sonitus, qui ob stomachi refrigeratio-
nem caloremve, aut eiusmodi aliquem humore
exhalantem, adhęc ob vini potum, aut febrem,
aut ventris obstructionem gignuntur, causis hu-
iusmodi sublatis, sedantur. Quod si humor quif-
piā impactus fuerit, qui spiritus generet, prater-
mittenda nō sunt medicamenta. Quemadmodū
cum homo exquisitum auditum obtinet, & ob
sensus acrimoniā minima quęque sentit, admi-
scenda sunt medicamenta quę sensum stupefa-
ciunt, cuiusmodi est succus mādragorę, & lacry-
ma papaveris. In eo uerō sonitu, qui de repente
oboritur, acetū cum rosaceo infunde, aut cumi-
num oleūque ad mellis spissitudinem redactū,
aut radicis cucumeris agrestis succum, aut ipsam
radicem oleo incoque. Quod si plusculum

temporis perseverauerit, omnib⁹ amaris & acris
 & attenuatibus, ac discutientibus, iisque quę
 ad dolorem ex crassis humoribus enatum descri
 pta sunt, utaris: singulis in aceto coctis, & admix
 to melle. Aut reclinato ægro, & nitro crudo tri
 to in autem insperfo, acre acetum tepidum infun
 de: aut allium, cæpe, adipem anserinum æquali
 pôdere trita, & percolata infunde. Porro surda
 stri, tum hiera, tum catapotiis ex colocynthide
 purgandi sunt: quin etiam pituita per ea quę ipsam
 mandendo proliciunt, est detrahenda, caputque
 siccandum, ac omni via ei robur est addendum,
 utendum etiam victus ratione attenuante. In au
 rem verò iniicienda sunt medicamēta, quę visci
 dos crassosque humores dissecant, incidant, ac
 attenuent. Ad auditus grauitatem repētina, et
 atque è capitis dolore enatam, absinthium aquę
 incoquito, & foueto, nempe arundine halitū ex
 cipiens, aut baccis lauri, aut foliis, aut origano, vel
 hyssopō, aut aqua marina & aceto, eodem modo
 utitor, vel adipem anserinū, felque bouis, & lau
 rinum æquis portionibus mixta instilla. Aut he
 derę agrestis baccarum succum guttatim immit
 te, vel veratrum nigrum cum aceto tritum melli
 diutius incoque, & fac collyria quę glandis for
 mam exprimant, ac impone, & ad quinque dies
 sine, aut serpētis senium tritum cum aceto instil
 la: idem & cum felle bubulo aut caprillo, vel te
 studinis marinę, & nasturtij modo sufficienti va
 let, & fac collyria quę auditus meatui congruāt,

& impone, ac post triduū exime: hoc sordes educit, & extemplo malum leuius reddit. In iisdem quoque vtendum est fori ex olla: oportet vt altera arundinis extremitas in auris cavitae adapte-
tur, & altera in olla, quæ operculum habeat perforarū & vndiquaque probè obruratum, in qua sit absinthium in aqua feruens, vt sublatus halitus in meatum auditorium illabatur. Quinetiā tauri maximè lotiū, vel si id defit, bouis validius in ollam angustī oris infundito, & aceti tertiam ad lotium partem tritam, ac myrtum concisam, deinde testam igni candentem in ollam conijcito, ac reclinatum hominem, apposita ad ollam aure, foueto. Circum autem uerò fasciculum è lana facere oportet, ne circūlita loca adurantur, atq; hoc pacto eiusmodi fomenta conferent, verū in do-
lentibus haudquaquam conueniunt. Eodem modo in auditus difficultate, raphani succum cū rosaceo aut cyprino tepesactum instilla, aut galbanum cum aceto & melle madefactum, aut collyriis ex ficibus, nitro, & sinapi immixtis, per triduum nō extrahimus. Post id verò acutis vocibus assiduīs, & vicissim grauib; acclamamus, & demum per tubā sono immisso liberamus. Post hæc hastulę regię radicem oleo veteri incoctam, vtiliter infundimus, assiduēq; lotio caprino eluimus. Cæterū ad surditatem ex capitis dolore, radiculę succum cum rosaceo infunde, aut foliorum cucumeris sylvestris succum, aut castorium cum lauri baccis ac aceto. Quod si aqua in aure

inciderit, auxiliatur, si vno pede eius lateris, cuius auris affecta fuerit, sese inclinās assiliat: nam factile inde ita excernitur. Et exuētio per os exile aut etiā per arundinem summe attrahit: dehinc per lanā ex prædictis vnguentis quippiā instilla: si vero calculus, aut faba, aut aliud quippiam in auris meatum inciderit, eluc, aut circum auricularium specillū lana obuoluta, resināque intincta, aut per eorum quæ glutino cōficiuntur, aliquod medicamentum protrahē. Quod si neq; sic sequatur, in nares sternutatorio indito, os ac nares obturato: siquidem per spiritus conclusi contentionem, id quod incidit, eliditur: idque perpetuū, donec elaboratur facito: si enim intus manserit, autem phlegmoneprehendit, & cōuulsiones infert. Optimè etiā facit ad eorum quæ inciderūt, explosionem, cōcussio. Proinde, si puer fuerit, pede apprehensum, & in caput sublatū, concutiens vibrabis: si æger fuerit adulta ætate, ipsum super tabulā in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, caput ad tabulā firmare præcipito, deinde sublata tabulē, cui caput innititur, parte deferri finito: atq; id sæpius repetito: mouebitur enim id quod incidit, & ad tractabiliore meatus partes, plabetur: postea angusta & cōcaua specilli parte demissa, scitè extrahito. Si vero faba aut cōsimile quippiā quod inciderit, intus māserit, ac madefactum intumescēnsque dolores inferet, fieri nō poterit vt integrum eximatur. Quare specilli cyathisco, id dextrè diuidendū est, atque ita paulatim educēdum:

deinde sapam vel vinum dulce calidū infundere oportet, ac mearum ex lácinatione offensum, lenire. Quòd si animal aliquod illapsum sit, scâmonium aceto dissolutum, aut absinthij succum, aut peucedani plusculum, & nitrum sulphûrve cum radiculâ succo iniice. Eodem modo ad pulices, & vermes & reliquos quibus aures corripuntur affectus, acetū & oleum instilla, vel capparis succum, aut veratrum album tritum insperge, vel aristolochiâ tritam, aut nepetæ succū, vel cinnabaris uiridis aliquid instilla. Porro in auribus cōtusis, myrrhâ, mannam, thus, terrâ qua aliqui se ceu smegmate cōfricant, cum aceto acri probe vnita ad cerati crassitudinē imponito, ac nequaquam irritato. Itidem quibus aures sunt cōtusæ, internâ expeditiorem ac tractabiliorem cōcauitatem cartilagineam terra figulina expleto, & sequenti die, vbi exaruerit, solanū cum absinthio donec in integrum restituatur, inungito. Inflâmata autem in aurium puerorū puellarūve fibris foramina, oleo in ænea lucerna quæ æruginē cōtraxit, illinēs persanabis: aut aloes partem unam admixtâ impone: sunt etiam qui mannam cōmiscent, aut butyrum, & lac muliebre, adipemve anserinum instilla. Ad exulceratas uerò ex icu diffractasque aures, panis calidi medullâ tritam cum melle impone: aut myrrham tritam cum uino vetere illine: aut cochleas cum testis & myrrham cōmisce, & dimidiam partem impone: aut pice circumlitis sulphur ignem non expertum, aut mannam tri-

ta insperge. Verū hęc ne obligato, nēve frequenter epithemata auferto. Secundum autem abscessus, quos *παρωτίδας* Græci nominant, inter genera inflammationum recensentur: generantur autem, cum glandulæ circa aures inflammantur, non tamen curatione inflammationibus dicata, ut plurimum in iis utimur, quando nō fuerit malignum aut multum quod influxit, neque corpus totum plenitudine grauatur. ita nanque vel sola spongia ex posca imposita, incipientes phlegmonas repressit, nec quicquam inde corpus perpersum est. Verū in parotidibus contrā facimus, quippe qui attrahentibus medicamentis utimur: quę si nihil memorabile prestitierint, cucurbitulam quoque affigimus, aut frequēter locum fouemus: cupimus enim noxiū humorem ex alto ad cutem prolicere. Verū cū vehementi impetu fluxus irruit, nihil nos præterea curiosius agimus, sed totum negotium naturę cōmittimus. Quare tunc humorum propensionem haudquā adiuuare decet, sed mitigare potius, ac medicamentis, quæ maxima leniendi vi prædita sunt uti: cuiusmodi est, quod ex frumenti, aut hordei, vel seminis lini farina, cum mulla: aut sœnigræci, vel althææ, aut chamæmelorum decocto, coquitur: & quæcunque præterquam quòd moderate humectam caliditatem obtineant, ob quam dolores mulcere queunt, hoc etiam habent, ut humores influentes concoquere, & ad suppurationem perducere possint, quale est, farina frumen-

ti cum caricarū decocto & oleo, & quod ex pol-
line fermentoque cōstat. Vbi verò suppuratę fue-
rint parotides, tunc aut per sectionem pus elice-
re oportet, vlcusq; perſanare, velut hæc in re om-
nibus eſt conſeſſum, aut acri medicamento per-
rumpere, cuiuſmodi eſt ſmelinum, & quod ex al-
liis componitur: vel demum enitēdum eſt, vt ip-
ſum medicamenti tenuium partiū, quęque tra-
ctoriam ſimul facultatem obtinent, diſcutiamus,
& ſi durities quępiam, ſimul atque maior puris
portio fuerit diſſipata, reliqua fuerit, eam emolli-
re oportet. Porro Archigenes hæc ad parotidas
trahit: parotidas diſſoluere volentes, plātaginem
cum ſale tritam aſſiduē cataplaſmaris modo im-
ponamus, aut caprillum ſtercus cum aceto, aut ru-
micis ſylueſtris radices coctas in vino, aut ficus
tritas coctas cum atramento ſutorio, aut ficus co-
ctas cū abſinthio & vino tritas, aut buccinas ma-
rinas purpurāsve vſtas melle excipe, & impone,
& ilico diſcutientur: idem præſtat & oſt rei teſta
cremata, & cum melle impoſita, aut ceratum ro-
ſaceum, cyprinūve, ruta exceptum, aut ſulphu-
re viuo emollitum, vel cimolia cum aceto. Diſcu-
tit quoq; maximē in aqua marina aut muria co-
cta, & trita impoſita. I diſſum efficit & marrubiū
cum ſale, ac lana butyro imbuta, & incipientibus
parotidibus impoſita prodeſt, aut lupinorū ama-
rorum farinam cum melle coctam, modica calce
viua addita, pro cataplaſmate imponito.

EX genere tumorum præter naturam, polypi in naribus gignuntur, ex vlcerũ verò censu, ozæ-
næ, atque ex numero excretionum præter natu-
ram habendæ sunt, sanguinis eruptientes. Itaque
de ozænis primùm uerba faciam, quæ ex humo-
rum acrium putriũmque influxu generantur, ita
ut si acres solũ sint, ægrè curabilia vlcera pro-
ducere soleant, non tamen grauitè olentia. Cu-
ratio communis est his & polypo: nam primum
exicare, capũtq; roborare oportet: liquet enim
quòd ob prauorum humorum redundantiam,
defluxus inde proueniat. Cum igitur caput va-
lidum reddideris, ad naris curationem in ozænis
accede, hoc vnum spectans, ut per medicamenta
reprimentia discutientiãque partem affectã exic-
ces: quorum alia austera sunt & acerba, alia facul-
tate calida & sicca. Proinde cum ozæna in nari-
bus residet, neperæ succum infunde, aut ipsam
neperam siccam insuffla, aut veratrũ album cum
nasturtij semine quotidie inspira, aut pforicum
cum melle, vel melinstilla, & sternutatorio fa-
cta concussione, crustasulceri obductas excu-
tito: aut myrrham & nasturtium cum melle. A-
cere item acetum in vasculum angustioris conii-
ce, & ad multum satis tempus respirationi appo-
ne, deinde misy Cyprij, & nardi Indicæ dimidiũ
cum vino Chio tritum ad melleam crassitudinẽ
redige, ex còque meatus pœna illine, & lana ob-

METH. MEDENDI, VI. 475

strue. Vlcera verò in naso, ex malorum puni-
corum succo in æneo vase quousque dimidium su-
perfit, cocto perline. Aliud Lamponis : facit ad
ozænas, & ægilopas, & polypos, & quæcūque ci-
tra sectionem vitionemq, velis submouere : ossa
quoque corrupta abscedere facit : valet & ad ser-
pentia vlcera, ac putrida inspersum, & ad sordida
vlcera, linamēto exceptum cū melle : scobis æris
rubri vnciam, salis ammoniaci, ammoniaci suffi-
menti, singulorū sextantem, aluminis quadrantē,
acetī heminas sex, arida terito affuso aceto, exci-
pitōque in vase æris rubri, atque in sole, radio æ-
ris donec medicamentum exiccatum fuerit, agi-
tato. Deinde in mortarium translatum, diligen-
ter terito, & in fictili adseruato, Vsu uerò expe-
rente, aquam sorbendam, orēque continendā da-
to, & medicamentū per fistulā insufflato. Aliud,
habet adipis anserini drachm. quatuor, hyssopi
drachmā vnam semis, medullę ceruinæ drachm.
duas, ceræ Tyrrenicæ drach. octo, plumbi vsti
& loti drachm. octo, ladani, adipis vitulini, ce-
russæ, singulorum drachmas duas, terebinthinæ
drachmas quatuor, argenti spumæ drachmam,
rosacei quod satis est. Rosaceo dissolue & sub-
line. Caterū ea quæ in nares illabuntur, au-
riscalpro, aut vossella exime, aut sternutamentū
ciens medicamentum exhibe, ore apprehenso,
& nare altera (nisi in vtraque fuerit affectus)
compressa. Verū quibus ego, inquit Galenus,
usus sum, in polypis narium & ozanīs, proba-

tissima reperti subscripta . Ac primū, medicamētum quod ex malis puniciscōponitur. Sumantur autem ex tribus eorum differentiis æquali numero. aliqua enim ex ipsis austera sunt, alia dulcia, quædam acida. Ea itaque recentia ac matura cōrundenda sunt, atque integra accurate cōfringēda, quo succus ex iis exprimi queat, quem in vase stanneo reconditum adseruare oportet, modicè coctum, si quidem liquidior quàm par est videatur. Quòd verò ex ipsis reliquum est solidum & crassum, denuò diligenter contundi oportet, quo post contusionem, in pila rursus atteri possit, ac in collyria, quæ nari ægroti accōmodata sint efformari. induntur enim in naris meatum, quam polypus obsidet, quo citra morsum ac consensum, qualem acria medicamenta excitāt, longiori mora ipsum repurgent. Quòd si humidior, molliorque tibi polypus apparebit, plusculum ex austeris punicis cōijcies: si durior, ex acidis. Verùm quia perpetuò tolerare collyrium, molestum est, eius vsum intermittere conuenit, atque eo tempore quo non imponitur, expressum succum assumere. Quinetiam ægrum vehementer hiantem, ea parte qua nasus ad palatum perforatus est, liquido expresso medicamēto illinere oportet, idque vel penna, vel lana specillo quod oliuæ nucleum referat, obuoluta. Cæterū ex aridis medicamentis, diphryge citra mordacitatem, interdum temporis longiquitate absumptum polypum esse noui: probè quoque facit prædictū collyrium, quod

ex malis punicis constat, si ubi exaruerit, ritè con-
tundatur, & tritum insuffletur. Omnia autè hæc
nullo intermisso tempore sunt obcunda, ut nun-
quam ab affecta parte medicamentum absit. faci-
le nanque præ humiditate eluitur. Quemadmo-
dum igitur in lippientibus, ita & in his, si fieri po-
test, nunquam non medicamentum oportet im-
ponere: abluitur enim facile, ut dixi, ab influen-
te humiditate. Porro cum quidam eunuchus nul-
lum medicamentum adhibitum ferret, sed ab om-
nibus iritaretur, rosas aridis contusis, ac accur-
atè contritis, & inditis, citra morsum simul & mi-
rum in modum hominem ab iis adiutum esse co-
gnoui. Quare rursus in mollibus humidisq; cor-
poribus, & quibus ægrè vlcera persanantur, eo
usus sum: nam ex duobus alterum cõrigit, ut aut
nihil læderet, aut omnino sine molestia ageret: si-
quidem plurima ex efficacibus quæ polypos de-
trahunt, si quando scopum nõ attingunt, eos ex-
acerbare solent. Verùm vlcera in narium meatibus
semper pastillis curavi, nempe Andronio, &
Pasionis, & Polyjdæ, Bithynóque, & quem ego
composui: terens eos interdum vino dulci, aliàs
austero, & quandoque mediocris ætatis, & non-
nunquam vetusto, & aliquando aceto, quod eas-
dem quas vinum haberet differentias. In diuite
verò quopiam, qui odoratum medicamentũ sibi
adhiberi postulabat, in ozænæ curatione, hedy-
chroi quod appellatur, usum excogitaui, dissol-
uens ipsum veteri vino Falerno, & mirum quàm

celeriter curatus est. Ad sanguinis è naribus eruptiones, linamentū longū lycio imbutum indito, deinde exterius digitis nasum comprimito, aut chalcitidē medioeriter laeuigatā & aqua intinctā eodem pacto per linamētum imponito: aut thus cum sanguinalis herbę succo, aut spongiā aridam inferere, aut madefactam aceto, preme autē specillo, donec propellatur: verū satius est principiū filo alligari, vt facilius educi possit, extrahe verò, simul atque opus suum peregisse credideris. Sive rō inarescit spōgia, atque intus agglutinatur, per auricularem clysterem frigidam aquam immitte. Accommodatum quoque est, frontem spongiis posca imbutis refrigerare, & artus laqueis excipere, adhuc potui dare ea quæ ad sanguinis reiectiones conferunt, & aures linteis obturare aut cera, ac ore quoque frigidā continere. Quòd si cruoris aliquid deglutitum esse videbitur, etiā id ipsum vbi multa eius sit copia, per euacuans aliquod medicamētum educito: in grumos enim coactum in ventre ac intestinis incendium excitat. Eodem modo platani pilulas exiccatas atterre super pannum asperum: & semen quidem abijce, tomenta verò collecta asserua, & lanuginosa in arundinem indita insuffla. Gypso verò aut cœno figulino, narem frontēque obline. *Iguage*, hoc est sanguinē sistens, magna: Misyos, atramenti sutorij, singulorum drachmas septem, corticis pini, squamæ æris, manna thuris, singulorū drachmas quatuor, æris vili, chalcitidis, sin-

gulorum drachmas quindecim, calcis viuz drachmas octo, gypsi torrefacti drach. quinque: Tritis ad omnem sanguinis eruptionem vttere.

DE AFFECTIONIBVS OCULORUM, Caput 5.

DE affectibus qui oculis contingunt, quinam sint, & quibus de causis oboriantur, quomodoque sint dignoscendi dictū fuit antea, nunc de ipsorum curatione, quibusque medicamentis vti oportet, tradetur, iis scilicet, quæ antiquioribus ac recētioribus, tum Græcis, tum Barbaris celeberrimis, hodie maximè approbātur, nobisque utilissima videntur. Proinde hinc arrepto sermone, de singulis medicamentis, quemadmodum in cæteris fecimus, agemus: distinctionesque quaspiā præstantissimorum olim medicorum, tum antiquiorum, tum recentium, tam Græcorum quàm Barbarorum cōmentationi apponemus. Itaque cum etiānum phlegmone, aut dolor quispiā oculis affligit, collyriis ex thure, & metallicis lotis, succisque minimè mordacibus vtimur. Verū cum ex eorum vsu sordida fiant vlcera, aliquid ex extergentibus iis est commiscendum, quale est pacianum ex vino croceum, quo vtimur, modicum eius prædictis medicamentis admiscentes: accipit id plurimum croci, atque inde croceum nominatur. Ei præterea etiam metallica extergētia admixta sunt, quo fit vt aspredines nō modò exiguas, verū etiam magnas (quas si-

cus vocant, & Græci *σῆμα*,) detrahendi vim obtineat. Quinetiam vngues attenuat. Vlcera verò quæ ob erosionem corneæ enascuntur, ut vucæ quædā portiuncula procidat, tum sua de causâ, tum ob id quod procidit, repellentibus astringentibusque opus habere, neminem latet. Verùm ex eorū numero ea seligenda sunt, quæ nullam efficiunt asperitatem. His verò contrariis, nempe discutientibus, tum pustulæ, tum pus quod nonnunquam intra corneam generatur, opus habet. Itaque recentia ac etiamnum inflàmata, iis quæ ex myrrha, thure & croco constant, compescuntur: quæ vetustiora sunt, etiam ex discutientibus quippiam postulât, veluti tunicarum quoque inflammationes, quæ in scirrhum abierunt: siquidē in his medicamenta quæ ex acris succis conficiuntur, commendâtur: quæque in collyriorum formam efformantur, & à medicis peculiari nomine facultates liquidæ *εὑχρίσαι*, ad illinendum, scilicet aptæ vocantur, cuiusmodi inchoantibus etiam suffusionibus parare solent. Verùm in vnguibus & ficubus ea quæ extergēdi magis vi prædita sunt, adhibentur, quorum alia in collyriorū formam rediguntur, alia sicca citra cōformationem imponuntur, quibus nonnulli etiā ex astringentibus quippiam admiscuerunt. His proxima sunt, quæ scabiosis palpebrarū affectionibus medentur, atque idcirco etiam *σάπηνα* appellantur. Omnium autem validissima sunt, quæ verutos callos eliquant, & nuncupatas alulas vel vngues,

πτερυγία

METH. MEDENDI, VI. 481

(*πτερυγία* Græci nominant) curant, & ex detergen-
tibus astringentibusque medicamentis cōficiun-
tur. Itaque minimè omnium mordax in oculo-
rum affectibus, est fœnugræci decoctum, lac, &
oui liquor candidus. In quorum genere habend-
um est gummi, & tragacantha. Posthæc succe-
dunt quæ exiguum morsum obtinent, eo quod
ipsis quædam ex iis quæ nonnihil astringunt aut
extergent admiscuntur, cuiusmodi sunt rosæ &
thus: quod exiguam astringentem rosæ, & modi-
cam extergendi vim thus obrineat: verum cum
thus facultate calidum sit, habet ob id aliquam
coquendi potestatem, & dolorem sedat. In eodẽ
censu quod quidem ad concoquendum, & mo-
dice discutiendum spectat, connumerantur cro-
cus & myrrha: quæ hoc inter se dissident, quod
ille moderatè astringat, hæc verò citra astringen-
tiam nō instrenuè discutiatur, humiditatẽsque exic-
cet: sunt quæ generosiora facultatib⁹ quàm thus,
quapropter etiam discutiunt magis, verum quod
detergendi vi careant, in vlcera curatione thuri
ceu inferiora cedunt. Ex hoc medicamentorũ
genere, quod concoquat inquam & discutiatur, est
& lycium Indicum, nō hoc quod in nostris pro-
vinciis oritur, & castorium. Ad quæ facultate
propè accedit ea quæ nuncupatur sarcocolla,
quod coquens discutiensque est medicamentum:
quibus facultatibus eam galbanũ antecellit. Enu-
læ campanæ decoctum præter concoquentem fa-
cultatem habet etiam astringens quippiam, quod

croco ferè affine congenérque est. Et lapis hematites appellatus, qui exiccâdi vi præditus est, non secus quàm cadmia. Cæterùm hac mitius medicamentum est lapis, vrpote qui ex humida substantia, & non terrestri ceu cadmia, suum ortum ducit: siquidem talem eius esse naturâ indicat dissolutio in cote medica: quòd in attritu cum quopiâ liquore in succum resoluatur, quin etiam separatim absque liquore tritus, nò vt cadmia in frustula dissilit, sed in corpus quoddam simile ac continuum. Còsimilis ei substantiæ est lapis quoque, qui $\chi\epsilon\sigma\epsilon\varsigma$, quasi scissilis dicas, nominatur, nisi quod facultate validior sit. Stibium verò quod nuncupatur, si nò est lotum, validam præ se fert astringentem vim: verùm vbi eluitur, retunditur adeo vt ferè sit morfus ex pers. Valentioris eo extergentis facultatis est $\alpha\varsigma$ vstum, eiusque squama & flos. Non minus est efficax, licet non $\alpha\kappa\upsilon\epsilon$ mordeat, chalcitis vsta. Quòd si eius modi lauentur, adhuc extergentem potestatē retinent, verùm eo sunt in actionibus imbecilliora, quo fiunt minus mordacia. Huius generis est & misy, & $\alpha\rho\upsilon\gamma\omicron$, validissima medicamenta, si iis quæ ad ficosas callosasque palpebras adaptantur, permisceas: quidam iis etiam gallas, validè astringens medicamentum, adiecerunt: quemadmodum nonnulli id quod omnium horum est vehementissimum, quod ad astrictionem simul & acrimoniam pertinet, quod $\chi\acute{\alpha}\lambda\alpha\iota\omicron\varsigma$ Græcis, nobis atramentum sutorium nominatur. Liqueat autem

METH. MEDENDI, VI. 48;

quòd multo euadat moderatius, si vratur laue-
túrque. Ex huiusmodi materia est squama quo-
que *σπομας*, ita dicta, quòd ex acie aut mucro-
nibus decutitur. Cortex adhæc thuris, & ipse
non ignauiter astringit, verùm superioribus om-
nibus longè est inferior. Quinetiam misy appel-
latum, tum ad easdem affectiones, tum ad sca-
biosas palpebras quidam collyriis admiscuerūt.
Porro mannam priuatim appellant, quod ex con-
fractò in magnis oneribus thure succutitur: in ea
siquidem feruntur exigua cōfracta frustula cor-
ticis thuris: distat id medicamentum à thure eo
quòd exigua quampiam astrictiōnem nactum
sit. Proinde ex sufficienter altringentibus quæ
terrestri constant cōsistentia, ea asperitudines, &
ficus, callōsque liquant. Quæ verò in ordine suc-
corum recensentur, ceu omphacium, & hypocy-
stis, facîle, vrpote cum lacrymis effluentia, in in-
unctionibus eluuntur: huius clāsis est glauciū, &
acacia. Porro citra morsum extergit cerui cor-
nu vstum, velut & caprarum. Dictum autem fuit
thus quoque ex corū numero esse, nisi quòd hoc,
ceui docuimus, omnino exigua detergentis facul-
tatis est particeps, dolorémque sedat, & conco-
quentem vim obrinet. At prædictorum anima-
lium cornua, sunt quidem extergentia, verùm ni-
hil habent quod dolorém mitiget, aut concoquat,
quippe quæ frigida siccaque sunt temperamen-
to. Obtinet autem extergens quippiam id quod
nuncupatur Armeniū, velut id quoque quod in-

dicum nigrum vocitatur, quare etiam phlegmones expertibus vlcerib⁹ citra molestiam inditur. Caterùm mixta quodammodo facultate cōstat aloë, quemadmodum & rosa: habet enim quippiam amarum, quòd extergere aptū est, ac præterea astringens quoddam, quo cōtrahere, ac ad cicatricē perducere vlcera potest. Porro ex medicamentis quæ ad scabras affectiones aptantur, sunt sales ammoniaci, & lapis A sius, tum ipse, tū eius flos: adhæc psoricū quod vocatur, quod neque simplex quippiam est, neque sua sponte enascitur, sed habet quandam præparandi rationem: admiscetur his & misy vstum, & sandaracha, & quod dicitur Græcis *ἀπέρμορ*, nostris auripigmētum. Ex medicamentis iam aromaticis, casiam & malabathri folium, amomūque, & cinnamomum quidam facultatibus ocularibus cōmiscuerunt, quorum cinnamomum facultatem habet discutientem, reliqua verò etiam astringentem participant. At verò id in vniuersum de omnibus extergentibus medicamentis non ignorasse licet, tum mediocria, tum quæ ficus callōsque absumunt, ea omnia crassius quoque cicatricibus competere. earum enim crassitiem extenuant, & de superficiē substantia demoliuntur. Caterùm facultates, quæ ad induratas oculorum tunicas conueniunt, velut antea quoque dictum fuit, ex succis & ammoniaco thymiamate concinnantur: quibus etiam ex moderatioribus, quæ facultate nō aduersantur, aliquid commiscetur.

myrrha videlicet, thus, ac galbanum, & cætera id genus. Ad suffulos verò facultates quoque medici composuerunt, ex quibus inter liquida medicamenta primum ferè locum obtinet ea quæ ex scæniculi succo, & felle hiênæ, ac melle Attico conditur: alij caprinum fel capiunt. Post hæc, alius aliud fel admiscuit: hic enim galli, alius viperæ, ille testudinis marinæ, quidam callionymi piscis. Hac tempestate celebre est, quod ex felle scarorum paratur medicamētum, quemadmodum & id quod ex myrrha stacte constat. Ex præscripta materia medicis arida quoque medicamenta conficiuntur, quæ ab ipsis priuatim ξηροκολλύεα, hoc est arida collyria nuncupātur: quorum quedam liquant absumuntque callos & ficus, excrecentes item in nasi angulo carunculas, ἐγκαυσίδας appellatas, ac vngues: alia scabris palpebris idonea sunt, earumque pilorum defluuiis, μύλοις nominant, opitulantur: quæ aliam ab acribus collyriis retinent facultatem, quare à quibusdam medicis, ὑποδακρυπικὰ & ὑποκρηστικὰ, hoc est lacrymas repellentia, & reprimentia, non secus quàm ipsa collyria appellantur. Ex his plurima hebetibus oculis ob senium, aut humorum oculorum crassitiem refrigerationémve, vel spiritus caliginosicopiam, non parum opis adferunt. Nonnulla adhæc ex siccis medicamentis, quippe quæ humorum defluxus coercent, vnde oculi malè affici solent, affectum aliquem consistere nō permittunt. Inter ea præstantissimum experientia probatum.

videretur quod ego composui, atque idcirco apud multos, & propemodum apud omnes gētes, quibus Romani imperant, in vſu eſt, quod oculis bene valentibus proſpicit. Lapis Phrygius in minutas partes conſractus, vt maxima nō excedat nucem Ponticam, vritur. Vrendi autem modus eſt, quem in aliis quoque ſeruamus. Lapidem in ollulam nouā conijcimus, deinde luto foris obturamus, operculo impoſito, quod vel in vertice ſolo fuerit perforatum, vel, quod etiam ſatius eſt, alijs pluribus partibus, quo prōptius per eas fuliginosę funidęque eorum quę vrūtur exhalationes efferātur. Simul atq; verò lapis fuerit cādens, tunc ollulā euacuata in nitidum quoddā vaſculū, buryrum minimē vetuſtum affundere oportet, & partes vſti lapidis tandiu agitare, donec omnes extinguantur. Poſthęc eas denuō in ollulam cōiectas, ardentibus prunis, quo nihil fumidi ſentiant, ſuperimponere, & ſabello, vt citius vſtio perficiatur, ventilare. Deinde vbi lapides fuerint igniti, nullāque amplius fuligo exhalauerit, eos exemptos rursus vino Falerno, aliōve fuluo & odorato extingueret. Adhęc, denuō in ollulā immiſſos, tertio carbonibus ardētibus vt nullum fumum habeāt, vrere: ac poſtquam lapis canderet, iterum Attico melle non multo reſtinguere: euadet enim medicamentum non ſiccum, ſed quod lentoris quippiam habebit. Verū ſint ad manus antea tria hęc ſubſcripta, æris vſti vncia, piperis albi tantundem, foliorum malabathri æquale pō.

dus, ſtibij drachm. duodecim, his admisce lapidis
 vſti libram. Atque vbi omnia probè fuerint in le-
 uorem redacta, & medicamentum volueris exci-
 pere, adijce opobalfami Syriaci ſeſquunciam: ſit
 autem tenue & pellucidum, quod ad conſisten-
 tiam ſpectat, nō crasſum, quale eſt quod ſubſidet:
 nam quod ita crasſum eſt impedimēto erit, quo-
 minus medicamentū ſit aridum. Vſus autē illius
 eſt in palpebris tantūm, inducendo ſpecillum ci-
 tra tunicarum oculi contactum. Oportet adhuc
 eum qui inungitur, palpebras tenere apertas, at-
 que vbi illitum fuerit, non conuiuere, niſtarëve.
 Hoc ego medicamentum cōcinnaui, quod eum
 qui rite vtitur, haudquaquā lippitudine corripi-
 ſinit. Deinceps autem ſcribam, quę ad varias affe-
 ctiones accōmodantur. Pſoricum aridum ad ma-
 iores oculi angulos eroſos, Spodij Cyprij drach.
 quatuor, omphacij aridi drachmas duas, nardi
 obolos tres, piperis friſti grana quindecim: tritis
 vtere. A Elij pſoricum, Cadmię trientem, aris v-
 ſti drachmas duas: cū aceto in ſole terito, & exi-
 cato, ac diſſoluto excipiēs vtitur. Aliud, ad ſic-
 cam lippitudinem, & ſicum, & putredinē, & car-
 nem excreſcentem, Cadmię drachm. decem,
 chalcitidis drachm. oſto, piperis grana duode-
 cim, nardi Celticę drachma. Tere chalcitidem
 Cadmiāmque cum vino, cūmque exaruerint in-
 ijce nardum ac piper: atque in puluiſculum re-
 daſtis vtere. Ad glaucos oculos vt nigri fiant,
 Malicorij dulcis ſuccū infunde, deinde ſpatio in-

terposito, herbæ apollinaris florem cum vino tritum, instilla, aut herbæ apollinaris succû. Aliud, acaciæ fructum, & gallarum exiguum diligenter tritum, anemones succo excipe, vt mellis habeat crassitudinem: deinde liquorem sedulò per linteam expressum, repone, vteréque vt dictû fuit. Ad eos quibus pili inutiles & pungentes in palpebris enascuntur, *στυλῶντες* appellantur: auis quiciniædus nominatur fel, & aconiti dimidium misce & repone, cumq; vñs postulauerit, pilo euulso, medicamento locum illine. Aliud, Fel piscis pagri, & aconiti dimidium in squama ferri lota, adipe subigito, hisque olei amygdalini exiguum adjicito, & sanguinis vespertilionis modus qui sufficit, deinde mixtis & exceptis vtor. Agglutinatorium pilorû: Cera, picis, lithocolle & aquas portiones simul liquefacito, & specilli summo pilos agglutinato. Aliud, Resinæ siccæ, picis aridæ, sulfuris ignem non experti, bituminis, singulorum drachma, cera drach. dimidium: liquefactis vtere. Ad palpebrarum hordea, quas *μαστιχ* Græci nuncupant. Galbani partem vnâ cum nitro modico mixtam imponito. Aliud, Ceram & misyos crudi exigû, cômixa impone. Valent & ficus aridæ in vino mulso coctæ & tritæ, modico simul galbano contrito. Aliud, Sagapenum cum aceto terito, & vnâ cum farina hordeacea vtor. Ad ægilopas, Succu illecebræ, succi solani, vtriusque libræ dimidium, thuris drachm. octo, mastiches quadrantem, galbani libram dimidiâ:

succos cum thure coquito, cūmque dissolutum fuerit, galbanum inijcito. mastichen enim repudiamus. Cataplasmata lippientium, ad ingentes dolores, & maximos humorum impetus, Rosarum viridium aut siccarum drachmas quatuor, croci, opij, vtriusque drachmam: excipe sertulæ Campanæ decocto & passo. Aliud, Rosarum, violarum albarum, sertulæ Cāpanæ, capitum papaueris, singulorum drachmas duas, croci, opij, myrrhæ, singulorum drachmā, oui aysi vitellum, tritis & passo exceptis vtere vt dictū est. Illiciones ad dolores ingentes, Aloës, lycij Indici, rosarum viridium, croci, opij, myrrhæ, vniuscuiusque æquas partes vino subactas in pastillos redigito, eosque in vmbra siccato, vsu postulāte passo dilutos, oculis illinito, & fronti, & temporibus. Agglutinatorium quod fluxiones coercet: Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, omnium æquas partes excipe oui candido, deinde linteolo inducta, temporibus ac fronti impone. Aliud, Seminis apollinaris herbe drachmas duas, opij drachmā, croci, pollinis, singulorū drachm. quatuor, ouorum assatorum vitellos duos, castorij drachmā: omnia subacta excipe & vtere. Collyrium Heronis psittacus ad ingentes dolores & fluxum largum, cūestigio somnum conciliat: Glaucij drachmas sexdecim, croci, sarcocollæ, vtriusque drachmas octo, opij drachmas quatuor, succi mandragoræ drachmas duas, tragacanthæ drachmas duas, aqua pluuiæ subige. Aliud, ad ingentem

dolorem, omnemque phlegmonem, ac intensas inflammationes: Glaucij drachm. vigintiquatuor, sarcocollæ, croci, opij, misyos vsti, singulorū drachmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, gummi drach. duodecim: aqua pluuiali formato. Vfus eius est cum ovo. Φαιδρ, hoc est fuscum inscriptū, ad omnem fluxionem, omnemq; lippitudinem: in alio παιδικόν, hoc est puerile legitur. Aeris vsti drachmas duodecim, cadmiæ drachm. trigintaduas, gummi drachmastrigintaduas, myrrhæ, opij, vtriusq; drachmas quatuor: aqua pluuiæ. Nectarium, valet ad inchoantes lippitudines, & fluxionum multarū cursus, chemoses, tumores, membranarum extuberationes, & ad omnem prope lippitudinem: facit & ad crassas palpebras. Opus est ante omnia fouere, deinde fluxionis initio infundere aqueo oui liquore, at progrediēte curatione temperamentum intendere & augere. Verū ad asperas palpebras vtimur collyrio ex aqua. Apud alios appellatur σπῆγξ, hoc est sigillū. Aeris vsti & eloti, Cadmiæ, acaciæ, singulorum drachmas quatuor, croci, opij, vtriusque drach. duas, gummi drachm. sex: aqua excipe, & vttere. Aliud Neapolitæ, Valet ad maximos humorum impetus, potissimum in oculis qui ægrè humectantur, & qui in phlegmonis subalbicant, vt chemosi adsimile quippiam appareat: hoc nos vsti sumus, monentes vt ab illitionibus lauarentur. Lapidis schisti, æris vsti & loti, opij, gummi, singulorum drach. octo, thuris drach. septem, myrrhæ

drachm. quatuor. vino efforma. Vfus eius est ex ouo: temperamentū est aquosum. Malabathrium Galeni: facit ad ingentes dolores, & affectiones in declinatione: Cadmię drachm. sexdecim, acacię drachm. quadraginta, æris vsti & loti drach. quatuordecim, opij drachmas duas, lycij drach. duas, myrrhę drachmas quatuor, malabathri drachmas duas, nardi, castorij, croci, aloës, singulorum drach. duas, cerussę, stibij loti, vtriusque drachmas octo, gummi drachmas quadraginta: aqua excipe, & vtere cum ouo. Aliud ex thure, ad fluxiones & chemoses, Cadmię, thuris, vtriusque drachm. octo. cerussę quadraginta, opij, gummi, vtriusque drach. sex: aqua pluuię excipe. Verum nos ita parauimus, Cadmię, pompholygis, thuris, singulorum drachmas decem, cerussę drachmas quadraginta, opij, gummi, vtriusque drachmas sex: excipe aqua pluuię, & vtere ex ouo.

Doloris expers ad omnem fluxionem, vlcera omnis generis, ingentes dolores, pustulas quas *ῥοδανθες* nominant, oculi procidentias, chemoses, quosuis affect⁹. Cerussę, terrę Samię, vtriusque drachm. octo, spodij, pompholygis, tragacanthę, singulorum drachm. duodecim, opij, gummi, vtriusque drachmas duas, excipito aqua pluuię, & cum ouo vtitur. Aliud cycnus inscriptus reginę, ad maximos dolores, & ingētes affectiones, Cadmię drachm. sexdecim, cerussę loti drachm. octo, amyli, tragacanthę, acacię, opij, gummi, singulorum drachmas duas: excipe aqua

pluuiali, & ad excipendum adijce ouorum crudorum recētium albumina quatuor. Collyrium *ἰσχυρόν* inscriptū: cadmix, myrrhæ, vtriusq; drac. octo, acaciæ drac. sex, opij, æris vsti & loti, myrrhæ, galbani, singulorum drachm. octo: aqua excipe. Medicamētum ex galbano, quo vsus est Nicetes, ad dolores & lippitudines: Cadmix, spodij Cyprij, æris vsti & loti, opij, myrrhæ, galbani, singulorum drach. octo, aqua excipe, ex vaide probatis est, recipitque amplius gummi drach. octo, alia exemplaria spodium non habent. Aliud ex rosīs, *ωπαῖον* appellatum, ad ingentes dolores, fluxionem largam & tenuem, pustulas, oculi procidentias: Rosarum resectis vnguibus drachm. vīgintiquatuor, croci drachm. duodecim, amyli drach. sex, floris syluestris punici, opij, vtriusque drachm. quatuor, tragacanthæ drach. octo, foliorum herbæ apollinaris succo excipe. Aliud ex rosīs, quod rosarum septuagintaduabus drach. constar, magnum appellatum. Eo vsus est Lucius præceptor, ad dolores ingētes, pustulas, inustiones, vuationes, oculorum prolapsus, sugillata, fluxiones vetustas, inueteratas lippitudines, & affectiones ægrè cedentes. Rosarum viridium citra vngues drachm. septuagintaduas, cadmix vstæ & lotæ drac. vīgintiquatuor, croci drachm. sex, opij drac. tres, stibij drach. tres, alij sex, æruginis drac. duas, alij tres, squamæ æris, nardi Indicæ, vtriusque drachmas duas, myrrhæ drach. sex, gummi drac. vīgintiquatuor: excipe aqua pluuiali. Melinum

METH. MEDENDI, VI. 493

delicatum, commodum iis qui nullū penitus medicamentorum morsum perferre possunt: Valet ad pustulas, inustiones, procidentias, fluxionem largam & acrem, & ad recentes affectiones. Cadmix vltę, & lacte extincta drachm. sexdecim, ce ruffa lota drach. octo, croci drach. quatuor, opij drachmam, tragacathę drachmas duas, aqua plu uiali excipitur, vsus eius est ex ovo. Aliud, quod summe valet ad multam, iniquā, & tenuem flu xionem, vlcerāque. Pompholygis drachm. qua tuor, opij fricti tres obolos, gummi drach. qua tuor: aqua pluuiā aut fontana. Ceterū ad cruen tas suffusiones ex ictu, & sugillationes prodest co lumbe sanguis intillatus, præcipuē qui ex tenel lis pennis exprimitur. Quinetiam oui albumen si oculo infunditur, eodem pacto opitulatur. Con fert & oui assati vitellus, cataplasmatibus modo cū vino inductus, aut ferrula Cāpana cum vino co cta & imposita. Ad hæc & folia rosarum ac flos perse, & cum vino trita, aut brassicę folia cata plasmatibus more imposita. Quod si *αἷμα*† persti terit, thus, bitumē, & quis partibus misceto, & ocu lum suffito, aut hyssopi comam tritam accipe, & in panno lineo illigatam in feruētē aquam de mitte, atq; oculo admoue: insequitur enim cruor vt ex linteolo compresso exprimatur. Ad tumo res ex ictu circa oculos enatos, cōuenit vt assiduē molli spongia foveantur, deinde spongia noua acetō diluto madefacta imponatur, adhęc valet & sinapi vetustum ex aqua tritum, & nunquā non

appositum atque ablatū, nasturtium item, si post eius ablationē locus perpetuò aqua foueatur. Ad oculos propter solem aut omnino puluerem sicca scabrāque lippitudine laborātes, aqua copiosa ætate quidem frigida, hyeme verò calida affusa iuuat, au spongiæ ex calida aqua, aut lentis decocto imbutæ totus. Iplis verò oculorū angulis, rubi, lentis, myrti, rosarum succū priuatim quenque cum aqua adhibeto. In his qui crassas ac callosas palpebras habent & pilis carent, pilos egregiè restituit id quod accipit, acaciæ drach. duas, atramenti scriptorij aridi drachm. quinque, succi porri heminas quatuor, vini tantundem & coque donec strigmenti habeat crassitiem: aut muscerdas, simum caprinum, pari mensura vsta, cineris arundinis Græcæ duplum cum melle illiniro. Ad palpebrarū glabrities, æruginis trite partem, ammoniaci tantundem: trita adaptato. Hoc summè quoque prodest scabris oculis, aut Cadmiam tritam melle subigito, & in ollula affato, deinde æris vsti tantundem admisceto, ac tritis vitior. Ad pilos in palpebris enascentes, pilos euelle, & cimicis sanguinem illine, ac in posterum haudquaquam renascentur: aut ricini à cane fœmina cruore, aut erinacei terrestris succum, & sanguinis eiusdem pares partes. Aut euulsis pilis, cicuta folia, & cædriam æquis partibus cum vespertilionis cruore inunge, & contine donec exarescat. nam si oculum contigerit, lædit: aut felle caprino cum brassicæ succo illine. Vuationes tolles, si canthari-

dum succum illeueris. Albugines verò ilico sanant nitrū cum oleo vetusto diligēter tritum, illitūque: aut croci, piperis æquas partes cum felle felis in collyria efforma ac illine. Aut sepiæ testā tritam cum melle subigito, & tritam inungito. Porro obscurationem omnem, aut inchoantem suffusionem curat vulturis fel cum succo marrubij, & melle Attrico: aut testudinis marinæ fel cum mellis quadruplo: aut fel vrsinum cum aqua. In vnguibus verò oculorum atramenti sutorij, salis ammoniaci æquas portiones, gummi dimidium, aceto in collyrium efforma, & illine.

Ad glaucos oculos, Solani succus infusus nigros oculos reddit. In noctu excutientibus, elaterij obolum, seminis portulacæ drachmam, cum melle illine. Enata hordeola, muscæ capite abiecto, reliquo corpore cōfrica. In sugillatis, *ὀπώμα* Græcis vocatis, cum nimirum exigui grumuli, ex disperso in multas cutis partes sanguine coguntur, priusquam nigrescant, dissipare decet: nā vbi in grumos coaluit, ægrè discuti potest. Verum ne solum is sanguis qui effusus est per halitum digeratur, verum etiam vt aliquid qui in cōtulis venis continetur, sanguinis per rimulas extrahatur, cum discutientibus medicamentis aliquid quoque astringentium cōmiscetur. Vbi verò venulæ ad statum suum naturalem redierint, tunc etiam citra astringentium admixtionem ad dissipantia medicamenta est opportunum transire. Itaque collyriū Nili ex rosas ex aqua in ocula-

ria cote conterens, inunge sugillationem, ac fertulæ Campanæ, fœnigræci que decocto foue, atque inde cum his collyrium dissolue, postea per ipsum solum fœnugræcum. Quod si aliqua adhuc superfuerint reliquæ, collyria, quæ quod ex myrrha constent, *δισκουρα* vocantur, in fœnigræci decocto dissoluta inunge. Porro præstat medicamentum bis in die inungere, simulque antea per spongiam mollem calidis decoctis imbutam, fouere, principio quidem, ex fœnigræci & fertulæ Campanæ decocto: deinde vetustefcente affectu, ex solo fœnugræco. Eodem modo radícula pro cataplasmate imposita persanat, verum simul atque rodere cœperit, tollenda est: nam si relicta fuerit, sua mordacitate venarum oscula referabit: quare circa initia ea haudquaquã vtendum est, vti diximus. Vbi verò inueteratæ fuerint sugillationes, cum iam nigrescunt, etiam si quis longiori ipsam impositam relinquat, magis iuuabit. Valer & nitrum cum hyssopo, & vua passa, mellèque mixtum: & sinapi cum adipe ouillo, præcipuè in antiquioribus, sic & farina fabacea cū melle, potissimum si fabam masticaueris: oui itidem vitellus, aut cardamomum cum myrrha impositum, aut cuminum panno induc, eoque in feruenti aqua intincto foue: aut sinapi cum cerato impone, aut malabathrum tritum, aut hordeaceam farinam cum aceto mulso coctam. In recentibus verò cicutam cum aqua cataplasmatidis more impone, vel absinthium cum aqua. Quod ab Hera
est

METH. MEDENDI, VI. 2497

est conscriptum, aufert ipsas, vt inquit, trium horarum spatio: vult autem cum adest phlegmone, vt antea caseus viridis pro cataplasmate imponatur, & pane foueatur. Capit cicutæ succi obolos duos, croci drach. duas, myrrhæ drachmam, opij drachm. duas, succi thapliæ drachmam, gummi drachmam: aqua excipe. Hoc Herascripsit, at ego, inquit Galenus, periculū feci nucis quæ per ætatem iam oleosa euasit, & interdum cruētatos persanauit: debet autem ea diligenter teri, atque ita homini supinè reclinato imponi, vt medicamentum duabus tribusque horis adhæreat: nam si ita fecerit, etiam si postea assurrexerit, diu tamē adhærebit, debetque vbi prius deciderit, alterum ilico apponi. *Αἰχμωψ*, qui abscessulus quispiam est inter nasum & magnum oculi angulum, sæpenumero perumpitur in angulum. Proinde curandus est medicamentis discutiendi vi præditis, quæ citra morsum id agunt: nanque ab acribus oculus vnà afficitur, ipsaque affecta pars inflammata augetur: quippe vt in oculos inde aliquid confluat necesse est. Valent ad ægilopas maluæ folia cum sale & melle. Cæterum in nondū perforatis herbam pedicularem, & ammoniacum thymiana cum melle ceu splenium impone, aut alumen scissile cum terebinthina. Quod si ita non fuerint persanati, osse denudato cauterium adige, ita nanque squamæ abscedent, & sanabuntur. Quidam diuiso angulo, ossi qua parte perforatū est, angustum infundibulum admouēt, ac plum-

bo liquefacto infuso vrunr, atque ita optimè fanant. Aſclepiades, ſucci illecebræ librę dimidiũ, ſucci ſolani, thuris, vtriuſque drach. octo, maſtiche drac. tres, galbani libram dimidiam: ſuccos cũ thure coquito, atque vbi diſſolutũ fuerit, galbanum adijcito: maſtichen verò repudiamus. Aliud, Thuris ladani, vtriuſque drach. octo, ceræ, aluminis ſciſſilis, coaguli leporis, ſpumę nitri, ſingulorum drach. quatuor: tunde medicamentum, & cum irini vnguenti fæce emollito.

DE FACIEI VITIIS, Cap. 6.

V A R V S, qui *ſordos* Græcis nuncupatur, exiguus duruſque tumor eſt, qui in faciei cute enaſcitur, & ab humore craſſo generatur: emollientibus opus habet diſcutientibuſque medicamentis, perinde atque ſiſcoſi tumores, qui in mento exoriuntur: differunt autem hi à variis, quòd non ſolũ craſſus ſit, qui eos excitat humor, verũ tenuiſſimus quoque, ac tenuis cuiuſdã ſaniei ſimilis ſit particeps. Quare niſi curentur vt decet, celeriter exulcerantur. Quapropter magis exiccantibus, quàm vari indigent medicamentis. Adhæc & tumores lichenoli in mento ex mixto quopiam humore oriuntur: vbi tenues ſeroſique humores cum acribus commiſcentur, atque idcirco celeriter in ſcabiem lepramque cõmigrant: indigent autem validè exiccantibus: ſimul verò atque in ſcabiem aut lepram tranſierint, præter exiccantia quibusegent, etiã detergentibus opus

habent. Quin & reliqua exanthemata in mento,
 & ipsa quoque exiccatis medicamentis egent.
 Porro furunculi ex cōsimilibus quibus vari, hu-
 moribus in toto corpore creantur, suntque qua-
 dantenus duū generum: quidam enim sunt, vt
 ita dixerim, variosi, duri, & grēque cōcoctiles, alij
 sunt phlegmonosi, ex quib⁹ febres quoque inter-
 dum consistunt, & quorum tumor in molem ex-
 crescit, atque in pus commutatur: vnde curatio
 eorum, vtrplurimum eadem est cum phlegmones
 cura. Atq; de his hætenus, nūc sigillatim de me-
 dicamentis agemus, quæ ab antiquioribus medi-
 cis tradita sunt. Crito igitur ait, mellis & aceti æ-
 quas portiones diligenter misceto, & digito va-
 ros confricans inungito. Aut spumæ argenti che-
 man, terebinthinæ, fabæ Egyptiæ magnitudi-
 nem, his adde olei albi parum, deinde deterfa fa-
 cie, digito medicamenti exiguum cape, & varos
 inunge. Aut amygdalas amaras aceto dissolue,
 & tere, ac faciem illine. Quod si vetusti fuerint,
 hæc facito, Saponis Gallici drac. quatuor, ammo-
 niaci suffimenti, thuris, vtriusque drachmam, a-
 qua dissoluta ad cerati crassitudinem redige, eō-
 que inunge, ac post horæ spatium tepida faciem
 abluere iube. Aut nitri rubri, pulegij viridis, salis
 fossilis, costi Indici, seminis ocimi, singulorum
 æquas partes tusas ac cribro excussas, adipe anse-
 rino vel gallinaceo, vt cerati fiat crassitudo, exci-
 pe: ex eo verò in linteolū inducito, & donec om-
 nino liberetur, imposito. Ad affectus eminetes,

faciei que pruritus, ac principiū elephantiq: Gummi albi, nitri spumæ, thuris, sulphuris vivi, vniuscuiusque pares partes aceto dissolutas, sedulòque tritas in panificia cōformato, atque in vmbra siccatō. Vsu verò experiente, aceto dissolue & inunge, vbi exiccati fuerint subscripta compositione deterge. Aliud ad varos, Saponis Gallici librā, ammoniaci suffimenti tantundem, thuris, mastiches, vtriusque quadrantem, spumæ nitri drach. tres. Saponem & ammoniacum in vas fictile cōiectum, in duobus sextariis aquæ coquito, cūque dissolutum fuerit, arida contrita ac creta adijcito. Deinde in pilam coniecta, ac diligenter cōtusa, in vase vitreo recondito. Cūque vsus flagitat, faciem ex eo inquinato, & paruo interposito tempore, liberali aqua ipsam sedulò perfriacans, abluito. Utendum est autem hac inunctiōne per totam varorum curationem. Ad sicofamenti tubercula, Argenti spumæ, misyos crudi æquales portiones terito, & pro cataplasmate imposito. Aut thuris drachmas duas, spumæ argenti drachmas quatuor, salis fossilis drachm. octo, sandarachæ drach. octo, in leuorem redacta impone. Quòd si ulcerata fuerint vliginosa, (aqua enim ab ipsis desluit) utendum est hoc quod capit squamæ æris drachm. quatuor, atramenti sutorij, aluminis scissilis, glutini fabrilis, singulorū siciliquum: glutinum aceto maceratur, deinde cū reliquis teritur, ac formantur pastilli. Vsu tempore aceto dissoluimus ac inungimus: hoc etiam

METH. MEDENDI. VI. 501

fistularum callos exteric. Ad recentes in mento, aut alia quapiam parte impetigines, Triticigrana multa incudi imposito, deinde laminam æris igne candentem tritico superposito, ac humorem inde emanantem adhuc calidum colligito, & impetigines illinito. Eodē pacto malux sylvestris semen tenerū collectum mundato, ac tundito, & succum reponito, eoque assiduè illinito. Eodem modo portulacæ quoque succum, aut vlmilacrymam aceto dilutam illine. In inueteratis verò utendum est subscriptis: Viticis folia cum exiguo aceto trita imposito eodē modo & caparis folia. Pastillus lichenicus, Glutinis fabrilis drach. quatuor, alij siciliquum, sulphuris ignem non experti drachm. duas, chamæleonis drach. quatuor, thuris siciliquum, aceti heminx dimidium: gluten aceto dissoluitur, dehinc aridis adijcitur. Vbi expetere, aceto quod satis faciat dissolutum calidū impone. Aliud, Alcyonij vsti siciliquum, chamæleonis nigri drachm. quatuor, radicis hastulæ regiæ drachm. quatuor, sulphuris viui, thuris, pyrethri, spumæ nitri, singulorum siciliquum, glutinis taurini drachm. quatuor, aceti quod satis est. Vbi increfcit affectio, & callosa euadit, subscriptis compositionibus est utendum, Humida ad impetiginum affectiones. Misyos, thuris, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorū drach. octo, aloës, sulphuris ignem non experti, vtriusque drach. quatuor: excipe passo vt ad strigmentitiam veniat spissitudinē, & bistérve in die de.

terfis inunge, & foris membranam fellis tutelæ gratia impone. Illitio cocta ad lichenas inueteratos, vt citra exulcerationem liberet: Atramenti futorij, fœnigræci moliti, cardamomi, cuiusque ficiliquum, gith, foliorum caprifici, vtriusque ſesquidrachmam, aceti quod ſufficit: tria miſceto, quouſque in mellis craſſitiem coeat, deinde coquito: cûmque nigrû euaserit, & condensatum, tollito & inungito, antea ablutis impetiginibus. Aliud, Aceti acerrimi ſextarios ſex, farinæ hordeacæ ſextarios duos, manne ſextariû, radicis rumicis agreſtis drachmas viginti, veratri albi drachmas decem, alcyonij drach. quindecim, cardamomi drachmam, cimoliæ drachmas octo, glutinis taurini, & ſpumæ nitri, vtriuſque drachm. ſexdecim, virgultorum viridium halicacabi manipulum composito. Verûm quia complures, facultates medicamentorû quæ illinendo ſunt idoneæ renuunt, malûntque emplaſtra, quæ neque ſudoribus obortis diſſiunt, neque exiccata cutem extendunt, de his quoque eſt agendum. Emplaſtrum lichenici, valet ad impetigines ſublatas ac eleuatas, adeò vt reprimat ea quæ reliqua eſſe videntur. Manne, thuris, picis, bituminis, ceræ, reſinæ pinæ, ſulphuris viui, ſingulorum drachm. octo, olei Cyprini parum: coque, & in linteolû inducto vttere. Aliud, Picis Brutæ liquidæ, mannæ, ſulphuris viui, farinæ lupinorum, ſingulorum drachmam, Com-
pone, deinde adde galbani ſiciliquum. Eſt ex eo

rum numero quæ valde probata sunt. Quod si affectus pertinacius perseverat, atque eiusmodi non profunt, medicamentis excoriatoriis vocatis est utendum: etenim supremam cutem de repente abscedere faciunt. Aliud impetiginum excoriatorium: squamæ æris drachm. tres, auripigmenti, sandarachæ, vtriusque drachm. quatuor, æris cremati, veratri, ventrium cantharidum, singulorum sesquidrachmam. Tere vnumquodque sigillatim, deinde simul mixta excipe cedria, & ad spissamentum strigmētium redactū, in pyxidem æream reponere. Cum usus postulat, nitro ac exiguo aceto lichenas abstergēs inunge spathula, atque affrica: deinde deterfos spathula abraide, & denuò medicamentum impone: posthæc ubi bis tērvē illud peregeris, & leuiter abasferis, enitere iterū imponere, illita loca fellis alius animalis vesicula cooperiēs: etenim ea obstat, ne medicamentum diffluat, & levis est: post pelliculæ verò impositionem fasciolam leuiter inducito, ac finito pernoctare. Quod si hoc non licuerit, saltem aliquod horarum spatio permaneat, donec pustulas excitauerit, quæ sanie crassam glutinosamq; cōtineant. Ad hæc lavare tubemus, & in balneo quod curationi opitulatur, morari. Quod si quid obstat, quo minus balneo uti possit, larga calida aqua fouere oportet, deinde abstergere, & panē mulsā subactū p. cataplasmate imponere. Vbi sordida fuerint vlcera emplastrū viride impone, adiecto pauxillo excoriatōrij

Ceterum sanie iam expurgata, cum nō amplius crustula incumbit, albū cum splenio impone, atque hac utitor cui ad ratione, donec cicatrix planē obducta fuerit: verū singulis diebus foueto, recēnsque splenium inducito. Postquā iam cicatrice locus penitus coaluit, si qua restat suspicio, eandem curationis viam teneto. Verū antea quā excoiatoria imponantur, loca extra impetiginem medicamento quod inflammacionem, phibere potest splenio inducto tutari oportet, linea circum lichenē antea designata. Aliud quod ad alopecias quoque valet: verū alopecie in sole aut iuxta ignem sunt inungendæ, cumque pustula eruperit, acu est pungenda, dehinc exerto humore, locus ceratis est persanādus: post inductam autem cicatricem, pili nascuntur. At in impetiginibus ita, ut prædictū fuit, est aggredendum. Sandarachæ, auripigmenti, squamæ æris, cuiusque siciliquum, veratri nigri, elaterij, vëtris cantharidum, singulorum drach. excipe cedria. Emplastrum viride, quod in mentagra appellata, post rupturam pustulæ, quæ ob vsum excoiatorium oboritur, imponi debet. Cera libram, ætuginis rasæ quadrantem, resinæ frictæ libram, olei cyathos quatuor, aceti quod satis est: ærugo in sole cum aceto terenda est, & quæ liquari possunt, liquantur, ac refrigerantur, post hæc liquidis adijciuntur. Viride Herophili, A Eruginis drach. duodecim, mannæ drac. quatuor, adipis vitulini drach. duodecim, galbani drach. tres, ceræ drach.

METH. MEDENDI, VI. 305

octoginta, resinæ drachm. viginti, aceti quod sufficit. Post viridia, mundis iam factis ab excoriatione vlceribus, huiusmodi est vtendum, quæ multam ad tactum leuitatem inferunt. Albû post impetiginum excoriationem, Spumæ argenti, ceræ, cerussæ, vniuscuiusq; libram, olei sextariû, aquæ sextarium. Spumam argenti, cerussam, & aquam terito, cûmque optimè in lauorem redacta fuerint, paulatim oleû instilla, assiduè que tere. Vbi vnitum fuerit, in vas fictile trāsfero, ignique impositum assiduè agitato, & absumptram aqua, ceram adijcito. Pancratia starum *ῥωσπερ*; hoc est delicatum appellatum: valet ad ambusta, vt citracatricis vestigium sanentur. Spumæ argenti, cerussæ, plumbaginis, singulorum drachm. vnginti quinque, ceræ terebinthinæ, vtriusque drachm. sexdecim, olei heminâ, & aquæ tantundem, compone quemadmodum prædictum fuit. Aliud, Diophantis, ad ambusta, & intertrigines: faciens quoque præmunit, ac præseruat, si rosaceo dissoluatur. Argenti spumæ frictæ siciliquum, medullæ ceruinæ drach. sexdecim, cerussæ torrefactæ siciliquum, ceræ, thuris, terebinthinæ, singulorû drachm. octo, olei heminas quatuor. Ad menti exanthemata, Baccarum myrti, malicorij, argenti spumæ, floris æris æquas portiones cum vino iunge. Porro in ficosis menti eruptionibus quas mentagras, & nonnulli lichenas feros appellant, valent ex his quæ ad impetigines tradita sunt, valentiora adhæc, ea quoque quæ ad scabies & le-

pras inscribuntur. Verùm mirè celebratur hoc quod capit, atramenti sutorij, veratri nigri, auri-pigmenti, singulorum drachmam, ventrium cantharidum, siciliquum, nonnulli obolos tres: tritis vtere cum oleo, aut cedria, aut rosaceo, loco antea absterfo. Pustulis autem quæ enascuntur disrptis, cuspide specilli locum attere, quo medicamēti quippiam penetrare morderēque possit. Deinde vbi locum foueris post horæ spatium, ceratum rosaceum superinijce, atque id donec cicatrice coeat effice. Quòd si primùm præualere nequiuert, ter quaterque inunge. Valet eximie & ad lepras, & vitilignes, quas *λεπροσ* appellant, & alopecias, & scabies. Aliud ad capitis & menti ficosos tumores, aut si alia quapiam parte vlcera prominent. Elaterij & salis paribus partibus commixtis vtere: suprà verò semen lini crudum cum aqua impone, aut ficus tritas. Eodem ad tubercula quoque, quæ *φύματα* vocant, vtendū est.

DE ORIS AFFECTIBVS,

Caput 7.

CVM dentes doleant partim ob neruos qui illis inseruntur, partim ob suam substantiam, aut gingiuas, quæ vel ex intemperie quapiam, aut humorum quorundam defluxu laborent: aliàs item proprium suum affectum sentiant, aliàs ob caput materiam suppeditans, quemadmodum & cum totum corpus plenitudine abundat, patiatur: auxilia quæ affectui proportionē respondeant, ad-

uocanda sunt. Quare aut totū corpus, aut caput tantum, vel etiā vtrunque purgatorio inanimus. Et ut propter humorū defluxum phlegmonē ena-
 seuntur, ita dentes etiam ex humorū acrimia ero-
 dentiūque defluxione perforantur, non secus
 quā vlcera in cute oboriuntur. Proinde perspi-
 cuum est, quōd corpora quę eroduntur, per ea
 quę vitiosum cōfluentem humorem exiccent cu-
 rari debent: dentesque qui exedūtur, cum quibus
 id ipsum pro nimia mollitie accidat, per austera
 astringentiāque medicamentā duriores atque ad
 patiendum ineptiores reddi. Eos verō qui liuidi
 sunt, per exiccantia, (quippe quibus id ob prauo-
 rum humorum copiam eueniat,) sanare oportet:
 eandem enim quam perforati curationem postu-
 lant. Quōd si gingivę ob inflātionem dolue-
 rint, oleum lentiscinum, si moderatē calidum ore
 contineatur, pręstantissimum est remedium. sit
 autem recens, nam quod vetustū est, deterius est:
 porrō id in duplici vase calefieri debet. Est igitur
 hoc gingivarum inflātionem quā maximē ac-
 cōmodatum, nec verō minus, si quis in alia qua-
 piam parte mēbranę, tum linguā vestientis, tum
 succingētis totum os, dolor ob inflātionem
 oriatur, cum lentiscinum sedare potest: repellit
 enim placidē, & citra asperitatem, quam auste-
 rorum plurima obtinent: adhęc, absque morſu
 discutit; quo inflāmata omnia in primis opus
 habent: nam quę validē astringunt, partes ex-
 asperant, ipsisque simile quippiam, quale in con-

rusionibus vsu venit, nimirum quòd ipsarū sub-
 stantia violenter contrahatur. Ab iis verò quæ ve-
 hementer per halitum digerunt discutiuntque,
 quòd ea acria iam sint, erosioni quippiam adsimi-
 le oboritur. Cæterum dolentes dentes aceto acri
 calido, cum galla, aut halicacabi radice collue,
 aut tædulis pinguibus cum aceto, aut cappari, vel
 aliis, cucumeris ve agrestis radice. Egregiè verò
 conferre fertur, ranæ in aceto & aqua probe co-
 ctæ decoctum, ore contentum. Idem, si dentem
 caninum vltum triueris, deinde cum aceto benè
 calido coctum ore continueris, aut acetum squil-
 liticum ore retentum: aut tædarum ramenta, ma-
 jicorium, alumen, in aceto ad tertias coquito, &
 ore contineto: eumque os salina fuerit refertum,
 eo hians effluere sinito. Aut pyrethrū cum hys-
 sopo & colocynthide, itidem in aceto decoctum
 ore teneto. Aut alliorum, seminis cruceæ, & nitri
 decocto collue. Oblitionibus verò & epithema-
 ris huiusmodi vritor: sory resina terebinthina ex-
 ceptum obline, eaque cauernulæ inferre. Aut com-
 positionem ex duobus piperibus nardino aut ro-
 faceo, sed potissimum amygdalino dissolutā, im-
 pone, atque in aurem eiusdè lateris instilla. Aut
 sulphur ignem non expertum cum lycio excipe,
 & in exesum dentem inde. In maximis dentium
 doloribus valet hoc: anguis senectam, & ad mel-
 lis crassitudinem redactam cum oleo obline, & in
 cauernam impone. Aut terræ intestina frige te-
 reque, & in cauernulam inferre. In autem oleum

sefaminū, in quo terræ intestina fuerint incocta, infunde. A pophlegmatismi quoq; sunt dentibus dolēribus accommodatissimi: in aduersam verò aurē, duos hederæ corymbos rosaceo subactos instilla. Quòd si eximere dentē animus fuerit, pyrethrum acerrimo aceto dies quadraginta maceratum terito ac reposito: vsu verò expetente, vbi reliquos cera obducta muniueris, ipsumque dolentem pramundaueris, medicamentum illine, deinde horē interiecto spatio, digitis extrahe. Aut sory cum aceto acerrimo plurib⁹ diebus oblinito: educit eximiè tit hymali succ⁹, & sory vnā cum galbano impositum. Quinetiam betæ radicis succus in narem inditus, dentium dolores sedat, reliquaque omnia medicamēta quæ naribus inferuntur, de quibus antea egimus. Vt dentes erosi non confringantur, nec grauitè oleant, veratrum nitrum erui magnitudine melle coquito & inserito, sal fossile melie subactum assa & tere, & myrrha admixta vtere. Arida ad dētes emotos & vacillantes. Terebinthi fructus torrefacti drachm. octo, aluminis scissilis cremati, syluestris Punicae florum, vuz acerbę succi, singulorum siciliquum, gallarum, croci, myrrhę, singulorū drachmā. Tritis vitior. Aliud, Cornu ceruini drach. octo, rhois rubri, balaustij, vtriusque drach. quatuor, corticis pinus, gallarum, croci, myrrhę, singulorum drachmam. Terito & vitior. Masticatorium ad molarium dolorem: roris marini seminis drachmæ duas, origani, pipetis albi, vtriusque

drachmam, vuarum passarum pinguisſimarum sextarij dimidium: in maſſæ formam redigito, & præbeto commanducandum: poſt uſum vero ſos vino colluat. Aliud, Vux paſſæ exacinaræ sextarij dimidium, piperis albi accrabulum, grani cnidij, ſpicæ nardi, ſingulorum ſiciliquum, pyrethri & myrrhæ pares portiones, caſiæ drachmam, vt re vt dictum eſt. Ad exſos dentes, Piper coctum cum melle tere diligenter, & in cauernulam inſere, atque exterius impoſe. Aliud dolorem mitigans, ad dentes dolètes eroſosque, confert tuſſi quoque: Lacrymæ papaueris, myrrhæ, ſtyracis, cuiuſque ſiciliquum, piperis albi, galbani, vtriuſque drachmam: paſſi quod ad cõprehendendum ſufficit. Iam ſi leporino cerebello infantem dentientem illeueris, dentes citra dolorem atque ilico emittet. Aiunt ſi ranunculi folia ei cui dens dolet, in eiufdem lateris brachio impoſueris, dolore quidem liberare, verum brachium exulcerare, cuius curam, prout decet habebis. Dentes præſeruantia hæc ſunt, Tithymali radicem in vino uſque ad dimidias coquito, & bis in menſe dentes colluito, & nunquam dolebunt. Item, alumine cum modico myrrhæ conſtrato, & nunquam exedètur: ſi verò hoc nimium aſtringat, melle vitior. Optimè verò facit & ad dentes à dolore præſeruandos, & ad gingiuarum dentiũque eroſionem, atque ad decorem hoc quoque: Lanas ſuccidas linteolo illigatas vrito, deinde ſalis tertiam partem admisceto, eaque tri-

METH. MEDENDI, VI. 311

ta affricato. Aut leporis capite vſto tritóque vritor. Aut ſal & mel in lauorem redacta, ac in mundo linteolo illigata vritor adhæc iridis pauxillum commiſceto, & confricato. Ad dentes vacillâtes, & gingiuas humore grauidas, eâſque corruptas: A lumen rotûdum chartæ inuolutum vritur, deinde tritum rubrica inficitur, eo continge gingiuas, & ſub corruptis inſere. Ad gingiuas vlceratas, Nitrum, Cyperum, hordeum, æquali portione cõbuſta, cum melle miſceto, & illinito. Vt molaris citra dolorẽ eximatur, farine erui drach. duas, cum ſucco tithymali ſubige, dentique impo-
ne, ſupràque hederæ folia inijce, & poſt horæ ſpatium tolle, ſua ſpõte in minuta fruſtula diſtingetur. Valet hoc etiam ad eroſos dentes. Verùm vſus tempore ceratum emolliçũ impo-
ne. Ad gingiuas præhumidas, ac cruẽtas, dẽtes emotos, ozẽnas, parulidas, putredines, omniâque oris vitia: Capit herbæ perdicialis, aut ſyderitis, minam, ſalis candidi & tenuis ſextarium, mellis ſextarium, contundito, & in maſſæ formam redigito, deinde in ollam cõiectam, operculo probè obturato. habeat autẽ in medio ſui foramen, per quod rudicula agitetur, donec nihil amplius ſumi aut vaporis exhalauerit: dehinc, vbi ab igne ſublatũ fuerit, ac reſtrixerit, inde ſumito drachmas quatuordecim, piperis albi drach. quinque, piperis nigri drachm. ſex, pyrethri drachm. ſex, aluminis ſciſſilis cremati extinçti que vino aſtero drach. duas, pumicis, myrrhæ, hyſſopi, feminis apij,

pulegij, singulorū siciliquum, mēte, iridis, vtriufque drac. tres: hęc tundito, & cribrata ei quod ex olla fumpſiſti commiſceto, ac vtor. Aliud, Tragorigani drach. duas, hyſſopi drac. quatuor, herbæ perdicij melle & ſale tenui ſubactæ, atque in olla donec in prunas redigatur, crematæ, quadrātem, piperis trientem. Tunde, in cerniculo excute, & vtire. Quo ſi vſus fueris, neque dentes dolebunt, neque ſindentur, neque gingiuarum inflammationes, *παραυλιδες* dictæ, cruorem fundent, neque caruncule in iis ſuperexcreſcent, neque deſluxionib⁹ rentabūtur: erit porrō os odorūm, & dentes nitidi. Nōnulli ſaſſamenta in olla medicamēto adiſciunt. Cæterū prædictis ſuccedunt quę eo quod oris affectibus accōmodantur, *σπυαλικὰ* Græcis appellantur, quæque ad oris cavitatem, tonſillas, & vnam inflammatione correpta, deſluxionēque laborātia adhibentur. Debet autem initio mali in his qualitas aſtringens præualere, vt quicquid influat repellatur reprimaturque: poſthæc aſtringentibus quædam per halitum digerentia admiſcenda ſunt, vt quę iam deſluxerunt diſcutiantur: Declinante verō iam malo, plura iam & valentiora ſunt commiſcenda diſcutientia, quorū ſigillatim medicamēta partim antea dicta fuerūt, velut id quod cōſtat ex nucibus, ex moris, ex fructibus rubi, *βαάνα* vocant, & ex malis Punicis, ex cotoneis, & ſi quod cuiusmodi conducere creditur: partim iam proponen tur, ne ea omniſque in hoc libro deſiderētur.

Heræ

METH. MEDENDI, VI. 33

Hera stomatice, ἡ δὲ τῷ βροχῶν, quæ ex semine rutæ sylvestris concinnatur: valet ad anginas, ad inflammationes tōsillarum, & vlcera quæ in ore oboriuntur. Conuenit & stomachi vitio, & intestinorum difficultate laborantibus, ex frigida ad fabæ tuberculum propinata. Est etiam arteriaca præclara, & dolorem mitigans. Anisi, seminis rutæ sylvestris, ammis, floris iūci odorati, casia, iridis, aluminis scisilis, aristolochiæ longæ, aliqui etiam casia fuluæ, singulorū vnciam, costi sesquidrachmam, gallas immaturas mediæ magnitudinis numero octo, crocomagmatis, floris rosarū, vtriusque vncias duas, croci sesquiunciam, amomi racemi vnciæ dimidium, myrrhæ vnciæ dimidium, cinnamomi, seminis apij, vtriusque vnciā, spicæ nardi sesquiunciam, hirundinū recrementum vnciam. Myrrhā cum melle terito, reliqua verò contusa & incerniculo excussa iniice: ac medicamentum melle crassius reddatur. Vbi verò postulante, melle dissolutum inunge, atque ex aqua, vel mulla, vel prissanæ cremore præbe gargarissandū. Διαχρισς, hoc est illitu apta, ad oris putredines, rhois rubri drach. quatuor, acaciæ drachmam, medullæ ceruinæ drachm. quatuor. Vino dissoluta, melle cocto excipe, vteréque ad illinendum. Aliud, Succu hypocyttidis siciliquū, floris mali Punicæ drachmam, lycij drachmam, acaciæ drachmā. Excipito oliuæ immaturæ succo & melle. In humidis calidisque corporis locis, cuiusmodi est os, cito putredo accedit, qua

cunque tandem de causa fuerint exulcerata. Ad eam etiā rem facit, quòd nullum medicamētum, quemaJmodū in aliis vlceribus assiduè incubere potest: siquidē perpetuò à salua eluitur: atq; idcirco in ipsis validissimis sæpenumero uti cogimur: sunt autem vehemētissima, quæ perinde ac cauteria crustā appellatam faciunt. Itaq; in externis quando pars quæ curatur, crusta obducitur, à fortibus medicamentis abstinemus, atque ad ea quæ crustas tollunt, trāsimus, quæ facultate qualitatēque abstergente prædita sunt. At in ore, ob regionis naturam, cōsultum tutūque mihi esse videtur, admiscere detergentibus nōnihil ex vehementibus, quæ sigillatim admota crustas inducunt. Atque eiusmodi quædā antea tradita fuerunt, ubi percensui ea quæ ad oris vlcera, à pascēdo Græcis *ρομαί* dicta, faciunt: eadē nanque crustis cōuenire diximus. Crito conferre inquit mīsy assum cum melle, donec ad strigmentitiam venerit spissitudinem: aut chalcitidem assatam cum melle. Archigenes verò ad crustas dictas priuatim cōducere ait, sterco caninum cum melle illitum. Et Musa de hoc ita habet: Ad anginā sterco caninum album accipito. extecatum, & tritū citro excernito. Vfus verò tempore, melle dilue, & tunc inunge ut digluriatur: nullum medicamentum eo vehementius nouimus in angina laborantibus, aut in phlegmone tonsillarum aut glandularum linguæ adiacentium, quæ stragulus periculum minitatur. Alia ad crustas faciēs,

METH. MEDENDI, VI. 335

& ad gingiuas prahumidas, & foetidas. Misyor crenati drach. octo, iridis drachm. quatuor, croci drachmam. His tritis tum seorsum, tum cum melle vtor, Ad putredines autem, atque abscedentes gingiuas, & cruentas, arido, ad crustas vero vtere cum melle hoc quod vocatur *ai Sneya*, hoc est florida: capit iridis, sandarachæ, cyperi, singulorū drach. quatuor, aluminis scissilis, myrrhæ, croci, croce magmaris, singulorū siciliquum. Quidam etiā floris rosarum, & gallarū vtriusque drach. duas adiiciūt. Quod si putredo fuerit validior, libellorū cōbustorum partes tres, auripigmenti partem: trita miscero & vtor, & suprà linamentum cōcerptum, rosaceo imbutū expressumque dato: quidam libelli partes octo capiunt. Quod si putredo his non euincitur, iube vt vtar, cōtectis in orbem circumscitis partibus: sit autem cādens pellucēsq; cauteriū, quod tātis per adhibeatur, dum nihil amplius humoris defluat, & locus videatur euictus: posthæc, colluere prædictis, & *ai Sneya* facultate vti cum melle oportet, donec crustæ diffingātur, inde melle vtendū est. Cum gurgulio ex humorum defluxu inflammatione corripitur, si mediocris fuerit defluxus, medicis opus habet astringentibus: si verò est validior & vehementior, opus quoque est ijs quæ magis astringunt. Vbi iam inflāmatio fluxusque declinat, ex ijs quæ per halitum digerunt quædā cōmiscēda sunt. Collutiones itaque moderatę sunt quæ fiunt ex palmulis, quæ modo in aqua sola,

modo pauxillo quoque mellis adiecto, decoquuntur. Huic adsimilis est quæ fit ex rosis, pampinis vitis, rubo, rubo canis, lentisco, hedera, terebinthina, rhamno, aspalatho, flore Punicæ domesticæ, siliquis, malis austeris, pyris, & forbis. His fortiora sunt, tum myrti, cuiusque baccarum decoctum, tum coroneorum acerborum & mespilorum, & cornorum. Generosissimum autem est decoctum gallarum, & rhois culinarij coriatiique, & fructus myricæ. Ex his singulis tum per se, tum simul coctis, ex aqua gargarissare oportet. Quin & aridis tritis gurgulionem attingere debemus per cochleariū, tum prædictis, tum similibus. sunt autem eiusmodi rosæ siccæ, & hypocystis, & rheū, cyperusque, & aloë, nardi item radix, & alumen scissile, ac lapis qui *ἀγνεύς* dicitur. Paræ quidē affectiones per eiusmodi faciliē euestigio compescuntur. Vbi verò vitium obortum, maiori nititur fundamento, fieri nequit, ut id per repellentia penitus curetur, potissimum cum ægri corpus humoribus abundat, aut pars laborans fuerit natura imbecillis. Qua de re sæpe initio, sæpius paulo post iis aliquid ex discutientibus admiscere cogimur: & si dolor ingens fuerit, etiam ex ijs quæ cum lenire possunt adiicere. Cæterum ex discutientibus moderatiora sunt adhibenda, quod valentiora iritandi vim obtineant: sunt autem eiusmodi, iris, thus, myrrha, quæque eiusmodi prædita sunt facultate. Lenire verò dolorem solent, quæ lauorem inducunt, quæque lenta, dul-

cia, & pingua sunt. Proinde ex his atque eiusmodi incipiens, medicamenta cōcinnabis affectibus accommodata: si verò inualefcit vitium, neque vlli eorum cedit, aluus subducatur, & gargariffet lupinorum loturam, aut piffanæ cremorem, aut paffum tepidum, aut ficuum decoctum, & vuarū paffarū, & glycyrrizę cum hyffopo. Prodeft quoque, fi oleum amygdalinum in aures infuderis, forisque fpongiis expreffis leuiter foueris. Quinetiam polentam, quam *ωμὴν λύσιν* vocant Græci, ex farina hordeacea, aut feminis lini, aut fœnugręci, aut ex his mixtum imponere oportet. Si igitur in fuppurationem verti confillæ apparuerint, ea adiuuanda eft, & in primis ficuum decocto affidue gargariffentur. Si verò nihil eiusmodi videatur, fed ægrè deglutire poffint, & strangulatum ægri metuant, acri enemate aluus eluenda eft, venæque in cubito tundenda, & cucurbitulæ in collo ac mento, concifæ prius fcalpello cute, funt affigendæ: continuis item foribus & cataplafmatis, iisque validioribus ac gargarizationibus eft certandum. Quòd fi etiamnum malum increfcit, venæ fub lingua fecentur, aut iuxta oculorum angulos, aut ea quę in fronte confpicitur. Quinetiā per halitum ore receptum fouebim⁹, hoc pacto, Saturciā, aut origanum, aut hyffopum in aceto feruentem in olla circumquaque oblita obturatæque concludimus, ac per foramen inferta arundine halitum ex olla expiratem excipimus: fi verò à feruente arundine os aduratur, ouū vacuum

perforatum ore cōtineatur: Quidam nitrum & origanū, & nasturtij semē, oleūque trita in poscamiscent, ac eodem modo fouent: aut hirūdinū recrementum illinunt, similiterque fouent. Atq; de his quidē haecenus. In summa cure oris obortas vlcerationes, ἀφθαῖ Græci nominant, quæ quippiā igneæ caliditatis obtinent. In infantibus vt semper gignūtur, quādo vel lac nutricis prauū fuerit, vel ipsū infantulus ritē concoquere nequiuert, sunt omnino curatu faciles, quippe quæ moderatis astringentibus sedentur: interdum tamen cum moram traxerint, ægrē soluantur, temporisque spatio vlcus euadit putridū, quod à medicis Græcis ροφῆ, à pascendo denominatur. Simplicissimum autem medicamentum est, portulaca melle imbuta, ac commanducata: adhæc, collutio ex foliis oliuæ, itidēque quod constat ex alba myrto, & amygdalæ amaræ cum melle. Ad nigras verò aphthas valet vua passa vinaceis purgata, & anisum cum melle tritum ac illitum. Validissimum est, æruginis vermiculata tribus obolis in vino tritis os collue, aut gallam in aceto terre & inunge. Ad albas aphthas: chalcitiden oleo tritam pēna illine: hoc extēplo sedat, simul atque pura facta fuerit, myricæ fructum tritum, & mulla aut vino dilurum inunge: hoc præcipuē infantibus accommodatur. Possunt etiā nutrices, cum iam offis infantem alunt, lētem cum modico pane, & medulla ceruina aut vitulina exhibere. Misceo quoque alimēto mala cotonea, aut

alia quæ adstringunt. Quinetiam nonnunquã lactucam, intubum sariuum, solanum, & portulacã offulæ commisceo, si aphtha perquam ignea est. Quod si nondum ossa ali potest, nutricem eius modi cibo alo, & ut probè nimirum coquat prospicio. Attamen medicamentis quoque vlcera illino. Quod si aphthas prærubras esse conspexero, principio moderatissimè astringentibus refrigerantibus quæ, deinde citra mortum digerentibus vtor: sin subflauas videro, eadem quidem adhibeo, sed quæ refrigerent magis. Si verò pituitosiores fuerint, astringentibus: at si nigrescentes, generosius discutientibus vtor. Cæterùm in maioribus natu pueris, eiusdè generis medicamentorum facultatibus vtens, vim ipsorũ augeo: quæ admodũ sanè in adultis & duris corporibus, singulis commemoratis facultatibus validissimis vtor. Sufficit autem mihi perpetuò in iis misyos cum vino astringente vsus, remittenti intendenti quæ eius facultatè, prout opus erat. Quod si fordidã appareat aptha, tero misy cum vino mulso. Ijs qui valentioribus, q̃ misy sit, opus habet medicamentis, ærugo similiter cū vino aut vino mulso est accommodata. Talibus nimirum affecta loca oris sunt inungenda. Aprum quoque ad eam rem est medicamentum, chalcitis oleo trita: atque hæc sunt ualida: moderata verò, & potissimum ad affectiones incipientes, est omphacium cum vino, aut uino mulso, thus item. In puerulis porro satis facit rosarum flos, ipsæ quæ rosa lices, &

collutiones ex mediocriter astringētibz. Atque vt vno verbo absoluam, moderata aphthæ, potissimum in tenellis corporibus moderata postulat medicamenta: fortiores verò, & maximè in duris corporibus à fortioribus curantur: cuiusmodi sunt quæ valide astringunt & mordent, vt mediocria sunt, quæ nihil prorsus mordent, & nonnihil adstringunt. Verùm de his commentatio, hic ita suum finē habeat. Atqui nobis quibus in presenti libro institutum erat de externis verba facere, ea tradita sunt quæ in capite ac facie, & præterea ore apparent, ac quo pacto ea, quibzque medicamentis sunt curanda, reliqua iam dicentur. Quòd si quando internorum vitiorum meminerim progrediente sermone, id ob medicamentorum quod inter sese obtinent, cōmercium euenit: nam quemadmodum ob ea quæ foris apparent, interdum purgatoriis ac reliquis alterantibus medicamentis, quo exuperantem humorem coerceamus, vtimur: ita & ob ea quæ intus infestant, foris emplastra, inunctiones, atque illitiones aliquando damus: quòd ab exterius adhibitis, non minus ægro opis accedat, siue illi stomachus exempli gratia, siue iecur, siue aliud quodpiam viscus, etiam ex interioribus & penitioribus doleat, aut aliter afficiatur. Nunc de reliquis, quæ summæ cuti adaptantur, quod satis est, est agendum: atque ita in libri calce, de cōmunibus multiplicemque vsum præstantibus oleis, emplastris, quæ, ac quæcūque alia cutis superficiei auxilij ali-

METH. MEDENDI, VI. 521

cuius gratia admouetur, aliquid addendum: deinde, de omni eo quod venenum virusque eiaculatur, in quo etiam pollicitis satis dabitur. Verum antea de vlceribus quę decet proponetur, & quibus in ipsis vtendū sit medicamentis docebitur.

DE VLCERIBVS COMMV-

nibus toti corpori, Caput 8.

ATQVE de elephante vbi apparuerit, quo pacto eius curatio sit instituenda, iam antea fuit explicatum: verum vbi in toto corpore grassari ac dominari cœperit, præstat tunc quoque conuenienti vicius ratione vti, & plagis emollientia, aut per halitū digerentia, aut citra morsum exiccantia, vel extergentia, vel cicatricem obducantia, prout vnicuique parti commodum iudicaueris, adaptabimus. Materiam verò his idoneā iam orationis processus proponet. Quæ impetiginibus dicta sunt cōducere, eadem scabiei & lepræ, vnā cum reliqua curationis ratione adhibemus, quare non est opus vt eadem denuò repetamus. In vitilagine verò, quam *ἀδύκη* vocant, nonnulli eam ferro adurendam existimauerūt, probantes eam vstionem, quasi sola valetudini sufficiat, alij adustionem dolorosam, atque ex hac cicatricem ceu indecoram fugientes, medicamētis quæ crustam inducunt vti sunt, qualia & cicatricem concolorem efficiunt. Vtendum autem est, A darce, seminis roris marini, sulphuris ignem nō experti, & quīs portionibus. hæc cum aceto trita, in sole

illine, non confertim, ne cutis exulceretur: procedente verò tempore, aliquid veratri albi, & gal-
 læ tantundem adijcito. Porro alphis cōueniunt
 calx aqua abluta, aut dracunculi radix cum aceto
 imposita ceu cataplasma, veratrū item vtrunque,
 & lupinorum decoctum. Stigmata curabis, filo-
 rij trices, quæ marulæ adhærent, cum acerrimo a-
 ceto oblines. Habet Criso, loco nitro præficato,
 terebinthinam cataplasmatibus modo impone, at-
 que alligatam sine sex dierum spatio: septimo ve-
 rò dissoluito, & stigmata acu compungito, & bre-
 ui interposito tempore cruorem spongia deter-
 geto, & tenui sale locum confricato: deinde ad
 dies quinque medicamentum impositum relin-
 quito, quod sit huiusmodi, Thuris, nitri, lixiuij,
 calcis viuæ, ceræ, singulorum drachm. quatuor,
 mellis octaua pars. Quod ubi solueris, nigrum
 in medicamento reperies. In exanthematis au-
 tem, & maxime quæ crassi frigidique humores
 generant, lauri folia tenella, & rutæ, & manna
 æquis singulorum partibus terito, & pro cata-
 plasmate imposito: & thus cum oleo inungito,
 aut ceram, sulphur viuum, sal in oleum conijce
 & obline. In epinyctibus uerò, succum laserpi-
 tij aqua dilutum illinito: exiccat enim citra mor-
 dacitatem. Vel cicutam in læuorem redactam
 imposito, aut brassicam crudam cum aqua. Va-
 let & ad epinyctidas, & pustulas, *φικταίαι* di-
 ctas, & calidas eruptiones, & ea quæ à feruore in-
 genti *αερίαν* nuncupantur, & manantia ca-

METH. MEDENDI, VI. 573

pitris vlcera, incipientesque furunculos, & exu-
stiones, si argenti spumæ, & sulphuris viui æ-
quas portiones cum aceto & oleo myrtino com-
mixtas in stigmatitiam illitionem redegeris,
eâque vteris. Caterùm ambusta, quæ mode-
ratè astringentia requirunt, terra Chia, aut Cre-
tica, aut cimolia, omnisque terra cum aceto æ-
quæ permixto illita, prohibet ne pustula enascan-
tur. Ad exustiones autem aquæ feruentis, prius
quàm pustulæ oboriâtur, oliuarû salsarum muria
continûe adsperge, ipsasque oliuas sale conditas,
cû farina tritas, cataplasmatibus more impone, aut
alumen scissile cum aceto tritum illine. Atqui ei
qui vapulauit, pellem ouillam receter detractam
calidâ circunda: id enim reliquis omnibus præ-
stat medicamētis. Pili verò ex ambustis enascun-
tur, si fici folia assa, in olla cum cerato emplastri
more imposueris. Formicæ autem & verrucas
pensiles, quas ἀποχόρδαις appellant, tollit elate-
rium cum sale impositû, aut thus, aut grossi cum
aceto, & farina ac nitrum. Caterùm furuncu-
los dissipat, & ad suppurationem ducit triticum
mansum impositumque, aut vuar passæ exente-
ratæ, & cum sale admotæ: vel fermentum cum
nitro, vel lini semē cum melle, aut hyoscyami fo-
lia cum butyro. In carbunculis verò, post vni-
uerso dicatam victus rationem, ad partem labo-
rantem, ea quæ modicè repellunt digeruntque
dabimus: cuiusmodi est cataplasma, quod ex plā-
tagine & lente cocta cōstat, quod capit panis fur-

nacci, nec admodum puri, neque ob furfures for-
didi, micam. Super vlcus autē, vehemens aliquod
medicamentum impones, quale est Andronis, &
Polyidæ, & Pasionis, quæ passo, donec ad sordiu
venerint spissitudinē, diluentur. Iam verò gan-
grænam, quamplurimi sanguinis ex loco affecto,
inanitione, curare oportet: etenim aut vena se-
cta, si quæpiam magna circa ipsam partem repe-
ritur, corruptum sanguinem euacuare decet, aut
cute circumcirca multis altisque adactis plagis,
scalpello dissecta, sanguis satis copiosus est ducen-
dus: mox quæ ad putrida accommodantur, im-
ponemus, cuiusmodi est quod ex aceto mulso, fa-
rina erui, aut lolij, aut fabarum, & sale, componi-
tur: aut Andronis medicamentum. Cancer lon-
gè omnium curatu esse videtur difficillimus: de-
cet tamen eos qui artem humanissimam profitē-
tur, experiri quid in eo quoque vitio profligan-
do ipsa valeat. Proinde post totius corporis, ceu
docuimus, curam, ad partialia & ea quæ loco ad-
mouetur, est accedendum, sed quæ mitigandi vi
prædita sint. Quare ad cancerosos affectus, sedis
item tuberosa, & pudendorū, testiumve, aut mā-
marum phlegmonas, in plūbea pila, pistillo plum-
beo, Lemnium sigillum ex posca, vel mulsæ, vel la-
ctæ terito, donec nigrescat: aut rosaceū, ompha-
cinūve oleum, vel succum semperuiui, aut ym-
bilici veneris, vel lactucæ, aut psyllij, vel vuz im-
maturæ terito similiter & inungito. Archigenis
ad cancerosa & maligna vlcera: Cancrorum flu-

statilium crematorū, & cadmix parem, inquit,
 modū lœuigato, & inspergito: aut cancerorum ci-
 nerē vnā cum cerato imposito. Porrò laxis tu-
 moribus, quæ *aliquæ* nuncupantur, interdum
 abundè succurrit spongia posca imbuta, cum liga-
 mento stringente imposita, quod ab inferna par-
 te incipiens, suprà finiat: esto autem spongia no-
 ua, quæ si non fuerit ad manum, nitro aut lixiuio,
 quod stillatitium nominant, expurgentur. Quòd
 si per hæc tumor nō subidet, paululum quoque
 aluminis admiscere oportet. Verūm quod ad re-
 liquos molles laxosque, atque omnes in vniuer-
 sum tumores, qui ex aqua intercutem cōtrahun-
 tur, spectat, eorum dignotiones, ac qua in sum-
 ma curationis ratione opus habeāt, iam antea di-
 didisti: at quibus hic quoq; foris opus sit medica-
 mentis, paulo post explicabitur. Ad rupta verò
 & auulsa, aristolochia rotunda idonea est, simili-
 ter centaurij maioris radix, & bdelliū, & antido-
 ta illa quæ antea his conferre diximus. At verò
 vermes, qui in vlceribus generārur, & qui vocan-
 tur dracunculi, quæ amara acriāque natura sunt,
 perimunt: quorum sigillatim materiam, ex libris
 de simplicium medicamentorum facultate pe-
 tes. Cæterū iam nos alio quasi denuò sumpto
 exordio, de omni medicamento, quod exterius
 adhibetur, verba facere oportet, tam de eo quod
 ad plures vsus accommodatur, quàm quod ad v-
 num alterūve affectum assumitur. Tu verò, qui
 singulos affectus dignoscere potes, cuique tradita

est medendi methodus, tum ex vniuscuiusque facultate medicamenti, tum ex eo quod frōte promittit, facile singulis affectibus tua sibi dicata medicamenta tribues. Itaq; ab iis quę linamentis cōceptis excipiūtur, *ἐμπεσσε* Græci vocāt, & vulneribus induntur ex Galeni sententia exorſi, ad ea quę à mollitie *μολιότης* appellantur, ac ad reliqua accedemus. Denique quo suis numeris integra constet hæc nostra cōmentatio, oleorum vnguentorū. nque rationem explicabimus.

DE EMPLASTRIS MALAG-
matis & linimentis, Cap. 8.

EMPLASTRVM è chalcitide Galeni, quod etiā palmēū nominant, capit veteris adipis, quā vendētes appellant axungiā, libras duas, olei vetuli libras tres, chalcitidis trientem. Hæc hoc pacto coquere oportet: adipis mēbranulę omnes eximuntur, ipseque contunditur, vt faciliē liquari possit: post hæc, ad ignem liquefit: deinde, per colum trāsmittitur vt purus fiat, runcque prædictas duas libras pendeat: postea chalcitidis laui gate triens cū olei tribus libris adipi permiscetur, adiectis argenti spumę tribus quoq; libris. Atque vbi omnia simul in mortario in vnitatē coierint, conijciuntur in cacabum, ac ligno palmę agitantur, sufficiet autē ramus vnus maiusculus, vt solida ligni parte mouēs vtaris, quo modo quę spatha dicitur, vti solemus: ita enim nominant, quo misturas mouent. Quod autē solida parti rami adhæ-

METH. MEDENDI, VI. 517

ret circunciditur, & tenelli utrinque procedentes
ramusculi abijciuntur, sed cortice prius exuto, ut
segmenta iniecta, medicamento succum suum im-
pertiant. Proinde statim ab initio spatula utendum
est, sed tenuia palmarum segmenta iniicienda, ubi me-
dicamentum ad consistentiam cerato similem per-
uenit: nam si ipsa initio immittantur, succus
iniectorum, quem manere cupimus, absumentur.
Quin & spatula, qua medicamentum mouetur,
pars intincta ubi inaruit, ut proprium nequaquam
amplius seruet succum, amputata abijcitur, & re-
liqua utimur: rursusque eodem modo, si quæ in
medicamento inarescit, amputatur. Porro perspi-
cuum esse puto, palmarum ramum non debere multis
ante diebus ab arbore abscissum esse: siquidem tem-
pore arefcit. Itaque hyeme pridie abscindatur, &
estate eo ipso die, quo medicamentum escocaturus.
Vbi autem ita coctum fuerit medicamentum, ut ma-
nus non inquinet, ipso emplastro utere ad vlcera
quæ ægrè cicatricem ducunt, & sanguinem fun-
dunt, oleo item liquefactum aptatur locis inflama-
tione obfessis, podagris, arthritidi, bubonibus, tu-
berculis, ambustis, pernionibus, fracturis, affecti-
bus quos destillatio peperit omnibus. Iam multi
quoque qui hernias secant, post manus operam,
ilico ipsum imponunt. Heræ emplastrum can-
didum, aduersus rabiosorum morsus, facit & ef-
ficaciter ad eos qui aquam reformidant, liberat
item à periculo statim vulnere inditum: verum
his quibus iam nimium morbus dominatur,

catapotium, nucis auellanæ magnitudine, ex eo est dādum, idque diebus quadraginta. Cæterum in lienosis colorem immutat, nigrumque euadit. Efficax est & ad hominū morsus, & canum, abra-
sa quæ difficulter cicatricem admittunt. Tollit etiam sugillata, *ὑπόπια* vocant, vnius diei spatio, vulnera conglutinat: bene facit tuberculis & sedis rimis, est & pessus emolliens: oportet tamen post diem solvere, & nigredinem vlceribus obortam spongia detergere: idque tantisper dum nulla nigredo amplius appareat. Idē cicatricem inducendi vi præditum est, & ad omnia idoneum. Eius autem cōpositionis ratio hæc est: Cera Pōtica libræ duæ, argenti spumæ chrysididis libra, cerussæ libra, myrrhæ sextans, medullæ ceruinæ sextans, thuris vncia, olei vetusti sextarius. Argēti spuma coquitur, & vbi in strigmenti cōcrementum coisse videbitur, cera, mox cerussa aspergitur, & agitatur. Cūque in vnitatem coierint & manus non inquinauerint, à carbonibus deposito, medulla immiscetur: postquam refrixit medicamentum, myrrha ac thus iniicitur, manūque subigitur. Melinum Heræ ad inueteratos sinus, etsi in vacua perforati sint: idem etiam discutit strumas, quæ in pueris nuper ortæ sunt: facit & ad artus, qui loco moti sunt. Argēti spumæ chrysididis, resinæ pineæ siccæ, vtriusque drachm. centum, cere Pōticæ drachm. duodecim, olei sesquihemina, vini, heminæ dimidium: argenti spuma cum vino leuigatur dum siccescit, post vnā cum oleo

METH. MEDENDI, VI. 529

oleo tantisper coquitur, dū mutata fuerit, & tunc
 resina lævis additur, ac cera coquitur donec tan-
 gentem non polluat. Nigrum optimum ad os-
 sium fracturas: hoc medicamēto vſus ſum in fra-
 cturis, cum multa oſſa innataſſent, omnibus ex-
 hortantibus vt innatantia eximerem, & præſtan-
 tiſſimum quiddam, quod omnium opinionem
 vinceret, miraculo ſimile effecit: ſiquidem oſſa
 quæ vagarentur, atque ab aliis eſſent ſeparata, a-
 deò retinuit, vt per toſum cum aliis committeret
 & coagmentaret. Eius autem compoſitio huius-
 modi eſt: Argenti ſpumæ, bituminis, vtriuſque
 drach. ducentæ, picis aridæ, ceræ, vtriuſque drach.
 tres, reſinæ terebinthinæ drachm. quinquaginta,
 aluminis ſciſſilis, propolis, vtriuſque drach. cen-
 tum, ammoniaci ſuffimenti drachm. vigintiqua-
 tuor, æruginis drachm. decem, olei ſextarij qua-
 tuor. Andrex, quod eminentias omnes depri-
 mit: vulneribus quoque adhibetur, & cruētis vl-
 ceribus, ac ab inflammatione defendit: efficax
 item eſt ad recētia vulnera, atque ea quæ paſcen-
 do ſerpunt, ſinus agglutinat, facit & ad vlcera,
 quæ fluxionibus tentantur, & vetuſta, quæque
 ægrè cicatricem admittūt. Argenti ſpumæ libræ
 tres, ſquamę æris, chalcitidis, æruginis raſilis, ſin-
 gulorū quadrans, aceti hemina, olei veteris bes.
 Hellespontium, cutem perſpirabilem reddit,
 ab inflammatione liberat, ſtrumis, paro-
 tidibus cōfert: impoſitum ex eo ſplenium attra-
 hit, & pus gignit: cutem rumpit, glutinat: & in

summa, ambustis subuenit, podagricorum dolores mitigat. Olei veteris drachm. centum, picis aridæ drach. quinquaginta, ladani drach. quinque & viginti, spumæ argenti drachm. centum, æruginis rasilis drachm. tres sesquisciptulum, galbani drachm. quatuor. Spumam argenti cum oleo tritam coquito, cūmq̃ collecta fuerit, picem & æruginem adijcito, mox ladanum & galbanum, atque ita in mortariū coniectis, & tædaceo ligno subactis vitior. Ctesiphōtis emplastrum, quædā dirimit, quædā cōtrahit & rumpit: Spumę nitri libra, mannæ libra: thuris, lixiuij stillatitij, cerę, terebinthinæ, singulorū libra, quidam etiam visci libram adijciunt. Aliud è visco, attrahendi & discutiendi vi pollens, mammis prodest: Argenti spumæ, olei, vtriusque libr. duę, visci quercini triens, gallarum triens.

Emplastrum è seminibus, vt Philonides concinnabat: seminis scenigræci, anisi, styracis, bdellij, mannæ, thuris, cardamomi, cyperi, radicis panacis, iri lis, spumę nitri, singulorum drach. quinque & viginti, ammoniaci, terebinthinæ, vtriusque drachm. quinquaginta, adipis taurini drachm. sexaginta, fertulę Campanæ drach. sexaginta, cerę drachm. centum, mellis heminę dimidium, vini hemina.

Ex ruta emplastrum, ad coxendicis dolores tentatos: seminis rutæ syluestris, laseris, baccarum lauri, spumæ nitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ammis, singulorum drachm.

METH. MEDENDI, VI. 531

quatuor, rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci sufficienti, ceræ, adipis, singulorū drach. octo, (nonnullis, singulorum drachm. viginti,) galbani drach. sex, opopanacis, sulphuris, vtriusque drachm. quatuor. Malagma contra stomachi intestinorumque defluxiones: constat cœnanthæ bellæ, omphacij triente, carnis palmularum, quæ foliis illustratæ maturuerunt, sextante: acaciæ, rosarum, vtriusque vncia, aloës, gallarum, picis, aluminis rotundi, singulorū sextante, ceræ quadrante: aliqui thuris, & myrrhæ, vtriusque quadrantē adijciunt: vini quod ad arida excipienda fuerit satis. Ad hydropicos, & inflationes: picis, ceræ, vtriusque libra, nitri, sulphuris viui, aluminis scissilis, singulorum selibra.

Basis medicamentum, quo ipse vtens, neruorum antea resolutione laborans, sanitati est restitutus: habet olei myrtæ, cyprini, vtriusque trientem, olei veteris, atramenti sutorij, vtriusque sesquilibram, galbani quadrantem, mannæ trientem, ceræ librā, terebinthinæ sesquilibrā, opopanacis sextantem, radicis bryoniæ, æruginis, spumæ nitri, propolis, pyrethri, euphorbij, singulorum trientem, adipis hædini selibram, acetæ quod satis facit: bryonia, & pyrethrum ex aceto coquitur, deinde liquor exprimitur, & aridis admixtus ac accuratè leuigatus liquefactis excipitur: vsus est, quem antea explicauim⁹.

Medicamentū è castorio, mēbris resolutis, *παστίλιον* vocāt Græci, opitularur, & ad omnes affectus

vetustos valet: hyssopi, terebinthinæ, vtriusque quadrans, medullæ ceruinæ triens, ammoniaci suffimenti, galbani, castorij, piperis candidi, euphorbij, adarces, spumæ nitri, opopanacis, singulorū vncia. Linimentum è sale ad podagricos, & arthriticos, omnem affectū emollit. Vſus eius sit quotidianus: Salis sordidi, hoc est ipsius terre libræ dux, aluminis scissilis libra, fæcis vini sextarius, floris lapidis alij triens: terito arida diligenter, fæcē inque sedulò lauigatam addito, quibus contritis olei veteris sextarius affunditur, & vbi contuderis ad vſum excipitur: in alijs exemplaribus scriptum est, melle excipi. Neapolitæ medicamentum, podagricis, arthriticis, & ischiadicis omnem affectum adimit. Thuris, piperis candidi, ammoniaci suffimenti, myrrhæ, nitri, floris lapidis alij, aluminis scissilis, succi centaurij, singulorum sextans, fæcis vini sextarius, olei cyprini, laurini, myrtacci, styracini, cera, singulorū libra, terebinthinæ semissis, galbani vncia, opopanacis semuncia: liquē facta tritis inseruntur.

Medicamentum Piscatoris inscriptum: nam cum piscator in antro degeret, & à morbo affligeretur vsque adeo, vt torū corpusculum distortum peruerteretur, hoc medicamento vſus est, & à toto affectu liber euasit. Olei sabini libræ tres, surculorum populi nigræ libra (quod si surculi desint, vtendū est sampſucho, vt eius duplex mod⁹ sufficiatur. capis enim & sampſuchi librā) vnguenti crocini, irini cyprini, cuiusq; libra, me-

METH. MEDENDI. VI. 333

stiches vncia, myrrhæ stactæ selibra, picis nauib⁹
 deraæ, pinguedinis suillæ, vtriusque libræ tres,
 sulphuris ignem non experti, spumæ nitri, galba-
 ni, singulorum quadrans, medullæ cervinæ triēs,
 sanguis decem testudinum terrestrium medica-
 mento trito iam & parato iniiciendus est. Confi-
 citur autem, vt antea dictum fuit: vsu expetente
 summouere è medicamento libram vnā oportet,
 cui suauitatis gratia opobalsami, & vnguenti
 malabathrini vncia infundatur. Flauij Clemētis
 medicamentum: hoc nouimus ob podagram chi-
 ragramque toto corpore obtortos vsos esse, atq;
 ita sanitati restitutos, vt sine nocumento & illo si
 obambularent. Accipit olei sabini libras duode-
 cim, radicis cucumeris sylvestris libras duode-
 cim, ceræ, terebinthinæ, medullæ cervinæ, galba-
 ni, singulorum librā, ranas sex. oleum partimur:
 atque in hoc ranas, in illo radices coquimus: ad-
 hæc, liquore percolato vtimur. Medicamenti α-
 καπου, hoc est lasitudinem discutientis vsus præ-
 stat, si addimus scripturæ sampsuchi sesquilibrā,
 vnguenti crocini, malabathrini, vtriusque libram,
 opobalsami vncias tres, & decem testudinū san-
 guinem. Aliud acopum, quod ex alto euocat, co-
 xendicis, articulorum doloribus, membris rela-
 xatis, & tremulis accommodatum: vetustos affe-
 ctus innouat, & caput dolentibus prodest. A dar-
 ces uncia, myrrhæ, spumæ nitri, euphorbij, opo-
 balsami, singulorum sextans, styracini vncia: cō-
 coctionem item iuuat. Acopum aliud, aduer-

sus vetustos coxendicis cruciatus, & articulos contractos, ἀγκύλας vocant Græci, & ad resolutiones nervorum apprimè efficax: Habet olei veteris libras duas, irini, laurini, styracini, singulorū selibram, terebinthinæ, euphorbij, castorij, ammoniaci suffimenti, piperis, opopanax, galbani, singulorum quadriantem, medullæ cetuinæ trientem: liquatis liquabilibus, ipsa aridis affunduntur, atque ubi in vnitatem coierint ad usum assumuntur. Acopum viride, admodum efficax: quare inter lassitudinis initia non confert, nisi frigus vehemens violenter prehenderit, verum in diuturnis lassitudinib⁹ magis prodest: podagricis & arthriticis succurrit, si ante balnea, pedes nervique in crassati medicamento perfricentur: ita nanq; non ui quosdam valetudinem pristinam recuperasse. Capit ammoniaci suffimenti libras duas, thuris, spumæ nitri, æruginis, hyssopi, singulorum vnciâ, myrrhæ, galbani, opopanax, singulorū bessem, euphorbij, adarces, vtriusque trientem, cetræ libras duas, terebinthinæ libras duas drachmas quatuor, olei laurini, cyprini, gleucini, singulorum libram, irini, létiscini, vtriusque libras duas: cum aceto subiguntur, & efformatur vt reliqua.

Emplastrum aureū, & polyarchion cētra frigidiōres succos, qui ventriculum obsident, & quartanas febres, post concoctiones præcordijs impositum: item aduersus iccinorosos, stomachicos, lienosos, & lateris inflammationes, eosque qui frigido affectu afficiuntur: at in calida in-

METH. MEDENDI. VI. 535

temperie minimè idoneum est. Et, vt in vni-
 uersum dicam, infarctum extricat. *παραρχος*
 amomi, xylobalsami, croci, ammoniaci, styracis,
 aloës, thuris, cyperi, rosarum siccarum, inulæ
 Campanæ, succi absinthij, celticæ, bdellij, pi-
 peris, iunci odorati, cardamomi, casia, myr-
 rhæ, adipis anserini, cyphæi, singulorum vn-
 cia, folij, balsami, vtriusque sextans, spicæ nar-
 di triens, terebinthinæ, ferrulæ Campanæ, v-
 triusque selibra, mastiches libra, ceræ libr. tres,
 vini odori quod satis est. Aureum, pulueris
 nardi, & cœnanthæ, vtriusque quadrans, sampsu-
 chi, iridis, celticæ, ligni aloës, liquoris Cyrenai-
 ci, galbani, singulorum sextans, croci vncia, ma-
 stiches, styracis, opopanax, sagapeni, singulorū
 triens, balsami sextans, nardini quantum suffi-
 cit: pulueres nardi tradentur in eorum confe-
 ctione. Odoratum medicamentum, quod con-
 stat, croci, aloës, comarum absinthij, calami,
 rosarum aridarum, cyperi, spicæ nardi, mica-
 rum, lentiscini olei, nardi, singulorum triens,
 mastiches, carnis palmularum & cotoneorum,
 ammoniaci, bdellij, singulorum selibra, tere-
 binthinæ bes, styracis, propolis, vtriusque vn-
 cia, ladani, ceræ, colophonis, singulorum libr.
 duæ: palmulæ & micæ cum cœnanthe maceran-
 tur, eaque lenigata ac trita in vnitatem redigun-
 tur eo quo dictum est modo. *Τὸ κοινόν*, adiecinoro
 sos, stomachicos, omnemque duritiā: Mastiches,
 styracis, ladani, ammoniaci, propolis, singulorum

libra, thutis, galbani, singulorum ſelibra, terebinthinæ quadrans, nardini ac vini quod ſatis facit.

Medicamentū è ſeminibus diſcutiēs omnē inflationē ac duritias emolliēs: lini ſeminis, ſeminis ſœnigræci, aniſi, baccarū lauri, petroſelini, ſampſuchi, myrrhæ, celticæ, cardamomi, ſextulæ Campanæ, iridis, caſiæ, herbę Sabinæ, thuris, croci, radicis panacis, nitri, ſtyracis, ſeminis apij, cyperi, ſingulorum ſextans, adipis taurini libra, ammoniaci libr. quinque, terebinthinę libr. duæ cum ſemiſſe, ceræ, colophonix, vtriuſque libr. quatuor, mellis, ſelibra, vini quantum ſufficit. Medicamentum è baccis lauri, ad ſtomachicos, aqua intercute laborantes, iſchiadicis, lienofos. Cerę, reſinæ pinus, nitri, baccarum lauri, colophonix picis, cuiuſque libr. quatuor, ammoniaci libra, ſinapis, floris roris marini, pyrethri, galangę, euphorbij, ſampſuchi, cardamomi, iridis, adipis ſuilli, adipis taurini, ſingulorum triens, Cyprini olei, pars decima & ſexta. Rutaceum emplaſtrum, iſchiadicis, iis qui lumborū, humerorūque dolore torquentur auxilio eſt: item iis qui diſtillationibus ſunt obnoxij, & quibus ad thoracem humores deſluere ſolent eſt idoneus: ceræ libr. quinque, colophonix libr. tres, ammoniaci, ſulphuris ignem non experti, vtriuſque ſeſquilibra, foliorum rutæ, adipis ſuilli, ſpumæ nitri, ſingulorum libra, adipis taurini libr. tres, butyri ſextās, olei quod ſatis eſt. Ex cœnanthe medicamentū, pollet aduerſus iecinoris imbecillitatem, ſtoma-

chicos, cœliacos, & dysentericos. Oenanthe herba, acacia, rosarum, croci, gallarum, rhois Syriaci, thuris, aloës, succi vuarum acerbarum, florum sylvestris Punicę, singulorum quadrans, palmę quindecim, absinthij scilicet libra, ammoniaci libra, colophonię librę duarum, cerę librę quatuor cum semisse, lentiscini & melini quantum satis faciet. E butyro, ad dolores pectorisque perfrictiones, ac tussiculas inde enatas: Cerę librę quinque, butyri scilicet libra, terebinthinę sesquilibra.

Anethinum ad eadem: Cerę librę decem, adipis suilli librę duarum, olei anethini, & chamæmelini quod sufficit. Emplastrum è salicibus, quod cruentis vulneribus, & ulceribus accommodatur, conglutinans: valet item ad eos quorum articuli fluxionibus tentantur, aut scapulę, vel lumbus, aut coxendix, dilatarum explicatumque astrictionis ratione, obstat quo minus fluxio deferatur, intrus cõcludens ac firmans locales partium facultates præhumida quoque ulcera, & quę manus operã postulant, exhaurit. Cerę, resinę pinus, bituminis, singulorum librę quatuor, misyos, chalcitidis, æruginis rasilis, cerussę, gallarum, aluminis scissilis & rotundi, atramenti metallici, malicorium, singulorum libra, atramenti sutorij librę duarum, picis librę quatuor, foliorum salicis librę quatuor, olei & acetii modus qui sufficit. A sclepiades citra atramentum sutorium & malicoria conficiebat. Emplastrum ex ochra, pollet aduersus nephriticos, & ictum: habet quoque vim emol-

liendi: Capit ceræ, resinæ pinus, colophonie, ochræ, singulorum ſelibram, maſtiches, thuris, vtriusque trientem, terebinthinæ ſeſquilibram.

Ex ſucco emplaſtrum, recens illata vſulnera ab inflammatione tuctur, diuulſaque conglutinat: docuit quoque nos inflammatione correpta vlcera, ac muſculos vulneratos, citra alterius cataplasmatis, quod auxilio eſſe poteſt, opem, aut ſpongias, aut prædictas irrigationes curare: præſtantiffimum item eſſe peſſum, tam in vetuſtis quàm recentibus vteri inflammationibus: adhuc vlcera caua, roſaceo aut myrtino madentia, implere, ac cicatricem obducere. Seminis ſcœnigræci, ſeminis lini, radicis althææ, ſucci horum trium libr. 12. ſpumæ argenti tantundē, olei omphacini libr. tredecim, aut quindecim, vini quod ſatis facit. Mnafæi emplaſt rû, emolliendi, diſcutiendique vi præditum. Spumæ argēti boici libr. quindecim, adipis taurini libr. quinque, olei quod ſufficit. E ſale emplaſtrum, repellendi ac diſcutiendi facultatem obtinens: Conſtat argenti ſpuma, ceruſſa, vtriusque libris ſex cum ſemiſſe, olei libris decem, aquæ marinæ libris duabus, ſalis communis quincunce. E melle emplaſtrum, ad totus: vlcera quoque repurgandi vi poller. Ceræ, colophonie, adipis ſuilli, argenti ſpumæ boici, olei veteris, mellis, ſingulorum libr. quinque, terebinthinæ dodrans. E micis, emolliendi, diſcutiendique vim obtinet: Radicis althææ, palmularum, ceræ, terebinthinæ, ſcœnigræci, ſe-

METH. MEDENDI, VI. 339

minis lini, singulorum libra, chamæmeli, sertu-
lę Campanę, vtriusque selibra, vini cadi duo-
decim, cerussę, spumę argenti, colophonię, o-
lei vetusti, singulorum libr. quinque, *πξιμά-
δα* libr. quinque, scænię cum, lini semen, ser-
tula Campana, althę radices in vino macera-
tę ferueant, ac saccis transmittantur, projician-
túrque. Carnes verò palmularum probè tritę,
vnà cum chamæmeli floribus, cum reliquis in
vnitatem coeant. E mastiche emplastrum, *μα-
στιχη* Græcis dictum, valet contra ictus, articu-
lorumque dolores. Cera libr. duę, colopho-
nię libr. quatuor, mastiches bes, terebinthinę
triens, galbani bes, ammoniaci libra.

Flauum vnguentum, enutriendi, detrahendi-
que vim obtinens: Cera, resinę pinę, vtrius-
que libr. quatuor, adipis suilli libr. quinque, thu-
ris, mastiches, galbani, terebinthinę, singulorum
selibra, adipis gallinacei, & anserini, vtriusque
sextas, medullę ceruinę quadrans. Tetraphar-
macum, carnem alit, emollit, cõcoquit: Cera, pi-
cis, colophonię, adipis bubuli, singulorum libr.
septem. E cerussa: medicamentum, cicatrices
complet: Spumę argēti sesquilibra, cerussa libr.
quatuor, cerę albę libr. septē, olei quod sufficit:
oleum & argēti spumã rādiu coquito, donec ma-
nus non polluat, deinde reliqua adijcito. Porra-
ceum, ad carnis excresecētiās, verustaque vulnera,
ac ex cicatricibus relictas notas: Cere libr. qua-
tuor, colophonię libr. quinque, aruginis rātilis

libra, aut libræ duæ, olei & aceti quantū subigendo satis facit. E myrto vnguentum, Cera libris octo, plumbi vsti libris quatuor, argenti spumæ libris octo, serici libris quinque, cerussæ besse, olei myrtacei libris sex constat. Ex ostrea medicamentum, Cera candidæ libræ quatuor, cadmiæ crematæ & clotæ libra, ostrearum vstarum & ablutarum libra, cerussæ libra vna aut duæ, argenti spumæ lotæ libra, olei myrtini modus sufficiens.

Ex anchusa, Cera libræ quatuor, aut septē, anchusæ libr. tres, aut duæ, olei rosacei quantū sufficit. E sandyce, Ceræ libr. sex, sandycis libr. duæ, olei rosacei quod satis est. Nervos emolliēs medicamentū, Cera libr. octo, colophonix libr. tres myrrhæ, bdellij, galbani, ammoniaci, aloës, opopanax, mastiches, butyri, olei cypri, gleucini, nardi, olei rutacei, bituminis, singulorū libra, terebinthina, adipis vrsini, vtriusq; libr. duæ, adipis taurini, adipis suilli, vtriusq; libr. tres, medullæ cervinæ, olei rædacei, olei laurini, singulorum libra triens, euphorbij, naphthæ, vtriusque bes, olei cōmunis libræ octo. Emplastrum quinque simplicibus constans, ἢ πικρὰ ἡμεῖς dictum, ad verusta pedum capitisque tubercula. Cera, colophonix, seui bubuli, calcis, picis, singulorum libræ septē.

Album rosaceum emplastrum, carne explens & ad cicarricem perducens. Cera cādidæ sesquilibra, aluminis septunx, thuris selibra, terebinthinæ selibra, cerussæ libræ sex, spumæ argenti libræ quatuor, rosacei quantū sufficit. Ex althæa me-

METH. MEDENDI, VI. 141

dicamētum vim emolliendi possidet. Colophonia, ceræ, vtriusque libra, olei, succi althææ libræ duæ. E Castorio, pollet aduersus eos qui coxædicis dolore vexantur. Mastiches, opopanax, ammoniaci, euphorbij, adarces, castorij, hyssopi humida, medullæ ceruinæ, singulorum vncia, galbanî, terebinthinæ, succi tiberiadis, singulorum sextans, cumini triens, sinapis quincûx, styracis se-
libra, chamæleonis, scænigræci, vtriusque bes, colophoniæ, resinæ pineæ, ceræ, singulorum libræ duæ, picis libræ quatuor, cyptini quantum sufficit. Primmionis emplastrum mirabile, vlceracicatricib⁹ obducit. Valet ad deplorata, quæ multum curare conati, sine suo sunt frustrati. Malicorij, calcis ignem non expertæ, aluminis, singulorum sextans, thuris, gallarum, vtriusque triens, iridis quadrans, ceræ libra quadrans, adipis vitulini libra, olei veteris dodrans. Flauum emplastrum repertum: apud Heram, efficax ad omnem vetustiore duritiem, ad cruciatus cuiuscunque generis, sinus item si vetusti fuerint conglutinati: cõuenit quoque arthriticis, & qui affectibus destillatoriis infestantur, foris impositum. Olei veteris sextarij tres, ceræ libræ sex, spumæ argenti libræ quatuor & semis, resinæ pineæ siccæ drach. octoginta, chalcitidis assæ drachm. quatuor, chalcitidis crudæ libræ duodecim, aceti hemina. Scabiei dicatum linimentum: Habet chamæleonis, lupinorum, cretæ, herbæ pedicularis, sulphuris ignem non experti, singulorum libræ, spumæ ar-

genti libras duas, gith, styracis, spodylij, cadmiæ, floris cretæ figularis, alcyonij, singulorū scilibrā, lyssomodi, rumicis radicis, singulorū bessēm, spumæ nitri quadratē, olei & aceti quantum sufficit.

Masuphæ confectio, conijci debet in nostram, quæ odorata inscribitur: caryophylli, costi, vtriusque duella, folij, spicæ nardi, rosarum, singulorum sextulæ octo scrupuli duo, amomi, styracis, vtriusque duella, gummis sextulæ quatuor. Ex ampere medicamentum, ad stomachi perfriktionem, ac imbecillitatē, palpitationē item, metūsque inde exortos, ac melācholias. Massiches sextulæ decem, ladani dextans, ceræ, terebintina, styracis, singulorum sextans, piperis, spicæ, cinamomi, singulorum sextula, ligni aloës, amparis, vtriusque sextulæ tres, olei balsamini sextula.

E charta medicamentum, ad serpentia vlcera: Squamæ æris, chartæ vstæ, vtriusque drachm. v. ginti quatuor, auripigmenti, sulphuris ignem nō experti, vtriusque drach. duodecim, plumbi vsti drachm. sex. Pulvis ad externas sanguinis eruptiones: Thuris, aloës, aluminis, sarcocollæ, gummis, spumæ argenti, succi caciæ, ferri recremēti.

Linimenti genera, quibus in balneo oblinuntur, qui scabie, lepra, & vetustis pruritibus tentantur, sunt hæc: auripigmenti duella, piperis longi sextula, herba pedicularis sextula. Cæterum pro habitu, sensu facilitatis, ac humorum copiæ ratione, species vel demes, vel adaugebis. Scabiei idoneum, ad incipientem elephātiā: nitri, alu-

METH. MEDENDI, VI. 145

minis, sulphuris viui, ceræ, singulorum sextans, pi-
cis triens, olei, in quo rhododaphnæ frutices fue-
rint cocti libra: sunt qui addant sulphuris selibrâ.
hoc totû corpus ad oculos vsque illinendum est:
quidam eius vsu decem dierum spatio repurgati
fuerunt. Malagma *ἡ μισομαχον*, quasi quod vni-
cè contra noxas pugnat, valet ad iecinoris, lienis,
alui, veteri inflâmationes ac duritias, ad loca in tu-
morè sublata, ad strumas, inguinum inflâmatio-
nes, tubercula, ac, vt vno verbo absoluâ, omnem
duritiam mirum in modum dissoluit. adhæc, ad-
uersus intestinorum inflationes, & dolores, vt ex-
ploratum probatur. Spumæ argenti selibra, fari-
næ radicis althææ dodrans, seminis malux sylue-
stris quadrans, adipis suilli vetusti quadrans,
adipis anserini sesquuncia, adipis gallinacei vnc-
cia, farinæ scœnigræci quadrâs, seminis lini vncia,
farinæ fertulæ Campanæ semuncia, medullæ cer-
ui quadrans, ceræ selibra, galbani, colophonix,
vtriusque sextans, olei vetusti vnciæ quindecim,
farinæ anethi semuncia, chamæmelini quadrâs,
veratri candidi drachm. tres, sampsuchi vncia.
liquantur quæ liquari possunt, & arida adijciun-
tur. Ad hæmorrhoidas, hæc emortuæ ceu yuæ
passæ exiccantur, & septem dierum spatio deci-
dunt citra vlcerationem. Condylomata quoque
& fistulæ hoc cataplasmatismo inunguntur,
ac persanantur: vini fœcis crematæ drach. tres,
misys siciliquus, alij, mannæ siciliquus. Fax tri-
tur, donec inalbescat.

PESSVS, ad vteri strangulatus: Adipis anserini ſelibra, adipis phasiani quadrans, ceræ ſelibra, croci vncia, ſpiſſæ nardi, amomi, maſtiches, ſingulorum vncia, opobalfami quadrās, irini ſelibra. Alter, Ceræ candidę dōdrans, adipis anserini, terebinthinæ, vtriuſque ſelibra, maſtiches, ſtyracis, croci, ſingulorū quadrans, vnguenti nardi ſelibra. In vtero hydropico affectu correpto, poſt reliquam curationem, hiſ eſt vtendum, Nitri, colocynthidis pares portiones melle excipito, & peſſi modo ſubdito, cūmque in Cyprino oleo intingito. Alius, Cumini, nitri pares portiones cum melle ſubijcito. Alius, Colocynthidis, ſalis, vtriuſque drachma: ſiccum pinguiū carne excipitur, vt nucis Ponticę æquet magnitudinem, ac ceu glās ſubtus datur: attrahit nāque graueolētem humiditatem, & mirificē prodeſt: hoc digito quōque admorum, alui ſcēcem prolicit, humorēſque craſſos, & ſtutus diſcutit, vterūmque leniorem efficit. In vteri verò inflammatione, huiuſmodi peſſorum vſus accommodatur: papaueris capita in paſſo decocta, vſque dum liqueſcāt exprimito ac percolato, & medulla ceruina aut vitulina adiecta, vel adipe anſerino vtitor. Alter, qui aureus nuncupatur, efficax ad vteri inflāmationes, eiūſque in latus inclinationes. Vitelliorum aſſatorum numero ſex, medullæ ceruinæ drachm. quatuor, croci, hyſſopi, vtriuſque ſciliquus,

METH. MEDENDI, VI. 545

ciliquus, ceta candidę, terebinthinę, adipis anserini, singulorum drachma. Ad vetustas formicas, sulphuris viui, sandarachę, æquas partes cum aceto subigito. Addidimus & elaterium, ac mirum in modum formicis, verrucisque pensilibus, quas *αἰσχροπόδρας* vocāt, profuit. Hæmorrhoidas delet, mororum sesquuncia, chalcitidis tantundem, medici drachm. pennarum corui scriptula viginti vnum. Vbi pēnarum summa correpta in læuorem redegeris, omnia vino excipiuntur, vt strigmenti habeant spissitudinem. Atque si vnaq; sedis sanguine turgētes intus latent, medicamentum infunde, sin foris prominent, inunge. Mirè quoq; succurrit rimis in præputio, tam incipientibus, quàm inueteratis, propter lotium, quod inter meiendum inter glandem ac præputium detinetur.

DE VNGVENTORVM ET OLEORVM compositorum viribus ac ratione, Caput 10.

SERMONEM de oleorum compositione reliquis nō minus vtilem, iis quidem qui methodū in medendo sequuntur, iam, vt ne hac quidem parte ratio medica per omnia proficiens, deficiat, explicabimus. Et quemadmodū ex iam dictis sumpta occasione, alia ad eorum formam consimilia condere, & in alia incidens medicamenta, qua vi polleant, quibūque potissimū adfectibus magis cōgruant, nouisse potes: ita & rationem

tionibus, quibus oleorum cōpositiones cōtineri videntur, expositis, ac q̄ maximè opportuna cōplectentibus, te ea quæ iam tradentur, insequentem, alia quoque iuxta eam rationem cōcinnare permittā. Ac primum à nardino, ceu cæteris sumptuosiore exorsi, deinceps reliquorū, quæ nobis magis explorata sunt, mentionē faciemus. Nardinum igitur vnguentum, ex calfacit & astringit: quocirca iis auxiliatur, qui astrictione calorēque indigent, nēpe stomachicis, cœliacis, destillationi & thoracis vitio obnoxiiis, & suspiriosis: admiscetur quoque emplastrorū cōpositionibus. Eius autē cōcinnandi ratio ita se habet: Olei libr. tres, enulæ Căpanę, ligni aloës, iridis, foliorū myricę, aristolochiæ, arboris thuriferæ, frōdium lauri, cassiæ, xylocassiæ, iunci odorati, costi, amomi, styraçis, myrrhæ, cardamomi, caryophylli, hali, ladanii, asari, zarnabę, myrobalani, fructus balsami, terebinthinæ, singulorū vncia, aspalathi, piperis, cinamomi, singulorū duella, cyperi, xylobalsami, folij, spicæ nardi Celticę, xylocinamomi, bochi, singulorū sesquifextula, balsami duella, vini odorati quantū satis est. Gleucinū efficax cōtra horrores, neruorumque affectus. Olei porracei libr. tres, vini veteris cadi quatuor, musti libr. vigintidua, foliorū myricæ aridorū, cassiæ, vtriusque vncia, frōdiū lauri vnciæ dua, securidacæ, artemisiæ, cyperi, piperis, spagni, bdellij, iridis, carpobalsami, crocomagmatis, asari, scœnigræci, singulorū vncia: myrrhæ, lini balsami, aristolochiæ rotūdę,

METH. MEDENDI, VI. 147

cuiusque semuncia, styracis, ladani, croci, opoponacis, cardamomi, amomi, fertulæ Campanæ, rosarum siccarum, sampsuchi, fœniculi, singulorum sesquuncia, aspalathi, thuris, torisimarini, calami odorati, casia nigræ, costi, nardi Celticæ, inuolueri fructus palmæ adhuc florentis, singulorum se libra, canbi, hoc est, baccarum myrti, sesquicia, enulæ Campanæ libra. Conficitur verò hoc pacto: viridibus in mortario contusis, oleum & mustum cum vino vetere toto conijcito: debet autem impleri dimidium oleo, aut vino vetere, reliquumque musto, quod mediam olei mensuram pèdat: ea diebus quinque macerari sinuntur: postea vsque dum mustum ferueat, vinumque vetus, coquuntur, deinde percolato decocto, herbas abijcito, atque ut iacturam suppleas, olei quod remanserat, & mustum vnà cum radicibus, præcocto oleo, cæterisque tuis, ac denso incerniculo excussis, adjicito: atque omnibus ad vnitatē redactis, diebus quinque madescere permittito, rursusque vsque ad totius musti feruorē coquito, & colata sex diebus ita finito: demum colo transmissum oleum in vase vitreo reponito.

Cyprinū oleum facultatē obtinet calfaciendi, emolliēdi, vuluæ, & neruorū adfectibus subuenit, laterū inflammationib⁹ illitū auxiliatur, lienosis itē cum exiguo aceto inungitur, miscetur & ceratis & malagmaris, cōuenit iis quibus ceruix in scapulas conuellitur, angina laborantibus & inguinum inflammationibus, illitum præstātissimum

quoque est linimentū iis qui ob lassitudinem fe-
briunt: foliorū citri, cyperi, iridis, saluiæ, sampsu-
chi, cumini A Ethiopici, myrrhæ, styracis, masti-
ches, singulorum quadrans, arboris thurifere, ari-
stolochiæ, seminis ammis, ligni balsami, xyloca-
siæ, singulorum triens, enulæ Campanæ, aspal-
athi, floris ligustri, singulorum selibra, violarū vn-
cia, cupressi sextans, foliorum lauri quadrans, ru-
tæ sextans, opopanacis sextans, olei cadus: hæc
vbi vini veteris & adstringentis tribus cadis fue-
rint præmacerata, vnà cum oleo decoquuntur tri-
bus horis, folia citri, arbor thurifera, folia lauri,
cyperus, enula, aspalathus, aristolochia, iris, sal-
uia, semen ammis, ruta, & cupressus: deinde de-
rersis sordibus herbe proijciuntur, ac oleo reli-
qua suprà enumerata adiiciuntur. Sicyonium,
calfacit, discutit, & emollit: Floris rorismarini, py-
rethri, euphorbij, agarici, castorij, nitri, singulo-
rum quadrans, radice cucumeris sylvestris libr.
duæ, olei & vini modus qui satis facit. Rosaceū
oleum refrigerat, & astringit, inflammationibus,
& phrenitidi ex aceto capiti illitum accommo-
datur. Rosarum rubrarum detractis vnguibus, &
nocte diēque marcescētium quadrantem, in olei
ex acerbis oliuis expressi sesquilibra, operculato
vase, dies quadraginta insolato: hoc potū aluum
soluit, & ventriculum æstuantem restinguit, vl-
cera caua nutrit, & ad vreri inflammationem pol-
let: cum melle ac salis exiguo infusum intestina la-
cessit ac iritat, & in dolore dentium vtiliter col-

luitur. Anethinum, ad horrores circuitu repententes callidum illitum, lassitudines, & articulorum dolores valet: subter item inditum, vteri duritias emollit. Anethi viridis per diem & noctem marcescētis vncia, in olei dulcis sesquilibra, operculato vase dies quadraginta insolatur. Chamemelinum illitum per se, vel cum vino bene diluto calido, rarefacit, febrem præcipuè diurnā discutit: quinetiam omniū corporis membrorū dolorem illitum leuat. Chamemeli florum sine candidis foliolis sextatē, in olei libra vitreo vase linteolo cooperto, quadraginta dies insolato.

Oleum è lilio, muliebribus vitijs cōgruit, vlcera capitis manātia, furfures, feruidas eruptiones hyeme cōtractas, illitum sanat, atque ad omnem inflāmationem cum vitellis ouorum inunctum accommodatur: potum deiectionem bilis per aluum molitur: stomacho aduersatur, & nauseam parit: Foliorū lili, dempris vnguib⁹, ab imis partibus sextans, olei dulcis libr. tres. vbi triduo insolaueris, alia prioribus abiectis adijci debēt, rursumque triduo exacto, alia, tēque id negociū est obeundum. hoc tepefacientem facultatem obtinet. Rutaceum calfacit, & exiccat: quare destillationibus ac doloribus thoracis, reliquorūque corporis membrorum, quæ cal fieri postulant, accommodatur. Comarum rutę & foliorum die noctēque vna tabescētium vncia, olei libra: anethini modo soli exponitur. Violaceum oleum, utpote refrigerans, ad feruentes inflāmationes ido-

neum est. Violarum quadrans, olei libræ duar.

Myrtaceum refrigerat ac astringit: quocirca coeliacis affectibus conuenit, ambusta item & exanthemata illitu perfanat: valet ad attritus quos hyems genuit illitum, ad sedis rimas, cōdylomata, atque ad artus laxatos: sudorem quoque reprimendi vi pollet. Accipit foliorum myrti tenerorum vnciam: conciduntur, & in olei immaturi sextarium demittuntur, & vt cætera administratur. Irinū calfacit, emollit, roborat, iridis, aspalathi, baccarum viticis, piperis, enulæ Campanæ, singulorum vncia, opopanacis, iunci odorati, vtriusque vncia, anchusæ duella scriptula duo, casia semuncia, xylobalsami vncia, nardi Celticæ vncia, olei modus qui sufficiet. Melinum astringit, quamobrem ad stomachi: iccinorisque imbecillitates est vtile, & ad ventrem defluxionibus infestatum: malorum cotoneorum exempli medulla, scilicet, olei omphacini sextarius, mala in minutas partes dissecta adiecto oleo dies quadraginta insolato. Mastichinū, leuiter calfacit, & amplius astringit: quadrat coeliacis, stomachicis, & dysentericis, vitia faciei illitum delet, & colorem cutis commendat: mastiches vncia, olei immaturi sesquihbra: coquuntur in duplici vase. Ratio compositi mastichini ita se habet, olei libr. septuaginta, xylobalsami libr. decem, iunci odorati libr. quinque, xylomastiches libr. octo, terebinthinæ libr. tres, comarum absinthij libra, vini odorati libr. quindecim: arida in vino tribus an-

METH. MEDENDI, VI. 551

te diebus macerata oleo & vino miscentur, & horas sex coquuntur, mox mastiche & terebinthina probè liquefacta iniiciuntur, colatâque & refrigerata in vas transfunduntur. Laurini cõpositio est huiusmodi, Olei maturi libr. septem & semis, baccarum lauri maturarum sesquilibra, cõmistis & mollitis oleum excernitur. Quidam baccas separatim molliūt, & ita oleū exprimunt: est autem hoc merū & syncerum laurinum ex-calfacit vehementer, & emollit: ideoque scabie infestatis, & asperis impetiginibus cõflictatis il-litum medetur. Cæterum eo abstinendum est in impetigine ac scabie inflammationem minante, ac in calida biliosaque temperie: nanque frigidis & humidis ac pituitosis, necnon quorum articu-li perfrictione tentantur, & coxendicum dolore laborant, accommodatur. Vermes & pediculos enecat: capitis furfures, alopecias & ophiales corrigit: vsus eius est in lauacro, deinde abster-gere oportet ouo & melle ac fœnigræci farina, sed cauendum est ne capite calido admoueat.

Omphacinum oleum est, quod acerbis visis exprimitur, Græci *ωμφοβία* appellant, Stoma-cho propter suam astringentem idoneum, præ-gnantes gingiuas reprimat, & ore detentum den-tes labentes firmat, sudores cohibet illitum, con-tra venena lethifera assidue potum & vomitio-ne reiectum datur: decoctum verò cum ruta torsionibus correptis exhibetur: est & in vetu-stis febribus præsentissimum linimentum.

Amygdalinum prodest aduersum inflammationes & vteri in latus inclinationē, eiusque stragulatus, infusum: capiti irrigatum, eius doloribus medetur: aurium labores, sonitus, ac sibilos instillatum discutit: valet & sorptum ad nephriticos, ægrè lotium reddentes, calculosos, iecinorosos, suspiriosos, tabidos: maculas faciei deler, eamque erugat, si melle & radice lilij ac rosaceo, tãquam cerato abstergetur: oculorum abolet hebetudines, manantia capitis vlcera, furfurēsque ex vino deterget: hoc quidam *μυτώπιον* nuncupant. Conficitur autē hoc pacto: amygdalarum amararum chœnices quatuor, purgatas & exiccatas pistillo ligneo in mortario leuiter tantisper contundito, dum massa fiat, eiq; aquæ feruentis cyathos duos affundito, itaq; semihorē spatio dimittito, posthęc validius terito, deinde manibus complicatis exprimito, & quod per digitos defluit subiecta concha excipito: rursusque in id quod expresse- ris aquæ heminam infundito, & spatio vt eam cō bibere possit interiecto, opus redintegrato, quatuor chœnices heminam siue cotylen reddunt.

Eodē quo prædicta modo paratur è sesamo sesaminū, & ex nucibus iuglādibus caryjnū. Quin & hyosciaminū, ita è semine apollinaris herbæ cō ficitur: valet & ad aurium dolores, & pelsis emollientibus admiscetur. Simili quoque ratione gnidijhum, è grano gnidio concinnatur, vim obtinet purgatoriam: eo pacto & è cnico cnicinum, sed infirmius est: similiter & raphaninum, subue-

METH. MEDENDI, VI. 553

nit iis qui ex morbo phthiriali laborant, faciei quoque asperitudines deterget. Melanthinum adhuc eandem habet facultatem, & componendi rationem. Sinapinum construitur, sinapi in lauorem redacto, & aqua calida macerato, deinde admixto oleo, ac expresso; facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infestat euocans.

DE VENENATIS, Cap. II.

NUNC verò, quod nouissimum est, nec minus utile, de venenatis quæ necessaria sunt differentes, reliquum eius quod hoc libro polliciti sumus, persoluamus, atque initio à familiari nobis animali sumpto, deinceps de reliquis pertractabimus. In rabiem igitur in vehemētissimis æstibus ut plurimum canis agitur: atque ubi ea corripuit, potum cibumque auersatur, multumque pituitæ spumosa ore & naribus profundit, & prauis oculis inuictur, ac solito est tristior: sine latratu belluas & homines, notos iuxta ac ignotos, nullo discrimine inuadit. Porro ubi momordit, nihil molestiæ statim, præter dolorem è vulnere, infert: sed processu vitium, quod ab aquæ formidine *σφοδρικός* Græci nominant, progignit: oboritur autem id cum nervorum conuulsione ac totius corporis rubore, præcipuè totius faciei sudore & anxietate. Nonnulli ex demorsis lucem fugitant, alij perpetuo mœrore contabescunt, sunt qui canum more oblatrant, & obuios demordent, mordentesque eiusdem mali auctores euadunt. Acco-

modatum his est medicamentum è cācris fluuialibus, quod cōstat parte vna gentianæ mistæ cū crematorum cancrorum cineris partibus duab⁹. Diximus autem antea de huiusmodi medicamento, vbi de iis quæ aduersus venenata valēt meminimus, vnde de omni medicamento discēs, quod ad venenatorum ictus quoslibet valet. Nec verò timēda sunt vlla æquē rabiosorum animalium vulnera, vt exigua, ac scarificationibus similia: nam ex maioribus cumulus copiosusque sanguis dū effunditur, aliquid quoque veneni eluitur: at ex minoribus, nequaquam. Atque ex maioribus abscedentes carnes adimendæ sunt, & labiorū margines acie scalpelli deglubi debent: cum caro intenditur, cauo scalpello excindenda est, & vtrinque altius adactis ictibus, quo sanguinis euacuatio ac profusio, veneni affectui aduersetur. Quin & cucurbitula cum multa flāma admota, copiosum præstat iuuamentum, vt vim veneni eneruet ac dissoluat. At longè efficacissimum in venenatis ictibus præsidium est vstio: nam cum ignis facultas quauis alia sit validior, simul veneno potitur, impeditque quo minus penitus serpat, simul eius deuicta portio non cōtemnendam occasionem insequenti curationi largitur, quòd diutius scilicet exulceratio perduret: in id enim imprimis est inuigilandum, ne citius quàm res exigit, partes coalescant. Præstant hoc & salsamenta imposita, & cōtritum allium, cepēque, liquor item Cyrenaicus, & ouorum vitella tam cōmanduca-

METH. MEDENDI, VI. 555

ta, quàm secus. Quòd si, vt crebro vsu venit, cicatrices prius quàm dies postulet, obducantur, opus est circum carne amputata aut exulsa, vulnere aperta tenere ac refricare. Cæterû certo præscriptoque dierum numero transacto, permittendum est vt vlceribus cicatrices obducantur, atque emplastro è sale, regio omnis est cõprehendenda. Deinde paucis interpositis diebus, locus sinapi exulceratur. Cibus sit allium & cape, & porri: potus verò, vinum meracius. hæc enim difficulter mutantur, ægrèque exitum reperiunt: siquidem eorum qualitates ad plures dies permanent, quando vi illa lethifera non vincantur, neque immutètur, sed ex aduerso ipsam oppugnare soleant. Vtilia sunt & antidota, eaque præcipuè quæ pluribus aromatis cõponuntur: etenim aromata & odora omnia, sua natura ac facultate ægrè mutationem sentiunt. Nô est tamen ignorandum, vitium quod ab aquæ metu, dixim⁹ *ὁ δροφολιχὸς* nuncupari, haudquaquam præscriptû statutûque habere diem, quò ingruat: siquidè vt plurimum quidem post quadragesimum diem negligentiores adoriri solet, attamen interdum & post sex menses & anno elapso inuadere contigit, vt nos experientia comperimus. Sunt qui narrent aquæ pavorem post septimum demum annum quosdam corripuisse. Porro cibi acres, portionèsque meracæ quotidie assumantur, quæ locum hebetare queant: sudor quoque qui cibum antecedit & sequatur prouo-

candus est, adhæc picatio & sinapismus, tum in parte, tum in toto corpore est utilis. Verū omnium præstātissimus est elleborismus, & sacra ex colocynthide antidotus. Quin & lac scissile purgare potest. Atque de his hætenus, nunc reliqua subnectamus. Quos phalangium momorderit, iis locus rubescit, & exiguas punctiones ostendit, sed neque intumet, neque plurimum calet, verū modicè rubet, & frigidus ex aduerso sentitur. Comitatur tremor toto corpore, & inguinū ac poplitum collectio contentiōque conuulsioni adsimilis: circa lumbos dolor, & perpetua vrinae reddendæ stimulatio, ac difficilis recremētorum excretio, sudor similiter frigidus tota corporis summa cute prorumpit. His imponendus est cinis ficulneus cum sale ex vino subactō: aut radix sylvestris Punicæ trita, vel aristolochia cum farina hordei ex aceto macerata. Adhæc, vlcera marina aqua fouenda sunt, apiastrisque decocto, & folia eius inspergenda, frequentius in balneū demittere oportet, ac hæc medicamenta propinare, abrotoni semen, anisum, aristolochiam, cicer sylvestre, cuminū Aethiopicum, fructus cedri, platani corticem, trifolij semen, singulorum sicciliquum cum vini hemina. A iunt quidam expressum è caneris fluuiatilibus succum cum lacte, & apij semine addito, à molestia liberare. Vesparrum & apum ictibus malua cataplasmatibus more imposita succurrit, item farina hordeacea cum aceto, & lac ficus moribus instillatum, forūf-

que è muria, aut aqua marina. Demorsis ab ea quæ scolopendra nominatur, locus in ambitu li- uescit, ac nonnunquam fæculentus, rubetque ra- ro apparet. Exulceratur autem ab ipso morſu du- cens iniriū, eaque exulceratio laboriosa, ac pro- pmodū intolerabilis efficitur, præter hæc pruri- tus toto corpore perſentiūtur. Super vulnus inij- cienda est ruta sylueſtris trita cū ſale & aceto: ſo- ueri itē debet locus muria acida: potui quoq; ex- hibetur ariſtolochia cū vino, aut ſerpillū, vel ne- pita, aut ſylueſtris ruta. His quos ſcorpius mor- ſu laceſſiuit, euſtigio vulnus inflammatione ten- tatur, dureſcit, & rubore ſuffunditur, atque nō ſi- ne cruciatu doler, alternis vicibus, modo calor ingens, modo frigus perſentitur, & labor repen- tinus, qui nunc leuis eſt, nunc ingraueſcit. Comi- tatur ſudor, & horroſis ſenſus, tremorque, & ex- tremorum perfrictio, inguinū tumores, in ſede pilorum erectio, & grauis moleſtia. In ſumma itē cure dolens quidam punſtionis occurſus perſen- titur. Lac ſicus vulneribus inſtillatū, ipſeque, qui vulnus inſiſxit, ſcorpius in puluerem redactus, lo- cōque vulnerato impoſitus, tāquam vulneris ſui medicus, opitulatur, ita iubēte naturæ rerum diſ- ſidio, quam *αιπινάδιαι* Græci nominant. Succur- rit & ſulphur ignem non expertum reſina tere- binthina exceptum, item galbanum ſplenij mo- re extenſum, & loco inductum, & in vino para- rum cum rutæ decocto. Semen quoque trifolij herbæ tritum ac impoſitum auxilio eſt. Vtēdum

est & potionibus aristolochiæ cum vino, & ger-
 riana, & pulegio, & baccis lauri, & nepita cum
 posca. Vfus adhæc balnei continuus, cum sudo-
 ris prouocatione copiosa, & portione vini diluta
 commendatur. Pastinacæ marinæ morsum cõ-
 festim graues dolores subsequi incipiunt, conti-
 nuæ item conuulsiones, & labor ac imbecillitas,
 mentisque vacillatio ac vecordia: posthæc, vo-
 cis priuatio, oculorum caligo, & ipse locus qui
 plagam accepit, in ambitu, & quæ vicina sunt,
 nigra euadunt, & tangentem non sentiunt. Et
 si quis eum presserit, sanies inde nigra, aspera, &
 graecolens excernitur. Iuuant hos omnia quæ
 contra viperæ morsum valere trademus, præter-
 ea in potu datur absinthium, saluia, sulphur cum
 aceto, ipsa quæ dissecta atque imposita suo vulne-
 ri medetur. Quos vipera demordit, corpora
 intumescunt, & vehementer siccantur, coloré-
 que subalba conspiciuntur. Sanies adhæc è vul-
 nere pmanat, primû subpinguis, posthæc cruen-
 ta, pustulæ ambustis similes erumpunt, mox ser-
 pit venenum longè latè quæ depascens adiacen-
 tia, id quæ non modo summa cute, verum & in
 altum subiens. Gingiua ipsi sanguine suffundun-
 tur, & iecur inflammatio parum constans cor-
 ripit. Torsiones item, & vomitus biliosis obori-
 tur, accedit præterea tremor, & carus, & vrinæ
 difficultas, frigidique sudoris effusio. Auxiliatur
 simus capillus ex vino iniectus, item laurus, a-
 brotonum, galbanû imposita, adhæc pulli galli-

METH. MEDENDI, VI. 33

nacei dissecti, atque ilico appositi: præterea cortex raphani validè rufus, & scilla assa, ac chamæmelinum tritum. Bibitur & leporinum coagulū efficaciter pondere trium obolorum, & succus porri instar heminx in meraco vino, necnō apiastri succus, & ruta sylvestris in vino, ipsum quoque vinum lūmpsisse iuvat, & allia, & porros, ac cepas, falsamentaque. Gallinacea item cerebella ex vino pota, seménque satiuæ brassicæ ex vino. Habes quoque Andromachitheriacen antidotū, quæ pota aut apposita, nulli alteri medicamento utilitate cedit: scripta præterea fuerūt & alia antidota, quorum vsu laboranti succurres. Similia iis eueniunt quos amphibæna aut scytale momordit, quare & consimilia sunt auxilio, itaque & inde quæ hîc peragi debent sunt petenda.

Morsui quem druinus intulit, vehementes oboriuntur dolores, & in loco pustulæ prorumpunt, ex quibus consequenter aquosa sanies effunditur: adhæc rosiones & torsiones comitantur. His opitulatur aristolochia cum vino pota, trifoliūque herba & radix hastulæ regiæ eodem modo assumpta, necnon quercus cuiuscunque glandes epotæ, ac ilicis radix assa & cataplasmatismore inducta auxilio est. Quos hæmorrhous momordit, validis corripuntur doloribus, atque macilentæ, ac prorsus strigosa ob cruciatuum continuitatem corpora redduntur, ex vulnere multus cruor excernitur, & si qua parte corporis cicatrix reperiatur, sanguine

manabit. A lui quoque excrementa sunt sanguinea, cruórque qui emanat, in grumos concrefcit, adhæc è pulmonibus sanguinem tufsi reijciunt, eúmque euomunt citra auxiliij opem. Iam qui à dipfæde mordetur, iis tumor qui cæleri nequit accidit, fitis que adeò vehemens, vt neque fariari poffit, neque vlllo tẽpore intermittat. Ictus ab hæmorrhoo & dipfæde illati, deplorati funt, ceu qui remedia refpuant. Attamen enitendum eft, vt vftio, fi locus patitur, membrique præcifio ac mutilatio accerfatur, deinde acríæ cataplafmata imponere cõueniet, cibósque acres exhibere, & meracum bibere, & frequẽter lauare, atque id genus reliqua afsiduè obire. Vlcus ab hydro, quem nonnulli natricem vocant, morfu illatum dilatur, ac in medio liuefcit: fanies ex eo emanat copiofa, nigra & graueolens, tanquam ex vlcere pafcente, quod *νοῦλον* vocant. Prodeft origanum aqua fubactum, vel lixiuium quernum cum oleo, vel ariftolochiæ cortex radíxve trita, farina item hordeacea cum hydromelite potatur, & ariftolochia cum poſca, aut marrubij fuccus cū vino, & recens fauus cū aceto oblatus. Quòd ſi cenchrus nocuit, morfus eius viperæ ſimilis euadit, putredo comitatur, & carnes tumefactæ prius, vt in aqua inter cutem, defluunt, fiúntque lethargo obnoxij, & delatione in ſomnum corripuntur. Teſtatur Eraſiſtratus, iecur iſtis, & veſicæ ac inteſtinum laxum affici: ſiquidẽ diſſectis partes hæc quodammodo corruptæ repetiuntur. His lactu-

METH. MEDENDI, VI. 561

ca semen vnà cum lini semine cataplasmati in modum applicatum auxiliatur. Succurrit & satoreia, & ruta sylvestris, ac serpillū cum hastula regia lauigatum: centaurij item radice sicilique cum vini cyathis duobus, aut aristolochiæ radix & cardamomum ac gentiana pota. Si cerastes momordit, locus attollitur cū duritia ac pustulis. Manat è vulnere sanies, modo nigra, modo subpallida. Quin & totus corporis coalitus varicum modo attollitur, genitale arrigitur, mens alienatur, oculi caligant, & neruorum distentione tandem intereunt. Hos membri præcisio celeris sanabit: quare amputandum est quod morfu contigit, aut partes demorsæ quæque his sunt vicinæ ilico sunt excarnificandæ: reliquæ verò ferro candenti exiccandæ. Aspidis morsus acus puncturæ similis, omnino exiguus sine tumore apparet. Sanguis nō multus, sed paucus & niger destillat: subita oculorum hebetudo inuadit, dolor totius corporis multiplex, sed omnino leuis, & nō sine quodam voluptatis sensu comitatur, cordis morsus exiguus infestat, frons assidue cōuellitur, palpebræ dormientium instar, crepris sensibus mouentur, atq; inter hæc mors prehēdit, ne diei quidam tertia parte interposita. Eadem quæ in ceraste sunt auxilio. Celerrimum est huius venenū, quod sanguinem in arteriis suo frigore coagulet.

Quum basiliscus quempiam momorderit, vulnus subaureo colore tingitur, & mors auxilia anticipat, sed tam pestilens veneni perniciēs in Li-

byæ defertis secessit, raròque aliqui in eum incidunt, illive occurrunt. Quod vitium prius quàm demorſi ipſum perſentiant, aut cum medico cò-
municent, mors repentina inuadit, omnem quæ de eo haberi poteſt præripiens curam ac diligenti-
am. Quæ verò familiaria ſunt, atque ad viuendi rationem loco concedente, aſſumere licet, ea
partim vict^o ratione calidiorè, & meraca potione,
partim medicamentis quæ vulneribus ad-
moti virus prolicere queunt, partim antidotis huic
rei accommodatis, uſurpare decet: quemadmodum de ijs ſuperius ſatis ſupérque diſſeruimus.

Porro aduerſus omnem venenatum ictum adhibendus eſt qui vulnus exugat; non tamen exugèrem iciunum eſſe oportet, verùm cibum ſumpſiſſe debet, ac vino os colluiſſe: deinde olei pauxillum in ore contineat, atque ita ſugat. Ipſe præ-
terea locus ſpongia fouendus eſt, ac ſcalpello al-
terioribus plagis ſcarificandus eſt, quo omnem euomat luem: quinetiam carnis in circuitu exciſio
atque ablatio vicinas partes tuetur, ac à labe vindicat. Quòd ſi locus carnem excindi nò patitur,
cucurbitulam cum flamma copioſiore deſigere oportet. Quòd ſi agrè abſciſionè demorſæ partis admittit, citra cunctationem ac moram, tota
particula amputanda eſt, præcipuè ſi fera malignior fuerit, quæ ictum intulit. Imponitur autem
cinis ſarmentitijs, aut ſiculneus, cum ſtillatio lixiui, ſubactis cum garo acri, ſaſſamentis, porris,
cepis, allijs, ac tritis: gallinacei item pulli diſciſi,

METH. MEDENDI, VI. 363

& quàm calidissimi vulneratæ parti admori, magnopere auxiliantur: quippe qui pestilens ad se virus pelliciant. Habes & disputationem de virulentis feris sufficienter tibi explicatâ, vt ne hac quidem parte quicquam quod ad medendi rationis notitiâ pertineat, desiderare queas. Cæterum quia de morborû agnitione ac causis, duobus primis libris à nobis tractatum est, & in duobus alijs sequentibus de ijs quæ ad affectuum qui singulis partibus incidunt, curâdi rationem spectant, disseruimus: ac demum duobus his postremis quæ tum internis, tum externis vitiis assumpta opitulari censentur, tradidimus: tûque denuò legationem obire statuisti, ex his quæ docuimus, abunde quenuis morbum agnoscere, eique quæ necessaria sunt adaptare, hinc sumpta occasione, potes. Quod si quippiam in hoc commentario deesse videbitur, ne vllis alijs egeas medicorum libris, vbi legatione functus redieris, id quoque, si quidem vitæ aliquid adijcietur, Deo concedente absoluetur. Interea temporis, hîc opus finē nunc accipiat. Vtinam autem hæc omnia percurrenti euoluentique, fructu atque vtilitate quæ in eis sunt, perfrui liceat, quo & nos hinc gratiam aliquam reportemus, & ne frustra laborem suscepisse videamur.

QVÆ INTERPRES

(parſim his ſex de methodo medendi
libris annotarat.

Pag. 58, Ita enim progrediēte ſermone) Poſt hæc
verba deſunt quædam.

91, Verum cum in ea tractatione) Lib. 2. cap. 15.

146, Vocaturque affectus *ἔρπης*) Hunc alij herpe-
tem exedentem appellant, ſive *ἔρπιντα ἐδιόμβρον*.

130, Dictæ porro ſunt *χιερόδες*) Quidam Latini
etiam ſcrophulas vocant.

180, Cæterum de ſingulorum horum facultate)
De ſomno nihil hoc loco: vide lib. 2. de Spiritu
animali, cap. 11.

192, *ὀπώρες* Græci nuncupant) Latini quidam *ὀ-
πώρας*, poma vocanda putant.

330, Scammonij ſextulam terito) *ἑξαγίον* cū Ruellio
ſextulam verto, & hexagia duo, duellām: he-
xagij verò ſemiſſem, ſcriptula duo.

331, Seminis cucumerum, intubi erratici, &c.) Nō
conuenit cum Ruellij editione.

334, Seminis portulacę ſemuncia) Ruell. drach.
tres.

334, A maraci, chamæmeli, & artemiſię, ſingulo-
rum ſemuncia) Ruell. ſextula.

336, Tragacanthæ, maſtiches, vtriuſque ſcriptu-
la duo) Ruell. ſeſquixextula.

337, Roſarum, ſpodij, &c. vtriuſque drach. qua-
tuor) Non conuenit cum Ruell.

339, Florū ſylueſtris Punici, amyli torrefacti, &c.

singulorum sextula scriptula) Non conuenit cum Ruell.

Rhois culinarij *ρωϊς*, Ruell. sequimur.

- 347, Pastillus è vesicaria) Habet Ruell. alterũ Pastilli è corallio conficiendi modum, qui sequitur, Altera eiusdem pastilli conficiendi ratio, Lapidis corallij vncia, anagallidis herbæ vncia, rhei barbarici sextans, spicæ nardi sextans, aristolochiæ longæ triens, gariophyllorum quincunx.

Croci oboli terni, herbæ apollinatis seminis drachm. quatuor) Ruell. sex.

- 345, Rhei Pontici, nepetæ, &c.) Non conuenit cum Ruell.

- 346, Sapientissimus Galenus) De compositione Theriacæ ex Galen. lib. 1. de Antidotis.

- 351, Theriaci pastilli) Vide libro de Theriaca ad Pisonem.

- 355, Accipit mameræ vnciam, &c.) Hoc antidotum corruptum est in Ruell. vt satis constat si conferatur cum Nicolao Myrepso, vbi hoc legitur in ordine 148.

- 356, Sanguinis draconis vnciam, cinabaris, &c.) Notent qui cinabarin putant esse sanguinem draconis officinarum.

- 358, In alijs lybistici) Ruell. habet, elaterij, vbi non ster codex legebat, *et rhois*.

- 363, Pipetis candidi, nardi Indicæ) Ponderus desiderabarur, vt in Ruell.

- 369, Penidiorum drachm. sedecim, &c.) Sub finem

nem non conuenit cum Ruell.

370, Gallia moschata) Græcè legitur *σύν μοσχά-
νῳ*, quod nos Ruellium secuti ita reddidimus:
suprà tamen fol. 339. *σύν* rhoen culinarium ver-
timus eundem Ruellium sequentes.

371, Ambaris, agallochi, vtriusque tar) Tar, Ni-
colaus Myrepsus habet scrupulos duos, apud
quem interdum legitur Tarium.

Stimmi) Puro legendum, Folij.

377, E Punicis malis cōpositio stomatica) Ruell.
stomachica. sic Codex Græcus CL.V. Ran-
coneti habet, *ὁ δὲ πρὸς τὴν στομαχίαν*.

383, Pulegium, atram bilem pellit) Dosis, vnciæ
duæ cum dimidia ex mulsâ.

388, Pedicularis herba, si quis eius grana decem)
In Dioscoride legitur quindecim.

389, In cibis autē decocto præbetur) In Diosco-
ride obsonio.

Semen est quale thymi) In Dioscor. semine
epithymi.

390, Id medicamētum quod triphalium paruam
nūcupant) Infrà legere est triphyllon. Ex
hoc colligas quàm peruersus sit ordo in Ruel-
lij editione.

392, Nymphææ, ænanthæ) *Ἐκτανδρόκακκα* legitur
Græcè: nos Ruellium sequimur.

394, Seminis apij, seminis fœniculi) Decrat pon-
dus. Ruell. habet, singulorum vnciam.

395, Compositio orbiculorum, quod Græci *κοκ-
κία*) *Κοκκία*, quodd granum coccineum magni-

- tudine adæquent orbiculi.
- 392, Mastiches, ~~anisi~~, (stæchadis) Videtur hic aliquid desiderari.
- 401, Si verò agaricum & medullam) sc. colocynthidis.
- 409, Imbecillioribus verò, (siquos nouem) Legebatur duos: sed puto cum Ruellio legendum nouem, vt sit dimidium drachmę.
- Olei Cyprini drachmæ) Deerat nota ponderis. Ruellius habet, centum.
- 415, Cæterū quia purgantia, &c.) Hæc in Ruellij editione desiderantur.
- 429, Rhaphanus item & sinapi, & cardamomū) Forte nasturtium: vt *καρδαμύρις*, non *καρδαμύμωρ* legatur.
- 432, Atque de his hæc satis faciant, &c.) Hactenus defunt in Ruellio: sequebatur caput de emplastris & malagmatis, quod nos in suum locū restituiimus.
- 433, Quibus in calce libri alia quoque adiunguntur) Docent hæc nos recte contra exemplaris Græci fidem, quintum librum in medicamentis exitiis finiuisse. Hoc libro de medicamentis quæ exterius adhibentur, pertractat.
- 435, Quoniam, vt diximus) lib. 2. cap. 5. Inquit Galenus) Galeni curatio lib. 1. de compos. med. secundum loca.
- 437, Post euphorbium censetur sinapi, & nasturtium) Nasturtium, licet in exemplari legeretur cardamomum.

- λίμνης dicta) Paulo post vocat hanc λίμνησιν.
 442, Aut, Arūdinis foliorum, &c.) Locum hunc
 ex Galeno restituimus.
 443, Hoc, inquit Galenus) Lib. I. Compos. med.
 secundum loca, cap. I. in fine.
 444, Aliud, Adipis taurini, &c.) Locus ex Gale-
 ni restitutus.
 Myrti tusi sextarium, bryi.) In Galen. vsti sex-
 tarium, musci.
 469, Cum rosaceo aut cyprino tepesactum) Ga-
 len. feruefactum.
 475, Habet adipis anserini drachmas quatuor,
 hyssopi) Galen. œsypi pro quo Actuarius sæpe
 habet hyssopi, vt supra lib. 5. monuimus.
 486, Quod ego composui) Galenus scilicet.
 487, Cadmiæ trientem) Galen. drachmas qua-
 tuor: atque ita puto legendum esse.
 489, Tragacanthæ drachmas duas,) Galen. octo.
 491, Cadmiæ, thuris, vtriusque drachm. octo) Vi-
 ginti legitur in Galeno.
 494, Aut erinacei terrestris succum) Fel, Galen.
 499, Aut spumæ argenti chemam) Chema capit
 cochlearia duo, seu drachm. duas scriptulum
 vñ, grana quatuor, & quatuor quintas grani.
 503, Singulorum drachmam cōpone, deinde ad-
 de galbani siciliquum) Pondus hîc non conue-
 nit cum Galeno.
 509, Cornu ceruini drachm. octo, rhois rubri)
 Græcè tamen legebatur, ῥοῖ, hoc est, æruginis.
 513, Costi sesquidrachmā) In Galen. sesquinciā.

Rhois rubri drach.¹ quatuor) Et hîc legebatur,
æruginis.

518, Aut hirundinum recrementū) Cinerē, alias.

520, Nunc de reliquis quæ summæ cuti adaptan-
tur) Et hic locus monuit me vt ordinem exem-
plaris & editionis Ruellij immutarem.

530, Quidam etiam visci libram adijciūt) In Ga-
len. legitur, aceti, lib. 6. Compos. medicam. $\chi\tau^1$ $\psi\eta$.

532, Hyssopi, terebinthinæ, &c.) Intelligit æsypū
antiquioribus dictū, vt sæpe alibi in emplastris.
Medicamentum Piscatoris) Confer cum Galen.
lib. 7. Compos. medicament. $\chi\tau^1$ $\psi\eta$.

533, Picis nauibus deraſcē) $\alpha\pi\chi\iota\upsilon\alpha\tau\epsilon\varsigma$.
Medicamēti $\alpha\lambda\epsilon\pi\epsilon\upsilon$) Habet hoc Gale. lib. 7. Cō-
posit. medicam. $\chi\tau^1$ $\psi\eta$, sed inde multa essent
hîc addenda.

535, Cyphari) $\kappa\omega\phi\alpha\rho\iota$.

538, Boici) $\beta\omicron\epsilon\iota\kappa\epsilon\upsilon$.

541, Habet chamæiconis, lupinorum, cretæ) $\zeta\upsilon$ -
 $\gamma\alpha\iota\varsigma$.

553, Amygdalarum amararum chœnices qua-
tuor) Chœnix pendet libras duas & quadran-
tem, ex omnium supputatione.

554, Diximus autem antea de huiusmodi medi-
camento) Hæc in nostro exemplari desideran-
tur. nulla enim antea horum facta fuit mentio.

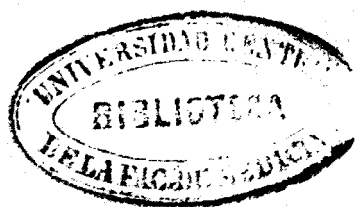
558, Porionibus aristolochiæ cum vino, &c.) Vi-
detur hîc aliquid deesse. non consentit cum
Ruellio.

570

561, Quin & totius corporis coalitus varicū modo attollitur) Legebatur κίρρσις, quod sequutus est Ruell. nos tamen κίρσις censemus legendum.

ERRATA CORRIGE.

Pag. 21, vers. ultimo, lege, vndosus. 105, vers. vlti. lege, turgentium humorum concoctio. Interpretes ὀργάνων pro ὀργάνων legerat.

371

RERVM AC VERBORVM
magis insignium Index.

A

A D Abrafa	528	aceti mulsi simpliciscō	
abscessus in aure		positio	376
curatio	283	acetum mulsum deie-	
abscessus disruptus su-		ctorium	403
pra renes raro p ve		acetum squilliticū	378
sicā expurgatur	78	aceti vis peculiaris	455
quomodo discerna-		ad Achoras	549
tur	79	ἀχώρα	120
abscessus qui facilius &		ἀχώρας curatio	454
qui difficilius curan-		acida quibus cōueniār,	
tur	105	& quibus non	206
abscessuum differentia		ἀκμᾶσιν febris quę	94
ibidem		aconiti poti signa & cu	
abscessuum sub aurib⁹		ratio	427
aut in collo futurorū		acopa varia	532
signa	104	ἀκροχορδαί	144
abscessuū thoracis ru-		ad ἀκροχορδαί	523
nice si educuntur se-		ἀκροχορδαί, vide Verru-	
curius est	57	ca pensilis.	
Acacia	483	actiones naturales quę	
in Accessionibus ven-		immutare possūt	187
triculus sit inanis	210	Actuarij liber consola-	
accessionum significa-		torius	177
tiones quomodo co		acuti cōparatione lon-	
gnoscantur	20	gorum, qui	119

- acuti morbi simplici-
 ter qui ibidem
 acutissimi morbi quan-
 do iudicentur, & qui
 119
 in Acutissimis morbis
 quare ægrum in in-
 edia cōtineamus 199
 acutorum morborum
 iudicia quousq; ex-
 tenduntur 117
 ad A Egrum ingredien-
 ti medico quid faciē-
 dum 106
 ἀγίλωψ 128
 ægilopis curatio 286
 ad A Egilopas 475, 488,
 497
 ad ægilopa vetustū 493
 ærugo 482
 æris squama & flos
 ibidem
 æs vstum ibidem
 de Affectibus cutis ca-
 pitis 121, & in sequen-
 tibus
 affectus cōmunes om-
 nibus membris 12
 affect⁹ ex scirrho lienis
 q̄ iecinoris sunt mo-
 deratiores 261, 262
 affectus proprij singu-
 lis membris 13
 affectus vetustos inno-
 uans 334
 in Affectu nō statim au-
 xiliis cedente, nō est
 ad alia transeundum
 219
 affectuum partium ge-
 nitalium notē 78
 ad Afflictos sine ratio-
 ne 368
 agarici nigri assumpti
 curatio 429
 agaticum quid purget
 386
 aiuga quid vacuet 387
 albugines 131
 ad Albugines 495
 albuginum crassarū cu-
 ratio 290, 291
 de Albuginū tenuium
 curatione 291
 alentia multum aut pa-
 rum, quæ postulant
 189
 ali plus desiderant ado-
 lescētes & iuuenes
 188, 189

INDEX

573

- alimenta variant iuxta
temperamenta 188
- alimēta boni succi, ma-
li, crudi, quæ vocen-
tur 187
- alimenta deteriora in-
terdum appetentia
melioribus adæquat
191
- alimēta alij proprieta-
te quadam peculia-
ria ibidem
- alimenti quantitatē im-
mutantia 189
- alimenti sumēdi oppor-
tunum tempus 191
- alimenti utilitas, vnde
iudicatur 186
- alimentum paucū exi-
gunt declinantes &
senes 189
- alimētum quoties assu-
mendum 191
- alimentū semel aut bis
assumendum ibidem
- de Alimentis, & victu
instituendo 186, &
inde
- si Alimentis oblatiseuē-
tus nō respōdet, quid
incusandum 187
- alimento nondum co-
cto non est aliud in-
gerendum 190
- alimentorum differen-
tiæ 187
- alimentorum qualita-
tes iudicantur colla-
tæ ad corpus tempe-
raturum ibidem
- alimentorum quātitas
nō eadem omnibus
opportuna ibidem
- allium quid purget 387
- aloe 380
- aloe quibus & quātum
danda ibidem. & 381
- aloes facultas 484
- ἀλωπεκία quid & vnde
dicta 123
- alopecie curatio 435
- ad Alopecias 504, 506
- ad Alopecias in capite
frigido 551
- ἀλφει 143
- alphi albi & nigri ibid.
- alphi quid differant à
leucis ibidem
- ἀλφει curatio 303, 304
- alphi leucis modera-

- tiores 143
 ad Alphos 522
 altercum, vide Apollinaris herba
 ex Althea medicamentum 540, 541
 alula oculi 131
 alui difficultas, vide Dysenteria
 alui excrementa qualia & quanta debent esse in sano 58, 59
 alui fluxus, vide Alui profluuium
 ad Alui inflammationes 543
 alui profluuium à cruditate quid postulat 193
 in Alui profluuiio, quando vino succurendum, & antidotis ibidem
 ad Alui profluuium 354
 alui profluuii causa 59
 alui profluuii impetus non est temere coercendus 65
 alui profluuium sola copia offendit 61
 alui profluuium ab expultrice facultate 64, 65
 in Alui profluuiio, quando astringendum & calfaciendum 193, 194.
 quando diureticis sit utendum 322
 alui soluendæ signa 103
 alui suppressæ dignotio 72, 73
 alui suppressæ varijs de causis curatio 248
 alui suppressæ, primum cibis, postea sterco vomitur 73
 alui suppressæ utinè copia & sudores succedunt ibidem
 aluum deijcere in febribus prodest 204
 aluum ducens in pituitosis 401
 aluum emolliens 331
 aluum soluens citra molestiam 408
 aluum solutæ & vomitum natura non fert 166
 aluum suppressam affectuum insequendum notæ 73
 aluum suppressam insequendum

INDEX

575

ria symptomata ibid.	ad αἰὰ σάρκα	343
aluus circa in quib⁹ mor	ἀλγῶν	128
bis nocet 204	anchilopis curatio 287	
aluus, vide Venter	ex Anchusa medica-	
deijs quæ Aluus demit	mentum 540	
tit 251	ἀγκύλωσις, vide Articuli contracti	
aluus in febribus nō est	ἀγκυλώσεως curatio 311	
negligenda 208	anethinū medicamen-	
quare copiosiora red	tum 537	
dit 251, 252	angina 140	
quibusde causis sup	anginæ curatio 299	
primitur 22	in Angina quæ vena	
alius soluta vomitui o-	secanda 160	
pitulatur 167	ad Anginam 356, 358,	
in morbis thoracis	377, 513, 514, 547	
quādonā sit saluta-	si Anginæ pulmonia	
ris, & quādonō 55	superuenit, occidit	
alypi facultas 389	140	
alypū quid purget 383	anginosorum signa	
amaritudo oris vnde 60	ibidem	
ἀμαύρωσις 132	animalis affectus, p hu-	
ἀμβλυωπία ibidem	morū diuersitate 49	
ad Anibusta 505, 523,	animalis spiritus, vide	
527, 530, 550	Spiritus animalis.	
ex Ampare medicamē-	ad Animi defectū quē-	
tum 542	uis 369, 370	
amphisbænæ ictus cu-	animi deiectionis cu-	
ratio 559	ratio 227	
ἀναφορεῖς qui 55, 231	animum exhilarās 403	
ἀναφορεῖων curatio 231		

- animi perturbationib⁹
     quomodo medendū
     176
 anni temporum vicif-
     situdinis vtilitas 113
ἀνδρῶν & compositio 515
ἀνδρῶν 147, 148
ἀντιδότης, vide Tonillæ
 antidota quæ 318
 antidota quare compo-
     nantur 327
     ex quibus componā-
     tur. ibidem
 antidotorum duratio
     328
 antidotum cyphoides
     375
 antidotum Esdræ 353
 antidotum incompara-
     bile 365
 antidotum ex ambare
     371
 antidotum Diospolitæ
     360
 antidotum è camaris
     367
 antidotum dictum sa-
     nitas 358
 antidotum ex eruo 359
     è floribus 368
     è fructibus æstiuus
         374
     ex hermodactylo 360
 antidotum Hippocra-
     tis 362
 antidotum è lithosper-
     mo 364
     è marrubio 359
     ex moris 377
     è moscho 360, 371
     ex nepeta 360
     ex penidiis 369
     è pæonia 356
 antidotū Philonis 358
     Procli 364
 antidotū è saryrio 368
     è scinco 360, 361
 antidotū Sungeli 403
 antidotum è sulphure
     357
     è tragacantha 369
     è tribus piperib⁹ 357
     ex vnionib⁹ 396, 370
ἀφθῆς 139
 aphtharum infantium
     caussa 518
 de Aphthis oris 297
 ad Aphthas 518
 ad Aphthas nigras, albas
     ibidem. & inde de
         cæteris

INDEX

577

ceteris aphtharū co-
loribus.
ad Aphthas fordidas
518, 519
ἀποδαρῶν quę sint
485
apollinaris herbę assū-
ptę signa & curatio
423
ἀπολεγματισμὸν cōposi-
tio & inde 414
ἀποζέμα, vide Decoctio
appetentia absurda 60
appetentia canina. vi-
de Canina appeten-
tia 39
appetentia carbonum
& similiū vnde 71, 72
appetentiā excitās 403
appetentibus multa ob
calorem ventriculi,
qui cibi offerēdi 190
appetitui naturali im-
ponit interdum hu-
mor vētriculo inhe-
rens 191, 192
apum ictus curatio 556
Aqua primū frigidū 6
primū humidū ibid.
aqua intercus, vide I-ty

drops
aquę inter cutem cu-
tio 253
aquę inter cutem gene-
rationis causā 261
aquę inter cutem inci-
pientis potio 325
ad Aquam inter cutem
334, 343, 359, 367,
408, 531, 536.
aquam inter cutē pur-
gans 395, 396
aquę formido quo tem-
pore inuadat 555
ad Aquę formidinem
344
aquę frigidę assumptę
curatio 430
ad Aquę pauorē 527,
528
aquę perfectio 180
aquarum inter cutem
causā, & earum cu-
ratio 264, 265
ardens febris, vide Fe-
bris ardens
arę capitis 123
ἀργύρος 130
argenti spumę assu-
ptę curatio 431
○○○

- argenti viui assumpti
     curatio 431
 aristolochia clematidis
     quid purget 386
 armenium 483, 484
     quibus & quantum
         dandum 383, 384
 arquati sine febre cu
     ratio 32
 arquati à liene colo-
     res varij 33
     curatio 266
 arquari proprie dictu
     ratio 266, 267
 arquatorum deiectiones
     ferè candidæ 65
 ad Arquatum 330, 339
     343, 366, 376, 397
 arquatus à liene 33
 arquatus à liene nomi-
     ne caret proprio 33,
     267
 arquatus duplex 266
 arquatus peculiaris ie-
     cinoris affectus 31
 arquatus quâdo discer-
     nitur 32
 ars medica, quousque
     perueniat 211
 artem & sensum quid
     fugiat 211
 arsenicum, vide Auri-
     pigmentum.
 arteriæ contractionis
     vsus 15
     dilatationis vsus ib.
 arteriæ dilatationis &
     côtractionis celeritas
     & magnitudo quid
     notet 20, 21
 arteriæ quæ & in qui-
     bus affectibus secan-
     da 162, 163
 arteriæ sectio quæ ma-
     la inferat 159
 de Arteriæ sectiõe 162,
     & inde
 in Arteriæ sectiõe cau-
     teria præferuntur 163
 ad Arteriam exulcera-
     tam 373
 arteriarum motus & quid
     in ijs cõsiderandũ 15
 arteriarum maiorum se-
     ctiones vitandæ 163
 ex Arteriarum sangui-
     ne morbofo, qui affe-
     ctus gignantur 162
 arteriaca cõpositio 513
 ad Arteriacos 367

INDEX

579

- arthritidas podagrāsq;
 gignens humor, vn-
 de cognoscendus 75
 arthritidum potissima
 caussa 74
 ad Arthritidem 528
 ad Arthriticos 304,
 343,360,365,532,541
 ad Articularios 407
 ad Articulos contra-
 ctos 534
 articularum cōtracto-
 rum curatio 311
 ad Articularum dolo-
 res 367,373,399,403,
 534,539,549
 ad Articulorū fluxio-
 nem 537
 refrigerationem 551
αἰσπιδες, vide Lumbri-
 ci tenues.
 asius lapis 484
 aspidis morsus signa &
 curatio 561
 aspritudinis oculorum
 curatio 289
 asthmatici, vide Suspi-
 riosi
 astringentia in febrien-
 tib⁹ quādo dāda 206
ἀτράβιλις 151
 atræ bilis curatio 224
 ad Atræ bilis dominiū
 307
 atram bilem præparās
 zulapium 393,394
 atramentum sutorium
 482,483
ἀτροφία 132,252
 de Atrophia curatio-
 ne 261
 ad Attritus hyemis 550
 ad Auditorij meat⁹ ob-
 struccionem 465
 ad Auditorium meatū
 obstructum à re ali-
 qua externa 470,471
 auditus quomodo 'fit',
 124
 ad Auditus difficul-
 tem 342,469
 auriculares cōpositio-
 nes 465
 aurigo, vide Arquatus.
 auripigmenti assumpti
 curatio 431,432
 auripigmenti facultas
 484
 in Aure parui affectus
 pro magnis sunt ha-
 000 ij

- bendi 28;
 ad Aures contusas 471
 ad Aures exulceratas
 & diffractas 471
 ad Aurium affect⁹ 464
 de Aurium affectibus
 124
 aurium affectuum cu-
 ratio 282
 aurium communes &
 primi affectus, & se-
 cundi 124
 ad Aurium dolorē 125
 aurium doloris vehe-
 mentia 125
 ad Aurium dolorē 362,
 464, 552
 ad Auriū foramina in-
 flammata 471
 aurium peculiares affe-
 ctus qui 124
 ad Aurium purulenta
 vitia 467
 ad Aurium siccas vlce-
 rationes 466
 ad Aurium sonit⁹ 406,
 552
 aurium tinnitus cura-
 tio 284
 ad Aurium tinnit⁹ 467
 vermes ibidem
 vlcus 466
 auulsum 149, 150
 in Auxilijs magnis ali-
 quid remittēdum se-
 curitatis gratia 157

B

- B** Alnea artificialia ni-
 mis calidis obfunt
 181
 balnea frigida quib⁹ in-
 epta 182
 consuetis idonea 183
 balnea spōte nata qui-
 bus morbis vtilia 180
 de Balneis 180
 balneis quibus non est
 vtendum 181, 182
 balneorum artificialiū
 moderatorum vtili-
 tas 180, 181
 balneorum sponte na-
 scētium facultas 180
 βαδάριον, vide Ranula.
 βάρεατος 138
 basilisci morsus signa &
 curatio 561, 562
 Balsi medicamentū 531

INDEX

581

Bellaria quæ 319
 Bilioſi humores qui 37
 bilem ducens 380, 381
 ad Bilem in ore vëtri-
 culi 400
 bilem vacuans 408
 ad Bilis flauæ feruorẽ
 397
 bilis flaua, vide Flaua-
 bilis.
 bilis porracea & æru-
 ginofa vbi gignatur
 246
 bilis vomitu reiecta
 quæ optima & quæ
 minus 62
 ad Bilis impetus ad in-
 teſtina 332
 ad Bilis vomitum ibid.
 bilis vomitum ſiſtẽs po-
 tio 323
 βοδρίον 130
 βοβών 147
 βύλιμος quid 71
 Braſſicæ folia crapulæ
 aduerſantur 460
 Bubo 147
 ad Bubones 527, 543
 bubonis curatio 307
 bulbi vomitorij facul-

tas 389
 bupreſtis epotæ ſigna
 & curatio 420
 è Butyro medicamen-
 tum 537

C

Achexia ynde 32
 καχεξία, vide Ma-
 lus habitus
 κακόχυμα 187
 in Cacochymia cibi 4
 qui apti 201
 ad Cacochymiam 376
 cadmia 482
 cæcitus nocturna 132
 κακάνα vafa 457
 calculi curatio 270
 calculi generationis lo-
 ca 79
 calculi in renibus à co-
 lico dolore dignotio
 ibidem
 calculi ſpeciem præben-
 tis vitij curatio 272
 ad Calculos 343, 362
 ad Calculoſos 179,
 362, 552
 ad Calculum 362, 364,
 552
 000 iij

- ad Calculum aut fabā
     in aure 470
 calida primo quo ad
     sensum nostrū quē 6
 ad Calidas eruptiones
     522
 caligationis curatio
     293
 calli in palpebra cura-
     tio 287
 ad Callos in articulis
     364
 callus palpebræ 129
 calorem rerundēs 321
 ex Calore externo cō-
     fictato quid agēdum
     178
 caluitia 122
 caluitij causa ibidem
 calcis assumptæ cura-
     tio 431, 432
 cancer 148, 149
     vnde dictus 148
 cancri curatio 308
 ad Cancrum 524
 cancer oculi 131
 cācrorum in oculo cu-
     ratio 291
 canina appetentia vn-
     de proueniat 71
 canini stercoris vs⁹ 514
 canis rabidi morsus cu-
     ratio 315
 canis rabidi signa 553
     & inde, eiusque cu-
     ratio 553
 ad Canum morsus 527,
     528
 cātharidum epotarum
     signa & curatio 419
 capilli, vide Pili
 capitis affectuū exter-
     norum curatio 435
 de Capitis dolore 216
 ad Capitis dolorē 331,
     353, 362, 364, 403, 533,
     549
 ad Capitis dolorem ex
     ebrietate 459, 460
 capitis doloris ex qua-
     cunque causa cura-
     tio 216, 217
 capitis dolor per cōfen-
     sum ventriculi 60
 ad Capitis dolorem ex
     refrigeratione 659
     ē sanguine aut bile
     336
     ex solis ardore 458
     ob ventriculum 460

INDEX

583

ad Capitis & oculorū vitia ob ventriculū	401	gendum	197
capitis doloris signa si- ue ex nuda intempe- rie, siue ex humorib⁹	218	caput purgia, vide ꝑꝑi- ia	
ad Capitis dolorem ve- rustum	365, 414	caput totum repurgās	405
ad Capitis exanthema- ta	417	carbunculi	147
ē Capitis externis vi- tijs	280	carbūculi curatio	307
ad Capitis ficosos tu- mores	506	carbunculi nigri	148
capitis fufurum cura- tio	453	ad Carbunculos	523
ad Capitis glabritiem	454	carbuncolorum in ocu- lo curatio	291
manantia vlcera	549	carbunculus oculi	131
tubercula vetusta	540	ad Cardiacos	343, 358,
ad Capitis verustos do- lores	342, 343, 459,	405	
461		carnem alens	539
capitis vlcuscula	123	carnem explens	540
à Capite vsque ad vn- gues purgans	408	ad Carnis excrefcētijs	539
si Caput grauatur ob repletionem, quida-		si cum Caro febris con- iungitur quid agen- dum	223
		cari curatio	223
		cafsiæ nigrae fruct⁹ de- scriptio	321, 326
		cafsiæ nigrae vsus	322,
		390	
		castorij vis	481
		ē Castorio medicamē- tum	531
		caſtorij medica-	
		000	iiij

- menta 172
καταποτία quæ, & vnde
 dicta 318
 catapotia ex colocyn-
 thide 402
 ex lapide Armenia-
 co 406
 catharticum, vide Pur-
 gatorium
καθαρτικά 169
 in Catoche quæ vena
 secatur 161
 cavitās, vlcus 130
 causæ internæ quare
 inuestigentur 64
καύσος, vide Febris ar-
 dens
 Cenchri morsus signa
 & curatio 560
 cētaurium minus quid
 purget 384
 ceraſtę morsus signa &
 curatio 560
 cerebri ægrotātis signa
 vnde ſumantur 110
 cerebri calefacti vitia
 46
 cerebri eryſipelatis cu-
 ratio 219
 cerebri inflāmationis
 curatio, ibid. & inde
 in Cerebri inflāmatio-
 ne quæ vena ſecanda
 161
 cerebri propria vitia
 13, 14
 cerebri refrigerati hu-
 meditative affectus 45
 cerebri ſphaceli cura-
 tio 219
 cerebri ſpinalis medul-
 læ & neruorum vitia
 quomodo cognoscā-
 tur 13
 cū Cerebri vitij ſi ad-
 eſt febris, ea languida
 eſt 46
 cerebri vitiorū ſigna 45
 in Cerebro variant vi-
 tia pro humorum di-
 uerſitate 49
 cerebrum ſons & ori-
 go ſenſus & mot⁹ 43
 cerebrum per conſor-
 tium affici quomodo
 cognoscitur 45
κεφάλιον quid, & vnde vo-
 catur 123, 151
 quibus locis enaſca-
 tur ibidem

INDEX

585

- καρπία* curatio 454, 455
- è Cerussa medicamen-
tum 539
- cerussæ assumptæ signa
& curatio 430
- χαλαζιον* 129
- χαλκαίδιον*, vide Atra-
mentum sutorium
- chalcitis 482
- Chamæpitys, vide A.
iuga
- è Charta medicamen-
tum 542
- χέμος* quid 137
- ad Chemoses 491
- chemosis curatio 286
- de Chiragra 251
- ad Chiragram 533
- χολερίδες* 150
- vnde dictæ ibidem
- ad Cholericos 343, 405
- cholagogis quâdo uten-
dum 379
- chyli secunda secretio
in cauis iecinoris 34
- ad Cibi fastidium 340,
360, 366
- cibi fastidium vnde 60
- ex Cibi medicamento-
si intempestiuo vſu
- quid metuendum 190
- ex Cibo nimio qui mor-
bi 178
- ex Cibo pariori q̃ ne-
cessitas postulat 179
- ex Cibo prauī succi
qui morbi ibidem
- ex esu Ciborum mali
succī, qui morbi ibi.
- cibus, vide Alimentū si
- quis Cibū prauī succi
facile sustinet, ob id
non effugit noxā 179
- cibus in ægris quis sic
primus 200
- cibus medicamentoſus
quis 179
- à familiaribus corpo-
ri quid differt, ibid.
- quando opus 179
- cibus plenior 200
- tenuis, validus, ibid.
- cicatricem inducentia
314, 528, 529, 538, 539,
540
- ad Cicatricū notas 539
- cicatrices oculorū 131
- ad Cicatricem perdu-
cens 540
- cicatrices replens 539

- cicuræ potę signa & cu
 ratio 423, 424
 κισίς 139
 κίσσα mulierū vnde 72
 clauus oculi 130
 clematis 389
 clyisma prodest remo-
 tiſſimis obſtructio-
 nibus 167
 clysmata ex quibus cō-
 ponantur 168
 quę adhibētur in ab-
 rasionibus intesti-
 norum, ibidem
 qui educant 166, 167
 clysmata ſint frequen-
 tiora cōſuetudine e-
 geſtionis in ſanitate
 167
 in Clyſmatis infunden-
 dis cōſuetudinis ſa-
 nitatis habēda ratio,
 ibidem
 de Clyſmatis 166
 clyſmatū acrium vſus
 168
 clyſmatum iniectionē
 impediētia 167
 clyſter, vide Clyſma
 Cnicus quib⁹ & quan-
 tum dandus 386
 cœliacę affectiones vn-
 de dictæ 66
 cœliacæ affectionis no-
 tæ ibidem
 ad Cœliacos 340, 343,
 354, 365, 374, 376, 337,
 546, 550
 ad Cœliacos, ex lęuita-
 te inteſtinorum 337
 κοίμα καὶ πᾶσι quæ 66
 cœleſtia corpora ſunt
 diuinę prouidentię
 instrumenta 111
 à Cœleſtibus corpori-
 bus aër ambiens &
 corpora noſtra qua-
 tenus alterētur, ibid.
 κοίωμα 130
 coindicantia & cōtra-
 indicātia morbos 11
 collyrium Neapolitæ
 490
 collyria quæ 319
 collyria varia 487, &
 inde
 colis exolutionis cauſa
 81
 ex Coli commutatio-
 ne iſchias & vrinę dif-

INDEX

587

- facultas oritur 75
 ad Coli dolorem 343,
 356, 358, 362
 ad Coli dolorem ex fri-
 gore 413
 coli dolor in quos affe-
 ctus mutetur 250
 ad Coli intestini flatus
 330
 colici doloris cura 250
 symptomata 73
 ad Colicos 403, 408
 colicus dolor unde 73
 colli venarū sectio pa-
 rum tuta 161
 quando utilis, ibid.
 colocynthis quib⁹ dan-
 da 384
 colocynthis utenda
 ratio, ibidem
 κολον affectus quib⁹ affe-
 ctibus contrarius 71
 colorem restituēs 403
 columella 139
 κρεμα, vide Sopor
 comatis curatio 222,
 223
 ad Comitiales 342, 372,
 379, 404, 405, 413
 ad Comitiales ob sto-
 machi cōsensum 407
 comitalis morbi cura-
 tio 222, 223
 commodatum sit ex
 tēperie maximè con-
 trariorum 59
 compendium respuit
 medicina 1
 compendio distinctio
 aduersatur 154
 componendi medica-
 menta ratio 321
 de Compositione me-
 dicamētorum liber,
 quibus sit utilis 238
 composita duo vix can-
 dem habent tempe-
 riem 5
 composita omnia, sim-
 pliciter temperatum
 respiciunt 7
 ad Concoctionis diffi-
 cultatem 379
 ad Condylomata 543,
 550
 de Confusionibus ocu-
 lorum ex ictu 295
 consuetudo nō est te-
 mere semper tenen-
 da 183

- consuetudo quantum
   possit 182
 contemperantibus hu-
   morē medicamentis
   quādo vtēdū 171, 172
 cōtemperantibus me-
   dicamentis quando
   vtendum 208
 contenta vrinarū, vide
   Vrinarum contenta
 contractionis articulo-
   rum curatio 311
 cōtusionis in membris
   curatio 309
 ad Conuoluulum 343
 aduersus Cōuolubulum
   338
 conuoluulus quid 73
 ad Conuulsiones 378
~~κατὰ~~ medicamentū 535
 cor roborans 336, 371
 cordis affectus quomo-
   do agnoscantur 14
 de Cordis affectuum
   curatione 225
 cordis proprii affect⁹,
   qui 13
 cordis ex consortio la-
   borantis vitia 225
 ad Cordis pulsum 371
 ad Cordis palpitatio-
   nem 333, 370
 coriādri epoti signa &
   curatio 423
 cornu caprarum 483
 cornu cerui, ibidem
 ad Corporis refrigera-
   tionem 371
 ad Corpus distortū 532
 Corpus colorans 379
 corpus quando ali desī-
   nit 252
 corpus vniuersum pur-
   gandum ante localiū
   vsum 453
 corrigatio 139
 corrumpētia medica-
   menta 170
 corrumpentia modice
   assūpta humores cō-
   temperāt, & noxios
   vacuant, ibidem
 coxendix morbus, vi-
   de Ischias
 de Coxendicis dolore
   250
 in Coxendicis dolore
   quæ vena secāda 161
~~κατὰ~~, vide Iudicium
   ~~κατὰ~~ 129

INDEX

389

criticæ dies, vide Iudicatorij
 croci facultas 481
 crudelitatis in ventriculo causa 59
 cruenti mictus curatio 268, 269
 Cubiti venæ, vide Venæ cubiti
 sub Cubiti infima vena, arteria substernitur 159
 cucumis sylvestris quid ducat 387
 cucumeris sativi vs^o 388
 de Cucurbitulis 165, 166
 cucurbitulari vs^o, ibid.
 cucurbitulæ cum scarificatione ibidem
 sine scarificatione, ibi.
 cucurbitulæ applicatæ stomacho, intestinis, mammis, viscerib⁹ quando prosunt 166
 quando non sunt applicandæ ibidem
 curatio affectuû dignotione potior 153
 curatio non rectè insti-

tuitur, nisi affectus dignoscatur, ibidem
 curandi methodus circa plenitudinem, vacuationem, & alterationem versatur 155
 cutem rumpens 529
 ad Cutis colorem 550
 cutis exanthematû curatio 304, 305
 quibus Cutis indurata est abstinendum à frictionibus & vntionibus 197
 ad Cutis perspirationem 529
 ulcera maligna 355
 cyclaminus quid purget 387
 cyncus collyrium 491
 κυάριον 140
 κυάριον, vide Angina.

D

Decoctio magna 402
 decoctum 318
 decretorij dies, vide Iudicatorij
 deiectiones albæ ceu canu stercora unde 65

- candida & lactea
 quid significet, ibid.
 deiectiones flaua, ruf-
 fa, rubra, æruginosa,
 porracea, caules re-
 ferentes unde proue-
 niant 65, 66
 deiectiones in cholera
 mutata quales 65
 deiectiones ictericorum
 alba quare, ibidem
 deiectiones nigra unde
 de 66
 ruffa, & flaua quid
 denuncient 65
 deiectiones variæ 66
 quando salubres &
 quando non, ibidem
 deiectionum differen-
 tia 64
 dignotio ibidem
 deiectionum, vide Pur-
 gatorium
 δηλητηρια 169
 delicta nostra, quibus
 morbi nascuntur, quæ
 178
 dentes dealbare novif-
 se medico dignum 296
 ad Dentes erosos 309
 ut Dentem eximam, ibid.
 ad Dentes labates 378,
 351
 liuidos 307
 mobiles 359, 351
 dentes præseruati 310
 ad Dentes vacillantes
 309
 ut Dentiant citò infan-
 tes 310
 dentium affectus 137
 ad Dentium affectum 377
 dentium dolores 137
 ad Dentium dolorem
 & erosionem 354
 ad Dentium dolorem
 359, 365, 307
 ad Dentium dolorem
 epithemata 308
 dentium doloris cura-
 tio 296, & inde
 in Dentium vetustis vi-
 tijs quæ vena secanda
 140
 depilatoria 449
 ad Deplorata 341
 deriuandum quando 157
 ad Destillationem con-
 tinuam 340
 ad Destillationibus ob-

INDEX

551

noxios 536, 546

ad Destillationem 365,

541

ad Destillationē in ven-
triculū 340, & inde

ad Destillationes 356

Diabetes 31

diabetis curatio 267,

268

ad Diabetem 339

in Diabete sitis quare

80

diabetes, vide Proflu-

uium in matulam

διάρια, vide Viſus

διὰ φεγγαῖα, vide Septū
transuerſum

diaria aduſque quartū

diem aliquando ex-

tenditur 93

diariæ cauſæ euidētes

94

diaria eſt moderatiſi-
ma febris 93

diarię febris cauſæ 199

diarię febres magna ex
parte eodem die ſol-

uuntur 93

diaria febris, quare ita

dicta ibidem

in Diaria febre, cauſa

non negligenda 199

diaria febris, vide Fe-

bris diaria

diariæ longiſſimæ non

excedunt quartum

diem 198, 199

diaria nonnunquam in

hecticā mutatur, 94

quando in putré mi-

grat ibidem

in Diariis pulſus qua-

les 94

urina qualis ibid.

διὰ πρὸς αἵς οὐρα 31

διὰ πρὸς αἵς, vide Alui pro-

fluuium

διὰ πρὸς αἵς ἀμύδα, vide

Profluuium in matu-

lam

διὰ πρὸς αἵς, vide Arterię di-

laratio

διὰ πρὸς αἵς quid differat ab

ἐξ αἵς 99

διὰ πρὸς αἵς id eſt affectio

vel diſpoſitio quid

ſit ibidem

dies intra vigefimū nō

iudicantes qui no

dipsadis morſus ſigna

- incurabilis 560
 ad Distensionem vaso-
 rum 366
 distincta tractatio com-
 pendio est contraria
 354
 ad corpus Distortū 532
 diuinaculi qui 47
 dolorē leniens 343, 513,
 & inde
 ad Dolorem omnium
 corporis membrorū
 549
 ad Dolores quoscūque
 540
 ad Dolores vetustos
 553
 dorsi medulla, vide
 Medulla dorsi
 dorycnij poti signa &
 curatio 426
δρυκνί 147
 Dracuncolorum cura-
 tio 311
 ad Dracunculos 525
 druini morsus signa &
 curatio 559
 Dulcia quib⁹ febribus
 & morbis apta 206
 ad Duritiem omnem
 536, 543
 ad Duritias 354
 ad Duritiē vetustā 541
 Dysenteria, vide Inte-
 stinorum difficultas.
 dysenterix causse 67
 notæ 67, 68
 dysenteria salubris &
 lethalis notæ 68
 dysenteria hepatica 31
 quid differat ab vri-
 næ difficultate 259
 dysenterix hepaticę cu-
 ratio ibidem
 in Dysenteria dolor lo-
 cum affectum com-
 monstrat 68
 dysenteria ex nigra bi-
 le, lethalis ibidem
 dysenterix malignæ si-
 gna ibidem
 mediocris signa ibi.
 ad Dysentericos 365,
 374, 537, 550
δυσεντοία, vide Respi-
 rationis difficultas
 dyspnœæ & ortho-
 pnœæ ex defluxu à
 capite curatio 230
 dyspnoici quinā facile
 liberentur

INDEX

593

liberentur 55
dyspnoici qui soli eua-
dant ibidem.

E

Εκχυμωμα 149
εκχυμωματος species
ibidem

curatio 309

εκθεσμα, vide Illinctus

εκπεριος 134

εκθεσιον 128, & inde

ad Eczemata 549

Effusionis curatio 309

Elaterij assumpti cura-
tio 309

elateriū quibus & quā-
tum dandum 385

elementa quæ vocen-
tur 455

ελεφας morbus 141, &
inde

elephantia, ibidem

elephantie curatio 300

elephantie incipientis
& inueterate notæ

141

ad Elephantie princi-
pium 500

ad Elephantiam 343,

355, 405, 521
ad Elephantiam inci-
pientem 542

ad Eminentias omnes
529

Emolliens 538, 541

emolliens & discutiens

538

emolliens concoquens

539

εμψυματα 128, 141

emplastra quæ 319

emplastrum Andreæ

529

emplastrum aureū 534

emplastrum è chalciti-

de

emplastrū Ctesiphon-

ris

530

flauum

541

Hellepontium

529

emplastrum Herz 527

emplastrū è mastiche

539

emplastrum melinum

Herz

528

emplastrū è melle

538

è micis, ibidem

emplastrum Mnafxi,

ibidem

ppp

emplastrum nigrū	529	94	
ex ochra	537	ἐφελίς	136
emplastrū polyarchion		ephelidis cura	295
534		ephemera, vide Diaria	
Primumionis	341	ephemeri assumpti si-	
emplastrum è quinque		gna & curatio	426
simplicibus	540	ἐφήμερος πυρετός, vide Fe-	
rosaceum albū ibid.		bris diaria	
è ruta	531, 536	ἐφιάλης	48
è sale	538	ἐπίαλος, vide Febris e-	
è salicibus	537	pialus	
è seminibus	530	ἐπίκαιμα	130
è succo	538	ad Epidemicos mor-	
è visco	530	bos	357
ἐμπνέματα πώσεως	caussa	epilepsia curatio	222,
73		223	
ἐμπροσδοπιος quid, & e-		epilepsia tres species	
ius caussa	45	47	
ἐναιώρημα quid	41	epilepsiarum differen-	
ἐίκανθίς	129	tia quib ⁹ distinguan-	
encanthidis curatio	288	tur	ibidem
ad Encanthidas	487	epileptici quare cōuel-	
enema, vide Clyisma		lantur	ibidem
enemata	409	epilepticis vnde spuma	
ἐνπροκλήη quid	81	ore pfunditur ibid.	
ἐνθεαστικοί, vide Diuina-		ad Epilepticos	365
culi		ἐώνυκπίδες	144
enula campanæ facul-		epinyctidum curatio	
tas	481	305	
ἐπακμαστικής febres quæ		ad Epinyctidas	522

INDEX

195.

ἐπιπολὶς quid	81	ad Exanthemata cutis	
epithemata quæ	319	522, & inde	
epithemata deiectionis		exanthemata in cute	
409		caussa	87
epithymbrum quibus		in cute enascentium	
& quantum detur	383	examen	ibidem
epithymum quibus &		exanthemata pulicum	
quantum detur	ibid.	morsibus similia vn-	
ἐπιούρις	137	de	88
epulidis cura	196	pulicum morsibus si-	
ἐρρηνα	168	milia	ibidem
ἐρρηνῶν compositio	413	purpurea	ibidem
ἐρρηνα vnde conficiantur	168	excretiones solitæ suppressæ purgandæ suadent	171
ἐρρηνα mediocria	223	excretionū alui digno-	
validiora	ibidem	tio	64
ἐρυσιπέλας	145	exercendum paulatim	
erysipelatis curatio		184	
306		exercitatio inspicient-	
ἐρυσιπέλας φλεγμονῶν	145	da, si quis victum in-	
ἄρχμια	187	stituunt	190
euphorbium quid pur-		de Exercitijs	183
get	387	exercitiū quid sit	ibid.
Exanthemata varia	70,	exercitia leuia quibus	
71, 87		sunt idonea, & quæ	
Ἐκάνθηματα propriè quæ		sunt	ibidem
143		post exercitia habenda	
exanthematum palati		ratio sudoris	185
curatio	297	post Exercitia sudantū	
ad Exanthemata	549	PPP ij	

- balnea sunt opportu-
 na ibidem
 si post Exercitia sudan-
 ti defunt balnea quid
 agendum ibidem
 exercitia valida quibus
 obsunt ibidem
 exercitia vehementia
 quibus competāt, &
 quæ sint ibidem
 exercitij finis quis de-
 bet esse 183
 exercitij tēpus quod-
 nam est 184
 ab Exercitiis leuiorib⁹
 inchoandum 185
 exercitiorum scop⁹ &
 vtilitas 183
 exitialia non sunt idio-
 tis cōmunicanda 418
 exitialia domesticaque
419
 exitialia inter animalia,
 semina, lacrymas, ra-
 dices, frutices quæ
 sunt 418, 419
 ad Exitialia venena 342
 de Exitialibus medica-
 mentis 416
 exitialibus nō est vten-
 dum ad perniciē ho-
 minum 418
 expirationis vsus 51
 expultrix facultas alui
 profluuium facit in-
 terdum 64
 exquisita ratio artē &
 sensum latet 210
 extuberationum in col-
 lo futurarū notæ 104
 exuccatio 149
 exulcerationes scabio-
 sæ 89
 ad Exustiones aque 523

F

F Faciei cadauerosæ
 notæ 100
 faciei colorem re-
 stituens 366, & inde
 in Faciei exanthematis
 quæ vena secāda 160
 ad Faciei maculas 552
 rugas ibidem
 tumores 499, 500
 faciei vitia 136, & inde
 ad Faciei vitia 498, 550
 faciei vitiorum curatio
295

INDEX

597

facultas prima est i cor de 11,12	faustus tumor 151
secunda est in cere- bro, & spinali me- dulla ac nervis ibid.	fani curatio 311
tertia in iecinore & venis ibidem	ad Fauum 454,455
facultates corp ⁹ gubet nantes sunt quatuor ibidem	ad Faucium calorem & siccatem 337
facultates magni mo- mēti in homine tres 11	exasperationē ibid.
facultates suas habent sedes ibidem	fauciū & gutturis mu- sculorū vitia 132,148
fax succorum attrahi- tur à liene 34	Febris quid 93
ad Falsas imaginationes 370	febris ardens breui ter- minatur 28
inter Familiaria & do- mestica quæ sunt exi- talia 419	vnde ibidem
fames ingens quid 71	febris ardētis astus quo modo extinguitur 204
fames ingēs vix potest sanari 72	febris ardentis victus 101, & insequentibus
in Fame igēti eger peni- t ⁹ cibū auersatur 71,72	ad Febris circuitus 373
ad Fascinum, laruas, & dæmonia 362	febris continens quæ proprie 94
faustus quid 123	febris cōtinentis caus- sa ibidem
	febris continua quæ p- prie ibidem
	febris diaria vnde 93
	febris diariæ causse ibi.
	febris diaria, vide Dia- ria febris
	febris epialus quæ, & vnde dicta, & quas PPP iij

- habet caussas 98,99
 febris errans quæ 95
 si Febris ex aucto in-
 termo calore affligit,
 an æqualia competât
 188
 febris ex frigore quan-
 do 177
 febris hectica, omnium
 febrium deterrima
 99,100
 quæ curabilis 211
 quæ sit curatu faci-
 lis, & quæ non 99
 febris hecticæ calor qua-
 lis 100
 febris hecticæ causæ 99
 curatio 211
 pulsus & vrina 100
 febris lipyria, quæ &
 vnde dicta 98,99
 marasmatia 100
 febris quartanæ victus,
 & curatio 210
 quotidianæ curatio
 209, & inde
 tertianæ victus 207,
 & inde
 febris vaga quæ 95
 ad Febrem 208
 ad Febrem acutam 336
 diurnam 549
 ad Febrem ex lassitudi-
 ne linimentum 548
 in Febre tertiana sim-
 plici aut duplici leua-
 ta quomodo purgan-
 dum 208, 209
 ad Febres acutas bilio-
 sas 397
 sanguineas ibidem
 ad Febres acutas vere
 & autumnno 398
 febres cōtinuæ quomo-
 do cum intermitten-
 tibus cōplicantur 97
 ad Febres errantes 334
 febres errantes vnde 97
 ad Febres longas 357
 periodicas 361
 febres putres hecticæ
 variè cōplicatur 100
 febres quomodo inter
 se distinguantur 96
 ad Febres quotidianas
 372
 vetustas 552
 de Febribus complica-
 tis 211
 in Febribus cōsideran-

INDEX

599

- da 210
in Febrib⁹ omnib⁹ san-
guis mittendus 207
ex Febribus simplicib⁹
duplices, triplicésq;
sunt dignoscēdæ 96,
9
febribus verustis opitu-
lans 329
in Febribus vtile est vt
alius egerat 204
febricitantibus potio-
nes accōmodatę 319
febrientibus quādo a-
stringētiadāda 206,
& inde
quomodo refrigerā-
tia danda 205
in Febrium ardoribus
poriones accommo-
data 204
febrium differētiz 198
intermittentium dif-
ferentiz 95
intermittentium, in-
ter se permistarum
tres sunt coniuga-
tiones 97
febrium inter se aut cū
aliis permistarum cō-
sideratio 96,97
febrium permistarum
differentiz ibidem
febrium putrium diffe-
rentiz 94
febrium simpliciū exa-
men 95,96
febrium species 93
febrium synocharum
occasio vnde 37
ad Ferarum ictus 342
ad Feruidas eruptiones
549
festucas & paxillos edu-
centia 315
Ficationis in oculo cu-
ratio 287
ficosa palpebra 129
ficus quid 123
ficorum curatio 311
ad Ficus oculorū 480
filicula, vide Polypo-
dium
finis iis quæ spectant fi-
nem dignior 153
fistulæ curatio 314
fistula lachrymalis 128
fistulæ in ano curatio
257, & inde
ad Fistularū callos 501
PPP iij

- ad Fistulas 543
 Flarus discutiens 330
 flauij Clementis medicamentum 533
 flauam atramque bilē expurgans 396
 ad Flauam bilem purgādam zulapiū præparans 392
 ad Fletus inuolūtarios 333
 flos succorum in iecinore attrahitur à fellea vesica 34
 fluctuationum curatio 249
 fluida corpora in purgationibus requiruntur 171
 fluoris muliebris differentiarū 84
 fluxionem omnem cohibens 341
 fluxionem prohibens deferri 557
 fluxionis in hæmorrhoidas decumbentis curatio 256
 fluxionis oculi species 27
 fluxio oculi 126
 fluxus humoris ad intestina curatio 252
 fluxus muliebris albi & rubri curatio 277
 fluxus mulierum, vide Muliebre profluuiū.
 Fœminarū peculiares affectus circa genitalia 82
 fœminis peculiariū viriorum curatio 275
 fœtum mortuum expellens 343, 361
 formica 144
 formicarū curatio 305
 ad Formicas 523
 ad Formicas vetustas 544
 fossula vlcus 130
 ad Fracturas 527
 frigida quando fugienda in febrientibus 205
 ex Frigore quæ mala, & quo pacto iis occurrendum 176, 177
 fructus æstiuus 192
 Functiones hominis temperati 9, 10, 11
 functiones quæ mor-

INDEX

601

bum præsentem esse vel impendere signi- ficant 10	gargarismi ex quibus consistent 168
fungorum assumpto- rum signa & curatio 428	gargarismorū vsus 169
furfures capitis 121, 122	Genistę facultas 389
ad Furfures 551, 552	genitalium partium af- fectuum notæ 78
furor quid 46, 47	vitiorum curatio 268
vnde ibidem	in Genitalium partium inflammatione quæ vena secatur 161
furoris curatio 224	de Genitalium partiū vitijs 268
ad Furorem 365	ad Gingivarum dolo- rem 507
ad Furore percitos 354	ad Gingivas cruentas 511
furunculus 147	foetidas 515
benignus & malign⁹ ibidem	præhumidas 378, 515, 511
furunculi curatio 307	ad Gingivas nimio hu- more vitiatas 511
furunculi sunt duūm generum 499	ulceratas ibidem
ad Furunculos ibidem, & 523	Glabrities, vide Calui- rium
G	glabritiei capitis cura- tio 454
Albani vis 481	de Glandularum affe- ctibus 146, 147
ex Galbano colly- rium 492	glandiū cōpositio 412
γαγγάνη 144	de Glandibus 166, 167
γαγγραινα 146	
gangrænę curatio 307	
ad Gangrænam 524	

glandes in intestino-
rum abrasionib⁹ 168

glaucedo oculi 132

glaucium 483

γλαύκωμα 132

γοιέροια, vide Seminis
profluuium

Grando 129

grandinis in oculo cu-
ratio 287

granorum componen-
dorum ratio 395

granū Gnidium, quid
purget 386

gravis auditus 124

Gurgulionis affect⁹ 139

gurgulionis vitiorum
curatio 298

ad Gurgulionis asperi-
tatem 369

inflammationem 515

ad Gustum imbecillum
342

gustus iniucundus ver-
bis inexplicabilis, ob

quos humores & vn-
de 60

in Gutturis affectibus

quæ vena secāda 166

gutturis & faucium mu-

sculorum vitia 139,

140

guttur indurans 378

Gypsi assumpti curatio

431

H

H AEmatites lapis
482

hæmorrhoides familia-
res non sunt suppri-

mendæ 70

unde primum oriu-

tur 71

ad Hæmorrhoidas 545

ut exiccentur 543

hæmorrhoidum cura-

tio 256

fluxus vtilitas 70

hæmorrhoidum immo-

dice fluentium ma-

la ibidem

suppressarū mala co-

mitantia ibidem

hæmorrhoi morsus si-

gna 559

curationē renuit 560

ad Halitū foetidum 378

Hebetudo 136

INDEX

603

hebetudinis curatio

ad Hemicraniam 406,

293

462

ἐκ πύρεθ' febres, vid Fe-
bris hectica

ἡμικρανίας 98

hepatici, vide Iecino-

rosi

hectica vnde dicta 99

ἡπατίτις 31

hepaticus fluxus ibid.

hectica febris, vide Fe-
bris hectica

ad Hernias 527

hecticæ febris putres
quomodo cōplicen-
tur 100

ἔρπης 146

herpes miliaris ibidem

hecticæ vitius sit me-
dius 211

herpetis curatio 307

in Hectica vetusta fa-
cies cadauerosa 100

ἔκ τις quid à diathesi dif-
ferat 99

hiera Galeni magna

hecticarum refrigera-
tionum curatio 212

403

Logadij 404

hecticis quæ balnea &
quando ibidem

Memphitæ 405

Rufi 404

de Hecticis refrigera-
tionibus ibidem

hiera picra Galeni 400

iecur calidum lædit

hecticis somnus à cibo
prodest ibidem

401

ἡμικρανίας 139

hedychroi compositio

post Hirudines cucur-
bitulas applicamus

345

quando 164

ἡμικρανία 457

hirudines quibus lo-
cis applicandæ 165

ἡμικρανίας, vide Lumbrici
rotundi

quando desinunt su-
gere 164

ἡμικρανία, vide Clauus 130

quid differe-
rat à cephalza 462

hemicrania quid diffe-
rat à cephalza 462

sunt aqua dulci ante

- vsum afferuādā ibid. 488
 de Hirudinibus 164
 hirudinibus scarifica-
 tiones substituiimus 549
 165
 hirudinum admouen-
 darum modus 164
 hirudinum deuorata-
 rum signa & curatio 336
 422
 hirudinum vsus in qui-
 bus vitis 154
 Homo est quiddā ma-
 xime temperatum 7
 homo vndique tē-
 peratus, mente con-
 cipitur 8
 hominis temperamen-
 tum 7,8
 tēperatura vel æqua-
 lis est, vel inæqua-
 lis 9
 hominis temperati fun-
 ctiones 10,11
 ad hominū morsus 528
 hordeolum 129
 hordeoli in oculo cu-
 ratio 287
 ad Hordea palpebrarū 171
 ad Hordeola 495
 ad Horrores periodi-
 cos 549
 ad Horrores febriū pi-
 tuitosarum 336
 ad Horrorem febrium
 vetustum 343
 Humeralis vena 158
 humeraria si in cubito
 non apparet, vbi se-
 canda 160
 humerariæ venæ mu-
 sculi caput subiicitur
 158
 humeraria vena ī quib⁹
 affectibus secāda ibidē
 quæ ab Humeraria p-
 pagatur, vena quan-
 do tundenda ibidem
 ad Humerorum dolo-
 rem 536
 humidum primum 2-
 qua 6
 in Humore peccante
 obseruanda, eius co-
 piæ, species, cruditas
 & coctio, via qua edu-
 ci cupit, anni tēpus,
 consuetudo 171

INDEX

605

humores, nisi cōcocti,
non sunt medicamē-
tis aggrēdiendi 244
humorem coctum esse
non sufficit, nisi cor-
pora sint fluida 171
humores fluidi quomo-
do reddantur 223
ὕδα πύχλα excreta quā-
65
hydragogis quādo vte-
dum 380
hydragogum purgato-
rium 408
hydri morbus signa &
curatio 360
ὕδρως quid 81
hydropici affectus cu-
ratio 263
hydropicis & cachecti-
cis conferunt balnea
sponte erūpentia 180
ad Hydropicos 376, 531
hydropis iam cōsisten-
tis curatio 263
ὕδρω, vide Aqua inter
cutem
hydrops tympania, vi-
de Tympania hy-
drops

hydrofaccharis vs^o 319
hydrozulapij vsus ibid.
ad Hyemis frigus 344
ὕχιδις collyrium 492
ὕπχυμα 132
hypocystis 483
ὕπωμα 136
ὕπωμα, vide Suggillati
ὕπωμα quid 127,
128
ὕπωμα species est ἐκ
χυμώματος 199
hypostasis quid 35

I

Ἰκπρος quis sit 32, vide
Arquatus
ad Ictus 537, 539
ad Iecinoris calorem
331, 336, 366
iecinoris caloris auxi-
lium 329
ad Iecinoris dolorem
364
iecinoris & venarum
vitia peculiaria 13
14
ad Iecinoris feruorem
potio 123

- ad Iecinoris imbecilli-
 tatem 550
 infirmitatem & calo-
 rem 330
 in Iecinoris lienisque
 affectibus quæ vena
 tundenda 160
 de Iecinoris lienisq;
 affectibus curandis
 259
 ad Iecinoris obstru-
 ctiones 336, 339, 397
 iecinoris scirrhus non
 facile curatur 32
 iecinoris vitia quæ sint
 31, & inde
 ad Iecinorosos 357, 360
 376, 403, 405, 535, 536
 ad Iecoris affectiones
 343
 iecoris vitia quomodo
 cognoscantur 13
 iecur iuuans 336
 iecur roborans 396
 Ignis primo calidus 6
 ignis primū siccū ibid.
 ignis sacer 145
 εἰλεός 71, 73
 ad Ileum 258
 ad Ileum ex frigore 338
 ad Ileum lethalem 363
 ad Ilium & renum do-
 lorem ibidem
 illinctus restauratorius
 372
 Imaginationis locus 50
 ad Imaginationes ex
 atra bile 344
 ad Imbecillitatem om-
 nem 368
 impetigines 142
 neglectæ in scabiem
 & lepram migrant
 ibidem
 impetiginis curatio
 302
 ad Impetiginem aspe-
 ram sine inflamma-
 tione 551
 ad Impetigines 501
 ad Impetigines feras
 405, 504
 impetiginum excoria-
 torium 503
 in Inæquali intempe-
 rie quid agendum 218
 incubo 48
 incubo quæ mala por-
 tendat ibidem
 Indicum nigrum 484

INDEX

607

- an Inedia sit genus ci-
bi 200
- infantium aphtharum
causæ 518
- inflammatio 145
- inflammatio oculi 126
- ad inflammationē om-
nem 549
- inflammationes quę in
gangrænam & spha-
celum migrant 146
- ad Inflammationes 548
- ad inflammationes fer-
uidas 549
- ad inflāmata loca 471
- inflatio, tumor 145
- inflatio vnde 73
- inflationis curatio 309
- ad Inflationem 357, 531
536
- inflationes discutiens
336
- inflationes in palpebris
128
- ad Inflationes 531
- inflationū curatio 249
- inguinum inflamma-
tio, vide Bubo
- ad Insaniam cogitabū-
dam 366
- insitus calor, vide Na-
turius calor
- inspirati aeris vsus 51
- intemperatus quis di-
catur 8
- intēperies quæ sit ibid.
- intemperies in morbis
cognoscuntur ibid.
- similibus exacerba-
tur 59
- intercus anasarca 33
- ad Intertrigines 505
- intestina circa umbili-
cum vnde torquen-
tur 59
- intestini laxioris do-
lor, vide Colicus
- intestinorum affectuū
curatio 239
- in Intestinorum abra-
sionibus quibus clyf-
matis vtamur 168
- ad Intestinorum colle-
ctionem 365
- defluxionem 531
- difficultatem 332, 340
- ad Intestinorum diffi-
cultatem potio 323
- ad Intestinorum dolo-
rem omnem 258,

- 358
 intestinorum à fluxio-
 ne corroforum cura-
 tio 253
 ad Intestinorum infla-
 tiones 365, 543
 intestinorū leuitas, vi-
 de Leuitas intestinorū
 intestinorum morsus
 vnde 39
 ad Intestinorū rosio-
 nem 365
 de Intestinorum vitiis
 14, 248
 intubum domesticum
 cui rei aptum 206
 inunctio pedum pitui-
 tam ducens 412
 inunctiones deiectionis
 409
 inustio vlcus 130
ινδτι 136
 iofaccharis vsus 320
 iozulapij vsus ibidem
 lre curatio 227
ιγαμω antidotus 478
 ad Ischiadem 329, 541,
 551
 ad Ischiadē vetustā 534
 ad Ischiadicos 361, 380,
 408, 530, 532, 533, 536
 ischiadis causa 74
ισχνος febris quæ 94
 in Iudicandis tria sunt
 examinanda 105
 iudicati citra rationem
 non sunt præcipitan-
 ter nutriendi 120
 iudicatorij dies qui 116
 postquadragimum
 qui 117
 iudicatorij dies plures
 in prima septimana
 quàm in sequentibus
 quare 119
 in Iudicatorijs numerā
 disquare primæ septi-
 manæ integræ nume-
 rētur, reliquæ nō 116
 de Iudicatorijs diebus
 III, & inde
 iudicatorius tertius &
 quintus 118
 iudicia circa notas co-
 ctionis quid deno-
 tent 106
 à vigesimo die vsque
 ad quadragimum,
 qualia 117
 iudicia bona 101
 mala

- mala *ibidem*
 minime mala in ter-
 tio & quinto 118
 perfecta 109
 per septimanas perfe-
 cta sunt 115
 pessima quādo ope-
 rienda 109
 quamobrem varient
 102
 varia in humorū cō-
 plicatione 105
 iudicia variantur iuxta
 humorum naturam
ibidem
 iudicij futuri naturæ
 præludia in indicibus
 diebus 109
 iudicij futuri per vri-
 nas signa 104
 iudicij per abscessum
 signa *ibidem*
 per sudorē signa *ibi*.
 per sanguinis fluxum
 signa *ibidem*
 iudiciorum differentiæ
 101
 iudicij per decubitus
 signa 104, 105
 per vomitum aut al-
 ui excretionē signa
 103
 iudicij sanguinis fluxui
 per hamorrhoidas
 signa *ibidem*
 de iudiciis præsagienti-
 quæ sint obseruanda
 120
 iudicium quid 101
 iudicium de frigidis &
 calidis est penes sen-
 sum 177, 178
 iudicium in abscessib⁹
 quid vocetur 105
 iudicium per somnum
 in quibus *ibidem*
 per citam aluū quid
 significet 102
 per vomitum aut ci-
 tam aluū quādo ma-
 lum 102, 103
 quid significet 102
 iudiciū quando in quar-
 to, in septimo, in vn-
 decimo, & decimo-
 quarto expectādum
 120
 iudiciū sexti insequen-
 tia symptomata 118
 iulepum quid 318

lixæ assumptæ signa &
curatio 429

L

L Actis coagulati po
ti signa & cura-
tio 430

ad Larvas & daemonia
358, 362

ad Lasitudines diutur-
nas 534

ad Lasitudines 533,
549

in Lasitudinibus quid
agendum 197

lasitudo tensiva, vlc-
rosa, & spontanea, vn-
de 195

ad Lateris dolorē 342

in Lateris dolore om-
nia sunt offerenda ca-
lida 233, & inde

de Lateris dolore 132

lateris dolori propria
medicamenta 134

ad Laterum inflamma-
tiones 262, 265, 356,

372, 376, 535, 547

lathyris quib⁹ dāda 385

è Lauri baccis medica-
mentum 536

Lêticulæ siue Lentigi-
nes 136

lentiginis in facie cura-
tio 295

lentiscini olei vsus 507

leporis marini assûpti
signa & curatio 421,
422

lepra 142
vnde dicta ibidem

lepræ curatio 302

ad Lepram 506, 542

ad Lethale medicamē-
tum 376, 405

lethargi curatio 222,
223

ad Lethargū 405, 463
λεηλα 142

λεηλα, vide Vitiligo alba

λεηλαματα 131, vide Al-
bugines

leuitas intestinorū qua-
re ita dicta 69

vnde oritur ibidem

leuitaris intestinorum

salubris signū ructus

acidus ibidem

λεηλα, vide Impetigo

INDEX

611

λεηστες 142

ad Lichenas feros 505

ad Lienem 547

lien communicat sua
vitia cum iecinore

33

lienem obstruens 229

expurgans 411

ad Lienis dolorem 354

364

duritiem 330, 359

de Lienis & Iecinoris.

affectuum curatione

259, & inde

in Lienis iecinorisque

affectibus quæ vena

secanda 150

ad Lienis inflammatio

nes & duritias 543

obstructiones 238,

339, 327

ad Lienis scirrhum

343

tumorem 354, 379

lienis vitia sunt qualia

iecinoris 33

ad Lienosos 376, 403,

405, 535, 536

λεηστες, vide Leuitas

intestinis

lienteria hepatica 67

linguæ affectus 138

ad Linguæ asperitatem

369

linguæ augmentum su

pra modum 138

ad Lippientes oculos

489

lippitudo 126

lippitudo arida 128

scabiosa ibidem

ad Lippitudinem 358

ad Lippitudinem siccā

487

vetustam 413

lippitudinis curatio

286

λεηστες πυρετός, vide Fe

bris lipyria

in Lipyria nō sentitur

calor

99

liuores faciei 136

liuorum faciei curatio

295

Lōgi morbi qui vocen

tur, & quomodo iu-

dicentur 117

ad Lumborum dolorē

536

fluxionem

537

Q Q Q ij

- lūbrici ante crīsin cie-
cti quid notent 76
lūbrici ī aluo quomo-
do gignantur ibid.
lūbrici cucurbitini
77
lūbrici lati vnde ori-
antur ibidem
quomodo excernun-
tur 77
rubri albis deterio-
res ibidem
tenuēs *donapides* di-
cti, vbi gignantur
75, 76
lūbricorum compa-
ratio inter se 78
lūbricorum latorum
inseparabile signum
77
locus ibidem
lūbricorum rotun-
dorum differentiæ
76
locus ibidem
symptomata ibidem
luna increſcens decre-
ſcēnsque quomodo
temporum vicīſitu-
dines imitatur 113
luna in imbecillis cor-
poribus promptius
manifestat ſuas vires
114
ob propinquitatem
facile noſtra corpo-
ra immutat ibidem
quatuor maximas
ſubit mutatiōes 115
quanto tēpore pera-
gret zodiacum 114
lunæ aſpectus quadra-
tus viribus pollens
quare 115
robur quantū 114, 115
lunæ & ſolis aſtiones
ſunt euidentēs 112
luſcioli 114
luxationum curatio
309
ad Luxata' 550
ad luxatos artus 528
Lycāthropia & eius ſi-
gna 48
lycij Indici vis 481
- M
- M** Aciem & graci-
litatē inducen-
tia 273

INDEX

613

μαλακωσις 129
malabathrium collyriū
Galenī 491
malacia quid 72
malagma το μαλακωσις
543
μαλακωσις 130
eius cūratio 290
è Malis zulaḗij vsus
320
de Malo habitu curan-
do 263
malum oculi 130
ad Malum habitū 334,
360
mammis vtile 530
manantia capitis vlce-
ra 123
mandragoræ potæ si-
gna & curatio 425
μαρία, vide Furor
manna rauris 483
mannæ vsus 390
μαρασμωδής; febris 100
ad Marasmm 372
ad Marasmaticos 369
maribus sceminisq; cō-
munis affectus 78, 79
marib⁹ peculiarium vi-
tiorum curatio 272

mariū naturalium pe-
culiāres morbi 80
massiphæ medicamen-
tum 542
materia turgens quib⁹
medicamentis pur-
ganda 171, 172
in Materia turgente an
eadē purgatoria om-
nibus cōpetent ibid.
ad Maxima & deterri-
ma vitia 403
Media vena, vide Vena
media, & Vena quæ
ab humeraria descē-
dit
medix venæ neruus
subijcitur 158
medicamenta in cura-
tionibus qualia deli-
genda 283, 284
medicamenta iisdē affe-
ctibus dicata, quare
non omnibus ex æ-
quo profunt 215
quibus vasculis repo-
nenda 328
ad Medicamenta exi-
tialia 360
medicamenta quæ fo-
QQQ iij

- tis datur habent cō-
 fortium, cū ijs quæ
 intus 320
 quæ naribus indun-
 tur 168
 medicamēti impetum
 diuersus humor ali-
 quando sequitur 172
 medicamētis cōpositis
 quis tuto vtatur 317
 cum Medicamētis de-
 bet reliquus victus
 consentire 228
 de Medicamentis exi-
 tialibus 416
 medicamentorum du-
 ratio 327
 compositorum for-
 mæ 318, & inde
 purgantiū vsum quæ
 debent præcedere
 391
 medicamētorum quæ
 foris applicantur for-
 mæ 319
 medicamentorum vsum
 debet esse qualis tere-
 bra fabrilis 247
 medicamentum aridū
 quibus dandum 174
 liquidum quib⁹ pro-
 pinandum ibidem
 medicamētū p̄priū si-
 bi humorē ducit 172
 medico ad agrū ingre-
 dienti, quid faciendū
 aut obseruandū 106
 medico curanti obser-
 uanda quæ 1, 2
 mediocria medicamen-
 ta reddunt humores
 fluidos 223
 medulla dorsi alterum
 neruorū principiū 43
 eiusdem naturæ qua
 cerebrum ibidem
 à Medulla dorsi vitata
 eadem ferè mala quæ
 à neruis laxis 44
μικροπύς 150
 mel rosaceum purgans
 402
 mellis Heracleoti assū-
 pti curatio 429
 melancholia quid 46,
 48
 melancholiæ curatio
 224
 melancholici affectus
 species 47

INDEX

615

melancholicorum affe-
ctuum curatio 223
complicatorum cu-
ratio 124
ad Melancholicos 379,
402, 403, 442
ad Melancholicum suc-
cum 404, 405, 406
melinum collyriū 492,
493
mellifauorum curatio
310
membra quib^o de caus-
sis motu, aut sensu
priuentur 43
ad Membrorum reso-
lutiones 343, 351
memoriæ locus 50
menses, vide Menstrua
menses prouocans 343,
361, 405, 409, 411
ad Menses suppressos, &
eorum symptomata
343
ad Mēsiū profluuiū 366
in Mēsiū suppressione
quæ vena secanda 161
menstruæ purgationis
anticipatis vel post-
ponētis causis 82, 83

suppressæ causis &
notæ 82
cum Menstrua non re-
ctè purgantur, quæ
vena secanda 161
mēstui sanguinis diffe-
rentiæ 83
menstruorum proflu-
uiorum notæ 104
ad Mentagram 504
ad Mēti exāthemata ib.
ficsa tubercula 500
ficosos tumores 498
pilos 444
tumores lichenosos
498
mercurialis quid pur-
get 387
μάρτυρις quid sit 552
metus curatio 227
μίλφωις 129 misy 482
mæroris sine ratiōe cu-
ratio 227
mola quid 84
quomodo à conce-
ptu discernatur 85
molæ curatio 277
molam quæ gestant ali-
quādo se vterum ge-
rere putant 85
QQQ iij

- morbi longi quomodo purgationem 173
 iudicentur 117 ad Muliebres affectus
 morbi ex frigore qui 403
 176, 177 ad Muliebres profluuiū
 ex usu ciborum mali 341
 succi 179 ad Muliebria vitia
 quando per commu 549
 rationē atatis sol- muliebris fluxus cura-
 uuntur, & qui cura- tio 277
 rā nō admittūt 118 mulsæ loco quid dare
 quibus nostris deli- licet 200
 ctis inuadant 178 muscarum, vermiūm-
 qui repetant 119 q; generationis caus-
 in Morbis quando reci sa 76
 diua timenda ibid. ad Musculos vulnera-
 morborum causæ, alię tos 558
 externæ, aliæ inter- de Musculorum inter-
 næ 176 costaliū inflammatio-
 ad Morbos ex frigidis ne & erysipilate 232
 recrementis 399 *μυδρίασις*, vide Pupillæ
 vetustos periodicos dilatatio 131
 408 *μυοκίφαλος* 130
 morbus comitialis, vi- *μωπία* 134
 de Epilepsia *μωρμικία*, vide formi-
 morbus facer, vide Epi- ca 144
 lepsia myrobalanorum om-
μύρωσις 46 nium facultas 389
 morosi vnde ægri 60 myrrhæ vis 481
 mortifera 169 è Myrto vnguentum
 motus mediocris iuuat 540

INDEX

617

N
Narium affectuum
 curatio 294
 ad ea quæ in Nares in-
 ciderunt 475
 de Narium & olfactus
 vitij 134, & inde
 ad Narium vlcera 475
 nasalial 159, quæ & ca-
 put purgia, vide *ſp-
 ſina*
 ad Naſi vlcera 475
 de Naſi vitij 474
 ad Narium calorem
 exuſcitandũ 360, 371
 natricis morſus ligna
 & curatio 560
 natura aſſueta fluxio-
 nibus ſimilis eſt loco
 declui 252
 naturales actiones, vi-
 de Actiones natura-
 les
 naturales excretiones
 variat alimentum quan-
 titatem 189
 naturales facultates
 quæ ſint 12
 naturales facultates re-
 creans 43

naturalium facultatum
 delicta vnde 12
 errores quid differant
 ibidem
 naturalium partium vi-
 tij pluribus ſceminæ
 corripuntur, quàm
 mares 82
 naſeam faciens 549
 ad Naſeam 359
 Neapolitæ medicamē-
 tum 532
 neceſſitas nihil nõ vri-
 le facit 161
 neſtarium collyrium
 490
νεφελιον 131
νεφελια, vide Albugines
νεφελον in vrinis quid 41
 ad Nephriticos 333,
 343, 356, 364, 376
 nerui à ſiccitate & iſtu
 grauiter afficiuntur
 44, 45
 nerui alij ſenſum, alij
 motũ largiuntur ibi.
 in Nerui punctura quan-
 do neruus præſecan-
 dus 159
 nerui quare ad ſua prin-

cipia cōtrahātur 44
 ad Neruorum affectus
   546, 547
 neruorum cōuulsionis
   curatio 225
 ad Neruorū collectio-
   nes 367
 neruorum distentionis
   curatio 225
   inflammatorum pul-
   sus qualis 29, 30
 ad Neruorum resolu-
   tionem 531, 534
 neruorum resolutio-
   nis curatio 225
 neruos emolliens me-
   dicamentum 540
 neruorum vitia 31
 Nigram bilem purgan-
   tibus quando vten-
   dum 379
 nigredines faciei 136
 nigredinis faciei cura
   295
 ad Noctū cæcutientes
   495
 noctū cæcutiētium cu-
   ratio 295
 nocturna cæcitus 132
νομῶν ex aphthis vetu-

stioribus 518
νομῶν curatio 313
 nonus dies quomodo
   iudicet 119
 Nubecula quid 41
 nubecula oculorum 131
 nuscitiosi qui 132
 ad nuscitiosos 495
νυκταλῶψ 132
νυκταλῶπων curatio 292
 ex Nymphææ floribus
   zulapij vsus 319, 320

O

Obscuratio oculi
   132
 ad Obstructiones vi-
   suum potio 324
 post Obstructionis a-
   pertionē potio ibid.
 in Occipitis inuerera-
   tis doloribus quæ ve-
   na secta iuuat 161
 ocularium medicamē-
   torum catalogus ac
   singulorum explica-
   ta facultas 487
 ad Oculi angulos ma-
   iores erosos 487
 oculi distortio 133
 ad Oculi dolores ma-

INDEX

619

ximos 489, 491
 oculi expressio 133
 oculi expressiois cura-
 tio 293
 oculi fluxio quid dif-
 fert ab inflammatione
 126, 127
 oculi imminutio 131, 132
 inflammatio 126
 ad Oculi intensas inflā-
 mationes 490
 inuisiones 492
 ad Oculi mēbranarū
 extuberationes 490
 oculi obscuratio 132
 proclivitas 130
 ad Oculi proclivitas 492
 ad Oculi *ῥόσπαλας* 491
 oculis sanitatem cōser-
 uans 486
 oculi tabes 131
 ad Oculi tumores ex
 icū 493
 oculi vitiorum primæ
 causæ 126
 ad Oculorum affectio-
 nes 485
 ad Oculorum affectus
 difficiles curatu 492
 de Oculorum affectuū

curacione 126
 oculorū alula, vide Vn-
 guis oculorum
 ad Oculorum aspredi-
 nes 485
 oculorū cicatrices 131
 oculi vlcerum curatio
 293
 ad Oculorum deflux⁹
 vctustos 354
 dolorem 365, 373
 epiphoras 489
 oculorum fluxiones co-
 ercens ibidem
 ad Oculorum fluxio-
 nem 491
 hebetudinem 342,
 403, 552
 inflammationem &
 dolorem 485
 ingētes dolores 489
 ad Oculorum obtene-
 brationem 406
 obscuracionem 495
 tunicas iduratas 404
 de Oculorū vitijs 126
 oculorum vlcera 130
 ad Oculorū vlcera 485
 ad Oculos glaucos
 487, 495

ad Oculos qui ægre hu-	raphaninum	552
meantur 409	rutaceum	549
ad Oculos scabros 494	sinapinum	553
Odoratus proprii affe-	violaceum	550
ctus 134	anethinum	548
communia vitia ibi.	chamæmelinum	549
odoratis quando post	cyprinum	547
purgatorium vten-	gnidijnum	552
dum 173	hyoscinum ibidē	
odoratum medicamē-	liliaceum	549
tum 535	melanthinum	553
οἰδημα 145, vide Tumor	myrtaceum	550
laxus	omphacinum	551
οἰδηματε palpebrarum	rosaceum	548
128	sesaminum	557
cedema 145	sicyonium	548
ad Oedemata 308	ωμοχυμα	187
ex Oenanthe medica-	ωμοτης 165	551
mentum 536, 537	omphacium	483
Oleū amygdalinū 552	ορνξ	131
caryinum ibidem	οφιασις vnde dicta	123
oleorum cōpositorum	ophiasis curatio	435
vires 545	ad Ophiasis in frigido	
oleum cnicinum 552	capite	551
gleucinum 546	οφθαλμια	285, 286
irinum 550	οπιοπρωος quid & eius	
laurinum ibidem	caussa	45
masticinum ibid.	ad Opisthotonicos	347
melinum ibidem	opium, vide Papaveris	
nardinum 546	liquor	

INDEX

621

ὀρθοπαι 192
 Orbiculi è sagapeno
 399
 orbiculorum cōponen-
 dorum ratio 395
 ὀρεξις, vide Appetentia
 ὀρθοπνοια quid 53
 orthopnoæ curatio
 230
 ad Orthopnoicos 342,
 360
 Oris affectus 1.7
 ad Oris affectus 506
 oris amaritudo, unde
 60
 ad Oris crustas, & pu-
 tredines 513
 inflammationes 377
 oris interiorum vitio-
 rum curatio 296
 ad Oris omnia vitia 512
 ad Oris putredines 513
 vlcera 377, 513
 oris vlcera aphthæ di-
 cta 139
 ad Ossa in fracturis in-
 natantia 529
 ad Ossiū fracturas ibi.
 ex Ostrea medicamen-
 tum 540

Oxosaccharis cōposi-
 tio 329
 ad calefacta corpora
 397
 oxosaccharis è radici-
 bus vsus 320
 & componendi ra-
 tio 320
 ex coroneis vsus &
 compositio ibid.
 oxosaccharis vsus 320
 oxymeli, vide Acetum
 mulsum
 ozæna 135
 vulgo imponit ibid.
 ozænz curatio 295,
 474
 ad Ozænas Galeni me-
 dicamenta 475, 476

P

Palati exāthema-
 ta 139
 curatio 297
 palati vitia 139
 palmecum emplastrum
 526
 palpebra flosa 129
 palpebræ asperitudo

128	ratio	427
callus	129,	apula priuatim quæ
inuersio	ibidem	143, vide Exanthe-
glabrities	129	mata
grando	ibidem	ἡλιαστική febris quæ
inuerfionis curatio		94
286	ἡλιανόχη	140
ad Palpebrarum callos	ἡλίους, vide Neruo-	
480	rum resolutio	
palpebrarum glabritici	ἡλιανόχη	140
curatio	288	ad περίπευ
ad Palpebrarum glabri	παρίσθια, vide Tonfille	531
tiem	494	parotides quomodu
palpebrarum οἰδήματα		rentur
128		472
palpebrarū pruriginosæ	ad Parotidas	529
scabiei curatio	286	παρωπιδων futurarū no-
ad Palpebras asperas		ta
483, 490		104
palpitationis caussa, &	παροξυσμός, vide Acccf	
curatio	227, 228	sio
panus	147	partes post principes
pani curatio	307	maximè vitam tuen
ad Panos	529	tes quæ sint
papaueris corniculati		50, 51
assumpti curatio	425	parthenium quid pur-
papaneris liquoris af-		get
sumpti signa & cura-		383
tio	424	ad Partus difficultatē
pappi poti signa & cu-		376
		dolores
		ibidem
		παρηνίς
		137
		parulidis curatio
		296
		ad Parulidas
		512

INDEX

623

pastilli	318, 335	pedicularis herbæ vi-	
pastillorum compo-		res	388
tio & vſus	326	pediculatio palpebræ	
ſcullinorum compo-			129
tio	350	pediculationis curatio	
theriacorum compo-			288, 454
ſitio	351	pediculorum genera-	
pastillus aſter	340, 341	tionis curatio	ibid.
Andromachi	363	pediculos necans	551
pastillus ad capitis do-		περίματα	136
lorem	462	πύματα quæ	319
è corallio	340	penis exolutionis cu-	
ex eupatorio	336	ratio	273
ad lethargum	463	ἡ πυτῆσις	540
lichenicus	501	pepliū quibus & quan-	
è maſtiche	337	rum dandum	382
ex rheo Indico	335	perforationis ani cura-	
è roſis	336	tio	257
è ſeminibus	340	ad Periclitantes de vita	
è ſpodio	336		367
è veſicaria	341	ad περιζήματα	522
paſtinacæ maris iſtus		ad Perniones	527
ſigna & curatio	558	perturbatio oculi	126
Peccat quiſque in eo		ad Peruigilia	365, 366,
quod ſecundum na-			376
turam eſt	11	pedis venæ internæ &	
ad Peſtoris & ſepti trāſ		externæ quando ſe-	
uerſi calorem	337	candæ	161
ad Peſtoris perfrictio-		ad Pedū tubercula ve-	
nem	537	tuſta	540

- pessi varij 544
 pessus aureus dict' ibi.
     emolliens 528
 aduersus Pestilentem
     cōstitutionem 344,
     357
 ad Pestem 357
 φανοί 136
 φαιδ' collyrium 490
 φαλακρωσις 122
 phalangij ietus signa &
     curatio 556
 pharmacum, vide Me-
     dicamentum
 phlegmagogis quādo
     vtendum 380
 φλεγμονή 145
 φλεγμονή ἐρυσιπελατώδης
     ibidem
 phlegmone, vide Inflā-
     matio
 phlegmones curatio
     305
 ad φλυκταίνας 522
 de Phrenitide 219
 in Phrenitide inūctio-
     nes & reliqua reme-
     dia 220
 si conferta vacuatio
     prohibetur, quid a-
     gendum ibidem
 phrenitis vnde 219
 in Phrenitide vnde san-
     guis mittendus, &
     quando ibidem
 ad Phrenitidem 548
 phrygij lapidis vtendi
     modus 485
 φθρίσας 129, vide Pe-
     diculatio
 ad Phthiriasin 552
 φθίσις oculi 131
 φύκθλον 147
 φῦμα ibidem
 Pilare malum 129
 pilaris affectus curatio
     288
 pilulæ 318
     cur ex cogitate 327
     quibus dandæ 174
 pilularum duratio 327
 pili quibus de causis
     defluant 280
 pilorum attenuantium
     vsus 449, 450
     defluuij curatio 280
     446
 ad Pilorum generatio-
     nem 447
 pilorum palpebrarum
     agglutina-

INDEX

625

agglutinatoriū 488
 pilos contrahentia 449
 cūspes reddēt ib.
 ad Pilos enascentes in
 palpebris 494
 pilos tingentia 448
 pilus ex siccatate & hu-
 miditate mediocri
 generatur 122
 piticatoris medicamen-
 tum 532
 pituitam præparans zu-
 lapium 393
 pituitam & bilem re-
 purgans 406
 ad Pituitam intestinis
 in hærentem 407
 ad Pituitosas affectio-
 nes 259
 ad Pituitosos & crassos
 humores 404, 551
 pityocampesepotæ si-
 gna & curatio 420
 πτυοκαμπεσποτα 121, 122
 πλῆξις πυρετις, vide Fe-
 bris errans, & Febris
 vaga
 plenitudo in parte, &
 non in toto, quo pa-
 cto agnoscat 170

plenitudinis in vētricu-
 lo, intestinis, vesica,
 viscerū cauis, venis,
 causæ 155
 πλεριτις 155
 ad Pleuriticos 258, 365,
 405
 pleuritis, vide Laterum
 inflammatio 56
 in Pleuritide, peripneu-
 monia, ac labe, no-
 cet circa alius 204
 de Podagra & chira-
 gra 251
 podagræ chiragræque
 causa 75
 ad Podagrā 343, 364, 399
 527, 534
 ad Podagricos 360,
 364, 365, 530, 532, 533
 polypodium quibus &
 quantum detur 383
 polypus 134
 polypi curatio 294,
 474
 ad Polypos nasi Gale-
 ni medicamenta 475
 poma 192
 porraceū medicamen-
 tum 539

RRR

- porrigo quid & ei⁹ causæ 121, vide & Furfures
 porriginis curatio 453
 portulaca quâdo sistat aluum 255
 ποταμὸν quæ dicâtur 488
 potio ē capitibus papaveris 376
 portiones si ventriculus mordeatur 204
 portiones viles in arduis febrium ibid.
 portionum varia genera 319
 Prægnantes, vide Vterum gerentes & gestantes
 ad Præputij rimas 545
 προπρωτος quid, unde dictus, & eius causæ 80, 81
 priapismi curatio 272
 signa 81
 principes partes cõmunicât sua vitia cum proximis 14
 cum ignobilioribus suas noxas cõmunicant, nō cõtra 50
 in Principio morbi vniuersali egrû in inedia continens 199, 200
 procidentia oculi 130
 procidentia oculi varia nomina ibidem
 ad Procidentias oculi 491
 profluuij in matulam causa 79
 proprietates occulta experimēto cognoscitur 105
 προσωσις 130
 ē Prunis Damascenis zulauij vsus 320
 pruritus 142
 in cute causa 88
 ingentes unde ibid.
 in senibus nunquam ex toto consanescunt 142
 ad Pruritus vetustos 542
 ψιλωσα 449
 psittacus collyriū 489
 ψωex 142
 ψαεινά quæ dicantur 480
 pforica varia 487

INDEX

627

pforicum artificiale est	in Pulmonis & reliquo
484	rum viscerum infla-
φωρφορική	matione, videtur 233
cura	pulmonis vitia propria
ad Psudracia	quæ 32
ad φιδρακίας oculi	in Pulmonis vitij pro-
psyllij hausti signa &	prijis exigua est salu-
curatio	tis spes ibidem
ψυλλίων	pulmonia altera spe-
μίλας	cies lethalis 53
curatio	causæ ibidem
Pudendorum affectuum	in Pulmonia & pleuri-
notæ	tide nihil expuere
pueris, senib ⁹ , pregnan-	pessimum 56
ribus, quæ purgantia	quando nam æger e-
sint apta	uadit 55
pulegiū quibus & quā-	pulsus quid 15, 17
tum detur	pulsus ætatis 26
pulmone maxime op ⁹	ætatum 25
habet natura	pulsus alterationis dif-
de Pulmonis, & cate-	ferentia 15, 16
ris thoracis affectib ⁹	pulsus autumnii 26
229	balnearum 28, 29
ad Pulmonis humidi-	bis feriens 22
tatem	caprissans & ei ⁹ caus-
inflammationes 358,	sa 23
365, 372	celer quis 17
pulmonis inflatio-	pulsus celeritas & ma-
nis & erysipelatis cu-	gnitudo minus bona
ratio	quàm vehemētia 24
232	RRR ij

- pulsus κατωδής 22
 pulsus commoderatus 15
     conuulsius 22
     decurtatus 23
     δυσκός ibidem
     durus quis 18
     durus quid notet 20
 pulsus ex cibis 24, 26, 28
     exercentium 27
     expergiscientium 27
     ex vini potu 28
     fœminarum quis 24
     formicans 22
 pulsus gracilium 25
     hyemis 26
     in doloris genere 29
     inæqualis quis 18
     quid notet 19
     inæqualis species 18
 pulsus inæqualitas accumulatæ quæ 19
 pulsus in inflammationis principio, augmento, mutatæ in scirrhum 29
     in motore 28
 pulsus inordinatio, quâ do ordine melior 19
     in somni principio 26
     in somni fine ibid.
     intercidens intermit tēte minus malus 16, 17
     intermittens certam mortem notat 16
     intermittens minus malus quàm cius ablatio 16, 17
     in timore 28
     in volupate ibidem
     languidus quis 18
     magnus quis 17
     quid significet 19
 pulsus marium qualis 24
     μείστος 23
     mollis quis 18
 pulsus non solum significat affect⁹ cordis 31
 ordo in Pulsu quando inordinatiōe melior 19
     pulsus paruus quis 17
     pulsus præcipue in ægris attendendus 110
     quare variat 30
     quos affectus ostēdat

INDEX

629

15		pupillæ vitia	131
rarus quis	18	purgandum quando in	
<i>ante quod dñs</i>	22	maximis æstibus &	
tardus quis	17	frigoribus	171
temperamentorū	25	purgāti quid obseruan	
turbulentus	22	dum	170
pulsus variat secūdum		purgantia acria	173
partem quæ inflam-		purgātia ex censu sunt	
matur	30	venenorum	169
pulsus vehemēs quis	18	mediocria quæ	172
quid significet	19	requirunt fluida cor	
pulsus vehementia	23	pōra	171
velox quid significet		de Purgantibus medi-	
19		camentis	159
pulsus veris	26	purgare volenti, an æ-	
vermiculans	22	ger facile vomat ob-	
vnde dictus ibidem		seruandum, & quam	
vibratus	23	ob causam	173, 174
quid distet à bis fe-		purgatio parciōr quan	
riente ibidem		do metuenda	175
vndosus vnde dictus		purgationem postulat	
21		suppressæ excretio-	
pulsus examen	15	nes solitæ	171
pulueres qui	319	purgationis facilitas &	
puluerum & tritura-		difficultas in agro	
rum vsus	327	obseruanda	175
pupillæ dilatationis cu		purgatoria ad agēdum	
ratio	291	stimulat motus me-	
pupillæ tabis curatio		diocriis	173
292		purgatoria medicamē-	
		RRR iij	

- ta 169
 mediocria 172
 purgatoria quę dā duos
 trēsve humores edu-
 cunt 173
 purgatorijs quę admi-
 scenda & quare 173
 395, 394
 de Purgatorijs comple-
 xis 394
 à Purgatorijs medio-
 crius incipiendum
 416
 in Purgatorijs obser-
 uanda 415
 à Purgatorijs qui sunt
 arcendi 175
 purgatorijs suavia gu-
 stui quando, & quan-
 tum miscere oportet
 ibidem
 purgatorium vis, quo
 pacto augetur 173
 purgatorium è prunis
 Damascenis 406
 purgatorio gustui in-
 grato quid cōmiscen-
 dum 174
 purgatorium neruorū
 & capitis 402
- ob insuauitatem si fa-
 stiditur, quid agen-
 dum 174
 purgatorium omnium
 humorum 397
 post Purgatoriū quan-
 do odoratis vrēdum
 174
 somnus & quies vi-
 tanda 173
 purulenti mictus cura-
 tio 269
 pus gignens 529, 530
 ad Puris mictum 333
 sputum 356, 369, 372
 pus quare meitur 78
 pustularum feruētium
 curatio 522
 pustularū in oculo cu-
 ratio 290
- Q
- Quartana, quę, vn-
 de & eius signa
 95, 96
 quartana duplex quę
 96
 ad Quartanę horrore
 343

INDEX

631

- quartana triplicataque 82
 96
 ad Quartanam 357,
 362, 365, 373, 534
 ad Quartanarios cir-
 cuitus 334
 quartus interdum sex-
 ti index 119
 quintanæ, sextanæ &
 similes febres vnde
 gignantur 97
 quotidiana febris quæ,
 vnde, & c^o notæ 95.
 vide Febris quotidiana
 na
 R
 ad Rabioforum mor-
 sus 527
παράδης, vide Sedis ri-
 mæ
 ramex aqueus quid 82
 ramex aquosus in pu-
 dendo muliebri 85
 ramicis adiposi, aq^uici,
 intestinalis, & omēti
 curatio 274
 ramicis intestinorum
 causæ 81
 ramicis omenti causa
 ramicum genera 81
 rana morbus 138
 ranæ rubetæ epotæ si-
 gna & curatio 422
 ranulæ in ore curatio
 297
 ratiocinatione laesa reli-
 quæ principes actio-
 nes vitiantur 50
 ratiocinatiōis sedes ibi.
 de Raucedine 230
 Recidiuarum notæ 21
 restitudo venarū quan-
 do seruanda 157
 refrigerans potio 321
 refrigerantia febribus
 vtilia 205
 regius morbus, vide
 Arquatus
ρήμα, vide Ruptio
 renes à iecinore & ve-
 nis serum attrahunt
 80
 ad Renū abscessus 364
 dolorem ibidem
 in Renum dolore, quæ
 vena secanda 161
 ad Renum & ilium do-
 lorem 364
 RRR iiij

- exulcerationes 341
 imbecillitatem 368
 inflammationem 356,
 557
 renum inflammatio, vi
 de Nephritici
 renū phlegmone quo
 pacto distinguatur à
 calculo 79,80
 repellens & discutiens
 538
 repletio quid 155
 ex Repletionē parte a-
 liqua grauatis, quid
 agendum 196
 ad Resoluta mēbra 531
 ad Resolutos 357,361,
 367
 respirantes difficulter
 qui facile sanantur 55
 respirātium difficulter
 vnicum & maximū
 remedium quod sit
 54
 respiratio continua &
 frequens quando 52
 respiratio quando abo-
 letur aut deprauatur
 52
 respiratio quando est
 commoderata 51
 respiratio quib⁹ de caus-
 sis immutetur ibid.
 respirationem diffici-
 lem reddunt omnia
 impedimenta thoracis
 dilatationem 54
 respirationis difficul-
 tas vnde 52
 vnde proprie excite-
 tur 53
 maior minorque vn-
 de 54
 ad Respirationis diffi-
 cultatem 354,360,
 365,367,374
 in Respirationis diffi-
 cultate natura nō pa-
 titur moram 55
 respirationis magnę &
 rarę causa 51
 maximę & celerri-
 mę causa ibidem
 parux & frequentis
 causa ibidem
 parux & tardę caus-
 sa ibidem
 πῶμα in oculo 126,127
 reuulsione quādo opus
 est 157

INDEX

633

Rhodomeli, vide Mel
rosaceum

rhœadis curatio 288

Rifus Sardonijs 425

rosa vel *puas* 129

rosarum facultas 481

ex Rosis collyrium ma-
gnum 492

è Rosis zulapij vs^o 320

Ructus acidus vnde 60

ad Ructum acidū 337,

357

ructus nidorosus vnde

59

rugæ 136

ruptio 149

ad Rupta & auulsa 525

de Ruptis & conuulsis

309

rupta etiam pilos re-

nuant

451

S

SAcra amara Galeni
400

sacra Galeni magna

403

sacra Logadij 405

Memphitæ

405

Rufi 404

salammoniacus 484

purgatorius 407

è Sale linimentum 532

salamandræ assumptæ

signa & curatio 421

salubris potio 377

de Salubri victus ratio-

ne 176

sambuci facultas 389

Sandarachæ facultas

484

sandarachæ sumptę cu-

ratio 431, 432

è Sandice medicamen-

tum 540

sanguificatio vitatur

affecto iecinore 33

sanguis an p intestina,

an ab hæmorrhoidi-

b^o fluat dignotio 69

sanguis iecur egressus

bifariam secatur 34

mittendus in febrib^o

bis terve 208

mittendus in omni-

bus febribus 207

an Sanguis ob iecoris

imbecillitatem sece-

dat indicium 70

- sanguis ob quas causas
   expuitur 234
 sanguis qui ex summo cor-
   pore vomitu reijci-
   tur decolor est 64
   quib⁹ de causis mei-
   tur 78
   qui vomitur ex imo
   corpore nigrescit
   63
 ad Sanguinem deglu-
   ticum 478
 sanguinem in nare si-
   stentia ibidem
   per nares elicentia
   410
   expurgans 366
 ad Sanguinem mingen-
   tes potio 324, 339,
   341, 363
 sanguine spuantes non
   laborant spiritus dif-
   ficultate 56
 ad Sanguinem spuantes
   aut meientes 340, 341
 sanguinem ex vulneri-
   bus in ventriculo vel
   intestinis retinens 338
 sanguinem proliciens
   411
- sanguinem sistens com-
   positio 478
 sanguinis e naribus p-
   fluuij curatio 295
 ad Sanguinis eruptio-
   nes externas 542
 sanguinis fluxus nariu
   affectus 135
 sanguinis fluxuri per
   nares signa 103
 ad Sanguinis fluxu 332
   ex auribus 467
 sanguinis fluxu ob vte-
   ri venam ruptam si-
   stens 338
 sanguinis fluxus per he-
   morrhoidas virilitas
   quanta 70
 sanguinis infra seceden-
   tis dignotio 69
 ad Sanguinis mictu 333
 sanguinis missio, vide
   Venæ sectio
 ad Sanguinis pfluuium
   e naribus 478
 sanguinis reiectionis
   communis curatio
   234
 de Sanguinis sputo ibi.
   ob osculorum aper-

INDEX

635

tionē, vasis ruptio-	358, 400
nem ob erosionem	è Santalis zulapij vsus
235	320
ad Sanguinis sputū	farcocollæ vis 481
339,	fardonix herbæ assum-
340, 342, 354, 359, 362,	ptæ signa & curatio
365	425
ad Sanguinis & puris	fardonius risus 425
sputum potio 323	ad Scabram & siccam
sanguinis subter cutem	lippitudinem 494
coitus 149	scabies 89, 142
sanguinis taurini epoti	scabiei causa 88
signa & curatio 429	curatio 302
sanguinis vomit⁹ caus-	ad Scabies 397, 506, 542
sa 63	linimentum 541
sanguis vomitur inter-	ad Scabiem siue inflam-
dum ob facultatis vē	mationem 551
triculi tractricis ro-	ad Scabiem & lepram
bur ibidem	valent quæ & ad im-
de Sanguinis vomitu	petiginem 521
247	scabiosæ exulceratio-
ad Sanguinis vomitum	nes 89
239	scammonium quibus
in Sanguinis vomitu	dandum & quârum
ventriculus non sit	213
inanis 248	ad Scapularum fluxio-
sanitas ad quæ expen-	nem 537
ditur 4	scarificationes hirudi-
sanitatis latus est cam-	nib⁹ sufficiuntur 165
pus ibidem	scarificationes quibus
ad Sanitatem tuendam	

- locis adiguntur 165
 scarificationum potissimus usus ibidem
 schistus lapis 482
 scirrhus exquisitus, & non exquisitus 150
 scirrhî curatio 310
 scolopendrę morsus signa & curatio 557
 scorpij morsus signa & curatio ibidem
 σκόρπιον 49
 scytales icterici curatio 559
 scrophulæ, vide Strumæ 150
 Secundas expellēs 361
 ad Sedis rimas 528, 550
 sedimentum urinx, vide Urinę subsidentia
 è Seminibus medicamentum 556
 seminis profluuiū quid & eius causā 80, 81
 curatio 274
 semiterriana quę 97, 98
 senibus quę purgantia sint idonea 175
 senna quādo dāda 390
 sensus est principium non errans 186
 sensus ratione potior 59
 ad Sensuum difficultatem 333
 septimanarum vis unde de 115
 septimanarum medietates quantum possunt, & quare 115, 116
 de Septi transversa inflammatione 232
 σεραπιον quid 318
 serapiorū duratio 327
 serapij ex absinthio descriptio 330
 σερα, vide Intubum domesticum
 seri usus in massa sanguinis 34
 sesami usus 388
 sextus pessime iudicat, & quare 118
 Signa ī agro nō admōdū formidolosa 109
 ex vultu 107
 in agro pessima 107
 108, 109
 mala inter se malignitate differunt 108
 signa morborum tho-

INDEX

637

racis vnde petenda	solis & lunę actiones in
110	hæc inferiora 112
quæ ex decubitu sumuntur 107	solani furiosi epoti signa & curatio 426
quæ multum possunt in agro 108	somnus & quies ob sunt purgatorijs 173
signa ventriculi intesti norum laborantium defumenda 110	somnum cœcilians 354, 316, 373
signorum tractatio 107	sonitus auriû, vide Aurium tinnitis
signa singula prædicen ti futura sunt expen denda 110	soporiscratio 222, 223
ad Singultum 366	σπασμὸς 149
sinus curatio 314	σπασμὸς, vide Nervorû conuulsio
ad Sinus iueteratos 518	σπᾶν λος 146
vetustos 541	σπερχίς collyrium 490
ad Sitim 330, 331, 377	spinali medullæ & ner uorum affectus pro prij 13
ad Sitim cōtinuam 316	spiritus animalis oritur à cerebro 43
ingentem 375	transmittitur per ner uos ibidem
sitis ex pituita salsa cu ratio 243	spiritus difficilis, vide Respirationis diffi cultas
sitis ob quos humores in ventriculo 60	spirit⁹ difficultas citra pulmonis offensam 53
Solis actiones in plâti eadē quæ in nostris corporibus 113	spiritus in auribus vn-
sole vititur Deus seu in strumento ad ortus & interitus rerû 113	

- de gignantur 124, 125
 spuma quid 47
 spura in pleuritide &
   pulmonia morbi lō
   gitudinem signifi-
   cantia 56
 quę venam & quę ar-
   teriam ruptam se-
   quuntur qualia ibid.
 in pleuritide & pul-
   monia quę conco-
   cta habenda ibid.
 sputum incrassans 365
 sputum quod à pulmo-
   ne educitur quale 57
   thoracis locū affectū
   ostendens quale ibi.
 de Spuro sanguinis 234
 Squama σκουαμα 483
 squama aris quid pur-
   get 388
 Staphis agria, vide Pe-
   dicularis herba
 στεφυλί 139
 στεφυλίωμα 130
 στατίωμα 150
 steatomatum & melli-
   fauiorū curatio 310
 stercus expellens 366
 ad Stercoris inuitā de-
   iectionem 405
 sternutationem ciētia,
   vide ἰσπνᾶ
 sternutatorium 413
 stibium 482
 stigmatum curatio 304
 ad Stigmata 522
 stomachus, vide Ven-
   tricularis
 ad Stomachi abscessus
   403
   affectus 512
 Stomachi affectuum cu-
   ra 239
 ad Stomachi defluxio-
   nem 531
   dolorem & imbecil-
   litate 400
   ex refrigeratiōe 354
 ad Stomachi & ventris
   frigus 325
   humiditatem 365
   imbecillitatem 550
 stomachi intemperiei
   cum materia, cura
   240
 stomachi intemperiei
   nudę curatio 240
 stomachi orbiculi 406
 ad Stomachi refrige-

rationem 357, 542
 ad Stomachi subue-
 nientem 403
 ad Stomachicos 358,
 360, 372, 407, 535, 536,
 546
 stomatica è punicis ma-
 lis 377
 stomatice ἡ δια τῆ κατα-
 στῆσεως 513
 δια τῆς 513 ibidem
 de Stomatidis medica-
 mentis 512
 stomaticorum metho-
 dus 297
 σπασμοὶ 333
 σπῆρος vnde 59
 σπῆρος affectus quib⁹ af-
 fectibus cōtrarius 71
 σπῆροι vnde 73, 74
 strumę 150
 strumarum curatio 310
 ad Strumas 529, 543
 strumas discutiens 528
 stuporis, quem ἐκπληξις
 vocant, curatio 227
 styrax quid purget 387
 Sublimamētū quid 41
 subsidencia improprie
 quę dicitur ibidem

optima quę 35
 quę fit ex crudis hu-
 moribus quo subli-
 mior, eo maiorem
 coctionem signifi-
 cat 42
 subsidetię bonę distin-
 guendę à crudis hu-
 moribus subsidenti-
 bus 40
 crassę quid notet 41
 in vrinis color quis
 secundum naturā
 40
 quare locum natura-
 lem mutant 41
 sedes naturalis ibidē
 tenues quid iudicent
 ibidem
 subsidetię orobę, fur-
 fureę, lamineę, simi-
 laceę quid significet
 40
 subsidetięrum colores
 improbādi qui 40, 41
 succatiuncularum du-
 ratio 227
 ad Succum melanco-
 licum 406
 succus qui deprauatus

est in cauis iecinoris,	ratio	292
fertur cū sero ad gib-	ad Suffusiones cruētās	
ba eius	493	
sudamina vnde	ad Suffusos	485
88	suggillata	156
sudorum materia	ad Suggillata	315, 495,
87	528	
sudores miliaris quid	ad Suggillationes ocu-	
notent	lorum	492
ibidem	sugillatorum curatio	
sudor bonus & malus	290	
quis	superciliorum defluuij	
ibidem	curatio	288
sudor frigid⁹ cum acu-	superpurgatio quando	
ta febre quid signifi-	verenda	175
cet	suppressa aluus, vide	
ibidem	Aluus suppressa	
in febriētibus aut ali-	ad Surdaſtros	468
ter ægrotātib⁹ quid	surditas	124
notet	ad surditatem	468
87, 88	surditatis curatio	284
non prorumpit in sa-	ad Suspiria	330
nis	ad Suspiriosos	242, 358,
87	359, 365, 370, 552	
sudorem reprimēs	συναμύων curatio	311
550	σύναι quid & vnde di-	
sudores prouocans	ctum	123
373	σύναις	128, 129
sudores qui morbum	syderatio	146
exacuunt quid signi-	σύναις, vide Com-	
ficent	moderatum	
87		
sudoris causæ		
ibidem		
sudoris glutinosi signi-		
ficatio		
ibidem		
sudoris post exercitia		
habenda ratio		
185		
sudorū examinatio		
87		
suffusio		
132		
suffusionis in oculo cu-		

INDEX

641

moderatum
σωαίχη 140, vide Angina
 syncopes curatio 226
 in Syncope vinū optimū remediū ibidē
συνεχής πυρετός, vide Febris continua
 synocharum febrium occasio vnde 37
συνόχης πυρετός, vide Cōtinens febris, vel Febris continens
 syrupus quid 318
συστηματική αἰσθηματία 19
συσταλή, vide Arteriarū cōtractio

/ T

TAbes oculi 131, 132
 tabis & diminutionis pupillæ curatio 292
 ad Tabidos 354, 359, 367, 369, 370, 378
τῆς ἐξ ὧς in oculo quid 126
 tardæ coctionis causa 19

ad Tardam concoctionem 360
 taxi potæ signa & curatio 427
 Temperamēta sunt novem 8, 9
 temperata qualitas una est ibidem
 temperaturæ functionibus distinguuntur 9
 temperies expendendi ratio 6, 7
 ad Tenebricosam veriginem 365
 tepidum quibus partibus vtile 205
 terebinthus 147
τέρμινθος ibidem
 tertiana duplicata quæ 96
 tertiana febris, vide Febris tertiana
 tertiana febris quæ, vnde, & eius notæ 96
 tertianæ spuria curatio 209
 tertius & quintus quomodo iudicatorius 118
 testudinis caro aut de-
 \$\$\$

- uoranda, aut non gu
 standa 213
πύριος, vide Neruorum
 distensio
πύριος quid sit & vnde
 fiat 44
 retrapharmacum 539
 Thapsiæ assumptæ cura
 tio 429
 thapsiæ facultas 388
 theriaces componēda
 ratio 345, 346
 inuentor Andromach-
 chus ibidem
 quomodo sumenda
 ibidem
 quando componen-
 da ex Galeno 346
 quibus noxius vsus
 344
 Thorax quid cōtineat
 51
 thoracis mot⁹ vnde ib.
 de Thoracis abscessib⁹
 qui pulmonem non
 attingunt 237, 238
 thoracis abscessus raro
 per urinā aut aluum
 repurgantur ibidem
 in Thoracis abscessib⁹
 nondum ruptis quid
 proprium 57
 thoracis abscessum cu-
 randi ratio 237
 ruptorum humorum
 qualis esse debet 58
 ad Thoracis calorē &
 siccitatem 337
 ad Thoracis destilla-
 tiones & dolores 549
 de Thoracis ecchymo-
 mate 239
 ad Thoracis & lateris
 dolorem 342
 thoracis & pulmonis
 venas claudens 338
 ad Thoracis exaspera-
 tionem 337
 ad Thoracis exulcera-
 tionem 356
 thoracis locum affectū
 sputum ostendit 57
 in Thoracis morbis
 quādo cathartici v-
 tendum 231
 thoracis morborum si-
 gna vnde petēda 110
 thoracis venas ruptas
 vniens 338
 ad Thoracis vitia em-

INDEX

643

nia 375, 546
 quomodo certo ag-
 noscuntur 51
 sunt leuiores quā pul-
 monis 249
 de Thoracis vitiis 229
 thuris facultas 481
 ex Thure collyriū 491
 thymus quid ducat 387
 Συμφο curatio 311
 ad Timorem incertum
 371
 Tinea, vide Lumbrici
 ad Tineas & lumbricos
 343
 τινεως vnde dict⁹ 67
 tinctini curatio 256
 notæ 67
 tinnitus aurium 125
 trichymalus quibus dan-
 dus 385
 Tonsillarum curatio
 297
 ad Tonsillarum inflam-
 mationes 514
 ad Tonsillas suppuran-
 tes 517
 tormina, vide Dysen-
 teria
 torsiones intestinorū,

vide Intestinorū tor-
 siones
 ad Torsiones intestino-
 rum 342, 365, 551
 torsionum causæ 73
 toxici assumpti signa &
 curatio 427
 toxicum vnde nomi-
 natum ibidem
 τραχυμα 128
 tragoriganum quibus
 detur 383
 tremor quomodo fiat,
 & quare 44
 tremoris curatio 225
 ad Tremulos 534
 τριχας, vide Pilaris af-
 fectus
 ad Trichiasin 488
 triphylla parua 400
 τριχωνες quæ & τριχωνες
 129
 Τριχωνες 318
 ad Tubercula 527, 528,
 543
 tuberculi curatio 307
 tuberculi in pene cura-
 tio 271
 tuberculum 147
 ad Tumentia loca 543
 SSS ij

tumor mollis & laxus

145

tumoris laxi curatio

307, 525

tumores molliores in
palpebris 128

de Tumoribus præter
naturam & vlcerib⁹

145

turgens materia, vide

Materia turgens

tussiculare zupapiū 331

ad Tussiculas ob pecto-
ris frigiditatem 337

ad Tussiculosos 370

ad Tussientes 362, 367

tussi cuicumque quid
commune 55

ad Tussim 330, 357,

359, 369, 375

ex frigore 369

ad Tussim quamlibet

342

siccā 367, 369

vetustā 365

tussis symptoma om-

nium thoracis affe-

ctuum 57

typhl⁹

129

tympañia hydrops qd

pprium exigit 264

tympañia hydrops

caussa

75

tympañias hydrops vn

de dictis

ibidem

V

ad Valetudinem tuen-
dam 357, 358

ad Vapulantes 523

vari 136

varorum curatio 295

ad Varos 498, 499

de Vasorum vrinatio-
rum vitij 269

Vena cubiti infima 158

vena in cubito infima

quādo tundenda 159

vena humeralis 158, vi-

de Humeraria vena

vena media 158

de Vena media & hu-

meraria variaz sentē

tia ibidem

vena proxima quando

secanda 158

quomodo à ministro

secanda ibidem

venę cubiti quę 157, 158

vbi desinant 160

INDEX

645

- venæ internæ pedis
quando secantur 161
venæ quibus plures ap-
parent 158
quibus paucę cernan-
tur ibidem
venæ sectio in reliquis
humoribus à sangui-
ne peccantibus iuuat
157
quando fugienda 156
quando utilis ibid.
à Venæ sectione qui
prohibendi 174, 175
in Venæ sectione quid
ministro obseruan-
dum 159
in Venę sectionem de-
hortantibus quid agen-
dum 156, 157
venarū propria vitia 13
venarum arteriarum-
que apertio unde 56
venarū colli sectio quā
do utilis 161
venis nō eodem modo
nerui & arteriæ sem-
per subiiciuntur 160
ad Venena 358
ad Venena lethalia
353, 405
ad eos qui Venenū hau-
serunt 353
in Venenatis ictibus v-
stio est præstantissi-
mum remedium 554
ad Venenatorum ictus
353
morsuū vel ictuum
communis curatio
562
remedia 553
ad Venenatos ict⁹ 361,
376
venenosa 169
venosarū partium in-
flammatarum pulsus
29, 30
ventrem molliens po-
tio 321
ventrem suppressēs po-
tio 323
ventris affectuum di-
gnotio 58
curatio 239
ad Vētris defluxiones
550
ventris fluxiones sistēs
332
ad Ventris fluxum 338
SSS iij

- ad Ventris fluxus im-
   modicos 332
 de Ventris & intesti-
   norum vitij 248
 ventris profluuium, vi-
   de Alui profluuium
 ventriculi affectuū si-
   gna 66
 ad Vētriculi calorē 330
 ad Vētriculi dolorem
   342, 364
 vētriculi flatus vnde 59
 ad Vētriculi imbecil-
   litatem 342, 366, 367
 ad Vētriculi inflatio-
   nem 342
 ventriculi & intestino-
   rū affectus vt cogno-
   scantur 14
 ventriculi & intestino-
   rum laborantium si-
   gna vnde sumēda 110
 ventriculi morsus vn-
   de 59
 in Vētriculi mortu po-
   tiones 204
   quid agendum 195
 ad Vētriculi pituitam
   534, 535
 ad Vētriculi refrige-
   rationē 337, 357, 360
 ventriculi ventrisque
   bene valētis signa 58
 ventriculum roborans
   331, 335
 cum Venterculus gra-
   uatur quādo vomē-
   dū, & quando nō 194
 venerem stimulans 368
 veratrum album quan-
   do dandum 388
 veratri assumpti cura-
   tio 429
 veratrum nigrum qui-
   bus & quantum dan-
   dum 382
 ad Vermes 551
 ad Vermes vlcerum 525
 verruca pensilis 144
 verrucarum pensilium
   curatio 305
 ad Verrucas pensiles
   523, 544
 ad Vertiginem 342
 ad Vertiginē tenebri-
   cosam 331, 379, 408,
   414, 463
 vertigo ob humores
   vētriculo infixos 60
 vesica fellea 54

INDEX

647

- ad Vesicę abscessus 363
- ad Vesicę exulcerationem 341, 343
- ad Vesicę imbecillitatem 368
- ad Vesicā repurgandā 363
- ad Vesicę vitia 341
- vesparum ictus curatio 556
- veterni curatio 222, 223
- ad Veterē inflammationem 366
- ad Verusta vitia 405
- Victū exhibēti vitādus dies accessions 204
- viētus diaria febre laborantium 198
- viētus eorū, qui citra rationē leuantur 203
- quibus cutis squalet & induruit 197
- quib⁹ stomachus grauatur, aut mordetur 195
- quibus uiscera aut caput vel pedes ex plenitudine onerantur ibidem
- viētus febrientium 198
- viētus febriū cōtinuarū cum morbis acutis simpliciter 201
- continuarū admodū peracutarum ibid.
- in Viētū febriētū quid obseruandum 198
- ā Viētū in accessionibus & iudicijs abstinendum 203
- viētus in alui profluuiopost nimiam repletionem 193
- in cito mouentibus morbis cum signis coctionis 202
- in tarde mouentibus sine signis coctionis ibidem
- de Viētū instituēdo 186
- viētus intrepide datur post perfectum iudicium 203
- de Viētū in uomitu ob nimiam repletionem 194
- viēt⁹ mille species quare 186
- viētus modū interturbantia 202

- de Victu refocillante mores 334
 176
 victus tertianæ febris morbi 116
 207
 vigesimus primus dies visus oblæsi causæ ibi.
 interdum iudicato. visus primæ causæ ibi.
 rius 116, 117 ad Vitalium membro-
 rum offensam 370
 vina ελιγφορα inter ci- vitilignes 142, 143
 bos valentes nume- ad Vitiliginem 506, 521
 rantur 200 vitiliginis albæ curatio
 vinum in quotidiana 303
 quale & quâdo ibi. vitiligo sanabilisne sit
 quo coloratius eo ca an non, quomodo di-
 lidius ibidem gnoscur 143
 vinum scillinum 377 ελαγ oculorum 131
 viperæ ad pastillos the- vitia omnib⁹ membris
 riacos quales eligun- communia 12
 tur 196 ad Vitia omnis generis
 viperæ morsus signa & 341
 curatio 558 vitia propria vniuscui-
 ad Virulentosius iusque membri 13
 vires semper cōseruan- vlcera bona 152
 dæ 194 caua ibidem
 si Viscera ex repletio- vlcera caua replens 538
 ne grauantur, victus vlcera circumcirca ru-
 109 bentia 152
 ad Viscerum obstru- vlcera cruda ibidem
 ctiones 324 ad Vlceras capitis ma-
 potio ibidem nantia 549
 obstructions & tu- ad Vlceras cutis mali-

INDEX

649

gna	355	545	
vlcera depascentia	152	vnguētum flauum	539
emorientia	ibidem	purgatorium	411
nigrescentia	ibid.	vnguis	131
oculorum quæ	130	vnguium in oculo cu-	
plana & rubra	151	ratio	291,292
ad Vlcerâ quæ difficilē		ad Vngues oculorum	
admittūt cicatricem		480,495	
527		Voluptatem augēs	367
vlcera repurgans	538	pariens	ibidem
ad Vlcerâ sanguinē fun-		vomentes quid percon-	
dentia	527,529	tari oportet	62
vlcera sordida	151	in vomitu bilis quæ cō-	
superexcreſcētia	152	sideranda	ibidem
vetusta	529	in Vomitu bilioso, con-	
serpentina	542	siderāda, permistio,	
de Vlceribus	151	cōsistentia, color, in-	
vlceris capitis manan-		sequentia	ibidem
tis curatio	454	vomitu reiectorum di-	
vlceris simplicis, recen-		gnotio	61
tis, caui, sordidi cu-		de Vomitu sanguinis	
ratio,	312,313	247	
differentiæ	151	ad Vomitum	366
in oculo curatio	289	ob destillationē	349
Vmbilicare lienem ex-		vomit* alio solutæ ac-	
purgans	409	commodati	167
umbilicaria purgato-		biliosi in bonitate or-	
ria	411	do	62
Vnguenta quæ	319	vomitibus bilis porraceæ	
vnguentorum vires		& æruginosæ	246

- vomitus caussa 59
 citra causſam exter-
 nam quales ſunt 61
 vomit⁹ flauæ bilis 246
 vomitus curatio ibid.
 vomitus futuri ſigna pe-
 culiaria 103
 humoris melancholi-
 ci vnde 246
 ob bilem uentriculo
 inbærentem qua-
 lis 60
 ob ventriculi frigidi-
 tatem qualis ibid.
 obuteri uitium 246
 vomitus omnis cū co-
 ctionis notis & vi-
 riū robore bon⁹ 64
 periodici cura 246
 vomitus poſt cibum &
 potum moderatum
 quid ſignificet 60
 vomitus, quod meatus
 & exitus infra nō pa-
 tet 245
 vomitus ſanguinis, vi-
 de Sanguinis uomitus
 vomitus utiles, inutiles
 267
 ad Vocē exercētes 373
 Vocem reſtituens 369
 ad Vocis ablationē ibi.
 Urbanis hominib⁹ exer-
 citium eſt deambu-
 latio 185
 vrina commodata &
 naturalis quæ 35
 vrina frequens & pau-
 latim miſta cuius af-
 fectus ſignum 80
 humores in venis cō-
 monſtrat 110
 non ſolū ſignificat
 affect⁹ iecinoris 31
 pellucida & turbida 38
 quid ſignificat 30
 vrina uerus nuncius &
 quare 35
 vrinæ cādidæ quid de-
 notēt interdum 36
 commodatæ color
 qui 35
 cōſiſtentia quæ opti-
 ma 38
 cōſiſtentia perquam
 tenuis quid deno-
 tet, & quid admo-
 dum craſſa ibid.
 difficultatis & ſup-
 preſſionis, calculus

INDEX

691

- sit causa 79
 cruda, turbidaque
 quid indicent 39
 ad Vrinę difficultatem
 343, 354, 363
 ex obstructione 356
 vrinę difficultatis caus
 sa 74
 vrinę nigra interdum
 salubres 37
 mortem ferè deno
 tant ibidem
 ad Vrinę mictum inuo
 luntarium 405
 vrinę oleoso colore in
 fecta 37
 pallida, subpallida,
 charopa, albę & a
 quę, quę, & vnde
 fiant 36
 percolatę quę & vn
 de ibidem
 ad Vrinę profluuiū in
 uoluntarium 340
 vrinę quibus color tin
 gēs innatat vnde 36
 vrinę ruffę, flauę, sub
 rubrę, rubrę, vino
 sa, cœruleę, virides,
 liuidę, nigra, vnde
 fiant & quid signifi
 cent 36, 37
 vrinę stillicidij cura
 tio 271
 ad Vrinę stillicidium
 ex vesicę humidita
 te 340
 vrinę subsidentia opti
 ma quę 35
 subsidentia quid sit,
 & eius significatio
 ibidem
 vrinam ciens potio 321
 molliens 330
 vrinarum colores in
 tensi qui & eorum
 ordo 36
 naturalib⁹, ppinquo
 res, meliores ibid.
 quare varij 35, 36
 cum Vrinarū cōsisten
 tijs colores spectandi,
 & qui laudati 39, 40
 vrinarum cōtenta quę
 improbanda ibid.
 infra cōmoderatum
 colores qui 35
 ad Vteri affectus 366
 vteri ad ilia aut podicē
 conuersionis curatio

- 155
 ad Vteri distentionem 86
     366
     hydropicum affectū
     544
 vteri immodicæ purga-
     tionis causæ 85
 ad Vteri inflammatio-
     nes & duritias 543
 ad Vteri inflammatio-
     nem 544, 545
 ad Vteri quascūque in-
     flammationes 538
     in latus obliquatio-
     nes 366, 544
 vteri morbus qui 82
 ad Vteri præfocationē
     341
 vteri præfocationis cu-
     ratio 279
     procidētis causæ 85
     procidētis, & cōuer-
     sionis in latus cu-
     ratio 279
 vteri strangulationis
     causæ 85
     strangulationis cu-
     ratio 86
 in Vteri strangulatu lo-
     corum ad quæ vterus
     recurrat dignotio
     86
     spiritus, pulsusq; in-
     tercipitur, & qua-
     re ibidem
 ad Vteri strangulatus
     544
 vteri vitiorum curatio
     275
 vtero gerentibus quæ
     putgantia accommo-
     dentur 175
 ad Vterum fluxione la-
     borantem 340
 vterus ijs morbis cor-
     ripitur quib⁹ reliqua
     membra 84
     qua parte suppuratur
     83
     quare conuiet 82
 ex Vuis acerbis zulapij
     vsus 321
 vuis vinosis quando v-
     tendum 205
 vua morbus 139
 vuatio 130
 vuationis curatio 290
 ad Vuationes 492
 vuez tunicæ prociden-
     tis curatio 188

INDEX

653

vulnera ab inflammatione defendens

538

glutinans 528

ad Vulnera recentia

529

vulnera & vlcera ab inflammatione defendens ibidem

ad Vulnera & vlcera

cruenta 529

vetusta 539

vulua, vide Vterus

X

ad Xerophthalmiam

494

ξηροφθαλμία 128

ξηρία quæ 319

ξηροκολλύεα quibus con-

stent 485

Z

è Zeziphis zulapij vsus

321

ζυλάπιον quid 318

zulapiorum variorum

vsus 320

PARISIIS M.D.LVI
EXCVDEBAT GVIL. MO
RELIVS IN GRAECIS
Typographus Reginus.